

שבוע פרשת וירא

(25 - 31 Oktober 2026)

י"ד - כ' מרחשון ה'תשפ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאָכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ: הַשְׁמִירוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמוֹד: מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמֵתֶחֱלַק לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמֵעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתִּים בְּיַד כְּהֹנָסִים לֹא יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וְיִי סָבִיב לְעַמּוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָנוּחַ שִׁבְט הָרִשָּׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָה יִי לַטּוֹבִים וּלְיֹשְׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקֻלָּלוֹתָם וּלְיָכֶם יִי אֶת־פְּעָלֶי הָאֵוֶן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יִי אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הִינֵנו בְּחִלָּמִים: ב אֲזִי יִמְלֹא שְׂחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנֵנו רִנָּה אֲזִי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הִינֵנו שְׂמֵחִים: ד שׁוּבָה יִי אֶת־שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנֶגֶב: ה הַזֵּרְעִים בְּרִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: ו הַלֹּחַד יִלָּךְ | וּבָכָה נִשְׂא מִשְׁדֵּה־הַזֶּרַע בְּאֵיבוֹא בְּרִנָּה נִשְׂא אֱלֹמֵתֵינוּ:

סוף זמן קידוש לבנה: יום ראשון בערב, י"ד מרחשון

אגרות קודש

ב"ה, ה' מ"ח, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מתחלת חדש תשרי, ונתעכב המענה מפני טרדות החגים והמועדים.

בו כותב אודות מצב בריאותו, הנה ידועה הוראת תורתנו תורת חיים על הפסוק ורפא ירפא שניתנה רשות לרפוא לרפאות, ובמילא צריך למלאות הוראות רפוא מומחה - במקצוע זה, אבל ביחד עם זה צריך לדעת ברור, אשר השי"ת הוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ואיש פלוני וסם פלוני הם רק שלוחיו ואמצעיו, ובמילא לכל לראש צריך להיטיב ולחזק מצב הבריאות ברוחניות, שעי"ז מתחזקת הדביקות בה' אלקים שאז חיים כולכם היום בחיות גלו"י ובכל האברים.

ויוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה קיום המצוות בהידור ועבודת התפלה.

ומובן שכל זה אפשר להעשות מבלי לנגוע בהבריאות, ודי זמן ביום לעשות בבריאות הנשמה ולעשות בבריאות הגוף. ואז יוטב מצב בריאותו בגשמיות. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבריאות הנכונה,

מ. שניאורסאהן

מפתח

אגרות קודש

עמוד 3

לקוטי שיחות

וירא, כרך כה, ג / 43
וירא, כרך ל, א / 46

התוועדות

ש"פ וירא ה'תש"ל / 15
ש"פ וירא ה'תשל"ו / 23
ש"פ וירא ה'תשנ"נ / 35

מאמר

ד"ה כי ידעתיו למען אשר
יצוה ה'תשל"ו / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאין

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 53	ראשון / 86	ראשון / 98	ראשון / 105	ראשון / 145	ראשון / 169
שני / 58	שני / 87	שני / 98	שני / 109	שני / 147	שני / 169
שלישי / 61	שלישי / 89	שלישי / 98	שלישי / 115	שלישי / 151	שלישי / 169
רביעי / 65	רביעי / 90	רביעי / 99	רביעי / 121	רביעי / 154	רביעי / 169
חמישי / 73	חמישי / 92	חמישי / 99	חמישי / 126	חמישי / 159	חמישי / 169
שישי / 76	שישי / 93	שישי / 99	שישי / 133	שישי / 162	שישי / 169
שבת קודש / 78	שבת קודש / 96	שבת קודש / 100	שבת קודש / 139	שבת קודש / 165	שבת קודש / 169

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 172	ראשון / 182	ראשון / 215
שני / 173	שני / 186	שני / 216
שלישי / 174	שלישי / 190	שלישי / 216
רביעי / 175	רביעי / 194	רביעי / 217
חמישי / 175	חמישי / 198	חמישי / 217
שישי / 177	שישי / 202	שישי / 218
שבת קודש / 178	שבת קודש / 206	שבת קודש / 218

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 51
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 52
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 101
פרק בנביאים וכתובים / 170
עין יעקב - מסכת שבת / 180
נקודה מעובדת משיחת קודש / 234
חומש לקריאה בציבור / 235
לוח זמנים / 246

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן שולחן ערוך עם הערות וצינונים 214 / שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 215 / תורה אור / 219	אדמו"ר המהר"ש תורת שמואל תרל"ג / 226 אדמו"ר הרש"ב ספר המאמרים - המשך תער"ב 227 / אדמו"ר הרי"צ ספר המאמרים תרפ"ט / 228 לקוטי דיבורים / 229 ספר הזכרונות / 230 אגרות קודש / 233	אדמו"ר האמצעי תורת חיים / 223 אדמו"ר ה'צמח צדק' דרך מצוותיך / 224

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בפרשת השבוע, פרשת וירא, הקדוש-ברוך-הוא אומר על אברהם אבינו:
- 2 **כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יַצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֵת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו**
- 3 **וְשִׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט גו'¹.** ומביא בעל
- 4 **יוֹם הַהוּלָלֶת, כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר (מהורש"ב רבי שלום**
- 5 **דובער) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן, החמישי**
- 6 **בשושלת אדמו"רי חב"ד, שיום**
- 7 **הולדתו הוא ביום זה, כ"ף מרחשון**
- 8 **(נולד בשנת תרכ"א) בְּדִבּוּר**
- 9 **הַמִּתְחִיל** במאמר חסידות הפותח
- 10 **בפסוק זֶה בְּהִמְשָׁךְ קבוצת מאמרי**
- 11 **חסידות הבאים בהמשך זה לזה,**
- 12 **המתחילים במילים יום טוב של**
- 13 **ראש השנה שְׁחַל לְהִיּוֹת**
- 14 **בְּשִׁשֶׁת (פקביעות שְׁנָה זו שנת**
- 15 **תשל"ו) משנת תרס"ו², לִפְנֵי**
- 16 **שְׁבַעִים שְׁנָה, שֶׁהַתְּרַגּוּם**
- 17 **מִפְּרֹשֶׁ יִדְעֹתִי לְשׁוֹן יִדְיעָה,**
- 18 **אֲרִי גְלִי קְדָמִי³ כיון שגלוי לפני.**
- 19 **וְהִקְשָׁה רַשִׁי ו"ל, דְּלִפְיֶיהָ**
- 20 **תִּיבַת הַמִּילָה לְמַעַן אֵין לוֹ**
- 21 **פִּירוּשׁ⁴. וְלֹכֵן מִפְּרֹשֶׁ רַשִׁי כִּי**
- 22 **יִדְעֹתִי לְשׁוֹן חִיבָה, לְמַעַן**
- 23 **(בְּשִׁבְלִי) אֲשֶׁר יַצְוֶה (וזה לשון**
- 24 **רש"י, (ופירש רש"י: כי ידעתיו - לשון**
- 25 **חיבה. כמו מודע לאישה, הלא בועז**
- 26 **מודעתנו, ואדעך בשם. ואמנם עיקר**
- 27 **לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה,**
- 28 **שהמחבר את האדם מקרב אצלו**
- 29 **ויודעו ומכירו. ולמה ידעתיו, למען**
- 30 **אשר יצוה, לפי שהוא מצוה את בניו**
- 31 **עלי לשמור דרכי. ואם תפרשהו**
- 32 **כתרגומו (ארי גלי קדמי בדיל דיפקד**
- 33 **ית בנויה [כיון שגלוי לפני משום**
- 34 **שיצוה את בניו]), אין למען נופל על**
- 35 **הלשון". וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּבִאֲמָת**
- 1 **כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יַצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֵת בֵּיתוֹ**
- 2 **אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט**
- 3 **גו'¹. ומביא בעל יום ההוללות, כבוד קדושת**
- 4 **אדמו"ר (מהורש"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן, בְּדִבּוּר**
- 5 **הַמִּתְחִיל זֶה בְּהִמְשָׁךְ יום טוב של ראש השנה**
- 6 **שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשִׁשֶׁת (פקביעות שְׁנָה זו) תרס"ו²,**
- 7 **לִפְנֵי שְׁבַעִים שְׁנָה, שֶׁהַתְּרַגּוּם מִפְּרֹשֶׁ יִדְעֹתִי**
- 8 **לְשׁוֹן יִדְיעָה, אֲרִי גְלִי קְדָמִי³. וְהִקְשָׁה רַשִׁי ו"ל,**
- 9 **דְּלִפְיֶיהָ תִּיבַת לְמַעַן אֵין לוֹ פִּירוּשׁ⁴. וְלֹכֵן**
- 10 **מִפְּרֹשֶׁ כִּי יִדְעֹתִי לְשׁוֹן חִיבָה, לְמַעַן (בְּשִׁבְלִי)**
- 11 **אֲשֶׁר יַצְוֶה. וְצָרִיף לְהִבִּין, דְּבִאֲמָת לְפִי הַתְּרַגּוּם**
- 12 **תִּיבַת לְמַעַן אֵין לוֹ פִּירוּשׁ כָּלָל, וְאִיךָ מִפְּרֹשֶׁ כִּי**
- 13 **יִדְעֹתִי לְשׁוֹן יִדְיעָה.**
- 14 **(ב) וְהִנֵּה נֹסֵף עַל הַמַּאֲמָר הַנֶּזְכָּר לְעִיל דְּוִיָּה**
- 15 **בְּשִׁבְעִים שְׁנָה, יִשְׁנֹו גַם מַאֲמָר בֶּן**
- 16 **מֵאָה שְׁנָה שְׁאֵמֶר אֲדָמוֹר מִהֶר"ש [שְׁבַעֲלִי יום**
- 17 **הַהוּלָלֶת הִיָּה מְמַלָּא מְקוֹמוֹ] בְּשִׁשֶׁת פְּרָשַׁת וִירָא**
- 18 **תַּרְל"ו (שְׁכָּכֶר נְדָפֶס⁵, וְנְדָפֶס עֲתָה מִחֲדָשׁ), בְּבִיאֹר הַכְּתוּב⁶ מִיָּם רַבִּים לֹא**
- 19 **יִוָּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֲהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ גו', וּמִדְּיִיק בְּזָה, דְּצָרִיף לְהִבִּין**
- 20 **מֵהוּ עֲנִין הַמִּיָּם שְׁיִכְבוּ אֶת הָאֲהָבָה, הֲלֹא הָאֲהָבָה (שְׁהִיא רְגֵשׁ שְׁפִלְב) אֵינָה**
- 21 **בְּגִדֵּר כִּיבּוּי כָּלָל שְׁהַמִּיָּם יִכְבוּ אוֹתָהּ.**

(1) פרשתנו יח, יט. (2) המשך תרס"ו ע' סח [צא]. (3) אונקלוס עה"פ. ובתיב"ע: ארום גלי קדמי. (4) בפרש"י: "אם תפרשהו כתרגומו, יודע אני בו שיצוה את בניו וגו', אין למען נופל על הלשון". (5) המשך מים רבים תרל"ו (קה"ת, תש"ו) בתחלתו. (6) שה"ש ח, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ברוך-הוא הגם שתהיה אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי ולא ישאר
ממנה מאומה ממהותה ועצמותה הראשון, אף על פי כן זה רצונה וחפצה
בטבעה וטבע זה הוא שם המושאל לכל דבר שאינו בבחינת טעם ודעת,
וגם כאן הכוונה שרצון וחפץ זה בנפש אינו בבחינת טעם ודעת ושכל מושג
ומובן אלא למעלה מהדעת ושכל
המושג והמובן..."), **וְאִם כֵּן**, מאחר
שאבהה זו היא למעלה מהשכל **אֵיךְ**
שִׁיף איך יתכן **שֶׁהַשָּׂכֵל יַפְעֵל**
ויגרום **לְבַטֵּל** ו'לכבות' **הַמִּידוּת**
הרגש **שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִן**
הַמוֹחִין השכל **וְהֵם רֹאשׁ לָהֶם**
כמבואר בחסידות, ב'סדר השתלשלות'
הדרגות המוחין הם מעל המידות,
אבל בשורש הדברים, שורש המידות
נעלה משורש המוחין, ולכן במובן
מסוים המידות הם 'ראש' למוחין
(וכפי שרואים גם בכוחות נפש האדם
שבמידות יש תוקף וחיות יותר מאשר
במוחין). **וְכַמוֹכֵן גַּם מִהֶמְשָׁף**
הַמַּאֲמָר: וּבְנוֹסַח הַפִּיט¹⁰
בתפילת 'גשם' בשמיני-עצרת
אוֹמְרִים זְכוֹר אֱב נִמְשָׁף
אַחֲרֵיךְ בַּמִּים, אֱב הוּא
אַבְרָהָם, שֶׁהָיָה מֶרְכָּבָה
בביטול מוחלט, כמו מרכבה ביחס
ליוֹכֵב הַמְנַחֵג אותה **לְמִדַּת**
הַחֶסֶד¹¹ האלוּקִית העליונה, **וְהוּא**
אַהֲבָה, וְנִמְשָׁל בַּמִּים (הֵיִינוּ
בְּחִינַת הָאַהֲבָה הַנִּמְשָׁכָה
בַּמִּים), וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לָמִים
לְכַבּוֹת מִים כלומר, איך יתכן
שעניני קדושה הנקראים מים, השכל
שענינו מוחין, יכבו אהבה הנמשכת
כמים, רגש שענינו חסד, **וְגַם, מִים**
אֵינָם בְּגֵדֵר כִּיבּוּי כו' ובנוסף

וַיֵּשׁ לֹמֵר שְׁפוֹנוֹת הַשָּׂאֵלָה של הרבי מהר"ש במאמר הנוכח (מהו
עֲנִין הַמִּים שְׂיִכְבוּ אֶת הָאַהֲבָה) **הִיא לֹא בְּנוֹגַע לָמִים**
גְּשָׁמִיִּים (שָׂאֵז הָיָה אֶפְשָׁר לֹמֵר כי אילו השאלה הייתה איך
יתכן שמים גשמיים יכבו את האהבה שכלב, היה ניתן לתרץ **שֶׁהַפּוֹנוּהָ**
בַּפְּסוּק הִיא לָמִים רוּחָנִיִּים,
כְּפִי שְׂמַצִּינוּ בַּכֶּמֶה מְקוֹמוֹת
עֲנִין הַמִּים בְּרוּחָנִיּוֹת וּפִירוּשׁ
הכתוב הוא שגם 'מים' רוחניים לא
יכולים לכבות את רגש האהבה),
אֲלָא בְּנוֹגַע לְעֲנִין הַמִּים
בְּרוּחָנִיּוֹת והתמיהה היא איך יתכן
ש'מים' רוחניים יכבו את הרגש של
אהבת ה' **וְיִלְהַעֲרִי, שָׂאֵף**
שְׂבַמְאָמָר זה של הרבי מהר"ש
מְבֹאֵר שְׂמִים רַבִּים (שָׂלָא
וְיִכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה)
קָאִי מְכוּון עַל טְרִדוֹת הַפְּרִנְסָה
(כְּדִלְקָמֵן) והחידוש בכתוב, לפי
המשמעות הפנימית, היא שגם טרדות
הפרנסה לא יוכלו 'לכבות' את 'אש'
האהבה האלוּקִית, **כְּמוֹ בְּדִבּוּר**
הַמִּתְחִיל במאמר הפותח בפסוק
זֶה מִים רַבִּים לֹא יִכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת
הָאַהֲבָה שְׁבִתוֹרָה אִזְרָאדוֹמִי¹²
הִזְקֵן פֶּרֶשֶׁת נַח⁷ (שְׂפִנְרָאָה
עָלִיו על המאמר בתורה אור
מִיּוֹסֵד מֵאֲמָר זֶה המאמר של
הרבי מהר"ש), ואמנם במאמרים אלו
נכתב ש'מים רבים' הם טרדות
הפרנסה, אבל **הָרִי יִשְׁנֵנו גַּם**
הַבִּיאוֹר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל זֶה
שְׁבִתוֹרָה אִזְרָאדוֹמִי פֶּרֶשֶׁת
תּוֹלְדוֹת⁸, שְׂמִים רַבִּים הֵם
מְדִירוֹת נַעֲלוֹת בְּקִדּוּשָׁה כו'
ועל זה היא השאלה במאמר איך יתכן
שעניני קדושה אלו יכבו את האהבה], **שֶׁהוּא** המושג 'מים' ברוחניות
עֲנִין חֲכָמָה וְשָׂכֵל, אֵיךְ שִׁיף שְׂיִכְבוּ עניני חכמה ושכל **אֶת**
הָאַהֲבָה, הָרִי הָאַהֲבָה הַמְּסוֹתֶרֶת בעומק לבו ונשמתו של כל יהודי
הִיא לְמַעַלָּה מִן הַשָּׂכֵל⁹ (כמבואר בספר התיאור, אודות האהבה
הטבעית האלוּקִית שנמצאת בכל נשמה, "נשמת האדם... חפצה וחשקה
בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשרשה ומקורה בה' חיי החיים

(7) ח, ג ואילך. וראה גם תו"ח פ' נח (נח, ד ואילך). (8) יז, ד ואילך. וראה גם ד"ה מים רבים תשי"ז פ"ב. שם פ"א (תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' שכ. שם ע' של). (9) ראה תניא פ"ט. (10) בתפלת גשם. (11) פרס ש"כ פ"ד. ספר הבהיר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּנוּגָע לְשֹׂאֵלָה הָרָאוּנוּהָ, אֵיךְ יִתְכַּן שְׂמִים יִכְבוּ אֶת הָאֵהָבָה
- 2 שֶׁהַפְּוֹנָה הִיא לְעִנְיָן הַמִּים בְּרוּחָנִיּוּת, בְּנוּזָר לְעִיל.
- 3 וּמִבְּאֵר הָרִבִּי מִהַר"שׁ בְּמֵאמָר הַנוֹכַח (מִשְׁנַת תְּרִל"ח), שֶׁפִּירוּשׁ מִים
- 4 רַבִּים הוּא בְּחִינַת טְרִדוֹת הַפְּרָנְסָה [וְכַמְבוּאָר בְּתוֹרָה אור¹²]
- 5 עֲנִין שֶׁעָבִיד הַפְּרָנְסָה שְׂבֻמָּן
- 6 הַגְּלוּת, שְׂאִין הַפִּירוּשׁ מֵהַ
- 7 שְׂשִׁשׁ עֲלִינוּ עִתָּה מֶלֶךְ מִמְּשִׁלָּה
- 8 וְשִׁנּוּטֵל מֵאֲתָנּוּ מִס, שְׁהָרִי גַם
- 9 בְּזִמָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה עֲלִינוּ
- 10 מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְהַמֶּס הָיָה גְבוּהָ
- 11 בְּיוֹתֵר, כִּידוּעַ שְׁחָלֵק עֲשִׂירִי
- 12 הוּצָרָף כָּל אֶחָד לִיתָן¹³ (כַּדְּבָרִי)
- 13 הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מַלְכִּים, "רִשּׁוֹת יֵשׁ
- 14 לְמֶלֶךְ לִיתָן מִס עַל הָעַם לְצִרְכּוֹ אוֹ
- 15 לְצוּרֵךְ הַמַּלְחָמוֹת... וְיֵשׁ לוֹ מַעֲשֵׂר מִן
- 16 הַזֹּרְעִים וּמִן הָאֵילָנוֹת וּמִן הַבְּהֵמָה
- 17 שֶׁנֶּאֱמַר [כַּדְּבָרִי שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא לַעַם
- 18 יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁבָקְשׁוּ מֶלֶךְ] וְזִרְעִים
- 19 וְכִרְמִים יַעֲשׂוּר וְגו' צֹאנֵכֶם יַעֲשׂוּר",
- 20 אֲלֹא הַפְּוֹנָה הִיא שְׂבֻמָּן
- 21 שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה כְּיֵים הָיָה
- 22 נִמְשָׁךְ בְּרָכָה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה
- 23 כֹּי, גַם בְּנִשְׁמִיּוֹת וְלֹא הָיָה כָּלֵל
- 24 דְּאֵגוֹת הַפְּרָנְסָה, וְעִתָּה בּוֹמָן
- 25 הַגְּלוּת יֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
- 26 יְגִיעוֹת וְטְרִדוֹת הַפְּרָנְסָה כֹּי] וְהַמְּחָשְׁבוֹת
- 27 וְהַמְּחָשְׁבוֹת שְׂבֻמָּנִי עוֹלָם
- 28 הָיָה, וְכִמּוֹ שְׂכָתוּב¹⁴ בְּמִשְׁלִי
- 29 רַבּוֹת מְחָשְׁבוֹת בָּלָב אִישׁ, הֵם
- 30 בְּחִינַת רִיבּוּי הַמְּחָשְׁבוֹת
- 31 וְהַדְּאֵגוֹת שְׂבֻמָּן אִישׁ שֶׁהֵם
- 32 הַטְּרִידִים אֶת הָאָדָם עַל יְדֵי
- 33 שְׂמִטִּילִים סְפִיקוֹת רַבּוֹת
- 34 וְלִבְטִים כָּל עֲנִין, וְהֵם הֵם
- 35 הַמְּיַגְעִים אֶת הָאָדָם מְאֹד
- 36 בְּטְרִדוֹת הַשְׂכָּל וְכַתּוּבָה
- 37 מִהַמְּחָשְׁבוֹת וְהַדְּאֵגוֹת הַלָּלוּ מִחוּ
- 38 וְשִׁכְלוּ שֶׁל הָאָדָם טְרִידִים [וְהִינֵנוּ,
- 39 שְׂתִמּוּרַת זֶה שְׁהָיָה צְרִיף
- 40 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁכָּל שְׂמָן לוֹ

- 41 הַקֶּב"ה לְלִימוּד הַתּוֹרָה, כַּמֵּאֵמֶר חז"ל בְּגִמְרָא אֵין מִים אֲלֵא
- 42 תּוֹרָה¹⁵, הָרִי הוּא מְשַׁתְּמֵשׁ בּוֹ וְשִׁכְלוּ עֶסֶק וְטְרִידוֹ בְּטְרִדוֹת
- 43 הַפְּרָנְסָה]. וְלִכֵּן אָמַר הַחֶכֶם¹⁶ שְׂאִין לָךְ שְׂמִיחָה יוֹתֵר
- 44 מִהַתֵּרַת הַסְּפִיקוֹת, לְהִיּוֹת כִּי עַל יְדֵי הִיתֵר הַסְּפִיקוֹת וְהַפְּסָקָה
- 45 הַלְּבָטִים נוֹתֵן מְנוּחָה לְנַפְשׁוֹ
- 46 הַשְׂכָּלִית מְבַלִּי תִמְשָׁךְ אֲנָה
- 47 וְאֲנָה וְהַמְּחָשְׁבוֹת לֹא יִתְפּוֹרוּ לְכִיוּנוֹם
- 48 שׁוֹנִים וְכֹי, אֵלֵא תְהִיָּה לְאָדָם מְנוּחָה
- 49 הַנֶּפֶשׁ.
- 50 וּמִמְשִׁיף הָרִבִּי מִהַר"שׁ בְּמֵאֵמֶר
- 51 הַנוֹכַח לְבָאֵר חוֹמֵר הָעֲנִין
- 52 דְּטְרִדוֹת הַפְּרָנְסָה עַד כְּדֵי כָף
- 53 שְׂשִׁשׁ מִי שְׂמִעְמִיד עֲצָמוֹ
- 54 בְּסִכְנָה וּמִסְכֵּן אֶת חֵייו כְּדֵי
- 55 לְהַשִּׁיג דְּבָרִים שְׂאִינָם בְּעֶרְכּוֹ
- 56 וְאִינוּ זֹקֵק לָהֶם כָּלֵל, כִּמּוֹ אֲבָנִים
- 57 יְקָרִים מְנוּפָף אוֹ מְאֹדָם
- 58 וְכֹי, דָּאֵף שְׂאִנְשִׁים בְּעֶרְכּוֹ
- 59 בְּרֵמָה הַכְּלָלִית שֶׁלּוֹ וְאֲפִילוֹ
- 60 שְׁלִמְעֵלָה הִימָנוּ אֵין לָהֶם
- 61 דְּבָרִים אֵלוֹ, מִכָּל מְקוֹם,
- 62 מְכַנִּים עֲצָמוֹ בְּסִכְנָה כְּדֵי
- 63 לְהַשִּׁיגָם וְכֹי, וְזוֹ כְּמוֹכֵן הִנְהַגָּה לֹא
- 64 נִכּוֹנָה וְלֹא חֲכָמָה. וּמִבְּאֵר בְּאֵרוּכָה
- 65 שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר¹⁷ בְּמִשְׁלִי אֲוֵלַת
- 66 אָדָם תְּסַלֵּף דְּרָכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף
- 67 לְבָבוֹ וְכֹי, (וּפִירֵשׁ בְּמִצְדוֹת
- 68 דוֹד, "הָאִיוּלוֹת שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה הִיא
- 69 מַעֲקֻמַּת דְּרָכּוֹ, כִּי עַל יְדֵי אִיוּלוֹתוֹ
- 70 נִכְשָׁל. וְלִבּוֹ לֹא כֵן יִדְמָה, כִּי יִזְעַף עַל
- 71 ה' לְהַרְהֵר אַחֵר מְדוּתִיו",) כִּפִּי
- 72 שֶׁמִּשְׁחִיךְ וּמִבְּאֵר.

- 25 תִּמְשָׁךְ אֲנָה וְאֲנָה וְכֹי. וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר חוֹמֵר הָעֲנִין דְּטְרִדוֹת הַפְּרָנְסָה עַד כְּדֵי
- 26 כָף שְׂשִׁשׁ מִי שְׂמִעְמִיד עֲצָמוֹ בְּסִכְנָה כְּדֵי לְהַשִּׁיג דְּבָרִים שְׂאִינָם בְּעֶרְכּוֹ, כִּמּוֹ
- 27 אֲבָנִים יְקָרִים מְנוּפָף אוֹ מְאֹדָם וְכֹי, דָּאֵף שְׂאִנְשִׁים בְּעֶרְכּוֹ וְאֲפִילוֹ שְׁלִמְעֵלָה
- 28 הִימָנוּ אֵין לָהֶם דְּבָרִים אֵלוֹ, מִכָּל מְקוֹם, מְכַנִּים עֲצָמוֹ בְּסִכְנָה כְּדֵי לְהַשִּׁיגָם
- 29 וְכֹי. וּמִבְּאֵר בְּאֵרוּכָה שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר¹⁷ אֲוֵלַת אָדָם תְּסַלֵּף דְּרָכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף
- 30 לְבָבוֹ וְכֹי.

סקצ"א. אגה"ק סט"ו. תו"א סח, א. ובכ"מ. (12) נח שם, ד. (13) רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ז. (14) משלי יט, כא. (15) ב"ק יז, א. (16) הובא גם בשו"ת הרמ"א סי' ה' בתחילתו. תורת העולה להרמ"א ח"א פ"ו. ועוד. (17) משלי שם, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהַעֲנִין בְּזֶה, שֶׁהַחֲסֵרוֹן וְה'אִיוּלוֹת' שֶׁבִּדְבָר הוּא בְּזֶה שֶׁהָאֵדָם
2 מוֹטְרָד וּמוֹדָג כּו' בְּעֵינֵי הַפְּרִנְסָה, וְלֹא בְּעֵצָם הַהֲתַעֲסָקוֹת
3 בְּדִבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים כּו' שֶׁהֵיא דְּבַר נִכּוֹן, אֲלֵא שִׁישׁ לַעֲשׂוֹת זֹאת לֵאל
4 טְרוּדוֹת וְדֹאגוֹת. וּבִהְקֵדִים, דְּהִנֵּה, שְׁנוֹ חֲכָמִים בְּמִשְׁנָתָם¹⁸,
5 בְּפָרְקֵי אֲבוֹת הַנּוֹי וְהַפֶּחַ וְהַעוֹשֵׁר
6 וְכו' נֶאֱחָה לְצַדִּיקִים וְנֶאֱחָה
7 לְעוֹלָם וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁעֵצָם עֵינֵי הַשֹּׁפֵעַ
8 הַגְּשָׁמִי וְהַעוֹשֵׁר הוּא דְּבַר רִצּוֹ. וְיִישׁ
9 לִמְרַ הַפִּירוֹשׁ בְּזֶה, שֶׁבְּגָלָל
10 שֶׁהוּא נֶאֱחָה לְצַדִּיקִים כִּי רָאוּ
11 שֶׁהַצַּדִּיקִים יִהְיוּ נֹאִים וּבְעֵלֵי כֹחַ
12 וְעֵשִׂירִים לָכֵן הוּא נֶאֱחָה לְעוֹלָם
13 כִּיֹּן שֶׁהִדְבַּר חֲשׁוֹב וְנֹאֵה לְצַדִּיקִים, הִרִי
14 נֹאֵה וְנִחְשָׁב גַּם לְעוֹלָם כִּכְלָל, וְעַל
15 דֶּרֶךְ שֶׁמִּצִּינוּ בְּנוֹגֵעַ לְבֵית
16 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּא הָיָה הָעוֹלָם רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
17 מִצִּדּוֹ עֲצָמוֹ רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
18 בְּזֶה, וְלִמְרַ נִבְרָא הִזָּכַר הוּא
19 קִיָּם בְּעוֹלָם בְּשִׁבְלֵי בֵּית
20 הַמִּקְדָּשׁ¹⁹, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
21 גַּם בְּנוֹגֵעַ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
22 שֶׁכִּיֹּן שֶׁהַנּוֹי וְהַפֶּחַ וְהַעוֹשֵׁר
23 כּו' נֶאֱחָה לְצַדִּיקִים, לָכֵן הוּא
24 גַּם נֶאֱחָה לְעוֹלָם, וְלַמַּעֲשֵׂה גַם
25 בְּעוֹלָם מַחֲשִׁיבִים אֶת הַדְּבָרִים הַלֵּלוֹ.
26 אֲמָנָם, הַמַּעֲלָה שֶׁבְּדִבְרֵים
27 גְּשָׁמִיִּים כִּמוֹ הַנּוֹי וְהַכּוֹחַ וְהַעוֹשֵׁר
28 הֵיא דְּקָא כְּשֶׁמִּשְׁתַּמֵּשִׁים
29 בָּהֶם בְּאוֹפֶן שֶׁנִּרְגַּשׁ וְנִכְרַ בְּגִלּוֹי
30 שֶׁכָּל מִצִּיאוֹתָם הֵיא רַק
31 בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל כּו', שֶׁאֵז הוּא
32 נֶאֱחָה לְצַדִּיקִים כּו', וְאֵז יָכוֹל
33 לְהִיּוֹת עֵינֵי הַגְּשָׁמִיִּים כּו'
34 בְּשֹׁפֵעַ וּבִהְרַחֲבָה בְּאוֹפֶן שֶׁל
35 עֲשִׂירוֹת כּו'. וְכִידּוֹעַ
36 הַפִּירוֹשׁ²⁰ בְּחוֹרֹת הַחֲסִידוֹת בְּמֶה
37 שֶׁנֶּאֱמָר²¹ בְּנִבְאוֹת יִרְמְיָה אֵל
38 יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻקֵּי הַנּוֹי, וְכִידּוֹעַ
39 הַגְּבוּר בְּגִבּוּרָתוֹ גּוֹ' עֲשִׂיר
40 בְּעִשְׂרוֹ, וְזֶה לְשׁוֹן הַכְּתוּב, "כֹּה אָמַר
- ה' אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻקֵּי הַנּוֹי וְהַפֶּחַ וְהַעוֹשֵׁר
בְּעִשְׂרוֹ. כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְּׂכָל וְיִדְעַת אֹתִי... שֶׁזֶהוּ תוֹכֵן
הַכְּתוּב שֶׁאֵין לַחֲכָם לְהִתְהַלֵּל וְלִהְיוֹת חֲכָם בְּחֻקֵּי הַנּוֹי לְגַבּוּר לְהִתְהַלֵּל בְּגִבּוּרָתוֹ
וְאֵין לַעֲשִׂיר לְהִתְהַלֵּל בְּעִשְׂרוֹ, דְּקָא בְּאֶשֶׁר הַחֲכָמָה וְהַעוֹשֵׁר כּו'
הֵם בְּחוֹרֹת עֵינֵי וּמִטְרָה וְתַכְלִית
לְעֵצָמָם, אֲכָל בְּאֶשֶׁר הֵם
קְשׁוּרִים בְּהִשְׁכָּל וְיִדְעַת אֹתִי
וְנִדְעוּ לְצוּר יִדְעַת ה' וְעַבְדוֹת ה',
אֲזִי אֲדַרְבֶּה כֵּן יִתְהַלֵּל חֲכָם
בְּחֻקֵּי הַנּוֹי וְגו' עֲשִׂיר בְּעִשְׂרוֹ.
וְכִידּוֹעַ הַסִּפּוּר²² מִהַבְּעַל שֵׁם
טוֹב ז"ל, שֶׁהֵיא קְטְרוּג בְּלַעֲלָה
עַל הַנִּהְגָּת הַקְּרַעַטְשָׁמַעַס מִנְהֵלִי
הַפּוֹנְדִיקִים וְכו' שֶׁאֵינָה בְּדִבְעִי,
וְהַבְּעַל שֵׁם טוֹב לִמְדָה זְכוּת
עֲלֵיהֶם שֶׁעוֹשִׂים זֹאת פְּעוּלוֹת
שׁוֹנוֹת כְּדִי לְהַרְוִיחַ כֶּסֶף כְּדִי
לְהַשִּׂיא בְּתוֹ לְתַלְמִיד חֲכָם
וְלִשְׁכּוֹר מְלָמֵד לְבָנוֹ וְכו',
וְעַל יְדֵי זֶה בִּיטָל הַבְּעַל שֵׁם טוֹב
אֶת הַגְּזִירָה שֶׁנִּגְזְרָה כְּתוּבָה מֵאוֹתוֹ
קְטְרוּג (וּבִסְפָר 'כְּתָר שֵׁם טוֹב' מוֹבָא,
"מִוְרֵי הַבְּעַשׂ ט זֶה" עֲשֵׂה עֲלֵיִת
נִשְׁמָה וְרֹאֵה אֵיךְ מִיכָאֵל אִפְטוֹרְפָסָא
רַבָּא דִּישְׂרָאֵל הַמְלִיץ עֲבוּר יִשְׂרָאֵל שְׂכָל
חֻב שְׁלָחַם הוּא הַכֵּל זְכוּת, כִּי כָל מֶה
שֶׁעוֹשִׂין פְּסֻלוֹת וְשֹׂאֵר דְּבָרֵי חֻב הַכֵּל
כְּדִי שִׁיכָל לַעֲשׂוֹת שִׁדּוּךְ עִם תַּלְמִיד
חֲכָם, אוֹ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וְכִיּוּצָא בּוֹה,
הַכֵּל מוֹכְרִים וְכו'"). וְהֵינּוּ,
שֶׁהַהֲתַעֲסָקוֹת בְּדִבְרֵים
הַגְּשָׁמִיִּים צְרִיכָה לְהִיּוֹת
בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְכִאֲמֹר,
שֶׁהַנּוֹי וְהַכּוֹחַ וְהַעוֹשֵׁר צְרִיכִים לְהִיּוֹת
בְּשִׁבְלֵי "הַשְּׂכָל וְיִדְעַת אֹתִי",
וְכִמְאָמַר רַז"ל בְּפָרְקֵי אֲבוֹת
שֶׁכָּל מַעֲשִׂיךְ כָּל הַעִיסוּקִים
בְּדִבְרֵים גְּשָׁמִיִּים יִהְיוּ לְשֵׁם
שְׁמִים²³, וְעַד כִּי כָךְ צְרִיךְ לְנַהֵג
כֵּן שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִבּוֹא לְעֵינֵי

(18) אבות פ"ו, ח. (19) שמו"ר רפ"ה. (20) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' מא. ח"ב ע' תשכה ואילך. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעז ואילך. סה"מ תרל"ד ע' סו ואילך. תרנ"ד ע' עב ואילך. עזר"ת ע' עז ואילך. (21) ירמ" ט, כב ואילך. (22) ראה כתר שם טוב סימן קסה. סימן רצז. (23) אבות פ"ב מ"ב. (24) משל"ו, ג. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **דְּבַכְל דְּרִכְיָה** אפילו דרכים ועסקים גשמיים **דְּעָהוּ** ²⁴ יידע את ה', כלשון
 2 הכתוב במשלי, **שְׁהִיא פְרָשָׁה קְטָנָה שְׁכָל גּוּפֵי תוֹרָה תְּלוּיִים**
 3 **בָּהּ** ²⁵ כמאמר חז"ל בגמרא, "איווהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין
 4 בה, בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך". **אָף כְּאֶשֶׁר הִתְעַסְקוֹת**
 5 **בְּעִנְיָנִים הַגְּשָׁמִיִּים הִיא**
 6 **בְּאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשֶׂה מוֹטְרָד בָּזָה** ¹ **פְּרָשָׁה קְטָנָה שְׁכָל גּוּפֵי תוֹרָה תְּלוּיִים בָּהּ** ²⁵. **אָף**
 7 **בְּטִירוֹת וְדִאגוֹת וּמִכְנִיס עֲצָמוֹ** ² **כְּאֶשֶׁר הִתְעַסְקוֹת בְּעִנְיָנִים הַגְּשָׁמִיִּים הִיא**
 8 **בְּסִפְּנָהּ** בסכנת חיים וכו', **אָזִי** ³ **בְּאוֹפֶן שֶׁנַּעֲשֶׂה מוֹטְרָד בָּזָה וּמִכְנִיס עֲצָמוֹ בְּסִפְּנָהּ**
 9 **אֵין זֶה הַעִסוֹק בְּדִבְרִים גְּשָׁמִיִּים** ⁴
 10 **בְּאוֹפֶן כֹּזֵה, אֵינָנו בְּרָכָעִי כְּפִי שְׁצִירָן**
 11 **לְהִיט כו'.** ¹¹
 12 **(ג) וְהִנֵּה כְּאֶשֶׁר הִנֵּהגָה** של ¹²
 13 **הָאָדָם בְּעִסְקוֹ בְּדִבְרִים גְּשָׁמִיִּים הִיא** ¹³
 14 **בְּאוֹפֶן שֶׁאֵינוֹ נִטְרָד** ¹⁴
 15 **בְּהִתְעַסְקוֹת בְּעִנְיָנִים גְּשָׁמִיִּים,** ¹⁵
 16 **וְהִסִּיכָה לָכֵן שְׁעִסְקוֹ בְּדִבְרִים** ¹⁶
 17 **הַגְּשָׁמִיִּים הִיא לֹא טִירוֹת וְדִאגוֹת** ¹⁷
 18 **הִיא לְהִיטָתָם רַק בְּשִׁבִּיל** ¹⁸
 19 **הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת כו' וְאֵין לוֹ עֵינִן** ¹⁹
 20 **וּמִטְרָה בָּהֶם עֲצָמָם, אָזִי לֹא זֶה** ²⁰
 21 **בְּלִבְד שְׁהִמִּים רַבִּים** של העיסוק ²¹
 22 **בְּדִבְרִים גְּשָׁמִיִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת** ²²
 23 **אֶת הָאֱהָבָה שִׁיש בְּלִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם** ²³
 24 **אֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁאֵינָם** ²⁴
 25 **מִסְתִּירִים עַל הָאֱהָבָה** ²⁵
 26 **הַמְּסוּתֶרֶת אֶהְבֵּת ה' הַטְּבַעִית** ²⁶
 27 **הַקִּימָת בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִצַּד טַבַּע** ²⁷
 28 **נִשְׁמָתוֹ, אֲלֵא יִתִּירָה מִזֶּה, שְׁעַל** ²⁸
 29 **יָדֵי זֶה שְׁכָל עִסְקוֹ בְּדִבְרִים** ²⁹
 30 **הַגְּשָׁמִיִּים הוּא דִּק בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה** ³⁰
 31 **וְהַמַּצּוֹת מְגַלָּה אֶת הָאֱהָבָה** ³¹
 32 **הַמְּסוּתֶרֶת וּמוֹצִיא אוֹתָהּ מִן** ³²
 33 **הַהֶעָלָם אֶל הַגִּילּוּי, וְכָא** ³³
 34 **וְכֹאשֶׁר הָאָדָם מוֹצִיא אֶת הָאֱהָבָה** ³⁴
 35 **הַטְּבַעִית הַמְּסוּתֶרֶת מִהַעָלָם אֶל הַגִּילּוּי** ³⁵
 36 **הָרִי הוּא כֹּא לְמָה שְׁכָתוֹב לִפְנֵי** ³⁶
 37 **זֶה, ²⁶ מִה שְׁכָתוֹב בְּשִׁיר הַשִּׁירִים לִפְנֵי** ³⁷
 38 **הַפִּסּוֹק מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת** ³⁸
 39 **הָאֱהָבָה רִשְׁפִּיָּה הַשְּׁלֵחוֹת שֶׁל** ³⁹
 40 **אֶהְבֵּת ה' שֶׁלּוֹ הֵם רִשְׁפִּי אֶשׁ** ⁴⁰
 41 **שְׁלֵחֶתָהּ יָהּ כֹּאש בּוֹעֵרֶת בְּגוּלִי, וְעַד שֶׁבָּא לְדוֹגָה עוֹד יוֹתֵר גְּבוּחָה** ⁴¹

(25) ברכות סג, א. (26) שה"ש שם, ו. (27) ואתחנן ו, ה. (28) תהלים עג, כה. הובא בתו"א שם (ט, א). (29) פרק מ (סהמ"צ להצ"צ קלח, סע"א). (30) פרק ג. (31) יח, ב. (32) ט, א"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הפְּרָנְסָה, אֶלֶּא) דְּרָגוֹת נַעֲלוֹת בְּקִדּוּשָׁה (בְּנֻכָּר לַעֲלֵל סַעֲיָה
2 (ב), וְגַם בְּתוֹרָה אִיר פְּרִשֶׁת נַח מְבֹאֵר עַל דְּבַר הָעֵסֶק
3 בְּעֵנִינִים גְּשָׁמִיִּים כְּפִי שֶׁהוּא כְּדָבְעִי כְּפִי שְׁצִירָה לְהִיּוֹת, הִינּוּ מִתּוֹךְ
4 כּוֹנֵה לְשֵׁם שְׁמִים שָׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁהֵעִסֵּק בְּדַבְרִים הַגְּשָׁמִיִּים הוּא בִּשְׁבִיל
5 תּוֹרָה וּמִצְוֹת אֶפְשָׁר לְבֹא גַם
6 אִפִּילוֹ לְבַחֲנִית בְּכָל מְאֹדָה. מַה
7 שָׁאִין כֵּן בְּתוֹרַת מְדוּבָר עַל
8 דְּבַר הַהִתְעַסְקוֹת בְּדָבָרִים
9 הַגְּשָׁמִיִּים בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא כְּדָבְעִי
10 לֹא כְּפִי שְׁצִירָה לְהִיּוֹת, הִינּוּ מִתּוֹךְ עֵינֵי
11 בְּדַבְרִים הַגְּשָׁמִיִּים עֲצָמָם וּמִתּוֹךְ טִרְדָּה
12 בְּדַבְרִים אֵלּוּ, שָׁאִין, הָאֵהָבָה
13 שְׂבָאִים אֵלֶיהָ עַל יְדֵי בִיטוּל
14 הַטְּרָדוֹת דְּמַנִּים רַבִּים הִיא רַק
15 בְּבַחֲנִית בְּכָל לִבָּךְ אֲבָל לֹא נִתֵּן
16 לְהִגִּיעַ לְדִרְגָּה הַגְּבוּהָה יוֹתֵר שֶׁל אֲהַבֵּת
17 ה' 'בְּכָל מְאֹדָה'.
18 וּכְלָלוֹת הָעֵנִינִי בְּזֶה, שֶׁפֶּאֶשֶׁר הִנְהִגְתוּ בְּעֵנִינִים
19 הִנְהִגְתוּ שֶׁל הָאֵדָם בְּעֵנִינִים
20 הַגְּשָׁמִיִּים הִיא כְּדָבְעִי כְּפִי
21 שְׁצִירָה לְהִיּוֹת, כְּפִי שֶׁהָאֱלֹקִים
22 עָשָׂה אֶת הָאֵדָם יִשְׂרָאֵל³³, שָׁאִין
23 הִנְהִגְתוּ הִיא עַל פִּי הוֹרְאוֹת
24 הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרְאוֹת בְּדַבְרֵי חֲז"ל
25 בְּגִמְרָא סֵפֶר הַיִּשְׁרָאֵל³⁴, וְעַל פִּי
26 הוֹרְאוֹת וְהִנְהִגְתוּ הָאֲבֹת
27 שֶׁנִּקְרְאוֹת בְּדַבְרֵי חֲז"ל בְּגִמְרָא
28 יִשְׂרָאֵל³⁴, הִנּוּ כְּשֵׁם שֶׁאֲצַל
29 אֲבֹהֵם כְּתִיב³⁵ כְּתוּב בְּתוֹרָה
30 וְאֲבֹהֵם כְּבֵד מֵאֵד בְּמִקְנָה
31 בְּכֶסֶף וּבְזָהָב, וְכֵן בִּיצְחָק נֶאֱמַר
32 בְּתוֹרָה שֶׁהִיא אֲצִילוֹ עוֹשֶׁר גְּדוֹל
33 בִּיּוֹתֵר, וְעַד שֶׁאִפִּילוֹ זָכַל
34 פְּרֻדוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק הָיָה שְׁוֶה יוֹתֵר מִכֶּסֶף וּזְהָב
35 יוֹתֵר מִכֶּסֶף וּזְהָב וְהָבֹו שֶׁל
36 אֲבִימֶלֶךְ³⁶, וְכֵן בִּיצְחָק גַּם כְּתוּב
37 בְּתוֹרָה שֶׁהִיא לֹו מִקְנָה רַב כּוֹי
38 [וְהָרִי כָּל עֵנִינִים אֵלּוּ הָאִמּוּרִים
39 בְּתוֹרָה עַל הָעוֹשֶׁר הַגְּדוֹל שֶׁל אֲהַבֵּת
- אֲבֹהֵם יִצְחָק וְעַקֵּב הֵם לֹא רַק בְּרוּחָנִיּוֹת, אֶלֶּא גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת,
דָּאִין מְקָרָא יוֹצֵא מִיְּדֵי פְּשׁוּטוּ³⁷], הִנּוּ כְּאִשֶּׁר הִנְהִגְתוּ הָאֵדָם הִיא
כְּרָאוּי עַל פִּי הַתּוֹרָה כֵּן הוּא אֲצִל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כּוֹי
כְּמוֹ אֲצִל אֲבֹת וְהוּא זֹכֶה לְעִשְׂרֹת גְּדוּלָּה כְּפִשׁוּטוּ. וְעַד כִּי הִיא
הָעִשְׂרֹת שֶׁהָאֵדָם זֹכֶה לָהּ עַל יְדֵי
הִנְהִגָּה כְּדָבְעִי שֶׁעֵינֵי הָעֵסֶק
בְּפְרָנְסָה בְּשְׁבִיל הַתּוֹרָה
וּמִצְוֹת (לֹא רַק שְׂמִיּוֹת וּמִרּוּמָם
אֵת הָאֵדָם לְעִבּוּדָה דְּבָכָל
מְאֹדָה, לְמַעַלָּה מִמְּדִידָה
וְהַגְּבִלָּה שֶׁהוּא עֵינֵי מְאֹד, בְּלִי גְבוּל,
אֶלֶּא) הוּא עֵסֶק הַפְּרִנְסָה עֲצָמָו
הוּא עֵינֵי שֶׁל בְּכָל מְאֹדָה,
כְּהִפְרִיּוֹשׁ בְּכָל מְאֹדָה בְּכָל
מְמוֹנָךְ³⁸ (כְּפִירוּשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב,
"וּבְכָל מְאֹדָה – בְּכָל מְמוֹנָךְ, יֵשׁ לָךְ
אֵדָם שֶׁמְמוֹנָךְ חָבִיב עֲלֵי מְנוּפּוֹ, לָכֵן
נֶאֱמַר בְּכָל מְאֹדָה"), וְהִינּוּ,
שְׁצִירָה לְהִיּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל הָעֵינֵי דְּמְמוֹנָךְ,
וּבְאֹפֶן שֶׁל רִיבּוּי וְעִשְׂרֹת
וְכוֹי, אֶלֶּא שָׁאִין זֶה בְּאֹפֶן
הַקָּשׁוּר עִם פְּעוּלוֹת וְדָרְכֵי
הַטָּבַע כּוֹי שֶׁהֵן פְּעוּלוֹת מוֹגְבָלוֹת
וְדָרְכֵי מוֹגְבָלוֹת, אֶלֶּא בְּאֹפֶן
דְּכָל־גְּבוּל, לְמַעַלָּה מִדְּרָךְ
הַטָּבַע (דָּאִף שֶׁנֶּאֱמַר³⁹ בְּתוֹרָה
וּבִרְכָּךְ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה, וּפִירוּשׁ הַדְּבָרִים הוּא
שְׁצִירָה לְהִיּוֹת עֲשִׂיָּה שְׁבָה תַּחֲלוֹל
וְתִשְׁרָה בְּרַכַּת ה', אֲבָל הָרִי
הַפִּירוּשׁ בְּזֶה הוּא⁴⁰ שֶׁבְּרַכַּת

(33) קהלת ז, כט. (34) ע"ז כה, א. (35) לך לך יג, ב. (36) פרש"י תולדות כו, יג. (37) שבת סג, א. יבמות כד, א. (38) ברכות נד, א במשנה. (39) פ' ראה טו, יח, ובספרי שם. (40) המשך מים רבים תרל"ו שם. וראה גם לקו"ת תצא לו, סע"ב ואילך. קונטרס ומעין מאמר כה פ"א. סה"מ תרנ"ז ע' נז. תרצ"ו ע' 115. וש"נ. ד"ה מים רבים תשל"ח פ"ב (תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' רמו ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תוקף גדול לא רק בעיני בני אדם אלא באמיתיות העניינים, שזהו
2 מפני שהדברים הגשמיים שרשם מעולם התהוה, כמבואר
3 בתורת הסוד, קודם שנברא העולם בסדר השתלשלות מסודר של ירדת האור
4 מדרגה לדרגה והמשכת האור באופן של התלבשות אורות בכלים, הנקרא
5 'עולם התיקון', נברא תחילה 'עולם
6 התהוה' שבו יש אורות מרובים
7 (ובכלים מועטים)⁴² ולכן אין
8 התלבשות של אורות בכלים והאורות
9 מאירים בתוקף רב, ולכן נקראים
10 מים רבים על שם הריכוז והתוקף,
11 ואילו הוא (האדם העובד)
12 נמצא בעולם התיקון, ששם
13 האורות מועטים (והכלים
14 מרובים), והרי עולם התהוה
15 קדם בעניינו ומדריגתו אף
16 התיקון, שזהו ענין עולם התהוה
17 ענין התוכן והמשמעות הפנימית של
18 השבעה מלכין קדמאין מלכים
19 קדמונים שמלכו באומות העולם
20 לפני מלך מלך לבני
21 ישראל⁴³ כאמור בתורה בפרשת
22 וישלח. ועד שמצד מעלה זו
23 של עולם התהוה ביחס לעולם התיקון
24 זקוק המדבר אל החי והאדם,
25 סוג המדבר, נזון מן החי, ואפילו
26 אל הצומח והדומם, ומוכרח
27 לקבל מהם חיות והשפעה, כי
28 שורש האדם הוא בעולם התיקון
29 ושורש החי והצומח והדומם הוא
30 בעולם התהוה שמעלתו קודמת למעלה
31 עולם התיקון (כמובא במאמר
32 שבתורה אור⁴⁴ וזה לשונו, "...
33 שע"י ההיפוך והחושך דוקא שהוא
34 בחינת נפש הבהמית יכולים לבוא
35 לבחינת אהבת בכל מאדך שהוא בלי גבול ממש. והיינו לפי שבשרשה למעלה
36 מעלה שורש נפש הבהמית גבוה יותר מבחינת נפש האלקית וכמו שכתוב
37 ואלה המלכים אשר מלכו כו' לפני מלך מלך לבני ישראל שהוא בחינת נפש
38 האלקית... אבל בשרשם הם למעלה מעלה מבחינת נפש האלקית. ולזאת גם
39 כמו שנפלו למטה יש להם תגבורת על נפש האלקית מפני ששרשם הוא
40 מבחינת מלוכה שהוא בחינת התנשאות כו'. וגם האדם מקבל חיות מבחינת

1 ה' נמשכת בכל מה שתעשה, אפילו עשיית דבר קטן כו'
2 וכאשר ההמשכה וההשפעה היא בלי גבול, למעלה מדרך הטבע, אזי גם
3 בעשיית דבר קטן יכולה לחול ברכה גדולה ביותר, ברכה בלי גבול).
4 (ד) אף עדיין גם לאחר הביאור האמור לעיל אודות 'מים רבים' כענינים
5 של קדושה צריך להבין איך
6 אפשר איך יתכן שהמים רבים
7 דעניני עולם הזה כו' יהיו
8 באופן שלא יכבו את האהבה
9 כו', ומדוע באמת אין סתירה בין
10 להיות שקוע בענינים גשמיים לאהבת
11 ה' וה'מים רבים' של עניני העולם הזה
12 אכן לא יכולים 'לכבות' ולהחליש את
13 אהבת ה' דלקאורה יש על זה
14 הטענה של דור המדבר שאין
15 בעל הבית יכול להוציא את
16 פליו⁴¹, כדברי חז"ל בגמרא שדברי
17 המרגלים "לא נוכל לעלות אל העם כי
18 חזק הוא ממנו" היו דברים חמורים
19 ביותר, כי כאשר אמרו "כי חזק הוא
20 ממנו", אל תקרי שמשמעות "ממנו"
21 היא מאיתנו, אלא התכוונו ממנו,
22 מאתו, כביכול אפילו בעל הבית,
23 הקדוש ברוך הוא, אינו יכול להוציא
24 כליו (שהפקיד) ממש, שהכנעני חזק
25 יותר מן הקדוש-ברוך-הוא, כביכול
26 והיינו שטענו שכביכול הקדוש-ברוך-
27 הוא בעצמו עשה כך שלא יוכלו
28 לכבוש את הארץ. ואמנם טענת
29 המרגלים היתה טענת חמורה אבל
30 לכאורה יש מקום לטענה מעין זו
31 בעניינו, פיון שהקב"ה בעצמו
32 קבע סדר העולם באופן
33 שזקוקים ומוכרחים להגיע
34 לעסק בגשמיית כו' וזה סדר
35 העולם להשיג את הפרנסה, ואין אומרים שמים רבים עיסוק רב
36 ומוגבר בעיני הפרנסה הגשמית לא יוכלו לכבות את האהבה
37 שהיהודי אוהב את ה', ולא רק שלא יוכלו לכבות, אלא אדרבה,
38 שעל ידי זה העיסוק בגשמיית עצמו יבוא לעילוי רוחני גדול יותר
39 פנוקר לעיל. ובפרט שהמים רבים נקראים כן בתורת אמת,
40 והיינו שיש להם לאותם 'מים רבים' של עיסוק רב בענינים גשמיים

(41) סוטה לה, א. וראה לקו"ת שלח לו, סע"ד ואילך. מא, ב. ובכ"מ. וראה גם לקו"ת ח"י ס"ע 3 ואילך. (42) ראה עץ חיים שער הכללים פ"א.ב. שער התיקון פ"ה. שער המלכים פ"א. שם ספ"ה. תו"א שם (ט, א. שם, ג). תו"ח שם (ס, ג). ובכ"מ. (43) וישלח לו, לא. מקומות שצויינו בהערה הקודמת. (44) ט, א. וראה גם תו"ח שם ס, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בהמות ומאכלים ובלעדם אינו יכול לחיות, מה שאין כן המאכלים אינם
  - 2 צריכים אל האדם. וכל זה מפני שבשרש שרשם למעלה הם גבוהים הרבה
  - 3 מבחינת הנשמות ולזאת על ידי ירידת והתלבשות נפש האלקית בנפש
  - 4 הבהמית דוקא לעסוק בטרדות ומחשבות הפרנסה בענינים גשמיים שהם
  - 5 הנקראים מים רבים הנ"ל יכולה לבוא
  - 6 לבחינת אהבת ככל מאדך. שהוא בלי
  - 7 גבול... לפי ששרשם למעלה גבוה
  - 8 ממדרגת נפש האלקית כנ"ל רק שנפלו
  - 9 למטה כמו שכתוב וימלוך וימת
  - 10 כו"ר...), מה שאין פן הם החי,
  - 11 הצומח והדומם (אף שמתעלים
  - 12 על ידי האדם שניזון מהם ומברר
  - 13 ומעלה אותם, מכל מקום) אינם
  - 14 מוכרחים אליו. ובפרט
  - 15 שמוקם העבודה שבו האדם
  - 16 עובד את ה' הוא דוקא
  - 17 בשהנשמה מלובשת בגוף
  - 18 הגשמי הנמצא בעולם הזה בבירא
  - 19 עמיקתא כו"ר⁴⁵ שהוא מקום נמוך
  - 20 ונחות הנקרא בור עמוק, ולא
  - 21 במעמד ומצב שלאחרי ביאת
  - 22 משיח צדקנו שאז בימות
  - 23 המשיח יקויים היעוד⁴⁶ האמור
  - 24 בנבואת זכריה את רוח הטומאה
  - 25 אעביר מן הארץ, אלא עבודת
  - 26 ה' צריכה להיות כפי שהעולם
  - 27 הוא עכשיו בזמן הגלות,
  - 28 חושך כפול ומכופל כו'. ואם
  - 29 כן, אינו מובן איך שייך אין
  - 30 יתכן שאף על פי כן לא יוכלו
  - 31 מים רבים לכבות את האהבה
  - 32 של היהודי לקדוש ברוך הוא,
  - 33 ואדרבה, על ידם על ידי המים
  - 34 רבים עצמם יהיה עילוי
  - 35 בהאבה והאדם יגיע לאהבה בכל
  - 36 מאדך.?
  - 37 אף הענין הוא, במבואר
  - 38 במאמר⁴⁷ הנזכר משנת תרל"ו
  - 39 שהכח המיוחד שניתן לנשמה דווקא כפי שהיא בגוף, בבירא
  - 40 עמיקתא, ועובדת את ה' למרות כל הקשיים וכל ההסתרים הוא כוח נעלה
  - 41 ביותר שבו נמשך מבחינה גבוהה ביותר באלוקות, שלמעלה מתוהו
- ותיקון גם יחד, כי, תוהו ותיקון הם גילויים הארה והתגלות של אור אלוהי, וכל הגילויים אינם בערך העצמי כו' כל הארה והתגלות הם בריחוק הערך, בפער גדול לאין שיעור, מהעצמי, עצמות האלוהות, שזהו הכוח שנמשך לנשמה מהעצמי הוא בחינת משכיל לאיתן האזרחי⁴⁸ (כמבואר בחסידות בכמה מקומות, וכך מבואר בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן, "וכתיב משכיל לאיתן האזרחי, פירוש משכיל להיות איתן מלשון חיזוק כמו איתן מושך כי בחינה זו היא בחינה חזקה שנתחזק בכל אחד ואחד מישראל מאד... לפי שהוא רצון פשוט בלי שום טעם ושכל מושג... וזהו האזרחי מלשון אורח הארץ שיש בכל אחד ואחד בחינה זו מאד מעולם כי ישראל עלו במחשבה במקורא דכולא...") ובכח מיוחד ונעלה זה יכולה הנשמה שמלובשת בגוף לברר ולגדל ולהפוך את כל הענינים הגשמיים ולהעלותם לקדושה על ידי קיום התורה ומצוות, ויתירה מזה, על ידי שכל מעשיך לשם שמים ועד לעבודה דבכל דרכיך דעהו, שעל ידי זה שובכים את ה' במעשיך ודרכיך נעשה הפירור והיזון, והמשכת האורות מרובים בתוהו בעולם התיקון וזה בירור והמשכה נעלים עוד יותר מהבירור שנפעל על ידי העיסוק בתורה ומצוות. (ה) ועל זה על ענין בירור הגשמיים על ידי הכוח שנמשך לנשמה מהעצמי, עצמות האלוהות נאמר הפסוק הפותח את המאמר כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, והפירוש הפנימי בפסוק הוא שיהענין דווקא ה' לעשות צדקה ומשפט ולברר ולתקן את העולם הגשמי הוא על ידי כי ידעתי. דהנה, מבואר במאמר⁴⁹ הנזכר, משנת תרס"ו,

(45) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב. (46) זכרי' יג, ב. (47) המשך תרל"ו שם פרק ה. (48) תהלים פט, א. וראה גם לקו"ת ר"פ ראה. סה"מ עטר"ת ע' תריא. תרצ"ב ע' תא. תרח"ץ ע' סו. ויש"י. (49) סד"ה כי ידעתי הנ"ל (המשך תרס"ו ע' עז [ס"ע

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּמָה שֶׁכֶּתֶב הַתְּרָגוּם שִׁידְעָתִיו הוּא לְשׁוֹן יְדִיעָה, גְּלִי קְדָמִי
2 גְּלִי לִפְנֵי, קָאִי מִכּוּון עַל בְּחִינַת רִצּוֹן הָאֱלֹקִי הָעֲצָמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ
3 מִלְּמַעַל לַמָּטָה וּמֵאִיר בְּעוֹלָם עַל יְדֵי קִיּוּם הַמַּצּוֹת (יִצְוָה אֶת
4 בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת), לְפִי שֶׁהֲרִצּוֹן
5 הָעֲלִיּוֹן הָאֱלֹקִי הוּא בְּהִתְגַּלּוּת.
6 וּמִזֶּה מִהֲמַשְׁכַּת הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן לַמָּטָה
7 הוּא הַכֹּחַ שֶׁנִּתֵּן לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
8 לְבָרֵךְ אֶת הַגִּשְׁמִיּוֹת כּו',
9 בְּנִזְכָּר לְעִיל שֶׁהַכֹּחַ עַל בִּירוֹר
10 הַגִּשְׁמִיּוֹת הוּא מִבְּחִינַת
11 הָעֲצָמִי כּו', שֶׁעַל יְדֵי זֶה
12 הִתְנַתַּח כּוֹחַ שִׁישׁ לְנִשְׁמָה מִהָעֲצָמִי
13 הוֹלֵךְ הָאָדָם לְבִטָּח דְּרָכּוֹ, לֵאלֹא
14 סְפִיקוֹת וּטְרָדוֹת כּו', וְגַם
15 כִּשְׁעוֹסֶק בְּעִנְיָנִים גִּשְׁמִיִּים הָרִי זֶה לֵאלֹא
16 הַתְּלַבְּטוֹת וְלֵאלֹא דִּאֲגוֹת.
17 וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר, שְׁמָה שְׁנֶאֱמַר
18 לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה, הִינֵנו,
19 שֶׁהִידְיעָה שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא
20 שֶׁאֲבִירָה אֲבִינוּ יִצְוָה אֶת בְּנָיו לִלְכַּת
21 בְּדֶרֶךְ זֶה, וּבְנָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת אֲכַן
22 יַעֲשׂוּ זֹאת אֵינָה מִכְרַחַת אֶת
23 הַבְּחִירָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפֶרֶט,
24 דָּאֵף עַל פִּי שְׁגָלִי קְדָמִי, כִּי
25 לְמִירוֹת שֶׁהִבְרִיחַ גְּלוּיִים לִפְנֵי הַקְדוּשָׁה
26 בְּרוּךְ-הוּא מִכָּל מְקוֹם, הַבְּחִירָה
27 שֶׁל כָּל אָדָם חֲפְזִית וְאֵינָה מוֹכְרַחַת
28 עַל יְדֵי הִידְיעָה, וְהִינֵנו, שֶׁהִידְיעָה
29 הִיא כְּמוֹ שִׁיהִיָּה אַחֵר
30 הַבְּחִירָה שֶׁהָאָדָם יִבְחַר בְּבַחֲרָה
31 חֹפְזִית כּו',⁵⁰
32 וְיֹשֶׁ לִּזְמַר שֶׁהִשְׁתַּעַם שְׁמִיכֵי
33 בְּמֵאֵמֶר הַנוֹכַח מִשְׁנַת תְּרַס"ו הֵעֲנִין
34 שֶׁהִידְיעָה אֵינָה מִכְרַחַת אֶת
35 הַבְּחִירָה עַל אֵף שֶׁלֹּאֲוֹרָה אֵין הַדְּבַר
36 קְשׁוֹר יִשְׁרִיּוֹת לְנוֹשָׁא הַמֵּאֵמֶר, הוּא,
37 כְּדִי לְבָאֵר שְׁאֵף עַל פִּי
38 שֶׁהַעֲבֹדָה לְבָרֵךְ אֶת הָעֲנִינִים
39 הַגִּשְׁמִיִּים הִיא עַל יְדֵי
40 שֶׁהֲרִצּוֹן הָאֱלֹקִי הָעֲצָמִי הוּא
41 בְּגָלוּי, מִכָּל מְקוֹם, אֵין זֶה
- בְּאֹפֶן שֶׁהֲרִצּוֹן, יְדַעְתִּיו, מְכַרִּיחַ אוֹתוֹ אֶת הָאָדָם לְבַחֲרוֹ לַעֲסוֹק
בְּעִבּוּדֵי הַבִּירוֹר בְּפִעוּל, שְׁאֵז כִּי אֵילוֹ הָרִצּוֹן הִיא מְכַרִּיחַ אֶת הָאָדָם לַעֲשׂוֹת
כְּפִי הָרִצּוֹן וְהַדְּבַר לֹא הִיא נִתּוֹן לְבַחֲרִיתוֹ שֶׁל הָאָדָם הֲרִי זֶה בְּבַחֲרִינָה שֶׁל
נִהְיָא דְּכִיסוּפָא⁵¹ לַחֵם בּוֹשֶׁה, הִינֵנו דְּבַר שֶׁהָאָדָם מִקְבֵּל מִבְּלִי שֶׁהוּא
מַצִּירוֹ בְּחַר לַעֲשׂוֹת אֶת הַמַּעֲשֶׂה
שֶׁבְּעִבּוּרֵי נִתָּן לוֹ הַשְׂכָּר, אֶלֹא
הַתְּגַלּוּת וְהַמַּשְׁכַּת הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
אֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הִיא רַק נִתְּנִית
כַּח עַל הָעֲבֹדָה, וְאַחֵר כֶּף
פּוֹעֵל זֹאת הָאָדָם בְּבַחֲרִיתוֹ.
וְנוֹסֵף עַל הָרִצּוֹן הָאֱלֹקִי
הָעֲצָמִי, יֵשׁ בְּמַצּוֹת גַּם
תַּעֲנוּג אֱלֹקִי עֲצָמִי (דְּכִינּוֹן
שֶׁהֲרִצּוֹן הוּא עֲצָמִי וְלֹא רַק
הָאָרֶץ וְהַתְּגַלּוּת, הֲרִי גַם הַתַּעֲנוּג
הוּא עֲצָמִי כֵּשׁ שְׂבָאֵם, לְהַדְּבִיל,
אוֹפֵן הַתַּעֲנוּג שֶׁל מִמְּלִי רִצּוֹנוֹ הוּא
בְּהִתְאֵם לְאוֹפֵן הָרִצּוֹן). וְנִרְמָז עֵינִן
הַתַּעֲנוּג גַּם בְּתִיבַת בְּמִילָה יִצְוָה,
מִלְּשׁוֹן צְוֹתָא וְחִיבּוּר, כִּי,
מִלְּבַד צְוֹתָא חִבּוּרָא סִתָּם, יֵשׁ
גַּם צְוֹתִין בְּסִימָא חִבּוּרָא
בְּאֹפֶן שֶׁל נַעֲמִיּוֹת וְעוֹנֵג (כְּדֹאֲיָתָא
כְּפִי שְׂמוּבָא בְּגִמְרָא⁵² שְׂאֵבִי שְׁמַע
אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהִלְכוּ בְּדֶרֶךְ (וְהֵלֶךְ
אַחֲרֵיהֶם כְּדִי לְהַפְרִישׁם מֵאִסּוּר וְאַחֵר
כִּךְ הַתְּבַרֵר שֶׁלֹּא הִיתָה לָהֶם כָּל כּוֹנֵה
לְחִטּוֹא) וְכִשְׁהִגִּיעוּ לְפִרְשַׁת דְּרִכִּים
וְנִפְרְדוּ אִמְרוּ: דְּרַכְנוּ רַחוּקָא וְאֵין אֲנוּ
יִכּוּלִים לְהַמְשִׁיךְ לִלְכַּת יַחַד וְ"צְוֹתִין
בְּסִימָא" וּפִירֵשׁ רַש"י: "אֵילוֹ הִינֵנו
יִכּוּלִים לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד הִיא נַעֲמִי צְוֹת
שֶׁלֵנו", וְהִינֵנו שֶׁעֲנִין הַצְּוֹתָא
הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל תַּעֲנוּג
(בְּסִימָא).
וְזֶהוּ שְׂרָשׁ"י מְפָרֵשׁ כִּי
יְדַעְתִּיו לְשׁוֹן חִיבָה, הִינֵנו
שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם הַמַּצּוֹת נִמְשָׁךְ
לֹא רַק הָרִצּוֹן הָעֲצָמִי אֲלֵא גַם
בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג הָעֲצָמִי⁴⁹.
אֲמָנָם, מִה שֶׁבְּגָלוּי עֲתָה בּוֹמֵן

קב ואילך]]. (50) ראה גם ביאורה"ז להצ"צ ח"א ע' רסה ואילך. סה"מ תרנ"ב ע' נא. (51) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, ריש ע"ד. (52) סוכה נב, סע"א. וראה דרך חיים נב, סע"ב [ע' רג]. פלח הרמון שמות ע' קמט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגלות הוא רק הרצון העצמי, מה שאין פן התענוג העצמי
2 נשאר בהעלם, ויתגלה לעתיד בימות המשיח, והיינו, שגם
3 בחינת התענוג העצמי נמשך עכשיו על ידי קיום המצוות
4 בפועל ממש, אלא שהגילוי של בחינת התענוג יהיה לעתיד.
5 וזהו כי ידעתיו גו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה
6 דרך ה' לעשות צדקה ושמרו דרך ה' לעשות צדקה
7 ומשפט, שזהו כללות התענוג העצמי נשאר בהעלם, ויתגלה לעתיד,
8 העבודה שהאדם עובד את ה' כפי שיהיה בשלימות כו' (כולל)
9 גם שאינה באופן של נהמא דכיסופא לחם בושא שהאדם
10 מתבייש לקבל, אלא שכר והמשכת אור שהאדם מקבל על ידי עבודתו),
11 ומהעבודה ברוחניות נמשך גם בגשמיות, וכמאמר
12 אדמו"ר הזקן⁵³ שהקב"ה נותן לישראל גשמיות והם
13 עושים מגשמיות רוחניות, ופועלים שיהיה נייחא דרוחא⁵⁴, נייחא לתתא
14 ונניחא לעילא⁵⁵, ועד שפועל הנחת⁵⁶ רוח לפני שאמתי ונעשה רצוני כו'⁵⁷.

(53) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ חי"א ע' לד. וש"נ. (54) תו"א שם ח, ג. (55) ראה ב"ר פ"ל, ה. תו"א שם. (56) לשון חז"ל - תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד. (57) חסר הסיום (המורל).

המשך ביאור למס' בכורות ליום וביעי עמ' ב

- 1 אלא, חזרת הגמרא מהחילוק בין המשניות, וקובעת כי אידי
2 ואידי - שתי המשניות עוסקות ביבלת שבעין, ולא קשיא
3 הסתירה שבין המשניות, כי ה"א - מה ששנינו במשנתנו שיבלת
4 היא מום גמור, מדובר שהיא בחלק השחור שבעין, וה"א - מה
5 ששנינו להלן שיבלת אינה מום גמור, מדובר כשהיא בחלק
6 הלך של העין.
7 מקשה הגמרא: איך יתכן להעמיד את המשנה להלן ביבלת
8 בחלק הלבן של העין, וה"א אין מומין בלכן של העין, והבכור
9 כשר אפילו לשוחטו במקדש. מיישבת הגמרא: אלא, אידי ואידי
10 - בין המשנה להלן ובין הכלל שאין מומים בלבן, עוסקים ביבלת
11 בלכן של העין, ואמר ריש לקיש לא קשיא - אין סתירה
12 ביניהם, ה"א - מה ששנינו להלן שעל יבלת זו אין שוחטים
13 במקדש, מדובר דאית בה שער, וכיון שיש בה שער הרי היא
14 מגונה ופטולה להקרב במקדש, אך כיון שהיא בלבן שבעין אינה
15 מום גמור להחזיר לשוחט בכור בחוץ. ואילו ה"א - הכלל שאין
16 מומין בלבן, מדובר דלית בה שער.
17 שנינו במשנה: עינו אחת גדולה וכו' ועינו אחת קטנה, הרי זה
18 מום. מביאה הגמרא ברייתא: תנא, שיעור עין גדולה, כשל עגל,
19 ושיעור עין קטנה, כשל אוז.
20 שנינו במשנה: אנו אחת גדולה וכו', רבי יהודה אומר שתי
21 ביציו אחת גדולה כשתים שבחברתה, ולא הורו לו חכמים.
22 שואלת הגמרא: ורפנן - חכמים הסוברים שאף אם ביצה אחת
23 כפולה בגודלה מחברתה אין זה מום, עד כמח תהיה הביצה
24 השניה קטנה ולא תחשב כמום. משיבה הגמרא: תניא, אחרים
25 אומרים, אפילו אינה לשניה - אין גודל השניה אלא כפול -
26 כגודל קטנית הנקראת 'פול', כשירה.
27 משנה
28 המשנה קובעת את שיעור אורך הזנב: זנב העגל שהוא קצר
29 ואינה מנעת לערקוב - (מקום חיבור הירך עם השוק), הרי זה
30 מום. כי אמרו חכמים כל מרבית עגלים בן - כך הוא דרך
31 תרבות גידול העגלים, שזנבם מגיע לערקוב, וכל זמן שהיו
32 מנדיין הן נמתחות - וכשהם ממשיכים לגדול זנבם נמתח למטה
33 מהערקוב, ולכן אם זנב העגל אינו מגיע לערקוב, הרי זה מום.
34 מבארת המשנה: איזהו 'ערקוב' שאמרו שזנב העגל צריך
35 להגיע אצלו. רבי חנינא בן אנמינא אומר, בערקוב שבאמצע
36 הירך - קשר העצמות שבין קולית הירך לשוק.

בס"ד. שיחת ש"פ וירא, כ"ף מרחשון, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

א. יום הש"ק פרשת וירא חל בשנה זו ביום העשרים לחודש מרחשון, יום הולדת כ"ק אדמו"ר
(מהורש"ב) נ"ע.

וכיון שהענין של שבת פרשת וירא הוא בכל שנה, ואילו שייכותו לכ"ף מרחשון היא רק בקביעות
שנה זו – הרי מובן, שתחילה בא הענין דשבת פרשת וירא, שישנו בכל שנה ושנה, ולאח"ז בא הענין
דכ"ף מרחשון, שקביעותו בש"פ וירא אינה בכל שנה.

ב. הביאור בענין פרשת וירא, שחלוקה מפרשת לך לך¹ שבה מדובר אודות אברהם אבינו כפי שהי'
קודם המילה, ואילו בפ' וירא מדובר אודות אברהם אבינו לאחר שכתב קיים מצות מילה² (באופן של
ברית עולם³ בבשר הגוף הגשמי, שעיקרו כשיצא מהסכנה⁴), והקשר עם הענין ד"וירא⁵ אליו ה"ה⁶ (ולא
רק "במחזה"⁷, תרגום של ראי⁸), ראיית המהות דאלקות (וכמו החילוק בין "זה" ל"כה"⁹), כיון שע"י

(4) וזהו החידוש במצות מילה – שאף ש"סכנת נפש היא" (תנחומא לך לך טז), מ"מ נצטוונו על זה.

(5) שזהו שמה של הפרשה ע"פ מנהג ישראל (ש"תורה היא" (נסמן בתורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 5)), ו"שמא מילתא היא" (נסמן בתורת מנחם ע' 65), ומזה מובן שכל ענינה של הפרשה הוא – "וירא".

(6) וכמדובר פעם (שיחת ש"פ וירא תשכ"ה – לקו"ש ח"ה ע' 91 הערה 36. חכ"ה ע' 72 ואילך) ש"וירא אליו ה'" הו"ע של נבואה***, וכפי שמצינו בדברי הרמב"ם (מור"ג ח"ב פמ"ב) שמביא הפסוק "וירא אליו ה'" בנוגע לענין הנבואה אצל אברהם. (7) שנאמר בפ' לך לך (טו, א) בברית בין הבתרים. – ומה שמצינו במדרש (ב"ר פמ"ד, ו. ו.ש"נ) "עשרה לשונות נקראת נבואה", וביניהם גם "חזון" – הרי עשר הלשונות הם עשר דרגות, ומובן, שדרגת הנבואה ד"במחזה" אינה מגעת לדרגת הנבואה ד"וירא אליו ה'".

(8) ע"ד המבואר בדרושי חסידות (ראה לקו"ת ואתחנן ז, רע"א. ובכ"מ) בפירוש הכתוב (איוב יט, כו) "מבשרי אצחזה אלקה", וכן מבואר בתו"א (משפטים עח, ג) בפירוש הכתוב (משפטים כד, יא) "ויחזו את האלקים".

(9) נסמן בלקו"ש שבפנים ע' 52.

(1) שהם הפרשיות שכל תוכנן מתייחס לאברהם אבינו במיוחד, משא"כ פ' נח, שרק בסופה נזכר אודות אברהם, אבל כללות הפרשה היא בנוגע לנח (וכמדובר וכבר נדפס שעבודתו של נח היתה ענין אחר לגמרי מעבודתו של אברהם (ראה לקו"ש ח"ב ע' 322 ואילך. ח"ג ע' 756 ואילך)), וכן פ' חיי שרה, שגם עניני יצחק* הם עיקריים, והיא בבחי' ממוצע בין (לך לך ו) וירא לתולדות, שעיקרה אודות יצחק.

(2) שהרי "וירא אליו ה'" ה' ב"יום שלישי למילתו", ואז בא הקב"ה "לבקר את החולה"*** (פרש"י ריש פרשתנו).

(3) וכידוע (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ב ס"ע 269 ואילך. וש"נ) החידוש במצות מילה שהיא באופן של "פעולה נמשכת" (כלשון הידוע), כפי שמוכיחים זאת מדברי הגמרא (מנחות מג, ב) "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר, אי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתישבה דעתו" – דלכאורה, "למה שמח עלי' יותר מראשו וזרועו וכל גופו"*** שקיים בהם מצות תפילין וציצית וכמה מצות, אלא מילה היא מצוה בכל עת כו'" (שו"ת מהר"ח או"ז סי"א), והיינו, שבכל שאר המצוות נמשכת תמיד (לא פעולת המצוה, שאינה אלא בשעת הפעולה, אלא) רק התוצאה של המצוה (הזיוכך שנעשה בהאבר שבו נתקיימה המצוה), ואילו במצות מילה, נמשכת תמיד גם פעולת המצוה.

(*) ולהעיר שגם בנוגע לסיפור אודות השליחות של אליעזר מודגש בדברי רז"ל (פרש"י חיי שרה כד, מב. ועוד) הלשון "יפה שיחתן של עבדי אבות", לשון רבים. לא רק אברהם לבדו.

(**) וגם ענין זה מהוה הוראה – כדברי הגמרא (סוטה יד, א) שצריך "להלך אחר מדותיו של הקב"ה... הקב"ה ביקר חולים, דכתיב וירא אליו ה'... אף אתה בקר חולים".

(***) כמבואר בספר חרדים חלוקת כל המצוות ביחס לאברי האדם – מצוות התלויות בידים או ברגלים, בלב וכ'.

(****) שענינה "דו"ח ה' דבר בי ומלתו על לשוני" (שמואל"ב כג, ב), היינו, שדבר ה' נמשך ובא למטה על לשונו – בדוגמת המילה שהיא "בריתי בבשרכם לברית עולם" (לך לך י, ג).

- 1 מצות מילה נתעלה ויצא מגדרי הנבראים (שיכולים להגיע רק עד שרשם ומקורם) ונתאחד לגמרי עם
2 הבורא¹⁰ –
3 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 49 ואילך.

* * *

- 5 ג. ידוע הסיפור¹¹ אודות כ"ק אדנ"ע (בעל יום ההולדת דכ"ף מרחשון) שבילדותו שאל את זקנו
6 הצ"צ בנוגע ל"וירא אליו ה'", מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו, ולנו אינו נראה? ויענהו הצ"צ:
7 כשיהודי, או יהודי צדיק (כב' הנוסחאות), בגיל תשעים ותשע שנים, מחליט שעליו למול את עצמו,
8 ראוי הוא שיתגלה אליו הקב"ה.
9 וכיון שפתגם זה נאמר ע"י הצ"צ, נשיא בישראל, וכ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא בישראל בדורות
10 שלאח"ז, חזר על זה וצוה לפרסמו בדפוס¹² – הרי זה בודאי שייך לכל הדורות שבנשיאותם, כולל גם
11 דורנו זה כו'¹², ועד לדורו של משיח והוא בכלל.
12 ועוד זאת, שכיון שזהו פתגם שנאמר ע"י נשיא בישראל, שכל ענינו להיות כלי וצינור שעל ידו יתגלה
13 דבר ה', כלשון הכתוב¹³: "גלה סודו אל עבדיו הנביאים" – הרי בודאי שבפתגם זה ישנם כו"כ ענינים,
14 כולל גם עניני סוד, רזין ורזין דרזין וכו'.
15 ובהקדמה – שמצינו גם בנגלה דתורה שאחרונים מדייקים בדברי הראשונים, ובפרט בנוגע לרמב"ם,
16 שמדייקים בלשונו וע"ז מתרצים כו"כ קושיות כו', אע"פ שאין הכרח לומר שהרמב"ם חשב אודות
17 שאלות אלו ודייק בלשונו כדי לתרצם, ויכול להיות שבזמן הרמב"ם ובזמנים שלפניו לא נתעוררו עדיין
18 שאלות אלו, אלא כיון ש"רוח ה' דיבר בו", נכתבו דבריו בדרך ממילא בתכלית הדיוק כו'¹⁴.
19 וזהו גם הביאור בתוכן דברי ר' הלל מפאריטש¹⁵ בנוגע למאמר דא"ח של הצ"צ, שבשעת אמירת
20 המאמר הרי זה "תורה מסיני", אבל בנוגע ללימוד המאמר לאח"ז, יכול משהו אחר לפרש פירוש נוסף
21 כו' – כיון שבדברי הצ"צ כלולים כו"כ ענינים, ובמילא יש נתינת מקום לפירוש נוסף (שהרי לא היתה
22 כוונתו לשלול ח"ו את הפירוש של הצ"צ, אלא רק שיש מקום ללמוד באופן אחר).
23 ולא לו שמחפשים ראיות קדומות יותר, ולא מסתפקים אפילו בכך שמביאים רא' מהרמב"ם – הנה¹⁶:
24 על מסכת אבות ישנם ריבוי פירושים שנאמרו ע"י הרמב"ם ורש"י וכל שאר המפרשים במשך כל
25 הדורות – אע"פ שישנו כבר פירוש של תנאים ואמוראים: אבות דר"נ. ולכאורה: איך יכולים רש"י
26 והרמב"ם וכיו"ב לומר פירוש שאינו כמו דברי התנאים והאמוראים שבאבות דר"נ?! והרי ח"ו לומר
27 שאשתמיט מנייהו מ"ש באבות דר"נ!
28 אך הענין יובן ע"פ האמור לעיל – שבמסכת אבות כלולים ריבוי ענינים כו', ומהם ענינים שבזמן
29 התנאים והאמוראים לא עמדו עליהם, ולכן לא יפלא שנאמרו פירושים נוספים בזמנו של רש"י והרמב"ם
30 וכו'.
- 31 וכן הוא גם בנוגע לפתגם הצ"צ הנ"ל – שאע"פ שזהו ענין שנאמר לאדנ"ע בקטנותו, לפני שהגיע
32 ל"בן עשר שנים למשנה", ואפילו לפני שהגיע ל"בן חמש שנים למקרא"¹⁷, ובמכ"ש לפני שהי' שייך

(14) ראה תומים בביאורו לס' תקפו כהן בס"ק קכד בסופו
(הובא בשו"ת צ"צ יו"ד סקע"ו ח"ג בתחלתו (קטז, ב)). וראה גם
תורת מנחם – התועדויות ח"נ ס"ע 198.

(15) סה"ש תרצ"ז ע' 165.

(16) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"י ע' 62. וש"נ.

(17) אבות ספ"ה.

(10) ולא רק כמו תפלה, שאף שענינה העלאה, ונעשה שינוי
בהמטה באופן שמתבטל ממציאותו, שלכן אומר "אדניי שפתי
תפתח", מ"מ, אינו מתאחד עדיין עם הבורא.

(11) נדפס (בקצרה) ב"היום יום" ט חשון. וראה תורת מנחם
– רשימת היומן ע' רעו. וש"נ.

(12) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ז ס"ע 165. וש"נ.

(13) עמוס ג, ז.

ללימוד הסוד כו', ועל ידו (ע"י שאלתו כו') נתעורר הצ"צ לומר פתגם זה, אעפ"כ, יש בפתגם זה ענינים נעלים גם ע"ד הסוד כו', אע"פ שיתכן שאדנ"ע לא עמד עליהם ("ער האָט דאָס ניט דערנומען") באותה שעה.

וע"ד מארז"ל¹⁸ "אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו", והיינו, שאפילו חבריו של דניאל – חנני' מישאל ועזרי', שהיו בדרגא נעלית ביותר, "לא חזו", ואעפ"כ, "מזלייהו חזו", ועד שענין זה פעל על הגוף הגשמי, ש"חרדה גדולה נפלה עליהם"¹⁹. ועד"ז בנוגע לענינים הנעלים שבפתגם הצ"צ הנ"ל, שגם אם אדנ"ע בקטנותו לא עמד עליהם, "מזלי' חזי".

ד. אך צריך להבין בתוכן פתגם הנ"ל:

איך אפשר לומר שכשיהודי צדיק בגיל תשעים ותשע שנים מחליט שעליו למול את עצמו ראוי הוא שיתגלה אליו הקב"ה – הרי פעולת המילה לא היתה מצד החלטתו של אברהם, אלא מצד ציווי הקב"ה, ומהו הפלא בכך שאברהם מל את עצמו, בה בשעה שנצטווה ע"י הקב"ה?!

וע"ד מ"ש רבינו הזקן באגה"ק²⁰ בנוגע לענין העקדה, ש"העקדה עצמה אינה נחשבת כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה, בשגם כי ה' דבר בו קח נא את בנך כו', והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דבר במ' ה'" (ולכן מבאר שהחידוש הוא בכך ש"א"א ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו כו'"; אבל בנדו"ד אי אפשר לתרץ שהחידוש הוא בענין הזריזות (כו').

ובפרטיות יותר – השאלה היא בשתים: (א) מהו החידוש במילת אברהם שבגלל זה ראוי הוא שהקב"ה יתגלה אליו, בה בשעה שהקב"ה בעצמו צווהו על המילה? (ב) איך אפשר לומר שבהיותו בן צ"ט שנה החליט אברהם למול את עצמו, בה בשעה שנצטווה ע"י הקב"ה?

וכאן אי אפשר לומר שזהו ענין ע"פ סוד, ע"פ פנימיות התורה, ומזלי' חזי כו' – דכיון שביאור זה נתקבל אצל אדנ"ע (והראי' – שלא הוסיף לשאול ולהקשות) בהיותו ילד לפני גיל חמש, הרי זה צריך להיות מובן בפשטות.

ה. והביאור בזה – בפשטות הכתובים:

מצינו שלפעמים התעכב אברהם על דברי הקב"ה לשאול כו', וכמו בנוגע לירושת הארץ, ששאל: "במה אדע כי אירשנה"²¹; וכאשר "האמין בה'" מבלי לשאול שאלות, אזי "ויחשבה לו צדקה"²², והיינו, שהעובדה ש"לא שאל .. על זאת", היא ענין וחידוש מיוחד בהנהגת אברהם, שלכן חשבה הקב"ה "לזכות ולצדקה".

ולפעמים הבהיר הקב"ה מלכתחילה את הדברים כדי שלא יהי' מקום לשאלות, וכמו בהציווי "לך לך מארצך וגו'"²³, שהקב"ה הוסיף להבהיר "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך"²⁴, כפירוש רש"י: "לפי שהדרך גורמת .. ממעטת פרי' ורבי' .. הממון .. (ו)השם, לך .. הבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם".

ובהקדים – שלכאורה אינו מובן: גם אם הקב"ה לא הי' מבטיחו כו', בודאי הי' אברהם מקיים ציווי הקב"ה, ובמכ"ש וק"ו מזה שאברהם לקח את יצחק בנו לעקידה – ובשתים: (א) ענין העקידה אינו רק ענין של מיעוט ("ממעטת פרי' ורבי'"), אלא שלילה לגמרי (שהרי אברהם לא ידע כוונת הקב"ה באמרו

(22) שם, ו ובפרש"י.

(23) שם יב, א.

(24) שם, ב.

(18) מגילה ג, א. וש"נ.

(19) דניאל י"ד, ז.

(20) סכ"א.

(21) לך לך טו, ח.

- 1 "והעלהו .. לעולה", ש"לא הי' חפץ הקב"ה לשחטו, אלא להעלהו להר לעשותו עולה" בלבד²⁵), (ב)
- 2 ענין העקידה הוא דבר ודאי, ואילו כאן הרי זה רק ספק, שהרי הדרך רק גורמת למעט כו'.
- 3 וא"כ, למה הוצרך הקב"ה להבטיחו כו', ואדרבה: מוטב שלא הי' מבטיחו, שאז היתה ניכרת יותר
- 4 מעלתו של אברהם שגם ללא הבטחות הרי הוא מקיים ציווי הקב"ה!?
- 5 אך הענין הוא – שלולי זה שהבטיחו כו', יש נתינת מקום לשאלות, והדבר תלוי בבחירתו של אברהם
- 6 – אם לקבל את הדברים ללא שאלות, כמו "והאמין בה'", או לשאול על זה, כמו ששאל "במה אדע כי
- 7 אירשנה". ולכן הבטיחו הקב"ה מלכתחילה, כדי שלא יהי' מקום לשאלות.
- 8 ו. ועפ"ז מובן גם בנוגע לעניננו:
- 9 כאשר אברהם הי' בן צ"ט שנה והקב"ה אמר לו "התהלך לפני (במצות מילה) ו(בדבר הזה) תהי'
- 10 תמים"²⁶ – היתה צריכה להתעורר אצלו שאלה: היתכן?! עד עתה עבד עבודתו בשלימות במשך צ"ט
- 11 שנות חייו, וכבר עבר כו"כ נסיונות כו', וכבר הי' גם הענין ד"ברית בין הבתרים" כ"ט שנים לפני –
- 12 בהיותו בן ע' שנה²⁷; ולפתע אומרים לו שע"י המילה דוקא יהי' "תמים"?!?
- 13 ואעפ"כ, לא שאל אברהם אבינו מאומה על ציווי זה, שהתקבל אצלו בפשיטות, מבלי שהקב"ה יבהיר
- 14 את הדבר. ולאידך גיסא, לא מצינו שהקב"ה חשב זאת לזכות ולצדקה (כמו "והאמין בה" ויחשבה לו
- 15 צדקה").
- 16 ובהכרח לומר, שאברהם מצד עצמו החליט כבר שעדיין לא הגיע לשלימות העבודה, ולכן, כשאמר
- 17 לו הקב"ה "התהלך לפני והי' תמים", לא הי' הדבר חידוש אצלו, ולכן לא שאל מאומה, וגם הקב"ה
- 18 לא הי' צריך להבהיר מאומה. ובמילא לא שייך לומר על זה "ויחשבה לו צדקה".
- 19 ועפ"ז מובן פתגם הצ"צ שכשיהודי בן צ"ט שנה מחליט שעליו למול את עצמו, ראוי הוא שיתגלה
- 20 אליו הקב"ה – כיון שאברהם מצד עצמו הגיע למסקנא זו²⁸.
- 21 ז. והנה, כיון שההתעוררות לאמירת פתגם זה היתה ע"י (שאלת) כ"ק אדנ"ע, הרי מובן, שענין זה
- 22 (הגילוי ד"וירא אליו ה'") שייך במיוחד אליו:
- 23 ויובן בהקדם תוספת ביאור בהעילוי ד"וירא אליו ה'" לגבי הענין ד"במחזה" (כנ"ל ס"ב) – שהחילוק
- 24 ביניהם הוא בדוגמת החילוק בבחינת עתיק כפי שבאה בהתלבשות בבחי' אריך אנפין, שזהו הענין
- 25 ד"במחזה", לגבי ג' ראשין דעתיק כפי שהם מצד עצמם (שאינם מתלבשים בבחי' א"א), שזהו"ע
- 26 ד"וירא"; והיינו, שאע"פ שגם בחי' אריך היא למעלה מהשתלשלות וכתר עליהם, הרי זה שייך עדיין
- 27 להשתלשלות – שזהו כפי שסדר השתלשלות הוא בבחי' הכתר, משא"כ בחי' עתיק היא למעלה
- 28 מהשתלשלות לגמרי, ואינה שייכת כלל להשתלשלות.
- 29 וענין זה שייך במיוחד לכ"ק אדנ"ע – ע"פ המסופר בקונטרס "חנוך לנער"²⁹ אודות דברי הצ"צ בנוגע
- 30 ללידת אדנ"ע בכ' חשון תרכ"א, "שיש בזה שני כפ"ן, שהוא רומז לכתרא עילאה", שהם ב' המדריגות
- 31 שבכתר: אריך (כפי שנאצלים הם בכתר) ועתיק (כפי שהמאציל הוא בכתר).
- 32 ויש לומר בדרך אפשר שזהו גם הקשר עם הברית מילה של אדנ"ע בנר ב' דחנוכה³⁰ – כי, החידוש
- 33 בנר ב' דחנוכה הוא שבו התחיל הנס בגלוי (משא"כ בנוגע ליום א', יש שאלה מה הי' הנס, מאחר שהיתה
- 34 כמות שמן שמספיקה להדליק יום אחד, ככל פרטי התירוצים שנאמרו בזה³¹), וענין זה קשור עם בחי'
- 35 עתיק שלמעלה מהשתלשלות.

(29) ע' 8. וראה "היום יום" כ חשון.

(30) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 209 הערה 25. אג"ק חל"ב ע'

צד.

(31) ראה אנציק' תלמודית (כרך טז) ערך חנכה ס"א (ע' רמ).

(25) וירא כב, ב ובפרש"י.

(26) לך לך יז, א (ובפרש"י).

(27) ראה פרש"י בא יב, מ.

(28) ראה גם לקו"ש הנ"ל ס"ב הערה 34.

ח. וענין זה קשור עם תורתו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע:

ובהקדמה – שאע"פ שאי אפשר לחלק בין המאמרים של רבותינו נשיאינו, הרי ידוע³² פתגם חסידים הראשונים שאדנ"ע הוא הרמב"ם של תורת החסידות, כיון שבמאמרי באים כל הענינים בסדר מסודר כו', כמו בחיבורו של הרמב"ם.

ומזה מובן, שכשם שהרמב"ם כותב בהקדמתו לספרו יד החזקה, ש"אדם קורא בתורה שבכתב תחלה, ואחר כך קורא בזה, וידוע ממנו תורה שבעל פה כולה" – כן הוא גם בנוגע למאמרי אדנ"ע, ששם ישנם כל הענינים בגלוי, ובאופן שבא בהבנה והשגה בחכמה בינה ודעת, ועד שנמשך גם בנוגע לפועל – בעבודת התפלה, הן בנוגע לנפש האלקית והן בנוגע לנפש הבהמית כו', ועד לעבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³³ ו"בכל דרכיך דעהו"³⁴ – שע"ז נשלמת הכוונה בדירה בתחתונים³⁵.

ובודאי מצליחים בכל זה, כיון שזהו רצון הנשיאים, ועד שפועלים הענין ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"³⁶, "נחלה בלי מצרים"³⁷.

וכמבואר באגה"ק של הבעש"ט³⁸, שהמענה על השאלה אימתי קא אתי מר, דא מלכא משיחא, הוא – כשיפוצו מעיינותיך חוצה, שאז יבוא ויגאלנו בקרוב ממנו.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) ד"ה סמוכים לעד גוי.

* * *

י. בהמשך להמדובר במאמר³⁹ אודות גדלות החסד של אברהם, יש גם פירוש רש"י הקשור עם החסד של אברהם – על הפסוק⁴⁰ "ויגש אברהם וגו'", בנוגע לתפלתו של אברהם להקב"ה שיסיר את הגזירה שנגזרה על סדום ועמורה אדמה צבויים וצוער, באריכות הדיבור כו', שלכן הוצרך להבהיר (וכמ"פ) "הנה נא הואלתי לדבר גוי" (ואנכי עפר ואפר)⁴¹, "אל נא יחר לאדני וגו'"⁴² – שבזה מודגש גדולת החסד של אברהם.

יא. הביאור בפירוש רש"י⁴⁰ "מצינו הגשה למלחמה, ויגש יואב⁴³ וגו"⁴⁴, הגשה לפיוס, ויגש אליו יהודה⁴⁵, והגשה לתפלה, ויגש אליהו הנביא⁴⁶, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות ולפיוס ולתפלה" – דכיון ש"אברהם עודנו עומד לפני ה'"⁴⁷, עכצ"ל ש"ויגש אברהם" היינו הגשה נפשית, שנכנס למצב נפשי חדש⁴⁸, כדי שיוכל "לדבר קשות" – שבזה התחיל; וכיון שהכניסה לדבר קשות מובנת גם ללא התיבות "ויגש אברהם", עכצ"ל, שהוספת תיבות אלו באה ללמדנו שהגשה זו כוללת גם הכניסה "לפיוס ולתפלה" שבהמשך דבריו, שהרי מצינו שהתורה משתמשת בלשון "ויגש" לתאר הכנת האדם לדבר קשות, לפיוס ולתפלה –

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 55 ואילך.

רש"י. (32) לקו"ד ח"ב רצו, א. סה"ש תר"ץ ע' 95. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ריש ע' 255. (33) אבות פ"ב מ"ב. (34) משלי ג, ו. (35) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (36) ויצא כח, יד. (37) שבת קיח, סע"א. (38) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ. (39) פ"ג (תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 255).

(40) פרשתנו יח, כג. (41) שם, כז. (42) שם, ל"ב. (43) שה"י שר הצבא אצל דוד, ושם מדובר אודות גישה למלחמה (וראה לקו"ש שבפנים הערה 2). (44) שמואל-ב י"ד, יג. (45) ר"פ ויגש. (46) מלכים-א יח, לו. (47) פרשתנו שם, כב. (48) ולא כפי שהתנהג עד עתה עם הקב"ה באופן ד"וה' תמים" – לקבל כל דבר בתמימות.

* * *

1

2 יב. בנוגע ללימוד ענין באגרת התשובה – אוחזים עתה בהלימוד על גלי האויר בפרק ו', ויש שם
3 ענינים פשוטים שאינם מובנים, ואין איש שם על לב:

4 לאחר ששמבאר בהתחלת הפרק החילוק בין זמן הבית, "שהיו ישראל .. מקבלים חיות .. ע"י נפש
5 האלקית לבדה", לגבי הזמן "שירדו ממדריגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, כמ"ש⁴⁹ ובפשעיהם
6 שולחה אמכם וכו'", שאז יכולים לקבל חיות מהיכלות הסט"א כו' – ממשיך: "והנה יעקב חבל נחלתו
7 כתיב⁵⁰, עד"מ כמו החבל שראשו א' למעלה וראשו השני למטה, אם ימושך אדם בראשו השני, ינענע
8 וימשך אחריו גם ראשו הראשון וכו'".

9 ואינו מובן⁵¹:

10 משמעות הלשון "והנה יעקב חבל נחלתו כתיב" – שכאן מתחיל ענין חדש שלא נאמר לפני.
11 ולכאורה: כבר נתבאר בפרק ה' הענין ד"יעקב חבל נחלתו", "פי' כמו חבל עד"מ שראשו א' קשור וכו'",
12 וא"כ, לא מתאים הלשון "והנה יעקב חבל נחלתו כתיב", שהוא כמו ענין חדש, אלא הי' צריך להתייחס
13 למשנת"ל בענין יעקב חבל נחלתו?

14 וביותר אינו מובן הלשון "כתיב", היינו, שמתייחס לפסוק להביא ממנו רא' על ענין החבל – דלכאורה
15 מהו הצורך לחזור למקור הדברים בפסוק, לאחר שכבר ביאר ענין החבל?

16 ובפרט שגם בחלק ראשון⁵² נאמר "כי יעקב חבל נחלתו, וכמשל המושך בחבל כו'", ושם לא נאמר
17 "כתיב", וא"כ, באגה"ת, חלק שלישי דספר התניא⁵³, בודאי לא הוצרך להוסיף "כתיב"?

18 וכן יש לדייק (כפי שכבר דובר פעם⁵⁴) מ"ש כאן "שראשו א' למעלה וראשו השני למטה", ולא כמ"ש
19 בפ"ה "שראשו א' קשור למעלה וקצהו למטה"?

20 ומזה מובן, שנוסף על משנת"ל מבאר כאן ענין חדש – ש"ראשו השני למטה", ולכן מתחיל כמו ענין
21 חדש: "והנה כו'", ומוסיף "כתיב", כיון שעל ענין חדש זה יש צורך בראי' מהפסוק. וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

22

23 יג. באגרת התשובה כאן מבאר רבינו הזקן ענין חדש ואף הפכי מהקודם, ועפ"ז מובנים כמה שינויים
24 מפרק לפרק.

25 ובקיצור: בפ"ד – מבאר הענין ד"כי חלק ה' עמו". בפ"ה – איך "חלק ה' עמו" נמשך בגוף – שזהו
26 (כסיום הענין דהכתוב – ע"י) שיעקב – חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר "ראשו כו'
27 וקצהו") מלמעלמ"ט ע"י החבל, ושע"י החטא נכרת ונפסק החבל ואינו מקבל ההשפעה מלמעלה; אבל
28 כאן מחדש שע"י החטא נעשה "ובפשעיהם שולחה אמכם" – שממשיכים אלקות בקליפה, והיינו,
29 שמושכים ("מ'שלעפט אריין") את הקב"ה בגלות.

30 אך עפ"ז אינו מובן⁵⁵: כיון שנפסק החבל, איך אפשר לומר שממשיכים אלקות בקליפה – הרי החבל
31 נפסק ואין לו חיבור עם המטה?

(53) לא כמו שער היחוד והאמונה, שיש סברא שהוא חלק ראשון (ראה הערות ותיקונים לתניא (קצו, ב). וראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 90 הערה 197. וש"נ).
(54) לקו"ש ח"ט ע' 216 ואילך.
(55) ראה גם לקו"ש שם ס"ע 215 ואילך.

(49) ישע"י נ, א.
(50) האזינו לב, ט.
(51) מכאן עד סוסי"ג – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' קפג ואילך.
(52) פמ"ה.

וגם אינו מובן: איך נמשך בקליפה ע"י החבל – הרי ע"י החבל נמשך רק עד היכן שהחבל מגיע, וכיון שהחבל "ראשו א' קשור למעלה וקצהו למטה" – אצל האדם, אבל לא למטה מהאדם, א"כ, איך נעשה ע"י החבל המשכת אלקות בקליפות שהם למטה מהאדם, ובמילא למטה מסיום החבל?
בשלמא מ"ש בפ"א ש"ע"י שנדבק הרע בנפשו עושה פגם למעלה. . בלבושים די"ס דעשי" – הרי זה מובן; אבל איך יכול להיות המשכת אלקות בקליפה?

ועל זה מוסיף בפ"ו ענין חדש – שלכן אומר "והנה", ומסיים "כתיב", שחוזר למקור הדברים בפסוק (משא"כ בפמ"ה שאינו אומר "כתיב", כיון ששם אינו צריך לשלול ענין וביאור שקדמו) – שהפירוש בהכתוב "יעקב חבל נחלתו" (כענין בפ"ע והפכי מהנ"ל) הוא, שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני" פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמעלה, וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו').

והיינו, שגם החלק שלמטה הוא "ראש" בפני עצמו, וגם הוא ממשיך חיות. – החיות נמשכת אמנם מלמעלה, אבל עי"ז שהחלק שנמצא למטה קשור סוכ"ס עם ראשו העליון, למעלה, במילא נמשך חיות גם משם, וחיות זה נמשך להקליפות.

ובזה ב' פרטים חדשים: (א) דהחבל ממשיך לאחרים (לא ככפ"ה – ליעקב), (ב) ירידה למטה מיעקב חבל, עד תוך היכלות כו' – שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל "שמשם מקבל כו'", היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשפיע כו').

* * *

יד. ה"יינה של תורה", בנוגע להלימוד מאברהם, שבענין של הצלת נפשות⁵⁶, לא עשה חשבונות⁵⁷, אלא נכנס מיד לדבר קשות כלפי הקב"ה, היפך טבעו במדת החסד – נכלל בשיחה המוגהת דלעיל סי"א. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א)

וכמסופר בזהר⁵⁸ שרשב"י פגש מלאך שאמר לו שהולך להחריב את העולם בגלל שאין שלושים צדיקים בדור, ואמר לו רשב"י: לך לפני הקב"ה ואמור לו שבר יוחאי נמצא בעולם (ולא יניח זאת כו'), וגם לאחר שהקב"ה אמר למלאך אל תשים לב לבר יוחאי, אמר רשב"י למלאך: אם לא תלך עוה"פ לפני הקב"ה, אגזור עליך שלא תעלה השמימה כו', וכשתעלה לפני הקב"ה אמור לו: אם אין שלושים צדיקים בעולם [ומקשר זאת עם מ"ש⁵⁹ "ואברהם הי' יהי' גו'", "יהי" בגימטריא שלושים], יספיקו עשרים וכו', ועד שיספיקו שנים – רשב"י ור' אלעזר בנו, ואם אין אפילו שנים – ישנו אחד, דכתיב⁶⁰ "וצדיק יסוד עולם". ומסיים: "זכאה חולקך ר"ש דקב"ה גזר לעילא ואת מבטל לתתא, בודאי עלך אתמר רצון⁶¹ יראיו יעשה".

ובסופו של דבר – נעשה גם הקב"ה מרוצה מזה, באופן ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני⁶², ועד שקבעו בתורה, לשון הוראה⁶³ – הוראה לכל אחד מישראל.

וכיון ש"מעשה אבות סימן לבנים"⁶⁴, צריכה להיות כן הנהגת כל אחד מישראל, שכאשר צריך להציל

(60) משלי יו"ד, כה.

(61) תהלים קמה, יט.

(62) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח.

ועוד.

(63) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(64) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב,

ו. ועוד.

(56) קודם מ"ת – בנוגע לכל בני-אדם בשוה; ולאחר מ"ת, ש"בחר בנו מכל העמים", באופן ד"ונפלינו" (תשא לג, טז) – בעיקר בנוגע לבני".

(57) כולל גם – שלא להתחשב עם ב"ד של מטה או ב"ד של מעלה, כבנר"ד, שנאמר (פרשתנו יט, כד) "וה' המטיר על סדום גו'", "הוא ובית דינו" (פרש"י) – הנה על זה אומר יהודי שאין רצונו להתעסק עם ב"ד של מעלה, אלא עם הקב"ה בעצמו.

(58) ח"א רנה, א. ז"ח פרשתנו (כו, ב"ג).

(59) פרשתנו יח, יח.

1 יהודי או להמליץ טוב עליו, לא די להתחיל בדברי פיוס כו' (כפי שהיצה"ר – "דער קלוגניקער" – מנסה
2 לטעון), אלא יש להתחיל מיד לדבר קשות מתוך "שטורעם", ועי"ז מצליחים לפעול כו', ועד שמצילים
3 את העולם כולו.

4 וכאמור, שכל זה נעשה באופן של "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני".

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' א

45 שבתוך האון, אכל לא שוחטין אם נפגם רק העור, דהיינו
46 האליה הרכה שבתחתית האון, כי פגימה זו חורת ונשלמת,
47 ומום עובר אינו מתיר לשחוט בכור.
48 נסדקה אונ, דהיינו שנוצר סדק בסחוס, אף על פי שלא חסרה
49 האון, וכן ניקבה אונ ששיעור הכנסת מלא ברישנה – גריג
50 של מין קטנית בשלמותו, או שיכשה, הרי זה מום ששוחטין עליו
51 בכור. אוהו יכשה – מהו שיעור היובש שנחשב מום, כל
52 שתנקה האון, ואינה מוציאה טיפת דם. רבי יוסי בן תמטול
53 אומר, רק אם היא יכשה עד כדי שתהא נפרדת – שתתפורר
54 כאשר ימשו בו.

גמרא

55 שנינו במשנה ארבעה אופני מומין באון הבכור. מקשה הגמרא:
56 אמאי – למה חסרונות אלו נחשבים מומים, והרי לגבי מומי בכור
57 שנאמר בפסוק (דברים טו כא) 'פסח ועור' כתיב, ומשמע שרק
58 מומים אלו מתירים לשחוט ולאכול בלא הקרבה, ולא אחרים.
59 מתרצת הגמרא: כתיב נמי (שם) 'כי יהיה בו מום', ומשמע שיש
60 מומים נוספים.

61 שואלת הגמרא: ואימא – ואולי פסוק זה נדרש במדת כלל
62 ופרט, 'כי יהיה בו מום' כלל, שמשמעו כל מום, 'פסח או עור'
63 פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, פסח ועור אין
64 – נחשבים מום לשחוט עליהם, אבל מדי אחרינא לא – מומים
65 אחרים לא, ומנן שניתן לשחוט בכור גם על מומי האון. משיבה
66 הגמרא: כיון שחזר הכתוב ואמר 'כל מום רע', הרי חזר וכלל,
67 וכלל ופרט וכלל, אי אתה דן את הכלל אלא כעין הפרט,
68 מה הפרט פסח ועור מפורש בו שאין שוחטין אלא על מומין
69 שבגלוי ואינן חוזרין – שאין להם רפואה, אף כל מומין שבגלוי
70 ואינן חוזרין, כגון ארבעה מומים שבאון הבכור, שוחטים
71 עליהם, אך לא שאר מומים.

72 שבה הגמרא ושואלת: ואימא נדרש כן, מה הפרט פסח ועור'
73 מפורש בו שאין שוחטין אלא על מומין שבגלוי ובטל
74 ממלאכתו, שהרי פסח אינו יכול ללכת, ועור אינו רפואה, ומום
75 אינו חוזר – אין לו רפואה, אף כל מומין שבגלוי ובטל
76 ממלאכתו ואינן חוזר שוחטין עליהם, אלא מה תנן – ולמה שנינו
77 במשנה נפגמה אונ מן החסחום ולא מן העור, והרי אינו מונע
78 את השמיעה ומבטל מלאכת האון. משיבה הגמרא: כשחזר
79 הכתוב ואמר 'כל מום רע' שמשמעו שכל מום מתיר לשחוט,
80 הרי ריבויא הוא, ואינו נדרש במדת כלל ופרט וכלל, ולכן גם
81 מומין שבאון מתירים.

82 מקשה הגמרא: אי קבי, שהכתוב מרבה כל מום שהוא, מומין
83 שבסתר נמי וגם ידחה מותר לשחוט עליהם, אלא מה תנן –
84 ולמה שנינו להלן (לט.) לגבי מומין שבפה, חוטין והציצות –
85 חניכיים הקדמיות, שנפגמו – שנחסר מהם קצת, ושנפגמו – או
86 שנחתכו לרוחבם מלמעלה, אף שלא חסר מהם, והפנימיות –
87 וכן הונוכיים האחוריות שבהם קבועות השיניים הגדולות,
88 שנעקרו לגמרי ממקומם.

1 שמבוארים בברייתא. שואלת הגמרא: בכור וניקה, וכי
2 כשמכר לו בכור, הדין הוא שרק מנכה הלוקח מהדמים, אבל
3 נוטל המוכר מקצת מהדמים, ולימא ליה – הלא יכול לומר
4 הישראל הלוקח לכהן שמכר לו, מאי אפסדתך – איזה הפסד
5 נגרם לך במה שנהייתי ממך, הרי אף אם היה הבכור נשאר
6 אצלך, היה אסור בהנאה וחייב קבורה. משיבה הגמרא: לא
7 צריכא – אין הברייתא מדברת, אלא בגוף דובין ליה – שמכר
8 לו בשר ממקום מומא – מאותו המקום שהיה המום בבכור,
9 דאמר ליה – שאומר המוכר ללוקח, היה לי הפסד במה שנהנית
10 ממנה שמכרתי לך, דאי לא דאבלת – שאם לא היית אוכל את
11 הבשר, הוה מחויב ליה – הייתי מראה את הבשר לחכם, ושרי
12 ניהליה – והיה מתיר לי החכם את הבכור, כשיטת רבי יהודה,
13 שאמר לעיל (כת.) שאף לאחר שנשחט הבכור, אם רואה החכם
14 שהמום שהיה בו הוא מום קבוע, מותר לאכול את הבכור.
15 שואלת הגמרא: כשמכר לו מכללם, איזה הפסד היה למוכר
16 במה שנהנה הלוקח. משיבה הגמרא: שאומר המוכר ללוקח,
17 הפסדת לי במה שנהנית מהפירות, שאלו לא היית אוכל את
18 הפירות, הוה מתקנינא להו ואכלנא להו – הייתי מתקן את
19 הפירות, שהייתי מפריש מהם תרומה ומעשרות, והייתי יכול
20 לאוכלם.

21 שואלת הגמרא: כשמכר לו יין נסך, מה הפסד המוכר במה
22 שנהנה הלוקח. משיבה הגמרא: כאן מדובר שלא מכר לו יין
23 שכולו יין נסך, אלא יין נסך על ידי תערובת, שהיה היין נסך
24 מעורב עם יין כשר, ואומר לו המוכר, אילו לא היית שותה את
25 היין, הייתי יכול להנות ממנו, וברעת רבן שמעון בן גמליאל,
26 שסובר שיש תקנה ליין זה. דתנן (ע"ז ע"ה), יין נסך – יין שנתנך
27 לעבודה זרה, שנפל לבור, פולו – כל היין שבבור אסור
28 בהנאה, משום שיש נסך אסור בכל שהוא. רבן שמעון בן
29 גמליאל אומר, תעורבת יין נסך בכור אינה אוסרת בהנאה את
30 כל הבור, אלא ימכר פולו – כל היין שבבור לעובדי כוכבים,
31 ויטול מהעובד כוכבים מעות עבור כל היין הנמצא בכור, ויין
32 מדימי יין נסך שבו היינו כפי מה ששורה היין נסך שנפל לבור,
33 שאסור לו ליטול מעות מהנכרי עבור היין נסך, כיון שיש נסך
34 אסור בהנאה. וכיון שכן הפסידו הלוקח במה ששתה, ולפיכך
35 ינכה לו מן הדמים.

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

פרק ששי – על אלו מומין

משנה

38 נאמר בתורה לגבי בכור בהמה טהורה (דברים טו כא-כב) 'וכי יהיה
39 בו מום פסח או עור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלהיך, בשעריך
40 תאכלנו', ולמדו מכך שבכור שיש בו מום, נשחט לאכילת חולין.
41 ובמשנה זו מפורטים ארבעה סוגי מומים באון הבכור.
42 על אלו מומין שוחטין את הבכור – בכור בהמה טהורה
43 ונאכל בחולין, נפגמה – נחסר אונ מן החסחום – הסחוס

בס"ד. שיחת ש"פ וירא, כ"ף מרחשון, ה'תשל"ו.

בלתי מוגה

- א-ב. ההוראה מהסיפור (שנתפרסם¹ ונדפס²) אודות בעל יום ההולדת, שבהיותו בן ד' או ה' נכנס אל זקנו הצ"צ בשבת פ' וירא³ ובכה מדוע אין הקב"ה נגלה אליו כמו שנגלה אל אברהם, – ובהקדים, שאף ששיעור החינוך הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו, כך, שלכאורה הרי זה סיפור מיוחד בנוגע לאדנ"ע שאינו שייך לכל ילד, הרי יש ענינים שאינם תלויים בדעת וכח הקטן, אלא קשורים עם גיל מסויים, שנקבע מלמעלה במ"ת (לא כמו לפני מ"ת, שכיון שהעבודה הגיעה רק עד שרש הנבראים, לכן נוגע רק שלימות הנברא, ולא נוגע כ"כ באיזה אופן נעשית העבודה, וכמו ביעקב שפעל ההמשכה דתפילין ע"י המקלות⁴; משא"כ לאחר מ"ת שההמשכה היא מהמאציל ב"ה, הרי זה לפי המדידות והשיעורים שנקבעו מלמעלה), כמו השיעור דבן י"ג למצוות⁵, ועד"ז בנוגע לחינוך, ש"בציר מבר שית"ו⁶ (גם אם הוא בר דעת גדול ביותר) לא הגיע לשלימות החינוך –
- שע"ז נפתח צינור חדש בענין החינוך, שאפילו לפני גיל חינוך יכולים לפעול אצל ילד קטן (שמטבעו צריך לזרז אותו בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שניו) שתהי' לו תשוקה עד כדי בכי' שה' יתגלה אליו (ואם רואים ילד יהודי שלא איכפת לו הדבר, הרי זה בגלל שהמחנך לא דיבר בזה דברים היוצאים מן הלב⁸).
- וההוראה ממענה הצ"צ⁹, שכאשר יהודי צדיק בן צ"ט שנה מחליט למול את עצמו ראוי הוא שהקב"ה

נקרא בכתוב בשם איש, כמ"ש (וישלח לד, כה) "ויקחו גו' איש חרבו", או שזהו בכלל השיעורין דהלכה למשה מסיני, ונפק"מ להלכה, בנוגע לזמן חיוב ב"נ במצוות שלהם (ובמילא הרי זה נוגע גם לבני", שנצטוו לכון את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח (רמב"ם הל' מלכים ספ"ח)) – אם הוא מבין י"ג שנה, או שתלוי בכל אחד לפי טבעו ומצבו (ראה לקו"ש חט"ו ע' 291. וש"נ).

(6) כתובות נ, א. וש"נ.

(7) היינו, שזהו ענין שנוגע ואיכפת לו באמת, שאינו יכול לחזור ולשקוע במשחקיו ("פארשפילן זיך") ולשכוח ממנו, ועד שזהו ענין שלמעלה מהגבלת כלי מוחו כו'.

ולהעיר, שאע"פ שאצל ילד קטן קל ביותר לפעול ענין של בכי', מצד קטנות המוחין שלו – הרי זה ע"ד הענין ד"בכל מאד" (ואתחנן ו, ה. וראה תו"א מקץ לט, רע"ג), מאד של"ך (אע"פ שאצל מישהו אחר הרי זה עדיין מדידה והגבלה), שמעורר וממשיך בחי' מאד של אדם העליון.

(8) ולכן צריך לחזור ולדבר בדברים היוצאים מן הלב פעם אחר פעם, ועד "הוכח תוכיח .. אפילו מאה פעמים" (כפי שמתחילה אגרת הקודש שנדפסה בסיום ספר התניא ע"י בני הגאון המחבר), ובאופן שהתוכחה בפעם המאה היא באותו אופן כבפעם הראשונה, כמוכח מזה ששניהם נלמדים מאותו פסוק.

(9) נוסף על ההוראה הנפלאה מזה גופא שבכיתויו של אדנ"ע עוררה את מענה הצ"צ שנעשה הוראה לדורות.

(1) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' רעו. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט חשון).

(2) וידוע פתגם הצ"צ שדבר שבא בדפוס הוא הוראה לדורות (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שפב), שנעשית בדוגמת "הגזירות והתקנות והמנהגות" ש"מצוה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה" (רמב"ם ריש הל' ממרים); והיא גם נתינת כח, כי, "צדיקים דומין לבוראם" (ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד), ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן" (תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג).

(3) אם בגלל שבאותה שנה חל יום הולדתו בשבת, או שהי' זה השבת שלפני יום ההולדת.

(4) ראה זח"א קסב, א (בס"ת). – ועד"ז ביצחק ע"י עבודתו בחפירת בארות – אף שמדובר אודות בארות כפשוטם בארץ פלשתיים; ועד"ז באברהם ע"י עבודתו בהכנסת אורחים – אף שמדובר אודות ערביים, שהרי אז לא הי' שייך הענין דהכנסת אורחים באופן אחר, כיון ש"אחד הי' אברהם" (יחזקאל לג, כד), ובנוגע לעצמו לא שייך הכנסת אורחים, וגם לא בנוגע לשרה, שחייב לזון אותה כו', וא"כ, הרי זה שייך רק בנוגע לערביים; ואעפ"כ, ע"י הכנסת אורחים ערביים פעל אברהם את פעולתה של מרת החסד דאצילות, כדאיתא בספר הבהיר (סקצ"א) שאמרה מרת החסד לפני הקב"ה מימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי.

(5) ולהעיר מב' הדעות אם למדים זה ממה שמצינו שכן י"ג

1 יתגלה אליו¹⁰ – שעי"ז נעשה פתיחת הצינור¹¹ שכל אחד יכול להגיע לענין ד"וירא¹² אליו ה"י¹³, עי"ז
2 שמחליט שגם בהיותו בדרגא נעלית בעבודת ה' צריך "למול" את עצמו¹⁴, ועי"ז יהי הענין ד"וירא אליו
3 ה"י¹⁵ גם אצל¹⁶ –

4 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁷ בלקו"ש חט"ו ע' 129 ואילך.

5 ג. וה"בכך" מכהנ"ל בנוגע לפועל – גודל החובה שמוטלת על כל אחד לעסוק בענין החינוך.

6 וכפי שרואים בהנהגת רבותינו נשיאינו שהתמסרו להתעסקות בענין החינוך, החל מהבעש"ט, כידוע¹⁸
7 שלפני התגלותו ה' עוזר ("א" ב"אעלפער") למלמד תינוקות והי' מדבר¹⁹ ואומר עמהם אמן יהא שמי'
8 רבא וכו' – שזהו תפקיד שבו מתעסקים עם קטני קטנים, ועד"ז אצל רבותינו נשיאינו עד לכ"ק מו"ח
9 אדמו"ר שהתמסרו לחינוך של ילדי ישראל²⁰.

10 ובפרט בזמן הזה שלדאבוננו נתמעטו העוסקים בחינוך – יש לקיים הוראת חז"ל²¹ "במקום שאין
11 אנשים השתדל להיות איש", כולל גם כשחושב שאינו שייך לענין החינוך וכו', שלכן יש צורך להדגיש
12 "השתדל להיות איש", ולעסוק בענין החינוך.

13 ולהעיר, שמצות חינוך מוטלת אמנם על ההורים, אבל כאשר מאיזו סיבה שתהי' לא נתנו ההורים
14 את החינוך הראוי, מוטלת החובה בזה על כל אחד מישראל, שכן, החיוב המוטל על ב"ד²², הוא לא על
15 ג' האנשים שהם חברי הב"ד מכח עצמם, אלא בתור באי כחם של כל הקהילה, אנשי העיר או בני
16 המדינה, כך, שהחיוב הוא על כל אחד מישראל.

17 ומה שפלוני טוען שאינו פנוי לעסוק בחינוך בגלל שצריך לעסוק בענינים אחרים שעומדים ברומו
18 של עולם – אין לו לסמוך על עצמו, כיון שהוא משוחד כו', אלא צריך לשאול אצל הרב מה יותר חשוב,

כשיהודי פשוט נותן פרוטה לצדקה ה"ה ממשיך מבחי' המאציל
שלמעלה משרש הנבראים.

(14) והרי ענין המילה הוא לא רק שניתוסף שלימות באבר
אחד, אלא כמ"ש (שם יז, א) "והי' תמים", שעי"ז נעשית תמימות
בכל עניינו.

(15) אם באופן ש"איהו חזי" או עכ"פ באופן ש"מזלי חזי"
(ראה מגילה ג, א. וש"נ).

(16) וכאשר ניתוסף גילוי אור אלקי אצל יהודי אחד, הרי זה
פועל שניתוסף גילוי אור בכל העולם, לבטל את חושך העולם
(שנדרה אפילו ע"י מעט אור), ולהכריע את העולם כולו (שמצד
עצמו הוא שקול) לכף זכות, ולגרום לו תשועה והצלה (ראה
רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד).

(17) בשילוב שיחת ש"פ וירא תשל"ז.

(18) ראה כש"ט בהוספות סרפ"ח ואילך. וש"נ.

(19) באופן דיבורו של הקב"ה – שהרי "צדיקים דומין
לבוראם" (ראה לעיל הערה 2) – שחשיב מעשה (ראה שבת קיט,
ב. ב"ר פ"ג, ב. פמ"ד, כב).

(20) ראה גם תורת מנחם חע"ג ע' 214. וש"נ.

(21) אבות פ"ב מ"ה.

(22) ראה אנציק' תלמודית (כרך טז) ערך חנוך ס"ב (ע' קסז).
וש"נ.

(10) שהרי בודאי אין הכוונה לגרום לו עגמת נפש כו' ללא
תועלת – כשידע שצריך תחילה להתייגע במשך יותר מצ' שנה,
ורק אז יהי' ראוי כו'.

(11) ולהעיר, שפעולת פתיחת הצינור היא לא רק בענינים
סגוליים, אלא גם בעניני הבנה והשגה – כידוע הסיפור אודות
הבית יוסף (ומסופר עד"ז אודות כמה גדולי ישראל) שלאחרי
שהתייגע ביותר בענין מסויים בתורה עד שהשיגו, ראה משהו
אחר שלא הי' בערכו כלל שלמד כך בפשטות, והיתה לו נפילת
הרוח מזה, עד שאמרו לו (המגיד, או האריז"ל), שלאחרי שהוא
המשיך השגה זו באורי העולם, איז יכול כבר משהו אחר להגיע
לזה ללא יגיעה כו' (ראה כש"ט סרנ"ו, ובהערות וצינונים לשם.
וראה גם תורת מנחם חעד ע' 172. וש"נ).

(12) ריש פרשתנו.

(13) גם ללא הקדמת שלימות העבודה במשך צ"ט שנים
(כמודגש בכך שענין המילה שהי' אצל אברהם בגיל צ"ט שנה,
נעשה לאחר מ"ת אצל כל אחד מישראל בהיותו תינוק בן שמונה
ימים*) – ככל הענינים שלאחרי מ"ת שהם בנקל יותר ואעפ"כ
פועלים יותר מכמו לפני מ"ת*, ולדוגמא: עבודת אברהם
בהכנסת אורחים כו' היתה באופן ד"הלוך ונסוע הנגבה" (לך לך
יב, ט), לפעול פעולת מדת החסד דאצילות (כנ"ל הערה 4),
ולאחרי כל זה הגיע רק עד שורש הנבראים, ואילו לאחר מ"ת,

(*) נזכר גם אודות החקירה אם חיוב מילה הוא על הבה, ורק בגלל היותו קטן הרי זה מוטל על האב (ראה תורת מנחם חמ"ט ע' 223 הערה
244. וש"נ), או שמלכתחילה החיוב הוא על האב – שזהו רק החל מיצחק שנימול לשמונה, משא"כ באברהם שמפורש בקרא שנצטווה בעצמו,
ומה גם שגבי אברהם לא הי' שייך ציווי לאב שהי' תרח.

(**) דאף שהנתינת כח לעבודה שלאחרי מ"ת היא מעבודת האבות, כידוע בענין מעשה אבות סימן לבנים (ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ,
ו) – הרי זה באופן שיפה כח הבה מכח האב (שבועות מז, סע"א. וש"נ), שאף שבא מכח האב, הרי זה יפה יותר מכח האב.

ובינתיים, עליו להתנהג באופן של ספיקא לחומרא²³, כיון שזהו ענין של פיקוח נפשות, שבו צריך¹ להחמיר גם על ספק וספק ספיקא כו'²⁴.

ויש לעשות זאת מתוך שמחה, שפורצת גדר²⁵ – החל מהגדרים שלו, שמכניס את עצמו ומסתגר בד' אמותיו, ולא מוכן לצאת ולפעול כו', באמרו, שזהו דבר חדש, שלא עשאו במשך חמשים שנה, ומדוע יעשה זאת עכשיו... הנה השמחה תפרוץ את גדריו, שיהי' אצלו הענין ד"לך לך מארצך ומולדתך גו'²⁶, שקאי על הרצון והרגילות שלו וכו'²⁷, ולצאת ולפעול בענין החינוך; ועד"ז בנוגע לפריצת הגדרים של אלו שמסביב לילדים שצריך לחנכם (משא"כ בנוגע לילדים עצמם, שאצלם אין גדרים שצריך לפרוץ אותם, שהרי הם במעמד ומצב של "הבל שאין בו חטא"²⁸, ואם רק יתעסקו עמהם באופן המתאים, בודאי שסוכ"ס יגיעו לאוצרות היקרים שטמונים בכל אחד מהם (כתורת הבעש"ט²⁹ על הפסוק³⁰ "כי תהיו אתם ארץ חפץ"), להוציאם מן ההעלם אל הגילוי).

ועי"ז פועלים את ענין הגאולה – שהרי "אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף"³¹, כך, שלידתו של כל ילד יהודי מקרבת כבר את הגאולה, ועאכו"כ כשניתוסף גם ענין החינוך להתנהג באופן המתאים ל"צבאות ה'"³², שהולכים יחד עמהם, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³³, "קהל גדול ישובו הנה"³⁴, לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

ד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כי ידעתיו וגו'.

* * *

ה. כנהוג לבאר פירוש רש"י בפרשת השבוע, ובפרט בהמשך להמדובר במאמר³⁵ על הפסוק³⁶ "כי ידעתיו" (שמיוסד על המאמר דשנת תרס"ו) אודות החילוק בין פירוש רש"י לפירוש התרגום, שהתרגום מפרש "ארי גלי קדמי", שהו"ע הרצון, ואילו רש"י מפרש "לשון חיבה", שהו"ע התענוג שלמעלה מרצון – שבזה מודגשת המעלה שבפירוש רש"י.

בפסוק³⁷ "ויאמרו אליו אי' שרה אשתך גו'"³⁸, מעתיק רש"י התיבות "ויאמרו אליו", ומפרש: "נקוד על אי"ו שבאליו, ותניא³⁹ רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב וכו', וכאן הנקודה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה, שאף לשרה שאלו אינו אברהם. למדנו⁴⁰ שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה, ולאשה⁴¹ על האיש"⁴² (ואח"כ ממשיך רש"י: "בכ"מ אומרים כו'", כדלקמן ס"ו).

(37) מכאן עד סוסי"ט הוגה בשעתו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ולקראת ש"פ וירא תשל"ז הוגה עוה"פ ונדפס בלקו"ש השבועי (ואח"כ בלקו"ש חט"ו ע' 110 ואילך). במהדורא זו נדפסה השיחה כפי שהוגהה בשעתו, ושולבו בה כל הענינים שניתוספו בלקו"ש, ועוד איזה ענינים ממענה כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק.

(38) שם, ט.

(39) ב"ר פמ"ח, טו.

(40) וכן בכ"מ. ועד"ז (שם, ה) "מגיד", ובפסוק אחד לפ"ז (שם, ח) "מכאן".

(41) ברא"ם כאן לא גרים תיבות אלו. אבל ראה חדא"ג מהרש"א ב"מ פז, א. ובארוכה מפרשי רש"י כאן.

(42) מ"ש רש"י "למדנו .. על האיש" – אינו מב"ר, כ"א מב"מ (שם): "תני כו' לימדה תורה ד"א שישאל אדם באכסניא שלו", אלא שבכ"מ לא נזכר "לאשה על האיש" – ראה תוד"ה למה ב"מ שם. ובארוכה מפרשי רש"י (רא"ם, יריעות שלמה מהרש"ל), דברי דוד ועוד) כאן.

(23) ראה עירובין לה, ריש ע"ב.

(24) ראה יומא פג, א ואילך.

(25) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(26) ר"פ לך לך.

(27) ראה המשך תרס"ו ע' סז [צ]. ס"ע שצו ואילך [ע' תקכד].

ועוד.

(28) שבת קיט, ב. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ג.

(29) ראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז

אייר).

(30) מלאכי ג, יב.

(31) יבמות סב, סע"א. וש"נ.

(32) בא יב, מא.

(33) שם יו"ד, ט.

(34) ירמי' לא, ז.

(35) לעיל ע' 259 ואילך. וש"נ.

(36) פרשתנו יח, יט.

- 1 ואינו מובן:
- 2 (א) פירוש רש"י הוא לכאורה רק על תיבת "אליו" ("נקוד על אי"ו שבאליו") – ולמה מעתיק גם
- 3 תיבת "ויאמר"?
- 4 (ב) רש"י מביא שם בעל המאמר רק במקום שהדבר מוסיף בהבנת הענין. וא"כ, איזו תוספת הבנה
- 5 באה באמרו שכלל זה ("כל מקום שהכתב כו'") אמר רשב"א?
- 6 (ג) כיון ש"כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב" – אין צורך אף פעם להרבות נקודות
- 7 עד שתהי' "הנקודה רבה" (בכדי לדרוש האותיות המנוקדות), אלא די לנקד את מיעוט האותיות שאינן
- 8 נדרשות, שאז דורשים את שאר האותיות?⁴³
- 9 בנדו"ד: בכדי לידע שיש לדרוש את אותיות אי"ו – הי' די שתהי' נקודה רק על הלמ"ד, ואז היו
- 10 דורשים את אותיות אי"ו מצד הכלל שכ"שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב", וא"כ מהו הצורך
- 11 בניקוד על ג' אותיות?
- 12 (ד) אברהם הי' ביחד עם המלאכים במשך כל הזמן, וא"כ, איך שייך שישאלו "איו (אברהם)"?
- 13 (ה) (נוסף על השאלות שמתעוררות על אתר, יש גם שאלה שמתעוררת מפירוש רש"י לאח"ז): על
- 14 הפסוק⁴⁴ "ולא ידע בשכבה ובקומה", מפרש רש"י: "ובקומה" .. נקוד לומר שבקומה ידע". ומכאן מוכח
- 15 שהניקוד בא לעקור את התיבה⁴⁵, ואיך יתאים זה עם הכלל שאומר רש"י כאן שכאשר "הנקודה רבה על
- 16 הכתב אתה דורש הנקודה"?
- 17 ו. וממשיך רש"י (באותו ד"ה): "בב"מ⁴⁶ אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה,
- 18 אלא להודיע שצנועה היתה, כדי לחבבה על בעלה. אמר ר' יוסי בר חנינא, כדי לשגר לה כוס של ברכה".
- 19 ואינו מובן:
- 20 (א) "יודעים היו .. כדי לחבבה .. כדי לשגר לה כו'" הוא ביאור (לא על "נקוד על אי"ו", אלא) על
- 21 שאלת המלאכים "אי' שרה אשתך", וא"כ, הי' רש"י צריך לפרש זאת בד"ה בפני עצמו, ולא בהמשך
- 22 לפירושו "נקוד על אי"ו"?
- 23 והקושיא היא גדולה יותר: ההתחלה "שאף לשרה שאלו כו'" היא לכאורה ענין של היפך הצניעות,
- 24 ונמצא, שמה שמביא רש"י מב"מ "שצנועה היתה" הוא בסתירה לכך ש"אף לשרה שאלו כו'". ורש"י
- 25 כותב שני הענינים בהמשך זה לזה?
- 26 (ב) לשם מה ציין רש"י ש"יודעים היו כו'" נאמר בב"מ?
- 27 (ג) לשם מה אומר רש"י ש"כדי לשגר כו'" – אמר ריב"ח⁴⁷?
- 28 (ד) מפני מה הוצרכו המלאכים לשגר לשרה מכוס של ברכה שלהם – ובפרט שזהו לכאורה ענין של
- 29 היפך הצניעות – הרי אברהם הי' יכול ליתן לה מכוס של ברכה שלו?
- 30 (ה) נאמר לפנ"ז⁴⁸ שאברהם נתן להם "חמאה וחלב וכן הבקר" – אבל לא נזכר שנתן להם יין. וא"כ,
- 31 מהיכן הגיע יין?! ובפרט שרש"י אומר בפשיטות שהוצרכו לשגר מכוס של ברכה?
- 32 (ו) רש"י מפרש ג' טעמים על שאלת המלאכים "אי' שרה גו'": (א) "שישאל אדם באכסניא שלו לאיש
- 33 על האשה", (ב) "להודיע שצנועה היתה כו'", (ג) "כדי לשגר לה כו'". ואינו מובן: מהו הצורך בג' טעמים – למה לא מספיק טעם אחד?
- 34 (ז) רש"י פירש כבר לעיל⁴⁹ "לבשר את שרה".

(43) כקושיית המפרשים (ובנמוק"י ב"מ שם: "מקשין העולם").
(44) פרשתנו יט, לג.
(45) ראה בארוכה לקמן ס"ט (ובהערה 65).
(46) שם.
(47) ובפרט שמשמיע שם בעל המאמר ד"לחבבה כו'".
(48) יח, ח.
(49) שם, ב.

1 [בתרגום יונתן ותרגום ירושלמי איתא שהמלאך בא לבשר לאברהם ששרה תלד בן, אבל רש"י אומר
2 שבא "לבשר את שרה".

3 והכרחו של רש"י על זה – מובן בפשטות: אברהם כבר נתבשר לפני⁵⁰ ששרה תלד בן, ולכן בהכרח
4 לומר שהמלאך בא "לבשר את שרה".

5 וא"כ, לאחר שרש"י אמר כבר לפני⁵¹ "לבשר את שרה" – הרי מובן בפשטות שהשאלה "אי שרה
6 אשתך" היא בכדי לבשר לה [וכמ"ש מיד לאח⁵¹ "ויאמר גו' והנה בן לשרה אשתך ושרה שומעת גו'"].
7 וא"כ, מדוע הוצרך לומר טעמים (וטעמים אחרים) על שאלתם "אי שרה אשתך" – בה בשעה שטעם
8 הדבר מובן בפשטות?

9 (ח) ג' הטעמים שהביא רש"י – הם טעמים נפרדים שאינם שייכים זה לזה,

10 [ויתירה מזה: הטעם "שישאל אדם באכסניא כו'" והטעם "כדי לשגר כו'" הם בסתירה (לכאורה)
11 לטעם "להודיע שצנועה היתה": כי בטעם "שישאל אדם באכסניא" אומר רש"י (לא רק "לאיש על
12 האשה", אלא גם) "לאשה על האיש", שלכן "אף לשרה שאלו כו'" – שזה לכאורה בסתירה לכך
13 "שצנועה היתה"⁵²; וגם "לשגר לה כוס של ברכה" הוא לכאורה היפך הצניעות⁵³],

14 ומדוע כותב רש"י ג' טעמים נפרדים [ובפרט טעמים סותרים] בהמשך אחד (ללא הקדמה "דבר אחר"
15 וכיו"ב)?

16 והקושיא היא גדולה יותר: במסכת ב"מ⁴⁶ איתא (לגרסתנו) "כדי לחבבה כו' ריב"ח אמר כדי לשגר
17 כו'", והרי הלשון "ריב"ח אמר" (שם בעל המאמר קודם תיבת אמר) מורה⁵⁴ שריב"ח חולק על הטעם
18 "כדי לחבבה כו'". ואילו רש"י משנה וכותב "אמר ריב"ח", שלשון זה ("אמר" לפני ריב"ח) מורה⁵⁴
19 ש"כדי לשגר כו'" בא בהמשך ל"כדי לחבבה"?

20 ואע"פ שמסתמא מצא רש"י גירסא כזו – אינו מובן: מדוע בוחר רש"י גירסא בלתי רגילה?

21 ז. הביאור בכל הנ"ל:

22 מה שהוקשה לרש"י במ"ש "ויאמרו אליו" הוא:

23 בפשטות קשורה השאלה "אי שרה אשתך" עם "לבשר את שרה"⁵⁵. ולכן קשה מ"ש "ויאמרו" לשון
24 רבים: הבשורה לשרה היתה רק ע"י מלאך אחד [כפי שמדייק רש"י לפני⁴⁹ "אחד לבשר את שרה".
25 ולכן נאמר בפסוק שלאח⁵¹ "ויאמר שוב אשוב גו' והנה בן לשרה אשתך" – "ויאמר שוב אשוב"
26 בלשון יחיד], וא"כ מדוע נאמר כאן "ויאמרו" לשון רבים, היינו שכל (ג') המלאכים שאלו "אי שרה"?
27 [ועפ"ז מתורץ מה שרש"י מעתיק גם תיבת "ויאמרו" – כיון שבא לפרש מדוע נאמר "ויאמרו" לשון
28 רבים].

29 ועל זה מתרץ רש"י "למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה" – שהסיבה לכך שכל
30 המלאכים שאלו "אי שרה אשתך" היא בגלל שצריך לשאול באכסניא לאיש על האשה.

31 וכיון שממ"ש "ויאמרו" (לשון רבים) מוכרח "שישאל אדם באכסניא כו'" – הרי זה מכריח לומר
32 שכאן עכ"פ הניקוד (על "איו" שב"אליו") שייך לפשוטו של מקרא⁵⁶ [אע"פ שבכמה מקומות⁵⁷ לא מפרש

וש"נ.

(50) לך לך יז, טז. יט. כא.

(55) כנ"ל ס"ו בקושיא הד'.

(51) שם, יו"ד.

(56) היינו, שבהניקוד בא הכתוב לרמז הענין ד"ישאל אדם

(52) כנ"ל בקושיא הא'.

באכסניא שלו כו', שע"ז מתורץ מש"נ "ויאמרו" לשון רבים.

(53) כנ"ל בקושיא הד'.

(57) לך לך טז, ה. ועוד*.

(54) ראה שד"ח כללים (ח"א ע' מט וח"ז ע' א'תעה ואילך).

(*) ראה מס' סופרים פ"ו ה"ג, אדר"נ פל"ד, ד: "עשר נקודות בתורה כו'".

- 1 רש"י את הניקוד⁵⁸], דכיון שצריך לשאול באכסניא (כולל גם "לאשה על האיש"⁵⁹), צ"ל "שאף לשרה
2 שאלו או אברהם".
- 3 והשאלה⁶⁰ איך שייך שישאלו "איו אברהם", הרי אברהם הי' יחד עמהם – לא צריך רש"י להבהיר,
4 כיון שמוכן מעצמו: בשעה ש"אל הבקר רץ אברהם"⁶¹ וכשדיבר עם ישמעאל "לחנכו במצוות"⁶² –
5 רגעים אחדים אלו ניצלו המלאכים לשאול "איו אברהם".
- 6 ח. אך עדיין אינו מובן:
- 7 "שישאל אדם באכסניא" פירושו בפשטות ע"ד שאלת שלום⁶³, לשאול בשלומה, כך, שאין נפק"מ
8 כלל היכן היא נמצאת, וא"כ מדוע שאלו המלאכים "אי' שרה"?
- 9 ועל זה ממשיך רש"י "בב"מ אומרים .. כדי לחבכה .. כדי לשגר כו'" – שזה שהמלאכים ביטאו
10 את ה"לשאול באכסניא" בלשון "אי' שרה" הי' "כדי לחבכה כו'" ו"כדי לשגר כו'"⁶⁴.
- 11 ט. ובזה שמביא רש"י מב"מ "להודיע שצנועה היתה" – מתרץ שאלה נוספת:
- 12 תיבה (או אות) שיש עלי' ניקוד – מורה שתיבה (או אות) זו שונה מתיבות אחרות. במה מתבטא
13 השינוי? – אי אפשר לומר (ע"ד הפשט⁶⁵) שהניקוד בא למחוק את התיבה לגמרי, דא"כ, למה נכתבה
14 תיבה זו בכלל?! ובהכרח לומר שהניקוד מחליש את התיבה⁶⁶, וכפי' רש"י על "וישקוהו"⁶⁷: "נקודה זו
15 לומר שלא נשקו בכל לבו"; ועד"ז הפירוש השני "נשקו בכל לבו" – לא נשקת עשו ש"הלכה" ש"עשו
16 שונא ליעקב",
- 17 או יתירה מזו, שהניקוד עוקר (ממקומו, או עכ"פ מחיבורו, כמו "נעקרה האבן"⁶⁸) את התיבה – כפי'
18 רש"י על "ולא ידע בשכבה ובקומה"⁴⁴, שהניקוד על "ובקומה" בא לומר ש"בקומה ידע", אבל, כנ"ל,
19 אינו עוקר לגמרי:
- 20 בהמשך למ"ש "ולא ידע בשכבה ובקומה" – מסופר בכתוב⁶⁹: "ויהי ממחרת גו' נשקנו יין גם הלילה
21 גו'". ואינו מובן: כיון ש"בקומה ידע", לא הוצרך להיות "נשקנו יין"? אלא הביאור בזה, דמה ש"בקומה
22 ידע" – רק לוט ידע, אבל בנות לוט סברו שגם "בקומה" לא ידע, ולכן אמרו "נשקנו יין".
- 23 י. ומזה מובן בנוגע לענינו – הניקוד על אי"ו שב"אליו": כיון שהאותיות אי"ו מנוקדות, הרי זה
24 מורה שהשאלה "איו (אברהם)" לא היתה בתוקף כל כך.
- 25 ועפ"ז מתורץ⁷⁰ מה שהניקוד הוא על ג' אותיות – אע"פ שגם אם הניקוד הי' רק על הלמ"ד היינו
26 דורשים את אותיות אי"ו (כי "כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב") – כי מזה שהניקוד
27 הוא על אותיות אי"ו, יודעים, שהשאלה "איו אברהם" לא היתה בתוקף כ"כ⁷¹ [ועד"ז הוא בכל מקום
28 שהנקודה רבה].

(66) ראה גם לקר"ש ח"ח ע' 62.

(67) וישלח לג, ד.

(68) זבחים כד, א.

(69) יט, לד.

(70) קושיא הג' דלעיל ס"ה.

(71) על השאלה אם אפשר להוסיף, שכיון שאותיות "אי"ו הם חלק מתיבת "אליו", מסתבר לומר שענין החלישות (שמרומז בניקוד) הוא (לא רק בשאלת "איו אברהם", אלא) גם ב"ויאמרו אליו אי' שרה", דכיון ש"יודעים" .. היו היכן היתה", לכן גם השאלה "אי' שרה" שאמרו "אליו" אינה בתוקף כ"כ, ולכן תיבת "אליו" מנוקדת – בדוגמת הניקוד על "ובקומה", שהגם שהניקוד הוא רק על אות אחת, ה"ה מורה על חלישות כללות התיבה – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: גירסתנו ברש"י: "נקוד", ולא "נקוד" על וי"ו, ומשנה רש"י משבש"ס (נזיר כג, סע"א).

(58) ע"ד חסר שבמקרא שרש"י מפרשו רק במקום שנוגע לפשט"מ (פרשתנו יח, א. יט, א. ועוד). – ראה לקר"ש חכ"ט ע' 52 ואילך. וש"נ.

(59) אבל להעיר מפרש"י ב"מ שם ד"ה באכסניא: "אשת אושפיו".

(60) הדי' דלעיל ס"ה.

(61) פרשתנו שם, ז.

(62) פרש"י עה"פ.

(63) וראה רש"י ב"מ שם ד"ה על ידי (וכ"ה בשו"ע אה"ע סכ"א ס"ו). ופליג על התוספות שם.

(64) וכן פירש בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן.

(65) ע"ד ההלכה – ראה פרש"י פסחים צג, ב ד"ה נקוד. ב"מ שם ד"ה למדה. וראה נמוק"י ב"מ שם. ובארוכה – מפרשי רש"י (גו"א, לבוש, דברי דוד, ס' הזכרון ועוד) כאן. ועוד.

- במה מתבטאת החלישות בשאלה "איו אברהם"?⁷² – הרי זה מובן ממה שמביא רש"י מב"מ "להודיע שצנועה היתה": כיון ששרה היתה צנועה – הרי מובן, שהשאלה "איו אברהם" ששאלו המלאכים אצל שרה היתה לא באופן של פרסום וגילוי, כי אם באופן של צניעות.⁷³
- ועפ"ז מובן, שמה שמביא רש"י מב"מ "להודיע שצנועה היתה" – לא זו בלבד שאינו בסתירה לכך "שאף לשרה שאלו איו אברהם"⁷⁴, אלא אדרבה: עי"ז מבואר הניקוד על אותיות אי"ו.
- יא. הטעם שבפירושו "יודעים היו כו' להודיע שצנועה היתה" הקדים רש"י "בב"מ אומרים", הוא, לפי שהתחלה "ותניא רשב"א אומר" איתא בבראשית רבה⁷⁵. ולכן אומר רש"י שמביא את ההמשך מב"מ דוקא, והדברים באים בהמשך ומשלימים זה את זה (ולא ששני הענינים שמביא רש"י בפירושו – "שאף לשרה שאלו כו'" (מהמדרש), ו"להודיע שצנועה היתה" (מגמרא ב"מ) – הם פירושים הפכים).
- ולכן מקדים רש"י (בפירוש "יודעים היו כו' שצנועה היתה") "בב"מ אומרים" – שענין זה שבב"מ ("להודיע שצנועה היתה") "אומרים" (ולא שמוכרח בפש"מ) סתם – שמתאים אליבא דכולי עלמא, גם אליבא דרשב"א שאומר "שאף לשרה שאלו כו'"; וכן ש"להודיע שצנועה היתה" הוא גם אליבא דריב"ח שאומר "כדי לשגר לה כו'", לפי שגם "לשגר לה" אינו בסתירה לכך ש"צנועה היתה" (כדלקמן סט"ו וט"ז).
- יב. אבל הפירוש "להודיע שצנועה היתה כו'" אינו מספיק, כי: אברהם הרי ידע ששרה צנועה היא⁷⁶, ולהיותם מלאכים – ידעו שאברהם יודע זאת, וא"כ, למה הוצרכו להודיעו זאת? ונמצא ששאלתם היתה רק כדי לעורר חביבותה (שבאלו הכי) על בעלה⁷⁷.
- ולכן מוסיף רש"י, שהי' למלאכים טעם נוסף בדבר – "כדי לשגר לה כוס של ברכה".
- אבל גם טעם זה לבדו אינו מספיק, דכיון ש"יודעים היו כו' היכן היתה", לא היו צריכים לשאול "אי' שרה"? – ולכן מבאר רש"י, שהאריכו בלשונם ושאלו "אי' שרה אשתך" כדי שאברהם יצטרך להשיב "הנה באהל" (שזה מדגיש "שצנועה היתה").
- [ועפ"ז יובן מה שאיתא בב"מ שם "אלא מאי באהל כדי לחבבה כו'" – דלכאורה אינו מובן⁷⁸: הרי "באהל" הוא מענה אברהם, ולא שאלת המלאכים, ולמה אומר בגמרא "מאי באהל"? והביאור בזה: כוונת הגמרא ב"מאי באהל" היא לזה שהמלאכים האריכו בכדי שאברהם יצטרך לומר "באהל". ועל זה מקשה: מכיון ש"יודעים היו כו' ששרה אמנו באהל היתה" למה הוצרכו שאברהם יאמר להם "באהל"? ומתריך: "כדי לחבבה כו'"⁷⁹].
- אך היות שאין זה מספיק (שהרי אברהם ידע שצנועה היא), לכן מוסיף רש"י "כדי לשגר לה כו'".
- יג. עוד ענין בטעם "כדי לשגר לה כו'" לגבי הטעם "להודיע שצנועה היתה": בענין ש"צנועה היתה" נוגע רק השלילה – שאינה במקום הגלוי, אבל לא נוגע החיוב ד"באהל" (ב' קמוצה, באוהל הידוע); משא"כ לפי הטעם "כדי לשגר כו'" נוגע החיוב – המקום שבו נמצאת, בכדי לדעת לאן "לשגר לה".
- [ועפ"ז יובן הקשר ד"מאי באהל" (בב"מ שם) גם ל"כדי לשגר כו'"⁸⁰].

(74) וכקושיא הא' דלעיל ס"ו.

(75) נסמן לעיל הערה 39. וראה הערה 42.

(76) פרש"י לך לך יב, יא.

(77) ראה גם עיון יעקב לע"י ב"מ שם.

(78) וכקושיית הרי"ף לע"י שם. תו"ת כאן ס"ק כ"ח.

(79) וראה עד"ז בעץ יוסף לע"י שם.

(80) ראה לעיל ס"ב – בחצ"ר.

(72) במשכיל לדוד כאן כ', שהניקוד מלמד שלא שאלו בפועל, כ"א הוא רק רמז ולימוד ד"א לשאול באכסניא כו' (דהאיש צריך לשאול אצל בעה"ב על שלום אשתו ואשה צריכה לשאול אצל אשת בעה"ב בשלום בעלה – ומתריך עפ"ז קושיית הרא"ם, עיי"ש) – אבל דוחק גדול לומר דמ"ש רש"י "שאף לשרה שאלו איו אברהם" הוא לא כפשוטו. וכמדובר כמ"פ שרש"י כתב פירושו בסגנון ברור לכן חמש למקרא.

(73) ראה גם הגהת מהר"י כ"ץ בפענח רזא כאן.

- 1 יד. ומה שנקט רש"י בפשיטות שהי' להם כוס של ברכה – אע"פ שבפסוק לא נזכר שאברהם נתן
2 להם יין⁸¹ – מובן בפשטות:
- 3 לעיל פירש רש"י⁶¹ ג' פרים היו כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל". ולכאורה: מזה ש"ג' פרים היו"
4 מוכח רק "להאכילן בג' לשונות", ומנא לי' לרש"י "בחרדל"? אך הדבר מובן בפשטות: כיון שאברהם
5 הידר כל כך בהכנסת אורחים: "רץ גו' וימהר גו'"⁶¹, וגם שחט ג' פרים "כדי להאכילן ג' לשונות", הרי
6 מובן בפשטות שהלשונות היו בתכלית העריכות – בחרדל, ואין צורך לפרש זאת בפסוק, כיון שאין זה
7 ענין בפ"ע.
- 8 ועד"ז בנדו"ד: כיון שאברהם הצטיין בהכנסת אורחים, הנה מובן בפשטות שהסעודה היתה
9 בשלימותה – מוכרח להיות גם כוס של ברכה.
- 10 טו. הטעם שהמלאכים הוצרכו לשגר לשרה מכוס של ברכה שלהם – אע"פ שלכאורה הי' אברהם
11 יכול לשגר לה מכוס של ברכה שלו⁸² – גם מובן בפשטות⁸³:
- 12 אברהם הי' בתכלית השלימות בהכנסת אורחים, עד שכל ענינו הי' רק לשמש את המלאכים – "והוא
13 עומד עליהם (והמלאכים) ויאכלו"⁴⁸, ואילו הוא לא אכל⁸⁴, ולא הי' אצלו גם כוס של ברכה.
- 14 ועפ"ז מתורץ גם שבשיגור לשרה מכוס של ברכה שלהם לא הי' ענין של היפך הצניעות – כי בכדי
15 שיהי' לה כוס של ברכה לא היתה דרך אחרת מלבד לשגר לה מכוס של ברכה שלהם⁸⁵. ובפרט שלא
16 נתנו בעצמם לשרה, אלא שיגרו לה ("לשגר").
- 17 טז. אמנם, הבן חמש למקרא (אם תלמיד ממולח הוא) יכול עדיין לומר שאעפ"כ אין זו צניעות –
18 ולכן כותב רש"י "אמר ריב"ח כו'":
- 19 ריב"ח אומר במס' ברכות⁸⁶ "שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש". ועפ"ז מובן, ששרה הכירה
20 שהאורחים אינם אנשים פשוטים⁸⁷ – וקבלת כוס של ברכה מאנשים כאלו (שהם עכ"פ כמו מלאכים)
21 אינה ענין של היפך הצניעות.
- 22 יז. לאחר כל הנ"ל חסר עדיין ביאור:
- 23 הן אמת שג' הטעמים אינם בסתירה זה לזה (ולכן אפשר לומר, שבאמירת "אי' שרה" התכוונו
24 המלאכים לכל ג' הטעמים) – מ"מ, כיון שהם ג' טעמים נפרדים, מדוע כתבם רש"י בהמשך אחד⁸⁸ ו'לא
25 כבכל מקום שרש"י מביא כמה פירושים, שגם כאשר הפירושים אינם בסתירה זה לזה – כותב "דבר
26 אחר" וכיו"ב)?
- 27 והביאור בזה:
- 28 רש"י מביא ג' טעמים (בהמשך אחד) מפני ששלשה מלאכים שאלו זאת – כל אחד בגלל טעם בפ"ע
29 (ע"ד פירוש רש"י בתחלת הפרשה⁴⁹, "שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות"), כי כל טעם נוגע רק
30 למלאך אחד⁸⁹: לשגר הכוס של ברכה – די במלאך אחד (כפי שרואים בכל כוס של ברכה); גם כדי
31 "לשאול באכסניא" די בכך שמלאך אחד ישאל בשם כולם; ועד"ז "לחבבה על בעלה".

(88) עיקר הקושיא הוא על ב' טעמים האחרונים שהם ב' פירושים שונים שבכ"א קושיא שאין בהשני [משא"כ זה שרש"י מביא "בכ"מ אומרים כו'"] בהמשך לפירוש הראשון, הוא מפני שהם ב' פרטים בהכתוב, כנ"ל ס"ח וסי"א].
(89) ואף שיש לומר שמלאך אחד שאל "אי' גו'" כדי לבשר את שרה – הרי הטעם "כדי לבשר כו'" שייך להפסוק שלאח"ז (ומפורש בו, ולכן לא נזכר בפרש"י כאן), ומ"ויאמרו (ג' מלאכים) אליו (לאברהם) "מוכת שבאמירה וז' יש ג' טעמים. בסגנון אחר: כל הכתוב "ויאמרו .. באהל" מיותר לכאורה (ובפרט שמפורש בכתוב שלאחריו ששרה הייתה בפתח שאחורי

(81) כקושיא הה' דלעיל ס"ו.
(82) כקושיא הה' דלעיל שם.
(83) וראה עוד תירוצים בדברי דוד ושל"ח כאן (ובחדא"ג ב"מ שם ב' דקושיא מעיקרא ליתא כי האורח הוא המבכר, עיי"ש).
(84) להעיר מפרש"י יתרו יח, יב.
(85) ופשוט שאברהם לא הי' יכול לשגר לה מכוס של ברכה של המלאכים, כמ"ש בגו"א כאן.
(86) יו"ד, ב.
(87) להעיר מרמב"ן כאן פסוק טו. אבל ראה לקו"ש ח"ה ע' 324 בדעת ד"ש".

- 1 יח. הביאור במ"ש רש"י שהכלל "כל מקום שהכתב רבה על הנקודה כו'" אמר רשב"א:
- 2 הכלל שכשהנקודה רבה על הכתב "אתה דורש הנקודה", תוכנו [לא לשלול את הפירוש הפשוט,
- 3 אלא] שנוסף על הפירוש הפשוט, שהאותיות המנוקדות הן חלק מתיבה שלימה, מורה הניקוד שבהם
- 4 שהן גם (כאילו) תיבה בפני עצמה.
- 5 ונמצא, שבאותיות המנוקדות – ובנדו"ד: אותיות אי"ו – יש שני ענינים: א) חלק מתיבת "אליו".
- 6 ובענין זה – אותיות אי"ו הן טפל בלבד, לפי שעיקר תיבת "אליו" [לאברהם] היא הלמ"ד⁹⁰. ב) תיבה
- 7 (ענין) בפני עצמה – "איו".
- 8 ועל זה שואל הבן חמש למקרא (אם הוא תלמיד ממולח): איך יתכן שהאותיות המנוקדות (אי"ו)
- 9 שהן "רבה על הכתב" – שהם (גם) ענין בפני עצמו – יהיו טפלות לאות אחת, ללמ"ד?
- 10 ושאלה זו מבהיר רש"י בכך שכלל זה (שכשהנקודה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה) אמר רשב"א:
- 11 רשב"א אומר במס' ביצה⁹¹: "ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא"
- 12 – שאע"פ שצריכה ליו"ט רק פת אחת, מותר לה לאפות תנור מלא בפת, בכדי (למעט את חלל התנור,
- 13 בכדי) שהפת הנצרכת ליו"ט תהי' נאפת יפה.
- 14 והיינו, שלפי רשב"א נעשית ריבוי פת טפל לפת אחת – ועד"ז בנדו"ד, שג' אותיות אי"ו טפלות
- 15 ללמ"ד.
- 16 יט. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:
- 17 בשעה שיהודי מתבונן בכך שהזמן שמקדיש לתומ"צ הוא בכמות עכ"פ זמן מועט, ורוב הזמן עוסק
- 18 באכו"ש ושינה, עסק פרנסתו וכו', דברי הרשות – יכול הדבר לגרום הרגשת מועקה בלבד, בחשבו אודות
- 19 גודל ה"חלל", "מקום פנוי" מתומ"צ.
- 20 ועל זה באה ההוראה: אם דברי הרשות אלו הם "לשם שמים"⁹², הרי אינם דברי הרשות אלא נעשים
- 21 (טפל ל)תומ"צ. ובדוגמת "ממלאה אשה כל התנור פת כו'" – אע"פ שביו"ט מותר לעשות רק מלאכות
- 22 שלצורך יו"ט – דכיון ש"כל התנור פת" הוא בכדי שהפת שלצורך יו"ט תאפה יפה, נעשית כולה פת
- 23 של יו"ט, והחלל (התנור) ממולא לא בעניני חול אלא בעניני יו"ט.
- 24 בשעה שיהודי עוסק בדברי הרשות שלו לשם ענינים של תומ"צ, בכדי שהלחם דתורה יהי' נאפה
- 25 יפה,
- 26 – וע"ד המבואר בלקוטי תורה⁹³ על הפסוק⁹⁴ "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד", שלחם התורה
- 27 יהי' נאפה ב"חמימות (תנור) האהבה הבאה מהתבוננות של אחד" –
- 28 אזי נעשה – בלשון הרמב"ם⁹⁵: "עובד את ה' תמיד אפילו בשעה שנושא ונותן כו' ואפילו בשעה
- 29 שהוא ישן כו' שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא",
- 30 עובד "בכל מעשיך"⁹² ו"בכל דרכיך"⁹⁶, גם עם ה"תחתונים" שבהם,
- 31 והרי זוהי תכלית בריאת העולמות – לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁹⁷ דוקא, כמבואר בארוכה בהמשך
- 32 רס"ו⁹⁸ מכ"ק אדנ"ע שיום הש"ק זה הוא יום הולדתו⁹⁹,

(95) הל' דעות ספ"ג.

(96) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם.

(97) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(98) בתחלתו (ע' ג [ה] ואילך).

(99) בשנת "כתר"א" (חנוך לנער).

המלאך), וע"כ פרש"י שג' אמירות שבו – ה"ה מג' טעמים.

(90) ע"ד דלפני זה (יח, ז): "ויתן אל הנער" – כמו ויתן להנער.

(91) יז, א.

(92) אבות פ"ב מ"ב.

(93) בחוקותי מח, ג.

(94) בחוקותי כו, כו.

1 וזה נעשה גם הכנה קרובה לזמן שבו לא נצטרך לאפי', לפי ש"עתידיה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות
2 וכלי מילת"¹⁰⁰, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

3 * * *

4 כ. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הנה בזהר דפ' וירא¹⁰¹ מסופר אודות הסתלקות רבי אליעזר
5 הגדול, שאמר להורקנוס בנו "זיל ואימא לאמך דתסתלק תפלאי (שתתלה התפילין שלו) באתר עלאה,
6 ובתר דאסתלק מן עלמא ואיתי הכא למחמי להון, לא תבכי".

7 ומבאר אאמו"ר¹⁰², "כי ר"א הגדול הוא ע"ד תפילין של ראש",

8 "וראי' לדבר שבחינתו הוא ע"ד תש"ר, כי ר' אליעזר הגדול הוא דרש ע"פ¹⁰³ וראו כל עמי הארץ
9 כי שם הוי' נקרא עליך כו' אלו תפילין שבראש, כדאיתא במנחות דל"ה ע"ב, שם הוי' הוא מספר אליעזר
10 הגדול במכוון, והיינו שעל ר' אליעזר האיר בחי' שם הוי' עד שהוא ר' אליעזר הגדול עצמו נעשה כמספר
11 השם הזה, הרי שבחינתו הוא ע"ד תש"ר",

12 ו"א"כ, כשיהיו תפיליו, וגם הוא עצמו יבוא לראותן, על מה תבכה".

13 ומזה יש הוראה גם בנוגע לזמננו, כפי שיתבאר לקמן.

14 כא. בהמשך להמדובר בזהר אודות יום הסתלקות (של ר"א הגדול), יש להעיר אודות השייכות דיום
15 הסתלקות ליום הולדת (של אדנ"ע), כידוע בענין "שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום
16 ליום"¹⁰⁴, כפי שמצינו במשה רבינו שמת באותו יום שבו נולד¹⁰⁵. ולהעיר גם מהענין ד"זרח השמש
17 ובא השמש"¹⁰⁶, "עד שלא כתבה שמשו של כו' זרחה שמשו של כו"¹⁰⁷, בנוגע להסתלקות כ"ק אדנ"ע
18 והתחלת נשיאותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר ממלא מקומו.

19 והנה, ע"ד שמצינו שקודם הסתלקות ר"א הגדול אמר שיתלו התפילין שלו במקום גבוה והוא בעצמו
20 יבוא לראותם – מצינו עד"ז בנוגע לבעל יום ההולדת, ששעות אחדות קודם הסתלקותו אמר¹⁰⁸: "איך
21 גיי אין הימל און די כתבים לאָז איך אייך דאָ"¹⁰⁹, וכמדובר כמ"פ¹¹⁰ שאין כאן שני ענינים, אלא המשך
22 אחד – שעיי"ז שמשאיר את הכתבים כאן, הנה כפי שהוא ב"שמים", וביחד עם ה"שמים", ה"ה נמצא
23 כאן, והיינו לפי ש"צדיקים דומין לבוראם"¹¹¹, שמכניסים את עצמותם בתורתם, כפי שהקב"ה הכניס את
24 עצמותו בתורה, כמאמר¹¹² "אנא נפשי כתבית יהבית".

25 וכמובן גם ע"פ המבואר בתניא¹¹³ שע"י לימוד התורה נעשה "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו" בין
26 השכל המושכל והמושכל, ולכן, ע"י לימוד הכתבים נעשה יחוד נפלא בין הלומד עם בעל הכתבים
27 שהכניס את עצמותו בכתביו.

28 ובלשון נגלה תורה – כדאיתא בגמרא¹¹⁴ "מאי דכתיב¹¹⁵ אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם
29 לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי
30 בעוה"ז", כי "כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר", ובתוס':
31 "כשנשמתו בשיבה של מעלה, שפתותיו נעות בקבר כאילו מדברות, נמצא שבשעה אחת דר בשני

(109) = הנני הולך (עולה) השמימה ואת הכתבים הנני
משאיר לכם כאן.

(110) ראה גם תורת מנחם חפ"א ריש ע' 179. וש"נ.

(111) ראה לעיל הערה 2.

(112) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(113) פ"ה.

(114) יבמות צו, סע"ב ואילך.

(115) תהלים סא, ה.

(100) שבת ל, ב.

(101) ח"א צח, א (במהנ"ע).

(102) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' סח.

(103) תבוא כח, יו"ד.

(104) ר"ה יא, א. וש"נ.

(105) מגילה יג, ב. וש"נ.

(106) קהלת א, ה.

(107) יומא לח, ב. וש"נ.

(108) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קיג.

עולמים" (הן בישיבה של מעלה והן בישיבה של מטה, ואדרבה: בעיקר בישיבה של מטה, כיון שהתורה ניתנה למטה דוקא).

כב. ובהמשך לזה – הנה כל אלו שזכו לראות את כ"ק אדנ"ע, ועאכו"כ לשמוע תורה מפיו בהיותו נשמה בגוף, יאמרו עתה "לחיים", וינגנו ניגון מיוחד שאדנ"ע הי' מונח בו [ולהעיר מהמבואר בתו"ח¹¹⁶ שיש כו"כ דרגות בניגון: שיר פשוט (שקשור עם עצמיות הנפש), שיר מורכב, שיר כפול, משולש ומרובע וכו'], ויעלו במחשבתם איזה דבר תורה ששמעו מפיו, באופן שיציירו כאילו בעל השמועה עומד כנגדם (כמ"ש בירושלמי¹¹⁷).

ומעלה יתירה כאשר ענין זה נעשה בביהכנ"ס וביהמ"ד, ובמעמד עשרה מישראל, כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק¹¹⁸ "שמעתי מרבותי כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשריא עליהו, עד שהי' מתבטל ממציאיותו לגמרי" – שכל זה מוסיף בנתינת כח לעשות זאת כדבעי.

כג. והנה, ידוע¹¹⁹ שאצל צדיקים ישנו ענין הזמן גם לאחר ההסתלקות, וכמסופר ברשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר¹²⁰ "בחלומי ראיתי את הוד כ"ק אאמו"ר . . ואמר במעת לעת זה שנתמלאו שמונים וארבע שנים לירידת נשמתי בעולם התחתון, הנה יהיו אצלי אורחים טובים, וכפי הסדר הנה כל אחד מכ"ק רבותינו ואבותינו הק' יאמר דרוש על פסוק דקאפיטל פ"ד".

ויש להעיר בדרך אגב על סתירה בענין זה – שברשימה זו נאמר שכשנתמלאו פ"ד שנה אמרו דרוש על קאפיטל פ"ד, שזהו הקאפיטל המתאים למספר השנים שנתמלאו לו, ובמק"א מצינו¹²¹ שכשנכנס לשנת הס' כתב דרושים על קאפיטל ס'¹²², שזהו הקאפיטל המתאים למספר השנה שאליו נכנס (ולא קאפיטל נ"ט שמתאים למספר השנים שנתמלאו לו). וצריך לומר שישנם ב' הענינים – הן השייכות למספר השנים שנמלאו, והן השייכות למספר השנה שאליו נכנס¹²³.

ובנוגע לעניננו: ביום ההולדת דשנה זו נתמלאו קט"ו שנים, כך, שמסיימים קאפיטל קט"ו: "לא לנו וגו'", ומתחילים לומר קאפיטל קט"ז: "אהבתי כי ישמע ה' וגו'".

ויה"ר שיקויים מ"ש "לא לנו ה' גו' כי לשמך תן כבוד וגו'", ועד להסיום: "הללויו"; ו"הקיצו ורננו שוכני עפר"¹²⁴ והוא בתוכם, בקרוב ממש.

[ניגנו ניגון הכנה (לכ"ק אדנ"ע). ואח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש ("מלכתחילה אריבער"), וניגון ה"בינוני"].

* * *

כד. בנוגע לביאור בהערות אאמו"ר על הזהר:

הטעם לכך שדוקא ר"א הגדול דרש ע"פ "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך" "אלו תפילין שבראש" – לפי שאזיל לשיטתו ש"סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים"¹²⁵, היינו, שמסתכל על גויים בתכלית השלילה, שאף ש"קרו לי' אלקא דאלקייא"¹²⁶, מ"מ, סתם מחשבתו לעבודה זרה ("עצביהם

(121) ראה במפתח המאמרים דשנת פר"ת בהערה (סה"מ פר"ת ע' V).

(122) סה"מ שם ע' סד ואילך.

(123) ראה גם תורת מנחם סה"מ חשון ע' רס הערה 51.

(124) ישע"י כו, יט.

(125) חולין לח, ב (במשנה). וש"נ.

(126) מנחות בסופה.

(116) בראשית ד, א. לו, ד ואילך. וראה המשך תרס"ו ע' צו [ס"ע קטן] ואילך.

(117) שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז. וראה יהל אור ע' קמח.

(118) סכ"ג (קלו, ב).

(119) ראה גם תורת מנחם חס"ט ע' 14. וש"נ.

(120) נעתק בתורת מנחם ח"ב ע' 207 הערה 18.

- 1 כסף וזהב" (127). ולכן ס"ל שלא מספיקה עצם מציאותם של בני", אלא צריך להיות הענין דתפילין
 2 שבראש, שע"ז "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך" – היפך הענין דע"ז, וע"ז "וראו ממך"
 3 – שמתבטלת מחשבתם לע"ז.
- 4 כה. וכאן מודגש גודל החילוק שבין ישראל לעמים – שאצל בני" יכולים לפעול אפילו על ילד קטן
 5 בן ד' או ה' לבכות על זה שאין אצלו גילוי אלקות, ואילו גוי, סתם מחשבתו לע"ז.
 6 ומזה מובן גודל ההבדלה שבענין מיהו יהודי, שרוצים להכניס גוי בין בני" ע"י גיור שלא כהלכה,
 7 ואח"כ סובלים מהם צרות וכו'.
- 8 ולאחרי כל השקרים שנאמרו בענין זה,
 9 – בתחילה אמרו שאין פס"ד של הרבנות כו', ואח"כ אמרו שיכולים לבוא ולראות שאין בכלל מקרים
 10 של גיור שלא כהלכה (בה בשעה שהראו להם רשימות של מאות מקרים כאלו) וכו' –
- 11 לא מתבייש פלוני ומתכונן לבוא לחוץ לארץ לאסוף כסף מיהודים, אע"פ שיודעים שכוונתו כדי
 12 שיוכל להמשיך במעשיו – באמרו "אכלתי ואוכל עוד" 128 – לחלק 25 או 30 אלף דולר לכל אחד מאותם
 13 גויים שנתגירו שלא כהלכה!
- 14 מדובר אודות כספים (דמים – תרתי משמע) יהודיים ("אידישע בלוטיקע געלט"), כדברי רבינו הזקן
 15 בתניא 129 ש"כל כח נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו", ומה
 16 גם ש"במעות אלו (אפילו פרוטה אחת) הי' יכול לקנות חיי נפשו", וכספים אלו הוא לוקח ומחלק לגויים
 17 שרושם אותם בתור יהודים!
- 18 – בעבר הוא חילק כספי יהודים באפריקא 130, עד שתפס את הטעות שעשה כו'; ועכשיו מצא מקום
 19 אחר לפטם ("אָנשטאַפֿן") בכספים, ליתן לגויים שנרשמו בתור יהודים –
- 20 ואח"כ, בבואו לכאן, הם רצים אחריו וצועקים ב"קלא דאשתמע" שהם גויים, וקובלים על כך שרימו
 21 אותם ורשמו אותם בתור יהודים!...
- 22 כשיהודי בא לחוץ לארץ מארץ ישראל, הרי כיון ש"אמת מארץ תצמח" 131, צריך להביא עמו את
 23 האמת וכו', ובאם לאו – אומרים לו: "הכבד ושב במקומך", שב בביתך ועסוק בקיום התומ"צ, ואל
 24 תסע לחוץ לארץ להכריז בכל מקום שאתה "מנהיג" בישראל!... יהודי שמתנהג באופן כזה הוא לא
 25 "מנהיג", אלא מוליך שולל ("ניט קיין פירער, נאָר אַ פאַרפירער" 132) – עליו לדעת שיהודים יכולים
 26 להסתדר ("זיך אָן עצה געבן") – ואכן הסתדרו במשך כל הדורות – גם ללא "מנהיגים" כאלו!
- 27 כו. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין התפילין, שעז"נ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
 28 ויראו ממך" – הנה כאן המקום לעורר אודות מבצע תפילין, שהוא התחלת כל המבצעים, ולאח"ז הנה
 29 "מצוה גוררת מצוה" 133 – כל שאר המבצעים.
- 30 ויה"ר שיקויים הענין ד"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" – על כל אחד מישראל (ופלוני
 31 הנ"ל בתוכם), ואז – "וראו ממך".
- 32 ובודאי שלא מתפעלים מהחושך כפול ומכופל של הגלות (שגורם חושך גם אצל בני"), כך, שעוד
 33 בימים האחרונים של הגלות הולכים "קוממיות", "בקומה זקופה" 134, ועד שזוכים לקיום היעוד 135 "אז
 34 אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכס אחד", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(132) ראה גם תורת מנחם חע"ו ריש ע' 188 וש"נ.

(133) אבות פ"ד מ"ב.

(134) בחוקותי כו, יג ובתו"כ ופרש"י.

(135) צפני"ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(127) תהלים קטו, ד.

(128) ראה ב"ר ספ"ט.

(129) פל"ז (מח, סע"ב).

(130) ראה גם תורת מנחם חע"ח ס"ע 315.

(131) שם פה, יב.

בס"ד. שיחת ש"פ וירא, כ"ף מרחשון ה'תש"נ.

הסיפור הידוע¹¹ אודות בעל יום ההולדת, שבהיותו
בן ד' או ה' שנים נכנס אל זקנו הצ"צ (לקבל
ברכתו ליום ההולדת) בש"ק פ' וירא, והתחיל
לבכות, באמרו, שלמד בחדר ש"וירא אליו ה'",
ומפני מה נראה ה' אל אברהם, ולנו (לו) אינו
נראה, אשר, בסיפור זה (שנתפרסם לרבים ע"י כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) יש לימוד והוראה
בקשר ובשייכות לענינו של בעל יום ההולדת,
כדלקמן.

ב. על הפסוק "וירא אליו", מפרש רש"י:
"לבקר את החולה, אמר¹² רבי חמא בר חנינא¹³ יום
שלישי למיתו ה', ובא הקב"ה ושאל בשלומו".
וצריך להבין – איך יתכן שאברהם אבינו נעשה
חולה ע"י קיום מצות מילה:

נתבאר לעיל¹⁴ שמצד גודל השמחה והתענוג
של אברהם אבינו בקיום מצותו של הקב"ה¹⁵,
ובפרט מצות מילה, המצוה היחידה אז שעל ידה
נמשכה הקדושה בהחפצא שבו נעשית המצוה

א. בהמשך להמדובר לאחרונה¹ ע"ד
ההשתדלות בחיזוק התקנה "להקהיל קהילות בכל
שבת . . . ללמוד בהם תורה לרבים"², וההצעה
שבכל המקומות ילמדו גם³ ענין אחד בתורה
(לאחד כל הלומדים), בפרשת השבוע, ובפרט
בהתחלת או בסיום הפרשה (שיש בזה חביבות
יתירה) – יש לבאר ענין בהתחלת הפרשה, וכן
הקשר והשייכות (ל)סיום הפרשה⁴.

וענין נוסף בשבת זו מצד קביעותה בימי
החודש – כ"ף מרחשון, יום ההולדת של כ"ק
אדמו"ר מהורש"ב נ"ע⁵, כמדובר כמ"פ⁶ ע"ד גודל
העילוי דיום הולדת (דכאו"א מירא, ועאכו"כ)
של נשיא בישראל, ש"מזלו⁷ גובר⁸, ובפרט נשיא
השייך במיוחד לדורנו זה⁹, כיון שנשיא דורנו, כ"ק
מו"ח אדמו"ר, הוא בנו יחידו, ממלא מקומו, של
בעל יום ההולדת¹⁰ (ועד שמינהו ל"מנהל פועל"
כו"כ שנים לפני¹¹).

ולהעיר, שבנוגע להתחלת פ' וירא ישנו ענין
הקשור גם ליום ההולדת של אדמו"ר מהורש"ב –

(1) קונטרס משיחות ש"פ נח וש"פ לך לך.

(2) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).

(3) נוסף על השיעורים הקבועים בתורה בכל מקום ומקום לפי
ענינו.

(4) כידוע הכלל ש"נענץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן" (ספר
יצירה פ"א מ"ז).

(5) קונטרס "חנוך לנער" ע' 6-8. "היום יום" כ"ף מ"ח.

(6) ראה (בנדר"ד) לקו"ש ח"ה ע' 86. וש"נ.

(7) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.

(8) כלומר, נוסף לכך שכל עניניו של הנשיא הם באופן של
התנשאות והרמה, ניתוסף (ביום ההולדת) התגברות בהמול שלו;
וביחד עם זה, נמשך (מזל מלשון נוזל) ופועל בכל הדור.

(9) נוסף לכך שכל "נשיא" הוא "ניצוצו של יעקב (ישראל)
אבינו" (קה"י מע' רבי), ש"נשמתו . . . כלולה מכל הנשמות
שבישראל מעולם ועד עולם" (אגה"ק ס"ז).

(10) ולהעיר, שהשייכות שביניהם מרומז גם בשמו של נשיא
דורנו – "יוסף", מלשון הוספה, שמודגש אצלו שענינו הוא באופן
של הוספה על עניניו של הנשיא שלפניו; ועד"ז "יצחק", ע"ש
כל השומע יצחק ליי, שמודגש שישנה מקודם לכן המציאות
דבר הנשמע והמציאות ד"השומע", ועל כ"ז ניתוסף ענין של
צחוק ושמחה.

(11) "היום יום" ט' מ"ח. וראה לקו"ש ח"כ ע' 61. וש"נ.

(12) "בשם אומרו" – שוה"י השלימות בלימוד התורה,
האומר דבר בשם אומרו כו" (אבות פ"ו מ"ו).

(13) והשייכות לבעל המאמר – ר' חמא בר חנינא – שהוא
בעל המאמר (בסוטה יד, א) "מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו
כו' הקב"ה ביקר חולים* דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא, אף
אתה בקר חולים" (וראה לקו"ש ח"ה ע' 84 הערה 49. ח"כ ע'
65 הערה 31).

ולהעיר מהשייכות לשיעור היומי ברמב"ם – "מצות עשה .
לבקר חולים", "ביקור חולים מצוה על הכל וכו'" (הל' אבל
פי"ד ה"א. ה"ד-ו).

(14) קונטרס משיחות ש"פ לך לך ס"ח.

(15) ועאכו"כ מצוה שקיומה נעשה יחד עם הקב"ה – נטל
אברהם סכין כו' מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו, שנאמר
וכרות עמו הברית" (פרש"י ס"פ לך לך).

(* וי"ל שענין זה מרומז גם בשם בעל המאמר: "חמא" – מלשון ראי'
("וירא אליו ה'"). "בר חנינא" – תוצאה ("בר") מהענין ד"חנינא",
מלשון חנון ורחום. שלחיותו חנון ורחום ה"ה גומל חסדים, כולל גם
ביקור חולים (וראה לקמן הערה 24).

ומצב ד"תמים" – יתגבר החולי, עד כדי כך,²⁵
 שהקב"ה הוצרך לרפא ע"י "לבקר את החולה".²⁶
 ג. ויובן בהקדם הביאור בענין ביקור חולים ע"י
 הקב"ה:²⁸

באור התורה להצ"צ ריש פרשתנו²⁹ מבואר
 ש"ענין החולים בעולמות עליונים הוא כמ"ש³⁰
 סמכוני באשיות וגו' כי חולת אהבה אני, שבחינת
 חולת אהבה היא . . (ש)תסוף ותכלה הנפש
 לדבקה בא"ס ב"ה ממש", ו"התגלות אור א"ס ב"ה
 . . הוא רפואה לחולת אהבה זו".³⁴

ומוסיף, "והיינו ג"כ ע"ד מ"ש הרמב"ן בפירוש
 החומש ריש פרשת וירא וז"ל ושמה כווננו עוד בזה
 לומר שהי' לו במראה השכינה ריפוי למחלת
 המילה", ומבאר שגילוי השכינה ("וירא אליו ה'")
 "זהו רפואה לבחינת חולת אהבה הנ"ל".³⁹

ויש להוסיף בזה – ע"פ הידוע³¹ ש"חולה"
 בגימטריא מ"ט, שרומז למ"ט שערי בינה,⁴¹
 "חמישים שערי בינה . . חסר אחד"³², וחסרון זה
 (מ"ט ולא נון) הוא סיבת החולי ("חולה")
 בגימטריא מ"ט, שזהו"ע "חולת אהבה", שכוסף
 ומשתוקק לגילוי שער הנו"ן דבינה.⁴⁵

ד. עפ"ז יש לבאר גם הענין ד"וירא אליו ה',
 לבקר את החולה"³³:

החולי דאברהם אבינו בגלל המילה נשתלשל
 מהחולי ברוחניות – שע"י המילה נעשה בבחינת
 "חולת אהבה" לגילוי שער הנו"ן.⁵⁰

וההסברה בזה:

נתבאר לעיל³⁴ שמצות מילה היתה לאחר
 ההקדמה ד"לך לך מארצך וממולדתך ומבית
 אביך"³⁵, היינו, שתחילה הי' צריך לצאת
 ממציאותו הקודמת, רצונותיו הטבעיים ("ארצך"),
 מדותיו ("מולדתך") והמוחין שלו ("בית אביך"),⁵⁶

1 (ע"ד קיום המצוות שלאחרי מ"ת)¹⁶ – לא הי'
 2 אברהם אבינו צריך להרגיש צער כלל, אלא
 3 תענוג¹⁷, ובמכ"ש וק"ו מתענית חלום בשבת,
 4 ש"התענית הזה תענוג הוא לו"¹⁸, ועאכ"כ בנוגע
 5 לקיום מצוה נעלית כמו מילה ע"י אברהם אבינו,
 6 שהצער הזה תענוג הוא לו;

7 ואעפ"כ, כיון שהצער שייך לגדר מצות מילה¹⁹,
 8 לפי שענינה "בריתי בבשרם"²⁰, שהברית עם
 9 הקב"ה חודרת גם בבשר הגשמי כפי שהוא בטבעו,
 10 שמרגיש צער ע"י המילה – הוצרך להיות כן גם
 11 אצל אברהם ("ראש למולים"²¹), ש"הרגיש
 12 ונצטער"²².

13 אבל, עדיין אין זה מובן לגמרי:

14 ידוע²³ שע"י קיום המצוות נעשה האדם תמים
 15 ושלם בכל אברי הנפש, ועי"ז גם בכל אברי הגוף.
 16 ובפרט במצות מילה – עלי' נאמר²⁴ "התהלך לפני
 17 והי' תמים". ואיך יתכן שמצוה שתוכנה הו"ע
 18 התמימות, תביא למצב הפכי לגמרי²⁵ – שנעשה
 19 "חולה", כמודגש בלשונו של רש"י "לבקר את
 20 החולה"²⁶, חולה ממש, עד כדי כך, שמזה למדים²⁷
 21 כללות המצוה דביקור חולים!

22 ובפרט ע"פ הדיוק ש"יום שלישי למילתו הי'",
 23 שאז מתגבר החולי²⁸ – דלכאורה, איך יתכן שדוקא
 24 ביום השלישי שיש כבר התוקף ד"חזקה" במעמד

(16) ראה לקו"ש ח"ה ע' 79 ואילך. ע' 88 ואילך. וש"נ.

(17) ועד"מ מטופול רפואי שמציל חיי האדם – שהצער אינו
 נחשב לגבי השמחה והתענוג והצלת חיו, ועד שיכול לפעול
 בעצמו שלא ירגיש הצער.

(18) שו"ע אדה"ז אור"ח סרפ"ח ס"ג.

(19) ראה לקו"ש ח"י ע' 47 ואילך. וש"נ.

(20) לך לך יז, יג.

(21) פתיחת דאסת"ר יו"ד.

(22) ב"ר פמ"ז, ט.

(23) ראה לקו"ת נצבים מה, ג.

(24) לך לך יז, א.

(25) ובפרט אצל אברהם, שלהיותו "מרכבה" (ב"ר פמ"ז, ו.
 ועוד), בודאי שכל עניני הגוף היו בהתאם להנשמה.

(26) ובפרט שהי' יכול להתחיל הפירוש מ"אמר רבי חמא בר
 חנינא יום שלישי למילתו הי' ובא הקב"ה ושאל בשלומי", ללא
 ההקדמה וההדגשה "לבקר את החולה".

(27) סוטה שם.

(28) ראה וישלח לד, כה ובת"א שם. חדא"ג מהרש"א לב"מ

פז, א.

(29) פח, ב.

(30) שה"ש ב, ה.

(31) טעמי המצות (להאריז"ל) ריש פרשתנו. לקו"ת ברכה צז,
 ב. ד"ה חמישים שע"ב תרנ"ג. ועוד.

(32) ר"ה כא, ב. וש"נ.

(33) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 335.

(34) קונטרס משיחות ש"פ לך לך.

(35) ר"פ לך לך.

ה"חסר אחד" (מ"ט בגימטריא חולה) ע"י המשכת וגילוי שער הנו"ן⁴².

ה. ועוד חידוש בזה – שגילוי זה (דשער הנו"ן) הוא באופן ד"וירא אליו הוי", אשר, ג' התיבות "וירא אליו הוי" הם ג' ענינים שכל א' מהם מבטא תוכן בפ"ע, וביחד עם זה, ישנו הצירוף דכל ג' התיבות, שע"ז ניתוסף אור העולה על כולנה⁴³:
 "וירא" – מורה על אופן הגילוי, שאין זה באופן של "מחזה", תרגום של ראי', אלא באופן ד"וירא"⁴⁴, דרגא נעלית בראי'⁴⁵.

"אליו" – מורה על הרואה, שהגילוי נמשך אליו, היינו, שאינו מתבטל ממציאותו מעוצם הגילוי, אלא אדרבה, שמתקבל אצלו⁴⁶, ונמשך וחודר מציאותו, בהציור שלו, בכל פרטי עניניו וכו'.

שה' אצלו כמ"פ לפני קיום מצות מילה. ומבואר בדרושי חסידות (ראה ד"ה וירא אליו עטר"ת – לבעל יום ההולדת) שהגילוי ד"וירא אליו הוי" שלאחרי וע"י קיום מצות מילה, הוא, ע"ד ובדוגמת הגילוי דמתן-תורה*. וע"פ הידוע שמתן-תורה הוא ביום החמישים לפי שבו נמשך גילוי שער הנו"ן (לקו"ת במדבר י"ד, ד. ובכ"מ) – יש לומר, שמעין זה נעשה אצל אברהם ע"ז ש"וירא אליו ה'", שנמשך לו הגילוי דשער הנו"ן.

(42) ויש לומר, שענין זה מרומז גם בשמו של בעל המאמר, "חמא בר חנינא": "חמא" – הוא התרגום של "וירא", ו"חנינא" – שיש בו ב' נוני" (ברכות נו, רע"א ובפרש"י), רומז לב' הדרגות דשער הנו"ן [לא רק בחי' התחתונה דשער הנו"ן שכוללת כל מ"ט שערי בינה, אלא גם שער הנו"ן עצמו, בחי' העליונה שבו, שלמעלה לגמרי ממ"ט שע"ב, בחי' הכתר כו' (לקו"ת שם יב, ב)], היינו, שהראי' ("חמא") היא בבחי' "חנינא", שער הנו"ן. (43) ראה שעהי"א פ"ב. ספר הערכים חב"ד (כרך ג) ערך אור העולה על כולנה. וש"י.

(44) וביחד עם זה, ישנו גם הענין שלשון תרגום, כמרומז בשם בעל המאמר, "חמא", תרגום של ראי' (כנ"ל הערה 42) – שהגילוי ד"וירא" נמשך למטה גם בלשון תרגום, שחודר גם בגדרי העולם, כדלקמן ס"ו.

(45) וזהו החידוש ד"וירא אליו ה'" שכפרשנו לגבי דרגת הנבואה בבחי' "הי' דבר ה' אל אברהם במחזה" (ראה זהר שבעה ע"א).

(46) ראה גם פי' אוה"ת עה"פ: למה שינה הכתוב להקדים הרואה קודם הנראה שהתחיל לדבר בו, שהל"ל וירא ה' אליו. ונראה כי כוונת הכתוב להודיע שהשרה ה' שכינתו עליו ונעשה מרכבה לשכינה, והוא אמרו וירא אליו, שגילה ה' שכינתו אליו, ולזה הקדים תיבת אליו להזכרת ה', לומר שנגלית עליו השכינה, מה שלא הי' נשמע באומרו וירא ה' אליו, כי ה' יפסיד בין הגילוי למתגלה בו.

(* שחרי מאברהם התחיל שני אלפים תורה... התחלת יחוד העליון דמ"ת הוא מאברהם, ובפרט ע"י מצות מילה... רק שמשם המשיך הגילוי בכללות נש', ואברהם הי' הגילוי לו לבד" (סה"מ עטר"ת ע' עט).

אשר, עם היותם מציאות דקדושה, ה"ז המציאות שלו, ולכן נצטווה לצאת ממציאותו כדי שיוכל להתאחד עם הקב"ה, ולאח"ז בא הציווי דמילה – שעל ידה נעשית האחדות עם הקב"ה באופן ד"בריתי בבשרכם", ועי"ז הגיע לתכלית השלימות – "התהלך לפני והי' תמים".

אבל, גם השלימות שנעשית אצל אברהם ע"י מצות מילה ("הי' תמים") היא השלימות שמצד גדרי הנבראים, כלומר, שלימות כזו שיכולים הנבראים להמשיך בכח עצמם³⁶, שזהו"ע דמ"ט שערי בינה, כמארז"ל³² "חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר³⁷ ותחסרהו מעט מאלקים", היינו, שהשלימות דעולם היא מ"ט שערי בינה, ואילו שער החמישים אינו שייך לגדרי הנבראים, שמצד עצמם אינם יכולים להגיע אליו³⁸.

ועפ"ז יש לבאר הטעם שנעשה "חולה" ע"י המילה (אף שפעולת המילה היא "והי' תמים") – כי, היא הנותנת, שבהגיעו להשלימות ("תמים")³⁹ השייכת לעולם (מ"ט), אזי⁴⁰ נעשה אצלו ההכרה וההרגשה שהשלימות שלו בהתאחדות עם הקב"ה אינה אלא מצד גדרי הנבראים, ועדיין "חסר אחד", שחסר שער הנו"ן השייך לבורא, בחי' אחד, ולכן נעשה "חולה", בגימטריא מ"ט, לפי שנרגש אצלו שהגיע רק לבחי' מ"ט שערי בינה, ונעשה בבחי' "חולת אהבה", שנכסף ונשתוקק לגילוי שער הנו"ן, ומזה נשתלשל גם החולי כפשוטו.

ועפ"ז יש לומר, ש"וירא אליו הוי'" ("לבקר את החולה") הוא הגילוי דשער הנו"ן⁴¹, שע"ז נעשית ה"רפואה לבחינת חולת אהבה הנ"ל", שנשלם

(36) גם לאחר הנתינת-כח מלמעלה – "הקב"ה עוזרו", ואפילו לאחר הנתינת-כח כפי שהיתה במילה דאברהם – "וכרות עמו הברית" (כנ"ל הערה 15).

(37) תהלים ח, ו.
 (38) פתיחת הרמב"ם לפירושו על התורה.

(39) ובפרט ב"יום שלישי למיתו", שאז נעשית "חזקה" בהפעולה דמילה, כולל גם חזקה בהענין ד"חולת אהבה", ולכן, מתגבר גם החולי כפשוטו.

(40) ע"ד המבואר בענין אמירת "סלח לנו" בתפלת העמידה דוקא (ראה תו"א וארא נה, ד. ובכ"מ).

(41) להעיר מהמבואר בזהר (ח"א פח, סע"ב ואילך. פרשנו צח, רע"א) ש"וירא אליו הוי'" שלאחרי (וע"י) קיום מצות מילה הוא באופן נעלה יותר, עד לעילוי שבאין-ערוך, לגבי גילוי אלקות

32 — שפעולת המילה היא תנועה של ביטול
33 ומסירת-נפש⁵⁵, היינו, עבודה שלמעלה מציור,
34 מצד נקודת היהדות; וביחד עם זה, אין זה רק
35 באופן של נקודה שלמעלה מציור (ביטול
36 מציאותו), אלא שנקודת היהדות חודרת בכל פרטי
37 עניניו — "התהלך לפני והי' תמים". ועי"ז נעשה כן
38 גם בהגילוי ד"וירא אליו הוי" — שהנקודה
39 שלמעלה נמשכת וחודרת במציאותו, "אליו"⁵⁶.

40 ו. וחידוש גדול עוד יותר — שגילוי זה נמשך
41 גם בגדרי העולם:

42 נוסף לכך שהגילוי נמשך וחודר במציאותו של
43 יהודי, "וירא אליו ה'", לאברהם אבינו, "אחד הי'
44 אברהם"⁵⁷, היהודי הראשון — ה"ז באופן ש"וירא
45 אליו ה' באלוני ממורא", היינו, שהכתוב מדגיש
46 המקום שבו הי' הגילוי ד"וירא אליו ה'", לרמז
47 שגילוי זה פעל גם במציאות המקום, בגדרי
48 העולם⁵⁸.

הנעשית כבר כו" (שע"י המילה זכה לגילוי שכינה, והוא בחי
שכר מצוה כו" — סה"מ עטר"ת שם).

ויש לתווכך עם האמור לעיל שהגילוי ד"וירא אליו ה'" נעשה
ע"י הרגש החסרון ד"חולה" בגימטריא מ"ט שלאחרי מצות מילה
(שעל ידה נעשה שלימות הנברא) — כי, גם הרגש ד"חסר אחד"
("חולה") הוא כתוצאה מהתחלת התנוצצות הגילוי דשער הנו"ן
(ע"י המילה)*, אלא שסדר הגילוי הוא שתחילה מרגיש החסרון
דשער הנו"ן (שרגש זה עצמו מורה שיש לו שייכות להדבר),
ונכסף ומשתוקק לגילוי זה, "חולת אהבה", ועד שנמשך ומאיר
אצלו בגילוי.

(55) ובפרט ע"פ המבואר בזהר (ח"א צג, א. ח"ג מד, א)
שמילת הבנים נחשבת כמו שהקריבום קרבן לה'.
(56) להעיר ממאור"ל (יל"ש ריש פרשתנו) "אמר הקב"ה
למלאכים בואו וראו וראו כחה של מילה, שעד שלא נימול הי' נופל
על פניו (שמחבטל מפני עוצם הגילוי) ואח"כ הייתי מדבר עמו,
ועכשיו שנימול הוא יושב ואני עומד" — שנשאר על עמדו, ועד
לאופן של התיישבות כו'.

ועפ"ז י"ל, שב"הי' תמים" נרמזת גם התמימות שבאה לאחר
הגילוי ד"וירא אליו ה'" שע"י המילה, שגם היא חודרת
במציאותו.

(57) יחזקאל לג, כד.

(58) ועפ"ז יש לברר גם מ"ש בפרש"י "הוא שנתן לו עצה על
המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו" (דלכאורה אינו מובן: למה
הוצרך אברהם לנתינת עצה על המילה, כקושיית המפרשים) —
שגם פעולת המילה היא באופן שיש "הסכמה" גם מצד מציאות
העולם ("ממרא").

(*) נ"ד שמצינו שע"י שלימות העבודה במ"ט ימי ספד"ע (התמימות
שמצד גדרי הנבראים) באים במילה להגילוי דשער החמישים
(לקו"ת שבעננה 14).

1 "הוי" — מורה על מהותו של המתגלה, שלא
2 נתגלה רק בחי' אלקים, וכיו"ב, אלא נתגלה בחי'
3 הוי', דרגא הכי נעלית⁴⁷.

4 והחידוש שבצירופם יחד (אור העולה על
5 כולנה) — שמהותו של המתגלה הוא "הוי", דרגא
6 הכי נעלית, והגילוי הוא באופן של "וירא", אופן
7 הכי נעלה, ואעפ"כ, ה"ז "אליו", שנמשך וחודר
8 במציאותו⁴⁸ — שענין זה יכול להיות רק ע"י גילוי
9 והמשכה מדרגא נעלית ביותר.

10 וענין זה קשור עם גילוי הדרגא הנעלית דשער
11 הנו"ן, למעלה מחכמה ובינה, ולמעלה מכתר כו'
12 — שעם היותו למעלה לגמרי מגדרי הנבראים,
13 נקודה⁴⁹ שלמעלה מציור, הרי, נקודה זו כוללת את
14 כל האורך והרוחב והעומק שבהציר דכל הנבראים
15 שבכל סדר השתלשלות (להיותה נקודה בלתי
16 מוגבלת, שאינה מוגבלת גם בשלילת הציר),
17 הנקודה דמהותו ועצמותו ית', "אמיתת המצאו",
18 ש"כל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת
19 המצאו"⁵⁰.

20 וענינו בעבודה — שאף שהכלי לשער הנו"ן
21 הו"ע הביטול, שיוצא ומתבטל ממציאותו (גדר
22 הנבראים), וכוסף ומשתוקק ("חולת אהבה")
23 להגילוי דשער הנו"ן השייך לבורא, מ"מ, נעשה
24 הגילוי דשער הנו"ן השייך לבורא באופן שחודר
25 במציאות הנברא, בהציר שלו ("אליו"), ובלשון
26 הידוע — "ישראל וקב"ה כולא חד"⁵¹, שמאיר
27 ומתגלה ה"חלק אלקה ממעל ממש"⁵², אלקה
28 ממש, ובאופן שנמשך ומתגלה באופן ד"ממש",
29 מלשון מישוש⁵³.

30 ויש לומר, שב' קצוות אלו מודגשים גם במצות
31 מילה (שעל ידה נעשה הגילוי ד"וירא אליו ה'")⁵⁴

(47) ובפרט ששם הוי' שנתגלה לאחר המילה הוא נעלה יותר
משם הוי' שנתגלה לפני המילה (ד"ה וירא אליו עטר"ת).

(48) משא"כ אילו הי' הגילוי מדרגא שלמטה מהוי', או אם
הי' הגילוי דהוי' באופן של "מחזה", או אם הי' הגילוי ד"וירא
הוי'", אבל באופן שאינו מתגלה "אליו" — אין בזה חידוש כל
כך.

(49) ולהעיר שהאות נו"ן היא ר"ת נקודה.

(50) רמב"ם ריש הל' יסוד"ת.

(51) ראה זח"ג עג, א.

(52) תניא רפ"ב.

(53) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' תז. ועוד.

(54) כמ"ש הרמב"ן ש"גילוי השכינה כאן . . גמול במצוה

ז. ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בפרשה
שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה – "ויהיו חיי שרה
מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי
שרה"⁶⁷:

ידוע⁶⁸ ש"מאה שנה" קאי על בחי' הרצון
והתענוג, "עשרים שנה" על בחי' המוחין, ו"שבע
שנים" על בחי' המדות – כל סדר ההשתלשלות
שבאדם, ו"שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה"⁶⁹,
מורה על הביטול ומס'נ שמצד עצם הנשמה
שלמעלה מההתחלקות מדות ומוחין, רצון
ותענוג⁷⁰, וביחד עם זה, ה"ז נמשך וחודר בכל סדר
ההשתלשלות שבאדם, "מאה שנה ועשרים שנה
ושבע שנים".

ויתירה מזה – שחודר ונמשך בכל סדר
ההשתלשלות שבעולם (שנחלק בכללות לג'
החלוקות ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים")
– כמודגש בשם "שרה", לא "שרי", "לי ולא
לאחרים", אלא "שרה סתם, שתהא שרה על כ"ז"⁷¹,
כל סדר ההשתלשלות שבעולם – כיון שנמשך
מבחי' עליונה ביותר, נקודה שלמעלה מהתחלקות
("כולן שוין לטובה"), שלכן, כוללת וחודרת בכל
סדר ההשתלשלות באדם ובעולם.

וזהו הקשר וההמשך דהפרשיות וירא וחיי
שרה, ובפרט ע"פ הידוע שמיום השבת מתברכין
כולהו יומין⁷², שמזה מובן שבכל ימי השבוע
צריכים לחיות גם עם הפרשה דהשבת שלפנ"ז –
שהגילוי ד"וירא אליו ה'" נמשך וחודר בכל פרטי
הענינים ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים".

ויש לומר, שכללות העבודה בג' חלוקות הנ"ל
(הביטול והמס'נ שנעשה כלי לגילוי הנקודה
שלמעלה, גילוי הנקודה שלמעלה, והמשכחה
במציאות וגדרי האדם והעולם⁷³) – נרמזת בג'
(הענינים שבג') הפרשיות לך לך וירא וחיי שרה:

(67) ר"פ חיי שרה.

(68) ראה לקו"ת ר"פ ברכה. ביאור"ז תו"ח ואוה"ת ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(69) פרש"י עה"פ.

(70) ראה לקו"ש ח"ה ע' 352.

(71) לך לך יז, טו ובפרש"י.

(72) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

(73) וע"ד מ"ש "מן המיצר גו' ענני במרחב י"ה" – שע"י המיצר, הביטול דנקודה, באים למרחב העצמי, הנקודה שלמעלה,

וענין זה מודגש גם בסיום הפרשה:

בסיום הפרשה מדובר אודות עקידת יצחק –
ענין המסירת נפש בתכלית השלימות⁵⁹, ועד
שפרחה נשמתו⁶⁰; וביחד עם זה, אין זה באופן של
ביטול ושלילת המציאות, אלא אדרבה, נשמה
בגוף, לאורך ימים ושנים טובות, היינו, שהנקודה
דמס'נ נמשכת וחודרת בכל הפרטים. ועד שנעשה
עולה תמימה⁶¹ – "עולה", כליל לה', ו"תמימה",
שהמס'נ חודרת בכל מציאותו.

ועד"ז בנוגע להמשכה והגילוי בכל העולם כולו
– כמרומז בתיבת "מעכה" (שבסוף הפרשה), ר"ת
מלך⁶² על כל הארץ⁶³.

וההסברה בזה, כאמור, שהביטול והמס'נ
שמצד נקודת הנפש, עצם הנשמה⁶⁴, נעשה כלי
להנקודה שלמעלה (שער הנו"ן), נקודה שלמעלה
מהתחלקות, ועד שהיא למעלה מגדר החילוק
דמעלה ומטה, שלכן, כוללת כל הענינים, מהדרגא
הכי נעלית שאין למעלה ממנה, עד לדרגא הכי
תחתונה שאין למטה ממנה, ולכן, על ידה נעשה
גם החיבור דעליון ותחתון⁶⁵ (אין ויש⁶⁶).

(59) ובאופן נעלה יותר מהמס'נ דמצות מילה, ובלשון רש"י
(בדברי יצחק לישמעאל שהי' מתפאר שמל בן י"ג שנה) – "באבר
אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי
מעבב" (פרשתנו כב, א).

(60) פרד"א פל"א (קרוב לסופו). זח"א ס, א (תוספתא).

(61) ב"ר פס"ד, ג. פרש"י תולדות כה, כו, כו, ב.

(62) נוסח הברכה דקידוש ותפלות דר"ה. ולכן תיבת "מעכה"
היא חותם קה"ת דר"ה. – ולהעיר, שהעבודה דר"ה היא הביטול
והקב"ע דעצם הנפש, שע"ז ממשכים מהפנימיות והעצמיות
שלמעלה שיומשך להיות "מלך על כל הארץ".

(63) "הארץ" דייקא, בה"א הידיעה, ועד שבר"ת ד"מעכה"
ישנו רק ה"א הידיעה – ש"ל שכולל לא רק "ארץ", אלא גם כל
הענינים דסדר השתלשלות ולמעלה מסדר השתלשלות כו'.

(64) להעיר, שגם "נפש" ו"נשמה" מתחילים באות נו"ן, ר"ת
נקודה.

(65) להעיר מהמבואר בתו"א (יתרו סט, ב) ש"שער החמישים
הוא הכולל ומקיף כל הבחי', ואין שם בחי' מעלה ומטה כלל.
שלכן הוא מתפשט למטה כמו למעלה, וע"י המשכחה במ"ת
נעשה "המשכחה אור א"ס בעשי" גשמית". וע"פ המבואר לעיל
(הערה 41) שהגילוי ד"וירא אליו ה'" הוא ע"ד ובדוגמת גילוי
שער החמישים במ"ת, תומתק ההדגשה שהגילוי ד"וירא אליו ה'"
הי' "באלוני ממרא", ועד באופן ד"מעכה", "מלך על כל הארץ"
– מעין ודוגמת גילוי שער הנו"ן דמ"ת, שאז בטלה הגזירה
דעליונים לא ירדו למטה כו', שהאור האלקי נמשך ומתגלה
במציאות וגדרי העולם.

(66) כידוע ששער הנו"ן מחבר ב' הבחי' דאין ויש (לקו"ת
שבעה ערות 31-42).

ד"וירא אליו ה'" באופן נעלה עוד יותר, ועי"ז
הגיע לדרגא נעלית יותר, ועד לתכלית השלימות,
גילוי שער הנו"ן (בחי' הכתר⁷⁷).

והנהגה זו נעשית הוראה לכל ההולכים בדרכיו
— שככל שיהי' מעמדו ומצבו בעבודת ה' באופן
נעלה, אין להסתפק בזה, אלא צריכים לכסוף
ולהשתוקק ביותר, עד כדי בכי', למעמד ומצב
נעלה יותר — "ילכו מחיל אל חיל"⁷⁸.

ט. וביחד עם זה, מודגשת אצל בעל יום
ההולדת (נוסף על תנועת הרצוא הקשורה עם
הביטול באופן של נקודה, שעל ידו מגיעים לגילוי
הנקודה שלמעלה) גם תנועת ההמשכה למטה
באופן שחודרת במציאות האדם, ועד למציאות
העולם:

לכל לראש ה"ז מודגש בשמו של בעל יום
ההולדת (שמורה על מהותו): "שלום" — שמו של
הקב"ה⁷⁹, ובאופן ד"השלום שקול כנגד הכל⁸⁰,
הנקודה דעצמותו ומהותו ית' שכוללת כל
המציאות כולה, שלכן, נמשכת ומתגלה עד למטה
מטה, גם בבשר⁸¹ הגשמי, ובדרגא התחתונה שבו,
"מסורבל בבשר", כמרומו בשמו השני — "דובער",
ש"דוב" הוא "מסורבל בבשר"⁸².

ומודגש גם באופן עבודתו כפי שהורנו מדרכיו
— כידוע שעל ידי דרושי החסידות שלו הותחל
שלב חדש בלימוד תורת החסידות באופן של הבנה
והשגה וסדר וישיבה בחב"ד⁸³, ובפרט ע"י

הביטול והמס"נ — "לך לך מארצך וגו'", עד לסיום
הפרשה במצות מילה; גילוי הנקודה שלמעלה —
"וירא אליו הוי'" שבפרשתנו; והמשכה במציאות
וגדרי האדם והעולם — "מאה שנה ועשרים שנה
ושבע שנים" שבפ' חיי שרה⁷⁴.

ח. ויש לקשר האמור לעיל עם הקביעות דשבת
פ' וירא בשנה זו — בכ"ף מרחשון, יום הולדת של
אדמו"ר מהורש"ב:

תוכן הסיפור דבכיינו של בעל יום ההולדת
מפני מה נראה ה' אל אברהם ולנו (לו) אינו נראה
(כנ"ל ס"א) — הוא תוכן הענין ד"חולת אהבה"
(שנת"ל בפירוש "וירא אליו ה' לבקר את
החולה"), שנכסף ונשתוקק שיהי' אצלו הגילוי
ד"וירא אליו ה'", והי' נוגע לו עד כדי בכי'!

ויש לומר, שבכיינו של בעל יום ההולדת
בקשר להגילוי ד"וירא אליו הוי'" שבפרשתנו דוקא
(אף שכבר למד כמ"פ בפרשיות שלפנ"ז אודות
גילוי הקב"ה (לנח ו) לאברהם⁷⁵, מדגישה את
הכוסף והתשוקה ל"וירא אליו ה'" בדרגא נעלית,
היינו, שאינו מסתפק בגילוי אלקות שבמצבו
הקודם, אלא כוסף ומשתוקק ובוכה על זה שעדיין
לא זכה ל"וירא אליו ה'" בדרגא נעלית יותר!

ואם הדברים אמורים בקטנותו (אף אשר "בוצין
בוצין מקטפי ידיע"⁷⁶), עאכ"כ בשנים שלאח"ז,
במשך כל ימי חייו, שגם לאחר שהגיע לדרגות
הכי נעלות בגילוי אלקות, נכסף ונשתוקק להגילוי

(77) להעיר, שיום הולדתו כ' מרחשון, ר"ת כתר, ומספרו
עשרים בגימטריא כתר. וראה קונטרס "חנוך לנער" ע' 8: "נולד
כ' חשון תרכ"א, שיש בזה שני כפיו", שהוא רומז לכתרא
עילאה".

(78) תהלים פד, ח.

(79) ראה שבת י"ד, רע"ב.

(80) תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, ו.

(81) כמרומו גם בדברי הצ"צ בעת קריאת השם "רש"ב בשו"ר
כו" (קונטרס "חנוך לנער" שם).

(82) מגילה יא, רע"א. וש"נ.

(83) וכידוע פתגם חסידים הראשונים שכ"ק אדנ"ע הוא
"הרמב"ם* דתורת החסידות" (לקו"ד ח"ב רצו, א. וראה סה"ש
תש"א ע' 160).

(* להעיר שמיום השבת כ"ף מרחשון מתברך יום הרביעי בשבוע שבו
מסיימים לימוד ספר הרמב"ם — סיום מחזור ששי (והתחלת מחזור
שביעי) דג' פרקים ליום, וסיום מחזור שני (והתחלת מחזור שלישי)
דפרק א' ליום.

שכוללת וחודרת בכל פרטי הדרגות, החל מבחי' י"ה (מרחב י"ה)
כפי שהוא שם בפ"ע, מוחין בעצם (למעלה מי"ה כפי שהוא חלק
משם הוי', מוחין השייכים אל המדות), ועד לשם הוי', ועד לשם
אלקים, כולל גם אלקים בגימטריא הטבע, אשר, בהנהגתו באופן
ד"לא ישובתו" מתגלה הענין ד"לא שנית", הנצחיות דא"ס.

(74) ובפרטיות יותר: גם במצות מילה, שתוכנה הביטול והמס"נ
— מודגש הענין ד"הי' תמים", שהביטול והמס"נ חודרים ופועלים
שלימות מציאותו; גם בגילוי ד"וירא" מודגש הביטול שנעשה כלי
לגילוי זה — "לבקר את החולה", וכן מודגש שהגילוי נמשך
במציאותו — "וירא אליו", ויתירה מזה — "באלוני מנחם", ועד
להגילוי ד"מלך על כל הארץ" שנרמז בר"ת ד"מענה"; וגם
ב"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", ההתחלקות דסדר
ההשתלשלות באדם ובעולם — מודגשת הנקודה שלמעלה
מהתחלקות, "כולן שרין לטובה".

(75) עוד ביאור בזה (בפשטות יותר) — ראה לקו"ש ח"כ ע'
61 ואילך.

(76) ברכות מח, רע"א.

19 בעמדנו ביום הש"ק פ' וירא, ובפרט כשחל
20 בכ"ף מרחשון, יום הולדת דאדמו"ר מהורש"ב –
21 ה"ז הזמן המתאים להתבונן בהוראה שלמדים
22 מהסיפור אודות בכייתו של בעל יום ההולדת
23 בנוגע ל"וירא אליו ה'", שבכל מעמד ומצב ירצה
24 כאו"א להגיע למעמד ומצב נעלה יותר בגילוי
25 אלקות, והעיקר (נוסף על הרצון והתשוקה) שיגיע
26 למעמד ומצב נעלה יותר בגילוי אלקות – ע"י
27 ההוספה בלימוד התורה, נגלה דתורה ובפרט
28 פנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת חסידות
29 חב"ד (כולל ובמיוחד – תורתו של בעל יום
30 ההולדת), באופן של הבנה והשגה ("דע את אלקי
31 אביך"⁹¹), והוספה בקיום המצוות בהידור עד
32 למהדרין מן המהדרין⁹², וכל זה – הן בנוגע
33 לעצמו, והן בנוגע לזולת, ע"י הפצת התורה
34 והיהדות, והפצת המעיינות חוצה, עד לפעולה בכל
35 העולם כולו.

36 והעבודה בכל ענינים אלו צריכה להיות באופן
37 ד"החלצו מאתכם אנשים"⁹³ – כמבואר בארוכה
38 בהקונטרס הידוע של בעל יום ההולדת⁹⁴ (הן
39 בחלקו הראשון שנתפרסם בשעתו, והן בחלקו
40 השני שנתפרסם בשנים שלאח"ז ע"י נשיא דורנו),
41 כולל גם הפירוש הפשוט – שמתאספים כולם
42 יחד⁹⁵, ובפרט באופן של התוועדות⁹⁶, מתוך אהבת
43 ישראל ואחדות ישראל⁹⁷ כדי להתחזק בכל עניני
44 קדושה, ואיש את אחיו יעזרו, כולל גם להחליץ
45 ("החלצו") ממעמדו ומצבו הקודם (עם היותו טוב
46 ונעלה), ולבוא למעמד ומצב נעלה יותר, כנ"ל
47 בארוכה.

(91) דה"א כח, ט.

(92) וכהוראת ימי חנוכה – בחודש שמתברך משבת הבאה, פ' חיי שרה (שמתחילים לקרות בשבת זו) – שההנהגה ד"מהדרין מן המהדרין" נעשית "מנהג פשוט" אצל כאו"א מירא"ל (רמ"א אור"ח סתרע"א ס"ב).

(93) מוטות לא, ג.

(94) נדפס בסה"מ תרנ"ט ס"ע נג ואילך, וכנ"ל – בקונטרס בפ"ע. ולהעיר שאמירתו היתה ב"פ – בשמח"ת ובש"פ נח (סה"מ שם ע' רכא).

(95) ובפרט ביום השבת – "להקהיל קהילות בכל שבת" (כנ"ל ס"א).

(96) וכרגיל בכגון-דא – יעלו אלה שהכינו קנקני משקה עבור מסיבות והתוועדויות בקשר לענינים הנ"ל, ויכריזו פרטי הדברים (לפרסם עושי מצוה), ומהם יראו וכן יעשו.
(97) כמבואר בפרטיות בקונטרס הנ"ל.

1 התייסדות ישיבת תומכי תמימים⁸⁴ שבה לומדים
2 תורת החסידות באופן של הבנה והשגה "כלימוד
3 הסוגיות בגליא שבתורה"⁸⁵, שזהו התוכן ד"וירא
4 אליו ה'" באופן שחודר במציאות האדם⁸⁶, בשכלו,
5 ועי"ז גם במדותיו, עד למעשה בפועל, בכל פרטי
6 הכחות ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים".

7 ועד להמשכה והגילוי בעולם – ע"י פעולתם
8 של "חיילי בית דוד"⁸⁷ בהפצת המעיינות חוצה,
9 ובפרט כפי שנתפשטה ונתרחבה ביותר ע"י כ"ק
10 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁸⁸, בנו יחידו וממלא
11 מקומו דבעל יום ההולדת וה"מנהל פועל", שעל
12 ידו נעשה הגילוי והפצת המעיינות חוצה בכל
13 העולם כולו, שזוהי ההכנה להגילוי ד"וירא אליו
14 ה'" בכל העולם כולו, שרואים בגלוי שהקב"ה הוא
15 "מלך על כל הארץ" (הר"ת ד"מעכה"⁸⁹, כמ"ש⁹⁰
16 "והיתה לה' המלוכה").

17 י. ההוראה מהאמור לעיל בנוגע למעשה
18 בפועל:

- (84) להעיר, שהשם "תמימים" מדגיש הענין ד"הי תמים".
(85) ל' כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ב"מאמר הפתיחה" שלו בקשר להתייסדות הישיבה ט"ו אלול תרנ"ז – נעתק במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר ("התמים" ח"א יג, א"ב נ"ע כג-כד). וראה גם קונטרס עץ החיים פכ"ה.
(86) להעיר גם מפתגם בעל יום ההולדת "אז מען זיצט בא זיך אין חדר און מען עפנט דעם לקו"ת פילט מען עצמות א"ס" (סה"ש תש"ה ע' 85. ועוד).
(87) ראה בארוכה שיחת שמח"ת תרס"א (לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך. סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך).
(88) וכמורמוז בשמו: "יוסף" – מלשון הוספה, שבכל מעמד ומצב צריכים להוסיף ולהתעלות לדרגה נעלית יותר, ובאופן כזה פועלים גם בהזולת, ועד ש"יוסף ה' לי בן אחר", שמ"אחר" נעשה "בן"; ו"יצחק" – ע"ש "כל השומע יצחק לי", היינו, שאף שישנה כבר מציאותו ועבודתו של "השומע", מ"מ, צריך להוסיף בזה ענין של שמחה, ולאיך, שפעולה זו היא ב"כל השומע", גם בדרגה הכי תחתונה.
(89) להעיר, שהקביעות דכ"ף מרחשון היא לעולם באותו יום שבו חל ר"ה. ובשנה זו שיו"ט של ר"ה חל בשבת, וכ"ף מרחשון חל בשבת – קורין בשבת כ"ף מרחשון הקריאה דב' הימים דר"ה: "וה' פקד את שרה גו"ל" – לידת יצחק (לאחר המילה דאברהם והגילוי ד"וירא אליו ה'"), ומילתו לשמונה ימים (הראשון שנימול לשמונה), וכן "ויהי אחר הדברים האלה וגו'" – עקידת יצחק, ענין הביטול והמס"נ, ועד להסיום ד"מעכה", ר"ת "מלך על כל הארץ".
(90) עובדי' בסופו.

(*) והוא "יום החמישים" מר"ה, שמורה על שער הנ"ל, בחי' הכתר (השי"ך ל"ף מרחשון כנ"ל הנהר 77).

יב. ויה"ר – והוא העיקר – שתיכף ומיד ממש
נזכה לנס העיקרי, נס הגאולה האמיתית והשלימה
ע"י משיח צדקנו.
ובפרט ע"י מעשינו ועבודתנו בכל הענינים
האמורים, ובאופן ד"החלצו מאתכם אנשים" לסיים
ולהשלים הפעולה ד"חיילי בית דוד" בהפצת
המעיינות חוצה, שע"ז בא דוד מלכא משיחא,
"מלך מבית דוד כו' וילחום מלחמת ה' וינצח
וכו"י¹⁰¹, כולל גם הצעקה "עד מתי", מצד גודל
התשוקה להגילוי ד"וירא אליו ה'" דלעתיד לבוא.
והעיקר – שעוד בשבת זו זוכים להגילוי
ד"וירא אליו ה'" באופן ש"לא יכנף עוד מוריק
והיו ענין ראות את מוריק",
וממשיכים החגיגה דיום ההולדת (בשבת זו,
ועאכו"כ במוצאי שבת, "סעודתא דדוד מלכא
משיחא"¹⁰²) בארצנו הקדושה, בירושלים עיר
הקודש ובבית המקדש, ביחד עם בעל יום ההולדת,
ובנו יחידו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
שבשמו השני, יצחק, מודגש הקשר והשייכות
לגאולה האמיתית והשלימה שאז יאמרו ליצחק
דוקא "כי אתה אבינו"¹⁰³, ותיכף ומיד ממש.

[לאחרי חלוקת המשקה התחיל כ"ק אדמו"ר
שליט"א לנגן ניגון שמחה דשמח"ת. אח"כ צוה
להש"ץ שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש
במהרה בימינו". ואח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה
אחרונה].

יא. ובכהנ"ל ניתוסף הדגשה יתירה בשנה זו⁹⁸
– שנת תש"נ, ר"ת "תהא שנת נסים":
"נס" – הוא מלשון הרמה, כמו "ארים נסי", נס
על ההרים, היינו, שנוסף לכך ש"הרים" מצד עצמם
הם באופן של הרמה, ניתוסף עוד יותר בהרמה –
נס על ההרים. ועאכו"כ "נסים" לשון רבים – נס
בתוך נס ונס למעלה מנס⁹⁹, הרמה למעלה מהרמה.
ולכן, בשנה זו מודגשת ביותר ההוראה דלעיל,
שבכל מעמד ומצב צריכים להשתוקק ולהגיע
לדרגא נעלית יותר – בהתאם לתוכנה של השנה
כולה, "שנת נסים".
ויש לומר, שההרמה שלמעלה מהרמה ד"שנת
נסים" היא עד לתכלית העילוי דשער הנו"ן – כי,
הנו"ן דתש"נ רומז לשער הנו"ן.
וביחד עם זה, גם ההרמה שלמעלה מהרמה
דשער הנו"ן היא באופן שחודרת ונמשכת בגדרי
העולם – "שנת נסים", היינו, שהנסים חודרים
ונמשכים במציאות ד"שנה"¹⁰⁰ (גדר הזמן), בכל
פריטי ושינויי הענינים ד"מאה שנה ועשרים שנה
ושבע שנים".

(98) להעיר גם מהמזמור תהלים שמתחיל ביום ההולדת דשנה
זו – מזמור ק"ל, "שיר המעלות ממעמקים גו'", ומבואר בדרושי
חסידות (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קטו. וש"נ) שבזה נכלל
העומק דהאדם והעומק שלמעלה, עד לעומק לפנים מעומק
שלמעלה מכל גדר של התחלוקות, ע"ד המבואר לעיל בענין שער
הנו"ן. – ולהעיר גם שמזמור זה שייך לר"ה (שבו מתחילים לומר
מזמור זה במשך כל עשי"ת), ובמילא, שייך גם לכ"ף מרחשון,
יום החמישים מר"ה, שקשור עם שער הנו"ן (כנ"ל הערה 89).
(99) להעיר, שהמאמר דיום ההולדת האחרון (בחיים חיותו
בעלמא דין) – כ"ף מרחשון שנת פר"ת – הוא ד"ה נתת ליראך
נס להתנוסס גו', היינו, שגם ביום ההולדת האחרון, קרוב לגמר
ושלימות עבודתו, הרגיש והדגיש הצורך בנס והרמה לדרגא
נעלית יותר (כמו בהתחלת עבודתו, בשנות חייו הראשונות
בקטנותו, שבכה שרוצה הגילוי ד"וירא אליו ה'").
(100) להעיר, ש"שנה" ר"ת ה' (תהי) שנת נסים.

(101) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(102) סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

(103) ישעי' סג, טז. שבת פט, ב. וראה תו"א ויצא כא, ג. ועוד.

הברכה ויתן-לך האלוקים היא שתהיה ההמשכה למטה לברר
הניצוצות שבעשו, והמשכה זו היא מעצמות אור אין-סוף
ממאמר פרשת תולדות ה'תשכ"ח

לקוטי שיחות

פרשת וירא

כרך כה, ג

מתורגם ללשון הקודש

(וכפי שדובר פעם⁷ מהו הטעם לך שאברהם אבינו
 18 היה יכול למול את עצמו ביום הכפורים⁸, בעוד הדין
 19 הוא שמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ויום-טוב?⁹
 20 – ואברהם אבינו הרי קיים את התורה כולה עד שלא
 21 ניתנה¹⁰ – כי מכיון שאז נצטווה על המילה, היתה זו
 22 אצלו מילה בזמנה),
 23 הרי נוסף לזה]:
 24 הענין של "מצוה בשעתה עדיף" היא רק מעלה
 25 פרטית בקיום המצוה – זמן המצוה, ואם כן, כיצד יתכן
 26 להשוות את החביבות של קיום המצוה "בשעתה"
 27 למעלה של מילת ישמעאל, שהיא מעלה בנוגע לכללות
 28 קיום המצוה ("שהיה ספק בידי למחות ולא מחיתי"),
 29 שבשל כך יאמר יצחק "חביב אני ממך"?
 30 בהכרח לומר, שהענין של "נימול לשמונה ימים"
 31 אינו רק פרט במצוה – זמנה, כי אם, הוא נוגע לכללות
 32 ענין המילה; מילה לשמונה ימים היא בגדר ואיכות
 33 אחרת.
 34 הדבר מוכח גם מדברי חז"ל¹¹: "אדם הראשון
 35 נצטווה על שבע מצות... נח ניתוסף לו אבר מן החי...
 36 אברהם נצטווה על המילה, יצחק חנכה לשמונה ימים"
 37

א.

חביבות יצחק לגבי ישמעאל בכך ש"נימול לשמונה ימים"

1 במדרש¹ מסופר, כי "יצחק וישמעאל היו מדיינים
 2 זה עם זה, זה אומר אני חביב ממך שנמלתי לשלש
 3 עשרה שנה וזה אומר חביב אני ממך שנמלתי לח'
 4 ימים".
 5 צריך להבין: העובדה ש"נמלתי לשלש עשרה
 6 שנה" מובן בפשטות מדוע בכוחה לגרום שיהיה יותר
 7 "חביב" (כטענת ישמעאל המובאת בהמשך המדרש²)
 8 – "שהיה ספק בידי למחות ולא מחיתי"; אך איזו
 9 יתרון ומעלה יש בכך ש"נמלתי לח' ימים" שמשום כך
 10 טען יצחק "חביב אני ממך"³?
 11 המפרשים⁴ מסבירים, כי המעלה היא בכך ש"מצוה
 12 בשעתה עדיף" – והרי מצוות מילה זמנה "לח' ימים"⁵.
 13 אך עדיין אין זה "חלק", כי
 14 [נוסף לך שהקודש-ברוך-הוא ציווה את ישמעאל
 15 למול רק בהיותו בן י"ג, ולפיכך אין מקום לומר
 16 שחסרה לו המעלה של "מצוה בשעתה", שכן לגביו
 17 היתה אז (בן י"ג שנה) "שעתה" של המצוה⁶.

(4) יפה תואר לב"ר שם. וראה יפה תואר השלם שם עוד ביאורים
 (בהדין שבין יצחק וישמעאל). ואכ"מ.
 (5) לך יז, יב.
 (6) אבל בזה י"ל שכוונת המדרש היא, שזה שדוקא ביצחק נתקיימה
 המצוה בשעתה כפי שנצטווה אברהם (לך שם) לדורות – מורה על
 חביבותו בעיני ה' (וימתק עפ"ז לשון המדרש "חביב ממך" ולא "גדול
 ממך" ע"ד הלשון בהמקומות שבהערה 2). וישמעאל טען דמה שניתנה
 לו ל"ג שנה כשהוא בר חיובא (כנ"ל הערה 2) מורה על חביבותו.
 (7) לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 134 הערה 16.
 (8) פרקי דר"א פכ"ט (הובא גם בתוס' דלקמן. בחי' לך יז, יג) – או
 בט"ז ניסן, היר"ט דפסח (ראה תוד"ה אלא – ר"ה יא, א. וראה חדא"ג
 מהרש"א שם. סה"ד ב"א מז).
 (9) שבת קלב, ב.
 (10) משנה סוף קידושין. יומא כח, ב.
 (11) שהש"ר עה"פ (שה"ש א, ב) ישקני גו' (ה). ועד"ז הוא בפסיקתא
 דר"כ פ' בחודש השלישי בתחלתו. וראה סיום הערה הבאה.

(1) בראשית רבה פרשתנו פנ"ה, ד. וראה הנסמן בהערה הבאה.
 (2) ועד"ז הוא בתיב"ע ופרש"י פרשתנו כב, א. נ"א בב"ר שם.
 תנחומא באבער פרשתנו מב. וראה רש"י לך טז, ד. – ובתנחומא פרשתנו
 (יח): וסבלתי את הצער.
 אבל להעיר שמאריכות הלשון בב"ר שם משמע, דמה שישמעאל טען
 "שהי' ספק בידי למחות כו" – הו"ע נוסף על מה שאמר לפניו "שנמלתי
 ל"ג שנה" (ודוקא ע"ז אמר יצחק "הלואי כו"). וראה נור הקודש הלשם
 לב"ר שם (ד"ה נ"א).
 וי"ל שהמעלה ב"נמלתי ל"ג שנה" היא כפשטות הלשון – שהי'
 לזיקום מצוה של בר חיובא (– גם קודם מ"ת, ראה דחו"ל – כולל פרש"י
 – עה"פ (תולדות כה, כז) ויגדלו הנערים), משא"כ יצחק שנימול לח'
 ימים אין שייך אצלו קיום מצוה. ולהעיר מלשון הגמרא (סנהדרין פט,
 ב): אני גדול ממך במצות.
 (3) ולהעיר, שבמקומות שבהערה הקודמת (תיב"ע ופרש"י (פרשתנו),
 סנהדרין, תנחומא, תנחומא באבער ונ"א שבב"ר) – הובאה רק טענת
 ישמעאל שהוא גדול מיצחק, ולא מה שאמר יצחק "אני חביב ממך".

28 לא מל את עצמו עד שהקדוש־ברוך־הוא ציווהו על כך
29 – אף על פי שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד
30 שלא ניתנה¹⁰ – משום שנברא, להיותו בעל שינוי, אינו
31 יכול לפעול בכח עצמו עניין הקיים לעולם, "ברית
32 עולם", ברית נצחית; דבר זה יכול להיפעל רק בכח
33 הבורא המצווה (ונותן את הכח) אשר "והיתה בריתי...
34 לברית עולם".

ג.

הסיבה למילה בגיל שמונה ימים

35 בכך גם יובן מדוע זמנה של ברית מילה היא דוקא
36 בקטנות קטנותו של האדם, בגיל שמונה ימים, כאשר
37 הנימול עודו תינוק ולגמרי אין ביכולתו להשתתף בכח
38 עצמו בקיום המצוה:

39 דבר שהאדם מבצע באמצעות כוחותיו שלו, דורש
40 הכנה וזמן עד שהוא מוכן אליו מספיק ויש ביכולתו
41 לעשותו; מה שאין כן ה"ברית" הנעשית על־ידי מצות
42 מילה באה לגמרי מצד הבורא – לא קיימת שום
43 "תפיסת ידי האדם" הנימול בזה.

44 פעולת המצוה עצמה אכן נעשית על־ידי אדם, אך
45 הברית הנוצרת בעקבות כך – נפעלת לגמרי מצד
46 הקדוש־ברוך־הוא¹⁹. זאת אומרת: אין הכוונה שעל־ידי
47 מצות מילה מתקשר האדם עם הקדוש־ברוך־הוא, אלא
48 להיפך: בשעה שיהודי נימול, מקשר הקדוש־ברוך־הוא
49 את היהודי עמו ב"ברית עולם".

50 ולכן אין כל טעם לחכות עד שהילד יהיה גדול
51 ויוכל להשתתף בעצמו בקיום המצווה, משום שבכל
52 מקרה לא תהא זו כלל הפעולה שלו; ולכן, אדרבה –
53 בהזדמנות הראשונה (בה התינוק חזק מספיק²⁰) מלים
54 אותו.

1 (משום שיצחק "היה הראשון הנימול לשמונה
2 ימים"¹²).

3 ולכאורה: מדוע מחלק המדרש את מצוות מילה
4 לשתיים¹³ – הציווי עליה (לאברהם) והענין של "חנכה
5 לשמונה ימים" (על־ידי יצחק) – האם מפני שניתוסף
6 אצל יצחק פרט (אחד) של "נימול לשמונה ימים" די
7 בכך כדי לייחס לו את ה"חינוך" של מצות מילה¹⁴?
8 ויתירה מזה – להחשיב זאת כחלוקה בפני עצמה –
9 בדומה לחילוק ולהוספה של מצות מילה לגבי אבר מן
10 החי...?

11 ומכך מוכח, שהענין של "נימול לשמונה ימים"
12 פועל חידוש עיקרי בכללות ענין המילה.

ב.

ברית עולם – רק בכוחו של הקב"ה

13 ויש לומר ההסבר בזה:
14 התוכן של ברית מילה הוא (בלשון הפסוק¹⁵)
15 "והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם": על־ידי ברית
16 מילה נעשה קשר נצחי בין הנימול ובין הקדוש־ברוך־
17 הוא, כביכול.

18 כמו כריתת ברית בין שני אוהבים: כאשר ברצונם
19 להבטיח כי האהבה ביניהם תהיה באופן ששום דבר
20 או מצב לא יפריע לה – הם מחזקים זאת בתוקף ועוז
21 על־ידי שהם כורתים ביניהם ברית¹⁶.

22 אלא, בנוגע לכריתת ברית בין שני אנשים – היות
23 ואצל נברא ייתכנו שינויים – יתכן שגם הברית תתבטל
24 לאחר מכן; אך כאשר הקדוש־ברוך־הוא עושה "ברית",
25 ובענייננו – עם בני ישראל (על־ידי שיהודי מל את
26 עצמו), הרי זו "ברית עולם", ולא יתכן בה כל שינוי¹⁷.

27 אשר זהו אחד מן הביאורים¹⁸ מדוע אברהם אבינו

בחי"כ כ"ב העצמות" שהוא רק לאות וזכרון "ולא בשביל שלא יפרדו
ש"א להם להפרד כלל לעולם". ע"ש.

(18) ראה בארוכה (ע"ד החסידות) ד"ה בעצם היום הזה – תו"א
ותו"ח ס"פ לך. ועוד.

(19) כמבואר בכ"מ (ד"ה למנצח על השמינית לקו"ת תזריע (כ), סע"ג
ואילך), סדר שער המילה (קלט, א ואילך), אוה"ת ויקרא (כרך ב') ע'
תקב ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות מילה חלק ב (ט, ב ואילך). ועוד)
שמילה היא בחי' אתעדל"ע שאין אתעדל"ת מגעת שם, ופעולת המילה
היא רק הסרת הערלה המסתירה על גילוי זה. ע"ש.

(20) ראה מו"נ (ח"ג פמ"ט קריב לסופר) בטעם שמלין לשמונת ימים.
– וראה במקומות שבהערה הקודמת השייכות בין מילה ליום השמיני
דוקא (בחי' שמיני שלמעלה מהשתל' – וראה שו"ת הרשב"א (ח"א ס"ט)
שמיני שומר ההיקף).

(12) מת"כ לשהש"ר שם. ובתנחומא שמות ד: שהוא התחיל במילה
תחלה לשמונה. וראה ב"ר (פנ"ג ז) "יצא חוק לעולם", ובמדרש לקח
טוב שם (פרשתנו כא, ג) "למול בן ח' ימים" (כפ"י הרד"ל ומהר"ו
בב"ר שם). וי"ג בהמשך המאמר בב"ר שם "שחזינה לשמונה" (כהלשון
בשהש"ר (ועד"ז בפסיקתא דר"כ) שם) ולא "שניתנה לשמונה" (ראה ב"ר
הוצאת תיאודור־אלבק).

(13) ראה יפה קול לשהש"ר שם.
(14) וראה שמו"ר (פ"ל, ט) דחשיב רק אברהם וכ"ה ברמב"ם הל'
מלכים פ"ט ה"א.

(15) לך יז, יג. ועד"ז שם, ז.
(16) לקו"ת ר"פ נצבים (מד, ב) ובנ"מ. וראה תו"א ס"פ לך (בנוגע
למילה). וראה הערה הבאה.

(17) להעיר מתו"ח ס"פ לך (צד, ג ואילך) ש"ענין הברית דמילה הוא

ד.

עבודת אברהם היתה "הכנה" לברית, אצל יצחק ברית שכולה מלמעלה

1 על פי זה תובן גם המעלה של מילת יצחק –
2 ה"ראשון הנימול לשמונה ימים"¹² – לגבי מילת
3 אברהם²⁰ (וישמעאל)²¹:

4 לאברהם ניתנה מצוות מילה רק לאחר שהכין את
5 עצמו לכך, על-ידי עבודתו הקודמת עד שמלאו לו צ"ט
6 שנה, והיה בכך סדר והדרגה: החל מ"הכיר את בוראו"
7 (בהתאם למדריגות השונות בכך²²: בן שלש, בן
8 ארבעים, בן ארבעים ושמונה), עבודתו לפרסם אלקות
9 בעולם, וכו', עד לשלימות הנעלית ביותר האפשרית
10 אצל נברא – ורק אחר-כך ניתנה לו (מלמעלה) מצוות
11 מילה, שעל ידה נעשה "תמים"²³.

12 ולכן בקיום מצוות מילה שלו לא היה מודגש וניכר
13 בגילוי, כי זוהי "ברית" וקשר המגיע במלואו ולחלוטין
14 רק מלמעלה.

15 זאת אומרת: גם אצל אברהם לא היתה עבודתו
16 הקודמת בבחינת כלי לברית, עילה וגרם לברית –
17 משום, שכנ"ל: הברית הנפעלת על-ידי מילה – ברית
18 עולם, באופן נצחי – אינה בחיק הנברא, כי אין ביכולת
19 נברא הנכלל בהגדרה "כל הווה נפסד"²⁴ (=קיומו בטל
20 ואינו נצחי) לפעול בדבר שכזה (ענין נצחי); הגדול
21 שבגדולים (המבין את המצוה על בוריה) אינו "קרוב"
22 לכך יותר מאשר קטן שבקטנים –

23 אלא, עבודת אברהם היתה רק ענין של הכנה לברית
24 – על-ידי שעשה את עבודתו בשלימות, עד כמה

שנברא יכול לעשות בתור נברא, נתן לו אחר כך
הקדוש-ברוך-הוא מתנה מלמעלה²⁵ שתהיה לו "ברית
עולם",

(בדומה לנאמר "אי לאו דעביד נייחא לנפשיה לא
יהיב ליה מתנתא"²⁶ [=אילו לא היה גורם לו נחת רוח
לא היה נותן לו מתנה] – ה"נייחא לנפשיה" אינו
תשלום עבור המתנה ובוודאי לא דבר שמכריח לתת לו
את המתנה, משום שמתנה באה מצד הנותן; אבל,
מאידך, ניתנת המתנה דוקא כאשר קיים "עביד נייחא
לנפשיה").

אמנם עם כל זאת, מכיון שהדבר בא לאחר הקדמת
העבודה של אברהם – הרי בקיום מצוות מילה על-ידו
היתה "מעורבת" העבודה שלו²⁷, עד שגם עצם מצוות
המילה היתה כרוכה ב"החלטתו" – "שהוא צריך למול
את עצמו"²⁸.

ולכן, לא היה מודגש וניכר בגלוי בכך כיצד הברית
מגיעה לגמרי מלמעלה²⁹.

[ובדומה לכך אצל ישמעאל אשר נימול בגיל י"ג
שנה, כשכבר היה בר דעת – נמצא, שישמעאל הסכים
בשכלו למול את עצמו ולהתקשר עם הקדוש-ברוך-
הוא³⁰].

דוקא אצל יצחק, שנימול לשמונה ימים, היה גלוי
כיצד הענין של ברית מילה הוא – קשר הנוצר (לא)
מצד האדם הנימול, נברא, אלא) לגמרי מצד הקדוש-
ברוך-הוא.

(משיחת אחרון של פסח תשמ"א)

כו. ב. ב"מ טז, א.

(27) וי"ל שזהו ג"כ פי' מש"נ (נחמי' ט, ח. וקאי (גם) על מילה –
ב"ר פמ"ט, ב. רש"י יטן לך יז, כד) וברות ענוו הברית – נוסף על פש"מ
– שנעשיית המילה הייתה ע"י אברהם.

(28) "היום יום" ט' חשוון. – והיינו שקיום מצות מילה דאברהם הי'
לא רק בקב"ע לבד, כ"א שגם מצד שכלו הוא, "החליט" שצריך למול
א"ע (ומצד החלטתו זכה ל"יורא אליו ה'" – היום יום שם).

(29) סוג בפ"ע (בנדר"ז) – מילה דגרות (וכללות ענין הגירות): אינו
בר הכנה ולא עוד אלא אפילו עבר על כל מצות דילי' (היפך דעביד
נייחא) – ניתנה לו ברית (וגרות) עולם – אבל (מאידך גיסא) תלוי זה אך
ורק בהחלטתו מצ"ע להתגיייר, כי אין כל ציווי כלל לב"ע להתגיייר (משא"כ
באברהם וישמעאל). ואכ"מ.

(30) ראה בארוכה לקו"ש שצויין בהערה 21.

* (20) וראה תו"ח לך (פח, א) ש"הי' נפש יעקב יותר שלם" מיצחק,
כי "יצחק הוליד ליעקב כשהי' מהול בן ח' ימים" (משא"כ יצחק, אף
שנולד מאור שפר דאברהם בהיותו מהול, הרי אברהם נימול בן צ"ט).
(21) ראה גם בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 17 ואילך –
בההפך בין מילת יצחק ומילת ישמעאל.

(22) ראה בכ"ז בארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 17 ואילך. וש"נ.
(23) לך יז, א ובפרש"י שם (מב"ר רפמ"ו). וראה נדרים (לב, א). –
וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה (ע' 84 ואילך) שע"י המילה נתוסף
באברהם (לא רק עוד פרט, כ"א) עליוי ושלמות בכללות עבודתו, וגם
בעבודתו שלפנ"ו. ע"ש.

(24) מו"נ ח"ב פכ"ו. ובכ"מ.

(25) ראה לעיל הערה 19 – והרי זוהי בחי' מתנה (לקו"ת שה"ש כד,
ב).

(26) כן הובא בכ"מ. וראה גיטין נ, ב. ב"ב קנו, רע"א. וראה גם מגילה

לקוטי שיחות

וירא

כרך ל, א

ויש לומר, ששינוי זה קשור עם חילוק אחר בין דרשת הבבלי ודרשת הירושלמי: בבבלי נאמר "שלשה סימנים יש באומה זו", אבל בירושלמי (ועד"ז בכמה מדרשים הנ"ל¹³) הלשון "ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל":

להבבלי, עיקר ההדגשה הוא בזה שהמדות הללו הן "סימנים" על האופי העצמי של בני "אומה זו", ולכן מביא ראי' ממ"ש באברהם ("למען אשר יצוה גו'"), שאברהם (מצד עצמו) הי' גומל חסד וכן צוה לביתו אחריו¹⁴, שמזה מוכח שאברהם הי' חסדן מצד עצם טבע נפשו¹⁵, ובמילא, שהחסד הוא סימן על עצם טבע נפשם של בני אומה זו¹⁶; משא"כ בירושלמי מדייק, שמדות אלו הן "מתנות טובות (ש)נתן הקב"ה לישראל", וא"כ אין המדובר במדת החסד הטבועה בנפשו של אברהם (וזרעו אחריו) מצד עצמה, אלא מדת חסד כזו שהיא מתנה מיוחדת מהקב"ה לישראל, ולכן מביא הכתוב ד"ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד".

וצריך ביאור:

א) מהו תוכן החילוק בין הבבלי והירושלמי, אם המדובר במדת החסד הטבעית של אברהם, או במדת החסד שניתנה במתנה מלמעלה – למאי נפק"מ?

(13) במדב"ר, מדרש תהלים ומדרש שמואל הנ"ל (אלא שבמד"ש לפנינו "מדות" במקום "מתנות". אבל בהוצאת באבער שם "מתנות"). – ובדב"ר שם "ג' מדות טובות יש ביד ישראל". (14) וראה כתובות ח, ב: גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו שנאמר כי ידעתי גו', וברש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(15) ראה ספר הערכים-חב"ד ערך אברהם אבינו סעיף ג. וש"נ. וראה תניא ספ"א שזהו טבעה גם של נפש הבהמית שבישראל.

(16) כלומר: אף שגם אם ג' מדות הללו באות במתנה מהקב"ה ה"ה סימנים על אומה זו, מ"מ, עדיף יותר להביא ראי' שזהו אופי בני האומה מצד טבע נפשם, מזה שהן בדרך מתנה (ודבר נוסף על מציאותם).

א. איתא בגמ'¹: שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים² וגומלי חסדים, רחמנים דכתיב³ ונתן לך רחמים ורחמן והרבך, ביישנים דכתיב⁴ בעבור תהי' יראתו על פניכם [כד"אמרין⁵ בנדרים⁶ בעבור תהי' יראתו על פניכם גו' זו הבושה וכו', כי היראה הניכרת בפנים היא הבושה⁷], גומלי חסדים דכתיב⁸ למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו גו', כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו⁸. וכן נפסק להלכה ברמב"ם לענין משפחות הכשרות (כדלקמן סעיף ב.).

והנה מאמר זה הובא גם בירושלמי⁹, אבל שם (וכן בכמה מדרשים¹⁰) לא נלמד הסימן ד"גומלי חסדים" מהכתוב (באברהם) "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו גו'", אלא ממ"ש¹¹ "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד"¹².

(1) יבמות עט, א.

(2) כ"ה בגמ' שלפנינו. ובע"י: רחמנין וביישנין.

(3) פ' ראה יג, יח.

(4) יתרו כ, יז.

(5) ל' המהרש"א בחדא"ג יבמות שם.

(6) כ, א.

(7) פרשתנו יח, יט.

(8) כ"ה בגמ' לפנינו. ובע"י "להדבק בו (ומסיים) אין בו שלשה סימנים הללו אין ראוי להדבק בו". וראה לקמן סעיף ב.

(9) קידושין פ"ד ה"א.

(10) דב"ר פ"ג, ד. מדרש תהלים מזמור א ומזמור יז. מדרש שמואל פכ"ח. – ובבמדב"ר פ"ח, ד הביא שני הכתובים (וראה כלי יקר לש"א (כא, ב) – צוין באוה"ת פרשתנו צו, ריש ע"ב). (11) ר"פ עקב.

(12) בדוחק י"ל שהירושלמי ס"ל שאין ראי' מהכתוב "למען אשר יצוה גו'" כיון שלא נזכר בכתוב בפירוש חסד, רק משפט וצדקה (וראה חדא"ג מהרש"א יבמות שם). וראה פ"י מהרז"ר לדב"ר שם.

ולהעיר, שלכאורה אדרבה, הראי' מ"ושמר לך גו'" קלושה, שהרי בפשטות קאי על חסדו של הקב"ה – משא"כ הראי' מ"ונתן לך רחמים" מובנת, כי על רחמי הקב"ה לא מתאים (כ"כ) הלשון "ונתן לך" (וראה אוה"ח עה"פ). וראה גם אלישיך ר"פ עקב (ומתוך שנלמד מריבוי ד"את (החסד)" – "לרבות גם את מדת חסד אשר לישראל").

אלא כשאין אצלו אף אחת מג' המדות הללו (אבל
אם חסרה אצלו רק אחת (או שתיים) מהן אין
מרחקים אותו²⁵); משא"כ פשטות ל' הבבלי "כל
שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה
זו", משמעה, שצריכים להיות אצלו כל שלשת
הסימנים²⁶.

אבל י"ל שאין הדברים מוכרחים, כי:
(א) הגירסא בעין יעקב היא "כל שיש בו . .
ראוי כו") אין בו שלשה סימנים הללו אין ראוי להדבק
בו²⁷ – שבזה יש לפרש (כהירושלמי) שרק אם
אין בו כל שלשת הסימנים אין ראוי להדבק בו,
ואין לאפושי פלוגתא בין הבבלי והירושלמי,
כידוע הכלל בזה²⁸.

(ב) ברמב"ם²⁹ כ' ש"סימני ישראל האומה
הקדושה ביישנין רחמנים וגומלי חסדים ובגבעונים
הוא אומר³⁰ והגבעונים לא מבני ישראל המה לפי
שהעזו פניהם . . ולא רחמו על בני שאול ולא
גמלו לישראל חסד כו", הרי שהרמב"ם מדייק
(כהירושלמי) שלא הי' אצל הגבעונים "אחד מהן",
שמזה משמע, שאין מרחקין אא"כ חסרות כל ג'
מדות הללו

[וכלשון הרמב"ם שם²⁹ – לפי כתבי-יד
מדוייקים³¹: "כל מי שיש בו עזות פנים ואכזריות
(לא "או אכזריות", כבספרי הרמב"ם הנפוצים)
ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד חוששין
לו ביותר שמה גבעוני הוא" (וכ"ה גירסת הטור
ושו"ע³²) – כי אין חוששין לו רק אם אין אצלו
אף א' מג' המדות³³],

(ב) בנוגע לרחמים ובושה, הרי גם בבבלי הובאו
כתובים המורים שהם מתנה מהקב"ה לישראל:
ברחמים – "ונתן לך רחמים", וכן בבושה "בעבור
תהי' יראתו על פניכם", דקאי על מ"ת, שהקולות
והלפידים כו' דמ"ת פעלו ש"תהי' יראתו על פניכם
גו"³⁴.

בשלמא גבי בושה מובן, ע"פ המבואר
במהרש"א³⁵ שטבע הבושה אכן נקבע בנפש בני
ישראל אך ורק ע"י מ"ת, כי בני מצ"ע הרי הם,
אדרבה, "עזין" שבאומות³⁶ [שלכן דייקן חז"ל³⁷
ד"מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו
אבותיו על הר סיני"]:

אבל בנוגע לרחמים, הרי זהו טבע נפשם של
בני אומה זו, שירשו מאברהם אבינו, וכמפורש
בחז"ל³⁸ "כל המרחם על הבריות בידוע שהוא
מזרעו של אברהם אבינו", שבפשטות נקט "זרעו של
א"א" משום שאברהם אבינו הי' רחמן בטבעו,
וכמבואר במהרש"א³⁹ ש"נקט במלתו זרעו של
אברהם . . דבאברהם מפורש מדת הצדקה כי
ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו"⁴⁰ – והבבלי
הביא הכתוב ד"ונתן לך רחמים גו" (שמשמעו
שהמדובר במדת הרחמים שהיא מתנה מלמעלה).

ב. והנה עוד חילוק מצינו בין הבבלי
והירושלמי:

בבבלי מסיים "כל שיש בו שלשה סימנים הללו
ראוי להדבק באומה זו", משא"כ בירושלמי⁴¹
מסיים "ואלו (הגבעונים) אין בהן אחד מהן מיד
עמד וריחקן", והיינו שבירושלמי מפורש שלא הי'
לגבעונים אף אחד מג' סימנים הללו⁴².

ולפ"ז י"ל לכא' נפק"מ להלכה בין הבבלי
והירושלמי, דלהירושלמי אין מרחקים את האדם

(25) וכן פסק בב"ש אה"ע ס"ב סק"ה – אלא ש"הוא אמר זה מסברא דנפשי" (עץ יוסף שבהערה הקודמת).

(26) ראה גם אפי זוטרי לשו"ע אה"ע שם, ומדייק כן מפרש"י יבמות שם "והני גבעונים כיון דלא מרחמי", ותו לא (אבל ראה לקמן ס"ו והערה 48). ועוד. ע"ש.

(27) וכן הועתק בב"ש שם.

(28) יד מלאכי כללי שני התלמודים אות יו"ד.

(29) הל' איסורי ביאה פ"ט הי"ז.

(30) ש"ב כא, ב.

(31) ראה רמב"ם מהדורת פרענקל שם (ולהעיר מרמב"ם הל' איסורי פ"ב הכ"ד: שראה עזות ואכזריות. ובסוף הל' עבדים: ואין האכזריות והעזות מצוי' כו'). וראה השקו"ט באפי זוטרי שם גם לפי הגירסא הנפוצה ברמב"ם "או אכזריות". ואכ"מ.

(32) אה"ע ס"ב ס"ב.

(33) ורק איש שהוא "עז פנים ביותר" חוששין לו (רמב"ם הל'

(17) חדא"ג יבמות שם. וראה אוה"ת פרשתנו (שם, סע"א). ליקוט פירושים כו' לתניא פ"א (ע' מו).

(18) ביצה כה, ב.

(19) נדרים כ, א. והובא ג"כ בירושלמי קידושין שם. במדבר"ר,

מדרש תהלים ומדרש שמואל שצויינו בהערה 10.

(20) ביצה לב, ב.

(21) חדא"ג ביצה שם.

(22) וראה גם רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י. טו"ד ר"ס רמז ובפרישה שם סק"ד. פ"י מהר"ו לדב"ר שם.

(23) וכן במדרשים שצויינו בהערה 19.

(24) ראה קרבן העדה שם. יפה תואר לבמדב"ר שם (הועתק

בעץ יוסף לע"י יבמות שם). וראה הערה הבאה.

באופן שמדה אחת מביאה בדרך ממילא את השני,³⁰
כגון שמי שיש בו בושא ורכות הנפש ה"ה רחמן,³¹
ומצד מדת הרחמים שבו ה"ה גומל חסד לנצרכים.³²

(ב) לפעמים ג' מדות אלו בלתי תלויות זב"ז,³³
שגומל חסד להזולת בגלל שרוצה להטיב לו ולא
בגלל שמרחם עליו (וכן בהשאר) – כי סו"ס,³⁴
בושה, רחמים וחסד ה"ה שלש מדות שונות זמ"ז,³⁵
ולכן תתכן מדה אחת בלי השני.³⁶

וזהו החילוק בין הבבלי והירושלמי: בירושלמי
מדגיש שכל אחת מג' המדות היא מעלה (ומתנה)³⁷
בפ"נ, כי המדובר בעצם המדות שכל אחת מחולקת
מחברתה; משא"כ בבבלי הם ג' סימנים על
תכונה אחת, שאז באות המדות (בדרך כלל) כולן
יחד בדרך סיבה ומסובב זמ"ז.³⁸

ד. וי"ל שזהו הטעם שהבבלי הביא הכתוב
ד"למען אשר יצוה גו" (באברהם) רק בנוגע
לגומלי חסדים ולא לענין רחמים:

היחס ד"גומלי חסדים" למדות הרחמים
והבושה (כשהן באות יחד בדרך סיבה ומסובב)
הוא באופן שגמ"ח היא התוצאה מהרחמים
והבושה, כלומר: הכוונה ב"גומלי חסדים" אינה
לרגש החסד שבלב, אלא למעשה החסד³⁹ שעושה
עם רעהו (כפירוש הפשוט ב"גומלי חסדים"),
שסיבת עשיית חסד היא רגש הרחמים שבלב וטבע
הבושה שבנפש (כדלקמן סעיף ה באורך); ולכן
אין להביא את הכתוב ד"למען אשר יצוה את בניו
ואת ביתו גו" אלא בנוגע לגומלי חסדים (שהוא
מעשה החסד כנ"ל) ולא לענין רחמים ובושה (שהן
הרגש שבלב וטבע הנפש⁴⁰), כי בפשטות, ציווי
אברהם לביתו אחריו הי' שיתנהגו בחסד ורחמים כו'
(ולא על הרגש שבלב וטבע שבנפש שאין שייך
בזה ציווי).⁴¹

[ואתי שפיר מדוע לא הביא בירושלמי הכתוב

1 וא"כ, את"ל שזוהי פלוגתת הבבלי והירושלמי
2 – למה הכריע הרמב"ם כהירושלמי נגד הבבלי
3 (ובפרט שנקט לשון הבבלי "סימני ישראל")?

4 ולכן מסתבר לומר, שגם הבבלי ס"ל שהטעם
5 שריחק דוד את הגבעונים הוא מפני ש"אין בהן
6 (אף) אחד מהן". ועפ"ז צע"ק, מדוע לא מצינו
7 בבבלי הדגשה זו בפירוש כ"א רק בירושלמי?

8 גם יש לדייק בלשון הרמב"ם הנ"ל – "סימני
9 ישראל . . . ביישנין רחמים כו" – ששינה מסדר
10 המדות שבש"ס (הן בבלי והן ירושלמי)²³, והקדים
11 "ביישנין" ל"רחמים"³⁴. ואף שמצינו גירסא כזו
12 במקום א' במדרש³⁵ – צ"ע, אמאי לא נקט
13 הרמב"ם הגירסא הרווחת בש"ס (ומדרשים)?

14 ג. ויש לומר הביאור בכל זה:
15 נקודת החילוק בין הבבלי והירושלמי היא:
16 בבבלי מדייק "שלשה סימנים יש באומה זו" (ולא
17 "שלש מדות"³⁶ וכיו"ב), והיינו שאין המדובר
18 במעלות מדות אלו כשלעצמן, אלא בכך שהן
19 משמשות כ"סימנים" (על ענין אחר); וכיון שכולן
20 הן סימן על דבר אחד, מובן מזה, שכל שלשת
21 המדות נובעות מתכונה אחת מסויימת; משא"כ
22 בירושלמי אומר ג' מתנות טובות נתן הקב"ה
23 לישראל", היינו שהמדובר בג' מדות אלו
24 כשלעצמן, וא"כ י"ל שכל אחת מעלה לעצמה
25 (דאל"כ, ה"ה אחת אלא שמתחלקת לג' מתנות).

26 ויש לומר, שזהו חילוק גם באופן ההנהגה בג'
27 מדות אלו, שאפ"ל בשני אופנים (וכפי שרואים
28 בפשטות):

29 (א) ע"ד הרגיל, שלש המדות תלויות זו בזו,

איסור"ב פי"ט שם. וכן בטושו"ע שם. וצע"ק ברמב"ם הל' מת"ע
שם ה"ב וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחשוש ליחסו",
ולא הזכיר השאר (וראה לקמן הערה 48).
(34) וכו"ה ברמב"ם בפיחמ"ש שלו אבות פ"ה מ"כ (אלא שיי"ל
דשם הקדים ביישנים לפי שקאי על מאמר המשנה שם "עז פנים
לגיהנם").

(35) דב"ר שם. ולהעיר שכ"ה סדרם גם בב"ש אה"ע שם. –
באלין ר"פ עקב "שהזכיר על סדר המקראות שהביא מהם
ראי" [כהגירסא שהרא"י על גמ"ח היא מהכתוב דר"פ עקב].
וצ"ע שהרי "ונתן לך רחמים" נאמר בפ' ראה והו"ל להקדים
גמ"ח לרחמים. ובכל אופן מובן שאפ"ל לתרץ כן ברמב"ם,
ובפרט שלא הביא הראיות מהכתובים.

(36) כהלשון בדב"ר שם ג' מדות טובות (יש ביד ישראל).
וכן במד"ש שם (ראה הערה 13).

(37) ראה גם כלי יקר לש"א שם.

(38) ראה גם פי' מהרז"ו לדב"ר שם.

(39) אף שמוכן, ש"רחמים וביישנין" קאי (בעיקר) על הנהגה
של רחמים ובושה (וע"ד מ"ש הרמב"ם בגבעונים, ג' פעולות
שונות) – ועכצ"ל כן, כיון שכולם נק' "סימנים", ששייך רק על
דבר שבגלוי (ולא על דבר שבלב, שאין אדם יודע מה בלבו של
חבירו) – מ"מ, ה"ז כולל ג"כ המדות שבלב המביאות לעשיית
חסד, ככפנים.

ה. ע"פ כל הנ"ל יש לומר, שזוהי כוונת הרמב"ם במה ששינה סדרן של המדות והקדים ביישנין לרחמנים – כדי להדגיש, שהמדובר כאן (ב"סימני ישראל") בג' המדות כפי שהן באות בדרך סיבה ומסובב זמ"ז, שאז סדרן הוא – ביישנין רחמנים וגומלי חסדים, וכנ"ל, שגומלי חסדים היינו מעשה החסד, שסיבתו היא – רגש הרחמים שבלב, והדבר הגורם שהלב יתעורר ברחמים על הזולת הוא עצם טבע הרכות שבנפש – ביישנין.

וי"ל שסדר זה נוגע גם לתוכן ענינים של ה"סימנים", דאימתי הוי שלש מדות אלו סימנים לישראל, רק כאשר הגמ"ח היא תוצאה מרחמים, והרחמים הן תולדות הבושה:

יתכן הענין דגמילות חסדים (לא מצד רחמנות וביישנות, אלא להיפך) מצד ישות וגאווה, כחסד דישמעאל⁴², וכמחז"ל⁴³ שכל צדקה וחסד שאוה"ע עושין אינן אלא להתגדל בו ולהתייחר בו; ועד"ז ישנם רחמים הבאים דוקא מצד הגאווה, דכיון שמחשיב עצמו לגדול ומרומם מעם, הרי הוא רואה את הזולת כאיש שפל שיש לרחם עליו⁴⁴.

וזוהו שמשמיענו הרמב"ם, שהסימנים ל"האומה הקדושה" תלויים בזה, שסיבת החסד היא הרחמים, והרחמים מקורם בטבע הבושת והרכות של האדם⁴⁵.

ובעומק יותר יש לומר: נת"ל, ששלש המדות הן "סימנים" על נקודה אחת – שהיא נקודת מהותו של איש ישראל, ונקודה זו הוא ענין הביטול, שאינו מציאות לעצמו אלא כל ענינו הוא לשמש את קונו, וכמו שאמר אברהם אבינו⁴⁶ "ואנכי עפר ואפר".

וזוהו שהקדים הרמב"ם מדת הבושה לפני הרחמנות והחסד – כי רגש הבושה (שמורה על

ד"למען אשר יצוה גו" לראי' על גומלי חסדים", כי בירושלמי הכוונה בגומלי חסדים היא למדת החסד שבלב, שזה שיש בכל ישראל רגש של חסד בלב אינו מפני ציווי אברהם לבניו וביתו אחריו אלא משום שהקב"ה נטע כן בלבו של כל איש ישראל, "ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד".

וע"פ החילוק הנ"ל בין הבבלי והירושלמי מובן גם הטעם שדוקא בירושלמי הוזקק לפרש שהגבעונים "אין בהן אף אחד", משא"כ בבבלי ליקא הדגשה זו:

גם להבבלי לא היו אצל הגבעונים אף אחד מהן, אלא כיון שמדייק שהם "שלשה סימנים", דהיינו כנ"ל שכולן הן תוצאה מנקודה אחת [והחילוק בין ג' הסימנים הוא רק ב"מקומם" בנפש האדם, דגומלי חסדים הוא במעשה; רחמנים – הרגש שבלב, ובושה – טבע הנפש], הרי מובן מאליו שהן מציאות אחת שאינה ניתנת להפרד זמ"ז. דכאשר ישנה נקודה (תכונה) זו, יבואו בדרך ממילא כל שלשת ה"סימנים" – המדות (בכל חלקי הנפש), ובאם חסרה – יבוא ההיפך, שהעזות שבו תוליד רגש אכזריות בלב, שזו תגורם שנאת הבריות והעדר עשיית החסד⁴¹. ובמילא אין צורך להדגיש שאצל הגבעונים "אין בהן אף אחד מהן" כי כולם הן חפצא אחת.

משא"כ בירושלמי שמדבר במדות הללו כפי שכל אחת מהן היא (מעלה ו)מתנה בפ"ע – אז יש צורך להדגיש שאצל הגבעונים לא היתה אף אחת מהג' מדות, כי יתכן שתמצא אחת בלי השתים.

(40) וי"ל שזהו החילוק בין דברי הרמב"ם בהל' איסור"כ פ"ט שם לדבריו בסוף הל' עבדים, שכתב שם "ואין האכזריות והעזות מצו"י אלא בעכו"ם כו' אבל זרעו של אברהם אבינו כו' שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל" – שמדייק שמדת הרחמנות היא תוצאה מציווי התורה כו', והיינו משום ששם הכוונה (לא על רגש הרחמים שבלב, אלא) על ההנהגה באופן של רחמים (כמפורט שם לענין ההנהגה עם עבדו), שע"ז צונו בתורה כו', משא"כ בהל' איסור"כ שהכוונה לרגש הרחמים שבלב, לא הזכיר שזה שייך לציווי התורה. וראה בארוכה לקו"ש חל"ז ע' 72 ואילך.

(41) וכמודגש בגירסת הע"י "כל שיש בו שלשה סימנים הללו כו' אין בו שלשה סימנים הללו כו'" – היינו או שיש בו כולם או שאין בו אף א' [ונעפ"ז אין מהבבלי הכרע להשקו"ט הנ"ל (ס"ב) אם צריכים להרחיק מי שרואים בו בפועל רק ב' או מדה אחת. ואכ"מ].

(42) ראה לקו"ת עקב יז, ג ואילך. תו"ח תולדות ד, רע"א ואילך. אוה"ת פרשתנו צג, א ואילך. ועוד.

(43) ב"ב י, ב.

(44) ראה סה"מ תש"א ע' 37 ואילך – ההפרש בין רחמים מצד הרוממות או מצד ההרגש. ע"ש.

(45) אלא שלא תמיד אפשר להבחין טיבת החסד והרחמים (כי הרגש שבלב וטבע הנפש אינם דבר שבגלוי), ולכן ה"סימנים" להלכה הם ההנהגה באופן של בושה רחמים וחסד (כנ"ל הערה 39). וראה לעיל ס"ב (ובהערות) השקו"ט אם מרחקים כשיש רק סימן א'. ואכ"מ.

(46) פרשתנו יח, כז.

ובעומק יותר י"ל – שיש "בושת" שהיא תוצאה
ובאה בדרך סיבה ומסובב מהרחמנות גופא. והוא
ע"פ המבואר במדרש⁵⁰ שהטעם שברא הקב"ה
עניים בעולם כי "חסד ואמת מן ינצרוהו"⁵¹, "אם
יהיו כולם עשירים . . מי יוכל לעשות חסד".
ונמצא, שזה שהזולת הוא במצב שזקוק לרחמים
הוא רק כדי לזכות את העשיר שיוכל לקיים מצות
צדקה⁵², כך, שהוא הוא הגורם שחבירו ימצא
במצב של צער ולחץ! וכאשר יתבונן היטב בזה,
הרי תיכף יתעורר במדה של בושה אמיתית – כי
כדי לזכות אותו במצוה של גמ"ח מצערים חבירו
שיהי' במעמד ומצב שיצטרכו לרחם עליו! . .

– שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שכשהי'
בספינה בדרכו מביקורו בארץ הקודש (בשנת
תרפ"ט), והגיעה אליו הידיעה אודות הפרעות
שאירעו אז בחברון ר"ל, נחלה מגודל הצער כו'.
בספינה הי' עמו רופא ירא שמים שטיפל בו
ברפואות כו' עד שחזר לאיתנו⁵³. אחרי זמן נכנס
הרופא לכ"ק מו"ח אדמו"ר כדי לבקש תיקון,
ולשאלת כ"ק מו"ח אדמו"ר על מה ולמה, השיב:
דבר ברור הוא, שהרבי, להיותו מנהיג ישראל
שרבים צריכים לו, חייב להיות בריא, וא"כ, אילו
לא הייתי בספינה ביחד עם הרבי, שאז לא היתה
אפשרות לרפואה בדרך הטבע, לא הי' הרבי נחלה
מלכתחילה, ונמצא, שהעובדא שהייתי בספינה
גרמה לזה שהרבי יצטער משך זמן, ועל כך (סיים
את דבריו) באתי לבקש תיקון...

וזהו הסדר ד"רחמנים" ואח"כ "ביישנים" –
דכאשר איש ישראל יש בו ביטול, הרי הרחמים
עצמם מוליכים אצלו רגש של בושה וביטול
אמיתי.

(משיחת ש"פ ויק"פ תשמ"ז)

טבע הרכות ושלילת העזות כו') מבטא את נקודת
הביטול באופן גלוי, ולכן זהו הסימן הראשון והעיקרי
של ישראל, ושלמות הסימן היא כאשר נקודת
הביטול חודרת בכל מציאותו, עד שגם הרחמים
והחסד שלו אינם מצד הגאווה אלא רק מצד
הביטול, "ואנכי עפר ואפר"⁴⁷.

ו. אלא שעפ"ז קשה לאידך גיסא – מדוע
מקדים בגמ' "רחמנים" ל"ביישנים"?

בפשטות י"ל, כי עיקר העוול של הגבועונים
שמשום כך ריחקם דוד המלך הי' האכזריות שלהם,
שלא היו רחמנים, והרגו את בני שאול⁴⁸.

אבל יש לומר עוד טעם (ע"ד המוסר)⁴⁹ –
שבזה שוללת הגמ' רגש של גאווה שיכול לבוא
כתוצאה מרחמנות (אמיתית): כאשר האדם
מתעורר ברגש של רחמנות אמיתית על הזולת (עד
שגומל חסד עמו) – אזי, מצד ההתבוננות במצבו
של הזולת, יכול לבוא לידי רגש של ישות, כיון
שע"י התבוננות זו רואה ומכיר את ריחוק הערך
של הזולת; ולפיכך, דוקא לאחר הרחמנות צריך
לעורר בעצמו רגש של בושה וביטול.

(47) ראה בארוכה לקו"ת, תו"ח ואוה"ת (צ, סע"א ואילך)
הג"ל בענין חסד דאברהם. וראה תניא אגה"ק ס"ב.

(48) ראה רמב"ם הל' איסור"ב פ"יב הכ"ד "שראה עזות
ואכזריות . . בעת שבקש כו' והרגום ולא רחמו עליהם" (והו'
לא), ועד"ז הוא ברש"י יבמות שם (כנ"ל הערה 26). וראה מדרש
תהלים מזמור יז "והגבועונים שלא נקראו בשם יעקב שנאמר בו
(מקץ מג, יד) ואל שדי יתן לכם רחמים ולא רחמו עליהם עמד
דוד וריחקן כו'" (אף שהביא לפני"ז הא ד"ג' מתנות כו"). ועד"ז
בבמדב"ר שם "ראה שהיו אכזרים ריחקן".

ולהעיר מביצה (לב, ב – הובא לעיל ס"א) "כל המרחם על
הבריות בידוע שהוא מזרעו של א"א וכל מי שאינו מרחם על
הבריות בידוע שאינו מזרעו של א"א". וברמב"ם הל' מת"ע פ"י
ה"ב (וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"י) "וכל מי שהוא אכזרי
ואינו מרחם כו' שאין האכזריות מצויה אלא בעכו"ם", ולא הזכיר
מדת העזות או שנאת הבריות כו', כבהל' איסור"ב פ"ט שם.

(49) הטעם ע"ד החסידות – כי "הם ג' מדות של האבות
ונחתא לעילא" (צוואת הריב"ש (קה"ת) סקל"ט ואו"ת להה"מ
(קה"ת) סר"ס. וראה אלשיך ר"פ עקב. מגלה עמוקות אופן י"א
בסופו. נתיבות עולם למהר"ל נתיב הבושה פ"א. ועוד). ולהעיר
מהר"ת "גבר" (מגלה עמוקות שם. של"ה חלק תושב"כ פ' שמות
שזו, א). ערכי הכינויים (לבעל סה"ד) מע' גבר. ועוד) – כסדר
האבות מלמעלמ"ט.

(50) תנחומא משפטים ט. שמור"ר פל"א, ה ובידי משה שם.

(51) תהלים סא, ה.

(52) ראה בארוכה סה"מ תרכ"ז ע' שצט. סה"מ קונטרסים ח"א

קיט, א ואילך.

(53) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ח"ב ע' רא.

ילקוט לוי יצחק על התורה

והוא שנפלו בעגל שלשת אלפי⁵ איש.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד שפ

שמות לב, כח - ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש

סח

ביאור הטעם דנפלו בחטא העגל "כשלשת אלפי איש"

השלשת¹ אלפי הוא לנגד הג' אלפי² דשם³ מ"ה. ג' שלישים⁴ בתפארת, שליש העליון דעת. שליש התחתון יסוד. שליש האמצעי תפארת עצמו, והוא הג' אלפי⁵ דשם מ"ה ועיין בע"ח שער לאה ורחל⁶ פ"ז,

שמות לב, לב - ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת

סט

ביאור הפסוק "אם תשא חטאתם . . מחני נא" - משה לא רצה שבגללו תהי' אפי' "אפשרות" לקס"ד ד"יחר אפי' בהם וגו' ואעשה אותך לגוי גדול"

להעיר מפתגם אאמו"ר ז"ל שע"ד הרמז יש לפרש הפסוק ככתבו⁷: "אם תשא חטאתם ואם אין (בין אם תשא חטאתם ובין אם לא תשא) מחני נא" - בגלל הקס"ד ד"יחר אפי' בהם וגו' (ואם תאמר מה אעשה לשבועת אבות) ואעשה אותך לגוי גדול⁸, היינו, שמציאותו של משה ("ואעשה אותך") איפשרה קס"ד הנ"ל, ולכן, גם "אם תשא חטאתם . . מחני נא", כיון שלא רצה שבגללו תהיה אפשרות לקס"ד הנ"ל - שמזה מובן עוד יותר גודל המס"נ דמשה עבור ישראל.

(ועפ"ז יומתק שנתקיימו דברי משה "מחני נא" שלא נזכר שמו בפ' תצוה⁹ - אע"פ שאמר הקב"ה "סלחתי בדברך"¹⁰).

תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ט חלק ב עמוד 383

(1) מבאר הטעם, דבחטא העגל נפלו בדיוק מספר "שלשת אלפי איש", וראה גם לעיל סי' סג. סז.

(2) פירוש: שם מ"ה הוא "יו"ד ה"א ו"ה"ה"א" (45), ויש ג' פעמים אות אל"ף, ושם מ"ה* הוא בתפארת (ראה הערה 4), וכנגד הג' אלפי⁵ דשם מ"ה הוא שלשת אלפי איש.

(*) בביאור שם מ"ה: ראה מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ח"א ע' קפב ואילך. אור התורה ענינים ע' רמ ואילך. ספר המאמרים - בשעה שהקדימו ה'תער"ב ח"ב ע' תתסח [ובהוצאה החדשה - ח"ד עמוד א'קעג ואילך]. תורת מנחם - ספר המאמרים תש"כ ע' קג.

(3) ג' שלישים בתפארת. פירוש: כידוע (ראה תורה אור פרשת וארא נח, ג. פרשת ויגש מד, ד. לקוטי תורה פרשת קדושים ל, ב. אור התורה ויקרא עמוד קלט ואילך. לקוטי שיחות חלק לט עמוד 109. ועוד) דבכל מדה ומדה ישנם ג' חלקים, וכן הוא ב"תפארת":

א) השכל והטעם של המדה (בחי' חב"ד).

ב) המדה עצמה (חג"ת).

ג) חיצוניות ותוצאות המדה הנק' ל"בר מגופא" (בחי' ההשפעה - נה"י).

וזהו שהשליש העליון בחי' "דעת" הוא מכוסה כמו שהשכל מכוסה בהראש, ושני שלישים התחתונים היינו כפי שנמשך בגלוי הם התרין קווים דחסד וגבורה דדעת - היינו כפי שנמשך בבחי' מדות ומעשה. ראה תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד תנד. חלק ג עמוד רמא. תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ט חלק ג עמוד 92. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן נד. נט. חלק ג סימן קיד.

(4) שער לח. וז"ל: הנה האדם הוא ז"א שיש בו שם מ"ה דמילוי אלפי⁵ כמנין אדם.

והנה בהו"ה זו יש בה ג' אלפי⁵ בסוד המילוי ושלשתן הם בקו האמצעי שבו. ראשונה בדעת, שניה בתפארת בשליש אמצעי, וג' ביסוד. והנה כל א' מג' אלו הוא בחינת אור א', נמצא שיש אל ז"א ג' אורות שלימים. והנה ג' פעמים אור גימטריא כתר כי הכתר שלו שלם מג' אורות וכו'. ונודע כי לאה היא בדעת דז"א עד החזה, ורחל מן החזה עד סיום רגליו,

וא"כ נמצא כי כשנחלק ג' אורות אלו הנ"ל שהם ג' בחי' שיש בחסדים של ז"א מצד התבונה ונחלקה לשתיהן. נמצא כי לאה לוקחת אור א' לבד, העליון, שהוא בדעת דז"א כי שם ראשה והתחלתה, ורחל לוקחת ב' אורות התחתונים שהם, א' בחזה בשליש האמצעי, ואור ב' ביסוד דז"א, כי כל מקום זה הוא לרחל, עיי"ש.

(5) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן, דהג' אלפים הוא כנגד הג' מינין בפרה אדומה "ולקח הכהן עין ארז ואזוב ושני תולעת" (קרח יט, ו). וראה לקוטי תורה חוקת נח, א. אור התורה חוקת (במדבר כרך ג - הוצאת תשנ"ח) ע' תשנט-14.

(6) תשא לב, לב.

(7) שם, יו"ד.

(8) ראה לעיל סי' לו.

(9) שלח יד, כ.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

מגולה לגאולה

הטעם לכו' שהמלה 'גאולה' מרפכת ברבה מהמלה 'גולה', הוא מכיון שהגאולה תבוא מפחה של עבודת בני ישראל בזמן הגולה (הגלות), ולכן נבחר לה שם שרבו מרפב מאותיות המלה 'גולה'.

(על פי שיחת ש"פ אחרי-קדושים תנש"א. מתוך לקראת שבת)

אין מחלקת

לפני תחלת תפלת שחרית נוהגים לקרא את המשניות שבפרק חמישי במסכת זבחים, פרק "איזהו מקומן". אחת הסבות לכו' היא יחודיותו של הפרק שאין בו שום מחלקת. באפן כזה, למעשה, יהיה למוד התורה לעתיד לבא - בלי כל מחלקת.

(ע"פ תר"מ תש"נ ח"ג עמ' 388. מתוך לקראת שבת)

עקירה והנחה

מבאר בתקוני זהר (תקון מח), שהעובר בשבת על מלאכת הוצאה מרשות לרשות (עקירה והנחה) גורם לעקירת בני ישראל מארץ ישראל (רשות היחיד) והנחתם בגלות (רשות הרבים). מוכן אפוא, ששמירת שבת כהלכתה (כולל בענין הוצאה מרשות לרשות) מבטלת עקירה והנחה הנ"ל, ובני ישראל חוזרים לארצם.

(ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע' 143. מתוך לקראת שבת)

תורה עם חדוש נכר

החדוש בתורתו של משיח יהיה שתהיה תורה חדשה, חדוש גם לגבי התורה כפי שהיא עתה, הינו שהחדוש יהיה נכר גם בארץ למטה - "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

וכפשוט הענין, גם בהלכה ובנגלה, דהרי פסק הרמב"ם שבית דין הגדול מבית דין חבירו בחקמה ובמנין יכול לבטל דבריו, וכך גם לעתיד לבא יהיה מבית דין גדול בחקמה ובמנין יותר מאלה שלפני זה, ולכן יוכל לחדש ענינים בתורה.

(ס"ה תשמ"ה ע' קמט - בלתי מוגה. מתוך לקראת שבת)

השלים בלמוד התורה לעתיד

בלמוד התורה לעתיד לבא יהיו כמה שלבים - מן הקל אל הכבד:

לכל לראש - למוד תורתו של משיח מפיו של משיח, שילמד תורה את כל העם (לקוטי תורה צו יז א), ולמעלה מזה - "לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם", עד לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט).

וכל זה - תכף מיד, בעגלא דידן ממשי.

(תר"מ התועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 436. מתוך לקראת שבת)

"למקטנם ועד גדולם"

לגבי הגלויים דלעתיד לבא נאמר "ולא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיה לא, לג).

ולכאורה, מכיון ש"לא ילמדו גו' כי כולם ידעו אותי", לא יהיה החלוק ד"קטנם" ו"גדולם" (קטן וגדול ברוחניות, בידיעת התורה)!!

ואחד הבאורים בזה: על כרחך צריך לומר שבנוגע בלמוד ידיעת התורה יהיה חלוק בין "קטנם" ל"גדולם", אלא שהכתוב מדבר אודות ידיעת השם, ידיעת ה'עצמות', "אותי" - ובזה "כולם ידעו אותי", ובאפן של "למקטנם ועד גדולם" בהשוואה - "השוה ומשוה קטן וגדול".

(ע"פ תר"מ תשמ"ח ח"א ע' 321. מתוך לקראת שבת)

שמירת אות ברית קדש

ידוע חמר הענין הקשור עם החטא הראשון (הקשור גם עם דור הפלגה), שזוהי גם הסבה לאריכות הגלות (החל מגלות מצרים שהיא השרש לכל הגלות) - שכל זה קשור עם הענין דשמירת אות ברית קדש, שעל זה נאמר בזהר (ח"א נט, ב) ש"כל מאן דנטר האי ברית... זכה דאקרי צדיק", ובזה תלויה ביאת משיח, וכל זמן שעדין לא בא, הרי זה סימן שעדין לא נתתקן ענין זה.

(תורת מנחם ח"א ע' 66. מתוך לקראת שבת)

חומש יומי

פרשת וירא

~ יום ראשון י"ד מרחשון ~

יח (א) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלָנִי מִמְּרָא וְהוּא יֹשֵׁב
פֶּתַח־הָאֵהָל בְּחֹם הַיּוֹם:

א וַאֲתַגְלִי לָהּ יְיָ בְּמִשְׁרֵי מִמְּרָא וְהוּא יֹתֵב
 בְּתִרְעָה מִשְׁכָּנָא כְּמִיחָם יוֹמָא:

לְהַתְיַצֵּב בַּעֲדַת הַדִּינִין וְהֵן יוֹשְׁבֵינִי, שְׁנָאֲמַר: (תהלים
 פב) "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל". פֶּתַח־הָאֵהָל. לְרֹאוֹת
 אִם יֵשׁ עוֹבֵר וְשׁוֹב, וַיִּכְנִסֶם בְּבֵיתוֹ. כְּחֹם הַיּוֹם.
 (ב"מ פו) הוֹצִיא הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא חֲמָה מִנְּתִיקָה, שֶׁ
 שָׁלָא לְהַטְרִיחוֹ בְּאוֹרְחִים, וּלְפִי שְׂרָאָהוּ מִצְטַעַר
 שָׁלָא הָיוּ אוֹרְחִים בָּאִים, הֵבִיא הַמַּלְאָכִים עָלָיו
 בְּדַמּוֹת אָנָּשִׁים.

כ"ט"א וַיֵּרָא אֵלָיו. לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה. (בבא מציעא פו)
 אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא: יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ
 הָיָה, וּבָא הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְשָׁאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ.
 בְּאֵלָנִי מִמְּרָא. הוּא שָׁנָתָן לוֹ עֲצָה עַל הַמִּילָה,
 לְפִיכָף נִגְלָה עָלָיו בְּחֻלְקוֹ (ב"ד). יֹשֵׁב. "יֹשֵׁב"
 כְּתִיב, בְּקֶשׁ לַעֲמֹד, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא:
 'שֵׁב וְאֲנִי אֶעֱמֹד, וְאַתָּה סִימָן לְבָנֶיךָ, שֶׁעֲתִיד אֲנִי

~ נקודות משיחות קודש ~

האם יש מצוה באירוח מלאכים?

בְּאוֹרְחִים, וּלְפִי שְׂרָאָהוּ מִצְטַעַר שָׁלָא הָיוּ אוֹרְחִים בָּאִים
 הֵבִיא הַמַּלְאָכִים עָלָיו בְּדַמּוֹת אָנָּשִׁים (רש"י).
 לְכַאוֹרָה אֵינוֹ מוֹכֵן: הָאוֹרְחִים שֶׁבָּאוּ אֶל אַבְרָהָם הָיוּ

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' גו' וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם (יח),
 (א)
 הוֹצִיא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲמָה מִנְּתִיקָה שָׁלָא לְהַטְרִיחוֹ

בעל הטורים

בְּשֵׁת" (שמואל א' ד, ד). שְׁאֲבָרָהּ הָיָה
 יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל וְאֵינוֹ מֵנִיחַ לְמִי
 שְׁנִימּוֹל לִיכְנֵס כְּחֹם הַיּוֹם, אֲלָא כְּחֹם
 צַח עָלֵי אוֹר, דִּהְיִינוּ בְּגֵן עֵדֶן, כְּדֹכְתִּיב
 (ישעיה ס, יט) "וְהָיָה לָךְ ה' לְאוֹר עוֹלָם".
 אֲכַל אִישׁ בְּשֵׁת, פִּירוּשׁ שֶׁבָּא עַל
 הַגּוֹיָה, שְׂאִין לָךְ בְּשֵׁת גְּדוֹל מִמִּי שֶׁבָּא
 עַל הַגּוֹיָה, כְּחֹם הַשֶּׁמֶשׁ יִכְנֵס לְגִיחָנָם,
 דְּכְתִיב (מלאכי ג, יט) "הִנֵּה יוֹם בָּא בְּעֵר
 כְּתַנּוּר".
 כְּחֹם הַיּוֹם. בְּגִימְטְרִיא וְהוּא בְּגִיחָנָם,
 וּבְגִימְטְרִיא: דָּם מִילָה. תוֹרָה ב

מִלְמַד שְׂאֵנָה לְשִׁכּוֹן בְּאֵהָלוֹ שֶׁל
 אַבְרָהָם.
 וַיֵּרָא אֵלָיו. בְּגִימְטְרִיא: זֶה כְּכֹבֹד
 מִילָה נִגְלָה אֵלָיו.
 וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלָנִי. בְּגִימְטְרִיא:
 לְבַקֵּר בַּחוּלָה.
 יוֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל. בְּגִימְטְרִיא:
 לְהַכְנִיֵס אֶת הָאוֹרְחִים.
 כְּחֹם. ד' בְּמִסּוּרָה. "פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹם
 הַיּוֹם", "כְּחֹם הַשֶּׁמֶשׁ" (שמואל א' יא, ט),
 "כְּחֹם צַח עָלֵי אוֹר" (ישעיה יח, ד),
 "וַיָּבֹאוּ כְּחֹם הַיּוֹם אֶל בֵּית אִישׁ

יח (א) וַיֵּרָא אֵלָיו. סִמָּךְ "נִמְלוֹ" (לעיל
 יח, כו) אֲצֵל וַיֵּרָא. מִלְמַד שְׁנִימּוֹל לֹא
 בְּשִׁבְלֵי הַחוּלָה
 דְּבַר אַחֵר: הַמִּילָה.
 דְּבַר אַחֵר: "נִמְלוֹ אֲתוֹ", וְסִמָּךְ לִיָּה
 "וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם".
 וְזֶה הוּא שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ וְ"ל (עירובין יט),
 א) שְׁאֲבָרָהּ יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח גִּיחָנָם
 וְאֵינוֹ מֵנִיחַ לְמִי שְׁנִימּוֹל לִיכְנֵס שָׁם,
 חוּץ מִמִּי שֶׁבָּא עַל הַגּוֹיָה, שְׁנִימּוֹל שָׁם
 עָרְלָתוֹ וְאֵינוֹ מְכִירוֹ.
 וַיֵּרָא אֵלָיו ה'. סוּפֵי תִיבוּת: אָנָּה.

הפניות לשיחות קודש

לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה. יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הִיָּה וּבֹא הַקֶּבֶל וּשְׁאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ: כִּי־צַד יוֹדְעִים שׁוֹה הִיָּה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ, וּמִדּוּעַ לֹא הִגִּיעַ לְבַקֵּר לְפָנֵי
 כֵּן, הַהוֹרָאָה מִזֶּה שְׁקִיּוֹם הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת ע"פ הַטֵּבַע – לְקוֹשׁ ח"ה ע' 77. וְהִסִּיכָה שְׁאֲבָרָהּ אֲבִינוּ חִיכָה עִם קִיּוֹם הַמִּילָה עַד שֶׁנִּצְטוּרָה – לְקוֹשׁ
 ח"ה ע' 312. הוֹצִיא הַקֶּבֶל חֲמָה מִנְּתִיקָה, שְׁלָא לְהַטְרִיחוֹ בְּאוֹרְחִים: בִּיאור בְּמַחֲזוֹל "גְּדוּלָה הַכִּנְסַת אוֹרְחִים מִהַקְבֵּל פָּנֵי הַשְּׁכִינָה" שֶׁנִּלְמַד מִהַכִּנְסַת
 אוֹרְחִים שֶׁל אַבְרָהָם – לְקוֹשׁ ח"ה ע' 324.

מלאכים, שאינם זקוקים לאכילה ולשתיה, ורק נראו כאלו הם אוכלים. אם כן, כיצד התקיימה כאן מצות הכנסת אורחים, האם הקדוש ברוך הוא עשה כאן גם עבור דבר שאינו אמתי, להביא אורחים שאינם זקוקים באמת לארוח?

ההסבר קשור להבדל שבין קיום המצוות לפני מתן תורה ולאחריה. תנ"ל אומרים שאברהם אבינו קיים את כל התורה עוד לפני שנתינה, אף באותה תקופה עקר קיום המצוות היה בתנן הרוחני שלהן, ולא הגשמי. העולם הרוחני והעולם הגשמי צדדו היו נפרדים, ולא היה בכוחו של מעשה גשמי להפוך חפץ בעולם לחפץ של קדושה. רק במתן תורה נוצר החבור בין השנים, ומאז נתן לקדוש

את העולם הגשמי באמצעות המצוות.

כך גם במצות הכנסת אורחים: לפני מתן תורה, עקר המצוה לא היה בכך שהאורח יאכל וישבע, אלא בחלק הרוחני של המצוה, גלוי מדת החסד והנתינה בלבד של המארח.

אברהם היה בטוח שלפני בני אדם הזקוקים לעזרה. למרות החם הכבד וחלשתו ביום השלישי למילה, הוא רץ לקראתם, טרח והעניק להם את הטוב ביותר. לכן, אף שהיו אלה מלאכים שלא נזקקו באמת למזון, מבחינתו של אברהם התקיימה המצוה ברוחניות. בשלמות: הרצון, המאמץ והחסד היו אמתיים לחלוטין.

(ע"פ לקוטי שיחות, ח"ה ע' 324 ואילך)

(ב) וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיִּרֶץ לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה:

בויזקף עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה:

לפניו, כמו: (במדבר ב) "ועליו מטה מנשה", אבל לשון נקיה הוא כלפי המלאכים. וירא. מהו "וירא", "וירא" שתי פעמים? הראשון במשמעו, והשני לשון הבנה, נסתכל שהיו נצבים במקום אחד, והבין שלא היו רוצים להטריחו, ואף-על-פי שידועים היו שיצא לקראתם, עמדו במקומם לכבודו, ולהראותו שלא רצו להטריחו, וקדם הוא ורץ לקראתם (כך הגרסא ברש"י יט). (שם) פתיב "נצבים עליו", וכתיב "וירץ לקראתם"? כד חזיוהו דהנה שרי ואסר, פרושו הימנו, מיד: "וירץ לקראתם".

כ"י. וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים. אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות (כ"י). תדע לה, שכן כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים: "ויאכלו", "ויאמרו אליו", ובבשורה נאמר: "ויאמר שוב אשוב אליך", ובהפיכת סדום הוא אומר (לקמן יט): "כי לא אוכל לעשות דבר לבלתי הפכ"י" (כ"י). ורפאל, שרפא את אברהם, הלוף משם להציל את לוט, הוא שנאמר: (לקמן יט) "ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על-נפשך", למדת שהאחד היה מציל. נצבים עליו.

ויאמר יי אם פועל אשפחית רחמין גדמך (ג"י בעיניך) לא כען תעבר מעל עבדך:

(ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ:

זה הוא חול (שבועות לה). דבר אחר: קדש הוא, והנה אומר להקדוש-ברוך-הוא להמתין לו עד שיריץ ויכניס את האורחים, ואף-על-פי שכתוב אחר "וירץ

כ"י. וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא וְגו'. לגדול שבהם אמר, וקראם כלם אדונים. ולגדול אמר: "אל-נא תעבר", וכיון שלא יעבר הוא, יעמדו חבריו עמו, ובלשון

בעל הטורים

(ב) וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה. בגימטריא: אלו מיכאל גבריאל ורפאל. תורה ג

הפניות לשיחות קודש

וירא והנה שלושה אנשים: ההסבר שדווקא מפסוק זה לומד הרמב"ם שגדולה הכנסת אורחים, ע"פ דבריו שהלווייה בהכנסת אורחים, גדולה יותר מאכילה ושתייה בגלל שאינה מצרכי האדם – לקו"ש חכ"ה ע' 70. לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים. ד"א קודש הוא והיה אומר לקב"ה: מדוע רש"י צריך להביא ב' פירושים – לקו"ש חכ"ב ע' 68.

שיעור יומי ליום ראשון י"ד מרחשון - בראשית יח - פרשת וירא

נה

לקראתם", האמירה קדם לכן היתה, ודרך המקראות לדבר כן, כמו שפרשתי אצל: "לא ידון רוחי באדם", שנכתב אחר "ויולד נח", ואי אפשר לומר כן,

(ד) יקחנא מעטמים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ:

דיסבון בעצן זעיר מציא ואסחו רגליכון ואסתמיכו תחות אילנא:

והקפיד שלא להכניס עבודת אלילים לביתו, אכל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר: "ולינו ורחצו רגליכם". תחת העץ • תחת האילן.

כ"י יקחנא • על ידי שליח, והקדוש ברוך הוא שלם לבניו על ידי שליח, שנאמר: (במדבר כ) "וירם משה את ידו ויך את הסלע". ורחצו רגליכם • כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם,

נקודות משיחות קודש ~

שלושת השלבים

והשענו תחת העץ (יח, ד)

אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם כו' אתה אמרת והשענו תחת העץ, חייך שאני פורע לבניך כו', שנאמר כו' בספות תשבו שבעת ימים. כל מי שמקיים מצות ספה בעולם הזה, אף הקדוש ברוך הוא מושיבו בספתו של לויתן לעתיד לבוא (מדרש בראשית רבה)

יש כאן שלושה שלבים, שכל אחד מהם מוביל אל השלב הבא: (א) "והשענו תחת העץ" – עבודתו הרוחנית של אברהם אבינו, שהיא הנגה לקיום המצוות של בני ישראל לאחר מתן תורה; (ב) קיום מצות ספה בפעל ובגשמיות על ידי בני ישראל; (ג) בשכר זה –

הישיבה בספת עורו של לויתן לעתיד לבוא.

יש לומר, שמעין שלושה שלבים אלו יש בעבודתו של כל יהודי: (א) זמן התפלה – עבודה רוחנית שהיא הנגה לעבודת היום כלו; (ב) העבודה שלאחר התפלה בששת ימי המעשה, שעל ידי מבררים ומזככים את העולם הגשמי, ועבודה זו מצוה היא, כפי שאמרו חז"ל: "ששת ימים תעבד – זו מצוה עשה"; (ג) יום השבת, שעליו נאמר "וקראת לשבת ענג", והוא בבחינת שכר על עבודת ימי השבוע, כפי שאמרו חז"ל: "מי ששירר בערב שבת יאכל בשבת".

(ע"פ רשימות חוברת סו ע' 210 ואילך)

(ה) ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כיעלכון עברתם על עבדכם ויאמרו בן תעשה כאשר דברת:

ה ואסב פתא דלחמא וסעידו לבכון בתר כן תעברו ארי על כן עברתון על עבדכון ואמרו בן תעביד כמא די מללחא:

כ"י וסעדו לבכם • בתורה, בנביאים ובכתובים, מצינו – ד' פתא סעדתא דלכא'. בתורה: "וסעדו לבכם", בנביאים: (שופטים יט ה) "סעד לבך פת לחם",

בכתובים: (תהלים קד) "ולחם לבב אנוש יסעד". אמר רבי חמא: "לבבכם" אין פתיב כאן, אלא "לבכם", מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים (כ"י). אחר

בעל הטורים

(ד) יקח. ג' במסורה. יקח נא מעט מים", "ברזל מעפר יקח" (איוב כח, ב), "גם שבי גבור יקח" (ישעיה מט, כח). פירוש, גם שבי צדיק גבור יקח, בזכות יקח נא מעט מים". "ברזל מעפר יקח" – פירוש "ברזל", חרב של פורענות יקח מישראל שנמשלו

לעפר, בזכות אברהם שאמר: "ואנכי עפר ואפר".

יקח נא מעט מים. בגימטריא: מכאן זכו לבאר.

ורחצו רגליכם. כ' במסורה. הקא, ואידך בהאי פרשתא (יט, ב) גבי לוט. מהקא ולפינן שחשש לעבודה זרה,

מדלוט הקדים לינה לרחיצה ואברהם הקדים רחיצה ללינה, מלמד שהיה חושש שמא ערביים הם ויכניסו עבודה זרה לתוך ביתו. תורה ה

(ה) ואקחה פת לחם. היה לו לומר "קחו פת לחם", מכאן רמז שבעל הבית בוצע.

תַּעֲבֹרוּ • אַחֲרֵיכֶן תִּלְכוּ • כִּי־עַל־כֵּן עֲבַרְתֶּם • כִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲנִי מִבְקֵשׁ מִכֶּם, מֵאַחַר שֶׁעֲבַרְתֶּם עָלַי לִכְבוֹדִי • **כִּי־עַל־כֵּן •** כְּמוֹ 'עַל אֲשֶׁר', וְכֵן כֹּל 'כִּי עַל

כֵּן' שְׂבַמְקָרָא: (לקמן יט) "כִּי־עַל־כֵּן בָּאוּ בָצֵל קוֹרְתִי", (לקמן לג) "כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פְּנִיךָ", (שם לח) "כִּי־עַל־כֵּן לֹא נִתְתִּיחַ", (במדבר י') "כִּי־עַל־כֵּן יִדְעַתָּ חֲנֻתִנוּ".

וַיִּמָּהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים אֶל־שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַה־רִּי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֵלֶת לֹשִׁי וְעִשִׂי עֹגוֹת:

וַיֹּאחֲזִי אַבְרָהָם לְמִשְׁפָּנָא לֹת שָׂרָה וַאֲמַר אוֹחָא תֵּלֶת סָאִין קָמַחָא דְסֵלְתָא לֹשִׁי וְעַבְדֵי גְרִיזָן:

כֵּן' קָמַח סֵלֶת • סֵלֶת לְעוֹגוֹת, קָמַח לְעִמְלִין שֶׁל טִבְחִים לְכֶסֶת אֶת הַקֶּדֶרָה, לְשֹׂאב אֶת הַזֶּהֱמָה.

וַיֹּאֲלֵהֶבֶקֶר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן־בֶּקֶר רֶךְ וטוֹב וַיִּתֵּן אֶל־הַנָּעַר וַיִּמָּהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:

וַיֹּלֶנֶת תּוֹרִי רַבֵּט אַבְרָהָם וַדְּבַר בֶּר תּוֹרִי רַבִּיךָ וְטַב וַיְהִי לְעוֹלָמָא וַאֲחִי לְמַעַבְדִּי יִתְהִי:

כֵּן' בֶּן־בֶּקֶר רֶךְ וטוֹב • שְׁלֹשָׁה פָּרִים הָיוּ, כְּדִי לְהַאֲכִילָן שְׁלֹשׁ לְשׁוֹנוֹת בְּחֶדְלָל (ב"מ פו). **אֶל־הַנָּעַר •** זֶה יִשְׁמַעְאֵל, לְחֻנְכוֹ בְּמַצּוֹת (ב"ר).

וַיִּקַּח חֲמָאָה וַחֲלָב וּבֶן־הַבֶּקֶר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לְפָנֵיהֶם וְהוּא־עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ:

ח וַיְנַסִּיב שְׁמִין וַחֲלָב וּבֶר תּוֹרִי דִי עֲבַד וַיְהִי קְדָמִיהוֹן וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ עַלְוִיהוֹן תַּחוֹת אֵילָנָא וַאֲכָלוּ:

כֵּן' וַיִּקַּח חֲמָאָה וְגו' • וְלָחֶם לֹא הָבִיא, לְפִי שְׁפָרְסָה שָׂרָה נָדָה, שֶׁחֲזַר לָהּ אֶרֶץ כְּנָעִים אוֹתוֹ הַיּוֹם וְנִטְמָאת הָעֵסָה (ב"מ שם). **חֲמָאָה •** שְׁמִין הַחֲלָב שֶׁקוֹלָטִין מֵעַל פָּנָיו. **וּבֶן־הַבֶּקֶר אֲשֶׁר עָשָׂה •** אֲשֶׁר תִּקֵּן. קָמַח קָמַח שֶׁתִּקֵּן, אֲמָטִי וְאִתִּי קָמִיחוּ. **וַיֹּאכְלוּ •** נִרְאוּ כְּמוֹ שֶׁאֲכָלוּ, מִכָּאן שֶׁלֹּא יִשְׁנָה אָדָם מִן הַמִּנְהֶג (ב"מ שם. ב"ר).

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאָהָל:

ט וַאֲמַרְיו לָהּ אֵן שָׂרָה אֲתַתְךָ וַאֲמַר הָא בְּמִשְׁפָּנָא:

כֵּן' וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו • נִקְוֶה עַל אִי"ו שֶׁבְּ"אֵלִיו", וְתִנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל מְקוֹם שֶׁהִכְתֵּב רַבָּה עַל הַנִּקְדָּה, אֵתָּה דּוֹרֵשׁ הִכְתֵּב וְכו', וְכֵן הַנִּקְדָּה רַבָּה עַל הִכְתֵּב, אֵתָּה דּוֹרֵשׁ הַנִּקְדָּה, שֶׁאֵף לְשָׂרָה שְׂאָלוּ: אִי אַבְרָהָם? לְמַדְנִי, שֶׁיִּשְׁאֵל אָדָם בְּאִסְטִנְיָא שְׁלוֹ,

לְאִישׁ עַל הָאִשָּׁה וְלָאִשָּׁה עַל הָאִישׁ. בְּכָבֵד מְצִיעָא (דף פו) אוֹמְרִים: יוֹדְעִים הָיוּ מִלֵּאכֵי הַשְּׂרֵת שָׂרָה אֲמִנּוּ הֵיכָן הִיָּתָה, אֵלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁצְנוּעָה הִיָּתָה, כְּדִי לְחַבְּבָהּ עַל בַּעֲלָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲנִינָא: 'כְּדִי לְשַׁגֵּר לָהּ כּוֹס שֶׁל בִּרְכָה'. הִנֵּה בָאָהָל • צְנוּעָה הִיא.

בעל הטורים

לְבָבָם • ג' בְּמִסְוֶרָה. הָכֹא: וְנִסְעָדוּ לְבָבָם" וַאֲדִיךְ: "שִׁיתוּ לְבָבָם לְחִילָה" (תהלים מות יד), "וְרִאִיתֶם וְשִׁשׁ לְבָבָם" (שענין סו יד). וְזֶה הוּא שֶׁאֲמַרְיו (כָּבֵד מְצִיעָא פו. ב) שֶׁהִיזָה מַצְטַעַר עַל שְׂלֹא בָאוּ אוֹרְחִים. וְזֶה "שִׁיתוּ לְבָבָם", שֶׁהִיזָה מַצְטַעַר בְּלָבוֹ. בֵּין שְׂרָאָה אֵלֶּי —

"וְשִׁשׁ לְבָבָם". תוֹרָה ו (1) וְאַל הַבֶּקֶר. שְׁלֹשָׁה תִּגִּין עַל הַקו"ף. לֹמַר שֶׁשְׁלֹשָׁה הָיוּ, וּבִבְכוֹת זֶה נִתֵּן לוֹ בֶּן לְמֵאָה שָׁנָה. וְאַל הַבֶּקֶר רֵץ. אוֹתִיּוֹת יִצָּל הַקֶּבֶר רֵץ, שְׂרָץ אֲחֵרֵיו לְמַעַרָה. וְאַל הַבֶּקֶר רֵץ בְּגִימְטְרִיא: רֵץ

לְמַעַרָה. תוֹרָה ח (ח"ט) וַיֹּאכְלוּ. וְהִדְר וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו. רַמְזוּ לְמָה שֶׁאֲמַרְיו (תַּעֲנִית ה, ב) אֵין מְסִיחִין בְּסַעֲדָה שְׂמָא יִקְרִים קֶנְהָ לְוִשֵּׁט. וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו. בְּגִימְטְרִיא: אָמְרוּ אֵלֶיָּה אִי. תוֹרָה י

הפניות לשיחות קודש

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: בִּיאור מְדוּעַ רַשִׁי מְבִיא ג' פִּירוּשִׁים, שֶׁכֹּל ג' הַמְלָאכִים אֲמָרוּ, וְלֹא רָק הַמְלָאךְ שְׂבָא לְבַשֵּׁר לְשָׂרָה. בִּיאור בְּדַבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן "כָּל מְקוֹם שֶׁהִכְתֵּב מְרֻבָּה וְכו'", וְהַחֲרָאָה מִזֶּה בְּעִבְרוֹת הָאֲדָם — לְקו"ש חט"ו ע' 110.

(י) וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַיךָ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה־בִּן
לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְשָׂרָה שֹׁמֵעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא
אַחֲרָיו:

י וַאֲמַר מִתֵּב אֲתוּב לְוֶתֶךָ כְּעֶדֶן דְּאִתּוּן קִימִין
וְהָא בֵּר לְשָׂרָה אִתְּךָ וְשָׂרָה שֹׁמֵעַת בְּתִרְעָה
מִשְׁכָּנָא וְהוּא אַחֲרֵיהּ:

כ"י▶ כָּעֵת חַיָּה • כָּעֵת הַזֹּאת לְשָׁנָה הַבָּאָה, וּפְסָח
הָיָה, וְלִפְסָח הַבָּא נולד יצחק, מִדָּלָא קָרִינָן כָּעֵת
(בְּשָׂרָא) אֲלֹא כָּעֵת. כָּעֵת חַיָּה • כָּעֵת הַזֹּאת שֶׁתֵּהָא
חַיָּה לָכֶם, שֶׁתֵּהִי כָּלְכֶם שְׁלָמִים וְקִיָּמִים. שׁוּב
אֲשׁוּב • לֹא בִשְׂרׁוֹ הַמִּלְאָךְ שֶׁיִּשׁוּב אֵלָיו, אֲלֹא
בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם אָמַר לוֹ, כִּמּוֹ: "וַיֹּאמֶר לָהּ
מִלְאָךְ ה' הַרְבֵּה אֲרֻכָּה", וְהוּא אֵין בְּדִדּוֹ לְהַרְבּוֹת

אַלֵּא בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם, אִף כָּאֵן בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ
שֶׁל מָקוֹם אָמַר לוֹ כֵּן (בְּרֵאשִׁית רַבָּה). (אַלִישֶׁע אָמַר לְשׁוֹנְמִית:
"לְמוֹעֵד הִנֵּה כָּעֵת חַיָּה אֶת חוֹבֶקֶת בֶּן, וְתֹאמַר אֵל אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֵל
תְּכַזֵּב בְּשִׁפְחָתְךָ", אוֹתָן הַמִּלְאָכִים שֶׁבִּשְׂרׁוֹ אֶת שָׂרָה, אָמְרוּ: "לְמוֹעֵד אֲשׁוּב",
אָמַר לָהּ אֱלִישֶׁע: 'אוֹתָן הַמִּלְאָכִים שֶׁהֵם חַיִּים וְקִיָּמִים לְעוֹלָם, אָמְרוּ: "לְמוֹעֵד
אֲשׁוּב", אֲכַל אֲנִי בִּשְׂרִי-וָדָם, שֶׁהֵם חַיִּים וְקִיָּמִים מוֹת, בֵּין חַי וּבֵין מוֹת: "לְמוֹעֵד
הִנֵּה וְגו'".) וְהוּא אַחֲרָיו • הִפְתַּח הִנֵּה אַחֵר הַמִּלְאָךְ.

(יא) וַאֲבָרְהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים כָּאִים בְּיָמִים חָדָל לְהָיוֹת
לְשָׂרָה אֶרֶח בְּנָשִׁים:

יֵא וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה סִיבּוּ עֲלוֹ בְּיוֹמִין פֶּסַח
מִלְמַהֲרֵי לְשָׂרָה אוֹרַח בְּנָשִׁימָא:

כ"י▶ חָדָל לְהָיוֹת • פֶּסַח מִמְּנָה. אֶרֶח בְּנָשִׁים • אֶרֶח נָדוֹת.

(יב) וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלֹתִי
הִיתִיה־לִּי עֲדָנָה וְאֲדֹנִי זָקֵן:

יב וְתִצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלֹתִי
הִיוֹת לִי עוֹלָמִי וְרִבּוֹנִי סִיב:

כ"י▶ בְּקִרְבָּהּ • מִסְתַּכֶּלֶת בְּמַעֲיָה, וְאַמְרָה: 'אֲפָשָׁר
הַקְּרִבִּים הִלְלוּ טַעוּנִין וְלָד, הַשְׂרִים הִלְלוּ שֶׁצִּמְקוּ
מוֹשְׁכִין חֶלֶב? (תַּחֲוָמָא). עֲדָנָה • צִחְצוּחַ בִּשְׂרִי, וְלִשׁוֹן

מִשְׁנָה: מִסִּיר אֶת הַשֶּׁעַר וּמַעֲדָן אֶת הַבִּשְׂרִי. דָּבָר
אַחֵר: לְשׁוֹן עֵדֶן, זִמָּן וְסֵת נָדוֹת.

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם לֵמָּה זֶה צִחְקָה שָׂרָה
לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאֲנִי זָקֵנָתִי:

יג וַאֲמַר יְיָ לְאַבְרָהָם לֵמָּה דָּנָן חִיבַת שָׂרָה
לְמִימַר הִבְרָם בְּקוֹשְׁטָא אוֹלִיד וְאַנָּא סִיבִית:

כ"י▶ הֲאֵף אֲמַנָּם • הִגֵּם אֶמֶת אֵלֶּךָ? וְאֲנִי זָקֵנָתִי • שָׁנָה הַכְּתוּב מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, שֶׁהָרִי הִיא אִמְרָה "וְאֲדֹנִי
זָקֵן".

(יד) הִיפְלֵא מִיְהוָה דָּבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלַיךָ כָּעֵת
חַיָּה וְלְשָׂרָה בֶּן:

יֵד הִיִּתְפַּסִּי מִן קָדָם יְיָ פִּתְגָמָא לְזִמָּן אֲתוּב
לְוֶתֶךָ כְּעֶדֶן דְּאִתּוּן קִימִין וְלְשָׂרָה בֵּר:

כ"י▶ הִיפְלֵא • כְּתִירוֹמוֹ: הִיִּתְפַּסִּי, וְכִי שׁוּם דָּבָר
מִפְּלֵא וּמִפְרָד וּמִכֶּסֶה מִפְּנֵי מַלְעֲשׂוֹת כְּרִצּוֹנִי?.

לְמוֹעֵד • לְאוֹתוֹ מוֹעֵד הַמִּיָּעַד שֶׁקִּבְּעֵתִי לָךְ אֶתְמַל,
לְמוֹעֵד הִנֵּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרִית.

~ יום שני ט"ו מרחשון ~

(טו) וַתִּבְחַשׁ שָׂרָה | לֵאמֹר לֹא צִחֲקֹתִי בִּי | וַיֵּרָאָה |
וַיֹּאמֶר | לֹא בִּי צִחֲקָהּ:

כ"י • כִּי יֵרָאָה וְגו' • כִּי צִחֲקָהּ • הִרְאִינִי מִשְׁמַשׁ
לְשׁוֹן 'דְּהָא', הוּא שְׁנוּתָן טַעַם לְדַבֵּר: וַתִּבְחַשׁ שָׂרָה,
לְפִי שִׁירָאָה. וְהַשְׁנִי מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֶלֶּא': וַיֹּאמֶר

(טז) וַיִּקְמוּ מִשְׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל־פְּנֵי סָדָם
וַאֲבָרְהָם הֵלָךְ עִמָּם לִשְׁלָחָם:

כ"י • וַיִּשְׁקְפוּ • כָּל "הַשְׁקָפָה" שֶׁבִּמְקָרָא לְרַעָה, חוּץ
מִ"הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ" (דברים כו), שֶׁגָּדוֹל כַּח מִתְּנוּת

(יז) וַיְהִיָּה אִמֶּר הַמִּכְסָּה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם אִשְׁרִי אֲנִי
עֲשֵׂה:

כ"י • הַמִּכְסָּה אֲנִי • בְּתִמְיָהָה. אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה •
בְּסָדָם. לֹא יָפָה לִי לַעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ.
אֲנִי נִתְּתִי לוֹ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְחִמְשָׁה כְּרִכִּין הִלְלוּ
שְׁלוֹ הֵן, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל י') "גְּבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן וְגו'

(יח) וַאֲבָרְהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָּדוֹל וְעַצוֹם וַנִּבְרַכּוּ־בּוֹ
כָּל גּוֹיֵי הָאֶרֶץ:

כ"י • וַאֲבָרְהָם הָיוּ יְהִיָּה • מִדְּרַשׁ אֲגָדָה: זָכַר צִדִּיק
לְבָרְכָהּ, הוֹאִיל וְהַזְכִּירוֹ, בְּרַכּוֹ. וּפְשׁוּטוֹ: 'זָכַי מִמֶּנּוּ

(יט) כִּי יִדְעֻתּוֹ לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת־בְּנוֹ וְאֶת־בֵּיתוֹ
אֲחֵרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
לְמַעַן הָבִיא יְהוָה עַל־אֲבָרְהָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:

כ"י • כִּי יִדְעֻתּוֹ • לְשׁוֹן חֶפֶז, כְּמוֹ: (רות ב) "מוֹדַע
לְאִישָׁה", (שם ג) "הִלָּא בַּעַז מִדַּעְתָּנוּ", (שמות לג) "וַאֲדַעֲךָ

(טז) עַל פְּנֵי סָדָם. סוֹפֵי תִיבוֹת: מִיל.
שִׁשְׁיַעֲרוֹ מִיל הֵלָךְ עִמָּם לִשְׁלָחָם,
דְּשִׁיעֲרוֹ לָיָה מִיל.
הֵלָךְ עִמָּם לִשְׁלָחָם. וְה'. מִלְמַד
שֶׁהִשְׁכִּינָה מְלִיָּה לְצִדִּיקִים. תוֹרָה יו
(יח) וַאֲבָרְהָם. שְׁלֹשָׁה רָאשׁ פְּסוּק.
"וַאֲבָרְהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים" (פסוק יא),
יֵהִיָּה מְבוֹרָךְ מִגִּבּוֹר, שְׁנוֹלָד לוֹ
יִצְחָק. תוֹרָה יט
(יט) אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנוֹ. סוֹפֵי
תִיבוֹת: תוֹרָה.
אֲשֶׁר יֵצֵא. בְּגִימָטְרִיא: תוֹרָה,
וּבְגִימָטְרִיא: בְּרִית. תוֹרָה כ
"וַאֲבָרְהָם הָיוּ יְהִיָּה", "וַאֲבָרְהָם זָקֵנִים".
פִּירוּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֲבָרְהָם וְשָׂרָה
זָקֵנִים, אֲבָרְהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָּדוֹל.
הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי. בְּגִימָטְרִיא ק'. פִּירוּשׁ,
כְּשִׁיָּהּ בֶּן ק', אִזּוֹ יְהִיָּה לְגוֹי גָּדוֹל.
וְהָיוּ שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים קכח, ד) "כִּי בֶן יִבְרָךְ
גִּבּוֹר". פִּירוּשׁ, כְּשִׁיָּהּ בֶּן פִּי בֶן, אִזּוֹ

בעל הטורים

הביא • כִּן הוא מִצִּוָּה לְבָנָיו: 'שִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה', כְּדִי שִׁיבִיא ה' עַל אֲבָרְהָם וְגו'.' 'עַל בֵּית אֲבָרְהָם' לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא "עַל-אֲבָרְהָם", לְמַדְנוּ, כָּל הַמַּעֲמִיד בֶּן צָדִיק – כָּאֵלֹו אֵינוֹ מֵת.

וּמִכִּירוֹ. וְלָמָּה "יִדְעֵתִיו"? "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה", לְפִי שֶׁהוּא מִצִּוָּה אֶת בָּנָיו עָלֵי לְשֹׁמֵר דְּרָכֵי. וְאִם תִּפְרָשְׁהוּ כְּתָרְגוּמוֹ: יוֹדֵעַ אֲנִי בּוֹ שִׁיִּצְוֶה אֶת בָּנָיו וְגו', אֵין 'לְמַעַן' נּוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן. יִצְוֶה • לְשׁוֹן הִנֵּה, כְּמוֹ: "כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב", "עַל-פִּי ה' יִחַנוּ". לְמַעַן (איוב א)

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקֵת סֹדֶם וְעִמֹרָה כִּי-רָבָה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד:

או גְּדֻלָּה וְהוֹלָכָתָה. אֲבָל זֶה טַעֲמוֹ לְמַעַלָּה בְּרִי"ש, לְפִי שֶׁמִּתְרַגֵּם: גְּדֻלָּה כְּבֹד, כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי: (לעיל טו) "וַיְהִי הַשָּׁמַשׁ בָּאָה", (רות ב) "הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתְּךָ".

כִּי-יֹאמֶר ה' • אֵל אֲבָרְהָם, שֶׁעָשָׂה כְּאֲשֶׁר אָמַר, שְׁלֹא יִכְסֶה מִמֶּנּוּ. כִּי-רָבָה • כָּל 'רָבָה' שֶׁבְּמִקְרָא, הִטַּעַם לְמַטָּה בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהֵן מִתְרַגְּמִין: גְּדוּלָּה,

(כא) אֲרֻרֵהָ-נָא וְאֲרֻרָהּ הַבָּצֵעַקֶתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָּלָהּ וְאִם-לֹא אֲדַעָה:

אֲכִלָּה אוֹתָן. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִצִּיּוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר: (שמות לג) "וַעֲתָה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאֲדַעָה מָה אֲעֲשֶׂה-לָּךְ". וּלְפִיכָךְ יֵשׁ הַפֶּסֶק נִקְדַּת פֶּסֶק, בֵּין "עָשׂוּ" ל'"כָּלָה", כְּדִי לְהַפְרִיד תִּכְה מִחִבְרָתָהּ. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּ "הַבָּצֵעַקֶתָהּ", צַעֲקַת רִיבָה אַחַת שֶׁהִרְגוּהָ מִיָּתָהּ מִשְׁנָה עַל שֶׁנִּתְּנָה מִזֶּדֶן לְעֵנִי, כְּמִפְרָשׁ ב'חֲלָק'.

כִּי-יֹאמֶר אֲרֻרֵהָ-נָא • לְמַד לְדִינֵינוּ שְׁלֹא יִפְסְקוּ דִינֵי נַפְשׁוֹת אֲלָא בְּרִאֲיָה, הַכֹּל כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי בְּפִרְשַׁת הַפִּלְגָּה. דָּבָר אַחֵר: "אֲרֻרֵהָ-נָא" לְסוּף מַעֲשִׂיהָם. הַבָּצֵעַקֶתָהּ • שֶׁל מְדִינָה. הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ • וְכֵן עוֹמְדִים בְּמִרְדָּם, כָּלָה אֲנִי עוֹשֶׂה בָּהֶם. וְאִם לֹא יַעֲמִדוּ בְּמִרְדָּם, אֲדַעָה מָה אֲעֲשֶׂה לְהַפְרַע מִהֵן בִּיסוּרִין, וְלֹא

(כב) וַיִּפְּנוּ מִשֵּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סֹדְמָה וְאַבְרָהָם עוֹדְנָו עַמֵּד לִפְנֵי יְהוָה:

"זַעֲקֵת סֹדֶם וְעִמֹרָה כִּי רָבָה", וְהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: 'וְה' עוֹדְנָו עַמֵּד עַל אֲבָרְהָם', אֲלָא תְקוּן סוּפְרִים הוּא זֶה **(ב"ד)** (אשר הפכוהו ד"ל לכתוב כן) •

כִּי-יֹאמֶר מִשֵּׁם • מִמָּקוֹם שֶׁאֲבָרְהָם לָגַם שֵׁם. וְאַבְרָהָם עוֹדְנָו עַמֵּד לִפְנֵי ה' • וְחֵלָא לֹא הֵלֵךְ לַעֲמִד לִפְנֵיו, אֲלָא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בָּא אֲצִלּוֹ וְאָמַר לוֹ:

(כג) וַיִּגַּשׁ אֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צָדִיק עִם-רָשָׁע:

וּלְתַפְלָה. הָאֵף תִּסְפָּה • הִגַּם תִּסְפָּה, וּלְתַרְגוּם שֶׁל אוֹנְקְלוֹס שֶׁתְּרַגְּמוֹ לְשׁוֹן רִגְזוֹ, כִּן פְּרוּשׁוֹ: הָאֵף יִשְׁאָף שֶׁתִּסְפָּה צָדִיק עִם רָשָׁע.

כִּי-יִגַּשׁ אֲבָרְהָם • מִצִּיּוֹ הִגִּשָּׁה לְמַלְחָמָה: (ש"ב י) "וַיִּגַּשׁ יוֹאָב וְגו'", הִגִּשָּׁה לְפִיּוֹס: "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוֹדָה", וְהִגִּשָּׁה לְתַפְלָה: (מ"א יח) "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו הַנְּבִיא", וְלִכְלֹ אֵלֹו נִכְנַס (ס"א: ג) אֲבָרְהָם: לְדַבֵּר קִשּׁוֹת, וּלְפִיּוֹס

בעל הטורים

(כ) כִּי רָבָה. בְּגִימַטְרִיא: בְּחֻטָּא רִיבָה. תורה בא

הפניות לשיחות קודש

הגשה למלחמה . . הגשה לפיוס . . והגשה לתפילה: מדוע רש"י צריך לפרש את המילה "ויגש", הרי היא מובנת ופשוטה, הכרח רש"י להביא את שלושת הביאורים, ומדוע כאן מסביר רש"י "ויגש אליו יהודה" – לפיוס, ואילו בפרשת ויגש מסביר "שדיבר אליו קשות" – לק"ש ח"י ע' 55.

כד מאים אית חמשין זכאין בגו קרתא
הכרגו תשיצי ולא תשובוק לאתרא בדיל
חמשין זכאין די בגוה:

(כד) אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האר
תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים
אשר בקרבה:

כ"א אולי יש חמשים צדיקים. עשה צדיקים לכל כרך וכרך, כי חמשה מקומות יש.

כה קושטא אנון דינך מלמעבר פפתגמא
הרין לקטלא זכאה עם חיבא ויהי זכאה
פתיבא קושטא אנון דינך דינך (נ"י הרין)
כל ארעא לא (נ"י ברם) יעבר דינא:

(כה) חללה לך מעשת. בדבר הזה להמית צדיק
עם-רשע והיה בצדיק ברשע חללה לך השפט
כל-הארץ לא יעשה משפט:

בדבר הזה. לא הוא ולא פיוצא בו. חללה לך.
לעולם הבא. השפט כל-הארץ. נקוד בחט"ף
פת"ח ה"א של "השפט", לשון תמיהה, וכי מי
שהוא שופט, לא יעשה משפט אמת?

כ"א חללה לך. ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את
הרשעים, למה תמית הצדיקים? חללה לך. חלין
הוא לך, לאמר, כך הוא אמתו: שוטף הכל, צדיקים
ורשעים. כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה.

כו ואמר יי אם אשפח בסדום חמשין זכאין
בגו קרתא ואשובוק לכל אתרא בדילהון:

(כו) ויאמר יהוה אם-אמצא בסדם חמשים צדיקים
בתוך העיר ונשאתי לכל-המקום בעבורם:

כ"א אם-אמצא בסדם וגו' לכל-המקום. לפי שסדום היתה מטורפולין וחשובה מכלם, תלה
בה הכתוב.

כז ואתב אברהם ואמר הא כען שריתי
למללא קדם יי ואנא עפר וקטם:

(כז) ויען אברהם ויאמר הנה-נא הואלתי לדבר
אל-אדני ואנכי עפר ואפר:

כ"א ואנכי עפר ואפר. וכבר הייתי ראוי להיות עפר על-ידי המלכים ואפר על-ידי נמרד, לולי רחמיך
אשר עמדו לי.

כח מאים יחסרון חמשין זכאין חמשא
התחבל בחמשא ת כל קרתא ואמר לא
אחבל אם אשפח תמן ארבעין וחמשא:

(כח) אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה התשחית
בחמשה את-כל-העיר ויאמר לא אשחית אם-
אמצא שם ארבעים וחמשה:

כ"א התשחית בחמשה. והלא הן תשעה לכל כרך, ואתה צדיקו של עולם, תצטרף עמהם.

כט ואוסף עוד למללא קדמוהי ואמר מאים
ישתבחון תמן ארבעין ואמר לא אעבר
גמרא בדיל ארבעין:

(כט) ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם
ארבעים ויאמר לא אעשה בעבור הארבעים:

בעל הטורים

(פסוק כד), "צדיקים" (פסוק כו), "הצדיקים"
(הבא) — כנגד ארבעה דינים שהיו
בסדום (סנהדרין קט, ב), וכלם חסרים,
דסאבי דבהתא הוה. תורה כט

באיוב (מב, ו) "ונחמתי על עפר ואפר".
וזהו מה שאמרנו (בבא בתרא טו, ב) גדול
מה שנאמר באיוב ממה שנאמר
באברהם. תורה כח
(כח) הצדיקים. "צדיקים", "הצדיקים"

(כז) ואנכי עפר ואפר. מצינו זכה
לאפר פרה ועפר סוטה.
עפר. בגימטריא: לשוטה. ואפר.
בגימטריא: בפרה.
עפר ואפר. ב' במסורה. הבא, ואינך

שיעור יומי שלישי ט"ז מרחשון - בראשית יט - פרשת וירא
 כ"י אולי ימצאון שם ארבעים • וימלטו ארבעה הכרפים. וכן שלשים יצילו שלשה מהם, או עשרים יצילו שנים מהם, או עשרה יצילו אחד מהם.

(ל) ויאמר אל־נָא יחר לאדני ואדברה אולי ימצאון שם שלשים ויאמר לא אעשה אם־אמצא שם שלשים:
 ל ואמר לא כען יתקף קדם (ג' ריגזא) דני ואמלל מאים ישמכחון תמן תלתין ואמר לא אעבד גמרא אם אשפח תמן תלתין:

(לא) ויאמר הנה־נָא הואלתי לדבר אל־אדני אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור העשרים:
 כ"י הואלתי • רציתי, כמו: "ויואל משה".
 ל ואמר לא כען יתקף קדם יי ואמלל כרם זמנא הדא מאים ישמכחון תמן עשרין ואמר לא אחבל בדיל עשרין:

(לב) ויאמר אל־נָא יחר לאדני ואדברה אך־הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה:
 כ"י אולי ימצאון שם עשרה • על פחות לא בקש, אמר: דור המבול היו שמנה, נח ובניו ונשיהם, ולא

היצילו על דורם, ועל תשעה על־ידי צרוף כבד בקש ולא מצא.
 (ג) וילך יהוה באשר בלָה לדבר אל־אברהם ואברהם שב למקמו:
 ל ואסתלק יקרא דני בד שצי למללא עם אברהם ואברהם תב לאתרה:

כ"י וילך ה' וגו' • כיון שנשתתק הסגור, הלך לו הדין. ואברהם שב למקמו • נסתלק הדין, נסתלק הסגור והסגור מקטרג, ולפיכך "ויבאו שני המלאכים סדומה" להשחית: אחד להשחית את

~ יום שלישי ט"ז מרחשון ~

יט (א) ויבאו שני המלאכים סדומה בערב ולוט ישב בשער־סדם וירא־לוט ויקם לקראתם וישתחוו אפים ארצה:
 א ועלו תרין מלאכיא לסדום כרמשא ולוט תב כתרעא (ג' בתרע) לסדום וחזא לוט וקם לקדמוהון וסגיד על אפוהי על ארעא:

כ"י המלאכים • ולהלן קראם "אנשים", כשהיתה שכינה עמהם קראם "אנשים". דבר אחר: אצל אברהם שפחו גדול, והיו המלאכים תדירין אצלו כאנשים — קראם "אנשים", ואצל לוט קראם: "מלאכים". בערב • וכי כל־כף שהיו המלאכים מחברין לסדום? אלא מלאכי רחמים היו וממתינים שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סגוריא. ולוט ישב בשער־סדם • "ישב" כתיב, אותו היום מנוהו שופט עליהם (בראשית רבה). וירא־לוט וגו' • מבית אברהם למד לחזר על האורחים.

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא־אֲדֹנִי סוּרוּ נָא אֶל־בֵּית עֲבָדְכֶם וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בְּרֹחוֹב נָלִין:

סדום וירא ויִרְאוּ שֶׁכָּבֵר רַחֲצוּ רַגְלֵיהֶם, יַעֲלִילוּ עָלֵי וַיֹּאמְרוּ: 'כָּבֵר עָבְרוּ שְׁנֵי יָמִים אוֹ שְׁלֹשָׁה, שָׁבְאוּ לְבֵיתְךָ וְלֹא הוֹדַעְתָּנוּ', לְפִיכָף אָמַר: מוֹטֵב שִׁיתַּעֲכָבוּ כָּאֵן בְּאַבְק רַגְלֵיהֶם, שִׁיחִיו נִרְאִין כְּמוֹ שָׁבְאוּ עָכְשׁוּ. לְפִיכָף אָמַר: "לִינוּ" תַּחֲלָה וְאַחֲר־כֵּן "רַחֲצוּ". וַיֹּאמְרוּ לֹא • וְלֹא־כִרְהֶם אָמְרוּ: "כֵּן תַּעֲשֶׂה", מִכָּאֵן שֶׁמְסַבִּין לִקְטֹן וְאִין מְסַבִּין לְגָדוֹל (בְּרֹאשִׁית רַבָּה) • כִּי בְּרֹחוֹב נָלִין • הָרִי 'כִּי' מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן 'אֵלָּא', שֶׁאָמְרוּ: 'לֹא נִסּוּר אֶל בֵּיתְךָ, אֵלָּא בְּרֹחוֹבָה שֶׁל עִיר נָלִין'.

כ"ט • הִנֵּה נָא־אֲדֹנִי • הִנֵּה נָא אֶתֶם אֲדוֹנִים לִי, אַחֲרֵי שֶׁעֲבַרְתֶּם עָלַי. דָּבָר אַחֲרֵי: הִנֵּה נָא צָרִיכִים אֶתֶם לַתֵּת לֵב עַל הָרָשָׁעִים הַלָּלוּ שֶׁלֹּא יִפְּרוּ בָכֶם, וְזוֹ הִיא עֲצָה נְכוֹנָה (בְּרֹאשִׁית רַבָּה) • סוּרוּ נָא • עָקְמוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לְבֵיתִי דֶּרֶךְ עֲקָלְתוֹן, שֶׁלֹּא יִפְּרוּ שְׁאֲתֶם נִכְנָסִין שָׁם, לִכְךָ נֹאמַר "סוּרוּ" (בְּרֹאשִׁית רַבָּה) • וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם • וְכִי דוֹרְכֵן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לֵלוֹן תַּחֲלָה וְאַחֲר־כֵּן לִרְחֹץ? וְעוֹד, שֶׁהָרִי אֲבָרְהָם אָמַר לָהֶם תַּחֲלָה "וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם"? אֵלָּא כֵּן אָמַר לוֹט: אִם כְּשִׁיבְאוּ אֲנָשִׁי

(ג) וַיַּפְצִרְבָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאכְלוּ:

ג' וַיַּפְצִרְבָּם בְּהוֹן לַחֲדָא וְזִירו לְוֹתָה וְעָלוּ לְבֵיתָה וְעַבְדֵּי לְהוֹן מִשְׁתֵּי וּפְטִיר אָפָה לְהוֹן וַאֲכָלוּ:

כ"ט • וַיִּסְרוּ אֵלָיו • עָקְמוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לְצַד בֵּיתוֹ. וּמִצּוֹת אָפָה • פֶּסַח הָיָה.

(ד) טָרֶם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סֹדֶם נִסְבּוּ עַל־הַבָּיִת מִנֶּעַר וְעַד־זָקֵן כָּל־הָעָם מִקְצָה:

ד' עַד לֹא שָׁכִיבוּ וְאֲנָשִׁי קָרְתָּא אֲנָשֵׁי סֹדֶם אֲקִיפוּ עַל בֵּיתָא מִעוֹלִימָא וְעַד סָבָא כָּל עָמָא מִסּוּפָה:

מִקְרָא: "וְאֲנָשֵׁי הָעִיר", אֲנָשֵׁי רָשָׁע, נִסְבּוּ עַל הַבָּיִת. וְעַל שֶׁהָיוּ רָשָׁעִים, נִקְרְאוּ: "אֲנָשֵׁי סֹדֶם", כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: "וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחַטָּאִים". כָּל־הָעָם מִקְצָה • מִקְצָה הָעִיר עַד הַקְצָה, שֶׁאִין אֶחָד מֵהֶם מוֹחָה בְּיָדָם, שֶׁאֲפִלוּ צָדִיק אֶחָד אֵין בָּהֶם.

כ"ט • טָרֶם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סֹדֶם • כֵּן נִדְרַשׁ בִּ'בְּרֹאשִׁית רַבָּה': "טָרֶם יִשְׁכְּבוּ, וְאֲנָשֵׁי הָעִיר" הָיוּ בְּפִיהֶם שֶׁל מְלָאכִים, שֶׁהָיוּ שׁוֹאֲלִים לְלוֹט: מַה טֵּיבָם וּמַעֲשֵׂיהֶם? וְהוּא אָמַר לָהֶם: רַבָּם רָשָׁעִים. עוֹדֶם מְדַבְּרִים בָּהֶם, "וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם וְגו'". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל

(ה) וַיִּקְרְאוּ אֶל־לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיָּאם אֵלֵינוּ וְנִדְעָה אֹתָם:

ה' וַיִּקְרְאוּ לְלוֹט וַיֹּאמְרוּ לֵה אֵן גְּבִרְתָּא דִּי אֲתוּ לְוֹתָה לִילְיָא אֲפִקְנֵין לְוֹתָנָא וְנִדְעָה יְתָהוֹן:

כ"ט • וְנִדְעָה אֹתָם • בְּמִשְׁכָּב זָכָר, כְּמוֹ: "אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אִישׁ" (בְּרֹאשִׁית רַבָּה) •

(ו) וַיֵּצֵא אֱלֹהִים לוֹט הַפֶּתַח וְהַדֹּלֶת סָגַר אַחֲרָיו:

ו' וַיִּפְקַע לְוֹתָהוֹן לוֹט לְמַרְעָא וְדָשָׁא אֶחָד בְּתוֹרָהִי:

בעל הטורים

מִקְצָה. ב' בְּמִסְוֶרָה. "כָּל הָעָם מִקְצָה", "כִּי נִלְכְּדָה עִירוֹ מִקְצָה" (יִרְמְיָה נ"א, ל"א) גְּבִי נְבוּכַדְנֶצַּר. לוֹמַר לָךְ, שֶׁרְאוּיִין אֵלּוֹ לְמַפּוֹלֶת כְּאֵלּוֹ. וְעוֹד, כִּי כְּשִׁנְסוּ בְּכָאֵן נִלְכְּדָה גַם עִירָם מִקְצָה. תוֹרָה ה'

יִשְׁכְּבוּ", "עָרְלִים יִשְׁכְּבוּ" (יִחְזְקֵאל ל"ב, כט), "יִחַד עַל עֶפֶר יִשְׁכְּבוּ" (אִיזָב כ"א, כו). פִּירוּשׁ: עָרְלִים יִשְׁכְּבוּ, יִחַד עַל עֶפֶר יִשְׁכְּבוּ בְּגִיהֶנָּם, הָאוֹמוֹת שֶׁהֵם כְּאֲנָשִׁי סֹדֶם. כִּי עַל סֹדֶם וְכִיּוֹצֵא בָהֶם נֹאמַר אוֹתוֹ פְּסוּק.

יט (ג) וּמִצּוֹת. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאכְלוּ", וְאִידֶךָ: "עָלִי אֲשׁ וּמִצּוֹת" (שְׁמוֹת י"ב, ח). מְלֻמֵּד שֶׁפֶּסַח הָיָה, דִּילְפִּינֵן "וּמִצּוֹת" דִּהְקָא מ'וּמִצּוֹת" דִּהְתָּם. תוֹרָה ד' יִשְׁכְּבוּ. ג' בְּמִסְוֶרָה. "טָרֶם

(ז) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא אַחִי תַרְעֵנִי:

וַיֹּאמֶר בְּכַעַן כָּעַן אַחִי לֹא תִבְאִישׁוּנִי:

ח הָא כָּעַן לִי תַרְתִּין בְּנֵן דִּי לֹא יִדְעִנְוֹן גְּבַר אַפְקָ כָּעַן יִתְהֵן לְוַתְּכוֹן וְעִיבִידוֹ לְהֵן כְּדַתְּקֹן בְּעִינְכוֹן לְחוּד לְגַבְרָא הָאֵלִין לֹא תַעֲבִידוֹן מִדְּעַם אַרְי עַל כֵּן עָלוּ בְטָלָל שְׂרוּתִי:

(ח) הִנֵּה־נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיאָה־נָא אֹתָהֶן אֵלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם רַק לֹא־נָשִׂים הָאֵלֹא אֶל־תַּעֲשׂוּ דָבָר כִּי־עַל־כֵּן בָּאוּ בְּצֹל קִרְתִּי:

קוֹרְתִי", תַּרְגוּם: "בְּטָלָל שְׂרוּתִי". תַּרְגוּם שֶׁל קוֹרְתִּי: שְׂרוּתָא.

כ"ז◀ הָאֵל • כְּמוֹ הָאֵלָה. כִּי־עַל־כֵּן בָּאוּ • כִּי הַטּוֹבָה הַזֹּאת תַּעֲשׂוּ לְכַבּוּדִי, עַל אֲשֶׁר בָּאוּ "בְּצֹל

ט וַיֹּאמְרוּ קָרֵב לְהֵלֵא וַאֲמָרוּ חַד אֶתָּא לְאַתּוּתְכָא וְהָא דִּינָא דִּינָא כָּעַן נִבְאָשׁ לָךְ מִדִּילָהוֹן וְתַקִּיפוֹ בְּגַבְרָא בְלוּט לְחַדָּא וְקָרִיבוּ לְמַתְבַּר דְּשָׂא:

(ט) וַיֹּאמְרוּ גִשְׁהֶלְאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בְּא־לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוּט עֲתָה נֵרַע לָךְ מֵהֶם וַיַּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוּט מְאֹד וַיִּגְשׂוּ לְשֹׁכֵר הַדֹּלָת:

"גִּשְׁה־לִּי וְאִשְׁכָּה", הַמֶּשֶׁךְ לְצַדְדִּין בְּעַבּוּרִי וְאִשְׁבִּי אֲצִלָּךְ. אֶתָּה מְלִיץ עַל הָאוֹרְחִין, אִיךְ מְלֹאךְ לְכָךְ? עַל שֶׁאָמַר לָהֶם עַל הַבָּנוֹת, אָמְרוּ לוֹ: "גִּשְׁה־לָּאָה", לְשׁוֹן נַחַת, וְעַל שֶׁהִיָּה מְלִיץ עַל הָאוֹרְחִים, אָמְרוּ: "הָאֶחָד בְּא־לְגוֹר", אָדָם נְכָרִי יְחִידִי אֶתָּה בִּינִינוּ, שֶׁבָּאתָ לְגוֹר: "וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוּט", וַנַּעֲשִׂיתָ מוֹכִיחַ אוֹתָנוּ. הַדֹּלָת • דֹּלָת הַסּוֹכְכָת לְנַעַל וּלְפֶתַח.

כ"ח◀ וַיֹּאמְרוּ גִשְׁהֶלְאָה • קָרֵב לְהֵלֵאָה, כְּלוּמָר: הַתְּקַרֵּב לְצַדְדִּין וְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וְכֵן כָּל "הֵלְאָה" שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן רְחוּק, כְּמוֹ: (בְּמִדְבָּר יז) "זָרָה הֵלְאָה", (שְׁמוּאֵל א כ) "הִנֵּה הַחֲצִי מִמָּךְ וְהֵלְאָה". "גִּשְׁה־לָּאָה", הַמֶּשֶׁךְ לְהֵלֵן, בְּלִשׁוֹן לַע"ז טְרִיט"י דְנו"ש, וְדָבָר נִזְיָפָה הוּא, לֹמַר: 'אֵין אָנוּ חוֹשְׁשִׁין לָךְ, וְדוּמָה לוֹ: (יִשְׁעִיָּה סח) "קָרֵב אֵלֶיךָ, אֶל־תִּגְשׁ בִּי", וְכֵן: (יִשְׁעִיָּה מט)

י וַאֲוִשִׁיטוּ גְבַרְיָא יְתִי וְיִהוֹן וְאִתִּינְאוּ יְתִי לֹוט לְוַתְּהוֹן לְבִיתָא וְיְתִי דְשָׂא אֶחָדוֹ:

(י) וַיִּשְׁלַחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת־לֹוט אֵלֵיהֶם הַבֵּיתָה וְאֶת־הַדֹּלָת סָגְרוּ:

יא וְיָתִי גְבַרְיָא דִּי בְתַרְעָא בֵּיתָא מְחוֹ בְּשַׁבְרִירָא מְזַעֲרָא וְעַד רַבָּא וְלֵאִיו לְאַשְׁכַּחַת תַּרְעָא:

(יא) וְאֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּתַח הַבַּיִת הִכּוּ בַּסַּנּוּרִים מִקֶּטֶן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּלְאוּ לְמִצָּא הַפֶּתַח:

יב וַיֹּאמְרוּ גְבַרְיָא לְלוֹט עוֹד מִן לָךְ הָכָא חֲתָנָא וּבְנֵיךָ וּבְנֵיךָ וְכָל דִּי לָךְ בְּקֶרְתָּא אִפְקִי מִן אֶתְרָא:

כ"ט◀ פֶּתַח • הוּא הַחֹלֶל שֶׁבּוּ נִכְנָסִין וַיּוֹצְאִין. בַּסַּנּוּרִים • מִכַּת עֲרוּוֹן. מִקֶּטֶן וְעַד־גָּדוֹל • (בְּרַאשִׁית

יב וַיֹּאמְרוּ גְבַרְיָא לְלוֹט עוֹד מִן לָךְ הָכָא חֲתָנָא וּבְנֵיךָ וּבְנֵיךָ וְכָל דִּי לָךְ בְּקֶרְתָּא אִפְקִי מִן אֶתְרָא:

(יב) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל־לוֹט עַד מִי־לָךְ פֶּה חֲתָן וּבְנֵיךָ וּבְנֵיךָ וְכָל אֲשֶׁר־לָךְ בְּעִיר הוֹצֵא מִן־הַמָּקוֹם:

יג חֲתָן וּבְנֵיךָ וּבְנֵיךָ • אִם יֵשׁ לָךְ חֲתָן, אוּ בָנִים וּבָנוֹת, הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם! • וּבְנֵיךָ • בְּנֵי בְנוֹתֶיךָ

כ"י◀ עַד מִי־לָךְ פֶּה • פְּשוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: מִי לָךְ עוֹד בְּעִיר הַזֹּאת, חוּץ מֵאִשְׁתְּךָ וּבְנוֹתֶיךָ שֶׁבְּבֵיתִי? •

בעל הטורים

מִתְחִיל בִּה"א וּמִסִּיִּים בִּה"א. מְלֻמֵּד שִׁינָא ה' מִלִּין קָדָם שִׁינָא הַשְּׁמֶשׁ. תוֹרָה טו

מִלְמֵד שְׁנֵתְחִלְקוּ יִשְׂרָאֵל לְכַתּוּת, וּמֵהֶם שְׁלָא הָיוּ רוֹצִים לְצַאת וּמֵתוּ בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי אֶפְלָה. הַשְּׁמֶשׁ יָצָא וְגו'. הַפְּסוּק הִנֵּה

(יב) מִי לָךְ פֶּה. בְּגִימָטְרִיא: בּוֹעֵז. רָמָז לְבֵעֵז שִׁינָא מִמֶּנּוּ. תוֹרָה יג (יד) קוֹמוּ צֵאוּ מִן הַמָּקוֹם. ב' בְּמִסְכָּה. הָכָא, וְאִידָךְ: "קוֹמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי

הנשואות. ומדרש אגדה: "עוד", מאחר שעושין נבילה בזאת, מי לך פתחון פה ללמד סגוריא עליהם. שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות, קרי ביה: 'מי לך פה'.

(יג) בַּיַּמְשַׁחֲתִים אֲנַחְנוּ אֶת־הַמָּקוֹם הַזֶּה בַּיַּגְדִּלָּה צַעֲקָתְכֶם אֶת־פִּנִּי יִהְיֶה וַיִּשְׁלַחְנוּ יְהוָה לִשְׁחַתְּתָהּ:

(יד) וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל־חֲתָנָיו לֵקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמְרוּ קוֹמוּ צֵאוּ מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה בַּיַּמְשַׁחֲתִי יְהוָה אֶת־הָעִיר וַיְהִי כַּמֶּצֶחַק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו:

כ"י • חתנני • שתי בנות נשואות היו לו בעיר. לקחי בנותי • שאותן שבפית ארוסות להם.

(טו) וּכְמוֹ הַשֹּׁחַר עָלָה וַיֵּאֲצִיזוּ הַמְּלָאכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוֹם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן־תִּסָּפֵה בַּעֲוֹן הָעִיר:

כ"י • ויאצו • כתרגומו: 'ודחיקו', מהרהו. הנמצאות • המזמנות לך בבית להצילם. ומדרש אגדה י"ש, וזה ישובו של מקרא. תספה • תהיה פלה. "עד תם כל הדור", מתרגם: "עד דסף כל דרא".

(טז) וַיִּתְּמַהֲמָהּ וַיַּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בִּידוֹ וּבִיד־אִשְׁתּוֹ וּבִיד שְׁתֵּי בְנֹתָיו בַּחֲמַלַת יְהוָה עֲלָיו וַיֵּצְאוּהוּ וַיַּנְחֵהוּ מִחוּץ לָעִיר:

כ"י • ויתמהמה • כדי להציל את ממונו. ויחזיקו • אחד מהם היה שליח להצילו, וחברו להפך את סדום, לכו נאמר: "ויאמר המלט", ולא נאמר: 'ויאמרו'.

(יז) וַיְהִי כַּהֲוָצִיֵּאם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל־נַפְשֶׁךָ אֶל־תְּבִיט אַחֲרַיִךְ וְאַל־תַּעֲמֹד בְּכַל־הַכֶּכֶר הַהִירָה הַמֶּלֶט פֶּן־תִּסָּפֵה:

~ נקודות משיחות קודש ~
האם לוט השתתף בחטאי סדום?
"כל העם מקצה": "מקצה העיר עד הקצה, שאין אחד מהם מוחה בידם, שאפלו צדיק אחד אין בהם". מפאן עולה שגם מי שלא חטא בעצמו, אלא שלא מחה בידם, שוב אינו נקרא צדיק.
ועל דרך זה יש לומר בנוגע ללוט, שאף שלא הרשיע עצמהם ממש, מפל מקום, מפיון שלא מחה בידם, שוב אינו נקרא צדיק. לכן אמרו לו המלאכים: "אתה הרשעת עצמהם".
(ע"פ לקוטי שיחות, ח"ה ע' 190 הע' 41)

אל תביט אחריך ואל תעמד בכל הכפר ההרה המלט פן תספה (י"ט, יז)
אל תביט אחריך - אתה הרשעת עצמך, ובזכות אברהם אתה נצול, אינך כדאי לראות בפרענותם ואתה נצול (רש"י).
הקשה בעל ה"שפתי חכמים": הרי קדם לכן נאמר: "ויאצו המלאכים בלוט גר, פן תספה בעון העיר", ומשמע שלוט לא היה שתף לרשעת אנשי סדום.
ויש לבאר זאת על פי מה שפרש רש"י לעיל על הפסוק

הָיָה שָׁם אֵהְלָה בְּתוּלָהּ, וְאַף־עַל־פִּי שְׁפָתוֹב: "וַיֵּאָהֶל אֲבָרָם וְגו'", אֵהְלִים הַרְבֵּה הָיוּ לוֹ וְנִמְשְׁכוּ עַד חֲבֹרֹן. הַמֶּלֶט • לְשׁוֹן הַשְׁמָטָה, וְכֵן כָּל 'אִמְלָטָה' שֶׁבְּמִקְרָא, אֲשֶׁמוֹצִי"ר בְּלַע"ז, וְכֵן: (ישעיה סו) "וְהַמֶּלֶטָה זָכָר", שֶׁנֶּשְׁמַט הָעֵבֶר מִן הָרֶחֱס. (תהלים קכד) "כִּצְפֹּר נִמְלָטָה", (ישעיה מו) "וְלֹא יָכֹלוּ מִלֵּט מִשָּׂא", לְהַשְׁמִיט מִשָּׂא הָרָעִי שֶׁבְּנִקְבֵיהֶם.

יח וַיֹּאמֶר לוֹט לְהוֹן בְּבָעוּ כְעַן רַבּוֹנִי (נ"י יז):

אל-נָא • אֵל נָא תֹאמְרוּ אֵלַי לְהַמְלִיט הֶהְרָה. נָא • לְשׁוֹן בִּקְשָׁה.

יט הָא כְעַן אֲשַׁכַּח עֲבָדְךָ רַחֲמִין קְדָמְךָ וְאַסְגִּיתָא טִיבּוּתְךָ דִּי עֲבָדְךָ עָמִי לְקִנְיָא יְתִיב נִפְשִׁי וְאַנָּא לִית אֲנָא יָכִיל לְאַשְׁתַּזְבָּא לְטוּרָא דִּילְמָא תַּעֲרַעְנִי בְּשִׁתָּא וְאַיְמוּת:

(מ"א ז) "בָּאת אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עוֹנִי", עַד שֶׁלֹּא בָאת אֲצֵלִי, הָיָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂה עָמִי, וְאַנִּי צָדִיקַת בִּינִיָּה. וּמִשְׁבַּאת אֲצֵלִי – לְפִי מַעֲשִׂיךָ, אֲנִי רָשָׁעָה.

כ הָא כְעַן קָרַמָּא הָדָא קָרִיבָא לְמַעֲרֹק לְתַמְּן וְהִיא זַעֲרָא אֲשַׁתּוּבָא כְעַן תַּמְּן הָלָא זַעֲרָא הִיא וְתַתְּקִים נִפְשִׁי:

קס"א. תֵּן לָהֶם מ"ח הָרִי ר"ט, וְאוֹתָהּ שָׁנָה הִיָּתָה שְׁנַת הַפְּלָגָה, וְכִשְׁנִיחָרְבָה סְדוּם, הִיָּה אֲבָרָהם בֶּן צ"ט שָׁנָה, הָרִי מְדוּר הַפְּלָגָה עַד כָּאֵן נ"ב שָׁנָה, וְצוּעַר אַחֲרָה יִשְׁכַּבְתָּה אַחֲרֵי יִשְׁכַּבְתָּ סְדוּם וְחִבְרוּתֶיהָ שָׁנָה אַחַת. הוּא שְׁנָאֶמֶר: "אִמְלָטָה נָא", נָא, בְּגִימְטְרִיָּה נ"א. הָלֹא מַצְעַר הוּא • וְהִלָּא עֲוֹנוֹתֶיהָ מוֹעֲטִין וְיָכֹול אֶתָּה לְהַנִּיחָה. וְתַחֲזִי נִפְשִׁי • בָּהּ, זֶהוּ מְדַרְשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: הָלֹא עִיר קְטַנָּה הִיא וְאַנְשֵׁים בָּהּ מַעֲט, אֵין לָךְ לְהַקְפִּיד אִם תִּנְיָחָנָה וְתַחֲזִי נִפְשִׁי בָּהּ.

כס"י • הַמֶּלֶט עַל־נִפְשֶׁךָ • דִּיךָ לְהַצִּיל נַפְשׁוֹת, אֵל תַּחֲסוּם עַל הַמָּמוֹן. אֶל־תִּבְטֵי אַחֲרֶיךָ • אֶתָּה הַרְשַׁעְתָּ עִמָּהֶם, וּבְזָכוֹת אֲבָרָהם אֶתָּה נִצּוֹל, אֵינְךָ כְּדַאי לְרֹאוֹת בְּפִרְעָנוּתָם וְאַתָּה נִצּוֹל. בְּכָל־הַכֶּכֶר • כֶּכֶר הַיָּרְדֵּן. הֶהְרָה הַמֶּלֶט • אֲצֵל אֲבָרָהם בְּרַח, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בָּהָר, שְׁנָאֶמֶר: (לעיל יב) "וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הֶהְרָה", וְאַף עַכְשָׁו הָיָה יוֹשֵׁב שָׁם, שְׁנָאֶמֶר: (לעיל יג) "עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר

(יח) וַיֹּאמֶר לוֹט אֱלֹהִים אֶל־נָא אֲדֹנִי:

כס"י • אֶל־נָא אֲדֹנִי • (שְׁבוּעוֹת לַה) רַבּוֹתֵינוּ אֶמְרוּ: שָׁם זֶה קָדֵשׁ, שְׁנָאֶמֶר בּוֹ: "לְהַחֲיוֹת אֶת נִפְשִׁי", מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ לְהַמִּית וּלְהַחֲיוֹת, וְתַרְגּוּמוֹ: 'בְּבָעוּ כְעַן ה'.

(יט) הִנֵּה־נָא מָצָא עֲבָדְךָ חַן בְּעֵינֶיךָ וְתַגְדֵּל חֲסִדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיוֹת אֶת־נִפְשִׁי וְאַנְכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט הֶהְרָה פֶּן־תִּדְבְּקֵנִי הָרָעָה וּמָתִי:

כס"י • פֶּן־תִּדְבְּקֵנִי הָרָעָה • כִּשְׁהִייתִי אֲצֵל אֲנָשֵׁי סְדוּם, הָיָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂה בְנֵי הָעִיר, וְהִייתִי נִרְאָה צָדִיק וְכְדַאי לְהַנְצִל, וּכְשֶׁאֲבֹא אֲצֵל צָדִיק, אֲנִי כְרָשָׁע. וְכֵן אִמְרָה הַצָּרַפֶּת לֹא־לֶהָ:

(כ) הִנֵּה־נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרִיבָה לָנוּם שָׁמָּה וְהוּא מַצְעַר אִמְלָטָה נָא שָׁמָּה הָלֹא מַצְעַר הוּא וְתַחֲזִי נִפְשִׁי:

כס"י • הָעִיר הַזֹּאת קְרִיבָה • (שְׁבַת י) קְרִיבָה יִשְׁכַּבְתָּה, נִתְיָשְׁבָה מְקֻרֹב, לְפִיכָךְ לֹא נִתְמַלְאָה סֵאתָה עֲדִין, וְמָה הִיא קְרִיבָתָה? מְדוּר הַפְּלָגָה, שְׁנִתְפַּלְגוּ הָאֲנָשִׁים וְהִתְחִילוּ לְהִתְיָשֵׁב אִישׁ אִישׁ בְּמִקְוֵמוֹ, וְהִיא הִיָּתָה בְּשִׁנַּת מוֹת פְּלָג, וּמִשָּׁם וְעַד כָּאֵן נ"ב שָׁנָה, שֶׁפְּלָג מֵת בְּשִׁנַּת מ"ח לְאַבְרָהָם. בִּיצֵד? פְּלָג חֵי אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת רַעוּ ר"ט שָׁנָה, צֵא מִהֶם ל"ב כְּשֶׁנּוֹלַד שְׂרׁוּג וּמִשְׂרׁוּג עַד שְׁנוֹלַד נַחֲזוּר ל', הָרִי ס"ב, וּמִנְחָחוּר עַד שְׁנוֹלַד תַּרַח כ"ט, הָרִי צ"א, וּמִשָּׁם עַד שְׁנוֹלַד אֲבָרָהם ע', הָרִי

~ יום רביעי י"ז מרחשון ~

כא וַיֹּאמֶר לָהּ הָא נְסִיבִית אִפְךָ אֶף לְתַתְּקָמָא הָדִין בְּדִיל דְּלֹא לְמַהֲפֹךְ יְת קָרַמָּא דְּבַעֲיָתָא עֲלֶיהָ:

(כא) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׁאֲתִי פְּנִיךָ גַם לְדַבֵּר הִנֵּה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:

כ"י"ג גם לדבר הזה. לא דיך שאתה נצול, אלא
אף כל העיר אציל בגלגלך. הפסי. הופך אני,

כב) מהר המלט שמה פי לא אוכל לעשות דבר
עד-באך שמה על-כן קרא שם-העיר צוער:

כ"י"ג כי לא אוכל לעשות. זהו ענשן של
מלאכים, על שאמרו: "פי משחיתים אנחנו", ותלו
הדבר בעצמן, לפיכך לא זו ממש עד שהזקקו
לומר שאין הדבר ברשותן. פי לא אוכל. לשון

כג) השמש יצא על-הארץ ולוט בא צערה:

כד) ויהיה המטיר על-סדם ועל-עמרה גפרית ואש
מאת יהוה מן-השמים:

כ"י"ג וה' המטיר. כל מקום שנאמר: "וה'" הוא
ובית דינו. המטיר על סדם. בעלות השחר, כמו
שנאמר: "ויכמו השחר עלה", שעה שהלבנה עומדת
ברקיע עם החמה, לפי שהיו מהם עובדין לחמה
ומהם ללבנה, אמר הקדוש-ברוך-הוא: אם אפרע
מהם ביום, יהיו עובדי לבנה אומרים: 'אלו היה
בלילה, כשהלבנה מושלת, לא היינו תרבים'. ואם
אפרע מהם בלילה, יהיו עובדי החמה אומרים: 'אלו
היה ביום, כשהחמה מושלת, לא היינו תרבים', לכך
קתיב: "ויכמו השחר עלה", ונפרע מהם בשעה
שהחמה והלבנה מושלים. המטיר וגו' גפרית

ואש. בתחלה מטר, ונעשה גפרית ואש (מכילתא בשלח).
מאת ה'. דרך המקראות לדבר כן, כמו "נשי למך",
ולא אמר: 'נשי'. וכן אמר דוד: (מלכים א א) "קחו עמכם
את עבדי אדוניכם", ולא אמר: 'מעבדי'. וכן
אחשוורוש אמר: "בשם המלך", ולא אמר: 'בשמי'.
אף כאן אמר: "מאת ה'", ולא אמר 'מאתו'. מן
השמים. והוא שאמר הכתוב: (איוב לו) "כי גם ידין
עמים וגו'". כשבא ליסר הבריות, מביא עליהם אש
מן השמים כמו שעשה לסדום, וכשבא להוריד המן
מן השמים: (שמות טו) "הנני ממטיר לכם לחם מן
השמים".

~ נקודות משיחות קודש ~

בין סדום ועמורה לאדמה וצבויים

באש, ואלו שאר ערי הפקר נענשו בהפיכה בלבד?
אפשר לבאר זאת לפי פרוש רש"י על משמעות שמות
המלכים "ברע מלך סדום גו', ברשע מלך עמרה, שנאב
מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים" – "ברע – רע לשמים
ורע לבריות; ברשע – שנתעלה ברשעו; שנאב – שונא
אביו שבשמים; שמאבר – שם אבר כו' למרד בהקדוש
ברוך הוא".

כאשר מדיקים בדברי רש"י, מתברר שבשמות שנאב
ושמאבר מרמזות רק המרידה כלפי הקדוש ברוך הוא,

וה' המטיר על סדם ועל עמרה גו' (יט, כד)
במהפכת סדום יש הבדל בין סדום ועמרה לבין שאר ערי
הפקר, כפי שנראה מן הכתוב: "וה' המטיר על סדם ועל
עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. ויהפך את הערים
האל ואת כל הפכר". כלומר, האש ירדה רק על סדום
ועמרה, ואלו ההפיכה היתה ב"כל הפכר" ובכל הערים
שבו, כפרוש רש"י ש"הערים האל" אינן סדום ועמרה
בלבד, אלא כל ארבע הערים שבפכר.

וצריך להבין: מדוע סדום ועמרה נענשו גם בשרפה

הפניות לשיחות קודש

וה' המטיר על סדום ועל עמרה. . ויהפוך את הערים האל: ביאור החילוק בעונש בין הערים סדום ועמורה שנשרפו באש, לאדמה וצבויים שנענשו רק בהפיכה – לקו"ש חל"ה ע' 70.

כלומר, חטאים שבין אדם למקום: "שונא אביו שבשמים", "שם אבר כו' למרד בהקדוש ברוך הוא". לעומת זאת, בשם 'ברע' מרמזים גם חטאים שבין אדם למקום וגם חטאים שבין אדם לחברו, שהוא "רע לשמים ורע לבריות". ואם כך אצל ברע, על אחת כמה וכמה שפך היה אצל 'ברשע' "שנתעלה ברשעו", כלומר, רשעותו היתה גדולה משל ברע. לאור זאת, אפשר להבין את ההבדל בענין של הערים,

שהרי מסתבר לומר שרשעת אנשי הערים היתה כמו רשעת מלכיהם. באדמה ובצבאים, שמלכיהם היו שונא ושמאבר, היה עקר חטאם בין אדם למקום. ואלו בסדום ובעמרה, שמלכיהם היו ברע וברשע, היה רע כפול – הן לשמים והן לבריות. לכן אדמה וצבאים, נענשו בהפיכה בלבד; ואלו סדום ועמרה, נענשו גם בשרפה באש.

(ע"פ לקוטי שיחות, חל"ה ע' 70 ואילך)

(כה) וַיַּהַפְּךָ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל־הַבָּכָר וְאֶת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַּח הָאֲדָמָה:

כה וַיַּהַפְּךָ ית קרניא האלין וית כל מישרא וית כל יתבי קרניא וצמחא דארעא:

כ"י וַיַּהַפְּךָ אֶת־הָעָרִים וְגו'. ארבעתן יושבות בסלע אחד, ויפכן מלמעלה למטה, שונאמר: (איוב כח) "בחלמיש שלח ידו וגו'".

(כו) וַתִּבְטַ אֶשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נָצִיב מִלֹּחַ:

כו ואסתביאת אתתה מבתרוהי והות קמא דמלחא:

לו: 'אף המנהג הרע הזה, אתה בא להנהיג במקום הזה?'

כ"י וַתִּבְטַ אֶשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו • מאחריו של לוט. וַתְּהִי נָצִיב מִלֹּחַ • (ב"ר) במלח חטאה ובמלח לקתה. אָמַר לָהּ: 'תְּהִי מַעֲט מִלֹּחַ לְאוֹרְחִים הַלָּלוּ', אָמְרָה

(כו) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בִּבְקָר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם אֶת־פָּנָיו יְהוָה:

כו ואקדים אברהם בצפרא לאתרא דשמש תמן בצלו קדם יי:

(כה) וַיִּשְׁקֹף עַל־פָּנָיו סֹדֶם וְעָמֹרָה וְעַל כָּל־פָּנָיו אֶרֶץ הַכְּכַר וַיֵּרָא וַחֲנָה עָלָה קִיטֹר הָאֶרֶץ בְּקִיטֹר הַכְּבִישׁוֹ:

כח ואסתכי על אפי סדום ועמורה ועל כל אפי ארעא דמישרא וחזא והא סליק תננא דארעא כתננא דאתונא:

כ"י קיטור • תמור של עשן, שור"א בלע"ז. תפישן • חפירה ששורפין בה את האבנים לסיד, וכן כל 'כבשן' שבתורה.

(כז) וַיְהִי בַשַּׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּכַר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בַּהַפְּךָ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן לֹט:

כט והנה בחבלות (נ"י בד חבל) יי ית קרוי מישרא ודכיר יי ית אברהם ושלח ית לוט מגו הפכתא בד הפך ית קרניא די הנה יתב בהן לוט:

כ"י וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם • (ב"ר) מהו זכירתו של אברהם על לוט? נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים

על שרה: "אחתי היא", ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו. לפיכך, חס הקדוש ברוך הוא עליו.

לוסלק לזוט מצוער ויתב פטורא ומרתין
בנתה עמה ארי דחיל למתב בצוער ויתב
במערתא הוא ומרתין בנתה:

(ל) וַיֵּעַל לֹזֵט מִצְוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וַיִּשְׁתִּי בְּנִתּוֹ עִמּוֹ
כִּי יֵרָא לְשִׁבְתָּ בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בַּמְעָרָה הוּא וַיִּשְׁתִּי
בְּנִתּוֹ:

כ"י - כי ירא לשבת בצוער. לפי שהיתה קרובה לסדום.

לא ואמרת רבתא לזערמא אבונא סיב וגבר
לית בארעא למיעל עלנא פאורח כל
ארעא:

(לא) וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה אֲבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ
אֵין בְּאַרְצֵי לָבוֹא עֲלֵינוּ בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ:

כ"י - אבינו זקן. ואם לא עכשו, אימתי? שמא ימות, או יפסק מלהוליד. ואיש אין בארץ. סבורות היו
שכל העולם נחרב כמו בדור המבול (בראשית ובה).

לב איתא נשקי ית אבונא חמרא ונשכוב
עמה ונקים מאבונא בנין:

(לב) לָכֵה נִשְׁקָה אֶת־אֲבִינוּ יוֹן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וְנַחֲיָה
מֵאֲבִינוּ זָרַע:

לג ואשקיאה ית אבוהן חמרא בליליא הוא
ועלת רבתא ושכיבא עם אבונא ולא ידע
במשכבה ובקימה:

(לג) וַתִּשְׁקֶינּוּ אֶת־אֲבִיהֶן יוֹן בַּלִּילָה הוּא וַתִּבָּא
הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־אֲבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ
וּבְקִימָהּ:

הכתוב במפרש. ובקימה. של בכירה נקוד, (תר)
כאלו נכתב ובקימה) לומר שבקימה ידע, ואף-על-פי-כן
לא נשמר ליל שני מלשונות. (אמר רבי לוי: קל מי שהוא
להוט אחר בלמוס של עריות, לסוף מאכילים אותו מבשרו).

כ"י - ותשקין וגו'. יין נזדמן להן במערה, להוציא
מהן שתי אמות. ותשכב את-אביה. ובצעירה
קתיב: "ותשכב עמו". צעירה, לפי שלא פתחה
בזנות, אלא אחותה למדתה, חסד עליה הכתוב ולא
פרש גנותה. אבל בכירה, שפתחה בזנות, פרסמה

לד ויהוה ביומא דבתרוהי ואמרת רבתא
לזערמא הא שכיבית רמשא עם אבא
נשקנה חמרא אף בליליא ועולי שכיבי
עמה ונקים מאבונא בנין:

(לד) וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה
הֵן־שִׁכְּבָתִי אִמָּשׁ אֶת־אֲבִי נִשְׁקָנוּ יוֹן גַּם־הַלִּילָה
וּבֹאֵי שִׁכְבִּי עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זָרַע:

לה ואשקיאה אף בליליא ההוא ית אבוהן
חמרא וקמת זערמא ושכיבת עמה ולא ידע
במשכבה ובקימה:

(לה) וַתִּשְׁקֶינּוּ גַם בַּלִּילָה הַהוּא אֶת־אֲבִיהֶן יוֹן וַתִּקַּם
הַצְעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקִימָהּ:

בעל הטורים

דכתיב (רות ג, יד) "ותקם בסורם יפיר
איש את רעהו", בוי"ו, שלא קמה עד
לאחר שש שעות, על כן ידע
בקומה. תורה לד
(לד) הצעירה הן שכבתי אמש.
סופי תיבות למפרע: שינה. לומר לה
שישן הנה, ולא הרגיש בה. תורה לה

ופרד ולא נכרית מהבהמה" (מלכים א יח,
ה). מלמד שעשו בנות לזוט מעשה
בהמה. תורה לג
(לג) ובקימה. נקוד על הוי"ו. לומר
ששכבה עמו קדם ו' שעות וקדם
חצות בעוד ששנתו חזק, ועל כן לא
ידע בקומה. אבל רות לא שכבה עם
בצו אלא לאחר שש שעות, והיינו

(לא) בדרף. ב' במסורה. "בדרף כל
הארץ", "בדרף יום כה" (במדבר יא, לא)
בפי שלו. מה כאן תשמיש המטה, אף
להלן כף. ויהו מה שאמרו רבותינו
ו"ל (שבת קל, א) שנתאוו לעריות
בשאלת השלו. תורה לב
(לב) ונחיה. ג' במסורה. ב' בכאן
(הקא ובפסוק לד), ואידך: "ונחיה סוס

(לו) וַתַּהֲרִין שְׁתֵּי בָנוֹת לוֹט מֵאֲבִיהֶן: לוועדיאן תרמין בנת לוט מאביהן:

כ"י וַתַּהֲרִין וגו' • אף-על-פי שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה, אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן (ספרים אחרים: עדותן) לחוץ, ונתעברו מביאה ראשונה.

(לז) וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אֲבִי-מוֹאָב עַד-הַיּוֹם: לו וילדת בכרת בר וקרת שמה מואב הוא אביוהו דמואבא עד יומא דין:

כ"י וַיֵּלֶד מוֹאָב • זו שלא היתה צנועה פרסמה שמאביה הוא, אבל צעירה קראתו בלשון נקיה, וקבלה שכן בימי משה, שנאמר בכני עמון: (דברים ב) "ואל תתגר בם" כלל, ובמואב לא הזכיר אלא שלא ילחם בם, אבל לצערן התיר לו.

(לח) וַהֲצַעֲרָה גַם-הוּא יֶלְדָּה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בְּנֵי-עַמִּי הוּא אֲבִי בְנֵי-עַמּוֹן עַד-הַיּוֹם: לח וצעירה גם-הוא ילדה בן ותקרא שמו בני-עמי הוא אבי בני-עמון עד-היום:

כ (א) וַיִּסַּע מֹשֶׁם אֲבָרָהָם אֶרֶצָה חֲנָנִיב וַיָּשָׁב בֶּן-קִדְשׁ וּבִין שׁוֹר וַיָּגֵר בְּגָרָר: א ונטל מתמן אברהם לארעא דרומא ויתב בין רקם ובין חגרא ואתומב בגרר:

כ"י וַיִּסַּע מֹשֶׁם אֲבָרָהָם • כשראה שחרבו הכרמים ופסקו העובדים והשבים, נסע לו משם. דבר אחר: להתרחק מלוט, שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֶל-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ דָּגֶר וַיִּקַּח אֶת-שָׂרָה: ב ואמר אברהם אל שרה אשתו אחתי היא וישלח אבימלך מלך דגר וידבר ית שרה:

כ"י וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם • כאן לא נטל רשות, אלא על-פניה שלא בטובתה, לפי שכבר לקחה לבית פרעה על-ידי-פן. אל-שרה אשתו • על שרה אשתו, וכיוצא בו: (שמואל א ד) "אל הלקח ארון וגו'", ואל מות חמיה", שניהם בלשון "על".

(ג) וַיֹּבֹא אֱלֹהִים אֶל-אֲבִימֶלֶךְ בַּחלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי מֵת עַל-הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֵלְתָּ בָּעַל: ג ויבא אלהים אל-אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנה מת על-האשה אשר-לקחת והוא בעלת בעל:

(ד) וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַגּוֹי גַּם-צִדִּיק תִּהְיֶה: ד ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם-צדיק תהיה:

כ"י וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים • המלאך מנעו, כמו שנאמר: "לא נתתיך לנגע אליה". הגוי גם-צדיק תהיה. אף אם הוא צדיק, תהרגנו? שמא כף דרכך לאבד האמות חנם? כף עשית לדור המבול ולדור הפלגה. אף אני אומר שהרגתם על לא דבר, כשם שאתה אומר להרגני.

ה הלא הוא אמר לי אחתי היא והיא אף היא אמרת אחי הוא בקשיטות לפי ובזבאות ידי עבדית דא:

(ה) הלא הוא אמר לי אחתי הוא והיא גם הוא אמרה אחי הוא בתם לבבי ובנקנן כפי עשיתי זאת:

לכבי • שלא דמיתי לחטא. ובנקנן כפי • נקי אני מן החטא, שלא נגעתי בה.

כ"י • גם הוא • לרבות עבדים וגמלים וחמרים שלה, את כלם שאלתי ואמרו לי: 'אחיה הוא'. בתם -

וואמר לה מימר מן קדם יי בחלמא אף קדמי גלי ארי בקשיטות לקד עבדת דא ומנעית אף אנא יתך מלמחטי קדמי על כן לא שדקתך למקרב לותה:

(ו) ויאמר אליו האלהים גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת ואחשד גם אנכי אותך מחטורי על-כן לא-נתתיך לנגע אליה:

נגעת בה, אלא חשכתי אני אותך מחטא, שלא נתתי לך כח, וכן: (לקמן לא) "ולא נתנו אלהים", וכן: (שופטים טו) "ולא נתנו אביה לבוא".

כ"י • ידעתי כי בתם לבבך וגו' • אמת שלא דמית מתחלה לחטא, אבל נקיון פנים אין כאן (הדא אמרה: משמוש ידים יש כאן). לא-נתתיך • לא ממך היה שלא

זרקען אתיב אמת גברא ארי נביא הוא ויצלי עלך ויחיי ואם ליחך מתיב דע ארי מימת תמות את וכל די לך:

(ז) ועתה השב אשת-האיש כי-נביא הוא ויתפלל בעדך ויחיה ואם-אינך משיב דע כימות תמות אתה וכל-אשר-לך:

פי-נביא הוא • וידע שלא נגעת בה, לפיכך: "ויתפלל בעדך" (ב"ק צב).

כ"י • השב אשת-האיש • ואל תהא סבור שמה תתגנה בעיניו ולא יקבלנה, או ישנאך ולא יתפלל עליך. (אמר לו אבימלך: יומי מפרסמו שלא נגעתי בה? אמר לו).

ח ואקדים אבימלך בצפרא וקרא לכל עבדוהי ומליל ית כל פתגמא האלין קדמיהון ודחילו גובריא לחדא:

(ח) וישפם אבימלך בפקר ויקרא לכל-עבדיו וידבר את-כל-הדברים האלה באזניהם ויראו האנשים מאד:

ט וקרא אבימלך לאברהם ואמר לה מה עבדת לנא ומה חבית (נ"י חטית) לך ארי איתיתא עלי ועל מלכותי חובא רבא עובדין די לא כשרין לאתעבדא עבדת עמי:

(ט) ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה-עשית לנו ומה-חטאתי לך כי-הבאת עלי ועל-ממלכותי חטאה גדלה מעשים אשר לא-יעשו עשית עמדי:

כ"י • מעשים אשר לא-יעשו • מכה אשר לא הרגלה לבא על בריה, באה לנו על-יך: עצירת כל נקבים של זרע ושל קטנים ורעי ואזנים וחטם.

י ואמר אבימלך לאברהם מה חזית ארי עבדת ית פתגמא הדין:

(י) ויאמר אבימלך אל-אברהם מה ראית כי עשית את-הדבר הזה:

בעל הטורים

(ז) ויתפלל. ג' במסורה. "ויתפלל בעדך", ואידך: "יסגד לו וישתחו ויתפלל" (ישעיה מד, יז), "ויתפלל בעדו תמיד" (תהלים עב, טו). מלמד שהיה

אבימלך צריך לפייס לאברהם וזהו "יסגד לו פדכתיב "ויתפלל בעדו תמיד". תורה ח

אבימלך צריך לפייס לאברהם וזהו "יסגד לו וישתחו ויתפלל" (ישעיה מד, יז), "ויתפלל בעדו תמיד" (תהלים עב, טו). מלמד שהיה

(יא) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם בִּי אִמְרָתִי רַק אֵין־יֵרָאֵת אֱלֹהִים
בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֹנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי:
יֹאמֶר אַבְרָהָם אֲרִי אִמְרִית לְחֹד לֵית
דְּחַלְתָּא דִּינִי בְּאַתְרָא דִּדִּין וְיִקְטְלֵנִי עַל
עֵסֶק אִתְּתִי:

כ"י רַק אֵין־יֵרָאֵת אֱלֹהִים • אַכְסְנַאי שְׂבָא לְעִיר,
עַל עֶסְקִי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ, אוֹ עַל עֶסְקִי
אִשְׁתּוֹ שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: (ב"ק שס) 'אִשְׁתָּךְ הִיא, אוֹ אַחֲוָתְךָ
הִיא' .?

(יב) וְגַם־אִמְנָה אַחֲתִי בַת־אָבִי הוּא אֵךְ לֹא בַת־אִמִּי
וְתַהֲיִלִּי לְאִשָּׁה:
יב וְכִרְם בְּקוֹשְׁטָא אַחֲתִי בַת אָבָא הִיא בְרַם
לֹא בַת אִמִּי וְהוּא לִי לְאִנָּתוֹ:

כ"י אַחֲתִי בַת־אָבִי הוּא • וּבַת אָב מִתְרַת לְבֶן נָח,
שְׂאִין אָבוֹת לְעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְכַדִּי לְאַמַּת
דְּבָרֵיו הִשִּׁיבּוּ בֶן, וְאִם תֹּאמַר: וְהִלָּא בַת אַחֲרִי הִיְתָה?

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אוֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וְאֹמַר
לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל כָּל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר נָבֹא שָׁמָּה אִמְרִי־לִי אַחִי הוּא:
יג וְהוּא כַד טַעוּ עִמָּמִיא בְּתַר עוֹבְדֵי יְדִיהוֹן
יְתִי קְרִיב יִי לְדַחֲלָתָהּ מִבֵּית אָבָא וְאִמְרִית
לָהּ דִּין (כ"י דא) טִיבוּתִיךָ דִּי תַעֲבִיד עִמִּי
לְכָל אַתְרָא דִּי נָבֹא לְתַמָּן אִמְרִי עַלִּי אַחִי
הוּא:

כ"י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אוֹתִי וְגו' • אוֹנְקְלוֹס תַּרְגֵּם
מַה שֶּׁתַּרְגֵּם, וַיֵּשׁ לִישָׁב עוֹד דְּכָר דְּבוּר עַל אֶפְנִי:
כְּשֶׁהוֹצִיאֲנִי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִבֵּית אָבִי לְהִיּוֹת
מְשׁוּטָט וְנָד מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְיַדְעִתִּי שְׂאֵעֶבֶר בְּמָקוֹם
רְשָׁעִים: "וְאֹמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ". כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ לְשׁוֹן
רַבִּים, וְאֵל תַּתְמָה, כִּי בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת לְשׁוֹן אֱלֹהוֹת
וּלְשׁוֹן מְרוֹת קְרוֹי לְשׁוֹן רַבִּים: "אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹהִים",
"אֱלֹהִים חַיִּים", "אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים". וְכָל לְשׁוֹן
"אֱלֹהִים" לְשׁוֹן רַבִּים, וְכֵן: "וַיִּקַּח אֲדֹנִי יוֹסֵף",

(יד) וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֶאֱן וּבָקָר וְעֶבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן
לְאַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
יד וּדְבַר אֲבִימֶלֶךְ צֶאֱן וְתוֹרִין וְעֶבְדִּין וְאַמְהָן
וַיִּהְיֶה לְאַבְרָהָם וְאֵתִיב לָהּ יֵת שָׂרָה אִתְּתָהּ:

כ"י וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם • כַּדִּי שְׁתִּתְפִּיס וַיִּתְּפֵל עָלָיו.

(טו) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֲרִצִּי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ
שָׁב:
טו וְאֹמַר אֲבִימֶלֶךְ הִיא אֲרִעִי קְדָמְךָ בְּדַתְקִין
בְּעֵינֶיךָ תִּיב:

כ"י הִנֵּה אֲרִעִי לְפָנֶיךָ • אֲבָל פְּרַעַה אָמַר לוֹ: "הִנֵּה אִשְׁתָּךְ קַח וְלֵךְ", לְפִי שְׁנַתְרָא, שְׁחַמְצָרִים שְׁטוּפִי
זְמָה.

(כו) וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךָ כָּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּה וְאֵת כָּל וְנִכְחַת:

טז ולשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךָ כָּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּה וְאֵת כָּל וְנִכְחַת:

לך פתחון פה להתנפח ולהראות דברים נפרים הללו, ולשון 'תוכחה' בכל מקום – ברור דברים, וכלע"ז אשפובי"ר, ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ולשון המקרא כן הוא נופל על התרגום: 'הנה הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי ששלטו בך, ובכל אשר אתך', ועל כן תרגומו: 'ונחית תיך וית כל דעמך', ויש מדרשי אגדה, אבל ישוב לשון המקרא פרשתי.

כז"ל וּלְשָׂרָה אָמַר • אֲבִימֶלֶךְ לְכַבֹּדָה, כְּדִי לְפִסְסָה: 'הנה עשיתי לך כבוד זה, נתתי ממון לאחידך, שאמרת עליך: "אחי הוא", הנה הממון והכבוד הזה לך כסות עינים'. לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּה • יכסו עיניהם שלא יקלוד, שאלו השיבותיך ריקנית, יש להם לומר: 'לאחר שנתעלל בה החזירה'. עכשו, שהצרכתי לבזבז ממון ולפסיד, יהיו יודעים שעל-כרחי השיבותיך ועל-ידי גס. וְאֵת כָּל • ועם כל באי העולם. וְנִכְחַת • והא

יז וְצִלִי אֲבָרְהָם קָדָם יְיָ וְאָסִי יְיָ יֵת אֲבִימֶלֶךְ וְיֵת אֶתְמָה וְאֶמְהָמָה וְאֶתְרֹחוּ:

(יז) וַיִּתְּפֶלֶל אֲבָרְהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶמְהָתָיו וַיָּלֶדוּ:

כז"ל • וַיָּלֶדּוּ • בתרגומו 'ואתרנחו', נפתחו נקביהם והוציאו, והיא לדה שלהם.

יח אֲרִי מִיחֵד אֶחָד יְיָ בְּאִפִּי כָּל פֶּתַח וּלְדָא לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל עֵיִסְק שָׂרָה אֶתְמָה אֲבָרְהָם:

(יח) כִּי־עָצָר עָצָר יְהוָה בְּעַד כָּל־רַחֵם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרְהָם:

כז"ל • בְּעַד כָּל־רַחֵם • כנגד כל פתח. עַל־דְּבַר שָׂרָה • על-פי דבורה של שרה.

אוי דכיר ית שרה כמא די אמר ועבד יי לשרה כמא די מליל:

כא (א) וַיְהִי־הָיָה פֶקֶד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:

אמירה והיכן הוא דבור? אמירה: "ויאמר אלהים, אבל שרה אשתך וגו'". דבור: "היה דבר ה' אל-אברהם" בברית בין הבתרים, ושם נאמר: "לא יירשך זה וגו'", והביא הירש משרה. וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר • לאברהם.

כז"ל • וַיְהִי־הָיָה פֶקֶד אֶת־שָׂרָה וגו' • סמך פרשה זו, ללמדך, שכל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה, שנאמר: "ויתפלל וגו'" וסמך ליה: "וה' פקד את-שרה", שפקדה כבר קדם שרפא את אבימלך. פֶקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר • בהריון. כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר • בלדה. והיכן היא

בעל הטורים

מאברהם?! דבר אחר שאמרו: נסתרה עם אבימלך, וכתבת "ואם טהורה היא ונקטה ונזרעה זרע". ומה שלא נפקדה אחר סתירת פרעה, לפי שקאן היה משמוש ידים, ולא היה חסר כי אם ביאה. פֶקֶד אֶת שָׂרָה • בגימטריא: אף כל העקרות פֶקֶד. תורה ב

וה' – הוא ובית דינו. שלמדו עליה סגיוריא ואמרו: אם לא תתן לה עתה בן, אם בן תאחר את הקץ, שגורת "וענו אתם ארבע מאות שנה" משיהיה לו זרע, והוא בן מאה עתה וצריך שיתחיל מעתה. דבר אחר שאמרו: בנות לוט נתעברו בביאת איסור מאביהן, ושרה לא התעבר

(טז) ולשָׂרָה. ב' במסורה. "ולשָׂרָה אמר", "ולשָׂרָה בן" (לעיל יח יח). שכתוב כאן גבי שרה "הנה הוא לך כסות עינים", רמז שבן שיהיה לשרה יהיה לו כסות עינים, דכתיב (להלן ב"א) "ויהי פי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת". תורה יז כא (א) וַיְהִי־הָיָה פֶקֶד. כל מקום שנאמר

(ב) וַתֵּהָרֵן וַתֵּלֶד שְׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנוֹ לְמוֹעֵד
אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:

כ"י • למועד אשר-דבר אתו • רבי יודן ורבי חמא.
רבי יודן אומר: מלמד שנולד לו' שריטה, שלא
יאמרו: 'מביתו של אבימלך הוא', רבי חמא אומר:
לו' חדשים. למועד אשר-דבר אתו • דמליל יתיה,

(ג) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת-שְׁם-בְנוֹ הַנּוֹלָד-לוֹ אֲשֶׁר-
יָלְדָה-לוֹ שְׂרָה יִצְחָק:

(ד) וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן-שְׁמֹנֶת יָמִים
בְּאֶשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים:

~ יום חמישי י"ח מרחשון ~

(ה) וַאֲבָרָהָם בֶּן-מֶאֱהָ שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ:
יִצְחָק בְּרָה:

(ו) וַתֹּאמֶר שְׂרָה צִחֶק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל-הַשְּׁמַע
יִצְחָק-לִי:

כ"י • יצחק-לי • ישמח עלי. ומדרש אגדה: הרבה
עקרונות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו

(ז) וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שְׂרָה
בִּי-יִלְדָתִי בֶן לְזָקְנוֹ:

כ"י • מי מלל לאברהם • לשון שבח וחשיבות, כמו:
(ישעיה מא) "מי פעל ועשה", (שם מ) "מי ברא אלה", ראו
מה הוא ומי הוא (וכמה הוא גדול), שומר הבטחתו,
הקדוש-ברוך-הוא מבטיח ועושה. מלל • שנה
הפתוב ולא אמר 'דבר', גימטריא שלו מאה, כלומר:

בעל הטורים

(ז) מלל. ב' במסורה בתרי לישני. יא. מדבר במפלת אדם. לומר
"מי מלל לאברהם", ואידך: "שמר שבוכות אברהם יהיה מפלת אדם. שרה. תורה ח
מה מלילה, שמר מה מליל" (ישעיה כא. מלל. בגימטריא מאה, לומר:

הפניות לשיחות קודש

וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים: ביאור בדברי המדרש שיצחק וישמעאל היו מדיינים: זה אומר חביב אני שנמלתי לי"ג, וזה אומר אני
חביב שנמלתי לשמונה ימים - המעלה בנימול לשמונה שהברית אינה מצד האדם אלא בכח הבורא, שאז הברית הוא "ברית עולם" - לקו"ש חכ"ה
ע' 86.

(ח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבִרָהָם מִשְׁתֵּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת־יִצְחָק:

כ"י • וַיִּגְמַל • לְסוֹף כ"ד חֹדֶשׁ (ג'טין עה) • מִשְׁתֵּה גָדוֹל • שֶׁהָיוּ שָׁם גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, שָׁם וַעֲבַר וְאַבְרָמָלָךְ (כ"ד) •

(ט) וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת־בֶּן־הָנֶגֶר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק:

כ"י • מִצְחָק • לְשׁוֹן עֲבוּדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות לב) "וַיִּקְמוּ לְצַחֵק". דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן גְּלוּי עֲרִיזוֹת, כְּמָה דְּתִימָא: (לְקַמֵּן לט) "לְצַחֵק בִּי". דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן

(י) וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן־הָאֵמָה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק:

כ"י • עִם־בְּנֵי וְגו', וְאָמַר הָלֹא מִשְׁחָק אָנִי". עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק • (כ"ד) מְכִינָן שֶׁהוּא בְּנִי, אֶפְלוּ אִם אֵינוֹ הַגּוֹן כִּי־צַחֵק אוֹ הַגּוֹן כִּי־צַחֵק אֶפְלוּ אִם אֵינוֹ בְּנִי, אֵין זֶה כְּדָאֵי לִירֵשׁ עֲמוֹ, קַל־וְחִמֵּר "עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק", שֶׁשְׁתִּיחֵן בּוֹ.

(יא) וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אֲבִרָהָם עַל אֹדֶת בְּנוֹ:

כ"י • עַל אֹדֶת בְּנוֹ • (כ"ד) עַל שֶׁשָּׁמַע שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבוּת רַעָה. וּפְשׁוּטוֹ: עַל שֶׁאֻמְרָת לּוֹ לְשַׁלְּחוֹ.

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אַל־יִרְעַ בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנֶּעַר וְעַל־אִמָּתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שָׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בִי־צַחֵק יִקְרָא לָךְ זֶרַע:

כ"י • שָׁמַע בְּקֹלָהּ • (בְּקוֹל רִיחַ הַקֹּדֶשׁ שָׁבָה). לְמַדְנוּ, שֶׁהָיָה אֲבִרָהָם טָפֵל לְשָׂרָה בְּנִיאוֹת.

(יג) וְגַם אֶת־בֶּן־הָאֵמָה לָגוּי אֲשִׁמְנוּ כִּי זֶרַעֲךָ הוּא:

(יד) וַיֵּשְׁבֻם אֲבִרָהָם בְּבֶקֶר וַיִּקַּח־לָחֶם וַחֲמַת מִוֶּם וַיִּתֵּן אֶל־הָגֵר שָׁם עַל־שִׁכְמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחָהּ וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע:

בעל הטורים

(ט) מִצְחָק. בְּגִימָטְרִיא: לְהַרְג. זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בראשית רבה גג, טו) שֶׁהָיָה יוֹרָה בּוֹ חֵץ כְּדִי לְהַרְגּוֹ. תוֹרַה י (י) גֵּרֶשׁ. ג' בְּמִסּוּרָה. "גֵּרֶשׁ הָאֵמָה", וְכַשִּׁיל שֶׁגִּרְשָׁה שָׂרָה לְהַגֵּר מִבֵּיתָהּ, נִעְנָשָׁה וְנִשְׁתַּעֲבָדוּ כְּנִיָּה וְהוֹצֵרָהּ לְהַתְּגַרֵּשׁ מִשָּׁם. תוֹרַה יא

וְאֶחָדָם חָמָּה וְלֹא יָכוֹל לִילֵךְ בְּרִגְלָיו (בראשית רבה). וְתִלְךָ וְתַתֵּעַ • חֲזָרָה לְגִלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ (ב"ר).

כִּי־לָחֶם וְחֵמֶת מִיָּם • וְלֹא כֶסֶף וְזָהָב, לְפִי שֶׁהִיא שׁוֹנְאוֹ עַל שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה. וְאֶת־הַיֶּלֶד • אֶף הַיֶּלֶד שֶׁם עַל שֶׁכָּמָּה, שֶׁהִכְנִיסָה בּוֹ שָׂרָה עֵינִן רָעָה,

טו וְשָׁלִימוֹ מֵיָּא מִן רִקְבָּא וּרְמַת יֵת רַבִּינָא תַּחֲתֵּי חַד מִן אֵילָנִיא:

(טו) וַיִּכְלוּ הַמֵּיִם מִן־הַחֵמֶת וְתִשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אַחֶר הַשִּׁיחִים:

כִּי־וַיִּכְלוּ הַמֵּיִם • לְפִי שֶׁדִּרְךָ חֹלִים לְשָׁתוֹת הִרְבָּה.

טז וַאֲזַל וַיְתִיבֶתָּהּ לָהּ מִקְּבֵל אַרְחִיקַת (נ"י אַרְחִיק) כְּמִיגַר קִשְׁתָּא אֲרִי אֲמַרְתָּ לָּא אֲחִיזִי בְּמוֹתָא דְּרַבִּינָא וַיְתִיבֶתָּהּ מִקְּבֵל וְאֲרִימַת יֵת קָלָה וּבִכְתָּ:

(טז) וְתִלְךָ וְתֵשֶׁב לָהּ מִנְּגֵד הַרְחֵק בְּמַטְחֵי קִשֶׁת כִּי אֲמַרְהָ אֶל־אַרְאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וְתֵשֶׁב מִנְּגֵד וְתִשָּׂא אֶת־קָלָהּ וְתִבְדֶּךָ:

"וְהִי־תֵהָ אֲדַמַּת יְהוּדָה לְמַצְרִים לְחָגָא", וּמִגְזֵרֶת: (תהלים קז) "יִחְגְּוּ וַיִּנְוְעוּ כַּשְׂכּוֹר", וְכֵן: (שם סה) "קִצְוֵי אֶרֶץ", מִגְזֵרֶת קִצָּה. וְתֵשֶׁב מִנְּגֵד • פִּינִין שֶׁקָּרַב לְמוֹת הוֹסִיפָה לְהַתְרַחֵק.

כִּי־מִנְּגֵד • מִרְחוֹק (ב"ר). בְּמַטְחֵי קִשֶׁת • כִּשְׁתֵּי טִיחֹת, וְהוּא לְשׁוֹן יְרִית חֵץ. בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: 'שֶׁהִטִּיחַ בְּאַשְׁתּוֹ', עַל שֶׁם שֶׁהִזְרַע יוֹרָה כְּחֵץ. וְאִם תֹּאמַר: הִיא לֹא לְכַתֵּב: 'בְּמַטְחֵי קִשֶׁת', מִשְׁפַּט הַיִּי"ו לִיכְנוֹס לְכָאן, כְּמוֹ: (שם ש"ב) "בְּכִגְוִי הַסֵּלַע", מִגְזֵרֶת: (ישעיה יט)

יז וְשָׁמִיעַ קָדָם יְיָ יֵת קָלָה דְּרַבִּינָא וּקְרָא מִלֵּאכָא דִּי לְהִגֵּר מִן שְׁמֵיָא וְאָמַר לָהּ מַה לָּךְ הִגֵּר לָא תְּדַחֲלִי אֲרִי שְׁמִיעַ קָדָם יְיָ יֵת קָלָה דְּרַבִּינָא בְּאִתֵּר דְּהוּא תִּמְן:

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנֶּעֱרָ וַיִּקְרָא מִלֵּאךְ אֱלֹהִים • אֶל־הַנֶּרֶל מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הִגֵּר אֶל־תִּירְאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנֶּעֱרָ בְּאִשֶּׁר הוּא־שָׁם:

יח וּבִכְדָּנָאצֵּר, שְׁנַאָמַר: (ישעיה כא) "מִשָּׂא בַעֲרָב וְגו'" לְקִרְאָת צִמָּא הָתִיז מֵיָם וְגו'", כִּשְׁהִיז מוֹלִיכִין אוֹתָם אֶצֶל עַרְבִיִּים, הִיז יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְשַׁבָּאִים: 'בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, הוֹלִיכּוּנוּ אֶצֶל בְּנֵי דוֹדֵינוּ יִשְׁמַעֲאֵל, וַיִּרְחַמוּ עָלֵינוּ', שְׁנַאָמַר: (שם כה) "אַרְחֹת דִּדְנִים", אֵל תִּקְרִי דִּדְנִים, אֵלָא דוֹדִים. וְאֵלּוּ יוֹצֵאִים לְקִרְאָתָם וּמְבִיאִין לָהֶם בֶּשֶׂר וְדָג מְלֻוּחַ וְנֹאדוֹת נְפוֹתִים. כְּסִבּוּרִים יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְלֵאִים מִיָּם, וְכִשְׁמִכְנִיסוֹ לְתוֹךְ פִּי וּפּוֹתְחוֹ, הָרוּחַ נִכְנָסֶת בְּגוֹפּוֹ וּמֵת.

כִּי־אֶת־קוֹל הַנֶּעֱרָ • מִכָּאן שֶׁיִּפָּה תְּפִלַּת הַחוּלָה מִתְּפִלַּת אַחֲרִים עָלָיו, וְהִיא קוֹדֶמֶת לְהַתְקַבֵּל (ב"ר). בְּאִשֶּׁר הוּא־שָׁם • (ר"ה טז) לְפִי מַעֲשִׂים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עִכְשָׁו הוּא נִדּוֹן, וְלֹא לְפִי מַה שֶׁהוּא עֹתִיד לַעֲשׂוֹת. לְפִי שֶׁהִיז מִלֵּאכִי הַשֶּׁרֶת מִקְטֵרִגִּים וְאוֹמְרִים: 'רְבוּנוּ שָׁל עוֹלָם, מִי שֶׁעֹתִיד וְרָעוּ לְהַמִּית בְּנִיךָ בְּצִמָּא, אִתָּה מַעֲלָה לֹא בָּאָר? וְהוּא מְשִׁיבָם: 'עִכְשָׁו, מַה הוּא, צָדִיק אוֹ רָשָׁע? אָמְרוּ לוֹ: 'צָדִיק'. אָמַר לָהֶם: 'לְפִי מַעֲשִׂיו שָׁל עִכְשָׁו אֲנִי דָנוּ', וְזֶהוּ: "בְּאִשֶּׁר הוּא־שָׁם". וְהִכֵּן הִמִּית אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצִמָּא? כִּשְׁהִגְלָם

יח קוֹמֵי טוּלִי יֵת רַבִּינָא וְאַחֲקִיפִי יֵת יִדְךָ בֵּיה אֲרִי לְעַם סְגִי אֲשׁוּנָה:

(יח) קוֹמֵי שְׂאֵי אֶת־הַנֶּעֱרָ וְהַחֲזִיקִי אֶת־יָדְךָ בּוֹ כִּי־לִגְוִי גָדוֹל אֲשִׁימוּנִי:

יט ויגלֹא יְיָ ית עֵינֶיהָ וַחֲזַת בִּירָא דְמִיָּא
וְאִזְלַת וּמַלַּת ית רַקְבָּא מִיָּא וְאִשְׁקִיָּא ית
רַבִּיָּא:

(יט) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתִּלְכֹּד
וַתַּמְלֵא אֶת־הַחֲמַת מַיִם וַתִּשְׁק אֶת־הַנָּעַר:

כ וַהֲוֵה מִימְרָא דִּי בְּסַעְדָּה דְּרַבִּיָּא וּרְבָא
וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּרָא וַהֲוֵה רַבִּי קִשְׁתָּא:

(כ) וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנָּעַר וַיַּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר וַיְהִי
רֹבֵה קִשְׁתָּא:

כז מְדַגְשָׁת, הָיָה יוֹשֵׁב בְּמִדְבָּר וּמִלְסָטִים אֶת הָעוֹבְרִים,
הוא שְׁנַאָמֶר: (לעיל טז) "ידו בכל וגו'".

כז"י רֹבֵה קִשְׁתָּא • יוֹרָה חֲצִים בְּקִשְׁתָּא. קִשְׁתָּא • על
שֵׁם הָאֲמָנוּת, כְּמוֹ: חֲמֵר, גְּמֵל, צִיד, לְפִיכּוֹף הַשִּׁי"ן

כא וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּרָא דְּפֶאֱרֹן וַנְּסִיבַת לָהּ אִמָּה
אֶתְתָּא מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם:

(כא) וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פֶּאֱרֹן וַתִּקַּח־לּוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאַרְצֵן
מִצְרַיִם:

כז"י מֵאַרְצֵן מִצְרַיִם • מִמְּקוֹם גְּדוּלִּיָּה, שְׁנַאָמֶר: (סז) "וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִית וְגו'", הִינּוּ דְאֶמְרֵי אֲנָשִׁי: 'זֶרֶק
חוּטְרָא לְאֹרִיָּא, אַעֲקָרִיָּה קִאִי'.

~ יום שישי י"ט מרחשון ~

כב וַהֲוֵה בְּעֵדָא הָהִיא וְאָמַר אַבְימֶלֶךְ וּפִיכַל
רַב חֵילָה לְאַבְרָהָם לְמִימְרָא דִּי
בְּסַעְדָּךְ בְּכַל דִּי אֶת עֶבֶד:

(כב) וַיְהִי בַּעַת הַהִוא וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ וּפִיכַל שְׂרִי
צָבָאוּ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל
אֲשֶׁר־אַתָּה עוֹשֶׂה:

כז"י אֱלֹהִים עִמָּךְ • לְפִי שְׂרָאוּ שְׂרָאָא מְשְׁכֻנַּת סֶדֶם לְשָׁלוֹם, וְעַם הַמְּלָכִים נִלְחַם וְנִפְּלוּ בִּידוֹ, וְנִפְקְדָה אִשְׁתּוֹ
לְזַקְנִיו.

כג וּבְעֵזַן קַיִם לִי בְּמִימְרָא דִּי הָכָא דְלָא
תִּשְׁקֵר בִּי וּבְכִרִי וּבְכִרִי בְּרִי כְּטִיבוּתָא דִּי
עֲבָדִית עִמָּךְ תַּעֲבֹד עִמִּי וְעַם אֶרְעָא
דְּאֶתְתָּבְתָּא בָּהּ:

(כג) וַעֲתָה הִשָּׁבְעָה לִּי בָאֱלֹהִים הִנֵּה אִם־תִּשְׁקֹר לִּי
וּלְגִינִי וּלְנִכְדִּי כַּחֲסֹד אֲשֶׁר־עֲשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה
עִמָּדִי וְעַם־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־גִּרְתָּהּ בָּהּ:

כז"י וּלְגִינִי וּלְנִכְדִּי • עַד כָּאֵן רַחֲמֵי הָאֵב עַל הַבֶּן. כַּחֲסֹד אֲשֶׁר־עֲשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי • שְׁאֲמַרְתִּי
לָךְ: "הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ" (בראשית רבה) •

כד וַאֲמַר אַבְרָהָם אָנָּה אֲקָמִם:

(כד) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ:

כה וְאֹכַח אַבְרָהָם ית אַבְימֶלֶךְ עַל עֵיסַק
בִּירָא דְּמִיָּא דִּי אָנִיסוּ עֲבָדֵי אַבְימֶלֶךְ:

(כה) וַהֲוֹכַח אַבְרָהָם אֶת־אַבְימֶלֶךְ עַל־אֲדוּתָא בְּאֵר
הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עֲבָדֵי אַבְימֶלֶךְ:

כז"י וַהֲוֹכַח • נִתְּוַכַּח עִמּוֹ עַל כֶּף.

כו וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעִית מֶאֵן עֲבַד יְתָ פִתְגָמָא הַדִּין וְאִף אֵת לֹא חִוֵּית לִי וְאִף אָנָּה לֹא שְׁמַעִית אֶלְהִין יוֹמָא דִּין:

(כו) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעִית מִי עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם־אֵתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְלַתִּי הַיּוֹם:

כו וַיְדַבֵּר אַבְרָהָם עִיֵּן וְתוֹרִין וַיְהִיב לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיְגַזְרוּ תְּרוּיָהוּן קָנִים:

(כו) וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֵאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית:

כח וַאֲקִים אַבְרָהָם יְתָ שְׁבַע חוֹרְפֵן דְּעָאן בְּלַחֲדִיָּהוּן:

(כח) וַיֵּצֵב אַבְרָהָם אֶת־שְׁבַע בְּכֶשֶׂת הַצֵּאן לְבִדְהָן:

כט וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לְאַבְרָהָם מָה אֲנִין שְׁבַע חוֹרְפֵן אֵלִין דְּאֶקְמָתָא בְּלַחֲדִיָּהוּן:

(כט) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מָה הִנֵּה שְׁבַע בְּכֶשֶׂת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְהָנָה:

לו וַיֹּאמֶר אַרִי יְתָ שְׁבַע חוֹרְפֵן תַּקְבֵּל מִן יָדִי בְדִיל דְּתַהִי לִי לְסִהְדוֹ אַרִי חֲפְרִית יְתָ בִּירָא הַדִּין (נ"י הָדָא):

(ל) וַיֹּאמֶר בִּי אֶת־שְׁבַע בְּכֶשֶׂת תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תַּהֲיֶה־לִּי לְעֵדָה בִּי חֲפְרִיתִי אֶת־הַפָּאָר הַזֹּאת:

וְאֹמְרִים: 'אֲנַחְנוּ חֲפְרָנוּהָ'. אֲמָרוּ בִּינֵיהֶם: כָּל מִי שִׁיתְרָאָה עַל הַבָּאָר וַיַּעֲלוּ הַמִּים לְקִרְאָתוֹ, שְׁלוֹ הִיא, וַעֲלוּ לְקִרְאָת אַבְרָהָם.

כ"י- בַּעֲבוּר תַּהֲיֶה־לִּי. זֹאת. לְעֵדָה. לְשׁוֹן עֲדוּת שֶׁל נִקְבָּה, כְּמוֹ: "וְעֵדָה הַמַּצְבָּה". בִּי חֲפְרִיתִי אֶת־הַבָּאָר. מְרִיבִים הָיוּ עָלֶיהָ רוּעֵי אַבְיִמֶלֶךְ

לא עַל כֵּן קִרְאָ לְמָקוֹם הַהוּא בָּאָר שְׁבַע בִּי שֵׁם תַּמָּן קִימּוֹ תְּרוּיָהוּן:

(לא) עַל־כֵּן קִרְאָ לְמָקוֹם הַהוּא בָּאָר שְׁבַע בִּי שֵׁם נִשְׁבָּעוּ שְׁנֵיהֶם:

לב וַיְגַזְרוּ קָנִים בְּבָאָר שְׁבַע וְקָם אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכַל רַב חֵילָה וְתַבּוֹ לְאַרְעָה פְּלִשְׁתִּיאִי:

(לב) וַיִּכְרְתוּ בְרִית בֵּין־בָּאָר שְׁבַע וַיָּקָם אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכַל שַׂר־צָבָאוֹ וַיֵּשְׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:

לג וַיִּנְצָבִיב נִצָּבָא (נ"י אֵילָנָא) בְּבָאָר שְׁבַע וַעֲלִי תַמָּן בְּשֵׁמָא דִּינִי אֶלְהָא דְּעֵלְמָא:

(לג) וַיִּטַּע אִשָּׁל בְּבָאָר שְׁבַע וַיִּקְרָא־שֵׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם:

שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֵלֶּה לְכָל הָעוֹלָם. לְאַחַר שְׁאוּכְלִים וְשׁוֹתִים, אָמַר לָהֶם: 'בָּרְכוּ לִמִּי שְׁאֲכַלְתֶּם מִשְׁלוֹ, סְבוּרִים אַתֶּם שְׁמִשְׁלִי אֲכַלְתֶּם, מִשְׁלִי מִי שְׁאָמַר וַהֲיָה הָעוֹלָם, אֲכַלְתֶּם' (סוֹטָה ט').

כ"י- אִשָּׁל. רַב וְשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: 'פְּרָדֶס לְהַבִּיא מִמֶּנּוּ פְּרוֹת לְאוֹרְחִים בְּסַעֲדָה', וְחַד אָמַר: 'פְּנִדָק לְאַכְסִינְיָא, וְכוּ כָּל מִיגֵי פְּרוֹת', וּמַצִּינוּ לְשׁוֹן נְטִיעָה בְּאֵהָלִים, שְׁנֹאֲמַר: (דְּבִיל יא) "וַיִּטַּע אֶהָלִי אֶפְדְּנוּ". וַיִּקְרָא־שֵׁם וַיְגוּ. עַל־יָדֵי אוֹתוֹ "אִשָּׁל" נִקְרָא שְׁמוֹ

בעל הטורים

(כט) הַצֵּבָתָה. ב' בְּמִסְוָה. "הַצֵּבָתָה לְבִדְהָנָה", "אֵתָּה הִצַּבְתָּ כָּל גְּבוּלוֹת אֶרֶץ" (תְּהִלִּים עז, יז). בְּזִכּוֹת אַבְרָהָם נִבְרָאוּ כָּל גְּבוּלוֹת אֶרֶץ. תוֹרָה ל

הַפְּנוּיָה לַיְשׁוּחוֹת קוֹדֶשׁ

וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם: בִּיאור בדברי המדרש שאברהם היה מאכיל עובדי דרכים ומבקש מהם להודות לה', ואם לא רצו היה דורש מהם סכום גדול, ואז היו מברכים – מהי התועלת בברכה כאשר נעשית בכפייה? ההסבר בזה ע"פ הסיפור בגמרא שרבי אלעזר אמר לאדם "ריקה כמה מכוער אותו האיש" – לקו"ש חט"ו ע' 122.

(ד) וַיִּגַּד אַבְרָהָם בְּאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים: לֹד וְאֶתוֹתָב אַבְרָהָם בְּאַרְעַ פְּלִשְׁתָּא יוֹמִין סְגִיאיִן:

מִפְּנֵי בּוֹשָׁה שֶׁל לוֹט, וּבָא לְאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים, וּבֶן צ"ט שָׁנָה הָיָה, שֶׁהָרִי בְּשִׁלְיָשִׁי לְמִילְתּוֹ בָּאוּ אֲצִלּוֹ הַמְּלָאכִים, הָרִי כ"ה שָׁנָה, וְכָאן כְּתִיב: "יָמִים רַבִּים", מְרַבִּים עַל הָרָאשׁוֹנִים. וְלֹא בָּא הַפְּתוּב לְסִתּוֹם אֶלָּא לְפָרֵשׁ, וְאִם הָיוּ מְרַבִּים עֲלֵיהֶם שְׁתֵּי שָׁנִים, אוֹ יוֹתֵר, הָיָה מְפָרָשׁ, וְעַל-כֵּן כָּתוּב אֵינֶם יִתְרִים יוֹתֵר מִשָּׁנָה, הָרִי כ"ו שָׁנָה, מִיָּד יֵצֵא מִשֵּׁם וְחֹזֵר לְחִבְרוֹן, וְאוֹתָהּ שָׁנָה קִדְמָה לִפְנֵי עֲקֵדְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק שְׁתֵּים-עָשָׂר שָׁנִים, כִּף שְׁנוּיָה ב' סֵדֶר עוֹלָם' (כ"ה).

כ"ו יָמִים רַבִּים • מְרַבִּים עַל שֶׁל חִבְרוֹן, בְּחִבְרוֹן עָשָׂה כ"ה שָׁנָה, וְכָאן כ"ו, שֶׁהָרִי בֶן ע"ה שָׁנָה הָיָה בְּצֵאתוֹ מִחִבְרוֹן, אוֹתָהּ שָׁנָה: "וַיָּבֹא וַיָּשָׁב בְּאֵלּוּנֵי מִמְרָא", שֶׁלֹּא מִצִּינּוֹ קָדָם לְכֵן שְׁתַּיִשָּׁב אֶלָּא שֵׁם, שֶׁכָּל מְקוֹמוֹתָיו הָיָה בְּאוֹרֶחַ, חוֹנֵה וְנוֹסֵעַ וְהוֹלֵךְ, שְׁנֵאמַר: "וַיַּעֲבֹר אַבְרָם", "וַיַּעֲתֵק מִשֵּׁם", "וַיְהִי רַעֲב..." וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצִּינָה, וּבְמִצְרַיִם לֹא עָשָׂה אֶלָּא שְׁלִשָּׁה חֳדָשִׁים, שֶׁהָרִי שָׁלַח פְּרָעָה. מִיָּד: "וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו" עַד "וַיָּבֹא וַיָּשָׁב בְּאֵלּוּנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן", שֵׁם יָשָׁב עַד שְׁנֵה־פָּכָה סָדוֹם, מִיָּד: "וַיִּסַּע מִשֵּׁם אַבְרָם"

~ שבת קודש כ' מרחשון ~

אִוְהִיָּה בְּתֵר פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין וַיִּנְי נְסִיָּה אַבְרָהָם וְאָמַר לֵה אַבְרָהָם וְאָמַר הָא אָנָּא:

כב (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

שֶׁהָיָה מִתְפָּאֵר עַל יִצְחָק שֶׁמָּל בֶּן י"ג שָׁנָה, וְלֹא מִחָא, אָמַר לוֹ יִצְחָק: 'בְּאַבְרָם אֶחָד אֶתָּה מִיִּרְאָנִי, אֵלּוּ אָמַר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'זָבַח עֲצָמָךְ לִפְנֵי, לֹא הָיִיתִי מִעַבְב'. הִנְנִי • כִּף הָיָה עֲנִיָּתָם שֶׁל חֲסִידִים, לְשׁוֹן עֲנָנָה הוּא וּלְשׁוֹן זְמוֹן.

כ"ו אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • יֵשׁ מְרַבּוֹתֵינוּ אוֹמְרִים: (סְנַהֲדְרִין פט) 'אַחֲרֵי דְבָרָיו שֶׁל שֵׁטֶן, שֶׁהָיָה מְקַטְרֵג וְאוֹמַר: מִכָּל סֻעָה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם לֹא הִקְרִיב לִפְנֵיךְ פֶּר אֶחָד, אוֹ אֵיל אֶחָד. אָמַר לוֹ: 'כָּלוּם עָשָׂה אֶלָּא בְּשִׁבִּיל בְּנוֹ, אֵלּוּ הָיִיתִי אוֹמַר לוֹ: זָבַח אוֹתוֹ לִפְנֵי, לֹא הָיָה מִעַבְב'. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: 'אַחֲרֵי דְבָרָיו שֶׁל יִשְׁמַעֲאֵל,

בְּאוֹמַר דְּבַר כֶּעֶן יֵת בְּרוּךְ יֵת יִחִידֵךְ דִּי רַחֲמֵי יֵת יִצְחָק וְאִיזֵל לֵךְ לְאַרְעָא פּוֹלְחָנָא וְאַסְקָה קְדָמִי תַּמָּן לַעֲלֵמָא עַל חַד מִן טוֹרֵיָא דִּי אִמְרָ לֵךְ:

(ב) וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִחִידֶךָ אֲשֶׁר־אֶהְיֶה אֹתוֹ יִצְחָק וְלֹךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲלֹה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ:

עֲלִי אֶת הַמִּצְוָה וְלִיתֵן לוֹ שָׂכָר עַל כָּל דְּבִיּוֹר וְדְבִיּוֹר. אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה • יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן ב' דְּבָרֵי הַיָּמִים' (א ב): "לְבָנוֹת אֶת בֵּית ה' בִּירוּשָׁלַיִם, בְּהַר הַמֹּרִיָּה". וּבְרַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְכַרְכָּה פְּרָשׁוֹ, עַל שֵׁם שְׁמִשֵּׁם הוֹרָאָה יוֹצֵאָה לִישְׁרָאֵל. וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּמוֹ עַל שֵׁם עֲבוֹדַת הַקְּטָרֶת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוֹר, נִרְדָּ וּשְׂאֵר בְּשָׂמִים. וְהַעֲלֵהוּ • לֹא אָמַר לוֹ 'שְׁחַטְהוּ', לִפְנֵי שֶׁלֹּא הָיָה חַפֵּץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁחֵט, אֶלָּא לְהַעֲלֵהוּ לְהַר

כ"ו קַח־נָא • אֵין 'נָא', אֶלָּא לְשׁוֹן בִּקְשָׁה, אָמַר לוֹ: 'בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, עֲמֵד לִי בְּזֶה הַנִּסְיוֹן, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: הָרָאשׁוֹנוֹת לֹא הָיָה בְּהֵן מִמֶּשׁ' (סְנַהֲדְרִין פט). אֶת־בְּנֶךָ • אָמַר לוֹ: 'שְׁנֵי בָנִים יֵשׁ לִי, אָמַר לוֹ: "אֶת־יִחִידֶךָ". אָמַר לוֹ: 'זֶה יִחִיד לְאָמִי, וְזֶה יִחִיד לְאָמִי', אָמַר לוֹ: "אֲשֶׁר־אֶהְיֶה". אָמַר לוֹ: 'שְׁנֵיהֶם אֲנִי אוֹהֵב, אָמַר לוֹ: "אֶת יִצְחָק". וְלָמָּה לֹא גָלָה לוֹ מִתְחִלָּה? שֶׁלֹּא לַעֲרֹבָבוֹ פִּתְאֵם, וְתוֹזוֹת דַּעְתּוֹ עָלָיו וְתַסְרָף, וּבְכִי לְחִבְב

בעל הטורים

כב (ב) אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה. בְּגִימָטְרִיָּא: בִּירוּשָׁלַיִם. תוֹרָה ג

חפיות לשיחות קודש

קח נא את בנך: ביאור בדברי הגמרא "עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים", מדוע אם אברהם לא היה עומד בנסיון העקידה, היו אומרים שאין ממש בתשעת הניסיונות הראשונים? ובפרט שאחד מהם היה נסיון של מסירות נפש באור כשרים – לקר' ש ח"כ ע' 73.

לַעֲשׂוֹתָו עֲלֶה, וּמִשְׁהַעֲלֹהוּ, אָמַר לוֹ: הִירִידָהוּ. אֶחָד
הַהָרִים • הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא מִתְּהַא הַצַּדִּיקִים (סְפָרִים
אֲחֵרִים: מִשְׁהַא לַצַּדִּיקִים), וְאַחֲרֵיכֶן מְגַלֶּה לָהֶם, וְכָל זֶה כְּדִי

לַעֲשׂוֹתָו עֲלֶה, וּמִשְׁהַעֲלֹהוּ, אָמַר לוֹ: הִירִידָהוּ. אֶחָד
הַהָרִים • הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא מִתְּהַא הַצַּדִּיקִים (סְפָרִים
אֲחֵרִים: מִשְׁהַא לַצַּדִּיקִים), וְאַחֲרֵיכֶן מְגַלֶּה לָהֶם, וְכָל זֶה כְּדִי

נקודות משיחות קודש ~

עקידה בישמעאל?

מִשְׁתַּמֵּעַ שְׂבַעַת הַעֲקִידָה כְּבָר עָשָׂה יִשְׁמַעֲאֵל תְּשׁוּבָה.
וּבַעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה יֵשׁ מַעֲלָה מִיַּחֲדָת שְׂבַכּוּחָהּ לַהֲפֹךְ
זְדוּנוֹת לְזָכוּיוֹת. אִם כֵּן, מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה גְּדוּלָּה עַל מַעֲלַת
הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵרִי אֵין בְּכּוֹחַ הַצַּדִּיקִים לַהֲעֲלוֹת לַקִּדְשָׁה
אֶלָּא אֶת דְּבָרֵי הַרְשָׁוָה, וְדוֹקָא בְּכּוֹחַ עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה נִתָּן
לַהֲעֲלוֹת גַּם אֶת הַזְדוּנוֹת שֶׁיְהִי כְּזָכוּיוֹת.
וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מָה שֶׁעָלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם
שֶׁ"בְּנֶגֶד אֶת יְחִידָךְ אֲשֶׁר אֶהְבֶּת" הוּא יִשְׁמַעֲאֵל. הַדְּבָר נִבְעַ
מִן הַמַּעֲלָה הַמִּיַּחֲדָת שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיטָה
בְּיִשְׁמַעֲאֵל וְלֹא בְּיִצְחָק, שֶׁהִיטָה צַדִּיק.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו ע' 178-179 הע' 49)

קֹחַ נָא אֶת בְּנֶגֶד אֶת יְחִידָךְ אֲשֶׁר אֶהְבֶּת אֶת יִצְחָק (כב, ב)
אֶת בְּנֶגֶד - אָמַר לוֹ שְׁנֵי בָנִים יֵשׁ לִי, אָמַר לוֹ אֶת יְחִידָךְ.
אָמַר לוֹ, זֶה יְחִיד לְאִמּוֹ וְזֶה יְחִיד לְאִמּוֹ, אָמַר לוֹ אֲשֶׁר
אֶהְבֶּת. אָמַר לוֹ שְׁנֵיהֶם אֲנִי אוֹהֵב, אָמַר לוֹ אֶת יִצְחָק
(רש"י).

לְבִאּוּרָה תְּמוּהָ: אִיךָ עָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ
שֶׁהִכּוֹנֶה לִישְׁמַעֲאֵל, עַד שֶׁגַם לְאַחַר שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
אָמַר לוֹ "אֶת יְחִידָךְ אֲשֶׁר אֶהְבֶּת" עֲדִין חֲשָׁב שְׂאוּלִי מְדַבֵּר
עַל יִשְׁמַעֲאֵל?

וְיֵשׁ לִזְמַר הַבִּאּוּר בְּזֶה עַל דְּרָף הַפְּנִימִיּוֹת:

מִזֶּה שֶׁיִשְׁמַעֲאֵל הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הַנְּעָרִים שֶׁהָלְכוּ עִם
אַבְרָהָם לַמַּעֲשֶׂה הַעֲקִידָה, אִף שֶׁלִּפְנֵי כֵּן גִּרְשׁוּ אַבְרָהָם,

גִּזְעָקִים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא וְזָרָז יֵת חֲמָרָה
וְדָבָר יֵת תְּרִין עוֹלִימָוִהי עֲמָה וְיֵת יִצְחָק
כִּרָּה וְצִלָּח אַעֲזִי לַעֲלֵתָא וְקָם וְאָזַל לְאַתְרָא
דִּי אָמַר לֵה יֵי:

(ג) וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-חֲמֹרֹו וַיִּקָּח
אֶת-שְׁנֵי נְעָרָיו אֹתָו וְאֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֲצֵי
עֹלָה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר-לוֹ הָאֱלֹהִים:

בְּלֹא שְׁנֵי אֲנָשִׁים, שָׂאֵם יִצְטָרֵךְ הָאֶחָד לְנִקְבִּי
וְיִתְרַחֵק, יִהְיֶה הַשְּׁנִי עִמּוֹ. וַיִּבְקַע • תְּרַגּוּמוֹ: וְצִלָּח,
כְּמוֹ: (שְׂמוּאֵל ב יח) "וְצִלָּחוּ הַיִּרְדָּן", לְשׁוֹן בְּקוּעַ,
סִינֵדֶר "א בְּלַע"ז.

כַּס"י • וַיִּשְׁכֶּם • נִדְרָז לַמַּצָּנָה (פסחים ד). וַיַּחֲבֹשׁ • הוּא
בְּעֲצֻמוֹ וְלֹא צִוָּה לְאַחַד מֵעַבְדָּיו, שֶׁהִאֲהָבָה מְקַלְקֵלָת
אֶת הַשׁוּרָה. אֶת-שְׁנֵי נְעָרָיו • (ב"ר) יִשְׁמַעֲאֵל
וְאַלְעָזָר, שָׂאִין אָדָם חָשׁוּב רָשָׁא לְצִאת לְדֶרֶךְ

ד בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וְזָקָף אַבְרָהָם יֵת עֵינוֹהִי
וְחִזָּא יֵת אֲתָרָא מְרַחֵק:

(ד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׁא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא
אֶת-הַמָּקוֹם מְרַחֵק:

וְאֵלֹו הָיָה לוֹ שְׁהוּת לְהַמְלִיךְ אֶל לְבוֹ, לֹא הָיָה עוֹשֶׂה.
וַיִּרְא אֶת-הַמָּקוֹם • רָאָה עֲנָן קָשׁוּר עַל הָהָר.

כַּס"י • בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי • לְמָה אֲחֵר מִלְּהִרְאוֹתָו מִיָּד,
כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: 'הִמָּמוּ וְעָרְבּוּ פִתָּאִם וְטָרַף דַּעְתּוֹ,

הַנְּאֻמֵּר אַבְרָהָם לְעוֹלִימָוִהי אוֹרִיכוֹ לְכוֹן
הָכָא עִם חֲמָרָא וְאָנָא וְעוֹלִימָא נִתְמַטִּי עַד
כָּא וְנִסְגִּיד וְנִתּוּב לְוִתְכוֹן:

(ה) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-נְעָרָיו שְׂבוּ-לָכֶם פֹּה עִם-
הַחֲמֹור וְאֲנִי וְהַנֶּעֱר נִלְכָּה עַד-כָּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה
אֵלֵיכֶם:

בעל הטורים

(ד) אֶת הַמָּקוֹם. בְּגִמְטְרִיא: זֶה
וְנִשְׁלֵיִם. מְרַחֵק. חֶסֶר כְּתִיב, קָרִי
הַמָּקוֹם מִלְּפָנֶיהֶם. תּוֹרָה ה

בֵּיה: "מְרַחֵק", שֶׁהִשְׁטָן הָיָה מְרַחֵק
וְנִשְׁוֹבָה, "נִתְנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה" (בְּמִדְבָּר

בְּגִמְטְרִיא: זֶה
חֶסֶר כְּתִיב, קָרִי
הַמָּקוֹם מִלְּפָנֶיהֶם. תּוֹרָה ה

כ"י • עֲד־כָּה • כְּלוּמַר דְּרַף מוּעָט, לְמָקוֹם אֲשֶׁר לְפָנֵינוּ. וּמִדְרַש אֲגָדָה: 'אָרָאָה הֵיכֵן הוּא מַה שְּׁאָמַר לִי הַמָּקוֹם: "כָּה יִהְיֶה זֶרַעְךָ"'. וְנִשְׁוֹכָה • נִתְנַבֵּא שִׁישׁוּבוֹ שְׁנֵיהֶם.

(ו) וַיִּקַּח אֲבִרְהָם אֶת־עֲצֵי הָעֵלָה וַיֵּשֶׁם עַל־יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמֶּאֱכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

כ"י • הַמֶּאֱכָלֶת • סִפִּין, עַל שֵׁם שְׁאוּכָלֶת אֶת הַבָּשָׂר, כְּמָה דְתִימָא: (דברים לב) "וְחִרְבִּי תֹאכַל בָּשָׂר", וְשִׁמְכִשְׁרֵת בָּשָׂר לֹאכִילָה. דְּכָר אַחֵר: זֹאת נִקְרְאת 'מֶאֱכָלֶת', עַל שֵׁם שִׁישְׁרָאֵל אוֹכִלִים מִתֵּן שְׂכָרָה.

(ז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אֲבִרְהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַאֲנִי הִשָּׁה לָעֵלָה:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה־לּוֹ הִשָּׁה לָעֵלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:

כ"י • יִרְאֶה־לוֹ הִשָּׁה • כְּלוּמַר: יִרְאֶה וַיִּבְחַר לוֹ הִשָּׁה, וְאִם אֵין שָׁה, "לָעֵלָה בְנִי". וְאֶף־עַל־פִּי שְׁהִבִּין יִצְחָק שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְהַשְׁחֵט: "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו", בְּלֵב שָׁוֶה.

(ט) וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים וַיָּבִין שֵׁם אֲבִרְהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁם אוֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים:

כ"י • וַיַּעֲקֹד • (שבת נד) יָדָיו וְרַגְלָיו מֵאֲחוּרָיו, הַיָּדִים וְהָרַגְלִים בְּיַחַד הֵיא עֲקָדָה, וְהוּא לְשׁוֹן "עֲקָדִים", שֶׁהֵיוּ קָרְסְלֵיהֶם לְבָנִים, מְקוֹם שְׁעוֹקְדִין אוֹתָן בּוֹ, הָיָה נָכַר.

(י) וַיִּשְׁלַח אֲבִרְהָם אֶת־יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת־הַמֶּאֱכָלֶת לְשַׁחַט אֶת־בְּנוֹ:

יד, ד), "לָכָה וְנִשְׁוֹכָה" (שמואל א' ט, ד), "נִחַפְּשָׁה דְרָכֵינוּ וְנִחַקְרָה וְנִשְׁוֹכָה" (איכה ג, ט), "הִשְׁיבֵנוּ ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁוֹכָה" (שם ד, כא), "לָכוּ וְנִשְׁוֹכָה אֵל ה'" (דושה ג, א). בְּזִכּוֹת אֲבִרְהָם שְׁאָמַר "נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹכָה" זָכוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְהִינֵנוּ "לָכָה וְנִשְׁוֹכָה", "נִחַפְּשָׁה דְרָכֵינוּ וְנִחַקְרָה וְנִשְׁוֹכָה", "הִשְׁיבֵנוּ ה'" וּבְזִכּוֹתָיו הַגָּלִיּוֹת מִתְקַבְּצוֹת, וְזֶהוּ "לָכוּ וְנִשְׁוֹכָה אֵל ה'". וְאִם לֹא זָכוּ, אוֹמַר "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹכָה". וְכַשִּׁיזָכוּ, "הִשְׁיבֵנוּ ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁוֹכָה" — הַכֹּל בְּזִכּוֹת אֲבִרְהָם. תוֹרָה ו

(י) לְשַׁחַט. ב' בְּמִסְוֶרָה. "לְשַׁחַט אֶת בְּנוֹ", "לְשַׁחֲטוֹ אֱלֵיהֶם הָעוֹלָה" בְּפִרְשֵׁת יִחְזָקָאֵל (מ, לט) גְּבִי קְרִבְנוֹת. שְׁאָנוּ לוֹמְדִין עֲנִין הַקְרִבְנוֹת מֵאֲבִרְהָם, כְּדֹאמְרֵינוּ (תמיד לא, ב) כּוֹפְתִין הֵיוּ הַתְּמִיד יָד וְרַגֵּל כְּעִקִּידַת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם. תוֹרָה יא

בעל הטורים

(יא) וַיִּקְרָא אֵלָיו מֶלֶאךָ יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר
אֲבֹרָהּ | אֲבֹרָהּ | וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

נ"י אֲבֹרָהּ אֲבֹרָהּ. לְשׁוֹן חֶבֶה הוּא, שְׂכּוּפֵל אֶת שְׁמוֹ.

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל־תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל־הַנֶּעַר וְאֶל־תַּעַשׂ לוֹ
מֵאוּמָה כִּי עֵתָה יִדְעָתִי כִּי־יִרְאֶה אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא
חֲשַׁכֶּתָּ אֶת־בִּנְךָ אֶת־יְחִידְךָ מִמֶּנִּי:

נ"י אֶל־תְּשַׁלַּח • לְשַׁחַט, אָמַר לוֹ: 'אִם בֶּן לְחָנָם
בְּאִתִּי לְכָאן, אֶעֱשֶׂה בּוֹ חֶבְלָה וְאוֹצִיא מִמֶּנּוּ מֵעַתָּה דָם',
אָמַר לוֹ: "אֶל־תַּעַשׂ לוֹ מֵאוּמָה", אֵל תַּעַשׂ בּוֹ מוֹם.
כִּי עֵתָה יִדְעָתִי • אָמַר רַבִּי אָבָא: אָמַר לוֹ אֲבֹרָהּ:
"אֶפְרַשׁ לְפָנֶיךָ אֶת שִׁיחָתִי: אֶתְמַל, אֶמְרָת לִי: "כִּי
בִיצָחֶךָ יִקְרָא לְךָ זֶרַע", וְחִזְרָת וְאֶמְרָת: "קַח־נָא
אֶת־בִּנְךָ". עֲכָשׁוּ, אֶתָּה אוֹמֵר לִי: "אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ

(יג) וַיֵּשֶׂא אֲבֹרָהּ אֶת־עֵינָיו וַיִּרְאֵהוּ אֵיל אַחֵר
נֹאחַז בִּסְבָּךְ בְּקִרְנָיו וַיִּלְךְ אֲבֹרָהּ וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל
וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בָּנוֹ:

נ"י אֶל־וַיֵּשֶׂא אֵיל • מוֹכֵן הָיָה לְךָ מִשִּׁשֶּׁת יָמֵי
בְּרִאשִׁית. אַחֵר • אַחֲרֵי שֶׁאָמַר לוֹ הַמֶּלֶאךָ: "אֵל
תְּשַׁלַּח יָדְךָ", רָאָהוּ כְּשֶׁהוּא נֹאחַז, וְהוּא שְׁמִתְרַגְמֵן:
וַיִּקַּח אֲבֹרָהּ יָת עֵינָיו בְּתֵר אֵלֶיךָ (סְפָרִים אֲחֵרִים: וּלְפִי
הַאֲגָדָה: אַחֵר כֹּל דְּבָרֵי הַמֶּלֶאךָ וְהַשְׂכִּינָה, וְאִחֵר טַעֲנוּתִי שֶׁל אֲבֹרָהּ).
בִּסְבָּךְ • אֵילָן. בְּקִרְנָיו • שֶׁהָיָה רֵץ אֶצֶל אֲבֹרָהּ,

וְהַשֵּׁטֶן סוֹבֵכּוֹ וּמַעֲרַבּוֹ בְּאֵילָנוֹת. תַּחַת בָּנוֹ • מֵאַחֵר
שֶׁכְּתוּב "וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה", לֹא חִסֵּר הַמֶּקְרָא כְּלוּם,
מֵהוּ "תַּחַת בָּנוֹ"? עַל כָּל עֲבוּדָה שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ, הָיָה
מִתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר: 'יְהִי רַצּוֹן, שֶׁתִּהְיֶה זֶה כְּאֵלוֹ הֵיא
עֲשׂוּיָה בְּבִנִּי, כְּאֵלוֹ בְּנֵי שְׁחוּט, כְּאֵלוֹ דְּמוֹ זְרוּק, כְּאֵלוֹ
בְּנֵי מִפְשָׁט, כְּאֵלוֹ הוּא נִקְטָר וְנִעֲשֶׂה דֶשֶׁן'.

~ נקודות משיחות קודש ~

למה לא הייתה "הוצאת הדשן" בעקידת יצחק?

לְצַד הַמִּזְבֵּחַ, וְלֵאחֵר מִכֵּן מוֹצִיאִים אוֹתוֹ אֶל מַחוּץ
לְמִזְבֵּחַ. מֵהִי אַפּוֹא הַמַּעֲלָה בְּכֶךְ שֶׁאֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק נִשְׁאָר
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ?
בְּסִפְרֵי הַתַּנְכּוֹ מְבָאָר שֶׁהָאֶפֶר (דֶּשֶׁן) הַנִּשְׁאָר מִן הָעֵץ

וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בָּנוֹ (כב, יג)
חֲזוֹ"ל אוֹמְרִים שֶׁ"אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק כְּאֵלוֹ צָבוּר עַל גְּבִי
הַמִּזְבֵּחַ". וְלִכְאוּרָה הַדָּבָר דּוֹרֵשׁ הַסֵּבֵר: הָרִי אֶפֶר
הַקְּרִבָּנוֹת אֵינוֹ נִשְׁאָר עַל הַמִּזְבֵּחַ. תַּחֲלָה מְנִיחִים אוֹתוֹ

בעל הטורים

(יא) וַיִּקְרָא אֵלָיו מֶלֶאךָ ה' מִן־הַשָּׁמַיִם. סוֹפֵי תִיבוֹת בְּגִימָטְרִיא: מִיכָאֵל הָיָה. תוֹרָה יב

הפניות לשיחות קודש

אֶפְרַשׁ לְפָנֶיךָ שִׁיחָתִי גו': מֵהוּ הַמִּקְוֵה בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לְכָל הַשְׂקָלָא וְטוֹרִיא, וּמִדּוּעַ אֲבֹרָהּ תָּמָה רַק עֲכָשׁוּ עַל דְּבָרֵי הַקַּב"ה, וְלֹא קוֹדֵם לִכֵּן כֹּאשֶׁר
צוּוּה לַעֲלוֹת אֶת יִצְחָק לְעוֹלָה, שׁוּה בְּסִתְרָה לְהַבְטִיחַ הַקַּב"ה "כִּי בִיצָחֶךָ יִקְרָא לְךָ זֶרַע" – לְקו"ש חל"ה ע' 76. תַּחַת בָּנוֹ: מִדּוּעַ הִתְפַּלֵּל אֲבֹרָהּ
שֶׁהָאֵיל יִהְיֶה "כְּאֵלוֹ בְּנֵי שְׁחוּט וְכו'", הָרִי הַמֶּלֶאךָ אָמַר "אֵל תַּעַשׂ לוֹ מֵאוּמָה", וְרַש"י לְעֵיל מְסִבִּיר שֶׁהַקַּב"ה מְלַכְתְּחִילָה לֹא רָצָה שִׁישַׁח אֶת בְּנוֹ –
לְקו"ש חל"ה ע' 76.

הנשרף הוא יסוד "העפר שבו היורד למטה ואין האש שולטת בו". כלומר, שהאפר הוא החלק המתחזק ביותר שבדבר הנשרף, עד שאינו יכול להכלל ולהשגרף באש שלמעלה ממנו.

כך גם בעבודת האדם: ישנם דברים גשמיים שאפשר להעלותם לגמרי לקדשה. כאשר מקימים באמצעותם מצוה, הם עצמם נעשים חלק מן המצוה ומתעלים ב"אש שלמעלה". לעומתם, ישנם ענייני רשות – צרכי הגוף והחיים הגשמיים – שאינם הופכים בעצמם לקדושה, אלא לכל היותר משמשים ומסייעים לעבודת ה'.

לכן מורידים את הדשן מן המזבח. כאשר אדם עוסק בענייני הגשמיים לשם שמים, גם הם נמצאים ב"מקום טהור". וכאשר הוא משתמש בהם עצמם לעבודת ה', על

דרך "בכל דרכיך דעהו", הם אף מתקברים אל המזבח. ובכל זאת, הם אינם נעשים חלק מן הקדשה עצמה, ולכן אינם נשארים על גבי המזבח.

אצל יצחק אבינו התחדש דבר מיוחד. יצחק היה "עלה תמימה", וכל מציאותו הייתה מסורה ומאחדת עם הקדוש ברוך הוא. לא רק חיי הרוחניים, אלא גם גופו וענייני הגשמיים היו חלק מעבודת ה', עד שלא הרגשה בהם גשמיית נפרדת.

לכן גם "אפרו" של יצחק – העניינים הנמוכים והגשמיים ביותר שבו – נשאר צבוע על גבי המזבח. גם הם התעלו ונכללו לגמרי בקדשה.

(ע"פ לקוטי שיחות, חכ"ה ע' 131 ואילך)

(יד) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה יִרְאָה
אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר יְהוָה יִרְאָה:

ש"י ה' יִרְאָה • פשוטו כתרגומו: ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבתו. אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם • שיאמרו לימי הדורות עליו: "בהר זה יראה" הקדוש-ברוך-הוא לעמו. הַיּוֹם • הימים העתידין, כמו: "עד היום הזה" שבכל המקרא, שכל הדורות הבאים הקוראים

יופלא ויצלי אברהם תמן באתרא ההוא ואמר קדם יי הקא יהון פלחן דירא בכך יתאמר ביומא הדין בטורא הדין אברהם קדם יי פלח:

את המקרא הזה, אומרים: 'עד היום הזה', על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה: ה' יראה עקרה זו לסלח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפרענות, כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים "בהר ה' יראה", אפרו של יצחק צבוע ועומד לכפרה.

טו וַיִּקְרָא מִלְאָכָא דַּיִי לְאַבְרָהָם תַּגִּינוּת מִן שְׁמִיָּא:

(טו) וַיִּקְרָא מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם שְׁנֵית מִן הַשָּׁמַיִם:

טז ואמר במימרי קימית אמר יי ארי חלף די עבדתא ית פתגמא הדין ולא מנעמא ית ברך ית יחידך:

(טז) וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־יְהוָה כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת־בִּגְדְּךָ אֶת־יְחִידְךָ:

בעל הטורים

בנביאים – "לבוא בהר ה'" בישעיה (ל, בט). "מי יעלה בהר ה'" – בכתובים (תהלים כד, א). כנגד שלש רגלים שעולין להר ה' לרגל: תורה טו

לירושלם ידע. וזהו שנאמר (יחזקאל מט, לה) "ושם העיר מיום ה' שמה". בהר ה'. ג' במסורה, בתורה בנביאים בכתובים. בתורה – "בהר ה' יראה".

(יד) ה' יראה. בפסיק. לומר לה, שקרא שם המקום ה'. וזהו שאמרו חז"ל (בראשית רבה סד, ד) אפילו שם חדש שעתיד הקדוש ברוך הוא לחדש

יֹאמְרֵי בְרָכָא אֲבָרְכְּךָ וְאַסְגֵּי יֵת בְּנֶךָ
כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכַחֲלָא דִּי עַל כִּיף יָמָא
וְיִרְתִּינוּ בְּנֵיךָ יֵת קְרָוִי סְנְאִיהוֹן:

(יז) כִּי־בָרַךְ אֲבָרְכְּךָ וְהִרְבָּה אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלֹל אֲשֶׁר עַל־שֹׁפֶת הַיָּם וִירַשׁ זֶרְעֶךָ אֶת
שַׁעַר אֲבִיבוֹ:

כז"י ◀ בָּרַךְ אֲבָרְכְּךָ • אֶחָת לָאֵב וְאַחַת לְבָן. וְהִרְבָּה אֲרָבָה • אֶחָת לָאֵב וְאַחַת לְבָן.

יח וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּנֵיךָ כָּל עַמְמֵיָא דְאַרְעָא
חֲלָף דִּי קַבְלָתָא לְמִימְרֵי:

(יח) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֲקֵב אֲשֶׁר
שָׁמַעְתָּ בְּקָלִי:

יט וְתַב אֲבָרְכֶם לֹות עוֹלָמְוֵהִי וְקָמוּ וְאַזְלוּ
פְּחָדָא לְבָאָר שָׁבַע וְיִתִּיב אֲבָרְכֶם בְּבָאָר
שָׁבַע:

(יט) וַיֵּשֶׁב אֲבָרְהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו
אֶל־בָּאָר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבָרְהָם בְּבָאָר שָׁבַע:

שְׁנָאָמֵר: "וַיִּגֵּר אֲבָרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים",
מְרַבִּים מִשְׁל חֲבֵרוֹן הָרָאשׁוֹנִים, וְהֵם כ"ו שָׁנָה, כְּמוֹ
שֶׁפִּרְשָׁנוּ לְמַעַלָּה.

כז"י ◀ וַיֵּשֶׁב אֲבָרְהָם בְּבָאָר שָׁבַע • לֹא יִשְׁכַּח מִמֶּשׁ,
שֶׁהָיָה בְּחֵבֶרֶן הָיָה יוֹשֵׁב. י"ב שָׁנִים לְפָנֵי עֲקֵדְתּוֹ שֶׁל
יִצְחָק, יָצָא מִבָּאָר שָׁבַע וְחָלַף לוֹ לְחֵבֶרֶן, כְּמוֹ

כֹּהֲנָה בְּתֵר פְּתֻמָּיָא הָאֵלִין וְאַתְחִוָּא
לְאֲבָרְהָם לְמִימְרָא הָאֵלִית מְלָכָה אֶף הִיא
בְּנִין לְנַחֲרוֹר אַחִידָא:

(כ) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּגֵּר לְאֲבָרְהָם לֵאמֹר
הִנֵּה יֹלְדָה מְלָכָה גַם־הִיא בָנִים לְנַחֲרוֹר אַחִידָא:

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", הִרְהוּרֵי דְבָרִים שֶׁהָיוּ עַל־יְדֵי עֲקֵדָה.
גַּם־הוּא • אֶף הִיא הִשְׁתַּחֲוִּיתָה מִשְׁפָּחוּתֶיהָ לְמִשְׁפָּחוֹת
אֲבָרְהָם גַּם כֵּן, מֵה אֲבָרְהָם י"ב שָׁבָטִים שִׁינְאוּ
מִיַּעֲקֹב: ח' בְּנֵי הַגְּבִירֹת וְד' בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, אֶף אֵלוֹ,
ח' בְּנֵי גְבִירֹת וְד' בְּנֵי פְלִגְשׁ.

כז"י ◀ אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּגֵּר וְגו' • בְּשׁוּבוֹ מִהַר
הַמּוֹרִיָּה, הָיָה אֲבָרְהָם מִהַרְהָר וְאוֹמֵר: 'אֵלֹהִי הָיָה בְּנֵי
שְׁחוּט כָּכָר, הָיָה הוֹלֵךְ בְּלֹא בָנִים, הָיָה לִי לְהַשְׁיִאוֹ
אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֵנָר, אֲשָׁפֵל וּמִמָּרָא', בְּשׁוֹר הַקְּדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא, שְׁנוֹלְדָה רַבָּקָה בֵּת זֹוגוֹ, וְזֶהוּ "אַחֲרֵי

כא יֵת עוֹץ בּוֹרְכָה וְיֵת בּוֹז אַחוּהִי וְיֵת
קְמוּאָל אַבוּהִי דְאַרְם:

(כא) אֶת־עוֹץ בְּכָרוֹ וְאֶת־בּוֹז אַחִיו וְאֶת־קְמוּאֵל אָבִי
אַרְם:

כב וְיֵת כְּשִׁד וְיֵת חִזּוֹ וְיֵת פְּלִדֵּשׁ וְיֵת יִדְלָף
וְיֵת בְּתוּאֵל:

(כב) וְאֶת־כְּשִׁד וְאֶת־חִזּוֹ וְאֶת־פְּלִדֵּשׁ וְאֶת־יִדְלָף וְאֶת־
בְּתוּאֵל:

כג וּבְתוּאֵל אוֹלִיד יֵת רַבָּקָה תְּמַנְיָא אֵלִין
לְיִלְדַת מְלָכָה לְנַחֲרוֹר אַחוּהִי דְאַבְרָהָם:

(כג) וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת־רַבָּקָה שְׁמִנָּה אֱלֹהִי יֹלְדָה מְלָכָה
לְנַחֲרוֹר אַחִי אֲבָרְהָם:

כז"י ◀ וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת־רַבָּקָה • כָּל הַיּוֹחֲסִין הִלְלוּ לֹא נִכְתְּבוּ אֶלָּא בְּשִׁבִּיל פְּסוּק זֶה.

בעל הטורים

שֹׁפֶת הַיָּם", "וְכַחֲלֹל אֲרָבָה יָמִים" (איוב
כט, יח). וְזֶה הוּא שְׁנָאָמֵר (ישעיה סה, כב)
"כִּי כִימִי הָעֵץ יָמִי עֲמִי", שֶׁהִבְטִיחוּ
גַּם כֵּן בְּאַרְיִכוֹת יָמִים. תּוֹרָה יח
(יח) עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקָלִי. סוֹפִי
תִּיבוֹת: בְּרִית. תּוֹרָה יט

מִצְבֹּתָהּ" (ישעיה ו, יג) כִּנְגֵד יִצְחָק שֶׁקָּדַשׁ
שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. "כֹּהֲלָה
זֶרַע אֲמֵת" (ירמיה ב, כא) כִּנְגֵד יַעֲקֹב
שֶׁהָיָה מִשְׁתֹּי שְׁלִימָה, וְהִינֵנוּ דְקִתִּיב
(מִיכָה ו, כ) "תִּתֵּן אֲמֵת לַיַּעֲקֹב".
וְכַחֲלֹל. ב' בְּמִסְוֶה. "וְכַחֲלֹל אֲשֶׁר עַל

(יז) וְהִרְבָּה אֲרָבָה אֶת זֶרְעֶךָ. שֶׁלֹּש
פְּעָמִים כְּתִיב "זֶרְעֶךָ" בְּפִרְשָׁה, כִּנְגֵד
שֶׁלֹּש פְּעָמִים "זֶרַע" שְׁנֹקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל.
(ישעיה סא, ט) "זֶרַע בְּרַךְ ה'" בְּגִימַטְרִיָּא
זֶרַע אֲבָרְהָם, וְכִתִּיב (לֵחֵן בד, א) "וְהָיָה"
בְּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל־". "זֶרַע קִדְשׁ

(כד) וּפִלְגְּשׁוּ וְשָׂמָּה רְאוּמָה וְתִלְדַּ גַּם־הוּא אֶת־טֶבֶחַ
 אֶת־גִּחְם וְאֶת־תַּחֲשׁ וְאֶת־מַעֲכָה:
 כד וּלְחַנְתָּהּ וְשָׂמָּה רְאוּמָה וְיִלְדֵת אֶף הִיא
 יֵת טֶבֶחַ וְיֵת גִּחְם וְיֵת תַּחֲשׁ וְיֵת מַעֲכָה:
 פ פ פ

נקודות משיחות קודש ~

רמז נפלא בתיבת "מעכה"

המקום והעולם והשפיע עליהם.
 וזוהי השכיכות לסיום הפרשה בתיבת "מעכה", ראשי
 תבות "מלך על כל הארץ" (נסח הכרזה בקדוש
 ובתפלות ראש השנה) – כלומר, מלכותו של הקדוש
 ברוך הוא אינה מגבלת לאברהם ולגבי ישאל לבדם,
 אלא נמשכת ומתגלית ב"כל הארץ".

(ע"פ תורת מנחם – התועודיות תש"נ ח"א ע' 358 ואילך)

על פי הפלל "נערין תחלתן בסופן", יש לבאר את
 השכיכות בין תחלת פרשתנו: "וירא אליו ה' באלוני
 ממרא", לבין סיומה: "ואת מעכה".
 הכתוב "וירא אליו ה' באלוני ממרא" מלמד, שהתגלות
 ה' לאברהם אבינו ביום השלישי למלתו לא היתה באופן
 של פרישות והבדלה מן העולם, אלא בתוך העולם
 עצמו, ב"אלוני ממרא". הגלוי האלוקי חדר אל מציאות

פפפ קמ"ז פסוקים. אמנו"ן סימן. חסלת פרשת וירא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמא - רמד

המשך ביאור למס' בורות ליום שישי עמ' א

יולד בבקרף ובצאנף הוֹכֵר תְּקֵדִישׁ לֵה' אֶלְהִיךָ, וְכָל מְקוֹם
 שְׁנֵאֲמַר 'זִכְר' אֵינוֹ אֵלָּא לְהוֹצִיא וְלִמְעוֹט מוֹמְטוֹם
 וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, כִּי הֵם כְּבִרְיָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה, וְאִינֵם לֹא זָכַר וְלֹא
 נִקְבָּה. הִרִי שֶׁנֶּחֱלָקוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְחֻכְמִים בְּגֵדֵר טוֹמְטוֹם, חֻכְמִים
 הַחוּלְקִים עַל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל רַק בְּאַנְדְּרוֹגִינוֹס וְלֹא בְּטוֹמְטוֹם, סִבְרוּ
 שֶׁטוֹמְטוֹם אֵינוֹ כְּבִרְיָה אֵלָּא סִפְק זָכַר סִפְק נִקְבָּה, וְלִכְּן חָלָה עָלָיו
 קְדוּשַׁת בְּכוֹר מִסִּפְק, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא מִדְּרַשְׁתִּי הַכְּתוּב לִמְעוֹט
 טוֹמְטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, סִבְרוּ שֶׁגַּם טוֹמְטוֹם הוּא בְּרִיָּה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה,
 וְלִכְּן מִיַּעֲטוֹ הַכְּתוּב.
 מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא וּמַחֲזִיקָתָא אֶת הָרֵאִיָּה: וְכִי תִיָּמָא – וְאִם תֹּאמַר
 שֶׁנִּדְּחָה הָרֵאִיָּה מִבְּרִייתָא זוּ, וְנִאֲמַר סְפִי מִיָּכָן טוֹמְטוֹם – הִסֵּר
 מִדְּבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אֶת תִּיבַת 'טוֹמְטוֹם', וְנִמְצָא שֶׁלֹּא נִחְלָקוּ לִגְבֵי
 טוֹמְטוֹם, שֶׁלֹּדַעַת כּוֹלֵם הוּא סִפְק זָכַר סִפְק נִקְבָּה. אִי אִפְשָׁר לֹאמַר
 כֵּן, שֶׁהִרִי אִם נִאֲמַר שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר אֶת דִּינוֹ רַק לִגְבֵי
 אֲנִדְּרוֹגִינוֹס, נִמְצָא כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹדָה הֵינִי רַבִּי – שֶׁדְּבַר
 רַבִּי שִׁמְעוֹן שׁוֹיִם לְדְּבַר חֻכְמִים, שֶׁהִרִי שֶׁנִּהְיָ אִמְרוֹ שֶׁאֲנִדְּרוֹגִינוֹס
 נִחְשָׁב כְּבִרְיָה, וְאִילוֹ טוֹמְטוֹם לִדְעַת כּוֹלֵם הוּא סִפְק זָכַר סִפְק
 נִקְבָּה, וּבִמָּה נִחְלָקוּ. אֵלָּא לֹא – אֵלָּא וְדֹא טוֹמְטוֹם אֵיכָּא
 בִּינִייהוּ – הַמַּחֲלֻקָּה בִּינֵיהֶם הִיא לִגְבֵי דִין הַטוֹמְטוֹם, דְּתֵנָּא קִמָּא
 סְבֵר – חֻכְמִים הַחוּלְקִים רַק בְּאַנְדְּרוֹגִינוֹס וְלֹא בְּטוֹמְטוֹם סִבְרוּ,
 אֵין קְדוּשָׁה חָלָה עָלָיו וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס – רַק עַל אֲנִדְּרוֹגִינוֹס לֹא
 חָלָה קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה, כִּי הוּא כְּבִרְיָה, אֵמָּל טוֹמְטוֹם סְפִיקָא הוּא
 – סִפְק זָכַר סִפְק נִקְבָּה הוּא, וְקְדוּשָׁה מְסִפִּיקָא – וּמִסִּפְק דִּנִּים בּו
 לְחוֹמְרָא לְהַחֲשִׁיבוֹ כּוֹכֵר שֶׁחָלָה עָלָיו קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה. וְאַתָּא
 וְאִם רַבִּי שִׁמְעוֹן

חסרונות בבחמות גורמים להם שלא יהיו קדושים ולא מקדושים
 בתמורה, ואילו הן, הפרישה והפלאים ויצא דופן ומומטום
 ואנדרוגינוס. הרי מבואר בביריתא שגם טומטום לא חלה עליו
 קדושת תמורה, ואם כדברי רב חסדא שטומטום הוא ספק זכר
 ספק נקבה, מדוע לא חלה עליו קדושה ממה נפשך. מוסיפה
 הגמרא ומחזקת את הקושיא: וְכִי תִיָּמָא הָכָא נָמִי – ואם תאמר
 שגם בביריתא זו נדחה את הראיה כמו שדחינו לעיל ונאמר סְפִי
 מִיָּכָן טוֹמְטוֹם – הִסֵּר מִהַבְּרִייתָא אֶת תִּיבַת 'טוֹמְטוֹם'. בביריתא
 זו אי אפשר לומר כן, שהרי רבי אלעזר מנה חמשה חסרונות,
 ואם תסיר את 'טומטום' הוּוֹ לְהוֹ אֶרְבָּעָה – נמצא שאינו מונה
 אלא ארבע חסרונות ולא חמשה.
 דוחה הגמרא: גם בביריתא זו יש לומר אֵפִיק טוֹמְטוֹם וְעִיל
 יָתוֹם – הוצא ממנין החסרונות את ה'טומטום', כיון שהוא ספק
 זכר ספק נקבה וחל עליו קדושת תמורה, והוסף למנין את
 ה'יתום', דהיינו בהמה שמתה אמה בשעת לידה, והיא פסולה
 לקרבן, ולכן שנינו חמשה חסרונות ולא ארבעה.
 הגמרא מבררת אם יש לתלות את דינו של רב חסדא במחלוקת
 תנאים: לִיָּמָא בְּתֵנָּא – האם נאמר שנידון זה אם טומטום נחשב
 ספק זכר ספק נקבה או כביריה, תלוי במחלוקת תנאים, שכן שנינו
 בביריתא. רַבִּי אֵילֵעָא אָמַר מָשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אֲנִדְּרוֹגִינוֹס
 בְּכוֹר הוּא וּמוֹמֵם עָמֹ – הוא ודאי זכר, וחלה עליו קדושת
 בכוּרָה, אלא שנחשב כבעל מום מחמת מקום נקבותו. וְחֻכְמִים
 אָמַרִים, אֲנִדְּרוֹגִינוֹס אֵין קְדוּשָׁה חָלָה עָלָיו כִּלְל, כִּי הוּא
 כְּבִרְיָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹדָה אָמַר מָשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, הִרִי
 הוּא וְהַכְּתוּב אָמַר לִגְבֵי בְכוֹר (דברים טו יט) 'כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר

לוח תהלים

יום ראשון, י"ד מרחשון < מפרק עב עד פרק עז

יום שני, ט"ו מרחשון < מפרק עז עד פרק עח

יום שלישי, ט"ז מרחשון < מפרק עט עד סוף פרק פב

יום רביעי, י"ז מרחשון < מפרק פג עד סוף פרק פז

יום חמישי, י"ח מרחשון < מפרק פח עד פרק פט

יום שישי, י"ט מרחשון < מפרק צ עד פרק צו

שבת קודש, כ' מרחשון < פרק כ. מפרק צז עד פרק קג

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התנועות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותיו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה."

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ד מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 292, איתא בוה"ק... עד עמ' 292, ועלול כנודע.

ביאור על תנ"ל:

רבנו הזקן מסביר בעצמו משמעותה העמוקה יותר של אגרת
זו (סימן כ"ז): **אִיתָא בְּהַתְרַקְדָּוָשׁ, דְּצִדִּיקָא דְּאַתְפָּטֵר –**
אַשְׁתַּכַּח בְּכָלְהוּ עֲלָמִין יְתִיר מִבְּחִיּוּהִי כו'. – כתוב בזהר

הקדוש, צדיק שנפטר
נמצא בכל העולמות יותר
מאשר בחייו. וְצִדִּיקָא
לְהַבִּי, תִּינַח בְּעוֹלָמוֹת
עֲלִיוֹנִים אֲשֶׁתַּכַּח יְתִיר
בְּעוֹלוֹתוֹ שְׁמָה, – מובן
הדבר שבעולמות
העליונים הוא נמצא אחרי
הסתלקותו במדה מרובה
יותר כאשר נשמתו עולה
למעלה, אֲבָל בְּעוֹלָם
הַזֶּה אֵיךְ אֲשֶׁתַּכַּח
יְתִיר? – כיצד הוא נמצא
שם במדה מרובה יותר?

וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל-דֶּרֶךְ מַה שֶּׁקִּבְּלָתִי עַל מֵאֲמַר חו"ל ד'שִׁבְק
– השאיר, חֲיִים לְכָל חַי, – שבשעת הסתלקותו של צדיק
אומרים שהוא השאיר חיים לכל החיים, וכנזכר לעיל,
שבפשוט הלשון קשה, אם הכוונה היא רק לומר שהוא עזב
את העולם ואחרים נשארו בחיים, הרי שלא השאיר את חייו

הוא, לא מחייו הם חיים, אלא לפי ההסבר שקיבל רבנו הזקן
הכוונה היא אכן שהוא השאיר מחייו הוא – לכל החיים,
בְּנִדְעָ – כידוע, שְׁחַיִּי הַצִּדִּיק אֵינָם חַיִּים בְּשָׂרִים²⁴ כִּי-אִם
חַיִּים רוּחָנִיִּים, שֶׁהֵם אֲמוּנָה וְיִרְאָה וְאַהֲבָה, – אמונת ה',
יראת ה' ואהבת ה' שיש
לו עצמו והוא משפיע
אותן לתלמידיו ומקושריו,
שלוש אלו מוגדרות
בפסוקים בשם "חיים", –
כְּתוּב: "וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ
יִתִּיחַ", וְכִירְאָה כְּתִיב:
– כתוב: "וְיִרְאָת ה'
לְחַיִּים", וְכִאֲהֲבָה
כְּתִיב: כְּתוּב²⁵: "רֹדֶף
צִדִּיקָה וְחֶסֶד יִמְצָא
חַיִּים", וְחֶסֶד הוּא
אַהֲבָה. – אהבה היא

אגרת הקדש

ביאור על תנ"ל:

אִיתָא בוה"ק דצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו
עלמין יתיר מבחיוהי כו' וצריך להבין תינח
בעולמות עליונים אשתכח יתיר בעולותו שמה אבל
בעוה"ז איך אשתכח יתיר. וי"ל ע"ד מה שקבלתי
על מאמר חו"ל דשבק חיים לכל חי כנודע שחיי
הצדיק אינם חיים בשרים כ"א חיים רוחניים שהם אמונה
ויראה ואהבה כי באמונה כתיב וצדיק באמונתו יחיה
וכיראה כתיב ויראת ה' לחיים ובאהבה כתיב רודף
צדקה וחסד ימצא חיים וחסד הוא אהבה ושלושה
מדות אלו הם בכל עולם ועולם עד רום המעלות

פנימיות החסד, הרי כשאומרים על חסד "חיים" הרי שאהבה
היא ענין של חיים, וכל השלוש: אמונה, יראה ואהבה, הרי
מוגדרות בשם "חיים". וְשְׁלֹשָׁה מִדּוֹת אֵלּוּ – אמונה, יראה
ואהבה, הֵם בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם עַד רוּם הַמַּעְלּוֹת, –
והמדריגות שבעולמות, הרי בכל עולם ישנן הבחינות הנקראות

24. "כנראה צ"ל "בשריים" (ב' יודין). כמו "רוחניים", שבהמשכו (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בלקוטי שיחות חכ"ב ע' 138 הערה 8 בשולי הגליון). 25. משלי כא, כא.

אמונה, יראה ואהבה, הכל לפי ערך בחינת מעלות שבאותו עולם, בדרך עליה ועלול, בנודע. – העולם העליון יתור, משמש "עילה" וסיבה שממנו בא העולם התחתון יותר שהוא "עלול" ומסובב מהעולם העליון יותר.

אמונה, יראה ואהבה, הכוללת את כל העולמות של העליונות המדריגה של אותו עולם, כך עליונות של הבחינות והמדות אמונה, יראה ואהבה

אגרת הקדש

הכל לפי ערך בחי' מעלות העולמות זע"ז בדרך עילה ועלול כנודע.

~ יום שני ט"ו מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 292, והנה בחיות הצדיק... עד עמ' קמז, תאמין.

והנה, בחיות הצדיק חי על פני האדמה, – בעולם הזה, היו שלשה מדות אלו – אמונה, יראה ואהבה, בתוך כלי ולבוש שלחם בבחינת מקום גשמי, שהיא בחינת נפש הקשורה בגופו, וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות אלו וזיון, המאיר חוץ לכלי זה – מחוץ לכלי האמור, על ידי דבוריו ומחשבותיו הקדושים, – אותיות הדיבור והמחשבה מגלות הרי הארה בלבד. ולכן אמרו רז"ל²⁶ שאין אדם עומד על דעת רבו וכו'. – עד ארבעים שנה. אבל לאחר פטירתו, – של הצדיק, לפי שמתפרדים בחינת הנפש שנשארה בקבר מבחינת הרוח שבג"ע שהן שלש מדות הללו לפיכך יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק מבחי' רוחו שבג"ע הואיל ואינה בתוך כלי ולא בבחי' מקום גשמי כנודע מארז"ל על יעקב אבינו ע"ה שנכנס עמו ג"ע וכ"כ בספר עשרה מאמרות שאויר ג"ע מתפשט סביב כל אדם ונרשמים באויר זה כל מחשבותיו ודבוריו הטובים בתורה ועבודת ה' (וכן להיפך ח"ו נרשמים באויר המתפשט מגיהנם סביב כל אדם). הלכך, – כיוון שכוחו של הצדיק, אמונתו, יראתו ואהבתו, אינם מוגבלים בכלי ולבוש ובמקום גשמי, אלא הם נמצאים בגן עדן הקיים גם בעולם הזה, נקל מאד – קל מאד, לתלמידיו לקבל חלקם מבחינת רוח רבם העצמיית, שהם אמונתו ויראתו ואהבתו אשר עבד בהם את ה' ולא זיוום בלבד

אגרת הקדש

והנה בחיות הצדיק חי על פני האדמה היו שלשה מדות אלו בתוך כלי ולבוש שלחם בבחי' מקום גשמי שהיא בחי' נפש הקשורה בגופו וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות אלו וזיון המאיר חוץ לכלי זה ע"י דבוריו ומחשבותיו הקדושים. ולכן ארז"ל שאין אדם עומד על דעת רבו וכו' אבל לאחר פטירתו לפי שמתפרדים בחי' הנפש שנשארה בקבר מבחי' הרוח שבג"ע שהן שלש מדות הללו לפיכך יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק מבחי' רוחו שבג"ע הואיל ואינה בתוך כלי ולא בבחי' מקום גשמי כנודע מארז"ל על יעקב אבינו ע"ה שנכנס עמו ג"ע וכ"כ בספר עשרה מאמרות שאויר ג"ע מתפשט סביב כל אדם ונרשמים באויר זה כל מחשבותיו ודבוריו הטובים בתורה ועבודת ה' (וכן להיפך ח"ו נרשמים באויר המתפשט מגיהנם סביב כל אדם) הלכך נקל מאד לתלמידיו לקבל חלקם מבחי' רוח רבם העצמיית שהם אמונתו ויראתו ואהבתו אשר עבד בהם את ה' ולא זיוום בלבד המאיר חוץ לכלי לפי שבחי' רוחו העצמיית מתעלה

בעולם מסביב לכל אדם, כפי שיסביר להלן, לפיכך יכול כל הקרוב אליו – המקושר אל הצדיק, לקבל חלק מבחינת רוחו שבגן עדן, – חלק מעצם המדות ולא הארה וזיו מהן בלבד, הואיל ו– בחינת הרוח של הצדיק, אינה בתוך כלי ולא בבחינת מקום גשמי, – אלא בגן עדן, שגם הוא, כפי

והנה בחיות הצדיק חי על פני האדמה, – בעולם הזה, היו שלשה מדות אלו – אמונה, יראה ואהבה, בתוך כלי ולבוש שלחם בבחינת מקום גשמי, שהיא בחינת נפש הקשורה בגופו, וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות אלו וזיון, המאיר חוץ לכלי זה – מחוץ לכלי האמור, על ידי דבוריו ומחשבותיו הקדושים, – אותיות הדיבור והמחשבה מגלות הרי הארה בלבד. ולכן אמרו רז"ל²⁶ שאין אדם עומד על דעת רבו וכו'. – עד ארבעים שנה. אבל לאחר פטירתו, – של הצדיק, לפי שמתפרדים בחינת הנפש שנשארה בקבר מבחינת הרוח שבג"ע שהן שלש מדות הללו, – אמונה, יראה ואהבה, הרי שאין שלש מדות אלו מוגבלות יותר בלבוש ובכלי שלהן שבגוף, אלא הן בגן עדן שהוא מקום רוחני, ואוירו מתפשט

26. עבודה זרה ה, ב. פרש"י עה"פ נצבים כט, ו. 27. ב"ר פס"ה, כ"ב. זח"ג פד, א. 28. מאמר חקוד"ח כ"ב פי"ב.

והיגיעה היא להכניס האמונה, היראה והאהבה בחיים בשריים של קיום התורה והמצוות, וכפי שמוכן ממה שהוא מסיים שם, מסתבר (למרות שהדברים לא נאמרו במפורש) ש"יגיעת ומצאת תאמין" הכוונה היא שימצא הרבה יותר מאשר יגיעתו, ענין של "מציאה".

וכפי שאומר שם בפירוש, שעל-ידי היגיעה מתהווה התקשרות של גידולי הגידולין עם שרשם ומקורם שהוא "עצמות רוחו של הרב המתעלה בעילוי אחר עילוי להיכלל בבחינת נשמתו שבגן-עדן העליון", הרי שלא זו בלבד שיש לתלמידים מרוחו שנשארה בגן-עדן התחתון, אלא גם מרוחו העצמית הנכללת בנשמה שבגן עדן העליון, הרי זו

"מציאה" שלא בערך נעלה יותר מאשר הקבלה הקודמת מהרוח שנשארה בגן-עדן התחתון בלבד. אלא, כפי שהוא מסיים שם, זה מאיר עליהם בבחינת "מקיף" בלבד, אך מקיף זה מעניק כוח בגידולי הגידולין שגם בהם יהיה ענין הצמיחה עד אין שיעור. באותו מאמר, אומר הרבי (אחרי שהוא מביא חלק גדול מלשון אגרת הקודש זו, ובשייכות למה שהוא אומר על ההכנה הרבה והיגיעה העצומה לקבלת שלש המדות, אמונה, יראה ואהבה) – שעל ידי עבודה ויגיעה בדרך שהרבי לימד, הוא מוריד ומביא את החיים הרוחניים של הרבי באמונה יראה ואהבה בחיים בשריים של כל עניני העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות בפועל ממש, על-ידי-זה נעשה ההתקשרות של גידולי הגידולין (אודותם ידון להלן באגרת זו) עם שרשם ומקורם, שהוא הרוח העצמית של הרב המתעלה בעילוי אחר עילוי להיכלל בנשמתו שבגן-עדן העליון שבועולמות העליונים, אלא שזה מאיר עליהם בבחינת "מקיף", אך "מקיף" זה מעניק כוח בגידולי הגידולין, שגם בהם יהיה כוח הצמיחה בתוספת ובריבוי עד אין שיעור, כלומר (לפי המובא שם ב"קיצור") שהתלמידים שהם גידולי גידולין של הצדיק, מתקשרים, על ידי עבודתם, ברוח ובנשמה של הצדיק שבגן עדן העליון.

מתעלה בעילוי אחר עילוי, להכלל בבחינת נשמתו שבגן-עדן העליון שבועולמות העליונים, ונודע²⁹ שכל דבר שבקדושה אינו נעקר לגמרי מכל וכל ממקומו ומדרגתו הראשונה, גם לאחר שנתעלה למעלה למעלה ובחי' זו הראשונה שנשארה למטה בגן עדן התחתון במקומו ומדרגתו הראשונה היא המתפשטת בתלמידיו כל אחד כפי בחי' התקשרותו וקרבנותו אליו בחייו ובמותו באהבה רבה כי המשכת כל רוחניות אינה אלא ע"י אהבה רבה כמ"ש בזה"ק דרוח דרעותא דלבא אמשך רוח מלעילא רק אם יכון לקראת אלהיו בהכנה רבה ויגיעה עצומה לקבל שלש מדות הללו כדרך שהורהו רבו וכמארו"ל יגעת ומצאת תאמין.

אגרת הקדש

גם אז אין הוא נעקר לגמרי ממקומו ומדרגתו הראשונים, אלא נשאר שם רושם, ובחינת זו – מרוחו של צדיק, הראשונה שנשארה למטה בגן-עדן התחתון – שהרי בחינת גן עדן ישנה בכל עולם, גם למטה בעשיה ישנה בחינת גן עדן התחתון, הרי בחינה זו שנשארה למטה בגן עדן, במקומו ומדרגתו הראשונה היא המתפשטת בתלמידיו, – שכן, בחינה זו הרי נפרדה מרוחו העצמית של הרבי, וכל ענינה הוא מה שהיא מתפשטת בתלמידים, כל אחד כפי בחינת התקשרותו וקרבנותו אליו – אל הצדיק, בבחי' ובמותו, באהבה רבה, – כל אחד לפי מדת היותו מקושר לרבו באהבה רבה – באותה מדה הוא מקבל מהתפשטות רוחו של הרבי, כי המשכת כל רוחניות אינה אלא על ידי אהבה רבה, – וכשישנה האהבה רבה, נמשכות המדות הרוחניות של אמונה, יראה ואהבה, כמו שבכתוב בזה"ק דרוח דרעותא דלבא אמשך רוח מלעילא, – הרוח של הרצון הפנימי של הלב ממשך רוח מלמעלה, הרי שה"רעותא דלבא" (הרצון הפנימי של הלב) והאהבה של התלמיד לרבו, ממשכים שיתפשט ממדותיו של הרבי לתלמיד, רק אם יבין לקראת אלהיו³¹ בהכנה רבה ויגיעה עצומה, – לפי פירושו של חסיד קשיש, מובא ב"לקוטי הגהות" על "תניא", הכוונה ב"הכנה רבה" היא – ההכנה של הנשמה ו"יגיעה עצומה" – יגיעת הגוף, "יגיעת בשר", לקבל שלש מדות הללו, – אמונה, יראה ואהבה, בדרך שהורהו רבו, ובמאמר ר"ל³²: יגעת ומצאת – תאמין. בהתאם לפירושו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ³³ על "רק אם יכון לקראת אלקיו בהכנה רבה ויגיעה עצומה כו'" – הכוונה היא, שהעבודה

29. פרדס שער י"ד פרק א'. ע"ח שער ל"ד פרק ג'. ובכ"מ. 30. ראה זה"ב קסב, ב. ועוד. 31. ע"פ ל' הכתוב – עמוס ד, יב. 32. מגילה ו, ב. 33. ד"ה פור נתן לאביונים, תרצ"ב.

~ יום שלישי ט"ז מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמו, והנה יש עוד... עד עמ' 294, כוכבים.

למעלה אורות נעלים ביותר, והם מתגלים ונמשכים למטה בשעת פטירתו והסתלקותו, והארת אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו, שנעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו. – הרי בשעה שהאורות העליונים מתורו ועבודתו של הצדיק מתגלים, הם מאירים על כל התלמידים שנעשו על-ידי התורה והעבודה עובדי ה', והארה זו ש – מאירה עליהם מלמעלה, – למרות שהיא בבחינת "מקף", מכנסת בלבם הרהורי תשובה ומעשים טובים, וכל המעשים הנולדים – ונוצרים, מהארה זו שמאירה מאורות תורוים בשדה – של "חקל תפוחין קדישין", הנזכר לעיל – נקרא "גדולי גדולין". – שכן, האורות עצמם הם הרי "גידולין" מזריעתו של הצדיק, והמעשים הטובים הבאים

והנה, יש עוד בחינת הארה – המאירה לתלמידיו, – אחרי הסתלקות הצדיק, רק שאינה מתלבשת בתוך מחם³⁴ ממש פראשונה, – כמו ההארה הראשונה המאירה לתלמידים מרוחו של הצדיק, הבאה בפנימיות במדות אמונה, יראה ואהבה של התלמיד, ואילו ההארה השניה איננה מתלבשת בפנימיות, רק מאירה עליהם מלמעלה, – בבחינת "מקף", שכן היא למעלה מעלה ממדריגתם, והיא מעלת רוחו ונשמתו – של הצדיק, למקור חצבו, – למקור שממנו באות הנשמה והרוח, דהיינו ל"חקל תפוחין קדישין", – ל"מלכות דאצילות", מקור הנשמות, הנקראת שדה של "תפוחין קדישין", ועל-ידיה – שהנשמה עולה שם, נעשה שם יחוד, – ש"מלכות" מתייחדת עם מה

אגרת הקדש

והנה יש עוד

בחי' הארה לתלמידיו רק שאינה מתלבשת בתוך מוחם ממש כראשונה רק מאירה עליהם מלמעלה והיא מעליית רוחו ונשמתו למקור חוצבו דהיינו לחקל תפוחין קדישין ועי"ז נעשה שם יחוד ע"י העלאת מ"נ מכל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו ונזרעו בחקל תפוחין קדישין אורות עליונים מאד לעומת תחתונים אשר הם תורתו ועבודתו והארת אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו והארה זו שעליהם מלמעלה מכנסת בלבם הרהורי תשובה ומעשים טובים וכל המעשים טובים הנולדים מהארה זו שמאירה מאורות הזורעים בשדה הנ"ל נקרא גידולי גדולין והארה זו היא בהעלם והסתר גדול כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ כראיתא בתיקונים על משה רבינו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים:

מההארה של האורות הם "גידולי גדולין", והארה זו היא בהעלם והסתר גדול³⁵, כמו שמש המאיר לבוכבים מתחת לארץ, כדאיתא – כפי המובא ב"תיקונים"³⁶ על משה רבינו עליו השלום, שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא – דור דור, לששים רבוא נשמות, – לשש מאות אלף נשמות, שהן שרשים שכל שאר הנשמות הן ניצוצות מנשמות שרשיות אלו, כפי שהוסבר בפרק ל"ז בחלק ראשון של ספר ה"תניא", כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים: – הרי כפי

שלמעלה ממנה, על-ידי העלאת מ"ן נוקבין – התעוררות של אלקות, מכל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו, – כפי שיסביר להלן בסימן כ"ח, שכל יגיעתו של האדם מה שעבדה נפשו במשך ימי חייו ו"פעל" למעלה, אשר במשך ימי חייו היה זה באופן של העלם והסתר – הרי זה מתגלה ומאיר בשעת הפטירה וההסתלקות, ונזרעו ב"חקל תפוחין קדישין" – במקור הנשמה, אורות עליונים מאד, לעצמת – ועל-ידי אורות תחתונים, – שבאו מהצדיק, אשר הם תורתו ועבודתו. – הרי שעל-ידי תורתו ועבודתו נזרעו

34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי המקשר תלמיד ורב הוא שכל התלמיד שמתבונן בתורת ושכל ודעת רבו". 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לחרץ – כשמאיר יחוד שבאצ"י באדם למטה (ועד למעשה "מע"ט" שלו) – ה"ז לכאורה יותר מגילוי אלי" (שזהו למטה מאצ"י) ואפילו מגילוי שרש נשמתו שבאצ"י (שהרי המדובר ביחוד שבאצ"י) שכל יחוד נמשך מלמע' ממקום היחוד) וצ"ל לא רק "הרהורי תשובה ומע"ט", כ"א אן אנדער מענטש לגמרי! והביאור דוגמת השמש (שבמקומה – יום) המאיר לכוכבים (שבמקומם – לילה גם כשמאיר השמש) מתחת (לובהפסקה) ארץ (בין השמש והכוכבים) .. מרע"ה (אצ"י) כו'. ומוסיף "לס"ר" – שמוזה ראי' לכל תלמידיו. ומוסיף בכל דרא ודרא – ראה ר"פ מ"ב: בכל דור דודו... בגו"נ של חכמי הדור – כבודו"ד באגה"ק". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהערות ותיקונים בדרך אפשר": לע"ע מצאתי כל הענין בזו"ג רעג, א. וראה שם רטז, ב. ובתיקונים (תס"ט קיב, א. קד, א. ת"ע קלח, א) מצאתי רק חלק מהמבואר – ואולי טעות המעתיק הוא באגה"ק, ונשתרבו לו ממש"כ בתניא פמ"ד בתיקונים".

שנאמר בזוהר על משה רבנו, כך הדבר גם בצדיקים המאירים להגידולי גידולין", לתלמידים ולתלמידי תלמידים וכו', המקבילים מהארת תורתו ועבודתו כשהם מתנהגים בהתאם להוראותיו בעניני תורה ועבודה.

~ יום רביעי י"ז מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 294, כח למה נסמכה... עד עמ' קמח, מנוגה.

כח. אחרי אגרת הקודש סימן כ"ז (זך), ששלח רבנו הזקן אל החסידים אחרי פטירתו של רבי מענדעלע מהורודוק (מויטבסק), בה הוא מסביר, שאחרי הסתלקות של צדיק ומנהיג, יכולים עדיין התלמידים לקבל את ההשפעה ממנו ברוחניות, ואף במדה מרובה יותר מאשר לפני ההסתלקות, כשהיה בחיים חיותו בעולם זה, ובגשמיות (בענינים גשמיים) מגינים הצדיקים שנסתלקו, על העולם הזה במדה מרובה יותר מאשר לפני ההסתלקות. אחרי אגרת זו, קבעו מסדרי האגרות קודש, את האגרת שכתב רבנו הזקן אל הרב הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב, בתור ניחומים על פטירת בנו. באגרת זו מסביר רבנו הזקן איך הסתלקות צדיק "פועל ישועות בקרב הארץ", לכפר על עוון הדור, אפילו על זדונות, שגם הם יתכפרו.

אגרת הקדש

כח

מה שכתב למחותנו הרב הנאון המפורסם איש אלקים קדוש ה' נ"י ע"ה פ"ה מו"ה לוי יצחק נ"ע אב"ד דק"ק בארדיטשוב לנחמו על פטירת בנו הרב החסיד מו"ה מאיר נ"ע:

למה נסמכה פ' מרים לפ' פרה לומר לך מה פרה מכפרת וכו'. וצריך להבין למה נסמכה דוקא לפרה אדומה הנעשה חוץ לשלש מחנות אלא דחטאת קרי' רחמנא [בכת"י הנוסחא הנעשה בחוץ. ומן תיבת לשלש עד תיבת רחמנא ליתא בכת"י] ולא נסמכה לפ' חטאת הנעשה בפנים על גבי המזבח כפרה ממש.

מוסב על החטאת, שהחטאת היא "כפרה ממש" (שלא כפי שהדבר בפרה אדומה שהיא בעיקר ענין של טהרה). כדי לתרץ שאלה זו – יסביר רבנו הזקן, שענין הקרבנות הוא "העלאת מ"ן" (התעוררות מלמטה), מנפש הבהמה שבקליפת "נוגה", העולה לשרשה וממשיכה אור פנימי בעולם, אור שיכול להתלבש בפנימיות בעולם (שלכן נקראים הקרבנות "אכילת מזבח", שהם ענין של אכילה, שהיא אור פנימי, אור כזה כשבא בעולם נעשה מצומצם). ומה זה "פועל"? – לכפר על שוגג הבא מהתגברות הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה"; ואילו בפרה אדומה ישנו הענין של "קידוש מי חטאת". "קידוש" מלשון "קודש" – שזה ממשיך אור מ"קדש העליון" שלמעלה מהעולם, וזה מהפך את חושך עולם התהו לאור של תיקון, פעולה והשפעה זו בעולם באה לטהר מהטומאה החמורה ביותר, "אבי אבות הטומאה", שלמטה מטה מקליפת "נוגה", וכך גם על-ידי פטירת צדיקים נמשך אור שלמעלה מהעולם, מתיקון "נוצר" המורכבת מאותיות "רצון", ויוצרת "עת רצון"

מה שכתב – רבנו הזקן, למחותנו, הרב הנאון המפורסם, איש אלקים קדוש ה' נ"י ע"ה פ"ה מו"ה לוי יצחק נ"ע אב"ד דק"ק בארדיטשוב, לנחמו על פטירת בנו הרב החסיד מו"ה מאיר נ"ע:

"למה נסמכה פ' מרים לפ' פרה לומר לך: מה פרה מכפרת וכו'". – כך מיתת צדיקים מכפרת, כך אומרת הגמרא במסכת מועד קטן⁵, והתוספות⁶ מפרשים, שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל, הרי כשם שפרה אדומה מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת. וצריך להבין, למה נסמכה – פרשת מרים דוקא לפרה אדומה (הנעשה חוץ לשלש מחנות, אלא דחטאת קרי' רחמנא) – התורה קוראת לה "חטאת".

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה" הסכמת הרבנים ש' ... נ"ע" – הנדפסת בתחלת הס'". 2. ע"ד ל' הכתוב – איוב יא, ו. 3. ע"ד ל' חז"ל – ברכות כח, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בשנת תקס"ו". 5. כח, א. 6. ד"ה מה פרה. וראה גם פרש"י ר"פ חוקת. 7. פרש"י ע"ה פ' חוקת יט, ג. מיומא סח, א. 8. פרש"י ע"ה פ' שם, ט. מעבודה זרה כג, ב. חולין יא, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה" מודעה רבה" שבראש הספר (משנת תר"ס – משא"כ בהדפוסים שקודם שנה זו)".

(התעוררות מלמעלה) שלמעלה לגמרי מ"אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), שלא כמו מטר הבא על-ידי "אתערותא דלתתא", התעוררות מלמטה, כמו שכתוב¹⁸: "ואד יעלה מן הארץ והשקה", אלא כמו "טל" שהוא "אתערותא דלעילא"

(הבא מהתעוררות

מלמעלה), ובפרט "טלא

דברולחא" הוא

"אתערותא דלעילא"

שלמעלה לגמרי

מ"אתערותא דלתתא",

כמו שכתוב בזהר

הקדוש¹⁹, ש – טלא

דברולחא" היא פחינת

"חכמה עלאה" –

חכמה עליונה, ו"מחא

סתימאה" ד"אריך

אנפין", – "חכמה

שבכתר" שלמעלה לגמרי

מהעולם, ועלה אתמר

בדוכתי טובא בזהר

הקדוש: ב"חכמה

אתבריר²⁰, – עליה, על

"חכמה עלאה" ו"מוחא

סתימאה", כתוב בהרבה מקומות בזהר הקדוש "ב"חכמה

אתברירו" שעל-ידי "חכמה" הם מתבררים, שעל-ידי "חכמה"

נעשה הבירור והתיקון, הרי כשעל-ידי "קידוש מי חטאת"

נמשך מבחינה זו – אזי: ואתחפכא חשוכא לנהורא, –

מתהפך החושך לאור, דחינו עולם חתקון, שנתברר

ונתתקן על-ידי "מחא סתימאה" ד"אריך אנפין", – זה

מתברר ונתתקן מעולם חתקון ושכירת הכלים, שנפלו

בבריאה יצירה עשיה וכו', בנודע. – שהניצוצות משכיות

הכלים נפלו בעולמות בריאה יצירה עשיה, וזה מעבודתו של

יהודי לברר ולתקן את הניצוצות, ולזאת – ולכן פרה אדומה

מטהרת טמאת המת, – ממי שנטמא למת, אף שהוא –

המת הוא אבי אבות וכו', – הטומאה, ולמטה מטה

מננה: – המדריגה התחתונה ביותר בטומאה, אף-על-פיכך

מטהרת פרה אדומה טומאה זו. שכן, על-ידי "קידוש מי

חטאת" נמשך מ"חכמה עלאה" ו"מוחא סתימאה", אור

שלמעלה לגמרי מהעולם, ובכוח אור זה להפוך את חושך

העולם לאור.

אגרת הקדש

אמנם נודע מזהר²¹ והאריז"ל סוד הקרבנות שעל גבי המזבח הן בחי' העלאת מ"נ מפש הבהמית שבנוגה אל שרשן ומקורן הן בחי' ד' חיות שבמרכבה הנושאות את הכסא פני שור ופני נשר וכו'. ועי' נמשכים ויורדים מ"ד מבחי' אדם שעל הכסא הנקרא בשם מלכא וז"א. אכן בשריפת הפרה אדומה הנה ע"י השלכת עץ ארז ואזוב וכו' ונתינת מים חיים אל האפר נקרא בשם קידוש מי חטאת במשנה והיא בחי' קדש העליון הנקרא בשם טלא דברולחא כמ"ש בזהר²² שהיא בחי' חכמה עלאה ומוחא סתימאה דא"א ועלה איתמר בדוכתי טובא בזהר²³ בחכמה אתברירו ואתחפכא חשוכא לנהורא דהיינו עולם התיקון שנתברר ונתתקן ע"י מוחא סתימאה דא"א מעולם חתקון ושכירת הכלים שנפלו בכו"ע וכו' כנודע. ולזאת מטהרת טומאת המת אף שהוא אבי אבות וכו' ולמטה מטה מנוגה:

לכפר על "עון הדור", אפילו על זדונות שהם משלוש קליפות הטמאות שלמטה מ"נוגה". בזה משתווה פטירת צדיקים לענין פרה אדומה ולא לענין הקרבנות וקרבן חטאת. ובלשון רבנו הזקן: אמנם²⁴ נודע מזהר הקדוש²⁵ והאריז"ל²⁶, סוד

הקרבנות ש-הקריבו

על גבי המזבח, הן

בחינת העלאת מ"נ

נוקבין" – העלאת

והתעוררות מהתחתונים,

מנפש הבהמית שבנוגה

אל שרשן ומקורן, הן

בחינות ארבע חיות

שבמרכבה – המזכירות

ביחזקאל פרק א',

הנושאות את הכסא:

פני שור ופני נשר

וכו', – מ"פני שור"

באות נפשות הבהמות,

ומ"פני נשר" – נפשות

העופות, שמהן מביאים

קרבנות, את השתים

האחרות, "פני אדם"

ו"פני אריה" הוא מרמז

ב"וכו", הרי קרבנות הם "העלאת מ"נ", העלאת מלמטה, אל ארבע חיות ה"מרכבה", שהן שורש הענינים שבעולם ויש להן שייכות לעולם, ועל-ידיהן נמשכים ויורדים מ"נ דוכרין" – (המשכה (מהמשפיע) מלמעלה), מבחינת "אדם" שעל הכסא, הנקרא בשם "מלכא" ו"יציר אנפין". – הרי האור הנמשך משם הוא אור היורד ומתלבש בעולם בפנימיות, וכנזכר לעיל, שלכן נקראים קרבנות "אכילת מזבח", שהם ממשיכים אור פנימי, כדוגמת ענין האכילה והמזון שהם ענין פנימי. אכן בשרפת הפרה אדמה, הנה על-ידי השלכת עץ ארז ואזוב וכו' – שגם זה הוא ענין של המשכה²⁴, ולאחרי זה מתווסף גם ונתינת מים חיים" אל האפר – נקרא בשם "קדוש מי חטאת" במשנה²⁵, – קידוש מלשון "קדוש", והיא בחינת "קדש העליון", – הבחינה העליונה ביותר ב"קדוש", הנקרא בשם "טלא דברולחא", – טל הדבולח, כמו הלשון "כעין הדבולח" הכתובה לגבי מן²⁶, הנקרא גם²⁷ "טל", "שכבת הטל"; וזה ענין של "טל", שהוא "אתערותא דלעילא"

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ת ר"פ חוקת". 11. ח"א סד, ב. 12. לקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויקרא. 13. בחיי תרומה כה, י. ובכ"מ. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן מפרש כאן. ועיין לקו"ת פ' חוקת שם ובפרט סד"ה תוספת כו' ויקחו אליך (סא, ב)". 15. פרה פרק ו'. 16. בהעלותך יא, ז. 17. בשלח טז, יג. 18. בראשית ב, ו. 19. ראה זח"ג קכח, ב. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בלקוטי ביאורים לתניא (להר"י ש"י קארף): "ראה תו"א פ' בראשית ד"ה ויאמר ה"א הן האדם. שם מג"ד ד"ה ובבואה. בהוספות ד"ה להבין ענין חלב ודבש פ"ב. – וראה זח"ב רנד, ב. ע"ח ש"ח פ"ה. מבוי"ש ש"ה ח"א פ"ב. סהמ"צ להצ"צ איסור עבודת בע"מ ועוד – ישוב הסתירות בזה".

~ יום חמישי י"ח מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמה, והנה מודעת זאת... עד עמ' 296, וכו'.

מלמעלה למטה בעת פטירתו. – הרי לכן, כל ההמשכות שפעלו "העלאת מ"ן" של קריאת שמע ולימוד התורה שלהם, שהיו לפנייה באופן של העלם והסתור למעלה – מתגלות ומאירות למטה בגילוי בשעת פטירתם. וְהִנֵּה, עַל־יְדֵי גִלּוֹי הָאֶרֶץ תִּקּוֹן "נוצַר חֶסֶד"

בפְּטִירָתוֹ – של צדיקי עליון, מאיר "חֶסֶד ה' מְעוֹלָם" – מ'עלמא דאתכסיא" (העולם המכוסה), עַד עוֹלָם – ל'עלמא דאתגליא" (העולם המגולה), עַל יְרֵאִיו²⁴, וְפֻעֵל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ²⁵, לְכַפֵּר עַל עוֹן הָדוֹר, אֵף גַּם עַל הָדוֹנוֹת – עבירות שנעשו במזיד, שֶׁהֵן מִג' קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת שֶׁלִּמְטָה מְנַה, – שִׁמּוּל "נוצַר חֶסֶד" – "חכמה שבכרת"

ד'אֲרִיף אֲנִפִּין" מְקוֹר הַבְּרִירִים, – משם בא הכוח לענין הברורים, לברר ולתקן את החושך של שבירת הכלים, וְאַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא – ומתהפך החושך – דְּשִׁבְרֵת הַכְּלִים לְנִהוּרָא – לאור, דְּעוֹלָם הַתִּקּוֹן. – לכן זה מכפר על הזדונות הבאים משלש קליפות הטמאות, שהן המדרגה התחתונה ביותר שנעשתה על ידי שבירת הכלים. מִה־שֶׁאִי־בֵּן בְּקֶרְבָּנוֹת שֶׁעַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאִינֶן מְכַפְּרִים אֶלָּא עַל הַשְּׂגָאוֹת, – על העבירות שנעשו בשוגג, שֶׁהֵן – באות, מִהַתְּנַבְּרוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁ־חִיּוּתָהּ הִיא מְנַה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּ"לִקוּטֵי תוֹרָה" – להאריז"ל, פֶּרֶשֶׁת וַיִּקְרָא, וְלִבֵּן נִסְמָכָה – פרשת מרים, לְפָרֶשֶׁת פָּרָה – אדומה, דְּזִקְא – ללמד אותנו: "מה פָּרָה וכו'". – מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת, שכן אופן הכפרה של מיתת צדיקים הוא כאופן

להלן יסביר רבנו הזקן השייכות למיתת צדיקים, שגם במיתת צדיקים נמשך אור נעלה כזה ה"פועל" ומשפיע בעולם להפוך חושך לאור ומכפרת על עוון הדור. ובלשון רבנו הזקן: וְהִנֵּה, מוֹדַעַת זֹאת²¹, – והרי ידוע הדבר, ד'אֲבָא –

"חכמה", יוֹנֵק מִמֶּנָּה הַשְּׁמִינִי כו' – שבי"ג מדות הרחמים הנקראות "מזלות" (שכן ההמשכה משם יכולה להיות רק באופן של "מזל" ו"שערות"), וְהוּא תִּקּוֹן "נוצַר חֶסֶד", – כפי שכתוב ב"ג מדות הרחמים²²: "נוצַר חֶסֶד לאלפים", "נוצַר" – אותיות "רְצוֹן", וְהִיא עַת רְצוֹן²³ הַמִּתְגַּלָּה וּמֵאִיר בְּבִחִינַת גִּלּוֹי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, בְּעַת פְּטִירַת צְדִיקֵי עֲלִיּוֹן, עוֹבְדֵי ה' בְּאַהֲבָה, בְּמִסִּירַת נֶפֶשָׁם לַה' בְּחִיָּהֶם עֲרֻבִית וְשִׁחְרִית בְּקִרְיָא שְׁמַע, שְׁעַל־יְדֵי־זֶה הִיּוּ מַעֲלִים "מִן נֻקְבִין" ל'אֲבָא ו'אֲמָא –

("חכמה" ו"בינה") בְּקִרְיָא שְׁמַע, בְּיָדוּעַ – שמסירות הנפש של קריאת שמע, היא "העלאת מ"ן" ל"חכמה" ול"בינה", (וְכֵן בְּתִלְמוּד תוֹרָה ד' – תורה מְחַכְמָה נִפְקָא), – התורה באה מ"חכמה", הרי בלימודם תורה יש בו גם מן "העלאת מ"ן" ל"חכמה", וְעַל־יְדֵי־זֶה הִיּוּ נִמְשָׁכִים וְיוֹרְדִים בְּחִינַת "מִן דּוּכְרִין" – (המשכה מלמעלה), מִתִּקּוֹן "נוצַר חֶסֶד", – שכאמור יונקת ומקבלת "חכמה" ממנו, וְהֵם הֵם הַמֵּאִירִים בְּבִחִינַת גִּלּוֹי בְּפְטִירָתָם, – ההמשכות שהיו נמשכות על ידי מסירות נפשם ב'קריאת שמע' ובלמוד התורה – מאירות באופן גלוי בשעת פטירתם, בְּנוֹדַע שֶׁכָּל עֲמַל הָאָדָם שֶׁעֲמַלָּה נֶפֶשׁוֹ בְּחִיּוֹ ו־"פועל" לְמַעְלָה בְּבִחִינַת הָעֵלֶם וְהַסְתָּר – שזה נשאר נעלם ומוסתר למעלה, מִתְגַּלָּה וּמֵאִיר בְּבִחִינַת גִּלּוֹי

21. ע"ח שט"ז פ"ו. ובכ"מ. 22. תשא לד, ז. 23. בתניא לפנינו: "והוא תיקון ונוצר אותיות רצון והוא ג"כ עת רצון". אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א ככפנים. 24. ע"פ ל' הכתוב – תהלים קג, יז. 25. ע"ד ל' הכתוב – תהלים עד, יב.

הפעולה של פרה אדומה, כמוסבר לעיל. וְבִלְקוּט – שמעוני, קליפות הטמאות – הוא הרי ענין "קידוש מי חטאת" שבפרה (לא שריפת הפרה, שברוכניות הענינים היא ענין של העלאת – כי"אם "קידוש מי חטאת" שהוא פרה מכפרת") כתוב שם "מי חטאת", זה מתאים יותר למה שהוסבר לעיל. שכן, ענין הפרה המכפרת ופועלת על שלש

פְּרִשְׁת שְׁמִינִי, הַגִּירָסָא
"מִי חֲטָאת וְכוּ": – שם מובא אותו מאמר, אלא שבמקום "פרה" ("מה פרה מכפרת") כתוב שם "מי חטאת", זה מתאים יותר למה שהוסבר לעיל. שכן, ענין הפרה המכפרת ופועלת על שלש

אגרת הקדש
 נסמכה לפ' פרה דוקא מה פרה וכו' וּבִלְקוּט פ' שמיני חג' מי חטאת וכו':
 המשכה מ"קדש העליון" עד "חכמה סתימאה" מקור הבידורים).

~ יום שישי י"ט מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 296, כט אשת חיל... עד עמ' קמט, ורכ"ט.

כמ. באגרת הקודש זו, סימן כ"ט, מסביר רבנו הזקן את המעלה הנעלית המיוחדת שבלמוד הלכות התורה, עד שחכמינו ז"ל מציינים את ההלכות כ"תגא" ו"כתרה של תורה", וזאת – מפני שגילוי הרצון העליון של מצוות – אשר הרצון העליון של מצוות הוא למעלה מ"חכמה" שבתורה (ומרצון זה מתהווים הלבושים לנשמה שתוכל "לקבל" התגלות זיו השכינה שבגן-עדן) – מתגלה בעיקר בהלכות שבתורה שבעל-פה – המבטאות בבחיירות את הרצון העליון שבמצוות.

אגרת הקדש

כט אשת חיל עמרת בעלה כו'. איתא בגמ'

פ"ד דמגילה ודאשתמש בתגא

חלף כו' זה המשתמש במי ששונה הלכות כתרה של תורה כו' תגא דבי אליהו כל השונה הלכות מוכטח לו כו'. וצריך להבין למה נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה וגם למה השונה הלכות דוקא מוכטח לו כו' ולא שאר ד"ת. וכן להבין מאדו"ל בפ"א דמנחות אפי' לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית כו' יצא י"ח ולמה אינו יוצא י"ח בשאר ד"ת:

"הַשְׁוֹנָה הַלְכוֹת" דְּדִקָּא מְכַמֵּחַ לוֹ כו', – שהוא בן עולם הבא, וְלֹא שְׁאֵר דְּבָרֵי תוֹרָה? – מדוע לא גם מי שלומד שאר הענינים שבתורה, כמו מקרא, מדרש ואגדה? וְכֵן לְהַבִּין מֵאִמֵּר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּפֶרֶק יֵא דְּמִנְחוֹת: "אִפְּלוּ לֹא שֶׁנָּה אֲדָם אֱלֹא פֶּרֶק אֶחָד שְׁחֲרִית כו'" – יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, – במצות תלמוד תורה. הגמרא אומרת שם שאותו יהודי קיים מצות "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו"¹⁰, וממה שהגמרא אומרת להלן לפי דעה שניה שפסוק זה אינו חובה, הרי מסתבר, שלפי הדיעה הראשונה מוטלת חובה ללמוד תורה בכל הזמנים (פרט לכך, כשמישהו אינו יכול ולמד תורה רק פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית – יצא ידי חובתו), וְלִמָּחָה אֵינוֹ יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרֵי תוֹרָה? – הלשון "פרק אחד" מורה שמדובר במשניות, תורה שבעל-פה. אס-כן מדוע בזה דוקא הוא יוצא ידי חובתו, ולא בדברי תורה אחרים, כמו מקרא, מדרש ואגדה?

בְּעֵלָה כו'. – זהו פסוק במשלי¹. כשם שתורה משולה לאשה, על-דרך "ראה חיים עם האשה אשר אהבת"² – אומרים חכמינו ז"ל³ שזה מוסב על חכמת התורה – כך גם כאן משמעות "אשת חיל" היא "תורה", שבתורה עצמה ישנו הענין של "אשת חיל", וישנו "בעלה" של "אשת החיל", וזו כוונת הפסוק, שה"אשת חיל" שבתורה (שכפי שיסביר להלן זה מוסב על ההלכות של תורה שבעל-פה) – היא "עטרה לבעלה", לתורה שבכתב, הנקראת "בעל" של ה"אשת חיל".
אִיתָא – אנו מוצאים בְּמִקְרָא פֶּרֶק ד' דְּמִגִּלָּה: "וְדִאֲשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַנָּא חֵלְף כו'" – על מה שכתוב ב"אבות"⁵ המשתמש בכתר (התורה) נלקח (מהעולם) – אומרת על כך הגמרא במסכת מגילה: "זֶה הַמְּשַׁתְּמֵשׁ בְּמִי שֶׁשֹּׁנָה הַלְכוֹת, בְּתוֹרָה שֶׁל תוֹרָה כו'". – ה"ח אינו גורס שם המלים "כתרה של תורה", אך רבנו הזקן מקבל את הגירסא כפי שהיא מובאת בגמרא שלנו, עם המלים "כתרה של תורה". להלן אומרת

1. יב, ד. 2. קהלת ט, ט. 3. ראה קידושין ל, ב. 4. כח, ב. 5. פרק א' משנה י"ג. 6. עג, א. 7. קלז, א. 8. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב. 9. צט, ב. 10. יהושע א, ח.

אך מודעת זאת, – ידוע, מה שכתב האר"ל¹¹, שכל¹² אדם מישראל צריך לבא בגלגולים רבים עד שיקנה כל תר"ג – 613, מצות התורה במחשבה דבור ומעשה, – אלה הם שלושת לבושי הנפש שבהם מקיימים

מצוות, מן ההכרח שכל נשמה תעבור גלגולים שונים עד שתקיים כל המצוות – כדי להשלים לבושי נפשו ולתקנם שלא יהא לבושה דחסר כו', – לבושים שחסר בהם, כפי שאומר רבנו הזקן בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שלכל נפש אלקית יש שלושה לבושים, שהם מחשבה, דיבור ומעשה של תר"ג

מצוות התורה, ואם חסר בתר"ג המצוות – חסר הרי לבושי הנפש, וכדי שלא יהיו לבושים חסרים – מן ההכרח שהנפש תקיים כל תר"ג מצוות התורה, שאז לבושיה הם בשלימות, לבד¹³ מצות התלויות במלך¹⁴ – המוטלות על המלך, שהוא – המלך מוציא ידי חובה את כל ישראל – בקיום מצוות אלו, כי הוא פללות כלם כו'¹⁵, – הוא כולל בתוכו את כל בני ישראל, ובקימו המצוות התלויות בו הרי זה כאילו שכל בני ישראל קיימו אותן, אך שאר המצוות מן ההכרח

שכל נשמה תקיים את כולן, וכיוון שבגלגול אחד הוא לא קיים מצוות מסוימות – מן ההכרח שיבוא עוד פעם בגלגול שני כדי לקיים המצוות שחסרו לו בגלגול הקודם, וכך, והטעם – מדוע מן ההכרח שיהיו לו הלבושים מכל תר"ג

המצוות, הוא כפי להלכה – בלבושים של מצוות, כל תר"ג פחינות וכחות שבנפשו, – כפי שרבנו הזקן קורא לכך בפרק ד' שב"תניא" תר"ג אברי הנפש – יליבש את כולם בלבושי מצוות, אחת מהנה לא נעדרה כו'. – שלא יחסר שום לבוש לכל אחת מתר"ג הבחינות והכחות של הנפש. ובאור ענין

אך מודעת זאת מ"ש האר"ל שכל אדם מישראל צריך לבא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תר"ג

מצות התורה במחשבה דיבור ומעשה להשלים לבושי נפשו ולתקנם שלא יהא לבושה דחסר כו' לבד מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם כו' והטעם הוא כדי להלביש כל תר"ג בחי' וכחות שבנפשו אחת מהנה לא נעדרה כו'. ובאור ענין הכרח וצורך לבושים אלו מבואר בזהר ומובן לכל משכיל כי להיות שנפש רוח ונשמה שבאדם הן בחי' נבראים וא"א לשום נברא להשיג שום השגה בבורא ויצור הכל א"ס ב"ה וגם אחרי

הכרח וצורך לבושים אלו, – מדוע מן ההכרח שיהיו לנפש לבושים אלה, מבאר בזהר¹⁶, ומובן לכל משכיל, כי להיות שנפש רוח ונשמה שבאדם הן פחינות נבראים, ואי אפשר לשום נברא להשיג שום השגה בבורא ויצור הכל, אינ"סוף ברוך הוא. – נברא שהוא בעל גבול, אינו יכול להשיג שום השגה בבורא שהוא "אין סוף" ובלי גבול. שזה כפי ש"אור אין סוף" הוא למעלה מעולמות בכלל – אי אפשר שתהיה לשום נברא השגה בו, וגם אחרי אשר האור

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ס' הגלגולים פ"ד. ש' הגלגולים הקדמה יא, טז. ובהקדמת ש' המצוות (ובע"ח שמ"ט פ"ה) קיצר ולכן לא קשה משם. ועיי"כ של"ה תושב"כ בתחלתו (רסד, ב ואילך)".
12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר, שבהל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ד הוצתק הענין עם כמה שינויים: (א) באגה"ק "שיקיים", ובשו"ע "שמקיים" (הדגשת הפועל שבהווה, ואין מספיק אפילו כשהכל באופן שבדאי יקיים. וי"ל נפק"מ – כשלא קיים מחמת אונס. וראה של"ה שם). (ב) באגה"ק מוסיף (מצות) התורה. וי"ל שזהו תוס' טעם ההכרח, ואינו נוגע כ"כ בשו"ע. ועוד ועיקר – מוכרח להוסיף כאן כיון שמבאר אח"כ ז"מ דרבנן כו'. (ג) בשו"ע הסדר "במעשה דבור ומחשבה". ואולי י"ל הטעם דבשניהם כתב ע"פ הכלל לא זו אף זו (ראה תוס' ריש יבמות). ולכן בשו"ע דעיקרו בנוגע למעשה קמ"ל דאפילו כשיש מעשה – בשביל דבור כו' ג"כ מתגלגל, ובאגה"ק (נשמאת דאורייתא) קמ"ל דאפילו כשיש מח' מתגלגל בשביל דבור וכו'. (ד) בשו"ע שם – פס"ד ברור – מוסיף הביאור "ודיבור ומח' הוא לימוד הלכותיהן, ע"ד שאמרו (מנחות קי) חכמים ע"פ זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בת"ת כאילו כו'". ואולי ע"ד הטעם שבמקום "אדם" כאן – כתב שם "נפש".
13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שבשו"ע – שכן"ל צ"ל הפס"ד יותר ברור – אין כל הפיסקא והענין ד'לבד מצות התלויות במלך כו'".
14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל בתו"א נג, ג הלשון: שכ"א מישראל צריך לקיים כל התר"ג מצות לבד מצות המלך שהמלך הוא מוציא כל ישראל וכל המצוות מחויב כ"א לקיים וצריך להיות בגלגול או בבחי' עיבור. ועד"ז בלקו"ת יוה"כ פ' (טט, א): ואפי' מצות כהנים וכה"ג ע"י עיבור או גלגול".
15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(וכ"ה בתו"א שם) – ולא הזכיר כה"ג. (וכ"ה במשנת חסידים מסכת חייב הנשמות רפ"ב). ובלקו"ת שם מפורש "צריך כל אדם לקיים... ואפי' מצות כהנים וכה"ג". אבל בס' הגלגולים פ"ד כולל ביחד "מצות... לכהן... ללוויים... למלכים... לדיינים וכיו"ב". ואולי י"ל ד"הוא כללות כולם" דבאגה"ק כאן הוא עיבור שכתב בס' הגלגולים שם. ועפ"י יומתק דבמקום "מפני חשיבותו" שבמ"ח שם – כותב אדה"ז כי הוא כללות כולם".
16. ח"ב. שם רכט, ב.

(* כ"ה בדפ' זיטומיר תר"ח, תרט"ז. ווארשא תרנ"ה. ווילנא תרס"ה (ואילך). אבל בדפוס ראשון (שקלאוו תקנ"ד) "שתקיים". וכ"ה בדפוס: לבוב, תקנ"ט; קאפוסט, תקע"ד; קאפוסט, תקפ"ח; ווארשא תר"ט; טשערנאוויץ תר"ט; לבוב תר"י; טשערנאוויץ תר"כ.

הנשמה, לְקַבֵּל הַנְּעִימוֹת וְעֲרֵבוֹת הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁלֹּא תֵצֵא מִנִּרְתָּקָה – מהמוגבלות שלה, וְ – לא תִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוֹתֶיהָ כִּנֵּר – הבטל בְּאַבְוָקָה. – מפאת האור הגדול של האבוקה, בטל אור הנר לגמרי במציאות – כך מצד האור הגדול של התענוג והמתיקות היתה הנפש בטלה ממצאותה, אִם לֹא, שֶׁמִּבְּחִינַת אֹרֶךְ זֶה עֲצָמוֹ תִשְׁתַּלְשֵׁל וְתִמְשֵׁךְ מִמֶּנּוּ אִיזוֹ הָאֶרֶץ מוֹעֲמֶת, בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִדְּרָגָה אַחֶר מִדְּרָגָה בְּצִמְצוּמִים רַבִּים, עַד שִׁיבְרָא מִמֶּנָּה – מההארה שבאה מן האור, לְבוֹשׁ אֶחָד נִבְרָא, מֵעֵין מְהוּת אֹרֶךְ זֶה, לְהַלְבִּישׁ – בלבוש זה את הנפש רוּחַ וְנִשְׁמָה, וְדֶרֶךְ לְבוֹשׁ זֶה שֶׁהוּא מֵעֵין אֹרֶךְ זֶה, תּוֹכֵל – הנשמה לְהִנּוֹת מִזִּיּוֹ אֹרֶךְ זֶה וּלְהַשִּׁיגוֹ, וְלֹא תִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוֹתֶיהָ, – שכן, כיוון שהלבוש בא מאור זה, הרי זה מעניק כוח לנפש "לקבל" את

האור, וכיוון שהלבוש הוא הרי "נברא", יכולה הנשמה להתלבש בלבוש זה, והלבוש עצמו אינו בטל במציאות באור זה, מפני שהוא הרי בא מאור זה עצמו – ואלה הם לבושי המצוות, וְכַמְּשֵׁל הָרֹאשׁ בְּשִׁמְשׁ דֶּרֶךְ עֲשִׂישִׁית וְכַה וּמֵאִירָה וְכוּ', וְכַמּוֹ שֶׁבְּתוֹב²¹: "וַיֵּבֶא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֵנָן, וַיַּעַל כּו', – על הר סיני", שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּעֵנָן וַעֲלָה וַרְאֵה דֶּרֶךְ הָעֵנָן וְכוּ', – שהענן שימש כלבוש למשה שיוכל "לקבל" הגילויים על הר סיני, בְּמֹו שֶׁבְּתוֹב בְּתוֹךְ חֶלֶק ב' דָּף רי ורכ"ט.

ה' מאורו יתברך – הארה בלבד מאורו, וְהֵאֱצִיל בְּבִחִינַת הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִדְּרָגוֹת רַבּוֹת, מִדְּרָגָה אַחֶר מִדְּרָגָה, – מדריגה למטה ממדריגה, בְּבִחִינַת צִמְצוּמִים וְעֲצוּמִים וּלְבוּשִׁים רַבִּים וְעֲצוּמִים – לבושים רבים המעלימים ביותר

על האור ומסתירים אותו, הַיְדוּעִים לְיִדְעֵי חָן, – חכמה נסתרה (תורת הקבלה), וְנִקְרָאִים בְּ"אֶרְצָא רַבָּה"¹⁷ בְּשֵׁם "שְׁעֵרוֹת", – כשם ששערה חיותה מצומצמת, עד שיכולים לגזוז אותה מבלי להרגיש שום כאב – כך החיות הנמשכת על ידי הצמצומים, נקראת "שערות", כלומר המשכה מצומצמת ביותר, וּבְדִבְרֵיכֵיב – וכמו שכתוב בְּדִנְיָאֵל¹⁸: "וַיִּשְׁעֶר רֹאשֶׁהָ בְּעֶמֶר נֶקֶא כו'" – ושערות ראשו הן כצמר לבן, כלומר, שישנן למעלה המשכות הנקראות בשם "שערות", הרי, גם אחרי כל הצמצומים, אֶת־עַל־פִּי

כו', לֹא יִכְלֶה הַנֶּפֶשׁ אוֹ הָרוּחַ וְנִשְׁמָה לְמַסְכָּל – לסכול האור, כִּי טוֹב וּמִתֵּךְ הָאֹרֶךְ וְכוּ', – כלומר, טוב כזה ומתיקות כזו שאין בכוח הנברא ל"קבלם" מבלי שיגווע מהמתיקות – כפי שיסביר להלן, בְּמֹו שֶׁבְּתוֹב¹⁹: "לְחֻזוֹת בְּנֶעֱם ה'", לְשׁוֹן נְעִימוֹת וְעֲרֵבוֹת וּמִתִּיקוֹת וְתַעֲנוּג עֲצוּם לְאֵין קֵין, בְּמֹו שֶׁבְּתוֹב²⁰: "אוֹ תַתְּעַנֵּג עַל ה', וְהַשְׁפִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת²¹ כו'", – "צחצחות" הוא לְשׁוֹן "צַחַח צָמָא", – צמאון שאינו נרווה, אלא צמא תמיד ליותר, שכן התענוג הוא אי־סופי, בְּמֹו שֶׁבְּתוֹב בְּתוֹר²², וְאֵין בְּבִחָה – של

17. זח"ג קכח, ב. ואל"ך. 18. ז, ט. 19. תהלים כז, ד. 20. ישעי' נח, יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ת"א מג"א צח, סע"ב. אוה"ת תצוה (ע' א' תרו). פירוש ש' הצחצחות". 22. ח"ב רי, ב. 23. משפטים כד, יח.

~ שבת קודש כ' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמט, והנה אור זה... עד עמ' 298, כולא חד.

רעיון שכלי חדש, היא מתענגת מכך, וכן משאר דברים שהאדם מתענג בהם, ובחינת חיצוניות ואחרים של פח ובחינת התענוג שבה – שבנפש, היא פחינת פח הרצון שבה, שהוא רוצה מה שהוא רוצה, דהיינו²⁴ דבר שאינו צער, שהצער הפך התענוג. – לכן, דבר שהוא צער אין הנפש רוצה בו. כלומר, דבר שאדם רוצה בו, הרי זה מפני שיש לו תענוג בו, הרי שתענוג הוא הפנימיות של הרצון שהוא חיצוניות לגבי התענוג. וככה על-דרך משל באור אינסוף ברוך-הוא גספון, כביכול, הרצון העליון ברוך-הוא היא פחינת חיצוניות ואחרים לבחינת ענג העליון ונעים ה"ו וצחצחות ונעלמן דכסופין הנזכרים לעיל. – שכל אלה הם העונג העליון, ואילו הרצון הוא החיצוניות מזה, וכשאנו אומרים שהלכוש לנשמה הוא מ"אחוריים"

ו"חיצוניות" העונג העליון – הרי שהלכוש בא מהרצון העליון, הנם ש – הרצון העליון והעונג העליון, הם מיוחדים בתכלית היחוד, שהוא יתברך ורצונו אחד, ולא כרצון האדם חסדו שלום, – שרצונו של אדם אינו דבר אחד עם עצם הנפש, כי אם כוח מהנפש, אך הרצון העליון הוא הרי דבר אחד עם הקדוש ברוך הוא, לא מניה ולא מקצתיה, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, ואין דמיון ביניהם כלל – בין רצונו של אדם לבין הרצון העליון. כיצד, איפוא, יכולים לחלק בין התענוג לבין הרצון למעלה, ולומר שתענוג הוא פנימיות הרצון, והרצון – חיצוניות? אף-על-פי-כן דברה תורה

והנה, אור זה הגנוז לצדיקים לעתיד לבא, הנקרא בשם "נעים ה"ו וצחצחות", – צמאון של תענוג, להתענג על ה' וד' מאות עלמין דכסופין דמתענגי בהון צדיקא כו"²⁴, – וארבע מאות העולמות של "כסופין" מלשון "נכסוף נכספת"²⁵,

שהצדיקים מתענגים בהם, כמו שכתוב: "ארבע מאות שקל כסף כו" – שעל-פי קבלה, משמעותם הרוחנית היא, ארבע מאות עולמות של כוסף ותענוג לצדיקים, הנה יש בו – באור זה, מעלות ומדרגות רבות מאד, כמו שכתוב: "באור זה, מעלות ומדרגות רבות מאד, גבוה מעל גבוה, – עד כמה שמדריגה אחת תהיה גבוהה, ישנה עוד מדרגה למעלה ממנה, אך הארה מועטת היורדת מדרגה אחר מדרגה לברא לבוש זה, – הלכוש הנזכר לעיל המאפשר לנשמה לקבל את האור, היא מבחינת מדרגה האחרונה שבאור זה, ונקראת בשם "חיצונית" – לא הפנימיות של האור, אלא החיצונית בלבד, ו"אחוריים" דרך-משל, כמו שכתוב בזהר דף רח עמוד ב (עין בספר מקדש מלך²⁷) ו – דף רי עמוד ב: ומה דאשתאר כו". – וממה שנשאר מאור זה נוצרים הלבושים לנשמה. להלן יסביר רבנו הזקן, שחיצוניות האור שממנה נמשכים הלבושים, הרי זה מהרצון העליון הנקרא חיצוניות לגבי תענוג, שכן – כפי שיסביר להלן – רצון הוא חיצוניות התענוג. והנה, כמו שבנשמת האדם יש פח פח התענוג שמתענגת ממה שיש לה ענג ממנו²⁸, כמו מהשכלת שכל חדש וכהאי גוונא, – וכדומה, כשנשמת האדם מבינה

אגרת הקדש

והנה אור

זה הגנוז לצדיקים לע"ל הנק' בשם נועם ה' וצחצחות להתענג על ה' וד' מאות עלמין דכסופין דמתענגי בהון צדיקא כו' כמ"ש ארבע מאות שקל כסף כו' הנה יש בו מעלות ומדרגות רבות מאד גבוה מעל גבוה אך הארה מועטת היורדת מדרגה אחר מדרגה לברוא לבוש זה היא מבחי' מדרגה האחרונה שבאור זה ונקראת בשם מדרגה החיצונית ואחוריים דרך משל כמ"ש בזהר דר"ח ע"ב (עין בס' מק"מ) ור"י ע"ב ומה דאשתאר כו' והנה כמו שבנשמת האדם יש בה כח התענוג שמתענגת ממה שיש לה ענג ממנו כמו מהשכלת שכל חדש וכה"ג ובחי' חיצוניות ואחוריים של כח ובחי' התענוג שבה היא בחי' כח הרצון שבה שהוא רוצה מה שהוא רוצה דהיינו דבר שאינו צער שהצער היפך תענוג. וככה עד"מ באור א"ס ב"ה ג"כ כביכול הרצון העליון ב"ה היא בחי' חיצוניות ואחוריים לבחי' ענג העליון ונועם ה' וצחצחות ועלמין דכסופין הנ"ל הגם שהם מיוחדים בתכלית היחוד שהוא ית' ורצונו אחד ולא כרצון האדם ח"ו לא מניה ולא מקצתיה ואין דמיון ביניהם כלל אעפ"כ דברה תורה

24. ראה זח"א קכג, ב. 25. ויצא לא, ל. 26. חיי שרה טו, כג. 27. לזהר שם. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? וי"ל דטובא קמ"ל ומוכרח להוסיפה כאן בב' דרצון הוא חיצוניות התענוג לשלול האופן הב' המדובר בהמשך תרס"ו ע' סה ואילך. והמסקנא בע' עג ואילך שם כבכאנ". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהיינו כו' התענוג – הוספת ביאור מוכרחת כאן. כנ"ל".

דאורייתא מחכמה נפקא³³, – התורה באה מ"חכמה", ואורייתא וקדשא-ברייתא הוא פלא חד³⁴ – תורה והקדוש ברוך-הוא הכל דבר אחד³⁵, הרי מובן בפנימיות התורה, באופן ההשגה שבגן-עדן, שם משיגה הנשמה מהות האלקות, תענוג שהוא פנימיות כנ"ל –

(הוספת כ"ק רבינו) – יש לה הרי השגה ב"אור אין סוף", וכדי שיהיה ביכולתה לקבל זאת, מן ההכרח להזדקק ללבושי המצוות, כמוסבר לעיל. להלן יסביר רבנו הזקן, שבנוסף למה שמצוות הן לבושים לנשמה, כדי שתוכל "לקבל" הגילוי של הזיו וההארה מאלקות, הן גם מחברות את המדריגה העליונה ביותר (מדריגת הכתר) עם הדברים הגשמיים

שבהם נעשית המצוה, ובכך הן "עמודים" המחברים את העליון ביותר של הבית עם התחתון ביותר של הבית, שכן כך המצוות מחברות מדריגת הכתר עם הדברים הגשמיים של המצוות.

כלשון בני אדם³⁰, לשכך האזן מה שיכולה לשמע במשל ומלצה, – ובהשוואה מנשמת האדם הכלולה מבח התענוג והרצון והחכמה והבינה וכו', – וכשם שבאדם התענוג הוא פנימיות הרצון וכו' כך גם אנו אומרים למעלה,

וכנראה בחוש, שבשארם משכיל איזה שכל חדש נפלא, איז באותה רגע על-כל-פנים נולד לזי³¹ תענוג נפלא בשכלו, מבכל – הרי זה מראה שתענוג הוא למעלה מעלה מבחינת השכל והחכמה, רק שמלכש – התענוג בבחינת שכל וחכמה, וכשהאדם מרגיש השכל וחכמה, דחינו שמשגיגה ומבינה היטב, איז מרגיש גם בן בחינת התענוג

המלכש בחכמה. ולכן נקראת בחינת בינה בשם "עולם הקא" בזהר הקדוש³², שהיא – "בינה" בחינת התגלות החכמה עם התענוג המלכש בה, שמשגיג הצדיקים בגן-עדן ומשכילים – השכלות, בפנימיות התורה,

30. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט. 31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ ההרגשה באה לאח"ז – כההמשך – בעוה"ב וכל זמן שאין הרגשה – אין זה 'קבלת הנעימות'". 32. ח"ב קנח, א. 33. זח"ב פה, א. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד התענוג שנוולד ונפיק כשנוולד ומשכיל שכל והיא נועם ה' וכו'". 35. זח"א כד, א. ועוד.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

ממלא מקדח קתם ששיערו בית שמאי את חסרון הגולגולת, 18
ונמצא שבית שמאי מחמירים גם בנידון זה יותר מבית הלל. 19

משנה

המשנה מפרטת את סוגי המומים המצויים בעין: הרים של עין – 20
העפעף, שהוא כסוי עור היורד על העין, שניקב או שגפגפם או 21
שנספק, הרי הוא בכלל המומים שנקראו בתורה (ויקרא כב כב) 22
'חרץ'. חרי שהיה בעינו דק – קרום, בחלק השחור שבעין, או 23
תכלול שחסרנו יבואר במשנה בסמוך, והם מומים שהחכור 24
בתורה (ויקרא כב כ), או שהיה לו חולי של חלזון נחש – שיש בעינו 25
בשר מיותר, בצורת חלזון או נחש, שגדל בעין וכיסה מעט 26
מהאישון שבעין (עצב). 27
איזהו 'תכלול', לכן תפוסק פסירא ונקנסם בפשחור – חוט לבן 28
היוצא מהחלק הלבן שבעין, ועובר את הסירא – חלק המקיף את 29
השחור שבעין, ונקנס לתוך החלק השחור. אבל אם יצא חוט 30
שחור מהחלק השחור ועבר את החלק המקיף, ונקנס בחלק 31
הלבן, אינו מום, כי אין מום בלבן. 32
33

של רופאים, שבו הם קודחים את הראש לרפא את המכה, דברי 1
רבי מאיר. וחקמים אומרים, במקדח גדול של לשכה, הרי 2
שלחכמים שיעורם של בית שמאי הוא במקדח גדול, ועל שיעור 3
זה שנינו שהוא כסלע נירונית, ושוב קשה במה נחלקו עמם בית 4
הלל שקבעו שיעור סלע. 5
מוסיפה הגמרא: ולרבי מאיר שאמר במקדח קטן של רופאים, 6
מי ניהא, והרי לדבריו שיעורם של בית שמאי קטן משל בית 7
הלל, ונמצא דהנה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל 8
– הקילו בו בית שמאי והחמירו בו בית הלל, כי בית שמאי אמרו 9
שדי בחסרון מועט כדי למנוע טומאת אהל, ואנן דתנן תנן, דלא 10
תנן לא תנן – ואנו שנינו בעדיות (פה מ"א) שרק ששה דברים 11
הקילו בית שמאי יותר מבית הלל, ובשאר מקומות שנחלקו, בית 12
שמאי מחמירים יותר מבית הלל. 13
מתרצת הגמרא באופן אחר: אמר רב נחמן, לגבי שיעור חלון 14
המעביר טומאה מבית לבית 'סלע נירונית' שנינו, והוא מטבע 15
גדול ששיעורו במקדח גדול של לשכה, אבל 'סלע' קתם 16
שאמרו בית הלל בחסרון גולגולת, זמרא – שיעורו קטן אפילו 17

לוח היום יום...

יום ראשון	יום שישי	יד חשון	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: וירא, ששי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והנה בהיות . . . קמו תאמין.		
	"מה' מצעדי גבר פוננו", לכל אחד מישראל יש לו תעודה רוחנית בתיים, והוא: להתעסק בעבודת הבנין לעשות דירה לו יתברך. וכל אחד באשר הוא ובכל מקום שהוא, צריך להתעניין בכל מאמצי כחו לחפש בחפש מחפש למצא איזה פרנסה רוחנית כמו שהוא מחפש אחר פרנסה גשמית. והוא לפי שדרכו – של הקדוש-ברוך-הוא – יחפץ, כדכתיב באברהם "כי ידעתיו גו' ושמו דרך ה'", כי יש שני דרכים: דרך הטבע ושלמעלה מן הטבע, העולם בראו הקדוש-ברוך-הוא להיות נראה כמו שהוא בדרך הטבע – בעיני בשר – והוא דרך אלקים. תורה ומצות הם דרך הוי', והוא המשכה שלמעלה מן הטבע בטבע, אשר בגלל זאת הנה הקדוש-ברוך-הוא משפיע לישראל למעלה מן הטבע בטבע.		

יום שני	שבת	טו חשון	ה'תש"ד
	הפטורה: ואשה – בנה ותצא. שיעורים. חומש: וירא, שביעי עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: והנה יש . . . כוכבים.		
	די נשמה ווארט אויבען אויף דעם זמן, ווען זי וועט זוכה זיין אראפגעקן אין א גוף, ווייל די נשמה פילט, וואס זי קען אויפטאן זייענדיק דא למטה. זי קען קומען צו דעם להתענג על הוי'. איז אויף ווען לייגט מען עס אפ?		
	תרגום		
	הנשמה מצפה למעלה לזמן בו תזכה לרדת לגוף, כי הנשמה חשה מה היא מסגלת לפעל בהיותה כאן למטה. היא מסגלת להגיע ל"להתענג על הוי'". אם כן, למתי דוחים זאת?		

יום שלישי	יום ראשון	טז חשון	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: ח"ש, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: כח. למה . . . מטה מנוגה.		
	המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תוכנית, אלא היא גם פרועה לשמחה . . . ומבואר כי סיבת המחשבות זרות או רעות הוא די פוסטקייט פון קאפ, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.		

תרגום

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שרות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעלתה לחשב ולהרהר, אבל פעלתה לא לבד שאינה תכנית, אלא היא גם פרוצה לשמחה... ומבאר כי סבת המחשבות זרות או רעות הוא הריקנות של הראש, וכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

ה'תש"ד

יוז חשוון

יום שני

יום
רביעי

שיעורים. חומש: חיי שרה, שני עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: והנה מודעת . . . חטאת וכו'.

מ'דארף היטען דעם זמן, מ'דארף מקבל זיין עולה של תורה. יעדער זמן, יעדער טאג וואס גייט אוועק, איז דאס ניט נאר א טאג נאר א ענין אין לעבען, די טעג גייען כמאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'. דער טאטע האט געזאגט בשם רבינו הזקן: אזומערדיגער טאג און אוינטערדיגע נאכט איז א יאהר.

תרגום

צריך לשמור על הזמן, צריך לקבל עליה של תורה. כל זמן, כל יום שחולף, הרי זה לא רק יום, אלא ענין בתוים. הימים חולפים כמאמר (ירושלמי ברכות פרק א' הלכה א') "יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'". אבא [אדמו"ר הרשב"י] אמר בשם רבינו הזקן: יום קיצי ולילה חרפי – זוהי שנה.

ה'תש"ד

יוז חשוון

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: חיי שרה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פח"ט.

תניא: כט. אשת . . . קמט ורכ"ט.

ב'תורה אור' פרשת חיי שרה סוף דבור המתחיל "להבין מה שאמרו רז"ל יפה שעה", יש טעות הדפוס. וכך צריך להיות: "ויהיה בבחינת בטול (אבל עכשו... הינו בבחינת איסר, ועין מה שיתבאר לקמן בפרוש אסרי לגפן) שהוא בבחינת חפץ, וכתוב הודו... תוך כל עלמין, אבל תכלית הפונה".

ה'תש"ד

יוז חשוון

יום רביעי

יום
שישי

שיעורים. חומש: חיי שרה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"ו.

תניא: והנה אור . . . 298 חד.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות איז שמע ישראל, שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, ואומר מרום ולא שמים, מרום איז העכער און העכער, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר וראו מי ברא אלה.

מַעֲנֶה רַבָּנוּ הִזְקֵן לִיחִידוֹת: חֲסִידוֹת הַיָּא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", "שְׁמַע" רָאשֵׁי תַבּוֹת "שְׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם", וְאָמַר 'מְרוֹם' וְלֹא 'שְׁמִים', 'מְרוֹם' הוּא גְבוּהַ וְיוֹתֵר גְּבוּהַ, לְהַגִּיעַ לְמַעְלָה מִן הַשָּׁכֵל. וְזֶה גּוֹפֵא לְהַבִּינוּ בַּשָּׁכֵל, וְכִמוּ שְׂאוֹמֵר "וְרָאוּ מִי בָרָא אֶלֶה".

שבת קודש

יום חמישי

כ חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צדקג.
תנאי: והנה רצון . . . קן האדם.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נ"ע - שנת כתר"א - כלשון הצ"צ. נקרא ע"ש אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.

בכל שנה ביום הולדתו הי' אדמו"ר אומר דא"ח, אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בש"ק. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין, אמר מאמר נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה. כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שהי' בחסד וברחמים. - האט עס געדויערט זיבען יאָהר.

תרגום

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן - שנת כתר"א - כלשון הצ"צ צדק. נקרא על שם אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ צדק.
בכל שנה ביום הולדתו הי' אדמו"ר אומר דא"ח [= דברי אלקים חיים, חסידות], אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בשבת-קדש. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין [=בעולם הזה] אמר מאמר "נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה". כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן ה' יתברך לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שהי' בחסד וברחמים. - זה ארץ שבע שנים [עד שנת תרפ"ו - שנת המאסר והגאולה].

המשך ביאור למט' בכורות ליום שני עמ' 1

16 ויבש בזמן גידול תלת, וכל הבדיקה מתקיימת בסוף החורף.
17 מוכיחה הגמרא: תא שמע, דאמר רב אידי בר אבין אמר רב
18 יצחק בר אשיא, אדר וניסן לח, אלול ותשרי יבש, סבורה
19 הגמרא עתה, שכוונתו לומר, שמאכילים אותו לח בזמן גידול
20 לח, ויבש בזמן גידול יבש. דוחה הגמרא: דלמא כוונתו לומר,
21 שפירי דאלול ותשרי שהם יבשים מאכילין ליה פארר וניסן,
22 לאחר שאכל את החציר הלח הגדל באותו זמן, ועדיין הוא לח,
23 ונמצא שאוכל לח ואחר כך יבש באדר וניסן.
24 מבארת הגמרא: ובמה מאכילין אותו בכל יום מאותם שלשה
25 חדשים. אמר רבי יוחנן משום רבי פנחס בן ערוכא, בגרונרת,
26 אחת מהלח ואחת מהיבש.
27 אמר רבא, בעי במערבא - דנו בני הישיבה בארץ ישראל, האם
28 לבדיקה זו די להאכיל את הבכור בגרונרת רק בסעודה
29 ראשונה שאוכל בכל יום,

1 סימן הוא למום, וכיון שנתבאר שבאוכל לח ואחר כך יבש בשל
2 גשמים הרי זה מום, לכן לא אמרה הברייתא שגם האוכל לח
3 ויבש של גשמים אינו מום.
4 שנינו בברייתא: וישנו שלשה חדשים. מקשה הגמרא: איני -
5 האם כך הוא, (והתנאי) והא רב אידי בר אבין אמר רב יצחק
6 בר אשיא, מאכילים את הבכור בחדשי אדר וניסן תבן לח,
7 ובחדשי אלול ותשרי תבן יבש. הרי שישנו ארבעה חדשים.
8 מתרצת הגמרא: אימא - אמור כך, מאכילים אותו אדר וחצי
9 ניסן תבן לח, אלול וחצי תשרי תבן יבש, והחדוש של רב אידי
10 בר אבין הוא שאין צורך להאכילו שלשה חדשים רצופים, אלא
11 חציים בחורף וחציים בקיץ.
12 איבעיא להו, האם לבדיקה זו צריך להאכילו תבן לח בזמן
13 גידול תלת, דהיינו בחדשי אדר וניסן, ותבן יבש בזמן תשרי,
14 דהיינו בחדשי אלול ותשרי, ואי אפשר לשוחטו עד שיעברו
15 חדשים אלו, או דלמא - או שמא ניתן לבדוק על ידי אכילת לח

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ד מרחשון ~

מכירת חמץ ב'ערב קבלן'

י, שהרמב"ם לא הביא אפשרות זו של זקיפת היתרה בהלוואה כי דעתו כדעת הר"ף שאפשרות זו מועילה רק מצד קנין שטר ואם כן, אין בדברי הגמרא דין חדש הנוגע למקרה זה דווקא, שהרי לעולם קרקע נקנית בשטר (לעיל פ"א ה"ג), אלא שהגמרא באה ללמד עצה טובה כיצד לקיים את המקח גם במקרה כזה, "והרמב"ם לא נחית לאשמועינן עצות מרחוק, אלא מאי דנפקא מינה לענין דינא".

ובזה הוא מבאר את חידושו של אדמו"ר הזקן בעניין מכירת החמץ (סדר מכירת חמץ, שו"ע אדמו"ר הזקן בסוף הל' פסח) כי "אין תקנה אחרת למכור בהקפה, אלא להיות יד ישראל אחר באמצע", בתור 'ערב קבלן' שכן במכירת החמץ לגוי אין המוכר הישראל מקבל את כל דמי החמץ מן הגוי אלא רק דמי קדימה, כאשר יתרת הסכום נשארת בתור חוב והמוכר הוא במצב של 'עייל ונפיק אזוזי'. ובמכירת קרקע אכן יכולה להועיל העצה שיכתוב את היתרה בשטר חוב, כי אז המקח נקנה בשטר (כדעת הר"ף והרמב"ם). אולם בנוגע לחמץ, שהוא מטלטלין שאינן נקנין בשטר, לא תועיל עצה זו ולכן הצריך אדמו"ר הזקן שיהיה ערב קבלן בעד הגוי שישלם את יתרת החוב, וכך המוכר, בעל החמץ, אינו דחוק על מעותיו והמכירה תקפה.

(שאריית יהודה, סימן י')

מכירה פרק ח, הלכה א: המוכר שדה לחברו באלף זוז, ונתן לו מקצת הדמים, והיה יוצא ונכנס ונתבע שאר הדמים – אפלו לא נשאר לו אלא זוז אחד – לא קנה הלוקח את פלה, אף על פי שכתב את השטר או החזיק.

מבואר בגמרא (ב"מ עז, ב) כי כאשר המוכר 'עייל ונפיק אזוזי', היינו שמחזר אחר הלוקח כיון שדחוק לכסף, אין השדה נקנית ללוקח עד שישלם את כל הסכום וכך פסק הרמב"ם כאן. אולם גם במקרה כזה יש אפשרות שהשדה תיקנה ללוקח והיא שאת יתרת הסכום שעוד לא שילם יזקוף כהלוואה, ו'כיון שעשאם עליו מלוה הוה כאילו נטלם והלווה, וקרקע נקנית בכסף' (שם רש"י ד"ה והרי).

אמנם לדעת הר"ף (הובא בשיטה מקובצת ב"מ שם) במקרה זה לא יועיל קנין כסף, כי כיון שהמוכר 'עייל ונפיק אזוזי' הרי זה מוכיח "שלא גמר להקנותו לו בעת שקיבל אותו המקצת", וכדי לקנות בכסף חייב הקונה לשלם את מלוא הסכום, ומה שמוכר בגמרא שיש דרך לקנות את השדה כאשר יכתבו את יתרת החוב בשטר, הכוונה היא שאז נקנית השדה (לא בקנין כסף, אלא) בקנין שטר: "הואיל ונסתלק הכסף להיותו מלוה הוצרכנו אל השטר שיהיה תמורת הכסף הניתן לגמור המקח".

לפי זה מבאר ה'שארית יהודה' (לאחיו של אדמו"ר הזקן, סימן

~ יום שני ט"ו מרחשון ~

האם יש הונאה בפחות משותות בקניית לחם?

וכתבו הפוסקים כי לפי זה מסתבר שבדברים שיש להם מחיר אחיד בכל מקום (כגון לחם וחלב בימינו), אין מוחלים אף על פחות משותות, וצריך להחזיר את ההונאה (ראה ערוך השולחן ח"מ סי' רכו, הלכה פסוקה שם עמ' ה).

אך הרמב"ם כותב שהטעם הוא משום "שכל פחות משותות דרך הכל למחול בו" (ואינו תולה זאת בכך שאין אדם יכול לעמוד על המחיר המדויק). ולפי זה נראה כי גם בחפץ שמחירו אחיד וקבוע אין דין הונאה. וכך אכן יש ללמוד מדבריו להלן (ה"ט) שהפורט מטבע של זהב ששוויה עומד על עשרים וארבעה דינרי כסף וקיבל תמורתה שלושה דינרים פחות או שלושה יותר (שהם פחות משישית), אינו צריך להחזיר את ההפרש,

מכירה פרק יב, הלכה ג: היתה ההזניה פחות מזה ככל שהוא, בגין שמכר שנה ששים דינר בחמישים ופרוטה – אינו חייב להחזיר כלום; שכל פחות משותות, דרך הכל למחול בו. בטעם הדבר שאין דין הונאה בפחות משישית משווי המכר, יש שתי דעות:

רש"י (קידושין מב, ב ד"ה חזון) כתב שדרך בני אדם למחול על כך משום "שאינן כל אדם יוכל לצמצם הדמים". כלומר, דרכו של עולם שאין הכל מוכרים במחיר זהה והבא לרכוש מוצר מודע לכך שיתכן וניתן להשיג אותו יותר בזול במקום אחר אלא שאינו רוצה לטרוח ולברר בהרבה מקומות, ולכן הוא מוחל על ההוצאה הקטנה הנוספת.

הרי שאף בשער קבוע אין הונאה בפחות משישית (ראה נחלת משה קידושין מב, ב).

ונחלקו ראשונים האם מותר לכתחילה למכור ביוקר בהפרש של פחות משתות או רק בדיעבד המכירה חלה ואינו צריך להחזיר את ההפרש. יש שנקטו שמותר לכתחילה (ראה שו"ע חו"מ סי' רכז ס"ו ובהגהות הגרעק"א שם), אולם מדברי הרמב"ם אין נראה כך שכן לעיל (בה"א) כתב "אסור למוכר או לקונה

להונות את חברו" ואילו כאן כתב רק שאם ההונאה פחות משתות "אינו חייב להחזיר כלום" ולא כתב שמותר. והטעם הוא, כי לכתחילה יש המקפידים אף על הונאה קטנה ולכן על המוכר לחשוש שמא הקונה שלפניו נמנה עמהם, ורק לאחר מעשה "דרך הכל למחול" ואינו צריך להחזיר (אכן האול גנבה פ"ז ה"ה).

~ יום שלישי ט"ז מרחשון ~

תנאי באונאה

חובו בשביעית "תנאו קיים, שכל תנאי שבממון קיים ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה!"

ויש לומר (ראה סמ"ע חו"מ סי' רכו סקל"ז): התנאי 'על מנת שלא תשמטני' הוא בידיעת הלווה ששביעית משמטת ועם זאת הוא מוחל על זכות זאת, ולכן תנאו קיים אבל באמירת המוכר 'על מנת שאין לך עלי אונאה', הקונה אינו יודע שיש כאן אונאה שימחול לו (ואף שאמר לו 'אין לך עלי אונאה' יכול היה להבין שהשווי פחות מעט מהמחיר, אבל לא בכדי אונאה).

אך עדיין צריך עיון: גם לענין התנאי בשביעית אפשר לומר שהלווה לא ידע בוודאות שיש צורך למחול על השמטת החוב בשביעית כי אולי יפרע חובו קודם שביעית!

ומבאר ה'נחלת ישראל' (ב"מ שם):

בתנאי של המוכר ('על מנת שאין לך עלי אונאה'), כיון שיתכן ואין כאן אונאה, אין הקונה מוחל כי אין לו על מה למחול אבל כשהלווה מקבל את התנאי 'שלא תשמטני בשביעית', בוודאי מוחל על זכותו לשמיטת החוב בשביעית, וגם אם יתכן ויפרע חובו קודם שביעית, מה לי אם פורע קודם שביעית או אחר שביעית – בין כך ובין כך כוונתו שהשביעית לא תשמט את חובו.

מכירה פרק יג, הלכה ג: האומר לחברו: 'על מנת שאין לך עלי אונאה' יש לו עליו הונאה.

מוכר שהונה את הקונה יש לו דין 'אונאה', היינו שהמקח בטל או שיחזיר לקונה את ה'אונאה'. ואם התנה ואמר לו שעושה את המקח בתנאי שלא תהא לקונה תביעת אונאה, לדעת רב (ב"מ נא, א) כיון שהתנאי הוא 'על מה שכתוב בתורה', התנאי בטל ויש לו עליו דין 'אונאה' (ביטול המקח או החזרת האונאה), ולדעת שמואל התנאי קיים ואין לו עליו דין 'אונאה', כי בדבר שבממון יכול להתנות אף על מה שכתוב בתורה כי בקבלת התנאי מחל הקונה על זכותו. והקשה ה'לחם משנה':

הגמרא (מכות ג, ב) משווה דין תנאי באונאה להלואה שנותן אדם לחברו בתנאי 'שלא תשמיטני בשביעית', ולדעת שמואל תנאו קיים (ואין השביעית משמטת את החוב) אף שהוא נגד דין התורה, כי זהו דבר שבממון והלווה שהסכים לתנאי מחל על זכות השמטת חובו.

והרמב"ם כאן פסק כרב שתנאי באונאה שהוא נגד דין התורה בטל ויש עליו דין 'אונאה', ואילו בהלכות שמיטה (פ"ט ה"י) נקט כשמואל שהמלווה שהתנה שלא ישמיט הלווה

~ יום רביעי י"ז מרחשון ~

מהי גנבת דעת?

שחוטה. אך אדמו"ר הזקן (שו"ע הל' אונאה סי"ב) מבאר: אף "שלא יגיע לו הפסד להנכרי" ("הנבלה אצלו כשחוטה") – הוא גונב את דעתו, כי מראה שעושה זאת בשבילו כשנותן לו בשר כשר (שטרה בו יותר) אף שלא נתן בשר כשר, והרי הגוי "מחזיק לו טובה בחינם".

והנה, לדעת התוספות (חולין צד, ב ד"ה אינהו), גם אם מכר לגוי בשר נבילה לא תסתם ולא אמר בפירוש שהוא בשר

מכירה פרק יח, הלכות א-ג: אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר, או לגנב את דעתם; ואחד גוים ואחד ישראל בדבר זה... ואין מוכרין בשר נבלה לגוי בכלל בשר שחוטא, אף על פי שהנבלה אצלו בשחוטא.

מבאר ה'פרישה' (חו"מ סי' רכח סק"ח): האיסור למכור לגוי בשר נבלה בכלל שחוטה הוא כיוון שמכירה זו היא גניבת דעת הגוי כי בשר הנבלה אינו טוב ובריא לגוף כבשר

לכבודו ובאמת אינו עושה זאת לכבודו, כגון שהיה הולך בדרך ופגע בו חברו וסבור שיצא לקראתו לכבודו – אינו צריך להעמידו על טעותו ולומר לו שלא לכבודו יצא (כדי שלא יחזיק לו טובה בחינם), כי כיון שיכול "להעלות בדעתו שאינו עושה בשבילו ומטעה את עצמו וסבור שעושה בשבילו... אינו צריך להודיעו" (שו"ע אדה"ז שם סי"ג, ע"פ חולין שם).

שחוטא, הרי זו גניבת דעת, כי סתם בשר שביד ישראל הוא בחזקת כשר. אך לדעת רש"י (שם), גניבת דעת היא רק אם מטעה את הגוי ואומר לו בפירוש שמוכר לו בשר שחוטא, אבל אם מכר לגוי בסתם והגוי לא שאל אותו האם הבשר כשר, הרי הגוי מטעה את עצמו כשחושב שהבשר כשר, ואין זו גניבת דעת.

וכן כשעושה לחברו מעשה שיכול להיראות שעושה זאת

~ יום חמישי י"ח מרחשון ~

מיהו המוכר?

לצאת ידי שמים. ואף לדעת הרמב"ם יש מקרה שבו אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, שהרי בפקדון כתב (הל' שאלה ופקדון פ"ה ה"ד) שאם שני בני אדם הפקידו אצל פלוני שלוש מאות זוז שמאה מתוכם שייכים לאחד ומאתיים לשני, וכשבאו לתבוע את הפקדון טען כל אחד שהמאתיים הם שלו, עליו לשלם לכל אחד מאה והשאר יהא מונח אצלו לעולם, ולא כתב שישלם לכל אחד מאתיים כדי לצאת ידי שמים.

ובטעם הדבר מבאר ה'שער המשפט' (ס"ו רכב סק"ב): במקום יש קצת פשיעה כי היה עליו לזכור מי המוכר, אך בפקדון כיון שנתנו לו שניהם כאחד וסמכו זה על זה אין פשיעה מצדו כלל, ופטור אפילו כדי לצאת ידי שמים.

וה'קצות החושן' (ס"ו ש סק"א) מבאר: בפקדון אין חיוב על השומר להשיבו לבעליו אלא עליו רק לאפשר לבעלים ליטלו, וכאשר אין ידוע מי הבעלים אין עליו חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי מלכתחילה לא מוטלת עליו חובה להשיב את הפקדון. אך הקונה חפץ חייב לשלם, ומאחר שאינו יודע מיהו המוכר ישלם לכולם כדי לצאת ידי שמים.

מכירה פרק כ, הלכה ב: הלוקח מקח מאחד מחמשה בני אדם... והוא אינו יודע ממי מהן לקח – מניח דמי המקח ביניהם, ומסתלק... ואם היה חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.

דברי הרמב"ם בתחילת ההלכה מבוארים בגמרא (יבמות ק"ח, ב). ומה שכתב שממדת חסידות ישלם לכולם, ביאר ה'כסף משנה' שהרמב"ם למד זאת מהנאמר בגמרא (ב"מ לו, א) שהאומר לשנים גזלתי מאחד מכם ואיני יודע ממי, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע מי הוא (וגם הם אינם יודעים) – מעיקר הדין אינו צריך לשלם לשניהם, אך כדי לצאת ידי שמים חייב.

אך לדעת הרמב"ן והרשב"א (ב"מ שם) החיוב לצאת ידי שמים נאמר רק בגזלן שעבר איסור בעצם הגזלה וכן בפקדון שיש פשיעה מצדו ששכח מי המפקיד, ולכן עליו לשלם כדי לצאת ידי שמים. אך במקום אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי דרך המוכר לתבוע את התשלום מיד ולא היה על הלוקח להעלות בדעתו שאדם אחר יעז לשקר ולומר שהוא המוכר, ומאחר שלא היתה פשיעה מצדו אינו חייב לשלם אפילו כדי

~ יום שישי י"ט מרחשון ~

מכירה לזמן קצוב

וה'משנה למלך' (הל' שמיטה ויובל פ"א ה"א) תמה: הרי נאמר בירושלמי (גיטין פ"ד ה"ט) שהקונה שדה בזמן שהיובל נוהג אינו יכול לחפור בה בורות שיחין ומערות, כי למדים מהכתוב "ושב לאחוזתו – בעינו", היינו, שישוב לבעליו כמו שהיה מקודם!

ומבאר ה'מנחת חינוך' (מצוה שלט): שדה חוזרת לבעליה ביובל רק אם נמכרה סתם או שנמכרה לצמיתות, אבל המוכר שדה לזמן קצוב אינה חוזרת

מכירה פרק כג, הלכה ו: הקונה לזמן קצוב – הרי הוא בונה או הורס, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם. כתב ה'מגיד משנה':

המוכר לזמן קצוב, דינו כמוכר בזמן שהיובל נוהג שהקונה "עושה בו כל חפצו אף על פי שידוע שיחזור קרקע לבעליה ביובל". וכך גם הקונה קרקע לזמן קצוב, יכול לעשות בה כרצונו.

בקונה לזמן קצוב שדה שאינה חוזרת ביובל (אלא בסיום זמנה הקצוב) ועליה לא נאמר 'ושב לאחוזתו', ולכן הקונה יכול לעשות בה כרצונו.

וה'בית יצחק' (אור"ח סי' כב) מבאר:

אינו ממלא את הבורות ומתקנם לפני שחוזרת לבעליה. והרמב"ם שמתיר לקונה להרוס ולבנות הרי זה בתנאי שיחזיר את מצב השדה כפי שהיתה בעת הקניה, כמצות הכתוב 'ושב לאחוזתו' – בעינו".

ביובל, כי הטעם למצוות יובל הוא משום שנאמר "והארץ לא תמכר לצמיתות" (ויקרא כה, כג), ושדה שגם לולי היובל לא נמכרה לצמיתות (אלא לזמן קצוב), אין היובל מוציא (בכא מציעא עט, א, ורש"י שם).

ולפי זה, דברי הירושלמי שהקונה בזמן שהיובל נוהג אינו יכול לחפור בורות בשדה הם רק בשדה החוזרת ביובל, כי למדים מהכתוב שחוזרת לבעליה כמו שהיתה ('ושב לאחוזתו' – בעינו). ואילו דברי הרמב"ם כאן, שבונה או הורס, אמורים

~ שבת קודש כ' מרחשון ~

מהי 'עין יפה'?

שהכלל "כל הנותן – בעין יפה נותן", אין משמעו אלא שנתן גם את החפצים שבתוך הבית וכן דרך גישה אל הבית, ותו לא. לפי זה, הדודה אינה זכאית להשתמש בחצר.

בסיום דבריו כותב המבי"ט שה'בית יוסף' חולק עליו, ובלשונו: "הראו לי פסק של הרב ר' יוסף קארו יצ"ו, שהיה מזכה למקבל בכל הדברים שבחצר בלי שום טעם, ולא הזכיר אם כדין אם כמנהג החכמים". ובכל אופן, לשיטת הבית יוסף יש לדודה זכות שימוש בחצר ובדברים הנמצאים בה.

(שו"ת המבי"ט, ח"ב סי' סח)

מכירה פרק כה, הלכה ד: אָבֵל אִם מָכַר אֶת הַחִיצוֹן וְנָתַן אֶת הַפְּנִימִי – יֵשׁ לוֹ הַדָּד; שָׁכַל הַנוֹתֵן, בָּעֵין יִפֶּה נֹתֵן.

נשאל הרב המבי"ט: אדם כתב בצוואתו שאת כל בתיו וחצרותיו הוא נותן לפלוני, מלבד בית פנימי באחת החצרות, אותו הוא מעניק לדודתו. לאחר פטירתו ביקשה הדודה להשתמש גם בחצר, למרות שהחצר ניתנה לפלוני.

לכאורה, מדברי הרמב"ם כאן יתכן להוכיח שהצדק עמה. כי מאחר ונתן לה בית במתנה, ובעין יפה נתן, הרי שהעניק לה זכות שימוש גם בחצר.

אולם המבי"ט מביא את דברי הר"י מיגאש (רבו של הרמב"ם)

המשך ביאור למס' בנורות ליום שלישי עמ' ב

1 הזנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב אגודל, הרי זה מום,
2 כי הוא שונה מזנב שאר בהמות.

גמרא

3 שנינו במשנה שאם נפגם הזנב, הרי זה מום: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר,
4 דווקא אם נִפְגַּם הזנב הרי זה מום, כי אינו חוזר ומבריא, וְלֹא
5 אם נִיטַל הזנב לגמרי, כי אז הוא חוזר ומבריא. ודווקא אם נִפְגַּם
6 הַכֵּס שהגיד של הבהמה חבוי בו, הרי זה מום, וְלֹא אם נִפְגַּם
7 זָכְרוֹת – הגיד עצמו, שאין הפגם בו נחשב מום, כי גיד שנִפְגַּם
8 מעלה ארוכה. הגמרא מביאה סיוע לרבי אלעזר: תֵּנִינָא נָמִי הָכִי,
9 נִפְגַּם וְלֹא נִיטַל, כֵּיס וְלֹא זָכְרוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמִּשְׁלֹס,
10 מַעֲשֶׂה בְּעֵינֵיבֵל אַחֵר שֶׁנִּמְלֹו זָבֵב – שלקח זאב את הזנב של
11 בהמה, וְחֹזֵר הַזֶּנֶב לְאִיתָנוּ.
12 שנינו במשנה: נִפְגַּמָה הַזָּנָב מִן הָעֵצִים וכו' או שיש בשר בין
13 חוליא לחוליא מלא אצבע. הגמרא מבררת מהו שיעור 'אצבע':
14 תֵּנִינָא – שנינו בברייתא, שיעור 'אֶצְבָּע' שֶׁאֵמְרוּ חֲכָמִים, הוּא
15 אַחֵר מֵאֶרְבָּעָה בְּמִשְׁפַּח שֶׁל כָּל אָדָם. שואלת הגמרא: לְמַאי
16 הִלָּכְתָּא – לגבי איזה הלכה נשנתה ברייתא זו המבררת שיעור

18 אצבע. אָמַר רַבָּה, לְעֵינֵי שִׁיעוֹר פְּתִיל תִּבְלֵת הַנִּיתָן בְּצִיצִית,
19 דִּתְנִינָא, כְּמָה חוּטִין הוּא נֹתֵן בְּצִיצִית, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים,
20 אֶרְבָּעָה חוּטִים, וְכוּפֵלֶם, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, שְׁלֹשָׁה חוּטִים.
21 וְכִמָּה תֵּהֵא מְשוּלָּשֶׁת – יורדת מכנף הבגד ולמטה, שהרי אין
22 מניחים את הציצית בשפת הבגד ממש, אלא מגביהים אותה
23 קצת משפת הבגד, והנידון הוא כמה צריכה להיות הציצית
24 יורדת למטה מכנף הבגד ועד שפתו, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים,
25 שִׁיעוֹר אֶרְבָּע אצבעות, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, שְׁלֹשָׁה אצבעות,
26 וְשְׁלִישׁ – ושיעור שלש אצבעות שְׁבִיט הֵלֵל אוֹמְרִים, הוּא
27 באצבע ששיעורה אַחֵר מֵאֶרְבָּע בְּמִשְׁפַּח שֶׁל כָּל אָדָם, והיא
28 האגודל, הרחבה משאר אצבעות, וטפח יש בו שיעור כדי שש
29 אצבעות קטנות, וזר, או כארבע אצבעות אגודל.
30 הגמרא מעמידה את נידון הברייתא בשיעור אצבע, לגבי ענין
31 אחר: רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, שִׁיעוֹר אצבע בברייתא
32 נשנה לגבי 'שְׁבִיט אֲמוּת', דִּתְנִין (כלים פ"ז מ"ט) 'שְׁבִיט אֲמוּת' – שני
33 מקלות העשויים למדידה, וכל אחד מהם באורך אמה, הִיוּ
34 מונחים

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ד מרחשון ~

הלכות מכירה

פרק ז

המתנהג במקח וממכר בצורה לא הוגנת.

א. מי שנתן הדמים ולא משך הפרות - אף על פי שלא נקנו המטלטלין כמו שבארנו, כל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר - לא עשה מעשה ושרא, וחיוב לקבל מי שפרע^א. ואפילו נתן הערבוני בלבד - כל החוזר, מקבל מי שפרע^ג.

(א) וכפי שיבואר בהלכה הבאה. (ב) ששילם על חלק מהקניה, והתחייב לשם את השאר מאוחר יותר. (ג) מכיוון שבשעה שהוא שילם חלק מסכום הקניה הוא קנה את הכל, ולא רק את החלק ששווה למה שהוא שילם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שנתן הדמים ולא משך הפרות... כל החוזר בו... לא עשה מעשה ושרא".

יש לבאר טעם הדיק "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה כו" ומדוע (בנוגע לעבודת האדם) מזכיר עונש של אוה"ע, ולפני מ"ת, ולא עונשים של בניי אחר מ"ת.

והביאור בזה: כסף ענינו גילוי והמשכה מלמעלה למטה, ומשיכה מורה על ההעלאה וההגבה מלמעלה למעלה (שהוא ית' מושך החפץ... העלאה וההגבה מטורי דפרודא... לרה"י יחידו של עולם) ושלימות העבודה היא בכסף ומשיכה שעל ידם נגמר הקנין דרה"ר להיות רה"י ליחידו של עולם.

אבל אם "נתן את הדמים ולא משך" היינו שהי' גילוי אור מלמעלה אבל לא עשה עבודתו למטה - "חוזר בו" מהמכירה, אומרים לו ש"לא עשה מעשה ושרא" שהרי קיבל ע"ע לקיים התומ"צ כשאמר "נעשה ונשמע".

כיון שבוודאי רותה להשלים עבודתו הנה כדי להקל על גילוי רצונו האמיתי "להיות רוצה מישראל" חייב לקבל "מי שפרע" כדי שעי"ז יבין חומר הענין.

וב"מי שפרע" גופא מזכירים הפרעון מאנשי המבול

ודור הפלגה שלפני מ"ת דווקא, כי ההכרח בפעולת המשיכה - עבודת המטה - הוא מצד גרדי העולם (לפני מ"ת) מאחר שהוא "תחתון... נגד ה' ממש" ואינו יכול להתברר אלא ע"י שימשכוהו ויעלוהו מלמטה למעלה, אבל ישראל מצד עצמם אינם שייכים לעולם כי "ישראל וקוב"ה כולא חד" ונמצאים בעולם רק מצד ציווי הקב"ה, אלא שיכולים גם אחרי ירידתם לעולם לברור ולזכוכו לא על ידי מלחמה כי אם בדרך של שלום ומנוחה ועל ידי ריבוי גילוי אור, כבימי שלמה המלך שאז נתקבצו ובאו כל ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא ה'", אבל מצד החטא והגלות יש צורך בעבודת האדם בדרך מלחמה דווקא.

כיון שזה שצריך למשיכה הוא מצד הירידה בגלות - מצד אוה"ע - לכן, מזכירים לו "מי שפרע מדור המבול כו" - לפני מ"ת, כי הפרעון הוא על העדר העבודה של בירור העולם מצד גרדיו שלפני מ"ת, אבל מציאותם של ישראל (לאחר מ"ת) היא למעלה מגרדי העולם ואעפ"כ, כיון שאחרי הכל ירדו לעולם לפעול בגרדיו, פועלת האזהרה "מי שפרע" (שהוא עונש מצד גרדי העולם) שתהי' עבודת המשיכה כדבעי כדי שיוכל להיות דירה לו ית'.

יין מלכות ספר קנין סימן ח'
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. וכיצד מקבל מי שפרע? אורחין? [מקללים] אותו בבית דין, ואומרים: מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממזרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו; ואחר כך יחזרו הדמים.

(ד) המוכר, יחזיר את הכסף לקונה.

ג. הנותן • דמי

המטלטלין, או מקצת

הדמים, וחזר בו

ואבידה והגאון לא הפריש בזה ומשמע בשניהם חייב באחריותו עד שיקבל עליו מי שפרע וחיי ראשי יותר נ"ל כשהלוקח חוזר בו דהמוכר רצה המכר שיהא חייב באחריות שהרי המעות בעל כרחו יוצאות מידו וכל זמן שהלוקח קיבל מי שפרע המעות עומדות באחריותו.

השנת הראב"ד

הנותן... המוכר א"א אני לא ידעתי מאין לו זה ההפרש בין שחזר בו הלוקח שהוא ש"ח לחזר בו המוכר שהוא חייב בגניבה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המעות. (יג) כי מנהג אנשי המדינה, נחשב כקנין גם על פי דין תורה.

ז. דבר ברור הוא, שאין דין זה אלא בשרשם בפני המוכר, או שאמר לו המוכר: 'לך ורשם על מקנהך', שהרי גמר להקנותו, כמו שבארנו בחזקה ובמשיכה".

(יד) שקנינים אלו חלים, רק אם עשה אותם בפני המוכר או ברשותו.

ח. הנושא ונותן בדברים בלבד [התחייב בפיו] - הרי זה ראוי לו לעמד בדבורו, אף על פי שלא לקח מן הדמים פלום ולא רשם ולא הניח משכון. וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר - אף על פי שאינו חייב לקבל 'מי שפרע' - הרי זה ממחסרי אמונה^{טו}, ואין רוח חקמים נוחה הימנו.

(טו) אנשים לא נאמנים.

ט. וכן מי שאמר לחברו שיתן לו מתנה, ולא נתן - הרי זה ממחסרי אמונה. במה דברים אמורים? במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו; אבל במתנה מרובה, אין בה חסרון אמונה, שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו, עד שיקנה אותן בדברים שקונים בהן.

י. הנותן מעות לחברו [שישתמש בהם] לקנות לו^{טז} קרקע או מטלטלין, והניח מעות חברו אצלו, והלך וקנה לעצמו במעותיו - מה שעשה עשוי^{יז}, והרי הוא מפלל הרמאי^{יח}.

(טז) לבעל המעות. (יז) וקנה את הקרקע או המטלטלין לעצמו. (יח) והקונה נחשב רמאי, שהרי חברו סמך עליו שיקנה עבורו, והוא גנב את דעת חברו וקנה לעצמו.

יא. היה יודע [החבר שנשלח לקנות] - שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו, ומוכר לו, ואינו מוכר למשלחו - הרי זה מתר לקנות לעצמו^{יט}, והוא שיתחזר ויודיעו. ואם מפחד שמא יבוא אחר ויקדמו לקנות - הרי זה קונה לעצמו, ואחר כך מודיעו.

(יט) ואין זה מנהג רמאות, כי גם אם הוא לא יקנה לעצמו, המוכר לא יסכים למכור למשלח. (כ) שלפני הקנה יחזור ויודיע למשלח שהמוכר לא מסכים למכור לו, ולכן הוא קונה לעצמו.

יב. הורו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו

הלוקח, ואמר לו המוכר: 'בוא וטל את מעותיך' - הרי המעות אצלו כמו פקדון^י; ואם נגנבו או אבדו, אינו חייב באחריותו. אבל אם חזר בו המוכר - הרי המעות ברשותו, וחייב באחריותו, ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח: 'בוא וטל את שלך'; עד שיקבל עליו 'מי שפרע', ויאמר לו אחר כך: 'בוא וטל את שלך'.

(ה) ודינו, כשומר חנם. (ו) אבל לפני שהמוכר קיבל עליו 'מי שפרע', הקונה אינו חייב לקחת ממנו את המעות, והם עדיין ברשות המוכר.

השנת הראב"ד

מי. שפרע א"א לא ידעתי זה למה שהרי הושוו הגאונים כלם מלוה להוצאה ניתנה ואינה כנתינת מעות כלל והכי אמרינן בקדושין ושוים במכר שזה קונה ואי מלוה להוצאה ניתנה במכר במאי קנה ואולי הטעהו הא דאמרינן מעמידין מלוה על הפירות והוא שיש לו וההיא לאר לענין קנייה מיירי אלא לאיסור רבית.

ד. מי שהיה לו חוב

אצל חברו, ואמר לו:

'מכר לי חבית של יין

בחוב שיש לי אצלך',

ורצה המוכר - הרי זה

במי שנתן הדמים עתה,

וכל החוזר בו מקבל 'מי

שפרע'; לפיכך^י, אם מכר לו קרקע בחובו - אין אחד מהם יכול לחזור בו^{יט}, אף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת הממכר.

(ז) כמו כל מי שקונה בכסף, וחוזר בו. (ח) מכיוון שנתינת החוב ללווה, נחשבת כתשלום ממש. (ט) מכיוון שהקרקע נקנית בכסף בלבד. (י) מכיוון שה'חוב', נחשב כמעות.

ה. הלוקח מחברו קרקע או עבדים או שאר מטלטלין, ופסקו הדמים, והניח [חפץ מסוים כ] משכון על [עד שישלם] הדמים - לא קנה^י; וכל הרוצה לחזור משניהם - חוזר, ואינו חייב לקבל 'מי שפרע'.

(יא) מכיוון שהקונה לא שילם כסף, וגם המשכון לא שייך למלווה, כי המשכון משתעבד רק כאשר ישנה התחייבות ממשיית, ולא סיכום בעל פה בלבד.

ו. מכר לו בדברים בלבד, ופסקו הדמים, ורשם הלוקח רשם [סימן] על המקח, כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו - אף על פי שלא נתן מן הדמים פלום - כל החוזר בו אחר שרשם, מקבל 'מי שפרע'^{יב}. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרשם קנין גמור - נקנה המקח, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; ויהיה זה חייב לתן הדמים^{יג}.

(יב) כי רישום הסימן, נחשב כ'תחילת קנין' כמו נתינת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְרוֹדֵף, לֹא מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא גָמַר וְהִקְנָה, אֲלֵא כְּדֵי שְׁלֹא יִחְזֹר בּוֹ הַלּוֹקֶחַ.

ד. וְכֵן הִדִּין בְּמוֹכֵר מִטְּלָטְלִין - אִף עַל פִּי שְׁמִשָּׁן הַלּוֹקֶחַ הַפְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לְרִשּׁוֹתוֹ, וְהַמּוֹכֵר נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל שְׁאֵר הַדָּמִים - לֹא קִנָּה; וְיֵד הַחֲזוֹר בּוֹ עַל הַתַּחֲתוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲלֵא אִם כֵּן מִכֵּר מִפְּנֵי רֵצַת מִמְּכָרוֹ, הֲרִי זֶה קִנָּה הַכֹּל.

ה. לָקַח [חפץ] שְׁוֵה מֶמָּה בְּמֵאֲתִים, וְהֲרִי הַמּוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹכֵעַ שְׁאֵר הַדָּמִים - הֲרִי זֶה סֶפֶק אִם הוּא כְּמוֹכֵר שְׁדֵהוּ מִפְּנֵי רֵצָתוֹ, וְאִינוֹ תוֹכֵעַ אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁמִכָּר בִּיקָרִי, אוֹ אִינוֹ כְּמוֹכֵר שְׁדֵהוּ מִפְּנֵי רֵצָתוֹ, וְזֶה שְׁתוֹכֵעַ מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא גָמַר לְהִקְנוֹתוֹ עַד שְׁיִקַּח כָּל הַדָּמִים.

(ג) וחושש שמא הקונה יתחרט.

לְפִיכֵף הַרוּצָה לְחֹזֵר מִשְׁנִיָּהֶם, אִינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר; וְאִם תִּפְּשׁ הַמּוֹכֵר מִמָּקוֹחַ שְׁמִכָּר כְּנֶגֶד הַמַּעֲוֹת שֶׁנִּשְׁאַרְוּ לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

ד) רק המוכר יכול לתפוס, מכיוון שהוא יכול להגיד: ברור לי שתבעתי מכיוון שעדיין לא גמרתי להקנות עד שאקבל כל התשלום, אבל הקונה אינו יודע מה כוונת המוכר, ולכן לא יועיל אם הוא יתפוס.

ו. הַקִּוְנָה דְּכָר מִחִבְרוֹ, וְנִתְּן לוֹ אֶת הַדָּמִים, וְטָעָה בְּמִנְיֵן הַמַּעֲוֹת, וְלֹאֲחֵר זְמַן תִּבְעֻ הַמּוֹכֵר וְאָמַר לוֹ: 'מֶמָּה שִׁנַּתְתָּ לִּי אֵינִן אֲלֵא תִשְׁעִים' - נִקְנָה הַמָּקוֹחַ וּמִחֲזִיר לוֹ הַעֲשָׂרָה, אֲפִלּוּ אַחֵר כְּמָה שָׁנִים; בֵּין בְּקִרְקַע בֵּין בְּמִטְּלָטְלִין.

ז. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'כְּשֶׁאֲמַכְרָה שְׁדָה זוֹ, הֲרִי הִיא מְכֻרָה לְךָ מֵעַכְשָׁיו כְּמֶמָּה זוֹ', וְקִנָּה מִיָּדוֹ [התחייב] עַל כֵּךְ, וְלֹאֲחֵר זְמַן מְכָרָה לְאַחֵר בְּמֶמָּה - קִנָּה הָרִאשׁוֹן. מְכָרָה בְּיוֹתֵר עַל מִנָּה - קִנָּה הָאַחֲרֹן; שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֲלֵא 'כְּשֶׁאֲמַכְרָה', שִׁיְהִיָּה מוֹכֵר מִדַּעְתּוֹ תַּחֲלָה, וְזֶה לֹא הִיָּה רוּצָה לְמַכּוֹר, וְלֹא מִכֵּר אֲלֵא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת שֶׁהוֹסִיף זֶה עַל שְׁוֵיהִי; וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַנֵּס וּמִכֵּר.

(ה) כלומר, ברצונו הטוב בלי שום הכרח.

ח. אָמַר לוֹ: 'כְּשֶׁאֲמַכְרָנָה, הֲרִי הִיא קְנוּיָה לְךָ מֵעַכְשָׁיו כְּמָה שִׁישׁוּמּוֹ אוֹתָהּ' [=עירכו שוויה] בֵּית דִּין שְׁלֹשָׁה - אֲפִלּוּ [העירכיה] עַל פִּי שְׁנַיִם מִן הַשְּׁלֹשָׁה

בְּמַעֲוֹת חִבְרוֹ אַחֵר שֶׁזָּקַפְןָ עָלָיו מְלֻחָה [לִקַּח אוֹתָם כִּהְלוּוֹתָה] - הֲרִי קִנָּה לְעַצְמוֹ, וּמִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ [ומאמינים לו] כְּשֶׁאֲמַר 'זָקַפְתִּי אוֹתָן הַמַּעֲוֹת עַל עַצְמִי בְּמִלְּחָה'. וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁאֵין דִּין זֶה דִּין אֲמָת, אֲלֵא מָקוֹחַ שֶׁל מִשְׁלָח, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּדִין הָעֶסֶק.

יג. שְׁלֹשָׁה שְׁנֵתָנוּ מַעֲוֹת לְאַחַד לְקִנּוֹת לָהֶם הַמָּקוֹחַ - אִם הָיוּ הַמַּעֲוֹת מְעֻרְבוֹת, וְקִנָּה בְּמִקְצַת הַדָּמִים - אִף עַל פִּי שִׁיְהִיָּה כּוֹנֵת הַשְּׁלִיחַ שְׁוֵה שְׁקִנָּה [יִהְיֶה שִׁיֵּךְ רֵק] לְאַחַד מֵהֶן, הֲרִי הַמָּקוֹחַ שֶׁל כָּלֹ; וְחֹלְקִין אוֹתוֹ לְפִי מַעֲוִיתָהֶן.

יד. הָיוּ מַעֲוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶן צְרוּרִין [=קשורים] וְחֲתוּמִין [בחותם הבעלים] - אִף עַל פִּי שִׁיְהִיָּה בָּלָב הַשְּׁלִיחַ הַזֶּה שִׁיְקִנָּה הַמָּקוֹחַ לְכֻלָּם, לֹא קִנָּה אֲלֵא זֶה שֶׁנִּקְנָה הַמָּקוֹחַ בְּמַעֲוִיתוֹ בְּלִבָּד.

פֶּרֶק ח

דיני ביטול המכירה כשהקונה שילם חלק מהתשלום.

א. הַמּוֹכֵר שְׁדָה לְחִבְרוֹ בְּאַלְף זוֹז, וְנִתְּן לוֹ מִקְצַת הַדָּמִים, וְהָיָה יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹכֵעַ שְׁאֵר הַדָּמִים [שישולמו מיד] - אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר לוֹ אֲלֵא זוֹז אֶחָד - לֹא קִנָּה הַלּוֹקֶחַ אֶת כָּלָה, אִף עַל פִּי שֶׁכָּתַב אֶת הַשְּׁטָר אוֹ הַחֲזִיק [כי טרם הסתיימה הרכישה].

(א) מכיוון שהמוכר רודף אחרי הקונה לקבל את התשלום, מובן שהוא מכר את השדה כי הוא זקוק לכסף, והוא לא גמר בדעתו להקנות עד שיקבל את כל הכסף.

ב. חֲזֹר בּוֹ הַלּוֹקֶחַ, יֵד מוֹכֵר עַל הַעֲלִינָה: רָצָה - אוֹמֵר לוֹ: 'הִיא לְךָ מַעֲוִיתִךְ, אוֹ קִנָּה מִן הַקִּרְקַע כְּנֶגֶד הַמַּעֲוֹת שִׁנַּתְתָּ'; וְנִתְּן לוֹ מִן הַזְּבוּרִית [החלק הגרוע] שָׁבָה. וְאִם חֲזֹר הַמּוֹכֵר, יֵד הַלּוֹקֶחַ עַל הַעֲלִינָה: רָצָה - אוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לִי מַעֲוִיתִי, אוֹ תֵּן לִי קִרְקַע כְּנֶגֶד מַעֲוִיתִי'; וְנוֹטֵל מִן הַיָּפָה שָׁבָה.

(ב) וכבר שילם חלק מהכסף.

וְאִם לֹא הָיָה יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹכֵעַ - קִנָּה לְזֻקְחָ אֶת כָּלָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ; וְשְׁאֵר הַדָּמִים עָלָיו כְּשֶׁאֵר הַחוּבוֹת.

ג. מִכֵּר שְׁדֵהוּ מִפְּנֵי רֵצָתוֹ [שמחפש להיפטר ממנה] - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹכֵעַ שְׁאֵר הַדָּמִים, קִנָּה הַכֹּל, וְאֵין הַלּוֹקֶחַ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ; שְׁוֵה שְׁתוֹכֵעַ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. נתן דמים, והוציל החפץ - קנה, שלא יהיה פח הדיט חמור מפח הקדש. ואם הוקר החפץ - חוזר בו, שהרי לא לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף, שנאמר³: "ונתן את הכסף, וקם לו"; ואין הגזבר חייב לקבל 'מי שפרע'.

(ג) למרות שמהקדש קונים בתשלום בלבד. (ד) ובמכירה רגילה אם הקונה עשה משיכה, המוכר לא יכול להתחרט.

ג. נכסי יתומים קטנים, הרי הן כהקדש. כיצד? יתומים שמכרו פרות ונמשכו מהן הפרות, ועדין לא לקחו הדמים, והוקרו הפרות - חוזרין בהן, שאין נכסי יתומים נקנין אלא בכסף כהקדש; הוצלו הפרות, לא יהיה פח הדיט יתר חמור מפחם.

(ה) ובמכירה רגילה, הקונה אינו יכול להתחרט, אחרי שעשה משיכה.

ד. וכן אם לקחו הדמים, ועדין לא נמשכו פרותיהן, והוקרו - חוזרין כשאר ההדיוטות.

(ו) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ולמרות שההדיוט מקבל 'מי שפרע' כשחוזר בו - ביתומים לא הטילו חכמים 'מי שפרע'.

אבל אם הוצלו הפרות, ורצו הלקוחות לחזר בהן - חוזרין ומקבלין 'מי שפרע', כדינם עם שאר העם; שאם נחייב אותם לקח הפרות כדין תורה - הרי זו רעה ליתומים; שאם יהיה דינם פך, כשיצטרכו למכור לא ימצאו מי שיתן להם דמים.

(ז) הם יכולים להתחרט, אבל מקבלים, 'מי שפרע'. (ח) הדין הרגיל בכל מקח וממכר. (ט) לפני שיקבלו את הפירות, כי הקונים יחששו שלפני שיקבלו את הפירות מכירים יוזל, והם לא יוכלו להתחרט.

ה. וכן יתומים שלקחו פרות, ומשכו הפרות ולא נתנו הדמים, והוקרו - לא יהיה פח הדיט גדול מפחן. ואם הוצלו הפרות, אין חוזרין; שזו רעה להם: כשיצטרכו לקנות פרות, לא ימצאו מי שימכר להם.

(י) אלא כמו שאדם רגיל קונה במשיכה, גם היתומים קונים במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו במעות הייתה לטובתם, ולא לרעתם. (יא) ולכאורה

(דיינים - מכורה)¹; אמר לו: 'כמו שאמרין שלשה', עד שיאמרו השלשה. וכן אם אמר לו: 'כמו שישומו אותה בית דין של ארבעה' - עד שישומו הארבעה בלן ויסימו, וימכרם לאחר כמו שהסכימו; ואחר כך יקנה הראשון.

(ו) כי כוונתו הייתה כפי שנהוג בבית דין, שהולכים אחרי דעת הרוב. (ז) מכיוון שהוא הזכיר ארבעה, יותר מהמספר הדרוש להרכב בית דין, סימן שהוא מתכוון דווקא לדעת כל הארבעה, כי אם כוונתו הייתה לדין הרגיל של בית דין, הוא לא היה מזכיר ארבעה. (ח) כלומר, לא מספיקה הסכמתם להערכת המחיר, אלא צריך שהוא גם ימכור לפי הערכה הזו, שהרי אמר לו "כשאמכרנה", ורק אז היא קנויה לראשון.

שמו אותה שלשה או ארבעה, ואמר המוכר: 'עד שיבאו שלשה אחרים או ארבעה וישומו' - אין שומעין לו, שהרי קנו מידו תחלה שמכר מעכשיו.

(ט) שהרי קנו מידו שבשעה שהוא ימכור על פי הערכתם של שלושה או ארבעה דיינים, מיד השדה נקנית לקונה הראשון, וממילא השדה כבר נקנתה לו, ואין המוכר יכול לדחותו עוד.

פרק ט

דיני מכירה של הקדש ויתומים.

א. המוכר להקדש, ואמר לו הגזבר: 'בכמה אתה מוכר חפץ זה? ואמר: 'פעשרה' - אפלו היה שוה מאה - פיון שאמר 'פעשרה', אינו יכול לחזר בו: שהאמירה לגבה [להקדש, דינה] כמסירה להדיוט.

ב. הגזבר • שקנה להקדש, או שמכר להקדש - ידו על העליונה. כיצד? נתן דמים של הקדש, אף על פי שלא משך הפרות - אם הוקרו, קנה כדין תורה; ואם הוצלו הפרות, חוזר, שהרי לא משך, ולא יהיה פח הדיט חמור מפח ההקדש.

(א) שמתלטלין נקנים בתשלום, גם ללא פעולת קנין נוספת, והמוכר לא יכול להתחרט. (ב) שהרי במכירה רגילה הקונה כן יכול להתחרט, כל עוד שלא עשו מעשה קנין.

(א) שמתלטלין נקנים בתשלום, גם ללא פעולת קנין נוספת, והמוכר לא יכול להתחרט. (ב) שהרי במכירה רגילה הקונה כן יכול להתחרט, כל עוד שלא עשו מעשה קנין.

וכן אם מכר חפץ של הקדש, ומשכו הלוקח ולא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים להתחרט, כל זמן שלא שילמו.

עד שִׁמְכַר - מִמְכְּרוּ מִמְכָּר, בֵּין בְּמַטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקָעוֹת; שִׁמְכְּנִי אָנֹסוּ גָמַר וּמִקְנָה^ב, וְאִם עַל פִּי שְׁלָא לָקַח הַדְּמִים בְּפָנֵי הָעֵדִים^א.

(א) על העץ, כדי לאנסו למכור. (ב) למרות שהמכירה התבצעה באונס, מכיוון שהוא קיבל תשלום עבור המכירה, הוא מקנה את החפץ מרצונו. (ג) אלא הודה בפני העדים שראו אותו מוכר באונס, שקיבל את התשלום.

לְפִיכָף^א, אִם מָסַר מוֹדָעָה^ב קִדְּם שִׁמְכַר וְאָמַר לְשֵׁנִי עֵדִים: 'דָּעוּ שָׂהָ שְׁאֲנִי מוֹכֵר חֲפֵץ פְּלוֹנִי אוֹ שָׂהָ פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי, מִפְּנֵי שְׁאֲנִי אָנוֹס' - הָרִי הַמְּמָכֵר בָּטָל; וְאִפְלוּ הַחֲזִיק בָּמָה שְׁנִים, מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; וּמַחְזִיר אֶת הַדְּמִים.

(ד) מכיוון שהסיבה שהמכירה תקפה, בגלל שמחמת האונס הוא אכן מסכים להקנות. (ה) שנותן הודעה מוקדמת לעדים, על הרקע האמיתי של המכירה.

ב. וְצִרִיכִין הָעֵדִים לֵידַע שֶׁהוּא מוֹכֵר מִפְּנֵי הָאָנֹס, וְשֶׁהוּא אָנוֹס וְדָאִי - לֹא שִׁסְמְכוּ עַל פִּיו. וְכָל מוֹדָעָה שְׁאֵין בְּתוֹב בָּהּ: 'וְאָנוּ הָעֵדִים יִדְעֵנוּ שֶׁפְּלוֹנִי זֶה אָנוֹס הָיָה', אֵינָה מוֹדָעָה.

ג. בָּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּמוֹכֵר אוֹ בַּעֲשֻׁשָׁה פְּשָׁרָה [עם האונס]. אֲכַל בְּמִתְנָה אוֹ בְּמַחֲלָה [על חוב] - אִם מָסַר מוֹדָעָה קִדְּם הַמִּתְנָה - אִם עַל פִּי שְׁאֲנִי אָנוֹס, הָרִי הַמִּתְנָה בָּטָלָה; שְׁאֵין הוֹלֵכִין בְּמִתְנָה אֲלָא אַחֵר גְּלוּי דַּעַת הַנּוֹתֵן - שְׁאֵם אֵינוּ רוֹצֶה לְהַקְנוֹת בְּכָל לְבוֹ, לֹא קִנָּה הַמְּקַבֵּל מִתְנָה^א; וְהַמַּחֲלָה, מִתְנָה הִיא^ב.

(ו) שהעדים על ה'מודעה', צריכים לדעת שהוא באמת אנוס. (ז) והודעה כל שהיא שאינו רוצה במתנה מבטלת את המתנה, ולא צריך שיהיה בה אונס, אבל במכירה, מכיוון שהוא מקבל תשלום עבורה, הוא בוודאי התרצה אחר כך, ולכן אם לא יודעים שהוא באמת היה אנוס, למרות שהוא גילה דעתו שהוא לא מעוניין במכירה, אין זה מועיל כדי לבטל את המכירה. (ח) שהרי אינו מקבל, שום תמורה עבורה.

ד. אֶחָד הָאוֹנֵס אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֶׁהִפְּהוּ אוֹ תָּלָהוּ עַד שִׁמְכַר, אוֹ שֶׁהִפְחִידוֹ בְּדָבָר שְׁאֵפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ, בֵּין בְּיָד גּוֹיִים בֵּין בְּיָדוֹ - הָרִי זֶה אָנֹס. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשָּׂכַר פְּרָדָס מִחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁנִים, וְלֹא הָיָה שֹׁטֵר בְּיַד הַמְּשַׁפֵּר [שהשכיר השדה], וְאַחֵר שֶׁאֲכָלוּ הַשּׁוֹכֵר שְׁלֹשׁ שְׁנִים^א, אָמַר לוֹ: 'אִם לֹא

ו. נִתְּנוּ הַדְּמִים וְלֹא מְשָׁכוּ הַפְּרוֹת, וְהוֹזְלוּ הַפְּרוֹת - חוֹזְרִין; לֹא יִהְיֶה כֹחַ הַדִּיּוֹט חֲמוֹר מִהֵן^ב. הוֹקְרוּ - אִם רָצוּ הַמוֹכְרִים לַחֲזוֹר בָּהֶם, חוֹזְרִין וּמְקַבְּלִין 'מִי שִׁפְרַע': שְׁאֵם יִהְיֶה דִּינָם שִׁיקְנוּ בְּנִתְיִנָּה הַמַּעֲוֹת^א - יֹאמְרוּ לָהֶם הַמוֹכֵר: 'נִשְׁרַפּוּ הַפְּרוֹת שֶׁלְקַחְתֶּם אוֹ אֲבָדוּ בְּאָנֹס, וּכְכֹר נַעֲשׂוּ בְּרִשּׁוֹתֵכֶם מַשְׁעֵת נִתְיִנָּה הַמַּעֲוֹת'.

(ב) ואדם רגיל יכול להתחרט לפני המשיכה. (ג) אם תהיה שריפה בביתו של המוכר, הוא יתירשל מלהצילם.

ז. בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים [זמנים] בְּשָׁנָה, הָעֲמִידוֹ דְּבִרְיָהֶם עַל דִּין תוֹרָה^א בְּבִשְׂרֵטוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם כָּלָן צִרִיכִין לְבָשָׁר; וְאֵלּוּ הֵם: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֶחָדוֹן שֶׁל חַג [הסוכות], וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב הָעֲצֵרָה [-שבועות], וְעֶרֶב רֵאשׁ הַשָּׁנָה.

(ד) שקונים בכסף בלי משיכה. (טו) ורק בבשר ולא בחפצים אחרים.

כיצד? הִיָּה לְטַבַּח שׁוֹר, אֲפִלּוּ שָׁנָה מֵאָה דִּינָר, וְלָקַח דִּינָר אֶחָד מִן הַלּוֹקָח כְּדִי לִתֵּן לוֹ בָּשָׂר [בשווי דִּינָר] כְּשִׁישְׁחֵט, וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ [עוד קונים בסך] כָּל דְּמֵי הַשׁוֹר - אֵינוּ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, אֲלָא מְשַׁחֲטִין אֶת הַטַּבַּח בְּעַל כְּרַחוּט^א, וְכוּפִין אוֹתוֹ לְשַׁחֵט וְלִתֵּן הַבָּשָׂר לַלּוֹקָח; לְפִיכָף^א אִם מֵת הַשׁוֹר, מֵת בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקָח^ב.

(טז) מכריחים אותו לשחוט. (יז) מכיוון שהלוקח קנה. (יח) והקונה מפסיד את הדינר שנתן.

~ יום שני ט"ו מרחשון ~

פְּרָק י

מכירה באונס.

א. מִי • שֶׁאֲנֹסוּהוּ עַד

שִׁמְכַר וְלָקַח אֶת דְּמֵי הַמִּקְנָה, אֲפִלּוּ תָּלָהוּ וְלֹעֹלֶם צָרִיךְ שִׁתֵּן בְּפָנֵי עֵדִים דָּאִי לֹא מִצִּי אִיל לֹא יִהְיֶה לִּי מִיָּד.

השנת הראב"ד

מ. . העדים א"א טעה בזה בדברי הרב ד"ל שהוא לא אמר אלא א"ע"ג דבשעת התלייה והמכירה לא ארצי ליה זווי אלא לבסוף מכירה היא ולעולם צריך שיתן בפני עדים דאי לא מצי א"ל לא יחבת לי מידי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. העידו עליו עדי הממכר שבטל המודעה, הרי המודעה בטלה; ואם אמר לעדי המודעה: 'היו יודעין, שכל קנין שאני לוקח לבטל המודעה ומודעה דמודעה' שהפיל בטל, ואיני אומר פה אלא מפני האנס שאתם יודעין, ואין בדעתי להקנות לזה האנס לעולם' - הרי הממכר בטל, ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעה על הדרך שבארנו.

(ט) כלומר, שמקבל קניין לבטל את המודעה, ואף את המודעה על ביטול המודעה. (כ) בכל זאת המכירה בטלה, מכיוון שלפני שהוא ביטל את המודעה, הוא ביטל את ביטול המודעה.

פרק יא

'תנאי' ו'אסמכתא'.

א. המקנה, בין קרקע בין מטלטלין, והתנה תנאין שאפשר לקיימן, בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה - אם נתקיימו התנאין, נקנה הדבר שהקנה; ואם לא נתקיימו התנאין, לא קנה. וכבר בארנו משפטי התנאים בהלכות אישות.

ב. במה דברים אמורים? בשקנה בדרך מן הדרכים שקונין בהם, והרי יש עליו לקיים את התנאי. אבל אם לא קנה עתה, והתנה עמו שאם יתקיים תנאי זה יקנה [בעתיד במשיכה וכו']^ב, ואם לא יתקיים לא יקנה - אף על פי שנתקיים התנאי, לא קנה; שזו אסמכתא היא [הסכם בלבד], שהרי סמך קניתו לעשיית פה וכף; וכל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר בלבו להקנותו.

א) שאם נתקיימו התנאים, נקנה הדבר. (ב) שעשה את פעולת הקנין, בעת ההקנאה לפני קיום התנאי. (ג) מכיוון שהמקנה התנה, שפעולת הקנין והקנאת הדבר ייעשו אחרי קיום התנאי. (ד) אלא סמך על כך שלא יתקיים התנאי, ואם הוא היה בטוח שהתנאי יתקיים, לא היה מקנה.

ג. כיצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על תנאי שילך עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית מעתה - הרי זה קנה כשילך עמו לירושלים באותו היום^ה; ואם עבר אותו היום ולא הלך, לא קנה.

(ה) כלומר, קנה למפרע משעת פעולת החזקה.

אבל אם התנה ואמר לו: 'אם תלך עמי לירושלים

תמכרנו לי, אכבש שטר שכירותו ואטען שהוא לקוח בידי'; ואמרו חכמים שזה אנס. וכן כל פיוצא בזה^א.

(ט) שאז יכול המחזיק לטעון שקנה את הקרקע מהבעלים, ושטר נאבד. (י) כי אם הוא לא ימכור, הוא יפסיד גם את דמי הפרדס. (יא) כל אונס ממון, ואפילו על ידי הפחדה.

לפיכך אם תבעו המשפיר בבית דין, וכפר בו [השוכר] וטען שהפרדס שלו, ואחר פה מסר המשפיר מודעה [שאני חפץ למכרה באמת], ואחר פה מכר לשוכר שכפר בו - הרי הממכר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אנוס, והן העדים שכפר בו [השוכר] בבית דין בפניהם^ב, והן עדי המודעה^ג. וכן כל פיוצא בזה.

(יב) וטען שקנה ממנו את הפרדס, לפני שלוש שנים. (יג) ולמרות שבשעת מסירת המודעה העדים לא ידעו שהוא באמת אנוס, מכיוון שלאחר מכן הם ראו שהשוכר אכן קנה ממנו את הפרדס, התברר שהוא כפר בשדה בבית דין רק כדי לאיים על המשכיר ולהכריח אותו למכור לו את הפרדס.

ה. במה דברים אמורים? באנס, שהרי הוא חמסן, מפני שכופה את המוכר למכור שלא לרצונו^א. אבל הגזול והחזק גזלן^ב, ואחר פה לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסור מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

(יד) שצריך מודעה. (טו) ובמקרה כזה, שהמוכר קיבל תשלום עבור המכירה, אם הוא לא מסר מודעה המכירה קיימת. (טז) מכיוון שכולם יודעים שהוא גזל מהמוכר את השדה, ברור הדבר שזה שהוא מכר לו אחר כך את השדה היה מחמת אונס, ורק באנס רגיל שאז אין הדבר ידוע לכל, צריך המוכר למסור מודעה.

ו. עדי המודעה - יש להן [רשות] לחתום הן עצמן באותו הממכר שנמסרה להם המודעה עליו [לחתום על שטר המכר], ואין בכך פלוג. ואפילו אמר להם בפני האנס: 'ברצוני מכרתי, בלא אנס', הרי המודעה קיימת; כשם שאנסו שימכר בלא רצון, פה אנסו עד שאמר: 'ברצוני אני מוכר'.

ז. וכן אם הודה בפניהם^א שלקח הדמים אחר שמסר המודעה על פה, אינו חייב להחזיר פלוס; שהאנס אנסו עד שיוודה, והעדים כבר ידעו שהוא אנוס. אבל אם מנה הדמים בפניהם^ב, חייב להחזיר.

(יז) בפני עדי המודעה. (יח) והעדים ראו שהאנס באמת שילם לו על המכירה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

- אף על פי שעשה או שהיה הדבר, לא קנה; שכל האומר 'אם יהיה' או 'אם לא יהיה' - לא גמר והקנה, שהרי דעתו צדין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה.

ז. כל האומר [אם יתקיים תנאי פלוני]: 'קנה מעכשיו' - אין כאן אסמכתא כלל, וקנה; שאלו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו. פיצד? 'אם באתי מכאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו', וקנו מידו על כך - הרי זה קנה, אם בא בתוך הזמן שקבע. וכן כל פיוצא בזה.

(יד) וכן אם אמר "על מנת" שיתקיים התנאי, שזה כאילו הוא אומר "מעכשיו". (טו) אלא היה אומר לו שיקנה רק אחרי שיתקיים התנאי.

ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש בשעת מכירה שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני, או מפני המטר שנמנע, כדי לקנות חטים בדמי חצרו - הרי זה כמוכר על תנאי.

(טז) וכאילו אמר שהמכירה תחול, בתנאי שתתקיים המטרה שבגללה מכר.

לפיכך, אם ירד המטר אחר שמכר, או באו חטין והזלו, או נמנע הדבר [נמנעה הגישה מ] לילך לאותה הארץ, או שלא נסתייע לו לעלות או לקנות החטים - הרי זה מחזיר אותן הדמים, ותחזר לו קרקעו; שהרי פרש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני, והרי לא נעשה. וכן כל פיוצא בזה.

ט. אבל המוכר סתם - אף על פי שהיה בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר, ואף על פי שמראין הדברים שאינו מוכר אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה - אינו חוזר; שהרי לא פרש, ודברים שבלב אינן דברים.

(יז) ולא אמר בשעת המכירה שהוא מוכר בגלל צורך מסוים.

י. מי שהקנה לחברו, והתנה עליו: 'על מנת שתתן מקח זה או תמכרנו לפלוני' - אם נתנו או מכרו לאותו פלוני, קנה; ואם לא קיבל התנאי ומכרו לאחר, או שלא מכרו ולא נתנו בזמן שקבע לו - לא קנה. וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיתחזר לו [הקונה, למוכר] המקח בזמן פלוני, או כשתתן לו המעות - הרי המוכר קיים, ויתחזר כשהתנה.

ביום פלוני, או אם תביא לי דבר פלוני, אתן לך בית זה, או אמכרנו לך בכך וכך, והלך עמו באותו היום, או הביא לו - אף על פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי - לא קנה, שזו היא האסמכתא. וכן כל פיוצא בזה.

(י) ורק אז יקנה את הבית. (ז) אם המקנה אמר לקונה שיעשה מעשה קנין ויחזיק בדבר מיד, ורק התנה את קיום הקנין בתנאי אם התקיים התנאי, הוא קנה את הדבר, אבל אם אמר לו שרק אחרי קיום התנאי יעשה את פעולת הקנין ויחזיק בדבר, אינו קונה.

ד. לפיכך, • הנותן ערבון לחברו ואמר לו: 'אם אני אחזר בי [מהסכם הקניה], ערבוני מחול לך', והלה אומר: 'ואם אני אחזר בי, אכפל לך ערבונך' - אם חזר בו הלוקח - קנה זה את הערבון, שהרי הוא נתח ידו; ואם חזר בו המוכר - אין מחיבין אותו לכפל הערבון, שזו אסמכתא היא וצדין לא קנה.

(ח) מכיוון שאדם קונה את הדבר אם יש תנאי, רק אם הוא עשה קנין והחזיק בדבר, לפני קיום התנאי. (ט) שהקונה נותן למוכר, חלק מהתשלום. (י) אתן לך מהדבר הנקנה, כפול ממה ששילמת. (יא) מכיוון שהמוכר מוחזק במעות לפני קיום התנאי, כלומר לפני שהקונה התחרט, ולכן אין זה אסמכתא מצד הקונה. (יב) כי בעת קיום התנאי שהמוכר התחרט, הקונה עדיין לא עשה קנין והוא לא מוחזק במה שהובטח לו, ולכן ההתחייבות של המוכר היא אסמכתא.

ה. וכן מי שפרע מקצת חובו, והשליש [הפקיד המלווה] את השטר (החלואה בידי אדם שלישי) ואמר לו: 'אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני [את יתרת החוב], תן את שטרך' [ויגבה את החוב כולו], והגיע זמן, ולא נתן - לא יתן השליש את השטר, שזו אסמכתא היא.

(יג) כי הלווה לא באמת התכוון לשלם את כל החב למלווה שוב, אלא הוא היה בטוח שהוא יצליח לשלם את שאר החוב בתוך הזמן.

ו. וכן כל התנאין שמתנין בני אדם ביניהן, אף על פי שהן בעדים ובשטר, 'אם יהיה כך או אם תעשה כך אתן לך מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה לא אקנה לך ולא אתן לך'.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו, והגיע היום, ולא בא - הרי אלו נותנין; ואם עכבו נהר או חלי מלבוא, לא יתנו. וכן כל פיצא בזה; והוא שיהיה בבית דין חשוב.

טו. המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל - אף על פי שלא היה חייב לו כלום, הרי זה חייב; שדבר זה כמו מתנה הוא, ואינו אסמכתא.

פיצד? האומר לעדים: 'הווי' עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה', או שכתב לו בשטר: 'הריני חייב לך מנה', אף על פי שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים: 'הריני חייב לך מנה בשטר', אף על פי שלא אמר 'אתם עדי' - הואיל ואמר בשטר, הרי זה כמי שאמר 'הווי עלי עדים', וחייב לשלם, אף על פי ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום; שהרי חייב עצמו, וגמר ושעבד עצמו כמו שישתעבד כט הערב. וכזה הורו רב הגאונים.

(כט) כמו שערב מחייב את עצמו לשלם את ההלוואה, למרות שלא הוא לווה ממנו.

טז. חייב • עצמו

בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר: 'הריני חייב לזון אותך או לכסותך חמש שנים' - אף על פי שקנו מידו, לא נשתעבד; שזו כמו מתנה היא, ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה. וכן הורו רבתי.

השנת הראב"ד

חייב... רבתי א"א רבתי הורו ולא ידעתי מאין הורו שהרי בגמ' הקשו מאותה משנה לריש לקיש וסייעו רבני יוחנן והיו סבורין שאינם כשטרי פסיקאטא ור"ל הוא שמעמיד אותה בכך וכשתענין יפה הכל דרך אחד.

(ל) שלא אמר, בכמה בדיוק הוא מתחייב. (לא) שמתחייב בה, רק אם גמר בדעתו להקנותה. (לב) ולכן לא גמר בדעתו להקנות לו, והרי זה כמו 'אסמכתא'.

יז. ומפני מה הפוסק עם אשתו? שיהיה זן את בתה, חייב לזונה? מפני שפסק בשעת נשואין, והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה.

(ג) בשעת הנישואין, מרצונו. (לד) והרי זה כמו מתנה בלי קצבה, שאין אדם מתחייב בה. (לה) התחייבות שמתחייבים החתן והכלה (או הוריהם) אחד לשני בשעת החתונה, נקנים גם ללא מעשה קנין כי בגלל השמחה שיש להם מהחתונה, הדברים נקנים גם ללא קנין.

יח. כשהיו חכמי ספרד רוצין להקנות

(יה) והמקח שייך עדיין למקנה. (יט) כשהמוכר יחזיר את המעות לקונה בזמן פלוני, הקונה יחזיר לו את המקח.

יא. מוכר קרקע לחברו, והתנה המוכר ואמר ללוקח: 'כשהיו לי מעות, תחזיר לי קרקע זו' - הרי הפרות של מוכר. מוכר לו סתם, ואמר לו הלוקח מדעתו: 'כשהיו לי מעות, תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו' - הרי התנאי קיים, והלוקח אוכל פרות; ואין בזה אבק רבית, שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי זה.

(כ) ולא קבעו זמן מסוים. (כא) והקונה לא יכול לאכול מפירות הקרקע, מכיוון שאם המוכר יחזיר לו את הכסף הוא יצטרך להחזיר לו את הקרקע, ונמצא שהכסף שהביא הקונה למוכר ואחר כך המוכר החזירם לקונה, הם כמו הלוואה, והפירות שאכל הקונה בינתיים הם ריבית. (כב) ללא קשר למכירה, וזה שאחר כך המוכר נותן לקונה את הכסף והקונה נותן לו את השדה, זה כמו מכירה חדשה.

יב. מעשה באשה ששלחה [את] ראובן לקנות לה חצר משמעות שהיה קרובה, ואמר שמעון המוכר לראובן השליח: 'אם יהיו לי מעות, תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו', והשיבו ראובן ואמר לו: 'אתה ופלונית קרובים כמו אחים', כלומר: הדבר קרוב שהיא תחזיר לך, ואינה מקפדת על זה. ובא מעשה זה לפני חכמים, ואמרו: הרי זה השליח לא קנה כלום, שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח, מפני שלא השיבו תשובה ברורה; ונמצא שלא גמר ולא הקנה. וכן כל פיצא בזה.

(כג) עבור האשה. (כד) השליח לא אמר לו בפירוש שאם הוא יחזיר את הכסף, היא תחזיר את הקרקע.

יג. אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב, הרי זה קונה; והוא שיתפס זכויותיו בבית דין, והוא שלא יהיה אנוס.

(כה) שהתחייב שאם יתקיים תנאי פלוני הוא יקנה לחברו דבר מה, ועשה 'קנין סודר' על ההתחייבות הזו. (כו) בית דין של 'סמוכים'. (כז) שיפקיד בפני בית הדין את שטרי הזכות והראיה שיש לו בדבר זה, ויאמר שאם לא יקיים את התנאי, הוא מוותר על זכויותיו. (כח) לקיים את התנאי, כי בוודאי שהוא לא התכוון להתחייב, על דעת שהתנאי יתקיים באונס.

יד. פיצד? הרי שהתפס שטרו או שוכרו [ששלים מקצת חובו] בבית דין, וקני מידו שאם לא בא ביום

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז) פחות משישית. ח) והקונה הטעה את המוכר, בעשר דינרים פחות פרוטה, שזה פרוטה אחת פחות משישית משווי המוצר. ט) במשא ומתן, ובוודאי המוכר מחל לקונה על הטעות הזו.

ד. היתה ההונאה יתרה על השתות בכל שהוא, כגון שמכר שוה ששים בחמשים פחות פרוטה - בטל המקח, והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל; אבל המונה [מי שהונה] אותו אינו יכול לחזור אם רצה זה וקבל, אף על פי שבטל המקח. י) אם מי שהונו אותו, כן מעוניין במכירה.

אין המונה חייב להחזיר, עד שתהיה ההונאה יתר על פרוטה; היתה פרוטה בשוה - אינו מחזיר, שאין הונאה לפרוטות.

ה. עד מתי יהיה לו לחזור ולתבוע ההונאה, או לבטל המקח? עד כדי [שיספיק] שיראה לתגר או לקרובו. ואם שהה יתר על זה - אפלו לקח שוה מאה במאתים, אינו חוזר.

יא) בשישית. יב) ביתר משישית. יג) כי מן הסתם הספיק להראות את המוצר למישהו שמבין במחיר, ומזה ששתק מוכח שמחל לו.

ו. כמה דברים אמורים? בלוקח, שהרי המקח בידו ומראהו. אבל המוכר חוזר בהונאה לעולם; ואין צריך לומר בבטול מקח [במקרים בהם בטל המקח], שאינו יודע דמי זה שמכר עד שיראה פמותו שנמכר.

יד) שאם היה לו מספיק זמן להראות את המוצר למי שמבין בזה, אינו יכול לחזור בו. טו) שהקונה רגיל ללכת ממקום למקום ולהראות את המוצר שקנה, ומעירים לו על האונאה. טז) שאין המקח תחת ידו. יז) את שווי האמיתי של המוצר.

לפיכך, אם היה המקח דבר שאין במינו שנוי והוא פלו שנהי, כגון הפלפלין וכיוצא בהן - הרי זה אינו חוזר, אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלבד.

יח) כל המוצרים הנמכרים ממנו, מחירם אחד.

ז. וכן אם נודע שבא לידו כממכרו [נחשף למחיר האמיתי], יודע שטעה ולא תבע - אינו יכול לחזור ולתבוע, שהרי מחל.

באסמכתא, כך היו עושים: קונין מזה [מתחייב הלווה] שהוא חייב לזה מאה דינרין, ואחר שחייב עצמו, קונין מבצע חובו שכל זמן שהיה כך או שיעשה כך, הרי החוב הזה מחול לו מעכשיו, ואם לא יהיה או לא יעשה, הריני תובעו בממון שחייב עצמו בולי. ועל דרך זה היינו עושים בכל התנאים שבין אדם לאשתו בשדוכין, ובכל הדברים הדומין להם. לו) ואין בזה דין אסמכתא, כי ההתחייבות הייתה בלי שום תנאי, אלא שהאדם שאליו התחייבו, הסכים למחול על החוב אם יתקיים התנאי המסוים.

פרק יב

דיני 'הונאה'

א. אסור למוכר או לקונה להונות את חברו, שנאמר: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך - אל תונו איש את אחיו". ואף על פי שהוא עובר על לא תעשה, אינו לוקה, מפני שנתן להשבון [להשיב]²; ובין שהונה במזיד, בין שלא ידע שיש בממכר זה הונאה - חייב להשיב.

א) להטעות אותו במחיר. ב) והכלל הוא, שכל עבירה שמוטל על העובר עליה לקיים מצווה ובכך יתקן את העבירה, וכן עבירה שהעובר עליה חייב לשלם, אין לוקים עליהם.

ב. כמה תהיה ההונאה ויהיה חייב להשיב? שתות [שישית] בשוה [כדיוק]. כיצד? הרי שמכר שוה ששה בחמשה, או שוה ששה בשבעה, או שוה חמשה בששה, או שוה שבעה בששה - הרי זו הונאה; ונקנה המקח, וחייב המונה להחזיר את ההונאה בלה למתאנה.

ג) והקונה הטעה את המוכר, בשישית משווי המוצר. ד) והמוכר הטעה את הקונה, בשישית משווי המוצר. ה) והמוכר הטעה את הקונה, בשישית מהתשלום ששילם לו. ו) והלקוח הונה את המוכר, בשישית מהתשלום ששילם לו.

ג. היתה ההונאה פחות מזה בכל שהוא, כגון שמכר שוה ששים דינר בחמשים ופרוטה - אינו חייב להחזיר כלום; שכל פחות משתות, דרך הפל למחול בו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הדחק - אינו יכול להחזירה לא לאחר זמן, אלא אם כן קבלה ממנו במדת חסידות לב.

(כט) אם הנותן מזהה, שזו היא המטבע שהביא לו. (ל) לנותן, ומקבל בחזרה את מעותיו. (לא) ולתבוע בחזרה את מעותיו. (לב) שהסכים המחליף, לקבלה בחזרה.

יג. המוכר לחברו שוה ארבע בחמש^ג, שהרי המקח בטל כמו שבארנו, ולא הספיק להראותו לתגר או לקרובו, עד שהוקר [החפץ] ועמד בשבע - לוקח יכול לחזור בו, ולא המוכר; שהרי הלוקח אומר למוכר: 'אלו לא הוניתני, לא היית יכול לחזור, ועתה שהוניתני תחזור? ! היאך יהיה החוטא נשכר^{יד}? !

(לג) שהמוכר הונה, ביותר משישית. (לד) ולכן, למרות שכעת יוצא שהמוכר התאנה, אין הוא יכול לבטל את המקח בגלל זה.

יד. וכן מוכר שמכר שוה חמש בארבע^ה, וזל ועמד בשלש^ו - מוכר יכול לחזור בו, ולא לוקח; שהרי אומר לו המוכר ללוקח: 'לא מפני שהוניתני תחזור בי'.

(לה) שהקונה הונה את המוכר, ביותר משישית. (לו) ונמצא, שכעת המוכר לא הפסיד כלום, והקונה מתאנה יותר משישית משוויו.

טו. המוכר שנה חמש בשש^ז, ולא הספיק להראותו עד שהוקר ועמד בשמונה^ח - הרי המוכר חייב להחזיר האחת של הונתו^ט; שהרי נקנה המקח, וחייב להחזיר; וכשהוקר, ברשות לוקח הוקר [הריווח ללוקח].

(לז) והמוכר הונה את הקונה בשישית. (לה) וכעת הקונה לא הפסיד כלום. (לט) את הסלע שהפסיד הקונה בהונאה.

ו. וכן אם מכר שוה שש בחמש, והוזלו ועמדו על שלש^י - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של הונתו^{יא}; שהרי נקנה המקח^{יב}, וברשות הלוקח הוזל [הלוקח ישלם את ההפסד].

(מ) וכבר התחייב להחזיר את שיער ההונאה.

ח. בשם שהונתו להדיוט - כך הונתו לתגר, אף על פי שהוא בקי^{יט}. וכשם שהונתו בפרות ובבהמה, כך יש הונתו במטבעות.

(יט) והיה מקום לומר, שידע על האונאה וויתר עליה.

ט. כיצד? הרי שהיה דינר של זהב בארבעה ועשרים דינר של כסף, וצרפה [והחליפה] בעשרים דינר, או בשמונה ועשרים כא - הרי זה מחזיר את ההונתו; הנה יתר על זה [יותר משישית], בטל הצרוף [ההחלפה]; פחות מכאן [פחות משישית], מחילה^{כב}.

(כ) והונה הקונה את המוכר, בשישית משווי הדינר. (כא) והונה המוכר את הקונה, בשישית משווי הדינר. (כב) והמאנה, אינו צריך להחזיר את ההונאה.

י. וכן אם היתה הסלע חסרה שתותי^{כג}, והיו מוציאין [מוכרים] הסלעים ממנן^{כד}, לא במשקל^{כה} - מחזיר ההונתו.

(כג) ממשקל של 'סלע'. (כד) לפי מנין הסלעים, בלי להקפיד על משקלם. (כה) ובמקום שמקפידים על משקל המטבעות, אפילו בטעות כל שהיא - חוזר.

יא. עד מתי יש לו להחזיר הדינר או הסלע בכפרים [בערים]? עד כדי שיראה לשלחני [חלפן כספים]. בכפרים שאין השלחני מצוי שם, יש לו להחזיר עד ערבי שבתות^{כז}; שאין מכיר הסלע וחסרונה ודמיה אלא השלחני.

(כו) שאז דרכם של הכפרים, לבוא לשוק לקנות צרכי סעודת שבת, ואז יש להם הזדמנות להיפגש עם השולחנים.

והוא הדין למוכר ספרים, או אבנים טובות ומרגליות - שיש ללוקח לחזור, עד כדי שיראה אותם לתגרים הבקיאין בהן בכל מקום שהן; שאין הפל בקיאים בדברים אלו. לפיכך, אם לא היה מפירי^{כח} באותה המדינה, והולך המקח למקום אחר, או שבא הבקי לאחר זמן מרבה, והודיעו שטעה - הרי זה חוזר^{כט}.

(כז) אדם שמכיר, ובקי בטיב המוצר המסוים. (כח) יכול המתאנה, לחזור בו מקניה.

יב. הנותן סלע חסרה לחברו - אם היה מפירה^{כט}, אפילו לאחר שנים עשר חדש - הרי זה מחזירה^ל; ואם היה אפשר להוציאה [נסחרת] על ידי

~ יום שלישי ט"ז מרחשון ~

פֶּרֶק יג

מקרים שאין בהם דיני הונאה.

א. המְחַלֵּף • בָּלִים

[שלו] בָּלִים [של חברו] או בְּהֵמָה בְּבִהֶמָה, אֶפְלוּ מַחֲט בְּשִׁרְיוֹן, או טָלָה בְּסוֹס - אֵין לוֹ הוֹנָה, שְׁנֵה רוּצָה בַּמַּחֲט יוֹתֵר מִן הַשִּׁרְיוֹן; אֶבֶל הַמְחַלֵּף פְּרוֹת בְּפִרוֹת, בֵּין שְׁשָׁמוֹ אוֹתָם [העריכו שוויים] קֹדֶם הַמְכִּירָה בֵּין שְׁשָׁמוֹ אוֹתָם אַחֵר הַמְכִּירָה - יֵשׁ לָהֶן הוֹנָה. ב. הַלֹּקֵחַ בְּדָמִים אֶכְסְרָה [ללא מדה], כְּגוֹן שֶׁחָפֵן בְּמַעוֹת וְאָמַר לוֹ: 'מְכַר לִי פֶרֶתְךָ בְּאֵלֹי' - אֵף עַל פִּי שְׁקוּנָה בְּחִלְפִין, קָנָה וּמַחְזִיר אוֹנֵינָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּג. וְהוּא הִדִּין לְלֹקֵחַ פְּרוֹת אֶכְסְרָה בְּסֻלַּע אוֹ בְּשִׁתִּים, שְׁקָנָה וּמַחְזִיר אוֹנֵינָה. (א) למרות שצורת המכירה דומה לחליפין, מכיוון שלא דקדק בסכום הכסף ששילם אלא התייחס אליהם כמו לחפץ, ובחליפין אין הונאה. (ב) מכיוון שאמר בלשון מכירה שהמשמעות היא שהתשלום הוא לפי ערך החפץ, ולא כמו שמחליף דבר אחד בדבר אחר. (ג) ולמרות שהפירות נמכרו ללא מדידה, אין זה מראה שהם אינם מקפידים על שווי הפירות, אלא ששיערו שזהו שווים וטעו, ולכן זה נחשב הונאה.

בַּעַל הַבֵּית שֶׁמְכַר כְּלִי תְּשֻׁמִּישׁוֹ - אֵין לוֹ הוֹנָה, שְׂאֵלוֹ לֹא הִרְבּוּ לוֹ בְּדָמִים, לֹא הִנֵּה מוֹכֵר לוֹ אֶת כְּלִי תְּשֻׁמִּישׁוֹ.

(ד) כלים שרגילים להשתמש בהם, כגון תכשיטים וכדומה. (ה) מכיוון שכליו של אדם חביבים עליו, ידע הקונה שהסיבה שהוא הסכים למכור לו אותם, זה בגלל שהוא ישלם לו מחיר יותר יקר.

ג. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'עַל מְנַת שְׂאִין לָךְ עָלִי אוֹנֵינָה, יֵשׁ לוֹ עָלִי הוֹנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּסֶתֶם, שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ כְּמָה הוֹנָה יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי שְׂמִיחָלִי. וְאֵין

צָרִיד לֹאמַר אִם אָמַר לוֹ: 'עַל מְנַת שְׂאִין בּוֹ הוֹנָה', שֶׁהִרִי יֵשׁ בּוֹ. אֶבֶל בְּמִפְרָשׁ - אֵין לוֹ הוֹנָה, שֶׁכָּל תְּנָאֵי שְׁבַמְמוֹן קָנִים.

(ו) ואי אפשר להתחייב או לתת מתנה, אלא דבר ידוע וקצוב, וכמו כן אי אפשר למחול דבר שאינו ידוע. (ז) כלומר, ביטוי זה לא רק שאינו מבטא את מחילת האונאה, אלא יש בו הדגשה של התביעה, שלא יהיה בו אונאה. (ח) שמתנה במפורש, את כמות האונאה.

ד. כִּיצַד? מוֹכֵר שְׂאֵמֵר לְלֹקֵחַ: 'חֲפֵץ זֶה שְׂאֵנִי נוֹתֵן בְּמֵאִתִּים, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׂאִינוֹ שְׁנֵה אֶלָּא מְנָה, עַל מְנַת שְׂאִין לָךְ הוֹנָה, אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - אֵין לוֹ עָלִי הוֹנָה. וְכֵן לֹקֵחַ שְׂאֵמֵר לְמוֹכֵר: 'חֲפֵץ זֶה שְׂאֵנִי לֹקֵחַ מִמֶּךָ בְּמֵאָה, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁנֵה מֵאִתִּים, עַל מְנַת שְׂאִין לָךְ עָלִי הוֹנָה, אֲנִי לֹקֵחַ מִמֶּךָ' - אֵין לוֹ עָלִי הוֹנָה.

ה. הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאַמוֹנָה, אֵין לוֹ עָלִי אוֹנֵינָה. כִּיצַד? 'חֲפֵץ זֶה בְּכָךְ וְכָךְ לְקַחְתִּיו, וְכָךְ וְכָךְ אֲנִי מְשַׁתֵּבֵר בּוֹ' - אֵין לוֹ עָלִי הוֹנָה.

(ט) שהקונה מאמין למוכר שיאמר לו כמה הוא שילם עבור החפץ, והקונה ייתן לו את הסכום הזה בתוספת רווח מוסכם. (י) מכיוון שבעת המכירה, הקונה לא סמך על שוויו האמיתי של החפץ, אלא על המחיר שבו קנה המוכר.

ו. וְכָל הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאַמוֹנָה, אִם לָקַח בָּלִים רַבִּים אוּ בְּגָדִים רַבִּים בְּמִמְכָּר אֶחָד [בְּקִנְיָה אַחַת] - לֹא יִחְשַׁב אֶת הָרַע [הַחֲפָצִים הַזֵּלִים] בְּאַמוֹנָה יָא וְאֵת הַיִּפָּה בְּשִׁוּיוֹ, אֶלָּא אוֹ זֶה וְזֶה בְּאַמוֹנָה יָא אוֹ זֶה וְזֶה בְּשִׁוּיוֹ.

(יא) כלומר, שישלם בשביל הרעים את הממוצע - היינו דינר, למרות שהם שווים פחות. (יב) ובעד היפים ידרוש כפי מחירם האמיתי ולא הממוצע, היינו דינר וחצי. (יג) כלומר, שישלם מחיר ממוצע לכולם, שגרי הקונה הסכים להעלות את המחיר בשביל הרעים, בגלל שגם את הטובים הוא ימכור לו במחיר הממוצע.

וְיֵשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת עַל הַמִּקְחָ שְׂכָר הַפֶּתֶף, וְשְׂכָר הַחֲמֵר, וְשְׂכָר הַפְּנִדָּק [הַנּוֹצְאוֹת הַחֹבֵלָה]. אֶבֶל שְׂכָר עֲצָמוֹ אֵינוֹ מַעֲלָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפוּעֵלִי - אֵינוֹ מוֹסִיף אוֹתוֹ עַל הַמִּקְחָ, אֶלָּא מְפָרֵשׁ וְאָמַר לוֹ: 'כָּךְ וְכָךְ אֲנִי מְשַׁתֵּבֵר'.

(יד) שרוצה להוסיף שכר טרחה לעצמו, כפועל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כז) למרות שבמכירה רגילה, שאם האונאה יותר משישית ובטל המקח, בכל זאת אם רצה המתאנה לא לבטל את הקניה, אין המאנה יכול לעכב.

יא. ירָאָה • לִי, שְׁבִית

דִּין שְׁמִכְרוֹ קָרָקַע אוֹ עֲבָדִים כִּי שֶׁל יְתוּמִים שְׁוֶה מְנָה בְּמֵאֲתָיִם כִּט, אֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַחְזֹר בָּהֶן; לֹא יִהְיֶה כַּח הַהֲדִיּוּטִל חֲמוּר מִכַּח הַיְתוּמִים לֹא. וְכֵן הַדִּין בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שְׁמִכְרוֹ קָרָקַע וְעֲבָדִים - שְׁאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַחְזֹר בְּהוֹנָה, בְּדִין הַהֲדִיּוּט.

(כח) שאין בהם דיני אונאה. (כט) והונו את הקונה, ביותר משישית. (ל) שאינו יכול להתחרט, באונאת קרקעות ועבדים. (לא) ששקדו חכמים על תקנתם, כדלעיל בהלכה הקודמת.

יב. הָאֲחִין וְהַשְּׁתֵּפִין שֶׁחָלְקוּ מִטְּלָטְלִין [ע"י חישוב שוויים], הָרִי הֵן פְּלִקוּחוֹת: פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת, נִקְנָה מִקָּח וְאֵין מַחְזִיר כְּלוּם; יֵתֵר עַל שְׁתּוֹת, בָּטֹל מִקָּח; שְׁתּוֹת, קָנָה וּמַחְזִיר אוֹנֵינָה. וְאִם הִתְנוּ בִּינֵיהֶם שְׁחִלְקוּ בְּשׁוּם [ע"פ הערכת] הַדִּינִין, וְטָעוּ בְּשְׁתּוֹת - בָּטֹלָה חִלּוּקָה; שֶׁהַדִּינִין שֶׁשָּׁמּוּ וּפְחָתוּ שְׁתּוֹת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתּוֹת - מְכָרִם בָּטֹל.

יג. הַבְּהֵמָה, וְהַמְּרֻגְלִיּוֹת, וְהַסִּיף [חריב], וְסֵפֶר הַתּוֹרָה - הָרִי הֵם כְּשֶׁאֵר מִטְּלָטְלִין, וְיֵשׁ בָּהֶן הוֹנָה. אֵין לָד דְּבָר שְׁאֵין בּוֹ הוֹנָה, חוּץ מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁמִּנֵּה חֲכָמִים. וְהוּא, שִׁיחָה מוֹכֵר אוֹ קוֹנֶה בְּנִכְסֵי עֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

יד. כָּשֶׁם שְׁאֵין לְקָרָקַע הוֹנָה - כִּן שְׁכִירוֹת קָרָקַע אֵין לוֹ הוֹנָה^ל; אֲפֹלוֹ שֶׁכָּר טְרַקְלִין גָּדוֹל בְּדִינָה בְּשִׁנָּה^ל, אוֹ רֶפֶת קִטְנָה בְּדִינָה בְּכָל יוֹם^ל - אֵין לוֹ הוֹנָה.

(לב) מכיוון שדין השכירות, הוא כדין מכירה למשך זמן השכירות. (לג) והונה השוכר את המשכיר, בהרבה יותר משישית. (לד) שהונה המשכיר את השוכר, בהרבה יותר משישית.

השגת הראב"ד

יראה . . . בהן א"א לפי ענין דבריו הלוקח אינו יכול לחזור ולא לתבוע האונאה, וכשתענין יפה אין הדבר כן שהרי מה ששנינו שום הדינין וכו' העמידו אותו בגמרא בדברים שמכריון עליהם והכריון [כגון קרקעות] ואפ"ה הותירו שתות מכרן בטל או יחזירו ההונאה כפי דבריו, והטעם כל מי שקונה בשומת ב"ד לא עלה בדעתו שיתאנה ויהיה שם שום טעות הילכך אפילו בקרקעות קפיד אינש.

ז. הַגּוֹי - אֵין לוֹ הוֹנָה^{טו}, שְׁנֶאֱמַר^{טז}: "אִישׁ אֶת אָחִיו". וְגוֹי שֶׁהוֹנָה אֶת יִשְׂרָאֵל, מַחְזִיר הַהוֹנָה בְּדִינֵין שְׁלָנוֹ^{טז}; לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִיִּשְׂרָאֵל^{יז}.

(טו) אינו יכול לתבוע את האונאה מהיהודי, שהונה אותו. (טז) לפי דיני אונאה, על פי התורה. (יז) ומיהודי הוא כן יכול, לתבוע את ההונאה.

ח. אֵלוֹ דְּבָרִים שְׁאֵין לָהֶן הוֹנָה^{יח}: הַקָּרָקַעוֹת, וְהַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת^{יט}, וְהַהֲקָדָשׁוֹת^כ; אֲפֹלוֹ מְכָר שְׁוֶה אֶלֶף בְּדִינָר, אוֹ שְׁוֶה דִּינָר בְּאֶלֶף - אֵין בָּהֶן הוֹנָה; שְׁנֶאֱמַר^כ: "אוֹ קָנָה מִיָּד עֲמִיתָךְ" - דְּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד לְיָד^{כא}; וְצֵאוּ הַקָּרָקַעוֹת, וְצֵאוּ עֲבָדִים שֶׁהִקְשׁוּ לְקָרָקַעוֹת, וְצֵאוּ שְׁטָרוֹת שְׁאֵין גּוֹפֵן קִנּוּי אֶלָּא לְרֵאשִׁיָּה שֶׁבָּהֶן^{כב}, וְצֵאוּ הַקָּדָשׁוֹת, שְׁנֶאֱמַר: "עֲמִיתָךְ", וְלֹא הַקָּדָשׁ.

(יח) המאנה אינו יכול לתבוע בחזרה את האונאה. (יט) שמכר שטר חוב, כדי שהקונה יוכל לגבות בו את החוב לעצמו. (כ) כגון, שהגזבר מכר נכסי הקדש, או אדם פרטי שמכר קרבן שהקדישו להקריב ונפל בו מום. (כא) נכסים העוברים מיד ליד, והיינו מטלטלין. (כב) לעדות ולהוכחה, שיוכל לגבות את החוב, ובתורה נאמר "ממכר" והיינו דבר שגופו מכור.

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עֲצָמוֹ. אֲבָל הַשְּׁלִיחַ שֶׁטָּעָה בְּכָל שֶׁהוּא^{כג}, בֵּין בְּמִטְּלָטְלִין בֵּין בְּקָרָקַעוֹת - חוֹזֵר^{כד}. וְיִרְאָה לִי שֶׁכֵּן הַדִּין בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס [ממונה על נכסי יתומים] שֶׁטָּעָה בְּכָל שֶׁהוּא, בֵּין בְּמִטְּלָטְלִין בֵּין בְּקָרָקַעוֹת - חוֹזֵר; וְאֵינוֹ דוֹמָה לְבֵית דִּין^{כה}, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָחִיד.

(כג) אפילו פחות משישית. (כד) שהמשלח יכול לטעון, שלחתי אותך לעשות קניה טובה, ולא קניה רעה. (כה) שאם טעו בפחות משישית המכירה קיימת.

י. בֵּית דִּין שְׁמִכְרוּ נִכְסֵי יְתוּמִים וְטָעוּ, בֵּין בְּקָרָקַעוֹת בֵּין בְּמִטְּלָטְלִין - אִם טָעוּ בְּפָחוֹת מִשְׁתּוֹת, הָרִי זֶה מַחְלִילָה בְּהֲדִיּוּט; טָעוּ בְּשְׁתּוֹת, בָּטֹל הַמִּקָּח^{כו}. וְאִם רָצוּ שְׁלֹא לְבַטֵּל הַמִּמְכָּר, וְיַחְזִירוּ [הקונים] הַהוֹנָה - מַחְזִירִין; לֹא יִהְיֶה כַּח הַדִּיּוּט חֲמוּר מֵהֶן^{כז}.

(כו) וזו היא תקנת חכמים מיוחדת לטובת היתומים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קיז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יתקלקלו. (לו) שהוא מטלטלין, ויש בו דין אונאה. (לז) ובקרקע, אין דין אונאה.

יז. השוכר את הפלי או את הפהמה, יש להן אונאה; שהשכירות, מכירה בת יומה היא. ואם יש בה הונאה שתות או יתר, בין שהתאנה שוכר בין שהתאנה משפיר - הרי זה מחזיר הונאה^ל, ואפלו לאחר זמן מרבה לט.

(לח) אבל ביטול מקח לא שייך כאן, שהרי אי אפשר להחזיר את המלאכה שכבר נעשתה. (לט) שלא נתנו זמן מסויים לתביעת חזרת האונאה (למעלה פרק י"ב הלכה ה), אלא במקח, שדרכו של לוקח להראות מקחו לתגר או לקרובו. אבל בשכירות אין דרכו של שוכר להראות.

יח. נראה לי, שהקבלן^מ יש לו הונאה. כיצד? כגון שקבל עליו לארג כגד זה בעשרה זוזים, או לתפור חלוק זה בשני זוזים - הרי זה יש לו הונאה^מ; וכל אחד משניהן, בין קבלן בין פעל בהגד - חוזר לעולם כמוכר.

(מ) שמקבל את השכר עבור משימה, ולא לפי זמן. (מא) אם השכר שניתן לו, שונה בשיטת משווה האמיתי של מלאכה כזו.

פרק יד

הגבלת מחיר על מוצרים בסיסיים, ודיני הונאת דברים.

א. כבר בארנו, שהנזשא ונותן באמונה, ואמר: 'כף וכף אני משתפר' - אין לו הונאה. אפלו אמר: 'זה לקחתי בסלע ובכסף אני מוכר', מתרא. אבל בית דין חייבין לפסק השערים^[לוקבוע מחיר], ולהעמיד שוטרין לכף; ולא יהיה כל אחד ואחד משתפר כל מה שירצה, אלא שתות בלבד יפסקו להן בשכרן, ולא ישתפר המוכר יתר על שתות.

(א) מכיוון שהקונה, הסכים לזה.

ב. כמה דברים אמורים^ב? בדברים שיש בהם חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות. אבל העקריין^[= שורשים], כגון החמס והקשט והלבונה וכיוצא בהן - אין פוסקין להן שער, אלא ישתפר המשתפר כל מה שירצה.

טו. השוכר את הפועל לעשות עמו, בין בקרקע בין במטלטלין - אין לו הונאה, מפני שהוא פקונה אותו לזמן. ובעדים, אין בהן הונאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"השוכר את הפועל... אין לו הונאה... ובעדים, אין בהן הונאה בו".

מכאן משמע שהרמב"ם סבר שגופו של הפועל קנוי לבעה"ב שכן השווה לעבד שגופו קנוי לאדון ולכן אין בו הונייה.

ויש לומר שלכן חילק (בהלכות שכירות) את התחייבות הפועל לבעה"ב וכתבה בשתי הלכות נפרדות:

בהלכה ו' כתב "אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה כו" מפני גזל מלאכתו של בעה"ב שהרי תשש כחו כו' ולא יעשה מלאכה בכח".

ובהלכה ז' כתב: "כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני כו' כך העני מזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט מכאן כו' אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן כו' וכן חייב לעבוד בכל כחו כו'", כי לשיטת הרמב"ם יש במחוייבות הפועל לבעה"ב שני גדרים:

החיוב שבהלכה ו' לעשות המלאכה בכח הוא מצד החסרון ב"חפצא" של המלאכה שאם יעשנה כשהוא עייף וכד', הרי שנחסר בחלות שם מלאכה.

החיוב שבהלכה ז' "לדקדק על עצמו בזמן כו' קשור להתחייבות הפרטית של הפועל לבעה"ב והוא בעיקר חיוב "גברא" כי לשיטת הרמב"ם גופו של הפועל קנוי לבעל הבית וי"ל, שמטעם זה חילק את התחייבות הפועל לבעה"ב לשתי הלכות.

לקוטי שיחות חכ"ה עמוד 145

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

טז. שָׁכְרוּ לְזַרְעַ לֹא קָרָקַע, וְאוֹמַר: 'זִרְעִתִּי בָּהּ [כמות] זֶרַע הָרְאִי לָהּ, וְכָאוּ עֲדִים וְהִעִידוּ שְׂזָרַע בָּהּ פָּחוֹת מִן הָרְאִי לָהּ - הָרִי זֶה סָפַק אִם יֵשׁ לוֹ הוֹנֵיָה, מִפְּנֵי הַזֶּרְעִי, אוֹ אֵין לוֹ הוֹנֵיָה, מִפְּנֵי הַקָּרָקַע. לְפִיכָף, אֵין מוֹצִיאִין מִיד נִתְבַּע; וְכֵן אֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ אֲלָא שְׂבוּעַת הַסֵּת [מדרבנן], מִפְּנֵי צַד הַקָּרָקַע שֶׁיֵּשׁ בָּאָן.

(לה) ואין אפשרות לזרוע פעם שניה, מכיוון שהזריעה השנייה יכולה לקלקל יותר מאשר לתקן, כי אם יזרע את הזרע החדש במקום שזרעו את הזרע הראשון, שניהם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ב) בית הדין צריכים לקבוע מחיר.

לכל מי שיעבר על התנאי, יענשו אותו כף וכה.

(ח) לקבוע מחירים. (ט) שהם מצרכים חיוניים, בכל זאת יש רשות לבני העיר לקבוע להם אפילו מחיר יקר, אם יש להם צורך בכך.

י. וכן רשאי אנשי אמוניות לפסוק ביניהם שלא יעשה אחד ביום שיעשה חברו, וכיוצא בזה, וכל מי שיעבר על התנאי, יענשו אותו כף וכה.

יא. במה דברים אמורים? במדינה שאין בה חכם חשוב לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה. אבל אם יש בה חכם חשוב, אין התנאי שלהן מועיל כלום; ואין יכולין לענש ולהפסיד על מי שלא קבל מן התנאי, אלא אם כן התנה עמהן ועשו מדעת החכם. וכל מי שהפסיד [גרס הפסד] לפי התנאי שאינו מדעת החכם, משלם.

(י) שרשאים בעלי אמוניות, לסכם ביניהם.

יב. פשם שהוניה במקח וממכר, כף הוניה בדברים" - שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו, ויראת מאלהיך, אני ה'", זו הונית דברים.

(יא) איסור, לצערו כדיבורים.

יג. פיצד? הנה בעל תשובה, לא יאמר לו: 'זכר מעשיך הראשונים'. ואם הנה בן גרים, לא יאמר לו: 'זכר מעשה אבותיך'.

הנה גר ובא ללמד תורה, לא יאמר לו: 'פה שאוכל נבלות וטרפות, יבוא וילמד תורה שנתנה מפי הגבורה?!' היו חללים ויסורין באין עליו, או שהנה מקבר את בנו - לא יאמר לו בדרך שאמר חבריו של איוב: "הלל יראתך בסלתך, זכר נא מי הוא נקי אבד" [הייסורים הם בגלל העבירות שבידך].

יד. היו חמרין מבקשין תבואה - לא יאמר להם: 'לכו אצל פלוני שמוכר תבואה', והוא יודע בו שאינו מוכר תבואה מעולם". נשאלה שאלה של דבר חכמה - לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה: 'מה תשיב בדבר זה?' או: 'מה דעתך בדבר זה?' וכן כל כיוצא באלו הדברים.

(יב) מובילי סחורות על חמורים. (יג) וכוונתו לביישו, בכך שאין לו תבואה למכור להם.

ג. ואין משתכרין פעמים בביצים; אלא התגר הראשון הוא מוכרן בשקר, והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד.

ד. אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש; אלא זה מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו ומוכר [ללא תיווך], כדי שימכרו בזול. ובמקום שהשמן מרבה, מתר להשתכר בשמן.

(ג) מכיוון שהוא מצוי, אין חשש שיתייקר כל כך.

ה. אין אוצרין [אוגרים] פרות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל; שהרי מגיע מדבר זה צער לישראל. במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק; אבל המכנים משלו, מתר לעשות קבו [המעט שיש לו] אוצר.

ו. מתר לאצר פרות שלש שנים, ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית. ובשני בצרת - אפלו קב חרובין לא יאצר, מפני שמכנים מארה [קללה] בשערים. וכל המפקיע שערים, או שאצר פרות בארץ ישראל, או במקום שרבו ישראל - הרי זה כמלוה ברבית.

(ד) מותר לאגור בשנה הששית בשביל הששית, השביעית שהיא שנת השמיטה, והשמינית, שהרי בשביעית לא זורעים ואין התבואה מצויה, והתבואה של השנה השמינית בשלה רק בסוף השנה. (ה) כי גם הוא, מבטל את המצווה של "וחי אחיך עמך".

ז. במה דברים אמורים? בפרות שיש בהן חיי נפש. אבל התבלין, כגון כמון ופלפלן - מתר לאצר אותן בארץ ישראל ולהוציא אותן ממקום למקום, כשאר העקרין.

ח. אין מוציאין פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ ולא לסוריה, ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל.

(ו) שנכבשה על ידי דוד המלך, ואין דינה כחוצץ לארץ ממש. (ז) כדי שלא יהיה מחסור, בשום מקום בארץ ישראל.

ט. רשאי בני העיר לקח להם שערה לכל דבר שיצאו, ואפלו לבשר וללחם, ולהתנות ביניהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ז מרחשון - ספר קנן - הלכות מכירה קט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בו סאה של אגוזים כדינר ונטלו והולך לו ומדדו ולא מצא מדתו הרי זה חזור ואצ"פ שריצה זה להשלים אבל אם היה לפניו שק של אגוזים

מדה ואמר לו הנה שק של אגוזים לפניך ונטל השק ומדר ולא מצא בו מדתו ה"ז קנה וישלים שהרי היה מכיר שלא היה בו סאה ועל דעת השלמה נטל ושורש דבר זה בקדושין.

(א) כלומר, שיכול לדרוש את ההפרש אפילו אחרי הרבה זמן, ואפילו אם הטעות פחות משישית אבל הוא לא יכול לבטל את המכירה. (ב) ששילם יותר או פחות, משוויו האמיתי של המוצר, מכיוון שאי אפשר לדייק ממש במחיר, ודרכו של אדם לוותר על טעות שהיא פחות משישית. (ג) בטעות בחישוב הכמות. (ד) כי כאן הטעות היא ברורה, ואין מקום לויתור ומחילה.

**ב. פִּיעֵד? מָכַר לוֹ מֶאֱהָ אֲגוּזִים בְּדִינָר, וְנִמְצְאוּ
מֶאֱהָ וְאַחַד אוֹ תִשְׁעָה וְתִשְׁעִים - נִקְנָה הַמֶּלֶךְ
וּמִחֲזִיר אֶת הַטְּעוֹתָ,
וְאֶפְלוּ אַחֵר כִּפְּהָ שָׁנִים.
וְכֵן • אִם נִמְצְאוּ הַמְּעוֹת**

שפסק, חזרו; ואפלו אחר שקנו מידו שלא נשאר לו אצל חברו פלוס - חזר, שקנן בטעות הוא. וכן כל פיוצא בזה.

(ה) אם נמצאו מאה ואחד אגוזים על הקונה להחזיר אגוז אחד, ואם נמצאו תשעים ותשע אגוזים על המוכר לתת אגוז נוסף לקונה. (ו) אותו הדין שיש בטעות במוצר, יש גם בטעות בממון. (ז) אם המוכר קיבל יותר, הוא צריך להחזיר את העודף לקונה, ואם הוא קיבל פחות, הקונה צריך להשלים לו. (ח) ואפילו אם אחרי הקניה הודה המוכר או הקונה, שהם קיבלו את כל מה שמגיע להם, ועשו על כך קנין סודר. (ט) ותובע את חברו, שיחזיר לו את הטעות. (י) כי הוא עשה את הקנין בטעות, בגלל שחשב שאכן קיבל את כל מה שמגיע לו, וקנין שנעשה בטעות אינו קנין ואינו מתחייב בכלום.

ג. וכן¹⁰ המוכר לחברו קרקע, או עבד, או בהמה, או שאר מטלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח - מחזירו אפלו אחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא; והוא, שלא ישתמש במקח אחר שידע במום; אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול להחזיר.

טו. פֶּלֶם הַמוֹנָה [מִצֵּוֶר] אֶת הַגֵּר, בֵּין בְּמִמּוֹן בֵּין בְּדִבְרִים - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוֹיֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגֵר לֹא תוֹנֶה", זֶה הוֹנֵית דְּבָרִים; "וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ"¹⁰, זֶה הוֹנֵית מִמּוֹן. הָא לְמִדָּת, שֶׁהַמוֹנָה אֶת הַגֵּר עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוֹיֵן: מִשּׁוּם "אֵל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו"¹¹, וּמִשּׁוּם "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ"¹², וּמִשּׁוּם "וְגֵר לֹא תוֹנֶה".

טז. וְכֵן אִם לְחָצוֹ וְהוֹנְהוּ בְּמָמוֹן, עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה: מִשּׁוּם "אֵל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו"¹³, וּמִשּׁוּם "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ"¹⁴, וּמִשּׁוּם "וְלֹא תִלְחָצְנוּ"¹⁵.

יז. וּמִפְּנֵי מָה עוֹבֵר בְּגֵר עַל לֹאוֹ שֶׁל הוֹנָת דְּבָרִים, אִף בְּהוֹנָת מָמוֹן, וְעַל לֹאוֹ שֶׁל הוֹנָת מָמוֹן, אִף בְּהוֹנָת דְּבָרִים? מִפְּנֵי שְׁהוֹצִיא הַכְּתוּב אֶת שְׁגִייהָן בְּלִשׁוֹן הוֹנָה סֵתָם, וְכַפֵּל הִלְאִוּיִן בְּגֵר בְּשְׁנֵי הַדְּבָרִים בְּפִירוּשׁ: "לֹא תוֹנֶה", וְ"לֹא תִלְחָצְ"י.

(יד) מלבד הפסוקים, "לא תונו אותו" – הונאת דברים, "ולא תלחצנו" – הונאת ממון, וכפילות הפסוקים מלמדת שבגר עובר כהונאת ממון גם על "ולא תונו איש את עמיתו", ועובר כהונאת בדברים גם על "אל תונו איש את אחיו".

יח. גְּדוּלָה הוֹנִית דְּבָרִים מֵהוֹנִית מָמוֹן - שְׂזוֹ
נִתְּנָה לְהַשְׁבִּיחַ^{טו}, וְזוֹ לֹא נִתְּנָה לְהַשְׁבִּיחַ^{טז}, וְזֶה
בְּמָמוֹנוֹ, וְזֶה בְּגוֹפוֹ; וְהָרִי הוּא אוֹמֵר בְּהוֹנִית
דְּבָרִים¹⁶: "וַיֵּרֶא אֶת מַאֲלֵהֶיךָ", לְפִי שֶׁהִדְבֵּר מְסוּר
לְלֵב. הָא כֹּל דְּבַר שֶׁהוּא מְסוּר לְלֵב, נֶאֱמַר בּוֹ:
"וַיֵּרֶא אֶת מַאֲלֵהֶיךָ". וְכֹל הַצּוּעֵק מֵהוֹנִית דְּבָרִים -
נִעֲנֶה מִיד, שְׁנֵאמַר¹⁷: "כִּי אֲנִי ה'".

(טו) אפשר להשיב את האונאה. (טז) אי אפשר לתקן, את הצער שנגרם לחברו בדיבורו.

פרק מז

טעות בקניה, ומוצר פגום.

א. המוכר • לְחַבְרוּ
בְּמַדָּה [נפת], או בְּמַשְׁקָל, או בְּמִנְיָן, וטעה בכל שהוא - חֲזֹר

9. שמות-משפטים, כב, כ. 10. שם. 11. ויקרא-בהר, כה, יד. 12. שם, פסוק יז. 13. ויקרא-בהר, כה, יד. 14. שם, פסוק יז. 15. שמות-משפטים, כב, כ. 16. ויקרא-בהר, כה, יז. 17. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שבאמת יש בה את המומים האלו, ולכן אני רוצה לחזור ב.

ח. כיצד? פרה זו עורת היא, חגרת [=צולעת] היא^{טז}, נשכנית היא, רבצנית היא^{יז}, ונמצאת נשכנית או רבצנית^{יח} - הרי זה מקח טעות. הרי זה פה כל המומין שמה, אין זה מקח טעות. וכן אם היתה חגרת ונמצאת נשכנית - אף על פי שאינה עורת, אין זה מקח טעות^{יט}.

(טז) שהם מומים גלויים. (יז) שהם מומים נסתרים. (יח) כלומר, שהיו בה רק מומים נסתרים. (יט) ואפילו שיש בה רק אחד מהמומים הגלויים שמנה המוכר.

ט. הראה לו המום שיש בה, ואמר לו: 'מום זה יש בה', ומום פלוני ומום פלוני^{כא} - אף על פי שאותן המומין שמה אינן נראין, ונמצאו בה פולן או מקצתן - אין זה מקח טעות^{כב}.

(כ) מום גלוי. (כא) וחזק מהמום שהראה לו, אמר לו שיש עוד מומים גלויים, ומום נסתר. (כב) והקונה לא יכול לומר, שהוא חשב שהיות והוא טרח להראות לו שהיא עיוורת, אם באמת היו בה גם את שאר המומים הוא היה טורח להראות לו גם אותם, אלא היות והוא ראה שיש בה את אחד המומים הגלויים שהמוכר פירט, היה עליו לבדוק גם את המומים הנסתרים.

י. וכן המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: 'חגרת היא, גדמת [=ללא ידיים] היא, סומה היא, שוטה היא, נכפית [=סובלת ממחלת נפילה] היא', ולא היה בה מום מאלו המומין^{כג} שמה, ונמצאת נכפית^{כד} - הרי זה מקח טעות. וכן כל פיוצא בזה.

(כג) הגלויים. (כד) מום נסתר.

יא. מכאן אני אומר, שהמוכר לחברו חפץ במאה דינרין, ואמר לו: 'חפץ זה אינו שוה אלא זוז אחד, על מנת שאין לך עלי הונאה' - הרי זה יש לו עליו הונאה; שהרי זה אומר: 'פיוץ שראיתי שאינו שוה זוז, ידעתי שאינו מתפון אלא להשביח דעתי^{כה}'. עד שיפרש פדי ההונאה שיש במקוה בודאי או קרוב לה בכדי שהדעת נוטה, שהרי זה ידע בודאי הדבר שמחל בו^{כו}. וכזה ראוי לדון.

(כה) שאחשוב, שכל דבריו היו כדי שאחשוב שהחפץ כל כך טוב שכדאי לקנותו במחיר יקר, אבל לא שבאמת יש הפרש בין המחיר האמיתי של החפץ למחיר שבו הוא מכר לי.

(יא) כשם שהטועה במידה ובמשקל ובמניין הוא מחזיר את הטעות אפילו אחרי כמה שנים, כך אם נמצא פגם במוצר, הוא מחזיר את הטעות אפילו אחרי כמה שנים.

ד. אין מחשבין פחת המום^{יב}. אפלו מכר לו פלי שוה עשרה דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו אסרי^{יג} - מחזיר את הפלי, ואינו יכול לומר לו: 'הא לך אסר פחת המום'; שהלוקח אומר: 'בחפץ שלם אני רוצה'.

(יב) שיחזיר לו רק את ההפרש, כמה ששווי המוצר נפחת בגלל המום. (יג) סכום קטן.

ו. וכן אם רצה הלוקח לקח פחת המום, הרשות ביד המוכר; שהוא אומר לו: 'או תקנה אותו פמות שהוא, או טל דמים שלך ולך'.

ה. כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמתזירין בו מקח זה, מחזירין בו; וכל שהסכימו עליו שאינו מום, הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש; שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך.

ו. כל הלוקח סתם, אינו לוקח אלא דבר השלם מכל מום. ואם פירש המוכר ואמר: 'על מנת שאין אתה חוזר עלי במום' - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממכרו וימחל הלוקח, או עד שיאמר לו: 'כל מום שנימצא במקח זה הפוחת דמיו עד כך, וכן, קבלתי אותו^{יז}'; שהמחל צריך לידע הדבר שימחל לו בו ויפרש אותו, כמו המפרש בהונאה.

(יד) שהקונה מקבל עליו, את כל המומים שהם מפחיתים את המקח עד סכום מוסכם.

ז. המוכר פרה לחברו, ומנה בה [=פירט] מומין גלויים ומומין שאין נפרין [יש בפרה], ולא היה בה מום מאותן המומין הגלויין שמה, ונמצא בה מום מאותן שאינן נפרין - הרי זה מקח טעות, וחוזר אף על פי שפרש המום שמה; שהרי הלוקח אומר: 'בשראיתי שאין בה אלו המומין הנראין שמה, אמרתי: כך אין בה אלו שאינן נראין שמה, ואינו מפרש מומין אלו אלא פדי להשביח דעתי^{טז}'.

(טו) שאחשוב שהפרה כל כך טובה, שכדאי לי לקנות האפילו אם יש בה את כל המומים האלו, אבל לא חשבתי

~ יום רביעי י"ז מרחשון ~

פָּרָק מִזֵּי

מוצר שנמצא פגום אחרי שהקונה עשה בו שינוי.

א. המוכר זרעוני גנה, שאין עצמן של זרעונים נאכל [אלא מיעדים לזריעה], לחברו, ולא צמחו - חיב באחריותו ומחזיר לו את הדמים שלקח ממנו, שחזקתו לזריעה^א; והוא, שלא צמחו מחמת עצמן^ב; אבל אם לקח הארץ בכרד וכיוצא בו - אינו חיב באחריותו, ששם מחמת הכרד לא צמחו. וכן כל פיוצא בזה.

(א) ולמרות שהקונה לא אמר במפורש שהוא קונה אותם לזריעה, מכיוון שהם אינם עומדים לאכילה, זה נחשב כאילו הוא התנה שהוא קונה אותם לזריעה. (ב) שבררו שהסיבה שהם לא צמחו, כי הם לא היו ראויים לזריעה. (ג) ואינו חייב להחזיר לקונה את התשלום.

ב. מכר לו זרעים הנאכלים, כגון חטים ושעורים, וזרען, ולא צמחו - אינו חיב באחריותו^א; אפלו היו זרע פשתן, שרוב בני אדם קונים אותו לזריעה - הואיל ואוכלין אותו, אינו חיב באחריות זריעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע, חיב באחריותו^ב. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה ולצביעה. וכן כל פיוצא בזה^ה.

(ד) שראויים גם לזריעה וגם לאכילה. (ה) מכיוון שהקונה לא התנה במפורש שהוא קונה אותם לזריעה. (ו) כלומר, מקצת בני אדם אוכלים אותו. (ז) כמו כל תנאי בקניה, שביטול התנאי מבטל את המכירה. (ח) שלמרות שרוב בני האדם קונים אותם לזריעה, בכל זאת אם לא הצמיחו המוכר פטור מאחריות כי יכול להגיד לו שהוא מכר אותם לרפואה או לצביעה, אלא אם כן הקונה אמר במפורש שהוא קונה אותם בשביל הזריעה.

ג. מפאן • אתה למד,

שכל הלוקח מקח מחברו, והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלונית למכרו שם, ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר לו [ללוקח]: 'החזיר לי מקחי

השנת הראב"ד מכאן אתה למד א"א דין אמת הוא זה אלא שאין מכאן ראיה לפי שהזרע כשאינו ראוי לצמח דבר ידוע הוא שהוא נרקב בעמידתו בקרקע ואינו בר השבא משא"כ בשאר מקחות אלא שהדין דין אמת ולמ"ד שמשלם דמי ההוצאה אף זה יכול לתבעו הוצאת ההובלה בהולכתה לאותו מקום וכ"ש שאין זה יכול לומר לו החזיר לי ממכרי לכאן.

השנת הראב"ד

(כו) שהקונה ידע מה ההפרש במחירים, ובכל זאת הסכים לקנות ממנו במחיר הזה.

יב. המוכר עבד או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומי הנזאי שאין מבטלין אותו ממלאכתו, והן הנקראין 'סמפון'; שאם היה זה סמפון גלוי, כבר ראוי^א; ואם אינו נראה, כגון שומא [=יבלת] בפשר, או [עלקת של] נשיכת כלב, או ריח הפה או החטם וכיוצא בו - הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו, אינו מחזיר, שאין העבדים לתשמיש המטה, אלא למלאכה.

(כז) ואין זה מקח טעות, אפילו אם היה מום שמבטלו ממלאכתו.

יג. נמצא בו שחין רע, או חלי המתש את כחו, או שהיה נכפה, או משעמם [=משוגע] - הרי זה מום, מפני שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום, מפני שנפשו של אדם אוננת [ננעלת] מהם; ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה ושתיה.

השנת הראב"ד

וכן . . . מום א"א והלא אמרו פ"ק דקדושין בגמ' הנהו קלא אית להו ומה שאמרה התוספתא פ' המוכר פירות נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו ליסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך לא שיאמר לוקח אל המוכר אלא המוכר אומר ללוקח כמו ברישא דאמר הגיעו המוכר ללוקח וה"ק הרי שלך לפניך שאתה היית יודע, אך יש לפרש הנהו קלא אית להו כלומר אין לחוש בעבד שלקחו כהן מירשאל שמה ליסטים מזויין ומקח טעות שאם היה כן הקול יצא עליו וכיון שלא יצא הקול מסתמא אין לו לחוש לזה הטעות, מיהו אם יודע הדבר שהוא כן מקח טעות הוא וחוזר בו ואומר טול את שלך וחוזר לי מעות ועל דרך זה הלך המחבר, ועכשיו שיש בזה שני דרכים הללו הנה הדין הזה ספק אם נתן הדמים לא יטול ואם לא נתן לא יתן.

וכן • אם נמצא ליסטים מזין - הרי זה מום המאבד את פלו, מפני שהמלך תופש אותו והורגו. וכן אם נמצא מכתב [=מבוקש] למלכות - הרי זה מום ומחזירו, מפני שהמלך תופשו למלאכתו בכל עת שירצה.

אבל אם נמצא גנב או חוטף או גונב נפשות, או בורח תמיד, או זולל וסובא, וכיוצא בדברים

אלו - אינו יכול להחזיר, שכל העבדים בחזקת שיש בהן כל הדעות הרעות, אלא אם כן פירש [המוכר]

שעבדו בעל דעות טובות^א.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השביעית^{טז}, נוטל שבח התפירה מן המוכר^{יז}. וכן כל פיוצא בזה.

(טז) שבגלל התפירה, עלה ערך הבגד יותר ממה שהיה שווה לפני שתפר, בגלל המום. (יז) למשל, אם הוא קנה את הבגד בעשרה דינרים, ובגלל המום ירד שווי לשמונה דינרים, ואחרי התפירה הוא שווה תשעה דינרים, וכעת הקונה חוזר בו בגלל המום על המוכר להחזיר לו אחד עשר דינרים, עשרה דינרים תשלום המוצר, ועוד דינר על מה שהשביח הבגד בגלל התפירה.

ח. המוכר קרקע לחברו, ואכל פירותיה, ולאחר זמן נראה לו בזה מום - אם רצה להחזיר קרקע לבצעלים, מחזיר כל הפירות שאכל^{יח}; ואם היתה חצר ודר ביה, צריך להעלות לו שכן.

(יח) מכיוון שהקונה מקבל את כספו בחזרה, נמצא שהכסף הזה דומה להלוואה, והפירות שאכל הם כריבית.

ט. המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח מחמת אותו המום [בדלהלן]^{יט} - הרי זה [המוכר] מחזיר את הדמים.

(יט) מכיוון שהקנה לא ידע על המום, הוא לא היה זהיר מספיק, ולכן המוצר נהרס.

י. פיצד? המוכר שור לחברו שאין לו [שיניים] טוחנות, והניחו הלוקח עם הבקר שלו, והיה מניח המאכל לפני פלן ואוכלין, ולא היה יודע שזה אינו אוכל עד שמת ברעב - הרי זה [הקונה] מחזיר לו את הנבלה, ויחזיר לו [המוכר] את הדמים. וכן כל פיוצא בזה.

יא. היה המוכר ספסר [סוחר] שלוקח מזה ומוכר לזה, ואינו משהה המקח עמו, ולא ידע במום זה - הרי הספסר נשבע שבועת הסת שלא ידע במום זה, ונפטר; מפני שהיה על הלוקח לבדק השור בפני עצמו^{יב} ולהחזירו לו קדם שיממות, והיה הספסר מחזירו על המוכר הראשון. הואיל ולא עשה^{יג}, הוא הפסיד על עצמו. וכן כל פיוצא בזה.

(יב) מכיוון שהוא יודע, שלסוחר לא היה מספיק זמן לבדוק אם יש בה את המום. (יג) את הבדיקה.

יב. השוחט • את

השנת הראב"ד

השוחט • . הדמים א"א המשנה אמרה הבשר יקבר ויחזיר לו את הדמים וכן עיקר, ונ"ל שחסר מכאן השוחט את הבהמה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ומה שלא אכלו יחזיר הבשר לטבח.

לכאן; אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל להביא ממכרו [בחזרה] או למכרו שם. ואפלו אבד או נגנב אחר שהודיעו^{יד}, הרי הוא ברשות מוכר.

(ט) אחרי שהקונה אמר לו, שיש מום במוצר.

אבל אם לא הודיעו שיוליכו למדינה אחרת, והוליכו ונמצא בו שם מום - הרי זה ברשות הלוקח, עד שיחזיר המקח במומו למוכר.

ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואבד אחר פך או נגנב - הרי זה ברשות [באחריות] לוקח, עד שיחזירו למוכר; ואם התליע ונפסד מחמת הזמן, הרי זה ברשות מוכר. ואם היה לו להודיע למוכר ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח^{יז}.

(י) בגלל הזמן שעבר מאז שהוא מצא את המום, וזה לא באשמת הקונה. (יא) כי אם הקונה היה מודיע למוכר, הוא היה מטפל ומציל את המוצר.

ה. המוכר שור לחברו, ונמצא [שהוא שור] נגח - יכול לומר לו: 'לשחיטה מכרתיו לך'. במה דברים אמורים^{יב}? בשעה הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה; אבל אם היה ידוע שהוא קונה לחרישה בלבד - הרי זה מקח טעות, וחוזר^{יג}. וכן כל פיוצא בזה.

(יב) שהמוכר יכול לטעון, שהוא מכר את השור לשחיטה. (יג) כאילו הקונה התנה במפורש, שהוא קונה את השור לחרישה.

ו. המוכר בהמה לטבח, ושחטה ונמצאת טרפה - אם נודע בודאי שהיתה טרפה פשלקחה^{יד}, הרי זה מחזיר לו את השחוט^{יז} ויחזיר המוכר את הדמים. מפאן אתה למד, שהמוכר שהיה מום בממכרו, ועשה בו הלוקח מום אחר^{יט} קדם שיודע לו המום הראשון - אם עשה דבר שדרכו לעשותו, כגון זה ששחט את הטרפה - פטור; ואם שנה, ועשה מום אחר קדם שיודע לו המום - מחזיר המקח לבצעליו, ומשלם דמי המום שעשה.

(יד) כגון, שהוגלד פי המכה, שאז ברור שהבהמה נטרפה כבר שלושה ימים לפני השחיטה, והקונה קנה את הבהמה בתוך שלושת הימים אלו. (טז) כמו במקרה הזה, שהקונה שחט את הבהמה, ועכשיו היא לא ראויה גם לחרישה.

ז. קנה בגד וקדעו לעשות ממנו חליק, ואחר כך נודע המום מחמת [נתגלה מום ע"י] הקריעה - מחזיר לו את הקרעים. תפרו, ואחר כך נודע המום - אם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהוא אסור מדרבנן כתבו האחרונים שאיסור דאורייתא חל על הדבר - החפצא, ואיסור דרבנן אינו חל על החפצא כי אם על האדם - הגברא, היינו שבדבר עצמו אין חיסרון אלא שיש איסור על האדם לאכלו, ולכן "אם אכלן אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום" כיון שאכל דבר הראוי לאכילה מצד עצמו.

אמנם, מבאר האדמו"ר הזקן בתניא ש"איסור" פירושו ש"קשור ואסור בידי החיצונים" וגם מי "שאכל מאכל איסור בלא הודע לשם שמים" . . אין החיות שבה עולה . . מפני איסורה בידי הסט"א משלש קליפות הטמאות" ומוסיף:

"ואפילו הוא איסור דרבנן" היינו שגם דבר שאיסורו מדרבנן נעשה הוא עצמו "קשור ואסור בידי החיצונים" כלומר, לא רק איסור גברא אלא גם איסור חפצא. ויש לעיין בתיווך דבריו עם המבואר כאן בדברי הרמב"ם "ותן לחכם ויחכם עוד".

יין מלכות ספר קנין סימן יא
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

פרק יז

אם התחלף המוצר, או התקלקל אחרי המכירה.

א. אַרְבַּע מְדוּתָּא בְּמוֹכְרִין: מְכָר [סיכמו שימכור] לֹא חֲטִים יָפוּת [איכותיות] וְנִמְצָאוּ [שהביא לו] רְעוּתָּא - הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ, וְלֹא הַמּוֹכֵר. רְעוּתָּא וְנִמְצָאוּ יָפוּתָא - הַמּוֹכֵר יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ, וְלֹא הַלּוֹקֵחַ. רְעוּתָּא וְנִמְצָאוּ רְעוּתָּא, יָפוּתָא וְנִמְצָאוּ יָפוּתָא - אֵף עַל פִּי שְׁאִין יָפוּתָא שְׁאִין לְמַעַלָּה מֵהֵן, וְלֹא רְעוּתָּא שְׁאִין לְמַטָּה מֵהֵן, וְהָרִי יֵשׁ שֵׁם הוֹנֵיָה שְׁתוּתָא - אֵין אַחַד מֵהֵן יְכוּל לַחְזֹר בּוֹ, אֲלֵא קִנְיָה וּמַחְזִיר הוֹנֵיָה.

(א) דינים שונים. (ב) במקח וממכר. (ג) וההפרש באיכות המוצר, נקרא הונאה. (ד) כמו בדיני הונאה, שרק מי שהונו אותו יכול לחזור בו. (ה) שמהמוכר התאנה. (ו) שהוא המתאנה. (ז) מכיוון שבלשון העולם, החיטים היפות נקראות יפות למרות שיש חיטים יותר יפות מאלו, וכן הרעות נקראות רעות למרות שיש יותר רעות מאלו. (ח) כדין כל קנייה, שהייתה בה הונאה בשישית.

ב. אֲבָל הַמּוֹכֵר חֲטִים שְׁחֻמְמִית [אדומה] וְנִמְצָאת לְבָנָה, או לְבָנָה וְנִמְצָאת שְׁחֻמְמִית, עֲצִים שֶׁל זֵית וְנִמְצָאוּ שֶׁל שְׁקֵמָה [=תאנה מדברית], שֶׁל שְׁקֵמָה וְנִמְצָאוּ שֶׁל זֵית, יֵין וְנִמְצָא חֲמֵץ, חֲמֵץ וְנִמְצָא יֵין - כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן יְכוּל לַחְזֹר בְּחִבְרוֹ, שְׁאִין זֶה הַמֵּין שְׁאֵמֵר שִׁמְכֹר לוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

שְׁלֹא הָרָאָהוּ לְמַמְחָה [לבדוק אם יש בו מום, וקדוש מספק] - מַה שְׁאֲכָל [הלוקח] אֲכָל, וַיַּחְזִיר לוֹ [המוכר] אֶת הַדָּמִים כִּי; וְהַנֶּשֶׁאֶר מִן הַבָּשָׂר בֵּיד הַלְקוּחוֹת - יִקָּבֵר, וַיַּחְזִיר לָהֶן אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּרֶה וּמִכְרָהּ, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה - מַה שְׁאֲכָל אֲכָל, וַיַּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים; וּמַה שְׁלֹא אֲכָל - יַחְזִיר הַבָּשָׂר לְטָבַח, וַיַּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים.

(כב) ולמרות שהקונה כבר אכל את הבשר, קנסו את המוכר שהוא צריך להחזיר לו את הכסף.

יג. מְכָר הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר זֶה שֶׁל טְרֵפָה לַגּוֹיִים [בוול מהמחיר ששילם], או שֶׁהֶאֱכִילוֹ לַכֻּלָּיִם - יַחֲשֹׁב עִם הַטָּבַח עַל דָּמֵי הַטְּרֵפָה, וַיַּחְזִיר לוֹ הַטָּבַח אֶת הַמּוֹתָרִי. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(ג) מכיוון שהקונה לא אכל את הבשר הטרף, אין קונסים את המוכר להחזיר לו את מה שהוא שילם, אבל מכיוון שהוא מכר לו את הבשר במחיר יקר יותר, של בשר כשר, הוא צריך להחזיר לו את ההפרש בין המחיר שהקונה שילם לבין המחיר שהוא קיבל בעבור בשר הטרפה.

יד. הַמּוֹכֵר בָּשָׂר לַחֲבֵרוֹ, וְנִמְצָא בָּשָׂר בְּכּוֹר; פְּרוֹת, וְנִמְצָאוּ טְבָלִים; יֵין, וְנִמְצָא יֵין גָּסֵף - מַה שְׁאֲכָלוּ אֲכָלוּ, וַיַּחְזִיר לָהֶן אֶת הַדָּמִים. וְכֵן כָּל הַמּוֹכֵר דָּבָר שְׁאֵסוּר לְאֲכָלוֹ מִן הַתּוֹרָה, כֶּף הוּא דִּינוּכִי - בֵּין שֶׁהָיָה אֵסוּרוֹ בְּכֹרֶת, בֵּין שֶׁהָיָה אֵסוּרוֹ בְּלֹא בְלִבָּה.

(כד) שקנסו אותו רק אם הכשיל את חברו באיסור של תורה.

אֲבָל הַמּוֹכֵר דָּבָר שְׁאֵסוּר אֲכִילָתוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - אִם הָיוּ הַפְּרוֹת קִימִין, מַחְזִיר אֶת הַפְּרוֹת וְנוֹטֵל אֶת דָּמָיו; וְאִם אֲכָלָן אֲכָלוּ, וְאִין הַמּוֹכֵר מַחְזִיר לוֹ פְּלוּסֵיהֶּ. וְכָל אֵסוּרֵי הִנְיָה, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם - מַחְזִיר אֶת הַדָּמִים, וְאִין בִּהֵן דִּין מְכִירָה פְּלָלִי.

(כה) מכיוון שאיסור דרבנן בשוגג אינה עבירה כלל. (כו) כלומר, אין המוכר יכול למכור איסור הנאה, שאינו שלו.

~ נקודות משיחות קודש ~

" . . אֲבָל הַמּוֹכֵר דָּבָר שְׁאֵסוּר אֲכִילָתוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים . . ואם אֲכָלָן אֲכָלוּ, וְאִין הַמּוֹכֵר מַחְזִיר לוֹ בְּלוּס."

ובטעם ההבדל אם מכר לו דבר איסור מהתורה או דבר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ביין והם יתחלקו ביניהם ברווחים. (כ) שהתנה בעל היין, שהמקבל יוכל למכור את היין רק כשיגיע למקום מסוים, אבל לא לפני זה, אפילו אם בינתיים יעלה מחיר היין. (כא) ומכיוון שהוא לא הסכים למקבל למכור את היין עד שיגיע למקום ההוא, השותפות ביניהם והאחריות של המקבל, עדיין לא התחילה.

ו. האומר לחברו: 'יין מבשם' [שהוא עמיד] אני מוכר לך, חייב להעמיד לו עד העצרת [שיתקיים עד חג השבועות]. אמר לו: 'יין יטון אני מוכר לך', נותן לו משל שנה שעברה; 'מיטון', משל שלש שנים; וצריך שיעמד ולא יחמיץ עד החג [הסוכות]. ובמקום שיש שם מנהג ידוע, הכל כמנהג המדינה. ז. האומר לחברו: 'מרתף זה' של יין אני מוכר לך למקפה^כ, או שמכר לו מרתף של יין סתם^{כז} - הרי הלוקח מקבל עליו עשרה קנקנים בכל מאה שלא יהיה יינם טוב, אלא כבר התחיל להשתנות [להחמיץ]; יתר על זה^{כח} - לא יקבל^{כט}.

(כב) הביטוי "זה" ממעט את התביעה של הקונה, כי הביטוי "זה" משמעו כמו שהוא, בין רע ובין טוב. (כג) לתבשיל, שצריך יין טוב שיהא ראוי להתקיים זמן ממושך, והביטוי "למקפה" מעלה את תביעת הקונה ליין טוב, ונמצא שיש בנוסח התנאי, ביטוי אחד: "זה" לרעתו של הקונה, וביטוי אחד ל"מקפה" לטובתו. (כד) בלי התוספת "זה", שזה לטובת הקונה, אך חסר גם הביטוי "למקפה" שהוא מפורש לטובתו, ושוב דבר אחד לטובת הקונה, ואחד לרעתו. (כה) אם יש יותר מעשרה קנקנים, שהתחילו להחמיץ. (כו) והמוכר צריך להחליף לו את הקנקנים היתרים מעשרה אחוזים שהחמיצו, בקנקנים אחרים.

ח. אמר לו: 'מרתף של יין למקפה' אני מוכר לך, או שאמר לו: 'חבית של יין אני מוכר לך' - נותן לו יין שכלו יפה וראוי לתבשיל^כ. אמר לו: 'מרתף זה של יין' - נותן לו יין הנמכר בחנות, שהרי הוא בינוני, לא רע ולא יפה. אמר לו: 'מרתף זה אני מוכר לך', ולא הזכיר יין - אפילו פלו חמץ, הגיעו. וכן פל פיוצא בזה.

(כז) כאן הכל לטובת הלוקח: העדר הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו הביטוי המרבה "למקפה". (כח) מכיוון שבכלי אחד, אין לומר שתשעה חלקים ממנו יהיו טובים, וחלק אחד ממנו רע. (כט) וכאן הכל לרעת הקונה: הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו העדר הביטוי המרבה "למקפה", אבל בכל זאת הזכיר את היין. (ל) כלומר, שהוא מקבל את המרתף כמו שהוא, אפילו אם כל מה שנמצא בו זה חומץ.

ט. האומר לחברו: 'ערבה' [קערה] של עץ אני

(ט) מכיוון שזה מקח טעות, ובמקח טעות שניהם יכולים להתחרט. (י) וכל אחד יכול לטעון, לא את הסוג הזה התכוונתי למכור או לקנות.

ג. המוכר יין לחברו, ונתנו הלוקח בקנקניו^א והחמיץ מיד^ב - אינו חייב באחריותו^ג, ואף על פי שאמר לו: 'לתבשיל אני צריך לז'י'; ואם ידע שיינו מחמיץ, הרי זה מקח טעות.

(יא) שאז יכול המוכר לטעון, שהקנקנים של הקונה הם שגרמו לקלקול. (יב) אחרי המכירה, ולכאורה היה אפשר לומר שהיה מקולקל כבר בשעת המכירה. (יג) המוכר לא חייב להחזיר את התשלום. (יד) לא לשותותו בבת אחת, אלא להשתמש בו מידי פעם לתבשיל, שאז רגילים להשהות את היין לזמן ארוך יותר, בכל זאת המוכר לא חייב באחריותו.

מכר לו יין, והרי הוא בקנקני המוכר והחמיץ - אם אמר לו: 'למקפה' [לתבשיל] אני צריך^ד - מחזיר ואומר לו: 'הרי יינך וקנקנך, שאני לא קניתי לשותותו אלא לבשל מעט מעט'. ואם לא אמר לו 'למקפה הוא' - אינו יכול להחזיר, שהרי אומר לו: 'למה לא שתית אותו? ולא היה לך לשותותו עד שיחמיץ'.

ד. המוכר חבית של שכר לחברו, והחבית של מוכר, והחמיצה בתוך שלשה ימים הראשונים^ה - הרי זה ברשות המוכר, ומחזיר את הדמים; מפאן ואילך, ברשות לוקח.

(טו) שזהו סימן, שהיה מקולקל לפני המכירה.

ה. המוכר חבית של יין לחברו כדי למכרה מעט מעט, והחמיצה במחציתה או בשלישה^ו - חוזרת למוכר; ואם שנה הלוקח הנקב שלה^ז, או שהגיע יום השוק ושהה ולא מכרה^ח - הרי היא ברשות הלוקח.

(טז) אחרי שנשאר, רק חצי או שליש מהיין. (יז) שהקונה עשה נקב אחר להוציא את היין, שאז אפשר לתלות את הקלקול בשינוי הזה. (יח) גם כאן הרשלנות של הקונה, היא שגרמה לקלקול.

וכן המקבלי חבית של יין מחברו כדי להוליכה למקום פלוני ולמכרה שם^י, וקדם שתגיע לשם הוצל היין או החמיצה - הרי זו ברשות המוכר, מפני שהחבית והיין שלו^{יא}. וכן פל פיוצא בזה.

(יט) בעל יין שנתן לאדם אחר את היין, כדי שהוא יסחור

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מוכר לך, או: קורת בית הפדל^א אני מוכר לך - אינו נותן לו עץ שראוי להפך בו ערכה, או קורה שראויה לקורת בית הפד, אלא ערכה בצורתה, או קורת בית הפד בצורתה, שכל הרוצה אומר: זו ערכה, או: זו קורת בית הפד. וכן כל פיוצא בזה.

(ח) כלומר, שאר החנוונים המוכרים בשוק. ה. אין מערכין פרות בפרות, אפלו חדשים בחדשים, ואין צריך לומר ישנים בחדשים, ואפלו הישנים בלקר והחדשים בזול, מפני שהלוקח רוצה לישנן.

(ט) אם מכר לו פירות של שדה מסוימת, לא יערב בהם פירות של שדה אחרת. (י) רוצה לשמור אותם לזמן ארוך, לכן הוא רוצה לקנות דווקא פירות חדשים כדי שישמרו לזמן ארוך יותר.

בין התירו לערב קשה [חריף] ברה [קל] בין הגתות [במצע תהליך התסיסה] בלבד, מפני שמשיבחו. ואם היה טעמו נכרי^א, מתר לערב בכל מקום^ב; שכל דבר הנכר טעמו, הלוקח מרגיש בו; וליפיקה מתר לערב אותו.

(יא) כלומר, שעירבו בו כל כך הרבה יין, עד שמורגש טעם היין השני. (יב) אפילו לא בזמן תסיסת היין.

ו. אין מערכין מים ביין. ומי שנתערב לו מים ביינו - לא ימכרנו בחנות^א, אלא אם כן מודיעו^ב; ולא לתגר^{טו} אף על פי שמודיעו^{טז}, שמא ירמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל מים ביין, נטיל;

והוא, שיהיה בין הגתות. (יג) בכמויות קטנות. (יד) לקונה, שערכב מים ביין. (טו) סוחר שמוכר בכמויות גדולות. (טז) שהמוכר הודיע לתגר שעירב מים ביין, כדי שהתגר יודיע זאת ללקוחותיו.

ז. התגר נוטל מחמש גתות, ונותן לתוף פוטס [גיגית] אחד; מחמש גתות [מקומות שדשים תבואה], ונותן לתוף מגורה [מחסן] אחת^א; ובלבד שלא יתפון לערב^ב.

(יז) ומוכר את היין מעורבב. (יח) כלומר שלא יקנה את רוב היין או התבואה מהמקום הטוב, כדי שיצא עליו קול שהוא מוכר סחורה טובה, ובאמת מעורבב בזה סחורה פחות טובה.

ח. אסור לערב שמרים [פסולת המיץ]^ט, בין ביין בין בשמן, ואפלו כל שהוא; ואפלו שמרים של אמש בשמרים של יום, אסור. אכל אם ערה היין מפלי לכלי, נותן שמריו לתוכו.

פרק יח

רמאות במכירה.

א. אסור לרמות את בני אדם במקח ומכר, או לגנב את דעתם; ואחד גויים ואחד ישראל בדבר זה. היה יודע [המוכר] שיש בממכרו מום, יודיעו ללוקח. ואפלו לגנב דעת הבריות בדברים^א, אסור.

(א) כלומר, שעושה מעשים ואומר דברים לחברו בכדי לעשות רושם עליו כאילו הוא טורח בשבילו או מתכוון לכבד אותו במיוחד, אבל באמת הוא לא מתכוון לזה כלל.

ב. אין מפרפסין [מייפס] לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הכלים הישנים כדי שיראו בחדשים. אבל מפרפס החדשים, כגון שישוף ויגהץ וייפה כל צרכן.

(ב) עבד, העומד להימכר. (ג) ובזה הוא לא מרמה את הקונה, אלא רק מראה לו את הכלים במיטבם.

ג. אין משרבטין [מורחים] את האדם במים של חזרין [מי סובין] וכיוצא בהן כדי שיתפח ויראו פניו שמנים, ולא צובעים את הפנים בשרק [אורם] וכיוצא בו, ולא נופחין את הקרבים^א, ולא שורין את הבשר במים^ב; וכן כל פיוצא בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין בשר נבלה לגוי בכלל בשר שחוטא, אף על פי שהנבלה אצלו פשוטה.

(ד) כדי שהעבד יראה צעיר. (ה) של בהמה, כדי שיראו רחבים וגדולים יותר. (ו) כדי שילבין, יראה שמן יותר. (ז) כי הגוי חושב, שהיהודי מכבד אותו, ומוכר לו דבר שראוי גם לו לאכילה, ולא שמביא לו את הבשר רק כי אין לו מה לעשות איתו.

ד. מתר לבר [לברר] את הגריסין, אבל לא על פי [בשטח העלין] המגורה [אוצר התבואה], שאינו אלא כגונב את העין, וידמה שהפל ברור. ומתר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתניקות ולשפחות כדי להרגילן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. ואין כל אלו הדברים אמורים, אלא במקום שאין להן מנהג; אבל במקום שיש להן מנהג, הכל במנהג המדינה.

יג. יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפרות ברורין ומנקין מפל דבר, ושהיה היגות והשמים צלולין, ולא ימכרו שמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפילו היו בהן מחצה שמרים, או שהיה בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר, ימכר כמות שהוא.

יד. לפיכך הבורר צריך [עפר] מתוך גרנו של חברו, נותן לו דמי חטים כשעור צרור שברר; שאלו הניחו, היה נמכר במדת החטים; ואם תאמר: 'יחזירנו' [ולא ישלם] - הרי אמרו: 'אסור לערב כל שהוא' [ורק אם מתערב - מותר למכור בלא לברור].

יד. המוכר קנקנים [=כדים] בשרון במקום שאין מנהג, מקבל לכל מאה עשרה פיטסות [=כדים רעים]; והוא שיהיו נאות^ל ונעשויות בגפרית [מרוחות בזפת]. (לג) שהן נאות בצורתן, כמו שאר הכדים.

~ יום חמישי י"ח מרחשון ~

פרק יט

מכירה שיש עליה מערערים.

א. אסור למוכר למכור לחברו קרקע או מטלטלין שיש בה עסקין [=עוררין] ויש בהן דין [ביורור משפט], עד שיודיעו; שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה שיתן מעותיו, ויבדל לדין ויהיה נתבע מאחרים.

(א) שאם יוציאו אותו מהקרקע, או יקחו ממנו את המטלטלין, הוא יוכל לתבוע מהמוכר את כספו בחזרה.

ב. המוכר קרקע לחברו, ואחר שקנה הלוקח באחד מן הדרכים שקונין בהן, וקדם שישתמש בה, יצאו עליה מערעריני - הרי זה יכול לחזור בו; שאין לה מום גדול מזה, שעדיין לא נהנה בה וכאו התובעין. לפיכך יבטל המקח, ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם המערעריני.

(ב) כסף, שטר, וחזקה. (ג) אנשים, שטוענים שהקרקע שלהם.

(ט) מחבית אחרת, כי שמרים מחבית אחרת מקלקלים את היין או את השמן. (כ) מוכר לו גם את השמרים של היין שמוכר לו.

ט. המוכר לחברו שמן מזקקא, אינו מקבל שמרים^כ. מכר לו שמן סתם^כ, מקבל לג ומחצה שמרים לכל מאה לגי^כ; ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני השמן^כ, יתר על השמרים הידועים באותו מקום^כ.

(כא) בלי שמרים. (כב) ואם קנה ממנו כמות מסוימת של שמן, המוכר צריך להביא לו כמות כזו, רק של שמן בלי שמרים. (כג) ונתן לו שמן מזוקק. (כד) והמוכר מוריד לו 1.5 אחוז, מהכמות. שזהו שיעור השמרים שהיה מותר לערבב במכירה הזו. (כה) והמוכר מוריד לו מכמות השמן, גם את שיעור השמן שהיה אמור להיעכר מהשמרים אם הם היו בו. (כו) חוץ ממה שמוריד לו את כמות השמרים עצמה שהוא היה יכול לערבב.

י. במה דברים אמורים? בשנתן לו מעות בתשרי^כ שהשמן עכור^כ, ולקח השמן בניסן^כ במדת תשרי, שהיה גדולה מפני אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן, שהיא קטנה מפני שכבר צלל השמן - אינו מקבל אלא השמרים בלבד^ל.

(כז) שאז הוא זמן מסיקת הזיתים. (כח) שבעונה זו השמן עדיין לא מזוקק, והמידה גדולה וגדושה בגלל השמן העכור שצף למעלה. (כט) ובעונת ניסן, השמן כבר מזוקק, וממילא מידתו פחותה מזו של תשרי. (ל) אבל לא את הכמות של השמן העכור, שנפחת ממילא.

יא. המוכר חטים לחברו, מקבל עליו רבע קיטנית [המעורבת בחיטים] לכל סאה. שמרים, מקבל עליו רבע נשובות [=קש] לכל סאה. עדשים, מקבל עליו רבע עפרורית [=עפר ואבנים קטנות] לסאה. תאנים, מקבל עליו עשר [תאנים] מתלעות^ל לכל מאה. מכר לו שאר פרות, מקבל עליו רבע טנופות לכל סאה. (לא) תאנים שנמצאים בהם תולעים.

נמצא בהן יתר על השעורין האלו כל שהוא - ינפה את הכל, ויתן לו פרות מנפין וברורין שאין בהן כלום^{לב}.

(לב) ולמרות שהקונה כבר הסכים לוותר על הכמות הרגילה של הפסולת, בכל זאת קנסו את המוכר על זה שהוא עירב בכוונה כמות יותר גדולה, והוא צריך לתת לקונה את כל הכמות, מנופה וברורה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַנֶּהָר שֶׁהִיא מִשְׁקָה אוֹתָהּ, אוֹ שֶׁחֹזֵר הַנֶּהָר לְעֵבֶר בְּתוֹכָהּ וְנַעֲשִׂית בְּרִכָּה^א, אוֹ שֶׁבָּאָה זִוְעָה [=רעידת אדמה] וְהִשְׁחִיתָה אוֹתָהּ - הָרִי זֶה פְּטוּר; שְׁאֵלוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן אֲנִס שְׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא עָלָה עַל לֵב הַמּוֹכֵר דִּבֵּר זֶה הַפֶּלֶא בַּעֲת שֶׁהִתְנָה; וְכָל אֲנִס שְׁאֵינוֹ מְצוּי, אֵינוֹ בְּכָלֵל תְּנָאי זֶה.

(י) ולכן התקלקלה האדמה, ואינה ראויה יותר להצמיח. (יא) ואי אפשר לזרוע בה.

ו. והוא הדין לכל תנאי שבממון, שאומדין דעת המתנה, ואין פוללין באותו התנאי אלא הדברים הידועין שבגללן היה התנאי, והן שהיו בדעת המתנה בפעם שהתנה.

ז. מעשה באחד ששכר מלחים להעביר שמשמין למקום פלוני, והתנה עמיהן שהן חבין בכל אנס שיארע להן עד שיגיעו השמשמין למקום פלוני, ונפסק הנהר שהיו מוליכין בו; ואמרו חכמים: זה אנס שאינו מצוי, ואין חבין להוליך שמשמין אלו על גבי בהמה עד אותו המקום. וכן כל פיוצא בזה. ח. המוכר קרקע לחברו, והתנה המוכר שלא יהיה עליו אחריות - אפלו נודע בודאי שזו הארץ גזולה, ויצאת מיד הלוקח - אין המוכר חב כלום; ואין צריך לומר אם בא בעל חוב וטרפה, שאינו מחזיר לו כלום; שכל תנאי שבממון קנס.

ט. ראיובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ובא לוי להוציאה מיד שמעון - אם רצה ראיובן לעשות דין עם לוי^ב, עושה; ואין לוי יכול לומר לו: 'מה לי ולך, ויהי אין עליך אחריות' - שהרי ראיובן אומר לו: 'אין רצוני שיהיה לשמעון תרעמת עלי, שהרי הפסיד בגללי^ג'.

(יב) כי הוא מכיר את פרטי הדברים, ויכול לדחות את טענותיו של לוי. (יג) למרות שמבחינה הלכתית, אכן אין עליו אחריות ופטור מלהחזיר לשמעון את כספו.

י. ראיובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, וחזר ולקחה משמעון באחריות, ובא בעל חוב של ראיובן לטרף אותה ממנו - [ראובן] אינו יכול לחזור על שמעון; שאף על פי שלא קבל עליו^ד אחריות לשמעון, אחריות עצמו קבל, שלא יהיה הוא המוכר והוא המוציא לעצמו.

(יד) ראיובן.

ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפלו דש המצר שלה וערכו עם הארץ - [תיקן גבולות השדה] - אינו יכול לחזור בו, אלא עושה דין עם המערערין; ואם הוציאה מידו בדין, וחזר על המוכר בדין כל הנטרפין - [שגבו חוב מרכושם].

ג. כל המוכר קרקע או עבד או שאר מטלטלין, הרי זה חב באחריותו. כיצד? אם הוציאו המקח מיד הלוקח מחמת המוכר - חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר, שהרי נלקח המקח מחמתו.

(ד) המערערים. (ה) כגון, שהוכיח שהמוצר לא היה שייך למוכר.

כך הוא הדין בכל ממכר, אף על פי שלא פרש הלוקח דבר זה אלא קנה סתם. אפלו מכר הקרקע בשטר, ולא הזכיר בו האחריות - הרי זה חב באחריותו; שהאחריות שלא הזכרה, טעות סופר היא.

(ו) ובו כל תנאי המכירה, ולמרות זאת לא וזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהקונה ויתר על האחריות. (ז) מכיוון שאין אדם מפקיר את מעותיו, ובוודאי הייתה דעתו של הקונה, שאם יוציאו ממנו את המוצר שקנה, הוא יתבע את כספו בחזרה מהמוכר, והסופר היה הצריך לכתוב את זה.

ד. במה דברים אמורים? בשהוציאו המקח מיד הלוקח בית דין של ישראל, כגון שהיה המקח מטלטלין והיו גנובין או גזולין, או שהיתה הקרקע גזולה, או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח; והכל בבית דין של ישראל.

(ח) שהמוכר חייב להחזיר את התשלום לקונה, מחמת האחריות.

אבל אם הגוי הוא שהוציא המקח מיד הלוקח - בין בדין המלך, בין בערפיות [=בתי דין] שלהן - אין המוכר חב באחריותו; ואף על פי שהגוי טוען שהמוכר גנב חפץ זה או גזלו ממנו^ה, והביא עדים גויים על כך - אין המוכר חב כלום; שזה אנס הוא, ואין המוכר חב באחריות האנס.

(ט) וזה נקרא, שהוא תופס מחמת המוכר.

ה. המוכר קרקע לחברו, והתנה עמו שכל אנס שיולד בקרקע זו יהיה חב לשלם - אפלו בא גוי וגזלה מחמת המוכר, חב לשלם. אבל אם נפסק

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ו) כששני אנשים טוענים, שהם קנו את המוצר. (ז) כי במקרה שהחפץ עדיין אצלו אם הוא היה רוצה לשקר, הוא היה אומר שהוא לא מכר את זה לאף אחד והוא היה נאמן, ולכן גם כשהוא מודה שמכר, מאמינים לו למי הוא מכר. (ח) ולמרות שהוא מעיד על עצמו, למי הוא מכר ולמי לא, הוא לא פסול להעיד. (ט) כי בכל מקרה הוא כבר קיבל את התשלום, ואין לו שום ריווח בעדותו.

לפיכך • אם נטל הדמים

משנים, ונטל מאחד

מדעתו [=מרצונו של מוכר]

ומאחד בעל פרוח, ולא

ידע ממי נטל מדעתו

וממי נטל בעל פרוח - בין שהיה המקח בידו, בין שהיה שניהם תופשין בו - אין פאן עדות כלל, וכל אחד משניהם נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ^י ונטל חצי המקח וחצי הדמים^י.

(י) כי המוכר לא יודע למי הוא מכר, ואינו יכול להעיד. (יא) כשאוחז בידו ספר תורה, בעת השבועה. (יב) מכיוון שיש ספק מי שייך החפץ, כל אחד מהם נשבע שלפחות חצי מהחפץ שייך לו, ומתחלקים בחפץ.

ה. הרי ששען על חברו ואמר: 'מכרת לי', וזה אומר: 'לא מכרתי', או 'מכרתי', ולא נתת לי דמים; או ששען הלוקח שנתן הדמים ועדיין לא משך, או שאמר: 'משכתי ולא ראיתי מום זה', והמוכר אומר לו: 'הודעתני לך'; או שאמר האחד מהן: 'כך וכך היה תנאי בינינו', והאחד אומר: 'לא היה שם תנאי' - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן - המוציא מחברו, עליו הראיה^י.

(יג) ואם המוכר תובע מהקונה להחזיר לו את החפץ שכבר נתן לו או שישלם לו בעבור החפץ שלקח, על המוכר להביא ראיה לדבריו, ואם הקונה תובע את המוכר למסור לו חפץ שעדיין נמצא אצלו או להחזיר לו את התשלום ששילם, על הקונה להביא ראיה לדבריו.

ו. לא היתה שם ראיה - נשבע הכופר שמבקשין להוציא מידו שבועת הַסֵּת [מדרכין]; ואם הודה במקצת או שיש עליו עד אחד - נשבע שבועת התורה, כשאר הטענות כלן^י.

(יד) כדין כל הטענות שבין אדם לחברו, שאם הוא כופר בכל התביעה הוא צריך להישבע שבועה מדרכין, ואם הוא מודה בחלק מהתביעה או שיש עד אחד שמעיד לטובת התובע, הוא צריך להישבע שבועה דאורייתא.

אָבֵל אִם פֶּאֶעַל חוֹב שֶׁל יַעֲקֹב אָבִיהֶם^{טו} וטַרְפָּה מִיֵּד רְאוּבֵן - חוֹזֵר בְּכָל הַדָּמִים עַל שִׁמְעוֹן^{טז}; מִפְּנֵי שִׁמְעוֹן קָבַל עָלָיו הָאֲחֵרִיּוֹת^{טז}, וְרְאוּבֵן לֹא קָבַל לִשְׁמְעוֹן אֲחֵרִיּוֹת אַחֲרֵים כָּלֵל.

(טו) אביו של ראובן. (טז) ואין אנו אומרים שבעל חוב של יעקב דינו כבעל חוב של ראובן עצמו. (יז) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה לראובן. בגלל שמי שהוציא את השדה, לא בא מחמת ראובן עצמו.

פרק ב

ספק האם וממי נקנה המוצר.

א. המבקש לקנות מקח מחברו, מוכר אומר: 'במאתים אני מוכר לך', והלוקח אומר: 'אני קונה אלא במנה', והלך זה לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקבצו, ומשך זה החפץ סתם - אם המוכר הוא שתבע הלוקח [=הציע לו] ונתן לו החפץ, אינו נותן אלא מנה; ואם הלוקח הוא ששא ומשך החפץ סתם, חייב לתן מאתים.

ב. הלוקח מקח מאחד מחמשה בני אדם [וטרם שילם], וכל אחד מהן תובע אותו ואומר: 'אני הוא בעל המקח', והוא אינו יודע ממי מהן לקח - מניח דמי המקח ביניהם^א, ומסתלק^ב; ויהיו הדמים מנחין עד שיודו, או עד שיבוא אליהם^ג. ואם היה חסיד^ד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.

(א) כלומר, מוסר את התשלום לבית, שישמר אצלו בעבור מי שהוא חייבו לו. (ב) מסיר את עצמו, מהדין איתם. (ג) כי אליהם הנביא יבוא לפני ביאת המשיח, ויברר את כל הספיקות. (ד) העושה לפניו משורת הדין.

ג. לקח מקח מאחד מהן, וכפר בו ונשבע על שקר [ששילם], ועשה תשובה והרי הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו ואומר: 'אני הוא שפפרת בי ונשבעת לי', והוא אומר: 'אני יודע' - חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר עברה^ה.

(ה) ובגלל שהספק נמצא אצלו בגלל שעבר עבירה, קנסו אותו חכמים שיצטרך לשלם לכל אחד ואחד.

ד. נאמן בעל המקח לומר: 'לזה מכרתי, ולזה לא מכרתי'. אימתי? בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו. אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא עד אחד בלבד, ודינו בעדות זו כדין כל אדם^ו, שהרי אינו נוגע בעדותו^ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. אָמַר לַחֲנוּנִי: 'תֵּן לִי בְדִינֶךָ פְּרוֹת', וְנָתַן לוֹ, וְהָרִי הַפְּרוֹת מִנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהַחֲנוּנִי תוֹבֵעַ הַדִּינָר טו, וּבִעַל הַבֵּית [הקונה] אָמַר לוֹ: 'נִתְּתִיו לָךְ וְהִשְׁלַכְתָּ אוֹתוֹ לְתוֹךְ כִּיסְךָ' - הָרִי הַלּוֹקֵחַ נִשְׁבַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ, וְנוֹטֵל הַפְּרוֹת, הוֹאִיל וּכְכֹר יֵצְאוּ מִרְשּׁוֹת הַמּוֹכֵר, וְהָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים טו. וְאִלּוּ הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ - הָיָה [הקונה] נִשְׁבַּע הַסֵּת י וְנִפְטָר; וְאִלּוּ הָיוּ עֲדִין בְּרִשּׁוֹת הַחֲנוּנִי - הָיָה [המוכר] נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְיִשְׁאָרוּ פְּרוֹתָיו אֲצִלּוֹ.

יא. זֶה אוֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ', וְזֶה אוֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ', וְאֵינָהּ בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן - יִחַלְקוּ; זֶה אוֹמֵר: 'בְּרִשּׁוֹתֵי יִלְדָּה', וְהָאֶחָד שׁוֹתֵק - זָכָה הַטּוֹעֵן בְּנִלְדָּא.

כא. כִּי הִשְׁתִּיקָה נַחֲשֶׁבֶת כְּהוֹדָא. יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים קָטָן וְגָדוֹל, אוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת גְּדוֹלָה וְקָטָנָה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר: 'גְּדוֹלִים לְקַחְתִּי', וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר: 'קָטָנִים הוּא שְׁמִכְרְתִּי' - עַל הַלּוֹקֵחַ לְהִבִּיא רְאִיָּה כב, אוֹ יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר הַסֵּת שֶׁלֹּא מִכֹּר אֵלָא קָטָן.

כב. כִּי הַמּוֹכֵר הוּא הַמוֹחֲזֵק, וְהַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הִרְאִיָּה. יג. אָמַר הַלּוֹקֵחַ: 'גְּדוֹל לְקַחְתִּי', וְהַמּוֹכֵר שׁוֹתֵק - זָכָה בְּגָדוֹל כב. וְאִם אָמַר הַמּוֹכֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - עַל הַלּוֹקֵחַ לְהִבִּיא רְאִיָּה, אוֹ יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר הַסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְאִין לִזְה אֵלָא הַקָּטָן.

כג. כִּי שְׁתִּיקָה הַמּוֹכֵר כְּהוֹדָא, לִטְעַנַּת הַקּוֹנֶה. יד. כָּל מִי שֶׁנּוֹלַד הַסֵּפֶק בְּרִשּׁוֹתָיו, עָלָיו לְהִבִּיא רְאִיָּה כב. פִּיּוּצָד? הַמַּחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר, וּמִשָּׁף בַּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה כב, וְלֹא הַסֵּפֶק בַּעַל הַפָּרָה לְמִשָּׁף אֶת הַחֲמוֹר כב עד שֶׁמֶת הַחֲמוֹר כב - עַל בַּעַל הַחֲמוֹר לְהִבִּיא רְאִיָּה שֶׁהִיָּתָה חֲמוֹרוֹ קִיָּמָה בַּעַת מְשִׁיכָה הַפָּרָה כב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

כד. מִי שֶׁמִּכֹּר מוֹצֵר מִסּוּיָם לַחֲבֵרוֹ וְנִמְצָא פָּגַם בַּמוֹצֵר, וְיֵשׁ סֶפֶק הָאֵם הַפָּגַם הִיא לִפְנֵי הַמְכִּירָה וְאִם הַמְכִּירָה מִתְבַּטֶּלֶת אוֹ שֶׁהַפָּגַם נּוֹצֵר אַחֲרֵי הַמְכִּירָה וְהַמְכִּירָה קִיָּמָה, אִם הַפָּגַם הִתְגַּלָּה כִּשְׁהַמוֹצֵר הִיא עֲדִיין בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכֵר, הַמּוֹכֵר צָרִיךְ לְהִבִּיא רְאִיָּה שֶׁהַפָּגַם לֹא הִיא לִפְנֵי הַמְכִּירָה, וְאִם הַפָּגַם נִמְצָא כִּשְׁהַמוֹצֵר הִיא כֹּכֵר בְּרִשּׁוֹת הַקּוֹנֶה עָלָיו לְהִבִּיא רְאִיָּה שֶׁהַפָּגַם הִיא כֹּכֵר לִפְנֵי הַמְכִּירָה. (כה) וְאִם זָכָה בַּעַל הַפָּרָה בַּחֲמוֹר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא. (כו) וְלֹא כִּנְיָסוֹ לְבִיתוֹ.

טו. אַבֵּל הוּא מוֹדָה, שֶׁמִּכֹּר לוֹ אֶת הַפִּירוֹת. טז. וְלִמְרוֹת שֶׁהַפִּירוֹת לֹא נִמְצְאוּ בְּרִשּׁוֹת הַקּוֹנֶה אִלָּא בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁהַקּוֹנֶה נִקְרָא מוֹחֲזֵק בָּהֶם מִכִּיּוּן שֶׁגַם הַמּוֹכֵר מוֹדָה שֶׁהוּא נָתַן לוֹ אֶת הַפִּירוֹת עַל מִנַּת שִׁקְנָה אוֹתָם. יז. בְּלִי לְהַחֲזִיק סֵפֶר תּוֹרָה, בַּעַת הַשְּׁבוּעָה.

ח. נָתַן הַלּוֹקֵחַ דִּינָר לַחֲנוּנִי, וּכְאֵל לְטֹל פְּרוֹת הַמִּנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְאָמַר לוֹ הַחֲנוּנִי: 'דִּינָר זֶה שָׁנִיתָ לִּי עֲכָשׁוּ, הוּא דְּמִי פְּרוֹת שֶׁכְּכֹר נִתְּתִים לָךְ וְהוֹלַכְתָּם לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, אֲבָל פְּרוֹת אֵלּוּ הַמִּנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים מַעֲוֹלָם לֹא מִכְרִיתִים לָךְ' - הָרִי הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֶׁכָּף הָיָה הַדְּבָר, וּמִחֲזִיר פְּרוֹתָיו לַחֲנוּנִי; שֶׁהָרִי לֹא הוֹדָה לוֹ שֶׁמִּכְרָן לוֹ מַעֲוֹלָם י. וְאִלּוּ הָיוּ בְּחִנּוּתוֹ, הָיָה נִשְׁבַּע הַסֵּת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יח. מִכִּיּוּן שֶׁהַפִּירוֹת אֵינֶם בְּרִשּׁוֹת הַקּוֹנֶה, וְהַמּוֹכֵר בְּכָלֵל לֹא מוֹדָה שֶׁהוּא מִכֹּר אוֹתָם, הַמּוֹכֵר נַחֲשֶׁב מוֹחֲזֵק בַּפִּירוֹת. ט. וְכֵן הָיָה בְּנוֹתָן דִּינָר לְשִׁלְחָנִי [=חֶלְפֵן כֶּסֶפִּים] לְטֹל מַעֲוֹת, בְּזִמְן שֶׁהַמַּעֲוֹת צָבֻרִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים י - אִם הוֹדָה הַשִּׁלְחָנִי שֶׁמִּכְרָן, וְעֲדִין לֹא נָטַל הַדִּינָר - נִשְׁבַּע הַלּוֹקֵחַ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שָׁנִיתָ, וְנוֹטֵל הַמַּעֲוֹת; וְאִם לֹא הוֹדָה שֶׁמִּכְרָן, אָף עַל פִּי שֶׁמּוֹדָה שֶׁלֹּקֵחַ מִמֶּנּוּ דִּינָר עֲתָה, וְטוֹעֵן שֶׁדִּינָר זֶה דְּמִי הַמַּעֲוֹת שֶׁכְּכֹר הוֹלִיכֵן הַלּוֹקֵחַ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - הָרִי הַשִּׁלְחָנִי נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ, וְיִחֲזִיר מַעֲוֹתָיו לַחֲנוּתוֹ.

יט. כְּלוֹמֵר, שֶׁהַשִּׁלְחָנִי נָתַן אֶת הַמַּעֲוֹת לְקוֹנֶה, וְהַקּוֹנֶה הִגְבִּיהֶם וְהִנִּיחֵם בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים. כ. וְהַקּוֹנֶה הוּא הַתּוֹבֵעַ אֶת הַמַּעֲוֹת, הַמוֹנַחֲסִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

י. הַמַּחְלִיף פָּרָה [שֶׁלן] בַּחֲמוֹר [שֶׁל חֲבֵרוֹ], וְיִלְדָּה, וְכֵן הַמּוֹכֵר שֶׁפָּחָתוֹ, וְיִלְדָּה - זֶה אוֹמֵר: 'עַד שֶׁלֹּא [לפני] מִכְרְתִּי יִלְדָּה', וְזֶה אוֹמֵר: 'מִשְׁלַקְחָתִי יִלְדָּה',

טו. אַבֵּל הוּא מוֹדָה, שֶׁמִּכֹּר לוֹ אֶת הַפִּירוֹת. טז. וְלִמְרוֹת שֶׁהַפִּירוֹת לֹא נִמְצְאוּ בְּרִשּׁוֹת הַקּוֹנֶה אִלָּא בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁהַקּוֹנֶה נִקְרָא מוֹחֲזֵק בָּהֶם מִכִּיּוּן שֶׁגַם הַמּוֹכֵר מוֹדָה שֶׁהוּא נָתַן לוֹ אֶת הַפִּירוֹת עַל מִנַּת שִׁקְנָה אוֹתָם. יז. בְּלִי לְהַחֲזִיק סֵפֶר תּוֹרָה, בַּעַת הַשְּׁבוּעָה.

ח. נָתַן הַלּוֹקֵחַ דִּינָר לַחֲנוּנִי, וּכְאֵל לְטֹל פְּרוֹת הַמִּנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְאָמַר לוֹ הַחֲנוּנִי: 'דִּינָר זֶה שָׁנִיתָ לִּי עֲכָשׁוּ, הוּא דְּמִי פְּרוֹת שֶׁכְּכֹר נִתְּתִים לָךְ וְהוֹלַכְתָּם לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, אֲבָל פְּרוֹת אֵלּוּ הַמִּנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים מַעֲוֹלָם לֹא מִכְרִיתִים לָךְ' - הָרִי הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֶׁכָּף הָיָה הַדְּבָר, וּמִחֲזִיר פְּרוֹתָיו לַחֲנוּנִי; שֶׁהָרִי לֹא הוֹדָה לוֹ שֶׁמִּכְרָן לוֹ מַעֲוֹלָם י. וְאִלּוּ הָיוּ בְּחִנּוּתוֹ, הָיָה נִשְׁבַּע הַסֵּת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יח. מִכִּיּוּן שֶׁהַפִּירוֹת אֵינֶם בְּרִשּׁוֹת הַקּוֹנֶה, וְהַמּוֹכֵר בְּכָלֵל לֹא מוֹדָה שֶׁהוּא מִכֹּר אוֹתָם, הַמּוֹכֵר נַחֲשֶׁב מוֹחֲזֵק בַּפִּירוֹת.

ט. וְכֵן הָיָה בְּנוֹתָן דִּינָר לְשִׁלְחָנִי [=חֶלְפֵן כֶּסֶפִּים] לְטֹל מַעֲוֹת, בְּזִמְן שֶׁהַמַּעֲוֹת צָבֻרִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים י - אִם הוֹדָה הַשִּׁלְחָנִי שֶׁמִּכְרָן, וְעֲדִין לֹא נָטַל הַדִּינָר - נִשְׁבַּע הַלּוֹקֵחַ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שָׁנִיתָ, וְנוֹטֵל הַמַּעֲוֹת; וְאִם לֹא הוֹדָה שֶׁמִּכְרָן, אָף עַל פִּי שֶׁמּוֹדָה שֶׁלֹּקֵחַ מִמֶּנּוּ דִּינָר עֲתָה, וְטוֹעֵן שֶׁדִּינָר זֶה דְּמִי הַמַּעֲוֹת שֶׁכְּכֹר הוֹלִיכֵן הַלּוֹקֵחַ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - הָרִי הַשִּׁלְחָנִי נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ, וְיִחֲזִיר מַעֲוֹתָיו לַחֲנוּתוֹ.

יט. כְּלוֹמֵר, שֶׁהַשִּׁלְחָנִי נָתַן אֶת הַמַּעֲוֹת לְקוֹנֶה, וְהַקּוֹנֶה הִגְבִּיהֶם וְהִנִּיחֵם בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים. כ. וְהַקּוֹנֶה הוּא הַתּוֹבֵעַ אֶת הַמַּעֲוֹת, הַמוֹנַחֲסִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

י. הַמַּחְלִיף פָּרָה [שֶׁלן] בַּחֲמוֹר [שֶׁל חֲבֵרוֹ], וְיִלְדָּה, וְכֵן הַמּוֹכֵר שֶׁפָּחָתוֹ, וְיִלְדָּה - זֶה אוֹמֵר: 'עַד שֶׁלֹּא [לפני] מִכְרְתִּי יִלְדָּה', וְזֶה אוֹמֵר: 'מִשְׁלַקְחָתִי יִלְדָּה',

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ג) מהמר, כי ייתכן והוא ירוויח מהעסקה הזו, וייתכן שהוא יפסיד, והסכמתו הייתה רק על הצד ירוויח.

(כז) בעודו ברשות המוכר, ואין ידוע האם מת לפני המשיכה והקניה מתבטלת, או שמת אחרי המשיכה והמכירה קיימת. (כח) מכיוון שחמור היה ברשותו בזמן שנוצר הספק.

ד. וכן המוכר לחברו בעשרה דינרין חטים, ולא פסק במה סאה מכר לו - נותן לו בשער שבשוק בשעת המכירה. וכל החוזר בו מאחר נתינת הדמים, ולא רצה בשער שהיה בשוק בשעת נתינת המעות - מקבל ממי שפרעו כמו שבארנו.

(ד) חטים, בשווי עשרה דינרים. (ה) ולא סיכמו את כמות חטים, שהמוכר צריך לתת לו תמורת העשרה דינרים. (ו) שכל מי שחוזר בו אחרי שהקונה נתן את התשלום עבור המוצר ולפני שהוא עשה קנין, מקבל ממי שפרעו.

ה. המוכר מקום לחברו לעשות לו בית, או רפת בקר, וכן המקבל מחברו לעשות לו בית חתנות לבנו, או בית אלמנות לבתו - עושה ארבע אמות על שש. מכר לו מקום בית גדול, עושה שמונה על עשר. מכר לו מקום טרקלין^א, עושה עשר על עשר. תרביץ^ב של חצר, שתיים עשרה על שתיים עשרה. ורום כל בית ובית, פחצי ארפו וכחצי רחבו

[גובה הבית כמחצית מאורך ורוחב הבית יחד].

(ז) ללא הגדרת, מידת המקום. (ח) קבלן שהתחייב לחברו, שיבנה לו בשטחו בית למגורי בנו או בתו, ולא סיכמו על גודל הבית. (ט) שזה שיעור של הבית הכי קטן שבונים, ומכיוון שלא סיכמו ביניהם על הגודל, הקבלן צריך לבנות בגודל המינימלי. (י) אם סיכמו שיבנה 'בית גדול', ולא סיכמו כמה גדול. (יא) בית של מלכים, שהוא גדול מאוד.

ו. המוכר • מקום

לחברו לעשות לו בית, או המקבל מקום מחברו לעשות לו קבורה - עושה מערה^א, ופותח

השנת הראב"ד

המוכר . . . אמות א"א כל זה שיבוש היה ראוי לומר שתי אמות ובין השנים האמצעיים אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיים של קרנות שהם זווית עכ"ל (כך מצאתי כתוב במקצת ההשגות מבפנים ומקצתן מבחוץ).

לתוכה^ב שמונה קברות, שלשה מפאן ושלשה מפאן [משני הצדדים], ושנים מפנגד [ממול] הנכנס למערה; מדת המערה ארבע אמות [רוחב] על שש [אמות אורך], וכל קבר וקבר ארבע אמות ורחב ששה טפחים ורום [גובה חלל הקבר] שבועה; נמצא בין כל קבר וקבר שמונה הצדדין - אמה ומחצה^ט, ובין השנים האמצעיים^י - שתי אמות^{יא}.

(יב) שהקונה, יבנה לו על השטח הזה. (יג) חפירה, מתחת לקרקע. (יד) חופר בדפנות המערה. (טו) כי אורך המערה

טו. מחט שנמצאת בעבי בית הפוסות [קצה כרס הבהמה], **ונקבה אותו נקב מפלש** [מצד לצד] - **אם נמצא עליה קרט** [מעט] **דם, בידוע שזו נטרפה קדם שחיטה; לפיכך אם הוגלד פי המפה^{כט}, בידוע שהיא היתה נטרפה שלשה ימים קדם שחיטה. לא הוגלד פי המפה - הרי הדבר ספק, ועל הטבח להביא ראיה שקדם לקיחתו נטרפה, שהרי ברשותו נולד הספק. ואם לא הביא ראיה, ישלם** [הטבח] **הדמים למוכר** [לו את הבהמה] **כמו שבארנו.**

(כט) שעלה קרום דק, על המכה. (ל) ואם שחט הקונה בתוך השלשה ימים האלו של הקנייה, הדבר ברור שהיא הייתה טריפה עוד ברשות המוכר, והמכירה מתבטלת.

פרק כא

מכירה שלא הוגדרה בבירור.

א. המקנה לחברו דבר שאינו מסים [מוגדר] - **אם היה מינו ידוע, אף על פי שאין מדתו או משקלו או מנינו ידוע - הרי זה קנה; ואם אין מינו ידוע, לא קנה.**

ב. פיצד? ערמה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך, ששק זה של תאנים אני מוכר לך בכך וכך, מרתף זה של זין אני מוכר לך בכך וכך, אף על פי שאין מדת הערמה ידועה, ולא משקל התאנים ולא מנין הקנקנים ידוע - הרי ממכרו קים, אף על פי שמצא חסר או יתר על האמד שהיה בדעתם; ויש להם הוניה לפי השער שבשוק, כמו שבארנו.

(א) כלומר, שיש כאן דין אונאה, כמו בכל מכירה. (ב) לפי המחיר המקובל בין הסוחרים.

ג. אכל האומר לחברו: 'כל מה שיש בבית הזה אני מוכר לך בכך וכך', 'כל מה שיש בתבה הזאת או בשק הזה אני מוכר לך בכך וכך', ורצה הלוקח וימשך - אין פאן קנזן כלל, שלא סמכה דעת הלוקח; שהרי אינו ידוע מה יש בו אם תבן או זהב, ואין זה אלא כמשחק בקביה^ג. וכן כל פיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ח מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כה) והקנין לא חל, כמבואר לעיל.

יא. מִכָּר לוֹ מְקוֹם לְמַעֲמָד [לניחום אבלים], נותן לו בית ארבעת קבים.

יב. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בּוֹר וּכְתִלֶּיהָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', נותנו לו רחב הכתל שלשה טפחים.

יג. הַמוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ, וּמָסַר לוֹ מָצָר אֶחָד אַרְבֵּי

[כגון שגבול מערב ארוך] וּמָצָר אֶחָד [גבול מזרח] קָצֵר - אִם

הָיָה הָאֶרֶץ [השדות שממערב] שֶׁל אִישׁ אֶחָד^כ, לֹא קָנָה

מִן הָאֶרֶץ אֲלָא כְּנֶגֶד קָצֵר; [השטח הנמצא בקו ישר בין גבול

מזרח למערב, כזה: וְאִם הָיָה שֶׁל שְׁנַיִם, יִקְנֶה כְּנֶגֶד רֹאשׁ

תֹּר [בקו אלכסון בין גבול מזרח לגבול מערב, כזה: ^{כז}].

(כו) והסיבה שהמוכר ציין את הגבול הארוך, זה לא בגלל שהוא התכוון למכור את השדה לכל אורך הגבול הזה, אלא מכיוון שהיה מוכרח לכתוב בשטר מידת הגבול הזה, ולא נהוג לכתוב חצי גבול לכן הוא כתב שהשדה גובלת בשדה של אותו אחד. (כז) כי אם הייתה כוונתו רק לציין היכן הגבול, הוא לא היה צריך לכתוב את השדות של שניהם אלא היה מספיק לכתוב שהשדה גובלת ליד השדה של אחד מהם, והסיבה שהוא בכל זאת כתב את השדות של שניהם, זה בכדי להוסיף על השטח של השדה שהוא מוכר.

יד. הָיָה מָצָר רְאוּבֵן מְזֻרָח וּמַעְרָב, וּמָצָר שְׁמַעוֹן צָפוֹן וְדָרוֹם - צָרִיף שִׁיכְתָּב לוֹ^{כח} מָצָר רְאוּבֵן מִשְׁתִּי רוחות, וּמָצָר שְׁמַעוֹן מִשְׁתִּי רוחות^{כט}.

(כח) כי אם הוא יכתוב סתם, שמוכר את השדה שבין שדות ראובן ושמעון, אפשר יהיה לפרש שהוא מתכוון לאלכסון ויקנה רק חצי אחד, בין שדה אחד של ראובן ושדה אחד של שמעון. (כט) שאז ברור שהוא מתכוון לכל השטח, שבין שני שדותיו של ראובן ושני שדותיו של שמעון.

טו. מָצָר לוֹ מָצָר רֹאשׁוֹן וּמָצָר שְׁנִי וּמָצָר שְׁלִישִׁי, וְלֹא מָצָר לוֹ מָצָר רְבִיעִי - קָנָה הַשָּׂדֶה כֻּלּוֹ. אֲבָל הַמָּצָר הָרְבִיעִי^{לא} - אִם הָיָה מְבֻלָּע בֵּין הַמָּצָרִים^{לב} [כזה: ^{לד}], וְאִין עָלָיו רֶכֶב [=שורה] שֶׁל דְּקָלִים, וְאִין בּוֹ [שטח] תְּשַׁעַת קִבְּבִין - קָנָה אֶף הַמָּצָר הָרְבִיעִי; וְאִם לֹא הָיָה מְבֻלָּע [כזה: ^{לה}], וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים, אוֹ שְׁנֵי בּוֹ תְּשַׁעַת קִבְּבִין - לֹא קָנָהוּ^{לג}.

(ל) את כל השטח, שבמסגרת שלושת הגבולות האלו. (לא) כלומר, התלם של הגבול עצמו. (לב) שהגבול הרביעי נמצא בתוך המסגרת של שאר הגבולות. (לג) מכיוון

שש אמות, ומתוכן שלוש אמות משמשות לרוחב שלושת הקברים, ואמה וחצי בין הקבר הראשון לשני, ובין השני לשלישי. (טז) שממול הכניסה. (יז) כי רוחב המערה - ארבע אמות, ומתוכם שתי אמות משמשות לשתי קברים.

ז. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹף שָׂדֶהוּ מְקוֹם אֲמַת הַמַּיִם^{יח} לְהַשְׁקוֹת בָּהּ בֵּית הַשְּׁלֵהִין [שדה הזקוקה להרכבה מים] - נותן לו בְּתוֹף שָׂדֶהוּ אֲמָה שְׂרָחֶבֶה שְׁתֵּי אֲמוֹת^{יט}, וְאֲמָה מִפָּאן וְאֲמָה מִפָּאן לְאַגְפִּיָּה [לגרות התעלה]. וְאִם מָכַר לוֹ אֲמַת הַמַּיִם לְהַשְׁקוֹת בָּהּ בְּקִילוֹן [=צינור] - נותן לו אֲמָה שְׂרָחֶבֶה אֲמָה, וְחֲצִי אֲמָה מִפָּאן וְחֲצִי אֲמָה מִפָּאן לְאַגְפִּיָּה.

(יח) שטח לחפור בו תעלת מים. (יט) מקום לחפירת התעלה, ברוחב שתי אמות.

ח. אֵלּוּ הָאַגְפִּין - בַּעַל הַשָּׂדֶה נוֹטֵעַן [מותר לו לנטוע שם עצים], אֲבָל אֵינּוּ זוֹרְעֵן; שֶׁהַזֵּרְעִים מִחֻלְחָלִין אֶת הַתְּרָקִיעַ, וּמִקְלָקִלִין אֶת אֲמַת הַמַּיִם. וְאֲמַת הַמַּיִם הַזֹּאת שְׁכָלוּ אֲגַפִּיָּה [ניטל עפרה] - בַּעַל הָאֲמָה^כ מִתְקַנָּה מַעֲפֵר אוֹתָהּ הַשָּׂדֶה^{כא}, שֶׁעַל מְנַת כֵּן קָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לִהְיוֹת אֲמַת הַמַּיִם בְּתוֹף שָׂדֶהוּ.

(כ) הקונה. (כא) שבו עוברת התעלה.

ט. הַמוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ בְּתוֹף שָׂדֶהוּ^{כב} - אִם דֶּרֶךְ יָחִיד [לשימוש הפרטי של הקונה] מָכַר לוֹ, נותן לו רחב שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמִחְצָה כְּדִי שִׁיעַמָּד חֲמֹר בְּמִשְׁאֹו עַל אֶרֶץ הַדֶּרֶךְ.

(כב) שהקונה יוכל ללכת שם, ולא סיכמו באיזה רוחב השטח שמוכר לו.

מָכַר לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עִיר לְעִיר [שרק תושבי הערים האלו יעברו שם, ולא אנשים ממקומות אחרים], נותן לו רחב שְׁמוֹנֶה אֲמוֹת בְּאֶרֶץ הַדֶּרֶךְ^{כג}. מָכַר לוֹ דֶּרֶךְ הָרִבִּים [שתושבי ערים רבות, ויכולו לעבור שם], נותן לו רחב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה^{כד}.

(כג) רוחב של שתי עגלות, כדי שאם יבוא תושב עיר אחת, ומולו יבוא תושב העיר השנייה יהיה להם מקום לעבור. (כד) שזהו שיעור 'רשות הרבים' (לדיני שבת וכדומה).

י. דֶּרֶךְ [המשמשת למעבר] • חֲשַׁנַּת הָרֶאֱבִ"ד דֶּרֶךְ . יְדוּעַ א"א וְאִין דְּבָרוּ יְדוּעַ, וְאִין אוֹמֵר שְׁנוּטֵל מִמֶּנּוּ הַמֶּלֶךְ כֹּל מִה שִׁיצֵטְרֵךְ לוֹ.

שְׁעוֹר; וְיִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה כְּמוֹכֵר דָּבָר שְׁאִין מֵינּוּ יְדוּעֶכָּה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**הַמְשַׁלְטֵלִין הַיְדוּעִים לוֹ, וְאַפְלוּ תַּפְלִין שֶׁבְּרָאוֹ
בְּכָלֵל הַמָּכָר.**

(לט) ללא הגדרת הכמות. (מ) כלומר, כל השדות שיש לו. (מא) שאינם נכללים במשמעות המילה "שדות". (מב) למרות שגם הם נקראים 'נכסים', אם הוא באמת היה מתכוון גם אליהם הוא הי המציין זאת בפירושו, בגלל חשיבותם.

**יט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית מִבְּתִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
וְשׂוֹר בְּשׂוֹרֵי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - נוֹתֵן לוֹ הַקָּטָן שֶׁבֶּהֶן.
מֵת אֶחָד מִן הַשְּׂוֹרִים, אוֹ שֶׁנֶּפֶל אֶחָד מִן הַבָּתִּים -
מֵרָאָה לוֹ אֵת [השור ה]זֶה שְׁמֵת אוֹ [הבית] שֶׁנֶּפֶל מִגִּ; שֶׁיֵּד
בְּעַל הַשְּׂטֵר עַל הַתַּחְתּוֹנָה מִד.**

(מג) ואומר לו שזה מה שהוא מכר, והקונה הפסיד. (מד) כי המוכר הוא המוחזק בדבר, והקונה לא יכול להוציא את זה ממנו רק בגלל הספק.

**כ. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שָׂדֶה דְּבִי חֵיָא אֲנִי מוֹכֵר
לָךְ' מָה, וְהָיוּ שְׂתֵי שְׂדוֹת הַנִּקְרָאִין בְּשֵׁם זֶה - אֵינוֹ
קוֹנֶה אֶלָּא הַפְּחוּת שֶׁבֶּהֶן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
(מה) אני מוכר לך את השדה שקניתי מחיאי.**

**כא. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שָׂדֶה [שקניתי מ]רְאוּבֵן מִי אֲנִי
מוֹכֵר לָךְ', וְכִיּוֹן שֶׁבָּא הַלּוֹקֵחַ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, אָמַר
לוֹ הַמוֹכֵר: 'זֶה אֵינָה שְׂדֶה שֶׁהֵיטָה שֶׁל רְאוּבֵן, אֶלָּא
כָּף הִיא קְרוּיָה, וְלַעוֹלָם לֹא הֵיטָה לוֹ, אֶלָּא זֶה הִיא
שֶׁל רְאוּבֵן וְלַקְּחָתֶיהָ מִמֶּנּוּ, וְהִיא שֶׁמִּכְרָתִי לָךְ' - עַל
הַמוֹכֵר לְהֵבִיא רְאִיָּה^מ; וְאִם לֹא הֵבִיא, זֹכָה
הַלּוֹקֵחַ בְּזוֹ שֶׁכָּל הָעַם קוֹרְאִין לָהּ 'שֶׁל רְאוּבֵן'. וְכֵן
כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה, הַלּוֹף אַחֵר הַשֵּׁם הַפְּשוּט בְּפִי הַכֹּל.
(מו) והכוונה: שדה שקנה מראובן. (מז) ומצביע לו על
שדה אחרת. (מח) שהשדה הזו רק נקראת שדה ראובן,
ולא שנקנתה ממנו.**

**כב. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'חֲצִי שְׂדֵי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' -
שָׁמִין כְּמָה שְׁוֶה כָּל הַשְּׂדֶה, וְנוֹתֵן לוֹ מִן הַפְּחוּשׁ
[הפחות איכותי] שֶׁבָּהּ מָה שֶׁשְׂוֶה חֲצִי הַדָּמִים שֶׁל כָּל
הַשְּׂדֶה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם אֲנִי מוֹכֵר
לָךְ' - שָׁמִין דָּמֵי כָּלָהּ, וְנוֹתֵן לוֹ בְּדָרוֹמָה בְּחֲצִי כָּל
הַדָּמִים.**

וּמִקְבֵּל עָלָיו הַלּוֹקֵחַ לַעֲשׂוֹת בְּחֻלְקוֹ מְקוֹם הַגֶּדֶר,
וּמֵאַחֲרֵי הַגֶּדֶר סָמוּךְ לַגֶּדֶר חֲרִיץ קָטָן מִט רַחֵב

שבאופנים אלו, יש לשדה חשיבות בפני עצמה, ואם המוכר באמת היה מקנה לו גם את הגבול הזה, הוא היה צריך לכתוב זאת בשטר במפורש.

**הָיָה מְבֻלְעִי וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים אוֹ שֵׁשׁ בּוֹ
תִּשְׁעַת קַבִּין, אוֹ שְׁלֹא הָיָה מְבֻלְעַ וְאֵין עָלָיו רֶכֶב
דְּקָלִים וְאֵין בּוֹ תִּשְׁעַת קַבִּין לָהּ - הָרִי הַדָּבָר מְסוּר
לְבֵית דִּין: כְּפִי מָה שִׁירָאוּ, וְלֹאִיָּה הָרִף שֶׁדַּעַתָּן
נוֹטָה - יַעֲשֻׁוּלִי.**

(לד) ולכן היה מקום לומר, שהגבול הזה כן נכלל במכירה. (לה) ולכן יש מקום לומר שהוא לא התכוון למכור גם את הגבול הזה, מכיוון שיש לו חשיבות בפני עצמו. (לו) לפי איך שהם מבינים, מה היית כוונתו של במקרה הזה שלפניהם.

**טז. סִיִּים [==ציין] לוֹ אֵת הַזְּנוּיוֹת בְּלִבָּד [השטח שבין קרן
צפונית מזרחית לדרומית מערבית, ומקור דרומית מזרחית לצפונית מערבית],
וְלֹא סִיִּים לוֹ אֵת הַמָּצָר שֶׁלְּכָל הָרוּחַ, אוֹ שְׁסִיִּים לוֹ
שְׁנֵי מָצָרִים כְּמִין גַּם [כ: L], אוֹ שְׁסִיִּים לוֹ חֻלְק מְכָל
רוּחַ וְרוּחָיו - הָרִי זֶה לֹא קָנָה אֵת כָּלָהּ, אֶלָּא יִקְנֶה
מִמֶּנָּה כְּפִי מָה שֶׁמָּסַר לוֹ, וְכִמּוֹ שִׁירָאוּ הַדִּינָן.**

(לז) כלומר, שבכל צד יש שדות לכמה אנשים, והוא ציין בכל צד רק שדה של אחד, שמצד אחד יש לומר שהוא באמת התכוון למכור לו את השדה לכל האורך, כי אין הדרך למכור שדה בחלקים, או שנאמר שמכיוון שהוא כתב במפורש את הזוויות, זה מה שהוא התכוון למכור לו.

**יז. הַמוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵרוֹ בְּבִירָה גְדוֹלָה [בנין] - אָף
עַל פִּי שֶׁמָּסַר לוֹ מָצָרִים הַחִיצוֹנִים לָהּ, וְאָף עַל פִּי
שֵׁשׁ שָׁם מַעַט שֶׁקוֹרְאִין לְבִירָה 'בֵּית' - לֹא קָנָה
אֶלָּא הַבֵּית בְּלִבָּד; שֶׁהַמָּצָרִים הוּא שֶׁהִרְחִיב לוֹ [ולא
דִּיק], וְאֵלּוּ מִכֹּר לוֹ כָּל הַבִּירָה, הִיָּה פוֹתֵב לוֹ: 'וְלֹא
הַנְּחִתִּי לְפָנַי בְּמָכָר זֶה כָּלוּם'. וְכֵן הַמוֹכֵר שְׂדֶה
בְּבִקְעָה גְדוֹלָה, וּמָסַר לוֹ מָצָרִי הַבִּקְעָה - מָצָרִים הֵם
שֶׁהִרְחִיב לוֹ.**

(לח) שציין לקונה את גבולות הבירה, ולא את גבולות הבית הקטן.

**יח. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שְׂדוֹתִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ',
מַעוּט שְׂדוֹת שְׂתִים. אָמַר לוֹ: 'כָּל שְׂדוֹת' מ - אֶפְלוּ
שֶׁלֶשׁ וְאַרְבַּע^{מא}, חוּץ מִגִּנוֹת וּפְרָדִסִּים^{מב}. אָמַר לוֹ:
'נִכְסִי' - אֶפְלוּ גִנוֹת וּפְרָדִסִּים, חוּץ מִבָּתִּים וְעֵבְדִים.
וְאִם אָמַר לוֹ: 'כָּל נִכְסִי' - אֶפְלוּ עֲבָדִים וּבָתִּים וְכָל**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְחוּצָה לוֹיָא חֲרִיץ אַחֵר גָּדוֹל רַחֵב תִּשְׁעָה טַפְחִים, וּבֵין שְׁנֵי הַחֲרִיצִין רַחֵב טַפַּח. כָּל זֶה כְּדִי שֶׁלֹּא תִקְפֹּץ הַנְּמִיָּה וְכִיּוּצָא בְּהִיב.

(א) אדם שאמר לחברו. (ב) אפילו אחרי שבאו הדברים לעולם.

ב. הַמוֹכֵר פְּרוֹת דֶּקֶל לַחֲבֵרָיו, יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ אֶף לְאַחֵר שֶׁבָּאוּ הַפְּרוֹת לְעוֹלָם; וְאִם שָׁמַט [=הוריד] הַלּוֹקֶחַ וְאָכַל, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכָל הַחֲזוֹר בּוֹ מְשֻׁנֶּה, אֵינוֹ חַיֵּב לִקְבֹּל מִי שֶׁפָּרַע.

(ג) לפני שבאו לעולם. (ד) מכיוון שכל עוד שהמקנה לא חזר בו, הוא מוותר למקבל על מה שאכל.

ג. אֲכָל הַפּוֹסֵק עַל שֶׁעַר [-התחייב לקנות לפי המחיר] שֶׁבָּשׂוּק, וְלֹא הָיָה אוֹתוֹ הַמֵּין שֶׁפָּסַק עָלָיו בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר - חַיֵּב הַמוֹכֵר לִקְנוֹת וְלָתֵן לַלּוֹקֶחַ מִה שֶׁפָּסַק; וְאִם חֲזַר, מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע.

(ה) מכיוון שהפירות עצמם קיימים בעולם, ורק הקנין לא חל, מכיוון שהפירות לא ברשותו.

ד. מִי שֶׁפָּסַק עַל שֶׁעַר שֶׁבָּשׂוּק שִׁיתֵּן לוֹ אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע [-במחיר השוק] - אִם הָיוּ שְׁבָלִים [שטרם נקצרו], הָרִי זֶה קֶנֶה; וְכָל הַחֲזוֹר מְשֻׁנֶּה, חַיֵּב לִקְבֹּל מִי שֶׁפָּרַע; וְהוּא שִׁירָאָה לוֹ בַּגָּרֵן, אוֹ שִׁיאֲמַר לוֹ בְּשׂוּק: 'הָרִינִי סוּמָךְ עָלֶיךָ'. אֲבָל אִם לֹא נִרְאָה לוֹ בַּגָּרֵן וְלֹא אָמַר לוֹ - לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מוֹכֵר, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: 'שָׁמָּה פָּסַק עִם אַחֵר, וְאֵין צָרִיךְ לְחַטִּים אֵלָיו'.

(ו) שהקונה יראה את התבואה, אחרי הדישה והזרייה.

ה. דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מְקַנֶּה - אֵינוֹ מְקַנֶּה, וְהָרִי הוּא כְּדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם. בִּיצֵד? מַה שֶׁאֵינֶשׁ מֵאֲבִי מְכּוּר לָךְ, מַה שֶׁתַּעֲלֶה מְצוּדָתִי מִן הַיָּם נִתּוֹן לָךְ, שְׂדֶה זוֹ לְכַשְׂאֶקְחָנָה קְנוּיָה לָךְ - לֹא קֶנֶה כְּלוּם. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזָה.

ו. מִי שֶׁהָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֵס וְנוֹטָה לְמוֹת, וְרָצָה לְמַכּוֹר מִנְכָּסָיו מִעֵט כְּדִי לְהוֹצִיא הַדָּמִים [-להשתמש בכסף] בְּצָרָכִי קְבוּרָה - הוֹאִיל וְהֵבֵן עָנִי וְאִם יִמְתִּין עַד שִׁימּוֹת וְיִמְכּוֹר, יִשְׁתַּהֲהֶה הַמֵּת וְיִתְבַּזֶּה - תִּקְנֶה

שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְחוּצָה לוֹיָא חֲרִיץ אַחֵר גָּדוֹל רַחֵב תִּשְׁעָה טַפְחִים, וּבֵין שְׁנֵי הַחֲרִיצִין רַחֵב טַפַּח. כָּל זֶה כְּדִי שֶׁלֹּא תִקְפֹּץ הַנְּמִיָּה וְכִיּוּצָא בְּהִיב.

(ט) חפירה קטנה. (ג) על פני אורך כל השדה. (גא) שהחריץ הקטן הוא יותר קרוב לגדר, והחריץ הגדול מחוצה לו. (גב) ותעבור משדה לשדה, כי אם יש רק חריץ צד הנמיה יכולה לקפוץ מעליו, ואם יש רק רחב היא יכולה לדרת לתוכו ולעלות מהצד השני, אבל כאשר יש גם חריץ צד וגם חריץ רחב וביניהם יש הפסק עד טפח, הנמיה נחסמת.

כג. הֵייתָה לוֹ חֲצִי שְׂדֶה^י, וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ: 'חֲצִי שִׁישׁ לִי בְּשְׂדֶה מְכַרְתִּי לָךְ' - קֶנֶה הַחֲצִי כְּלוּיָא. אָמַר לוֹ: 'חֲצִי בְּשְׂדֶה שִׁישׁ לִי', לֹא קֶנֶה אֶלָּא רְבִיעִיָּה. אָמַר לוֹ: 'מִצָּר שְׂדֶה שֶׁמִּמֶּנָּה נִחְלָקַת [אני מוכר לך]^י, או 'שֶׁמִּמֶּנָּה נִפְסַקְתָּ, או 'שֶׁמִּמֶּנָּה נִחְצִיתָ^י - אִם אָמַר לוֹ: 'וְאֵלּוֹ מִצָּרֶיהָ^נ, קֶנֶה חֲצִיהָ^ט; וְאִם לֹא מִסַּר לוֹ מִצָּרֶיהָ^ס, לֹא קֶנֶה אֶלָּא בֵּית תִּשְׁעָה קַבִּין בְּלִבְדָּסָא.

(נג) שהיה המוכר שותף בקרקע, והייתה לו חצי מהקרקע. (נד) כלומר, כל השטח ששייך למוכר. (נה) חצי ממה ששייך למוכר. (נו) מכר חלק מהשדה שכולה שייכת למוכר, ולא פירש את גודל השטח שמוכר לו. (נז) שמשמעות כל הלשונות האלו שווה, שמוכר לו חלק מהשדה שלו. (נח) ופירט את הגבולות, שבכל צדדי השדה. (נט) מכיוון שהמוכר לא הי חריץ להזכיר את כל גבולות השדה ובכל זאת פירט, כוונתו להודיע לקונה את גודל השדה, כדי שיתחלקו חצי חצי. (ס) אלא ציין לו גבול אחד. (סא) שזה השטח הקטן ביותר שנקרא 'שדה'.

~ יום שישי י"ט מרחשון ~

פֶּרֶק כב

מקנה דבר שאינו בא לעולם, או שאינו ברשותו.

א. אֵין אָדָם מְקַנֶּה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, בֵּין בְּמִכְרָ בֵּין בְּמִתְנָה בֵּין בְּמִתְנַת שְׂכִיב מָרַע. בִּיצֵד^א? מַה שֶׁתּוֹצִיא שְׂדֶה זוֹ מְכּוּר לָךְ, מַה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יג) שכותב לו 'קנה שטר פלוני וכל שיעבור שיש בו', וימסור לקונה את שטר החוב. (יד) מכיוון שהוא מקנה לו את גוף השטר, שהוא דבר ממשי על ידי זה הוא יכול להקנות גם את שעבוד החוב.

י. כָּשֶׁם שֶׁאֵין אָדָם מִקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, כִּף אֵינוֹ מִקְנֶה לְמִי שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם. וְאִפְּלוּ עֲבָר, הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, וְהַמְזִכָּה לְעֲבָר, לֹא קָנָה; וְאִם הָיָה בְּנוֹ - הוֹאִיל וְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֲצֵל בְּנוֹ, קָנָה.

יא. הָאוֹמֵר לֹא־שָׁתוּ: 'נִכְסֵי לְבָנִים שֶׁתִּלְדִּי מִמֶּנִּי', הָרִי אֵילוּ לֹא יִקְנוּ כָּלוּם; שֶׁכֵּיוֹן שֶׁלֹּא נִתְעַבְּרָה בֶּהֱן בְּשַׁעַת הַמַּתָּנָה, עֲדִין לֹא בָּאוּ כְּדִי לְהִיּוֹת דַּעְתּוֹ קְרוּבָה לָהֶן.

יב. הַמִּקְנֶה לְמִין מִמִּינֵי חַיָּה, לֹא הִקְנָה כָּלוּם. הִקְנָה מִקְצַת נִכְסֵיו לְבִהֶמָּה, אוֹ לְמִי שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם, וְחִזּוֹר וְאָמַר לְחִבְרוֹ: 'קָנָה בְּבִהֶמָּה זֶה', אוֹ 'עֲבָר זֶה' - לֹא קָנָה כָּלוּם^{טו}. אָמַר לוֹ: 'קָנָה אֶת בְּבִהֶמָּה זֶה', אוֹ 'אֶת וְעֲבָר זֶה' - קָנָה מִחֻצָּה^{טז}.

(טו) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. (טז) מכיוון שהמקנה לא תלה את הזכייה בזכיית הבהמה, אלא כוונתו להקנות חצי לכל אחד מהם.

יג. אֵין אָדָם מִקְנֶה לֹא בְּמִכָּר וְלֹא בְּמַתָּנָה, אֲלֹא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִמָּשׁ; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִמָּשׁ, אֵינוֹ נִקְנָה.

יד. כִּיצַד? אֵין אָדָם מִקְנֶה רֵיחַ הַתְּפוּחִים הַזֶּה, אוֹ טַעַם הַדְּבִשׁ הַזֶּה, אוֹ עֵין הַבְּדִלָּח [זוֹ אֵין טוֹבָה] הַזֶּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

לפִּיכֶף הַמִּקְנֶה לְחִבְרוֹ דִּירַת בֵּית זֶה^{יז}, אוֹ אֲכִילַת פְּרוֹת דָּקָל זֶה^{יח} - לֹא קָנָה; עַד שֶׁיִּקְנֶה לוֹ גּוֹף הַבֵּית לְדוֹר בּוֹ וְגוֹף הָאֵילָן לְאֹכַל פְּרוּתָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. (יז) כלומר, המגורים בבית הזה, שאין בזה ממש. (יח) והאכילה עצמה, היא דבר שאין בו ממש.

טו. דִּין הַהִקְדָּשׁ וְדִין הָעֲנִיִּים וְדִין הַגְּדֵרִים, אֵינוֹ כְּדִין הַהִדְיוּט בְּקִנְיָנוּ; שֶׁאֵילוּ אָמַר אָדָם: 'כָּל מֵה שֶׁתִּלְד בְּהֶמְתִּי יִהְיֶה הַקְּדָשׁ לְבִדְק הַבֵּית', אוֹ 'יִהְיֶה אֶסוּר עָלַי', אוֹ 'אֶתְּנֶנּוּ לְצִדְקָה' - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְקַדָּשׁ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּעוֹלָם - הָרִי זֶה חֵיב לְקַנֵּם דְּבָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר^{טז}: "כָּל הַיֵּצֵא מִפִּי, יַעֲשֶׂה".

חֲכָמִים שֶׁאֵם מִכָּר וְאָמַר: 'מֵה שֶׁאֵירֵשׁ מֵאֲבִי הַיּוֹם מְכֹוֹר לָךְ', מִמְּכָרוֹ קָנָם.

זכּוֹן צִיד עֲנִי שֶׁאֵין לוֹ מֵה שֶׁיֵּאֱכָל, שֶׁאָמַר: 'מֵה שֶׁתַּעֲלֶה מִצִּדּוֹתֵי מִן הַיָּם הַיּוֹם מְכֹוֹר לָךְ' - מִמְּכָרוֹ קָנָם, מִשּׁוֹם כְּדִי חַיּוֹ [שִׂיכָל לְהַתְּפָרֵס].

(ז) אביו או קרוב משפחה אחר, שהוא אמור לרשת אותו.

ז. הֵבֵן שֶׁמִּכָּר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו, וְמֵת הֵבֵן בְּחַיֵּי הָאָב, וְאַחֵר כִּף מֵת הָאָב - בֵּן הֵבֵן מוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקָח; שֶׁהָרִי אָבִיו מִכָּר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא עֲדִין לְרִשּׁוֹתוֹ, וְנִמְצָאוּ הַנִּכְסִים בְּרִשּׁוֹת הָאָב; וְזֶה יוֹרֵשׁ אָבִי אָבִיו^י. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

(ח) הנכד יורש את הסבא, בלי קשר לפעולות שעשה אביו בחייו שאם הוא היה כעת בחיים, הייתה לכך השלכה על הירושה.

ח. מִי שֶׁנָּתַן קֶרֶקַע מִתָּנָה לְחִבְרוֹ, וְנָתַן לוֹ עַל גְּבִיהַ מֵאָה דִּינָרִין^ט - אִם הָיוּ הַדִּינָרִין מִצִּוּיִן בְּרִשּׁוֹתָיו - כֵּיוֹן שֶׁזָּכָה בְּשָׂדֶה, זָכָה בְּדִינָרִין^י; וְאִם אֵין לוֹ דִּינָרִין - אֵין מִחֻבִּין אֶת הַנּוֹתֵן לָתֵן לוֹ מֵאָה דִּינָרִין, עַד שֶׁיָּבִיא הַזּוֹכֶה רֵאִיָּה שֶׁהָיָה לָזֶה דִּינָרִין בַּעַת הַמַּתָּנָה. (ט) אומר לו, קנה אותם על גבי קרקע זו. (י) של הנותן. (יא) בקניין 'אגב'.

וְהוּא הָדִין לְשֹׂאֵר מִטְּלָטְלִין שֶׁמִּקְנֶה אָדָם אוֹתָם עַל גַּב הַקֶּרֶקַע - אִם אֵינֶן בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן, לֹא קָנָה; שֶׁאֵין אָדָם מִקְנֶה לְחִבְרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ.

ט. מִי שֶׁהָיָה לוֹ פְּקֻדוֹן בְּיַד אַחֵר - הָרִי זֶה מִקְנֶה^{יב}, בֵּין בְּמִכָּר בֵּין בְּמַתָּנָה; לְפִי שֶׁהַפְּקֻדוֹן בְּרִשּׁוֹת בְּעָלָיו הוּא, וְהָרִי הוּא בְּחֻזְקָתָהּ שֶׁהוּא קָנָם. וְאִם כָּפַר בּוֹ זֶה שֶׁהַפְּקֻדָּה אֲצֵלוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַקְנוֹתוֹ, שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָבַד שֶׁאֵינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ.

(יב) בקניין אגב קרקע.

אֲבָל הַמְּלוּהָ - הוֹאִיל וְלֹהֲצָאָה נִתְּנָה, אֵינָה בְּעוֹלָם; וְאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ אֲלֹא בְּמַעֲמַד שֶׁלְּשִׁטָּן [הַמְּלוּהָ, הַלוּוֶה וּמִקְבֵּל הַמַּתָּנָה], וְהוּא דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם הָיְתָה הַמְּלוּהָ בְּשִׁטָּר - מִקְנֶה אֶת הַשִּׁטָּר בְּכַתִּיבָה וּמִסִּירָה^{יג}, שֶׁהָרִי יֵשׁ כָּאֵן דָּבָר הַנִּמְסָר לְקִנּוֹת שֶׁעֲבֹד שְׂבוּי^{יד}.

ג. מכר עבדו לקנס, שאם יגח [העבד] וימנות יהיה הקנס [אותו משלם בעל השור] **של לוקח - הרי זה ספקי, לפיכך לא קנה; אם תפש הקנס, אין מוציאין מידו.**

(ו) האם נחשב כמוכר גוף לפירותיו, כי בשונה מפירות האילן שיוצאים מגוף האילן, קנס לא יוצא מגופו של העבד, וכן פירות האילן צומחים תמיד, ואילו הקנס של העבד אינו מצוי כלל, ולכן יש ספק האם אפשר להגדיר את הקנס כפירות.

ד. מכר אילן לזה, ופרותיו לאחר - לא שיר מקום הפרות [להתפס הקנין], ואין לאחר פלוס. אבל אם מכר אילן, ושיר פרותיו לעצמו - הרי שיר מקום הפרות; אף על פי שלא פירש - לגבי עצמו, בעין יפה משיר.

(ז) והפירות, הם דבר שלא בא לעולם.

ה. המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב - הרי זו מכירה, ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו, ואוכל הפרות כל זמן המכירה, ובסוף תחזור לבעלה.

ו. ומה • הפרש יש

השנת הראב"ד

בין המוכר קרקע לזמן קצוב, ובין המקנה אותה לפרותיה? ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב, ובין המקנה אותה לפרותיה? **שהקונה לפרות - אינו יכול לשנות צורת הקרקע, ולא יבנה ולא יחרס;** אבל הקונה לזמן קצוב - הרי הוא בונה או הורס, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם.

(ח) והרי בשני המקרים גוף הקרקע נותר של המוכר, והיא תחזור אליו כעבור זמן. (ט) כי אין לו בעלות על גוף הקרקע. (י) כי בזמן שהקרקע שלו, יש לו בעלות גם בגוף הקרקע.

ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה, ובין המוכר פרות שדה לחברו שלא קנה כמו שפארנו? שהמוכר פרות השדה - אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפילו להקנס אלא בשעת

טז. והואיל והדבר פניי, אם צנה אדם פשהוא שכיב מרע [=סוס] ואמר: 'כל מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים', או: 'כל שכר בית זה ינתן לעניים' - זכו בהן העניים.

(יט) שיש חיוב לקיים נדר, אפילו בדבר שלא בא לעולם. (כ) ויורשיו צריכים לקיים את מה שהוא התחייב.

השנת הראב"ד

יז. יש • גאונים

שחולקין על דבר זה, ואומרים שאין העניים זוכין אלא בדרךים שההדיוט קונה בהן; ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם. ואין דעתי נוטה לדברים אלו, שאין אדם מצנה להקנות, והוא מצנה לקנים דבריו בצדקה או בהקדש כמו שהוא מצנה לקנים הנדר, כמו שבארנו בערכין.

פרק ב

המקנה גוף לפירותיו או לזמן מוגבל.

א. מקנה אדם הגוף לפרותיו - בין במכר, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע; ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם, שהרי הגוף מצוי ומקנה לפרות. הא למה זה דומה? לשוכר בית או שדה לחברו - שלא הקנה לו הגוף, אלא הנאת הגוף.

(א) שהחפץ עצמו יישאר שלו, אבל הוא מקנה לחברו זכות בגוף הדבר לגבי הפירות. (ב) והוא לא מקנה את הפירות, שהם דבר שלא בא לעולם, אלא את הגוף לפירותיו, והגוף כן נמצא בעולם. (ג) שהרי את הבית או את השדה הוא חייב להחזיר, כעבור זמן. (ד) הוא הקנה לו את הדירה, לעניין זכות השימוש בה.

ב. פיצד? כגון שמכר או נתן שדה לפרותיה, בין לזמן קצוב, בין כל ימי חייו של מוכר, או של לוקח. והוא הדין למוכר או נתן אילן לפרותיו, או רחל לגזתה, או בהמה ושפחה לולדותיה, או עבד למעשה ידיו; בכל, ממכרו או מתנתו קנין.

(ה) שהעבד יהיה שייך למוכר, אבל את מעשה ידיו של העבד ששייכים לאדונו, יזכה בהם הקונה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מטפח [מכה בידו] על השוכך שיפרחו ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן לחברו בקנין^י או על גב קרקע^י, או בשאר דברים שהמטלטלין נקנין בהן^כ.

(יח סודר. יט) 'קנין אגב'. (כ) במשיכה או בהגבהה.

יא. הלוקח פרות שוכך מחברו, אינו יכול לטל כל הגוזלות שיוולדו בו מעתה^{כא}, מפני שהאמהות^{כב} בורחות^{כג}, ונמצא שהחריב כל השוכך; אלא מניח מהן^{כד}, כדי לישוב השוכך.

(כא) אחרי המכירה. (כב) שאותן הוא לא קנה, והן יסוד השוכך. (כג) מתוך בדידות והעדר חברה. (כד) מהגוזלות שנולדו.

יב. וכמה מניח? אם היו בו אמהות וכןות^{כה} בעת מכירת הפרות - מניח בריכה [גז] ראשונה שיוולדו האמהות, כדי שיצטוו^{כו} [ישראל] האמהות עם הבריכה הראשונה^{כז} ועם הכנות שעמהם^{כח}, ומניח ממה שיוולדו הכנות^{כט} שתי בריכות, כדי שיצטוו^ל הכנות עם שתי הבריכות שהולידו. וכל הגולד מאחר שתי בריכות של פנות והבריכה הראשונה של אמהות, הרי אלו שלו.

(כח) זכר ונקבה הורים, וזכר ונקבה ילדים. (כו) זו שנולדה להן עתה. (כז) שהיו בעת המכירה. (כח) שהיו בעת המכירה.

יג. הלוקח פרות פורת מחברו, נוטל שלשה נחילים^{כט} זה אחר זה^ל; מקאן ואילף נוטל נחיל ומניח נחיל, כדי לישוב הפורת.

(כט) חבורה של דבורים. (ל) הדבורים מולידים כל תשעה עשר יום, נחיל של דבורים.

יד. הלוקח חלות דבש מחברו - מניח בפורת שתי חלות^{לא}, כדי שלא יפרחו הדבורים ויילכו להן^{לב}. (לא) של שעה, ובתוכן הדבש. (לב) כי חלות הדבש, הם האוכל של הדבורים.

טו. הלוקח זיתים מחברו לקץ [לקצץ] - מניח מן האילן סמוך לארץ שתי גרופיות [ענפים צעירים], וקוצץ [שאר העצים]. לקח בתולת שקמה [תאנה מדברית] - מגביה שלשה טפחים, וקוצץ [ולא קוצץ סמוך לקרקע]; סדן

הוצאת הפרות^{יא}, ויש לבצל השדה להשתמש בה כחפצו; אבל המוכר שדה לפרותיה - אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו^{יב}.

(יא) כל עוד שהמוכר לא התחרט, שאז הוא מותר לקונה על הפירות. (יב) ובתנאי שלא ישנה את גוף הקרקע.

טז. ומה הפרש יש בין קונה שדה זו לפרותיה, ובין השוכך שדה זו מחברו^{יג}? שהקונה שדה לפרותיה - יש לו לזרעה או לנטעה כל מין שירצה, או להובירה [=שלא לזרעה]; והשוכך - אינו כן^{יד}, כמו שיתבאר בענין שכירות. ואין השוכך רשאי להשפיר; אבל הקונה, מקנה לאחרים כל שקנה.

(יג) והרי שניהם קנו רק את הפירות, ולא את גוף הקרקע. (יד) אלא אם הבעלים רגילים לזרעה שנה ולהובירה שנה, אין השוכך רשאי לשנות.

טז. המוכר • פרות שוכך^{טז}, ופרות פורת^{טז} המוכר • לפירותיו א"א דוקא שאמר לו כך.
לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שיוולדו או דבש שיבוא לפורת, אלא מוכר השוכך לפרותיו והפורת לדבשה; שהרי הוא כשוכך אמת המים לחברו, שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה; כך זה הקנה לו שוכך זה לפרותיו, כמי שמוכר אילן לפרותיו. ודין כלן פדיון השוכך בית מחברו כמו שבארנו, שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו. וכן כל פיוצא בזה.

(טז) ביצים או גוזלים, שיוולדו בשוכך שלו. (טז) דבש או וולדות הדבורים, שבכוורתו.

יז. הביצים והאפרוחין עצמן שיש בשוכך, לא קנה אותן בעל השוכך [אינם רכוש] כל זמן שלא פרחו [ידיעו לעוף]. ודבר זה גזרת חכמים הוא, ומשום "לא תקח האם על הבנים"^{יז} נגזעו בה^{יח}.

(יז) בגלל שאסור לקחת את האם כשהיא רובצת על הבנים, אסרו חכמים גם לקחת הבנים מתחת האם, שלא יטעו ויקחו את האם מעל הבנים.

לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים אלו לחברו -

ד. ומהיכן הוא מוֹדֵד? מִן הָעֵקֶר [ג-ד] **הָרֶחֱב שֶׁל אֵילָנוֹת.**

אָבֵל אִם לֹא הָיוּ עוֹמְדִים בַּצּוּרָה הַזֹּאת^י, אוּ שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּים פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוּ מְרַחֲקִין יֵתֵר עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, אוּ שֶׁלֶקְחָן זֶה אַחֵר זֶה^י, אוּ שֶׁמָּכַר לוֹ שְׁנַיִם בְּתוֹף שִׁדְּהוֹ וְאֶחָד עַל הַמָּצְרִי^י, אוּ שְׁנַיִם בְּתוֹף שָׁלוֹ וְאֶחָד בְּתוֹף שֶׁל חֲבֵרוֹ^י, אוּ שֶׁהִפְסִיק בּוֹר אוּ אִמַּת הַמַּיִם אוּ רִשּׁוֹת הַרְבִּים בִּינֵיהֶן - הֵרִי זֶה אֵין לוֹ קֶרֶעַ. לְפִיכָף לֹא קָנָה אֶת הָאֵילָנוֹת שֶׁבִּינֵיהֶם^י; וְאִם יָבֵשׁ הָאֵילָן אוּ נִקְצָץ - יִלָּךְ לוֹ^י.

(ג) של רגלי הכירה, אלא בשורה אחת. (יד) שבשעה שקנה את השניים הראשנים הוא לא קנה את הקרקע, ולכן גם כשקנה את השלישי הוא לא קנה את הקרקע, כי זה נחשב שקנה את האילן בפני עצמו. (טו) גבול השדה, ומכיוון שהוא על הגבול ולא בתוך השדה, אינו מצטרף עם שאר האילנות. (טז) ומכיוון שהאילנות לא נמצאים בשדה אחת, אינם מצטרפים. (יז) שהרי את האילנות הוא קונה רק כחלק מהקרקע, וכאן הוא לא קנה הקרקע עצמה. (יח) כי הקונה לא קנה אפילו את מקום האילנות, ואינו יכול לנטוע שם אילנות חדשים.

ה. כָּל מִי שֶׁקָּנָה שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת, וְיֵשׁ לוֹ קֶרֶעַיִי - אִם הִגְדִּילוֹ וְהוֹצִיאוֹ חוּצָה [=ענף], יִקַּץ אוֹתוֹ פְּדִי שָׁלֹא יִמָּעַט הַדֶּרֶךְ עַל פְּעַל הַשְּׁדָה^י. וְכָל הַשְּׂרִיגִין [=ענפים] וְהָאֲמִירִין [=ענפים שבראש האילן] הַיוֹצְאִין מֵהֶן, וְאֶפְסָלוֹ מִן הַשְּׂרָשִׁים^י - הֵרִי הֵן שָׁל פְּעַל הָאֵילָנוֹת, שֶׁהֵרִי יֵשׁ לוֹ קֶרֶעַיִי.

(יט) שקנה אותם, באופן שיש לו גם קרקע. (כ) שהענף הזה, לא יקטין את המקום הראוי להליכה בשדה המוכר. (כא) שהם מתחת הקרקע. (כב) וכל מה שצומח ממנה, שייך לו.

ו. הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹף שְׁדָה חֲבֵרוֹ, אֵין לוֹ קֶרֶעַ; לְפִיכָף, אִם מֵת הָאֵילָן^י אוּ נִקְצָץ - אֵין לוֹ פְּלוּס^י. הִגְדִּילוֹ שְׁנֵי הָאֵילָנוֹת, וְהוֹצִיאוֹ שְׂרִיגִין וְאֲמִירִין - יִקַּץ, שֶׁמָּא יִמָּשְׁכוּ בְּאַרְצָה^י, וְיֹאמַר לַמּוֹכֵר: 'שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת מְכַרְתָּ לִּי, וְיֵשׁ לִי קֶרֶעַ'.

(כג) האילן התייבש. (כד) כי אין לו שום זכות בקרקע עצמה. (כה) כלומר, יתכסו בעפר, ויצמחו בארץ, וכעבור זמן רב יגדל המרחק בינם ובין האילן כשיעור ארבע אמות ויותר, ויראו כמו אילן חדש, והקונה יטען שהוא קנה מלכתחילה שלשה אילנות.

ז. שֶׁל שְׁקֻמָּה, שְׁנֵי טַפְחִים. וּבִשְׂאֵר הָאֵילָנוֹת - טַפַּח, וְקוֹצֵץ. בְּקָנִים וּבְגִפְנִים, מִן הַפֶּקֶק [=מקום הראוי להצמית] וּלְמַעְלָה. בְּדָקְלִים וּבְאַרְזִים - חוּפֵר וּמִשְׁרָשׁ [=קוצץ מהשורש], לְפִי שְׁאִין גִּזְעוֹ מִחֲלִיף^י לֵג.

(לג) גזע של עץ דקל או של עץ ארז, אינו חוזר ומצמיח אילנו אחרי שכבר קצצו אותו, ולכן עצים אלו נמכרים על מנת לקוצצם לגמרי.

פֶּרֶק כֹּר

המוכר כמה אילנות בתוך שדהו.

א. הַמּוֹכֵר שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת בְּתוֹף שְׁדָהוֹ - אֶפְסָלוֹ הָיוּ שְׁלֹשׁ נְטִיעוֹת קְטָנוֹת, אוּ שְׁלֹשָׁה בְּדֵי אֵילָנוֹת [=ענפים] - הֵרִי יֵשׁ לְלוֹקֵחַ קֶרֶעַ הָרְאוּיָה לְהָיִי. וְאֶפְסָלוֹ יִבְשׁוּ הָאֵילָנוֹת, אוּ נִקְצָצוּ - יֵשׁ לוֹ קֶרֶעַ הָרְאוּיָה לְהָיִי, וְקָנָה כָּל הָאֵילָנוֹת שֶׁבִּינֵיהֶן^י.

(א) בתוך שדה, שיש למוכר. (ב) כל השטח מסביב לאילנות, הדרוש לשם הטיפול בהם. (ג) וכעת הגזעים אינם זקוקים לקרקע. (ד) כי המוכר מכר לו את הקרקע עם האילנות לתמיד. (ה) שבתוך הקרקע שראויה לאילנות שקנה.

ב. וְכַמָּה הֵיא הַקֶּרֶעַ הָרְאוּיָה לְהָיִי? תַּחְתִּיהֶן, וּבִינֵיהֶן, וְחוּצָה לָהֶן מִלֹּא הָאוּרָה [=מלקט הפירות] וְסָלוֹ. וְזֶה הַמָּקוֹם שֶׁהוּא מִלֹּא הָאוּרָה וְסָלוֹ, אֵין אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן יָכוֹל לְזַרְעוֹ אֶלָּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ^י.

(ו) תחת האילנות. (ז) השטח שבין אילן לאילן. (ח) בעל השדה אינו זורע, שעל ידי החרישה והזריעה העפר נעשה רך ורטוב, ואם יפלו שם פירות הם יתלכלכו ויתקלקלו, והרי השטח משועבד ללוקח בשביל לקיטת הפירות. והקונה אינו זורע, מכיוון שהמקום שלו, ואין לו בעלות עליו, והוא קיבל רק זכות להשתמש בו לשם לקיטת הפירות.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^י? כִּשְׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה הָאֵילָנוֹת עוֹמְדִין כְּמוֹ שְׁלֹשָׁה פִּטְפוּטִי [=רגלי] כִּיְרָה שֶׁשׁוּפְתִין [=שעמידים] עֲלֵיהֶן הַקֶּדְרָה, שֶׁהֵרִי הֵן שְׁנַיִם זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְהַשְּׁלִישִׁי מְכוֹן בִּינֵיהֶן וּמִרְחָק מֵהֶן [=במשולש]; וְהוּא, שֶׁהָיוּ בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מֵאַרְבַּע אַמּוֹת^י וְעַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה^י.

(ט) שקונה גם את הקרקע. (י) בשורה אחת. (יא) כי בפחות מארבע אמות אין מספיק יניקה מהקרקע לשלושת האילנות, והם נחשבים כתלושים. (יב) ואם הם עומדים במרחק גדול יותר משש עשרה אמה, הם לא נחשבים כשדה אחת, אלא כאילו הוא קנה שלושה אילנות בודדים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרדס, שעל מנת בן חלקו; ואין צריך לפרש דבר זה, מפני שהוא דבר ידוע.

(לד שזהו השטח הדרוש, לעבודת הפרדס.

יא. המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים^ל, ואמר לו: 'חוץ מדקל פלוני' - אם דקל טוב ומשבח הוא, אותו הדקל לבדו הוא ששירי^ל, והשאר ללוקח; ואם דקל רע הוא^ל, וכל שכן השאר - לא קנה מן הדקלים פלוני^ט.

(לה טובים ורעים. לו) והמוכר אמר לו, שהוא מוכר לו את השדה חוץ מדקל מסוים. (לו) בגלל שהוא טוב ומשובח, מסתבר שהוא התכוון להשאיר אותו בלבד. (לח) שהוא מוציא מעט פירות. (לט) מכיוון שלא מסתבר שהוא השאיר לעצמו דווקא אילן רע, אלא מן הסתם הוא התכוון לומר שאפילו את הדקל הרע הוא משאיר לעצמו.

יב. מוכר • לו שדה,

ואמר לו: 'חוץ מן האילנות' - אם יש בו דקלים בלבד, שיר הדקלים^מ; ואם יש בו גפנים בלבד, שיר הגפנים. וכן שאר האילנות. היו בה גפנים ודקלים, לא שיר אלא הגפנים. אילנות וגפנים, לא שיר אלא אילנות. וכן אילנות ודקלים, שיר אילנות; שכל מוכר, בענין יפה מוכר^{מא}.

(מ) ולמרות שמפני חשיבותם רגילים לקורא להם דקלים ולא סתם 'אילנות' (שזה ביטוי שכולל כמה סוגי אילנות), בכל זאת מכיוון שהם האילנות היחידים בשדה הוא התכוון אליהם. (מא) והשאיר לעצמו את הסוג הפחות טוב, כי הדקלים משובחים יותר מהגפנים, מכיוון שההוצאות שלהם נמוכים יותר מההוצאות על הגפנים.

ואם הדקלים שיר^{מב}, לא שיר אלא כל דקל גבוה שעולים לו בחבל^{מג}; והשאר^{מד}, הרי הוא של לוקח^{מה}. ואם שאר אילנות^{מי} הוא ששיר, לא שיר מהם אלא [העצים הגבוהים] כל שאין העל [למשיכת הבהמה]

פובשו^{מז} את העץ כשעובר השור תחתיו^{מז}; וכל שהעל פובשו, הרי הוא של לוקח, ובכלל השדה נחשב.

(מב) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן הדקלים". (מג) שהוא כל כך גבוה, שצריך חבל בכדי לעלות עליו ללקוט את הפירות הנמצאים בראשו. (מד) כלומר שאר הדקלים, שהם יותר נמוכים. (מה) מכיוון בדרך כלל דקלים הם עצים גבוהים, ולכן כשהמוכר אמר שהוא משאיר לעצמו

ז. כל העצים שקוצץ בעל שני האילנות מהן - העולה מן הגזע, והוא הרוואה פני החמה [הגדל מעל הקרקע], הרי הוא של בעל האילנות^מ; והעולה מן השרשים, והן שאינן רואין פני החמה, הרי הוא של בעל השדה^{מי}. ובדקלים - אין לבעל הדקל מן העולה פלוני, לפי שאין להן גזע^{מכ}.

(כו) שהרי האילנות הם שלו, וכן כל מה שיוצא מהם. (כז) מכיוון שהוא צומח מתחת לקרקע, ששייכת למוכר. (כח) כי בעצי דקל, אין ענפים שיוצאים מגזע העצמו.

השנת הראב"ד

המוכר . . כולל א"א זה דבר לא ידעתי מאין לו זה ואין לזה שורש מן הגמרא שלא נאמר דין זה בגמרא אלא כשמכר קרקע ואילנות בבית אחת לשנים שאמר להם זכו בשדה זו ואילניה וכל מי שיחזיק יזכה במה שיחזיק זה החזיק בקרקע וזה החזיק באילנות שהרי בשניהם אמר זכו בשדה זו ויש בכלל אילנות שדה שאי אפשר להם בלי שדה אבל אין לבעל הקרקע באילנות שאפשר לו זולתן, ואני אומר אפילו בשני אילנות דין זה וחצי הקרקע ממש ולא כמ"ש זה החכם אבל מכר קרקע ושיר אילנות לפניו אין לאילנות קרקע אלא תחתיהן וביניהן וחוצה להם כמלא אורה וסלו.

ח. המוכר • קרקע,

ושירכט את האילנות - הרי זה יש לו חצי הקרקע פלה^מ; שאילו לא שיר בקרקע - היה אומר לו הלוקח: 'עקר אילנך'. וכן אם שיר שני אילנות בלבד, יש לו קרקע הראויה להן^{מא}; שאילו לא שיר קרקע - היה אומר לו

הלוקח: 'עקר אילנך וליך'.

(כט) לעצמו, לפחות שלושה אילנות. (ל) ומכיוון שהשאיר לעצמו זכות בקרקע, אנו אומרים שמן הסתם הוא השאיר זכות בחצי מהקרקע. (לא) ומכיוון ששתי אילנו הן לא חשובות מספיק, מן הסתם הוא השאיר לעצמו חצי מהקרקע אלא רק את הקרקע הראויה להן.

ט. המוכר את האילנות^{לב}, ושיר את הקרקע - יש לבעל האילנות קרקע הראויה להן, כמו שבארנו. מוכר את הקרקע לאחד, ואת האילנות לאחד, והחזיק זה באילנות, והחזיק זה בקרקע - זה קנה האילנות עם חצי הקרקע^{לד}, וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.

(לב) שלשה אילנות. (לג) מכיוון שהמוכר השאיר לו זכות בחלק מהקרקע, (כי אם הוא לא השאיר לו זכות, הקונה את הקרקע יכול להגיד לו טול אילנך ולך) ומן הסתם השאיר לו זכות בחצי מהקרקע.

י. האחין שחלקו, אחד נטל שדה פרדס, ואחד נטל שדה לכן [תבואה] - יש לבעל הפרדס ארבע אמות^{לז} בתוך שדה הלכן סמוכות לסוף האילנות של

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את הדקלים הוא התכוון דווקא לדקלים הגבוהים. (מו) שבהם לא שייך השיעור של "עולים לו בחבל", שהרי יש להם ענפים הרבה, ואפשר לעלות עליו בלי חבל.

יג. האומר • לחברו:
 'מִרְקַע וְדִקְלִים אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - אָפְלוּ לֹא הָיוּ לוֹ דִקְלִים, אִם רָצָה לְקַנּוֹת לוֹ שְׁנֵי דִקְלִים [ממקום אחר], הָרִי נִקְנָה הַמִּקְחַ; וְאִין הַלּוֹקֵחַ יִכּוֹל לֹמַר לוֹ: 'אֲנִי לּוֹקֵחַ אֶלֶּא מִרְקַע שְׁלֹשׁ בֵּה דִקְלִים'. וְאִם אָמַר: 'מִרְקַע בְּדִקְלִים' אֲנִי מוֹכֵר לְךָ - אִם הָיוּ בֵּה שְׁנֵי דִקְלִים, קָנָה; וְאִם לֹא, מִקְח טָעוֹת הוּא וְחוֹזֵר. וְאִם אָמַר לוֹ: 'מִרְקַע שָׁל דִקְלִים' - אִין לוֹ דִקְלִים, שְׁאִין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה אֶלֶּא מִרְקַע הָרְאוּיָה לְדִקְלִים.

השגת הראב"ד
 האומר . . דקלים א"א הרב חייב לקנות שני דקלים ועיקר.

(נב) של הקונה. (נג) יש ביזיון למשפחה, אם בני המשפחה לא יהיו קבורים במקום אחד. (נד) למרות שהמוכר לא התנה במפורש, שאם ימות אחד מבני המשפחה הוא יקבר שם, ויחזירו את התשלום על הקבר הזה.

~ שבת קודש כ' מרחשון ~

פֶּרֶק בָּה

דברים שנכללים במכירת הבית, החצר והמרחץ.

א. המוכר דָּבָר שֵׁשׁ לוֹ תַּשְׁמִישִׁין* - לֹא מָכַר אֶת הַתַּשְׁמִישִׁין, אֶלֶּא אִם בֶּן פֶּרֶשִׁי. פִּיֶּצֶד? הַמוֹכֵר אֶת הַבֵּית - לֹא מָכַר אֶת הַיִּצִיעַ [תאים] שֶׁבְּסִבּוֹת הַבֵּית, אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא פְּתוּחָה לְתוֹכוֹ.

(א) שיש לו דברים נוספים, שמשמשים עם הדבר שנמכר. (ב) שהתנה במפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישיו.

ב. הַמוֹכֵר אֶת הַבֵּית - לֹא מָכַר אֶת הַחֹדֶר שֶׁלִּפְנֵים מִמֶּנּוּ, אֶף עַל פִּי שֶׁמָּסַר לוֹ מְצָרִים הַחִיצוֹנִיִּים; וְלֹא אֶת הַגֹּג, בְּזִמְנָן שֵׁשׁ לוֹ מַעֲקָה עֲשָׂרָה טָפָחִים וְיֵשׁ בּוֹ רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת; וְלֹא אֶת הַבּוֹר הַחֲפוּר בַּקֶּרֶע, וְלֹא אֶת הַדּוֹת [כור אבן] הַבְּנוּי בְּבוֹר, אֶף עַל פִּי שֶׁמָּכַר לוֹ הָעֵמֶק וְהָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(ג) ואז יש לו חשיבות בפני עצמן, והוא אינו נחשב כחלק מהבית. (ד) למרות שהיא רחבה ארבע אמות, היא נחשבת חלק מהבית.

ב. המוכר אֶת הַבֵּית - לֹא מָכַר אֶת הַחֹדֶר שֶׁלִּפְנֵים מִמֶּנּוּ, אֶף עַל פִּי שֶׁמָּסַר לוֹ מְצָרִים הַחִיצוֹנִיִּים; וְלֹא אֶת הַגֹּג, בְּזִמְנָן שֵׁשׁ לוֹ מַעֲקָה עֲשָׂרָה טָפָחִים וְיֵשׁ בּוֹ רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת; וְלֹא אֶת הַבּוֹר הַחֲפוּר בַּקֶּרֶע, וְלֹא אֶת הַדּוֹת [כור אבן] הַבְּנוּי בְּבוֹר, אֶף עַל פִּי שֶׁמָּכַר לוֹ הָעֵמֶק וְהָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(ה) מחסן שנמצא מאחורי הבית, ויש לו פתח לתוך הבית. (ו) כלומר, שציין לו את הגבולות של הבית מחוץ לחדר,

יד. המוכר פָּרְדֵּס לְחִבְרוֹ, צָרִיף שִׁיכְתָּב לוֹ: 'קָנָה לְךָ דִקְלִים וְתַמְרִין וְהוֹצִין' [לולבים]; וְאִם עַל פִּי שֶׁקָּנָה כָּל אֱלוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ אוֹתָם, נוֹזֵי הַשֹּׁטֶר [שטר מוכר] הֵן. וְכֵן הַמוֹכֵר מִרְקַע לְחִבְרוֹ, צָרִיף לְכַתֵּב לוֹ: 'וְלֹא הִנְחֵיתִי לְפָנַי בְּמִמְכָּר זֶה כְּלוּם', פָּדִי לְהַסְתַּלַּק מִן הַטָּעָנוֹת וּמִן הַדִּינִין.

טו. המוכר בֵּית לְחִבְרוֹ - אֶף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ: 'וְהִקְנֵיתִי לְךָ עֵמֶק וְרוֹמוֹ' מִ, צָרִיף לְכַתֵּב לוֹ: 'קָנָה לְךָ מִמִּרְקַע הַתְּהוֹם עַד רוֹם הָרָקִיעַ'; שֶׁהָעֵמֶק וְהָרוֹם אֵינוֹ נִקְנָה בְּסֵתֶם מִ; וְכִיּוֹן שֶׁהִקְנָהוּ הָעֵמֶק וְהָרוֹם, קָנָה הָרוֹם שֶׁהוּא הָאֹרֶז בְּלִבְדִּי, וְהָעֵמֶק שֶׁהוּא עֲבֵי הָאֶרֶץ, אֲבָל לֹא קָנָה הַבְּנִינּוֹת שֶׁבְּעֵמֶקִים וְשֶׁבְּאֹרֶי. וְכִיּוֹן שֶׁכָּתַב לוֹ 'מִמִּרְקַע הַתְּהוֹם עַד רוֹם הָרָקִיעַ' - קָנָה הַבּוֹר וְהַדּוֹת [כור אבן] שֶׁבְּעֲבֵי הַמִּרְקַע לְמַטָּה, וְהַמְּחִילוֹת שֶׁבֵּין הַמַּעֲזִיבוֹת [שבחלל התקרה] לְמַעְלָה.

(מח) ותוספת לשון זו, באה לרבות את תחום המכירה. (מט) אם כתב לו שהוא מוכר את הבית, הוא לא קונה את העומק והרום. (נ) שתהא לקונה רשות לבנות באוויר שמעל התקרה. (נא) והקונה יכול לחפור בורות, מתחת הקרקע של הבית.

טז. המוכר • בֵּית לְחִבְרוֹ 'עַל מְנָת שְׁדִיטָּה' [קומח] הַעֲלִינָה שְׁלִי, הָרִי זֶה שְׁלוֹ; וְאִם רָצָה לְהוֹצִיא בֵּה זִיזִין

השגת הראב"ד
 המוכר . . מקודם א"א זה שיבוש שאפילו בנין חדש בונה אם הוא רוצה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בטיט, מפני שהן לנואי". ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי פלן מכורין.

(יז) ואינם חלק מהחלון, וממילא אינם נחשבים כחלק מהבית.

ו. המוכר את החצר - מכר בורות שיחין (=שוחות) ומערות שבתוכה^{יז}, וכל הבתים החיצוניים והפנימיים^{יח}, ובתים שיש בהן החול [לתעשיית הזכוכית], והתננות הפתוחות לתוכה^{יט}; אבל שאינן פתוחות לה^כ, אין נמכרות עמה. היו פתוחות לקאן ולקאני - אם רב תשמישן לתוכה, נמכרות עמה; ואם לאו, אין נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין^{כא} שבתוכה. ובזמן שאמר: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי פלן^{כב} מכורין. וביין פך וביין פך, לא מכר את המרחץ ולא את בית הפד שבתוכה^{כג}.

(יח) מכיוון שבדרך כלל יש בחצרות סוגים של בורות, מן הסתם גם הם כלולים במכירת החצר. (יט) שפתוחים לחצר. (כ) שאינם פתוחים לחצר, אלא פתוחים לבית שפתוח לחצר. (כא) לחלל החצר. (כב) אלא פתוחות לרשות הרבים. (כג) גם לחצר וגם לרשות הרבים. (כד) כגון מה שהוזכר בהלכה הקודמת שלא נמכרים עם הבית, וכן שאר חפצים שמטלטלין. (כה) כל התשמישים שמטלטלין. (כו) כי אין דרכם להיות בחצר, ולכן הם אינם נחשבים חלק ממנה.

ז. המוכר את בית הפד - מכר את האבן הגדולה הבנויה בארץ שטוחנין עליה הזיתים, ואת הפלונסות [עמודים] של ארז שסומקין בהן בעת טחינת הזיתים, ואת היקבים [מקום אגירת השמן], ואת הפלים שנותנין בהן הזיתים הפתושין והם המפרכות; אבל לא מכר את הרחים העליונה. ובזמן שאמר: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי פלן מכורין. וביין פך וביין פך, לא מכר את הפוכשין [קורות עץ] שמכבשין בהן הזיתים, ולא את הגלגלי, ולא את הקורה, ולא את השקין, ולא את המרצופין [שקי עור].

(כז) כמין מנוף, שאיתו מגביהים את האבן ומורידים אותה על הכובשין.

ח. אמר לו: 'בית הפד וכל תשמישיו אני מוכר לך', קנה פלן^{כח}. היו חוצה לה^{כט} חנויות ששטחים בהן הזיתים או השמשמין - אם מצר לו

באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכם, אף על פי כן אין החדר כלול במכירת הבית. (ז) שאז הוא מקום חשוב, ואינו נחשב חלק הבית.

ג. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להפגס לבור זה או דות ששיר; שכל המוכר, בעין יפה מוכר^ג. ואם אמר לו: 'מכרתי לך הבית, חוץ מן הבור או הדות' - אינו צריך לקנות לו דרך^ט. וכן המוכר בור או דות בלבד - אין הלוקח צריך לקנות לו דרך^י, אלא נכנס בתוך ביתו של מוכר עד הבור וממלא.

(ח) ומן הסתם מכר לו את הכל, כולל את ה'דרך' להגיע לבור ולדות. (ט) מכיוון שהתנאי זה הוא מיותר, כך בכל מקרה הבור והדות הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, וזה שהוא בכל זאת הזכיר את התנאי זה בגלל שהוא רצה לרבות ולהשאיר לעצמו גם את ה'דרך'. (י) ולא מכר את הבית. (יא) מכיוון ש'כל המוכר, בעין יפה מוכר', והוא מכר לו גם את הדרך.

ד. שני בתים זה לפנים מזה^{יד} - מכר שניהם לשנים, או נתן שניהם לשנים, אין להן דרך זה על זה^{יז}; ואין צריך לומר אם נתן החיצון ומוכר הפנימי^{יח}. אבל אם מכר את החיצון ונתן את הפנימי - יש לו^{יט} דרך^כ; שכל הנותן, בעין יפה נותן, יתר מן המוכר.

(יב) והכניסה והיציאה לבית הפנימי היא רק דרך הבית החיצוני. (יג) והפנימי לא יכול לצאת דרך הבית החיצוני ללא רשות, כי כמו שאומרים שהמוכר או הנותן בעין יפה כלפי החדר הפנימי שנותן לו גם 'דרך' כך אומרים גם כלפי הבית הפנימי שהוא נותן לו בעין יפה כולל שאין לשני 'דרך' אלא כל אחד מהם מקבל את החלק שלו בשלימות. (יד) שבוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר. (טו) לפנימי. (טז) על החיצון.

ה. המוכר את הבית - מכר את התנור, ואת הפירים, ואת מלבנות הפתחים [אבני השער] המקברים בטיט, ואת הדלת, ואת הנגר [בבית], ואת המנועול; אבל לא את המפתח. ומכר את המכתשת הקבועה [בקרע], אבל לא את המטלטלת [ממניית]. ומכר את האצטרביל [בסיס הריחים], אבל לא את הפלי שהקמח יורד לתוכו שהוא פמו קפיפה [סל] של עץ. ולא מכר את מלבנות [מסגרת] פרעי [רגלי] המטה, ולא את מלבנות החלונות, אף על פי שהן מחברין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ובין כך ובין כך, לא מכר לא את שיריה [=חלקי שדות שלא ברור שייכותן לעיר], ולא את בנוותיה [=כפרים סמוכים], ולא את החרשין המקצין [=רחוקים] ממנה, ולא את החלק שיש לה בים [=באי סמוך], ולא את החלק שיש לה בפישה [=מקום סמוך הנושא את שם העיר], ולא את פיכרי חיה ועופות ודגים שאין פניהם כנגדה.

(ד) כלומר, שאין פתחם כנגד העיר.

ב. המוכר את השדה - מכר את האבנים הסדורות לגדר ואת האבנים שמנחות על העמרים, מפני שהן לצרפה^ה; ומכר את הקנים החלקים המנחין תחת הגפנים כדי להעמיד [=לייצב] את הפרם, מפני שהן לצרפן. ומכר את התבואה המחפרת לקרקע, אף על פי שהגיעה [ומנה] להקצר. (ה) אחרי קצירת העומרים, שוטחים אותם על פני השדה, ושמים עליהם אבנים כדי שלא יתפזרו ברוח.

ומכר את מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רבעי, אף על פי שהקנים שלה עבים וחזקים^ז; ומכר את השומרה [=סוכת השומרים] העשויה בטיט, ואף על פי שאינה קבועה^ח. ומכר את [עץ] התרוב [הבוגר] שאינו מרפב, ואת בתולת השקמה [=שקמה צעירה], אף על פי שהן עבים^ט; ומכר את כל הדקלים שבה.

(ו) מקום בשדה ששטחו פחות מבית רוב, ונוטעים בו קנים בלבד שישמשו מחיצה בין השדות. (ז) ואין אומרים, שהיא נחשבת כשדה נפרדת. (ח) מכיוון שאין מטלטלים את הסוכה המטויחת בטיט, היא נחשבת קבועה בארץ. (ט) ולא אומרים, שלכן הם נחשבים שדה נפרדת.

אבל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות לכך, ולא את הקנים שבפרם שאינן מנחין תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחלקים ומוכנים לכך, ולא את התבואה העקורה מן הקרקע, אף על פי שהיא צריכה לשדה^א. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי פלן מכורין.

(י) למרות שהאבנים מוכנות ומתקנות, לשמש לגדר או להניחן על העומרים. (יא) לשוטחה על פני השדה לייבשה.

ג. ובין כך ובין כך^י, לא מכר את מחיצת הקנים

המצרים לא שלהן, קנה הכל; ואם לאו^ב, לא קנה אלא מה שבתוכו^ג.

(כח) כל מה שהוזכר בהלכה הקודמת, ואפילו הכובשין, הגלגל, הקורה והשקים. (כט) מחוץ לבית הבר. (ל) חוץ ממה שאמר לו, 'וכל תשמישיו'. (לא) ציין לו גבולות. (לב) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: 'וכל תשמישיו'. (לג) אבל לא את התנויות שמחוצה לה.

ט. המוכר את המרחץ - מכר את בית הנסרים [=ספסלים] שיושבין עליהן פשהו ערמים, ואת בית היקמים [=ספסלים] שנוטלין בהן המים, ואת בית הספסלין שיושבין עליהן בחצר המרחץ פשהו לבושים, ואת בית הוילאות [=מגבות] שמתפגין בהן. אבל לא מכר את הנסרים עצמן, ולא את היקמים עצמן, ולא את הספסלין עצמן, ולא את הוילאות עצמן. ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי פלן מכורין.

בין כך ובין כך^י, לא מכר את הברכות המספקות לו מים בין בימות החמה^ה בין בימות הגשמים, ולא את בית בנוס העצים^ז. ואם אמר לו: 'מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך' - הרי הם פלן מכורין, אף על פי שהן חוצה לו^א.

(ד) כלומר, גם אם אמר: 'כל מה שבתוכו'. (ה) שאז יש קצת מים, והיה מקום לומר שהם בטלים למרחץ. (ו) המחסן של העצים, שבהם מסיקים את המרחץ. (ז) גם הבריכות ובית העצים והמים, והעצים שבהם מכורים, מכיוון שהם מיוחדים למרחץ ונכללים ב'תשמישיו'.

פרק בו

הדברים שנכללים במכירת העיר והשדות.

א. המוכר את העיר - מכר בתים בורות ושיחין ומערות ומרחצאות ושוכות ובית הפדין ובית השלהין [=שדות] שלה וחסמוכין לה, ואת החרשין [=יערות] המקצין [=השייכים] לה, ואת השדות הידועות לה^א, ואת הביכרין [=ג] תחת של חיה עופות ודגים שפניהן [=שהפתח שלהם] כנגדה^ב, אף על פי שהן רחוקים ממנה; אבל לא מכר את המטלטלין שבתוכה^ג. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה' אני מוכר לך, הרי פלן מכורין.

(א) שידועים שהן שייכות לעיר. (ב) כנגד העיר. (ג) אפילו אם הם עשויים לשימוש, אלא שאינם קבועים ומחוברים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל הנותן מתנה - קנה את פלו".

דין זה יש לבארו בפנימיות הענינים ובהקדים:

ההבדל שבין מתנה, למכר וירושה הוא, שבמכר וירושה צריכה להיות שייכות ואחזקה ללוקח או ליורש, שהרי הירושה היא דווקא בקרובו של המוריש, ומכירה היא לזה ששילם מנכסיו תמורת הדבר הנמכר. מה שאין כן במתנה אפשר שלא תהיה למקבל שום שייכות ואחזקה למתנה הניתנת לו וכל נתינתה היא רק מצד חסדו וטובו של הנותן. ואף שגם במתנה יש לכאורה שייכות של המקבל כמ"ש חז"ל "אי לאו דעביד ל' נייחא לנפשי לא הוה יהיב ל' מ"מ מדובר בעבודה כזו שרק גורמת "נייחא" ונטיית הנפש של הנותן אל המקבל אבל אין עבודתו מכריחה קבלת המתנה ואינו יכול תבוע קבלת המתנה בשביל עבודתו, כיון שהמתנה אינה מערכה ומהותה של העבודה כלל.

ומבואר בספרים שמתן תורה הוא בחי' מתנה שבתורה, ובברכת התורה - "ונתן לנו" "נותן התורה" קאי על כל שלושת הענינים שבתורה, ירושה, מכר ומתנה (עיי"ש). במכר, מקבל הקונה החפץ תמורת הממון ששילם וכך גם בחי' מכר שבתורה הוא חלק ההכנה שבתורה שבא לאדם על ידי עבודתו ויגיעתו, ועל בחי' זו אמרו חז"ל "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך".

גם בירושה ישנו קשר ושייכות בין המוריש ליורש שהיא רק בקרובו של המוריש.

אבל במתנה, אפשר שלא תהי' שום שייכות בין הנותן למקבל כיון שניתנת לו מצד חסדו וטובו של הנותן.

זוהי המשמעות הפנימית שבמתנה "קנה את כולך" כי בחינת מתנה שבתורה הוא מה שנותנים לאדם במתנה מלמעלה ענינים שאין אפשרות לאדם להשיגם בכח עצמו ובאים בדרך מתנה מהקב"ה, ע"ד מחז"ל "בתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה" ובענין זה "קנה את כולך" כיון שמתנה אינה תלויה בעבודה ויגיעה שלו.

לקוטי שיחות חלק י"ג ע' 115 הע' 23

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

שהיא בית רבע, אף על פי שהקנים שבה דקים וקטנים. ולא מכר ערוגה קטנה של בשמים שיש לה שם בפני עצמה, כגון שקורין לה 'בי ורד של פלוגי', ולא את השומרה שאינה עשויה בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ; ולא מכר את החרוב המרוב [על עץ צעיר], ולא את הסדן של שקמה [שקמה בוגרת], ואפלו הן דקים י; ולא מכר את הבור שבה, ולא את הגת, ולא את השוכה, בין חרובים בין שלמים טו.

(יב) בין אם מכר את השדה ב'סתם' ובין אם אמר לו שמוכר את השדה 'היא וכל מה שבתוכה'. (יג) והסיבה שהוא לא מכר את כל אלו, מכיוון שהם לא נחשבים חלק מהשדה, אלא יש להם חשיבות בפני עצמם. (יד) מלשון שאין מים בבור, ואין יין בגת, ואין יונים בשוכה. (טו) והסיבה שכל אלו אינם נמכרים, מכיוון שהם מקום נפרד ואינם חלק מהשדה.

ד. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי שילך בה עד אותו הבור או הגת או השוכה שנסמך לו בתוך השדה טז; ואם פרש ואמר לו: 'חוצץ מאלו', אינו צריך לקח לו דרך י.

טז) מכיוון ש'כל המוכר בעין יפה הוא מוכר', אין אומרים שהמוכר השאיר לעצמו גם את הדרך אליהם. (יז) מכיוון שהתנאי 'חוצץ מאלו' הוא מיותר שהרי בכל מקרה הם נשארים אצלו, והסיבה שהוא הוסיף את התנאי זה לרבות דבר נוסף, שגם הדרך אליהם תישאר שלו.

ה. כמה דברים אמורים"? במוכר; מפני שהיה ללוקח לפרש ולא פרש, אין לו אלא את אלו. אבל הנותן מתנה - קנה את פלו, בין בשדה, בין בבית, בין פחצר, בין בבית הפד. כללו של דבר: הנותן קרקע - קנה המקבל כל המוכר לה, עד שיפרש כא.

(יח) שישנם דברים שאינם כלולים במכירה, למרות שהם מתשישי הדבר הנמכר. (יט) מכיוון שהקונה משלם כסף בעבור הקניה, הוא לא מתבייש מהמוכר, ועלין לפרט את כל התנאים במכירה. (כ) מכיוון שמקבל המתנה מתבייש לומר לנותן, שיפרט לו בדיוק את פרטי המתנה. (כא) הנותן, שאינו כולל במתנה דבר מסוים.

ו. וכן האחין שחלקו י, וזכה אחד מהן בשדה י
- זכה בכל י. המחזיק בנכסי הגר - החזיק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ' מרחשון - ספר קנין - הלכות מכירה קמג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להגיע מהספינה לחוף, שטים על גבי ספינה קטנה.
(ב) שמשמש בהם, לצורכי מלאכת הספינה.

ב. המוכר את הקרון [משא] - לא מכר את הפירות, בזמן שאינן קשורות עמו; מכר את הפירות, לא מכר את הקרון. מכר את הצמד [העול שבצוואר השור], לא מכר את הבקר; מכר את הבקר, לא מכר את הצמד, ואפילו במקום שקורין מקצתם לצמד 'בקר'.

(ג) שמוליכות את הקרון.

ג. המוכר • את העל, המוכר . . הבקר א"א אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה שאין הטעם שלה ברור והרב ז"ל לא הביא אותה.
מכר את הפרה; מכר את הפרה, לא מכר את העל. מכר את העגלה, מכר את הבקר; מכר את הבקר, לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה בכל אלו הדברים וכיוצא בהן.

(ד) ולמרות שהקונה שילם סכום גדול שראוי גם לקניית השור וגם לקניית העול, אין זה ראיה שלזה הייתה כוונתם, אלא הוא קונה רק את מה שסיכמו במפורש. (ה) שהלשון המקובלת, נוגדת לראיית הדמים.

ד. וכן המוכר את החמור - מכר את המרדעת [=כר] ואת האקר, אף על פי שאינן עליו; אבל לא מכר את השקי, ולא את מרפכת הנשים, אפילו היו עליו בשעת המקרה.

(ו) ששמים בתוכו משא. (ז) כיסא פתוח מצד אחד ומוקף מחיצות משלושת הצדדים האחרים, ומניחים אותו על החמור, כדי שהאישה תשב עליו בצניעות. (ח) כי סתם חמור מיועד לרכיבת גברים, ולא לרכיבת נשים ונשיאת משאות.

ה. ואין הדמים ראיה ^ט - שאם טעה בכדי שהדעת נוטה, יש לו הונאה או בטול מקח^י כדין כל מוכר ולוקח; ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה^י, לא בטל המקח, שזו מתנה נתן לו, ואין לו אלא החמור בלא שקים. וכן כל פיוצא בזה, אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

(ט) כלומר, שאם הקונה שילם סכום יותר גבוה משווי הדבר הנמכר, אין אומרים שזה ראייה שהתכוון לכלול במכירה זו עוד דברים. (י) שהטעות אינה מופרזת, ואפשר להניח שהקונה טעה ושילם יותר ממה שצריך, מתוך אי הבנה. (יא) אין אנו אומרים שהתוספת בדמים באה לכלול תוספת

בשדה, זכה בכלל. והמקדיש את השדה, הקדיש את כלן.

(כב) בנייהם, את ירושת אביהם. (כג) שתתהיה חלקו בירושה. (כד) בכל הדברים המחוברים. (כה) שמת, ואין לו יורשים, שנכסיו הפקר, וכל הקודם ועושה בהם קנין זכה. (כו) כי המקדיש, מקדיש בעין יפה ובוודאי בכוונתו להקדיש כמה שיותר.

ז. אף במוכר ולוקח, אין כל אלו הדברים וכיוצא בהן מענינים אמורים, אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו. אבל במקום שנהגו שהמוכר כף מכר כף - הרי זה מכור, וסומכין על המנהג.

(כז) שהתבאר לעיל, מה נכלל במכירה ומה לא נכלל.

וכן מקום שאין קורין 'בית' אלא לבית לבדו, או שקורין 'בית' לבית ולכל שסביבותיו ולכל שעל גביו - הולכין אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר, או שדה, או עיר, או מטלטלין - בכל הולכין אחר השמות הערוכות בפי הכל.

ח. וזה עקר גדול בכל דברי משא ומתן: הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום, ואחר המנהג. אבל מקום שאין בו מנהג ידוע, ולא שמות מיוחדין, אלא יש שקורין כף ויש שקורין כף - עושים כמו שפירשו חכמים בפרקים אלו.

פרק בז

דברים שנכללים במכירת ספינה, בהמה ועבדים.

א. המוכר את הספינה - מכר את התרן, ואת הגס [=מפרשים], ואת העגנין שלה, ואת כל המשוטין המנהיגין אותה, ואת הפכש והאסכלה [=מין סולם] שעולין בהם לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים שבתוכה.

אבל לא מכר את הבצית, והיא הספינה הקטנה שהולכין בה על המים הקרובים ליבשה^א; ולא מכר הדוגית, והיא הספינה הקטנה שעדיין בה המלחים את הדגים; ולא מכר את העבדים העושין בהן, ולא את המרצופין [=שקי הסחורה], ולא את הסחורה שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי כלן מכורין.

(א) והספינה הגדולה לא יכולה לשוט שם, וכאשר רוצים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בִּינְיָהּ; וְכֵן הִדִּין בְּכָל אֶבֶר שְׁאִין הַנְּשָׁמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ. אָמַר לוֹ: 'רֹאשׁ פָּרָה זוֹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - לֹא מְכָר אֶלָּא הָרֹאשׁ בַּלְבָּד, שֶׁהָרִי רֹאשָׁה נִמְכָּר תָּמִיד בַּמְטָבְחִים.⁹

(ז) שאם יחתוך את האיבר הזה הוא ימות, הרי זה מכר חציו. (יח) שרגילים למכור את הראש של הפרה בנפרד מכיוון שהוא ראוי לאכילה, אבל ראש העבד או ראש החמור שהם אינם ראויים לאכילה, לא מוכרים אותם בנפרד, וכוונתו הייתה למכור את חציו.

ט. מְכָר אֶת הָרֹאשׁ בְּכֹהֶמָה גָּסָה [בְּקָר], לֹא מְכָר אֶת הָרִגְלִים; מְכָר אֶת הָרִגְלִים, לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ. מְכָר אֶת הַקֶּנֶה, לֹא מְכָר אֶת הַכֶּבֶד; מְכָר אֶת הַכֶּבֶד, לֹא מְכָר אֶת הַקֶּנֶה.¹⁰ אֲבָל בְּכֹהֶמָה דָּקָה - מְכָר אֶת הָרֹאשׁ, מְכָר אֶת הָרִגְלִים;¹¹ מְכָר אֶת הָרִגְלִים, לֹא מְכָר אֶת הָרֹאשׁ.¹² מְכָר אֶת הַקֶּנֶה, מְכָר אֶת הַכֶּבֶד; מְכָר אֶת הַכֶּבֶד, לֹא מְכָר אֶת הַקֶּנֶה.

(יט) כי בגלל החשיבות של הבקר, מוכרים כל איבר בפני עצמו. (כ) כי הם טפלות, ביחס לראש. (כא) כי הראש יותר חשוב מהם, ואינו טפל להם.

י. הַמוֹכֵר אֶת הַבּוֹר, לֹא מְכָר אֶת מִימָיו; מְכָר אֶשְׁפָּה, מְכָר אֶת זִבְלָהּ. מְכָר פְּוֶרֶת, מְכָר אֶת הַדְּבוּרִים; מְכָר שׂוֹבָךְ, מְכָר אֶת הַיּוֹנִים.

יא. אֵל יִלּוּז [יסור] מַעֲיִיף הַעֶקֶר הַגָּדוֹל בַּדְּבָרִים אֵלוֹ - שֶׁהוּא מִנְהַג הַמְדִּינָה, וְהַשְׁמוֹת הַיְדוּעִים בִּיחִיד לְכָל דָּבָר וְדָבָר. וּבְמָקוֹם שְׁאִין מִנְהַג, וְלֹא שֶׁמִּכָּל אוֹמְרִים אוֹתוֹ בִּיחִיד בְּלֹא שְׁתוּף¹³ - הוֹלְכִין אַחֵר אֵלּוֹ הַפְּלִלוֹת שֶׁבְּאֵרֵי חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרֵינוּ.

(כב) אלא משתמשים בשם הזה, לכמה דברים.

בחפצים, אלא שהתכוון באמת רק לנושא המכירה, ואשר לעודף דמים שנתן - היה זה מחמת טעות. וזה כלול במסגרת "אונאה", ולכן הדין הוא כמו בכל אונאה. (יב) אם ההפרש הוא ב"שתות". (יג) שההפרש הוא מוגזם, ואין להניח שהיתה כאן טעות, כי אין אדם טועה עד כדי כך.

ו. הַמוֹכֵר אֶת הַשְּׁפָחָה - מְכָר פְּלִים [=בגדים] שְׁעָלֶיהָ, אֶפְלוֹ הֵן מֵאָה; אֲבָל לֹא מְכָר לֹא אֶת הַשִּׁירִים [=שרשראות], וְלֹא אֶת הַנְּזָמִים, וְלֹא אֶת הַטְּבָעוֹת, וְלֹא אֶת הַקֶּטְלָאוֹת [תכשיט] שֶׁבְּצִנּוֹאָרָהּ. וְאִם אָמַר לוֹ: 'שְׁפָחָה וְכָל מָה שְׁעָלֶיהָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ עָלֶיהָ פְּלִים שֶׁל מֵאָה מְנָה, הָרִי פֶלֶן מְכוּרִין.

ז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שְׁפָחָה מַעֲבֶרֶת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', 'פָּרָה מַעֲבֶרֶת אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - מְכָר אֶת הַזֶּלְדִּי. 'שְׁפָחָה מְנִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', 'פָּרָה מְנִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - לֹא מְכָר אֶת הַזֶּלְדִּי;¹⁴ 'חֲמוֹר מְנִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ' - מְכָר אֶת הַסֵּחִי [חמור יונק], שְׁאִין אָדָם קוֹנֶה חֲמוֹרָה לַחֲלָבָהּ.¹⁵

(יד) ולזה הייתה כוונת המוכר, כשאמר שהיא מעוברת. (טו) כי כוונת המוכר, שהקונה יוכל להשתמש בחלב הפרה, והשפחה תניק את בנו. (טז) כי החלב שלה אינו ראוי לכלום.

ח. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ:

'רֹאשׁ • עֶבֶד זֶה', או 'רֹאשׁ חֲמוֹר זֶה מְכוּר לָךְ' - הָרִי זֶה מְכָר חֲצִיו; וְכֵן הִדִּין בְּכָל אֶבֶר שֶׁהִנְשָׁמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ.¹⁶ אָמַר לוֹ: 'יָד עֶבֶד זֶה', או 'יָד חֲמוֹר זֶה מְכוּר לָךְ' - מְשַׁמְנִין [=מעריכים השווי]

השנת הראב"ד

ראש עבד זה א"א דבר זה מצא אותו במסכת ערכין ראש עבד זה הקדש ראש חמור זה הקדש וההקדש שותפין בו ראשו של עבד זה ראשו של חמור זה מכור לך משמנים ביניהם והעמידה שם בקדשי מזבח ושומר יהא קדוש לדמיו וע"ש פרק (האומר משקלי עלי) (הכל מעריכין).

משנה

ומעשה בבכור שהלחי התחתון שלו היה עורף על העליון, וישאל רבן גמליאל לחכמים האם נחשב מום, ואמרו הרי זה מום. ובגמרא יתבאר לאיזה דין הביאה המשנה ראייה ממעשה זה.

גמרא

שנינו במשנה: מעשה בבכור שהיה הלחי התחתון עורף על העליון ואמרו חכמים שהוא מום. מבררת הגמרא: מאי תנא

⁹ דִּקְתָּנִי וּמַעֲשֶׂה - איזה דין שנינו במשניות הקודמות שעליו שנינו הוכחה ממעשה זה. מבארת הגמרא: מַשּׁוּם דִּקְתָּנִי בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁרַבִּי אֵילָא הוֹסִיף מוֹם שֶׁל 'פִּיז דּוֹמָה לַחֲזוֹר', וּפְלִיגִי רַבֵּנָן עָלֶיהָ דְּרַבִּי - ונחלקו חכמים על רבי אילא ואמרו ששנינו זה אינו נחשב מום, וְקִאֲמַרִּינָן - ועל כך אמרו בני הישיבה במשנתנו, כִּי פְּלִיגִי רַבֵּנָן עָלֶיהָ דְּרַבִּי - כל מה שנחלקו חכמים על רבי אילא ואמרו שאין זה מום, הוא רק באופן ששפתו עֲלִינָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, אֲבָל באופן שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֲלִינָה, גַּם חֲכָמִים מוֹדִים שֶׁהִי זֶה מוֹם.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ד מרחשון ~

הלכות אסורי ביאה

פרק ו

דיני דם נידה ודם זבה.

א. דם הנדה, ודם הזבה, ודם הקלשי [שלפני לידה], ודם היולדת, ודם טהר של יולדת - כלו דם אחד הוא, ומן המקור הוא בא, ומעין אחד הוא. ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו, ותהיה רואה דם זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.

ב. פיצד? כשתראה האשה דם תחלה [=כפעם הראשונה בחייה], או כשתראה בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו נדה כל שבעת הימים, בין ראית כל שבעה בין שלא ראית אלא טפה ראשונה בלבד; ראית דם ביום השמיני - הרי זה דם זבה, מפני שהוא בלא עת נדתה.

ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים שבין וסת נדה ווסת נדה, הרי הוא דם זבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.

(א) ממתי שמסתיים זמן הנידה, לזמן שבו מתחיל זמן הנידה הבא.

ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן הנקראין 'ימי נדתה', בין ראית בהם דם בין לא ראית. ומפני מה נקראין 'ימי נדה'? מפני שהם ראויין לנדח, וכל דם שתראה בהן - דם נדה יחשב.

ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבועה - הן הנקראין 'ימי זבתה', בין ראית בהן דם בין לא ראית. ולמה נקראין 'ימי זבה'? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן - דם זבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו, שהם ימי נדתה וימי זבתה.

ו. כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד

שתמות, או עד שיעקר הוסת ליום אחר - תספור לעולם שבועה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר, שבועה ואחריהן אחד עשר; ותזהר במנין, כדי שתדע בעת שתראה דם, אם בימי נדה ראית או בימי זבה; שכל ימיה של אשה כן הן, שבועה ימי נדה ואחד עשר ימי זבה, אלא אם כן הפסיקה הלדה, כמו שיתבאר.

ז. אשה שראת דם בימי זבתה יום אחד בלבד, או שני ימים זה אחר זה - נקראת 'זבה קטנה', ונקראת 'שומרת יום כנגד יום'. ואם ראית שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו זבה גמורה, והיא הנקראת 'זבה גדולה', ונקראת 'זבה' סתם, שנקאמר³⁸: "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים"; ומעוט "ימים" שנים, "רבים" שלשה.

(ב) שצריכה לשמור את היום שבא אחריו כשהוא נקי, ואז יכולה להיטהר. (ג) שצריכה לספור שבועה ימים נקיים ואז לטבול.

ח. אין בין זבה גדולה לזבה קטנה, אלא ספירת שבועה והבאת קרבן - שזבה גדולה צריכה לספור שבועת ימים נקיים, וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד; וזבה גדולה מביאה קרבן כשתטהר. אבל לענין טמאה ואסור ביאה, שתייהן שוות.

ט. פיצד? ראית דם בימי זבתה, בין שראית בתחלת הלילה בין שראית בסוף היום - הרי אותו היום כלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מעת שראית עד ששקעה החמה; ומשמרת כל הלילה. אם לא ראית כלום בלילה - משפמית למחר וטובלת אחר שתנץ החמה, ומשמרת כל היום; אם לא ראית כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מתרת לבעלה לערב.

(ד) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

י. ראית דם גם בשני, בין ביומו בין בלילו אחר שטבלה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל ליל

קמו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"ד מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע - שטמא.
י) אותו יום שיצא ממנה שכבת הזרע, לא נמנה כחלק מימי השבעה, וצריך להוסיף עוד יום נקי.

ראת דם בעשירי מימי זיבתה, ובאחד עשר, ובשנים עשר - אף על פי שראת בשלשה ימים זה אחר זה - אינה זבה גדולה, אלא יצאת מזיבות קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת ימי נדתה, והרואה בימי נדתה אינה זבה, כמו שבארנו.

יז. ומה הוא זה שכתוב בתורה "או כי תזוב על נדתה"⁴⁰? שאם ראת שלשה ימים סמוך לנדתה, הרי זו זבה; כגון שראת בשמיני לנדתה ובתשיעי ובששירי, שהם ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהם ימי זיבתה.⁴¹

יא) שמשמעות הפסוק שהיא יכולה להיות זבה בנוסף לנדתה. יב) בימים אלו היא יכולה להיות גם נידה וגם זבה. כגון שראתה דם ביום השביעי לנדתה, ואחר כך ראתה דם בשמיני, תשיעי ועשירי - שאז הופכת לזבה גדולה, למרות שהיא טמא כבר בנידה.

ראת דם באחד עשר מימי זיבתה, וטבלה לערב שהוא ליל שנים עשר, ושמשה מטתה - אף על פי שהיא טמאה

השגת הראב"ד מפני . . . הקרבן א"א וקראוהו גרגון וצריך שימור לאותו יום ואפי' לאחר [כמה] ימי נדה ואם עבר עליה יום אחד נקי מתוך שבעת ימי נדה עולה לה לשמור אותו יום י"א שראתה בו.

שאיין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זבה.⁴² הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.

יג) היות שאם היא תראה דם ביום השנים עשרה, זה לא יצטרף לראיית הדם ביום האחד עשרה כדי להפוך אותה לזבה, כי מהיום השנים עשרה זה כבר דם נידה.

יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתגן החמה - הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זבה קטנה; ואם עבר ובעלה, שניהן פטורין מכלום. ואפלו ראת דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר - אין בכך כלום, שזה דם נדה הוא, ואינו מצטרף ליום שלפניו.

יט. ראת דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות,⁴³ וראת בתשיעי ובששירי - הרי זו ספק זבה טי: שמה

שלישיה. אם לא ראת - משקמת למחר וטובלת אחר שתגן החמה, ומשמרת כל היום; אם לא ראת ביום - הרי זה יום אחד טהור כנגד שני ימים הטמאים, ומתרת לבעלה ערב.

ה) שאם תראה דם תהא זבה גדולה למפרע.

יא. ראת דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו - הרי זו זבה גדולה, וצריכה לספור שבעה ימים טהורים בלא דם, שנאמר³⁹: "וספרה לה שבעת ימים, ואחר תטהר". וטובלת ביום השביעי אחר הגן החמה, והרי היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה קרבנה - שתי תורים, או שני בני יונה.

יב. זבה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור, או זבה גדולה שטבלה בליל שביעי - פאלו לא טבלה, והרי היא כנדה שטבלה בתוך שבעה.

יג. הפא על זבה גדולה ביום השביעי של ספירה אחר שטבלה, או על זבה קטנה ביום השמור אחר שטבלה - פטור מן הכרת; פיון שטבלה בזמן הראוי לטבילתה, טהורה. ואשה זו תרבות רעה, שהרי בעילתה ומקצעה תלויין.

ו) כלומר, לימוד וחינוך רע. ז) תלוי ועומד עד לסוף היום, כי אם היא תראה דם, יתברר למפרע שהיא הייתה טמאה.

יד. פיצד הן תלויין? אם נשלם היום אחר הטבילה ולא ראת דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה טהור, ובעילתה אחר הטבילה אין חיבין עליה כלום.⁴⁴ ואם ראת דם ביום זה אחר שטבלה - נמצאת זבה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע טמא, והיא ובעלה חיבין בקרבן. ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק.

ח) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג.

טו. זבה שספרה ששת ימי נקיים ובשביעי ראת דם - אפלו סמוך לשקיעת החמה - סתרה הכל, וחוזרת למנות מאחר היום הטמא שבעת ימי נקיים.

טז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה ט - סותרת יום אחד, מפני שהיא כזב שראה קרי, שפותר יום אחד.

39. ויקרא-מצורע, טו, כח. 40. ויקרא-מצורע, טו, כה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ט"ו מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּדִקָּה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְזִיבְתָּהּ וּמִצָּאָה שְׁפֶסֶק הַדָּם, וְלֹא בְּדִקָּה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִימֵי הַסְּפִירָה, וּבְשָׁבִיעִי בְּדִקָּה^ט וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָהָרָה. וְהוּא הַדִּין לְזָב בְּכָל אֵלּוּ הַבְּדִיקוֹת, שֶׁהוּא טָהוֹר, וְעָלוּ לוֹ יְמֵי הַסְּפִירָה.

(ט) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא בתחילתם.

כג. כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא סֹפֵק נָדָה סֹפֵק זָכָה - צְרִיכָה לִישֹׁב שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים מִסֹּפֵק, וְטוֹבֵלֶת בְּלֵיל שְׁמִינִי, וְאַחֲרַיָּה בֶּן תַּהֲנֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ; וּמִבִּיאָה קֶרֶבֶן זָכָה וְאִינוּ נֶאֱכָל, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקְוָמוֹ.

(כ) כנדה שאינה טובלת ביום.

~ יום שני ט"ו מרחשון ~

פֶּרֶק ז

דיני דם קושי, יולדת בזוב, ונשים הרואות דם לסירוגין כל ימהם.

א. מַעֲבֵרַת שֶׁהִתְחִילָה לְהִצְטַעַר, וְאֶחָזִיזָה חֲבֵלִי לָדָה^א, וְהִתְחִיל הַדָּם לָצֵאת קֹדֶם שֶׁתֵּלַד - אוֹתוֹ הַדָּם, הוּא הַנִּקְרָא 'דָּם הַקָּשִׁי'. הֵיאָךְ דִּינוֹ? אִם בָּא בְּיָמֵי נִדְתָּהּ - הָרִי הוּא דָם נָדָה, וְהָרִי זֶה טָמְאָת נָדָה. וְאִם בָּא בְּיָמֵי זִיבְתָּהּ - הָרִי זֶה טָהוֹרָה, שְׁנֶאֱמַר בְּזָכָה^ב: "דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׂרָה" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [=מסורה בעל פה] לְמַדּוֹ, זֹכָה מַחֲמַת עֲצָמָה, וְלֹא מַחֲמַת וָלֵד; וּבִלְבָד שֶׁתֵּלַד וָלֵד חֵי; אֲבָל אִם הִפִּילָה - אֵין קָשִׁי לְנִפְלִים.

(א) כאבי אשה העומדת ללדת נקראים חבלי לידה.

אֲפִלּוּ הִנֵּה הַדָּם שׁוֹתֵת וְיִוָּרֵד עִם הַחֲבָלִים וְהִצְטַעַר אֶרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם שֶׁתֵּלַד - הָרִי זֶה דָם קָשִׁי, וְטָהוֹר; אֲבָל אִם הִתְחִיל הַדָּם קֹדֶם הַלָּדָה בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם אוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה דָם זִיבָה, וְהָרִי הִיא יוֹלֶדֶת בְּזוֹבֵב.

(ב) כלומר, יש לה דין זכה. ואם ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי היא זכה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זכה קטנה.

רִאִיָּה רִאשׁוֹנָה בְּלֵיל שְׁמִינִי הִיְתָה, וְנִמְצָאָת שְׂרָאָת שְׁלִשָּׁה יָמִים זֶה אַחֲרֵי זֶה בְּתַחֲלִיל יְמֵי זִיבְתָּהּ.

(יד) מרגע שתשקע החמה ועד שיצאו שלושה כוכבים, והוא ספק יום ספק לילה ודנים בו להחמיר בכל מקום לפי עניינו. (טו) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל, ככל קרבן הבא על הספק.

וְכֵן אִם רָאָת דָּם בְּתִשְׁעֵי וְעֶשְׂרֵי מִימֵי זִיבְתָּהּ, וְרָאָת בְּסוֹף יוֹם אֶחָד עָשָׂר בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת - הָרִי זֶה סֹפֵק זָכָה: שְׁמָא רִאִיָּה אַחֲרֻנָּה בְּיוֹם אֶחָד עָשָׂר הִיְתָה, וְהָרִי רָאָת שְׁלִשָּׁה יָמִים זֶה אַחֲרֵי זֶה בְּיָמֵי זִיבְתָּהּ.

כ. נָדָה שֶׁבְּדִקָּה עֲצָמָה בְּתוֹךְ יְמֵי נִדְתָּהּ וּמִצָּאָה שְׁפֶסֶק הַדָּם, וְאֲפִלּוּ פֶסֶק בְּשָׁנִי לְנִדְתָּהּ, וְשִׁנְגָּה אוֹ הַזִּידָה וְלֹא בְּדִקָּה עַד לְאַחֲרֵי נִדְתָּהּ^ט בְּיָמִים רַבִּים, וּכְשֶׁבְּדִקָּה מִצָּאָה טָמֵא - אֵין אוֹמְרִים: 'שְׁמָא כָּל אוֹתָן הַיָּמִים הִיְתָה טָמְאָה', אֲלֵא כָּל אוֹתָן הַיָּמִים שְׁלֹא בְּדִקָּה בְּחֻזְקַת טָהָרָה^י.

(טז) לאחר שבעת ימי נדתה. (יז) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה זכה, וטובלת לנדתה ותיטרה.

בְּדִקָּה עֲצָמָה וּמִצָּאָה טָמֵא, אֲפִלּוּ בְּדִקָּה בְּשָׁבִיעִי לְנִדְתָּהּ, וּבֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת לֹא בְּדִקָּה עֲצָמָה כְּדִי לַפְּרֹשׁ מִטָּמְאָת נָדָה, אֲלֵא הַמְתִּינָה יָמִים, וְאַחֲרַיָּה בֶּן בְּדִקָּה וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זֶה סֹפֵק זָכָה; וְאִם מִצָּאָה טָמֵא - הָרִי זֶה זָכָה וְדֹאִית; שְׁפִינֹן שֶׁבְּתַחֲלֵל מִצָּאָה טָמֵא וּבְסוֹף טָמֵא, הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׁלֹא פֶסֶק הַדָּם. וְיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל נָדָה - אֵף עַל פִּי שְׁמֻעָה בּוֹ טָהוֹר, הָרִי זֶה כְּמוֹ שְׁמֻעָה טָמֵא, שְׁיוֹם רִאשׁוֹן כִּלּוֹ הַחֻזֵּק הַמַּעֲיֵן פְּתוּחַ.

כא. זָכָה שֶׁבְּדִקָּה עֲצָמָה בְּרִאשׁוֹן מִימֵי הַסְּפִירָה וּמִצָּאָה טָהוֹר, וְלֹא בְּדִקָּה עַד יוֹם שְׁבִיעִי וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָהָרָה, וְכֵאלּוּ בְּדִקָּה כָּל שְׁבַעָה וּמִצָּאָה טָהוֹר.

כב. וְכֵן אִם בְּדִקָּה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִימֵי הַסְּפִירָה וּמִצָּאָה טָהוֹר, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי^י וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָהָרָה.

(יח) אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק בתחילתם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. **פיצד?** הרי שראת דם שלשה ימים, וספירה שבעת ימי נקיים - הרי עשרה, ועדין היא אסורה עד ליל חמשה עשר; שכל ארבעה עשר היא כנדה. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב לספירת שבועה, אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה עשר של נקבה? מפני שימי לדתה וימי נדתה שאינה רואה כהן, עולין לה לספירת שבועה, כמו שיתבאר.

(ז) בלית נקיבה.

ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהרה, אלא כל דם שתראה פדום זיבה הוא; אבל אם ספירה שבעת ימי נקיים, ושלמו ארבעה עשר של נקבה, וטבלה, ואחר כך ראת דם בתוך ארבעים של זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהרה.

(ח) שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם זיבה.

ח. ספירה שבעת ימי נקיים ולא טבלה, ואחר כך ראת דם - הרי זו טובלת, ומתרת לבעלה מיד; שכל ימי טהרה אינן ראיות לא לנדה ולא לזיבה. אבל עצמו של דם - טמא ומטמא כדין דם הנדה, עד שתטבל.

(ט) בגלל הטומאה הקודמת שעדיין לא נטרה ממנו.

ט. היולדת נקבה, ולאחר ארבעה עשר שלה נתעברה, והתחיל דם הקשי לבא לה בתוך שמונים - הרי הוא דם טהרה, אף על פי שאין קשי לנפלים; שכל דמים שתראה בתוך ימי טהרה, טהור הוא עד שתפיל הולד. וכשתפיל - תהיה טמאת לדה, אם הפילה זכר טמאת זכר, ואם הפילה נקבה טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי מלאה מולד שני; אפלו היו תאומים, והפילה היום אחד, והפילה האחר אחר כמה ימים - מונה לשני ימי טמאה וימי מלאה.

[ימי מלאה = ימי דם טהרה].

(י) שמטהרים אותה לא משום דם קושי אלא מפני שזה דם טהרה. (יא) ימי טמאה - שבע לזכר וארבע עשרה לנקבה, וימי טהרה - שלושים לזכר, וששים ושש לנקבה.

י. זבה • שפסק זובה, והתחילה למנות שבעת ימי נקיים, ובא לה דם קשי בתוך ימי נקיים - אינו סותר, וימי הקשי עולין לה לענן שבועה^ב; וכן אם ילדה בשבועת ימי

ב. כמה דברים אמורים? בשלא פסקו הצירים והחבלים והצער, אלא מתקשה והולכת עד שילדה. אבל אם ראת דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה בצער וחבלים, ופסק הצער ורוח לה מן החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת ארבע ועשרים שעות - אף על פי שלא פסק הדם, ואף על פי שחזר הצער והחבלים אחר ארבע ועשרים שעה - הרי זו זבה; שאילו היה הדם מחמת הולד, לא פסק הצער ולא החבלים; ואם ילדה אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

ג. ראת יום אחד בלא צער ושנים בקשי, וילדה, או שנים בלא צער ויום בקשי, וילדה, או יום בקשי ויום בלא צער ויום בקשי, וילדה - אינה יולדת בזוב; אבל אם ראת יום אחד בקשי ושנים בלא צער, וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער, וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער, וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי הסמוך ללדה, אין זו יולדת בזוב; שפי [=זמן רוגע] סמוך ללדה, הרי זו יולדת בזוב. ד. חל שלישי לראיתה להיות ביום הלדה - אפלו כל היום כלו בשפי, אין זו יולדת בזוב, שהרי יום הלדה סמוך לקשי. ראת שני ימים, ובשלישי הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק זבה וספק יולדת.

(ג) מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - היום שמביא לידי זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לך קושי גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב. (ד) האם הפילה ולד או נפל. (ה) כלומר, ספק יולדת שמא הפילה ולד, וספק זבה, שמא הפילה נפל וראתה דם ואז היא זבה גדולה.

ה. פיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישוב שבעת ימי נקיים, וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה, ואחר כך יהיה לה דם טהרי; ומביאה קרבן זבה וקרבן יולדת.

(ו) עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה.

לפיכך, אם ילדה זכר - אפלו פסק הדם ביום הלדה, סופרת שבעת ימי נקיים, וטובלת. ואם ילדה נקבה, וספירה שבעת ימי נקיים, ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאתריהן - הרי זו טובלת, ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה עד ליל חמשה עשר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נָקִיִּים - אֵין הַלֵּדָה סוֹתֶרֶת, וַיְמִי הַלֵּדָה עוֹלִין לָהּ לְמַנְּנָן שְׁבַעָה^{יב}, וְאָף עַל פִּי שְׁהִיא טְמֵאָה בָּהֶן, שְׁנֵאמַר^{יג}: "וְאִם טָהֳרָה מִזִּבְחָהּ" - בִּינוֹן שְׁטָהֳרָה מִזִּבְחָהּ, אָף עַל פִּי שְׁהִיא טְמֵאָה טְמֵאָה אַחֲרֶת, כְּגוֹן טְמֵאָת לֵדָה, אוֹ טְמֵאָת נְדָה, אוֹ טְמֵאָת צָרַעַת - הָרִי זֶה סוֹפֶרֶת בָּהֶן; וְאֵין טְמֵאוֹת אֱלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן סוֹתֵרִין הַסְפִּירָה.

יב) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן עולים ימי הקושי למנן השבעה. יג) כשלא ראתה בהם דם.

יד) ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרין, יתבאר לך זה שאמרו חכמים:

הָאִשָּׁה שֶׁחֲזָקָה כָּל יְמֶיהָ, יוֹם תִּרְאָה דָּם וַיּוֹם לֹא תִרְאָה דָּם - בְּתַחֲלָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת בְּלִיל שְׁמִינִי וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחֲרֵי יְמֵי נְדָתָהּ; וּמְשַׁמֶּשֶׁת בְּכָל שְׁמוֹנֶה עָשָׂר יוֹם אַרְבַּע לַיְלוֹת בְּלַבְדָּא, וְאֵינָה יְכוּלָה לְשַׁמֵּשׁ בְּיָמִים, שֶׁהֵיכָן הַטָּהוֹר הוּא שְׁמוֹר לַיּוֹם הַטְּמֵא^{יד}. לְפִיכָךְ, אִם הִיתָה רוֹאָה הַדָּם בְּכָל יוֹם טְמֵא מִתַּחֲלַת הַלַּיְלָה - אֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת אֲלָא בְּשְׁמִינִי בְּלַבְדָּא, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחֲרֵי נְדָתָהּ.

ט) בראיה ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. כ) שהרי בשביעי טבלה לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת בלילה וביום השמיני. והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר בחשבון של אחד-עשר ימי זיבה, ויום העשירי הוא יום השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה. כא) מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור ל-יא, יג, טו ו-יז. כב) כי צריכה לשמור יום כנגד יום. כג) ששאר הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסורה לשמש פן תראה דם.

טו) היתה רואה שני ימים טמאים ושני ימים טהורים - משמשת בשמיני, ובשנים עשרי, וששה עשר, ויום עשרים.

כד) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי זיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום השנים-עשר וגם בלילה שלפניו, והימים יג-יד שהיא רואה בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור, ומותרת ביום טז, וימי יז-יח הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר הוא יום השימור, ומותרת ביום העשרים ובלילה שלפניו.

טז) היתה רואה שלשה ימים טמאים^{טז} ושלושה טהורים - משמשת שני ימים מהשלשה הטהורין שאחר ימי נדתה, שהאחד מהן שמור לשנים

יב) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן עולים ימי הקושי למנן השבעה. יג) כשלא ראתה בהם דם.

יא) ימי לדתה ימי נדתה - אם לא ראת בהם דם - הרי אלו עולין לה לספירת שבעת ימי נקיים; ואם ראת בהם דם - אין עולין לה ימי הראיה, ולא סותרין כל הימים, אלא משלמת על הימים שספרה, כשיפסק הדם; שאין סותר הפל אלא ראיה של זוב, אבל אלו סותרין יומן בלבד.

יב) מאחר שתבין כל העקרין שבארנו, יתבאר לך מה שאמרו חכמים, שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחד יום מאה וארבעה עשר יום, ולא תהיה זבה [גדולה]. כיצד? שנים לפני נדתה^{יז}, ושבעה ימי נדתה, ושנים לאחר ימי נדתה^{יח}, וארבעה עשר קשי, ושמונים של נקבה, ושבעה ימי נדה, ושנים אחר ימי הנדה^{יט}.

יד) שני ימים האחרונים של ימי זיבה. טו) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. טז) שני ימים הראשונים של ימי זיבה.

הא למדת, שכל דם שתראה האשה אחר ימי מלאת תחלה - הוא תחלת נדתה^י, ואין משגיחין על וסתות שמקדם^{יא}; לפיכך הרואה דם בסוף ימי מלאת בין השמשות, הרי זו ספק נדה, שמא בלילה ראת הדם, שהוא תחלת ימי נדתה.

יז) הלידה מפסיקה את המניין של ימי נדה וימי זיבה, וכשמסיימים את מלאות ימי טהרה שאחרי הלידה, מתחילים מימי הנדה. יח) ואם ראתה דם אחרי ימי הטהרה שלא בשעת וסתה (שהיה לה לפני הלידה) - היא נדה.

יג) כבר בארנו, שהנדה שראת דם כל שבעה -

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

18-8, 36-26, 54-44, 72-62, 90-80, 108-98, 126-116.
 (לז) שמתחיל ביום השמיני (כי נדה, אפילו רואה כל שבעה – טובלת לערב ומותרת) והשבעה מסתיים ביום י"ד שבכל אותם ימים לא ראתה דם. (לח) שמתחיל ביום טו ומסתיים ביום כא, ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים ט"ו י"ח נקבעה לזבה גדולה. (לט) המתחיל ביום כב, ומסתיים ביום כח, שבהם לא ראתה דם, הם ימי ספירה להיטהר מזובה. (מ) השבוע השני, משמונה עשרה השבועות והוא הראשון לטהרה. (מא) של אשה שדרכה לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים.

פי' צד? שבוע חמישי - הרי היא זבה; **שבוע ששי**, שהיא בו טהורה - לספירה; **שבוע שביעי** - זבה; **שבוע שמיני** - לספירה; **שבוע תשיעי**, שהיא רואה בו - חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי זיבה; **שבוע עשירי** - לספירה; **שבוע י"א** - שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זיבה; **שבוע י"ב**, וחמשה מתחלת ימי נדה; **שבוע י"ג** - שנים משבוע שני עשר הטהור. **שבוע י"ד** - עשירי - זבה, ושבוע ארבעה עשרי - לספירה; **וכן שבוע חמשה עשרי - זבה; שבוע ששה עשרי - לספירה, ושבוע שבעה עשרי - זבה; ושבוע שמונה עשר - לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם.**

(מב) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה. (מג) המתחיל ביום לו. (מד) המתחיל ביום מג, וביום המד מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה. (מה) המתחיל ביום נ. (מו) המתחיל ביום נז וגומר ב"סג, וימי הנדה גומרים ביום סא. (מז) יום סב ו"סג. (מח) לשני הימים של זיבה, כדן שומרת יום כנגד יום. (מט) המתחיל ביום סד. (נ) אחרי טבילתה לערב כדן זבה קטנה. (נא) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. (נב) יום עא ו"עב. (נג) ששני ימים הראשונים של השבוע, משלימים לשבעת ימי נדה ואסורה לבעלה. (נד) המתחיל ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ. (נה) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. (נו) המתחיל ביום צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. (נז) המתחיל ביום קו וגומר ביום קיב. (נח) המתחיל ביום קיג, וגומר ב"קט. וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי הזיבה, ונעשית זבה גדולה.

נמצאת אומר, שפכל שמונה עשר שבועות, משמשת שמונה עשר יום^ט; ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל השמונה עשר שבועות, אחד עשר שבועות^ס, שהם שבעה ושבעים יום.

הטמאין הסמוכין לנדתה, ושוב אינה משמשת לעולם, שהרי החזקה זבה גדולה, ואין לה שבועת ימי נקיים.

(כה) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כן שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים^י וארבעה ימים טהורין^י - משמשת יום אחד^כ שאחר נדתה, ושוב אינה משמשת לעולם^{כט}.

(כו) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. (כז) ה, ו, ז, ח. (כח) יום שמיני. (כט) כי היא זבה גדולה, ואין לה שבעה נקיים.

יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים^ל וחמשה ימים טהורים^{לא} - משמשת השלשה הסמוכים לנדתה^{לב}, ושוב אינה משמשת לעולם^{לג}.

(ל) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. (לא) ו, ז, ח, ט, י. (לב) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים. (לג) שהיא זבה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

יט. היתה רואה ששה ימים טמאין^{לד} וששה ימים טהורין^{לה} - משמשת בחמשה ימים^{לז} הסמוכים לנדתה^{לח}, ושוב אינה משמשת לעולם.

(לד) ונשאר השביעי טהור. (לה) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

כ. היתה רואה^{לו} שבעה טמאין ושבועה טהורין - משמשת השבוע הראשון^{לי} הטהור הסמוך לנדתה, ויבוא אחריו שבוע טמא^{לכ}, תקבע בו זבה, והשבוע הטהור שניבוא אחריו^{לט} לספירה, ואסורה לשמש בו; ונמצאת שלא שמה מטתה בארבעה שבועות, אלא שבוע אחד^{לז}. וכן כל ימיה^מ, משמשת שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות.

(לו) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר לעיל, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור ימי נדה, שראיתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה. וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. ימי הנדה: מיום 1-7, 11-15, 19-25, 29-35, 39-45, 49-55, 59-65, 69-75, 79-85, 89-95, 99-105, 109-115. ימי זיבה:

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ז מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עֲשֶׂרָה הַטָּמְאִין - מֵהֵן שְׁבַע נִדָּה, וְשְׁלֹשָׁה יָמֵי זִיבָה; עֲשֶׂרָה הַטְּהוֹרִין - סוּפְרַת מֵהֵן שְׁבַע, וּמִשְׁמַשֹּׁת שְׁלֹשָׁה. נִמְצְאוּ יָמֵי הַשְּׁמוּשׁ שְׁלֹשָׁה, וְיָמֵי זִיבוֹת דָּמָה שְׁלֹשָׁה.

וְכֵן מֵאָה יוֹם טָמְאִין וּמֵאָה טְהוֹרִין, הַמֵּאָה הַטָּמְאִים - שְׁבַע מֵהֵן לְנִדָּה, וְשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים זִיבוֹת; הַמֵּאָה הַטְּהוֹרִין - שְׁבַע מֵהֵן לְסְפִירָה, וְשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים לְשְׁמוּשׁ. וְכֵן אֵלֶּה, וְכֵן כָּל מִנְיָן וּמִנְיָן עַל דֶּרֶךְ זֶה.

סח) בימים הטהורים. סט) כלומר, כמנין ימי טומאת זיבתה, כך יהיו מנין הימים שיכולה לשמש.

נט) בארבעה שבועות הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. סך הכל שמונה עשר יום. ס) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם בימי הזיבה.

כא. וּבִזְמַן שֶׁהִיא רוֹאָה שְׁבוּעַ טָמָא וְשְׁבוּעַ טְהוֹר - מִשְׁמַשֶּׁת שְׁמוֹנֶה עָשָׂר יוֹם, שֶׁהֵן כְּמוֹ רִבְעֵי הַיָּמִים^{סא}; וְזוֹ הִיא שְׁאֵמְרוּ חֻקִּים: 'מִשְׁמַשֶּׁת רִבְעֵי יָמִיה'.

סא) אישה שיש לה חולי זה, ששבוע טמא ושבוע טהור, היה משמשת בסך הכל שמונה עשרה ימים, שהם כרבע מהימים שמשמשת אישה שאין לה חולי זה - שבעים ושבע ימים.

כב. הִיָּתָה רוֹאָה שְׁמוֹנֶה יָמִים טָמָא וְשְׁמוֹנֶה יָמִים טְהוֹר - הָרִי זֶה מִשְׁמַשֶּׁת חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם מִתּוֹךְ אַרְבָּעִים וְשְׁמוֹנֶה יוֹם.

פִּיצֵד? שְׁמוֹנֶה טָמָא שְׁבַתְחִלָּה - שְׁבַע מֵהֵן יָמֵי נִדָּתָה, וְיוֹם אֶחָד זִיבוֹת סָמוּךְ לְנִדָּתָה; מִשְׁמַרְת לֹו יוֹם אֶחָד מִן הַשְּׁמוֹנֶה הַטְּהוֹרִין, וּמִשְׁמַשֶּׁת שְׁבַע; וְאַחֵר כִּף יָבוֹאוּ לָהּ שְׁמוֹנֶה טָמְאִין^{סב} - מֵהֵן שְׁנַיִם תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָה^{סג}, וְשִׁשָּׁה מִיָּמֵי נִדָּתָה; וְיָבוֹאוּ שְׁמוֹנֶה טְהוֹרִין^{סד} - יוֹם אֶחָד מֵהֵן תְּשֻׁלוּם יָמֵי נִדָּתָה^{סה}, וּמִשְׁמַשֶּׁת שְׁבַע שְׁנִיּוֹת; וְאַחֵר כִּף יָבוֹאוּ לָהּ שְׁמוֹנֶה טָמְאִים^{סו} - מֵהֵן אַרְבָּעָה תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָה^{סז}, וְאַרְבָּעָה מִיָּמֵי נִדָּתָה, נִמְצְאוּ זָבָה גְדוּלָּה וְצָרִיכָה סְפִירַת שְׁבַע; וְיָבוֹאוּ לָהּ שְׁמוֹנֶה טְהוֹרִים - סוּפְרַת מֵהֵן שְׁבַע, וּמִשְׁמַשֶּׁת יוֹם אֶחָד. נִמְצְאוּ מִשְׁמַשֶּׁת חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּכָל אַרְבָּעִים וְשְׁמוֹנֶה.

סב) מיום השבעה עשר. סג) שהמחזור נשלם ביום השמונה-עשר. סד) מיום עשרים וחמש. סה) יום שביעי למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. סו) אחרי שלושים ושנים ימים. סז) שמסתיימים ביום שלושים ושש.

כג. הִיָּתָה רוֹאָה תְּשַׁע יָמִים טָמָא וְתִשְׁעָה יָמִים טְהוֹר - מִשְׁמַשֶּׁת שְׁמוֹנֶה יָמִים בְּכָל שְׁמוֹנֶה עָשָׂר יוֹם לְעוֹלָם. פִּיצֵד? תְּשַׁע הַטָּמְאִים - שְׁבַע מֵהֵן לְנִדָּתָה, וְשְׁנַיִם זִיבוֹת סָמוּךְ לְנִדָּתָה; מִשְׁמַרְת לָהֵן יוֹם אֶחָד מִן הַתְּשַׁע הַטְּהוֹרִין, וּמִשְׁמַשֶּׁת שְׁמוֹנֶה וְכֵן לְעוֹלָם.

כד. הִיָּתָה רוֹאָה עֲשָׂרָה יָמִים טָמָא וְעֲשָׂרָה טְהוֹר, וּמִעֲשָׂרָה וְלִמְעָלָה, אֶפְלוּ אֵלֶּה יוֹם טָמָא וְאֵלֶּה יוֹם טְהוֹר - יִהְיֶה יָמֵי שְׁמוּשָׁה^{סח} כְּמִנְיָן זִיבָתָה^{סט}. פִּיצֵד?

~ יום שלישי ט"ז מרחשון ~

פֶּרֶק ח

דיני וסת קבוע ושאינו קבוע, ודינו אישה שטעתה בספירתה.

א. יֵשׁ אִשָּׁה שֵׁשׁ לָהּ וָסֵת, וְיֵשׁ אִשָּׁה שְׁאִין לָהּ וָסֵת, אֲלֵא לֹא תִרְגִּישׁ בַּעֲצָמָה עַד שֵׁיִצָּא הַדָּם, וְאִין לָהּ יוֹם קָבוע לְרֵאִיתָהּ. וְזוֹ שֵׁשׁ לָהּ וָסֵת - הִיא שֵׁשׁ לָהּ יוֹם קָבוע, אוּ מַעֲשָׂרִים יוֹם לְעִשְׂרִים יוֹם^א, אוּ מֵאַרְבָּעָה וְעִשְׂרִים יוֹם לְאַרְבָּעָה וְעִשְׂרִים יוֹם, אוּ פָחוֹת אוּ יוֹתֵר.

א) זמן קבוע לראיית דם. ב) כל עשרים יום היא רואה דם.

ב. וְקִדָּם שֵׁיבֹא הַדָּם, תִּרְגִּישׁ בַּעֲצָמָה; מִפְּהֶקֶת, וּמִתַּעֲטָשֶׁת, וּחֹשֶׁשֶׁת פִּי כִרְשָׁה וְשִׁפּוּלִי מַעֲיָה, וְיִסְתַּמֵּר שְׁעַר בִּשְׂרָה, אוּ יָחַם בִּשְׂרָה, וְכִיִּיצָא בְּמֵאֲרָעוֹת אֵלָיו; וְיָבוֹאוּ לָהּ וָסֵתוֹת אֵלָיו אוּ אֶחָד מֵהֵן, בִּשְׁעָה קָבועָה לָהּ מִיּוֹם וָסֵתָה.

ג) מרגישה בתחתית ביטנה. ד) כאב ראש וכדומה.

ג. כִּכְּר בְּאַרְנוֹ, שֶׁכָּל אִשָּׁה שְׁאִין לָהּ וָסֵת - אֲסוּרָה לְשִׁמֵּשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק עֲצָמָה תְּחִלָּה. וְשֵׁשׁ לָהּ וָסֵת - אֲסוּרָה לְשִׁמֵּשׁ בְּכָל עוֹנֵת וָסֵתָה; אִם וָסֵתָה בַּיּוֹם, אֲסוּרָה לְשִׁמֵּשׁ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; וְאִם וָסֵתָה בַּלַּיְלָה, אֲסוּרָה לְשִׁמֵּשׁ כָּל אוֹתָהּ הַלַּיְלָה. וְשִׁמְתַּחֲלַת יוֹם הַוָּסֵת, תִּסְפֹּר יָמֵי נִדָּתָה וְיָמֵי זִיבָתָה לְעוֹלָם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יותר, אם עבר אותו יום ולא ראתה בו דם, אינה צריכה לחשוש יותר ליום זה.

ז. הִיָּה דְרָכָה לְהִיּוֹת רֹאֵה יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְשֵׁנִית לְשִׁשָּׁה עָשָׂר - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין; שְׁנֵית לְשִׁבְעָה עָשָׂר - הֵפֵר שִׁשָּׁה עָשָׂר^י וְנֶאֱסָר שִׁבְעָה עָשָׂר, וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶסְרוֹ עֹמֵד^י; שְׁנֵית לְשִׁמוּנָה עָשָׂר^י - נֶאֱסָר שְׁמוּנָה עָשָׂר^י, וְהִתְרוּ כָּלֶם.

(י) בחודש שאחריו. (יא) שהרי ראתה בשישה עשר רק פעם אחת, ואין צריך עקירה שלש פעמים אלא רק יום שנקבע שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (יב) מפני שהיה קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (יג) הרי קבעה לה וסת לדילוג, ונעקר הוסת מיום חמישה עשר. (יד) אף-על-פי שקבעה לה וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום תשע עשר, אסורה היא גם ביום שמונה עשר שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם אחת.

ח. הִיָּה דְרָכָה לְרֹאוֹת יוֹם עֶשְׂרִים, וְשֵׁנִית לְיוֹם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין; הִגִּיעַ עֶשְׂרִים וְלֹא רָאתָ, שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים וְרָאתָ - עֲדִין שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְרָאתָ - טָהֵר יוֹם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים, שֶׁהָרִי חֲזָרָה לְוִסְתָּהּ הַקְּבֻעֵי^ט, וְנִעְקָר שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְבַּע שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים.

(ט) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

ט. אֵין הָאִשָּׁה קוֹבֵעֶת לָהּ וֶסֶת בְּתוֹךְ יָמֶי נִדְתָּה^{טו} שְׂרָאתָ בָּהֶן; פִּיּוֹן שְׂרָאתָ יוֹם אֶחָד, אֵינָה קוֹבֵעֶת וֶסֶת בְּכָל הַשָּׁבָעָה. וְכֵן אֵין הָאִשָּׁה קוֹבֵעֶת וֶסֶת בִּימֵי זִיבְתָּה שֶׁהֵן הָאֶחָד עָשָׂר יוֹם; אָבָל קוֹבֵעֶת וֶסֶת בִּימֵי נִדְתָּה שֶׁאֵינָה רֹאֵה בָּהֶן^{יז}. וְאִם נִקְבַּע לָהּ וֶסֶת בִּימֵי זִיבְתָּה, הָרִי זֹו חוֹשֶׁשֶׁת לְוִסֶּת; וְכָל וֶסֶת שֶׁנִּקְבְּעָה בִּימֵי זִיבְתָּה^{יח}, אִם נִעְקָרָה אֶפְלוּ פֶּעַם אֶחָד - נִעְקָרָה, וְאֵינָה צָרִיכָה לְהַעֲקֹר שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים; שִׁחְזָקָת דָּמִים מְסַלְקִין הֵן בִּימֵים אֱלוֹי^ט.

(טז) אם ראתה דם באחד מימי נידתה, אחרי שכבר ראתה דם ביום הראשון לנידתה. (יז) אם בתחילת ימי הנידה היא לא ראתה דם, יכולה לקבוע וסת בתוך ימי הנידה. (יח) אפילו קבעה שלש פעמים. (יט) היות שאין דרך נשים לראות בימים אלו דם, לפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי זיבתה.

י. פִּיֻּצֵד חוֹשֶׁשֶׁת לְוִסֶּת? אִם רָאתָ דָם בְּוֶסֶת זֹו^י, אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד - תִּשָּׁב לְנִדָּה מְסַפְקָא^{יב}, וְאֶסְוֶרָה לְשִׁמּוֹשׁ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם^{יג}, וְאֶפְלוּ לֹא רָאתָ בְּשָׁעָר יָמִי

ד. לְפִיכָךְ, צָרִיכוֹת הַנָּשִׁים לְהִזָּהֵר בְּוִסְתוֹת, עַד שֶׁתִּדַּע הַיּוֹם וְהַשָּׁעָה שֶׁנִּקְבְּעָה בָּהּ וִסְתָּה.

הִיָּה דְרָכָה לְרֹאוֹת בְּיוֹם עֶשְׂרִים, וְכֹא יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא רָאתָ, וְכֹא יוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים וְרָאתָ - הָרִי יוֹם עֶשְׂרִים וְיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין; וְכֵן אִם רָאתָ פֶּעַם שְׁנִיָּה בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רָאתָ בְּיוֹם עֶשְׂרִים - עֲדִין שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. רָאתָ פֶּעַם שְׁלִישִׁית בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רָאתָ בְּיוֹם עֶשְׂרִים - טָהֵר יוֹם עֶשְׂרִים, וְנִעְקָרָה הַוִּסֶּת לְיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים; שֶׁאֵין הָאִשָּׁה קוֹבֵעֶת וֶסֶת עַד שֶׁתִּקְבְּעֶנָּה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְאֵינָה מְטַהֶרֶת מִן הַוִּסֶּת עַד שֶׁתִּעְקָר מִמָּוָה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים.

ה. כָּל וֶסֶת שֶׁנִּקְבְּעָה מִחֻמַּת אֲנָס (=גורם חיצוני), אֶפְלוּ רָאתָ בּוֹ כְּמָה פְּעָמִים - אֵינוֹ וֶסֶת, שֶׁמִּפְּנֵי הָאֲנָס רָאתָ. קִפְּצָה וְרָאתָה, קִפְּצָה וְרָאתָה - קִבְּעָה לָהּ וֶסֶת לְיָמִים בְּלֹא קִפְּצָה. פִּיֻּצֵד ?

השגת הראב"ד

קִפְּצָה בְּאֶחָד בְּשִׁבְתָּ בִּיצֵד . . דם א"א בלבולים יש כאן ואינו על פי הגמרא.

וְרָאתָ דָם, וְלֹאֲחֵר עֶשְׂרִים יוֹם קִפְּצָה בְּאֶחָד בְּשִׁבְתָּ וְרָאתָ דָם, וְלֹאֲחֵר תִּשָּׁעָה עָשָׂר קִפְּצָה בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ וְלֹא רָאתָ דָם, וְלֹאֲחֵר הַשִּׁבְתָּ רָאתָ בְּלֹא קִפְּצָה - הָרִי נִקְבַּע אֶחָד בְּשִׁבְתָּ אֲחֵר עֶשְׂרִים; שֶׁהָרִי נֹודַע שֶׁהַיּוֹם גָּרַם לָהּ לְרֹאוֹת, לֹא הַקִּפְּצָה^י, וְכִבְּרָה נִקְבַּע יוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(ה) מפני שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום השבת שלפניו קפיצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

ו. רָאתָה יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּחֹדֶשׁ זֶה, וְיוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּחֹדֶשׁ שֶׁל אַחֲרָיו, וְיוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר בְּחֹדֶשׁ שֶׁל אַחֲרָיו - הָרִי קִבְּעָה לָהּ וֶסֶת לְדִלּוּגִי. בָּא חֹדֶשׁ רְבִיעִי וְרָאתָ בְּיוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר^י, עֲדִין לֹא נִקְבַּע לָהּ וֶסֶת^י, וְכָל יוֹם שְׂרָאתָ בּוֹ, חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ לְהִבָּא^{יב}; פִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ הַיּוֹם וְלֹא תִרְאֶה בּוֹ, טָהֵר אוֹתוֹ הַיּוֹם מִן הַוִּסֶּת - שֶׁאֵין צָרִיךְ עֲקִירַת שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים אֲלֹא יוֹם שֶׁנִּקְבַּע שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים.

(ו) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-עשר מן החודש הבא. (ז) אותו היום שראתה בו בפעם השלישית. (ח) כי לא היה דילוג בפעם השלישית, וגם יום יז ראתה רק שתי פעמים. (ט) כל יום שראתה בו דם, בחודש שלאחריו חוששת באותו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ז מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַנִּסְתוֹת. וְאִם • רֵאֶתָהּ [שנים רגילות] **לְבַדֵּק אוֹתָהּ וּלְקַבֵּעַ לָהּ וְסִתּוֹת, וְאַחֵר כָּךְ יִהְיוּ מִתּוֹת לְבַעֲלֶיהָ.**

(ל) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה כשוטה.

טז. כָּל אִשָּׁה שִׁטְעָת וְלֹא יָדְעָה עֵת וְסִתָּהּ, וְרֵאֶתָ דָּם - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹתָּהּ^א. לְפִיכָךְ, אִם רֵאֶת יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם - יוֹשֶׁבֶת תְּשָׁלוּם שְׁבָעָה, שְׁמָא דָּם זֶה בִּימֵי נִדְתָּהּ הוּא; וְאִם רֵאֶת שְׁלֹשָׁה יָמִים - סוֹפְרָת שְׁבָעָת יָמֵי נָקִיִּים, שְׁמָא בִּימֵי זִיבָתָהּ הִיא עוֹמֶדֶת.

(לא) מחמירים עליה שתחשוש גם לזבה (בנוסף לנידה).

יז. וְכִיצַד הִיא עוֹשָׂה לְתַקֵּן וְסִתָּהּ^ב, וְלִידַע אִם הִיא זָבָה וְדָאִית אוֹ סָפֵק זָבָה, וְלִידַע יָמֵי זִיבָתָהּ? הַפֶּל לְפִי יָמִים שֶׁתִּרְאֶה בָּהֶן.

(לב) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה.

יח. כִּיצַד? רֵאֶת יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם - מְשַׁלֵּמַת עָלֶיהָ הַשְּׁבָעָה^ג, וְתִתְחִיל לְמִנּוֹת הָאֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם מֵאַחֵר הַשְּׁבָעָה.

(לג) שמא דם זה בימי נדתה היא.

יח. רֵאֶת שְׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זֹו סָפֵק זָבָה, שְׁמָא יוֹם אֶחָד מִהֵן קִדָּם נִדְתָּהּ, וְשְׁנַיִם מִתְחַלֵּת הַנִּדָּה; וְכֵן אִם רֵאֶת אַרְבָּעָה - שְׁמָא שְׁנַיִם קִדָּם הַנִּדָּה, וְשְׁנַיִם מִתְחַלֵּת הַנִּדָּה. וְיוֹשֶׁבֶת חֲמִשָּׁה תְּשָׁלוּם יָמֵי נִדָּה^ד, וְאַחֵר עֶשְׂרֵי יָמֵי זִיבָה אַחֲרָיָהּ הַחֲמִשָּׁה.

(לד) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שתי והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (לה) ורווח הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה – טז יום.

יט. וְכֵן אִם רֵאֶת תְּשַׁעָה יָמִים - הָרִי זֹו סָפֵק זָבָה, שְׁמָא שְׁנַיִם קִדָּם יָמֵי נִדָּה וְשְׁבָעָה שָׁל נִדָּה; וּמִתְחַלֵּת לְמִנּוֹת אֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם אַחֵר הַתְּשַׁעָה שְׁפָסֵק הַדָּם^ה.

(לו) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

וכן אִם רֵאֶת אֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם - הָרִי זֹו סָפֵק זָבָה, שְׁמָא שְׁנַיִם קִדָּם הַנִּדָּה, וְשְׁבָעָה שָׁל נִדָּה, וְשְׁנַיִם לְאַחֵר הַנִּדָּה, וְנִשְׁאָר לָהּ מִיָּמֵי זִיבָתָהּ תְּשַׁעָה.

כ. רֵאֶת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי יוֹם - הָרִי זֹו זָבָה וְדָאִית. שְׁאִפְלוּ הָיוּ מִהֵן שְׁנַיִם לְפָנֵי הַנִּדָּה וְשְׁבָעָה שָׁל נִדָּה

השנת הראב"ד
וְאִם • הָרִי זֹו . זָבָה א"א זֶה הַלְשׁוֹן חוֹשֶׁךְ וְלֹא אוֹר.
זָבָה.

(כ) אחרי שראתה שלש פעמים בימי זיבתה. (כא) אף-על-פי שבימי זיבה אינו נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוסתה. כלומר, אנו נותנין עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה שלשה ימים. (כב) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך לוסתה. (כג) אנו נותנים עליה גם חומרת זבה.

יא. כָּל אִשָּׁה שֶׁמִּרְבָּה לְבַדֵּק עֲצָמָהּ תָּמִיד, הָרִי זֹו מְשַׁבַּחַת, וְאִף עַל פִּי שֵׁשׁ לָהּ וְסֵת קְבוּעָה; שְׁאִפְשָׁר שְׁיָבוֹא דָּם בְּלֹא שְׁעַת הַנִּסְתָּ. וְכָל אֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם שָׁל יָמֵי זִיבָתָהּ - הָרִי הִיא בָּהֶן בְּחֻזָּקַת טְהָרָה^ו, וְאִינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה; אֲבָל אַחֵר יָמֵי זִיבָתָהּ^ז - צָרִיכָה לְבַדֵּק.

(כד) כי בזמן זה נחשבת בחזקת דמים מסולקים (זמן שבו לא מצוי שהאישה תראה דם). (כה) ששוב מתחילים ימי נדה.

יב. יִשְׁבָּה וְלֹא בְּדִיקָה, בֵּין בְּאַנֶס בֵּין בְּרִצּוֹן - הָרִי זֹו בְּחֻזָּקַת טְהָרָה, עַד שֶׁתִּבְדֹּק וְתִמָּצֵא טָמֵא.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא בְּדִיקָה עֲצָמָהּ בְּשַׁעַת וְסִתָּהּ, וְלְאַחֵר יָמִים בְּדִיקָה וּמִצָּאָה טָמֵא - אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמֵא לְמַפְרַע עַד שְׁעַת וְסִתָּהּ, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּעִנְיַן טָמֵא וְטְהָרָה - הָרִי זֹו אִינָה מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ לְמַפְרָע^ח, וְאִינָה מוֹנָה אֵלָּא מִשְׁעָה שְׂרָאָת; וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָהּ טְהוֹרָה, הָרִי זֹו בְּחֻזָּקַת טְהָרָה.

(כו) כלומר, שבוועלה יהיה טמא שבעה כנדה, כפי הדין שהבועל נדה טמא שבעה – כאן הקילו, מפני שווסתות הם מדרבנן.

יד. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁרֵאֶת דָּם מִחֲמַת מִכָּה שֵׁשׁ לָהּ בְּמִקּוֹר - אִף עַל פִּי שֶׁרֵאֶת בְּשַׁעַת וְסִתָּהּ, הִיא טְהוֹרָה^ט וְהָדָם טְהוֹר^י; שֶׁהַנִּסְתוֹת מְדַבְּרִיהֶם^י, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

(כז) כי תולים את הדם מהמכה. (כח) שאינו דם נדה ואינו מטמא. (כט) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהחזקה לראות ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים לווסת, ולפיכך אם לא בדקה – טהורה. וכן כשיש לה מכה, תולים בה ואינה טמאה.

טו. הַסּוּמָה [עיוורת] - בּוֹדֶקֶת עֲצָמָהּ וּמִרְאָה לַחֲבֵרָתָהּ; אֲבָל הַחֲרָשְׁתִּי וְהַשּׁוֹטָה צָרִיכוֹת פְּקָחוֹת

קנר שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ז מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) ואפילו לא יצא מחוץ לגופה, אלא מספיק שנעקר מ'בין השניים', כפי שהסביר הרמב"ם לעיל.

ב. ומדברי סופרים, שכל הרואה פתם דם על בשרה או על בגדיה - אף על פי שלא הרגיש, ואף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם לפניו בבשרה; וטמאה זו בספק, שמא פתם זה מדם החדר בא.

ג. וכן מדברי סופרים, שכל הרואה דם בלא עת וסטה, וכל הרואה פתם - טמאה למפרע, עד עשרים וארבע שעות; ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם, אינה מטמאה את בועלה למפרע כמו שאמרנו; ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שראתה הדם, או שמצאה הפתם. וכל הרואה פתם, הרי זו מקלקלת - שמא מן החדר [=הרחם] בא, ונתקלקלה וסתה.

ד. הרואה דם בשעת וסתה, אינה מטמאה למפרע אלא בשעתה בלבד. וכן מעברה, ומניקה, בתולה, וזקנה - דין שעתה, ואינן מטמאות למפרע.

(ב) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת, שחזקה שאורח דם הנדות בא בזמנו, בשעת וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (ג) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים ממנה ודייה שעתה.

איזו היא מעברה? משיכר עברה שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש [לאחר הלידה], אפילו מת בנה או גמלתו [מלינק] או נתנתו למניקה.⁴³

(ד) היות שזה לא תלוי בניקה, אלא בהחלמת אברי הגוף אחר הלידה.

ה. בתולה - כל שלא ראתה דם מנימה, אף על פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום [ללא דם] סמוך לזקנותה; ואיזו היא זקנותה? כל שקוראין לה 'זקנה' ואינה מקפדת.

(ה) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה של ראיית דם נידה, היא עדיין לא ראתה דם, אף על פי שנבעלה כבר.

- הרי השלשה לאחר הנדה, וישאר לה מימי זיבתה שמונה.

וכן אם ראתה שלשה עשר יום - ישאר לה מימי זיבתה שבעה, והן ימי הספירה לו.

(ז) ואחר כך מתחילים ימי נדה.

כא. משכה בראית הדם, אפילו ראתה אלה יום - פשיפסק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים, ואחר השבעה יתחילו ימי הנדה לזו שטעת לה.

(ח) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

כב. הא למדת, שכל הטועה - אינה מונה משיפסק הדם פחות משבעה לט, ולא יתר על שבעה עשר, ויבואו ימי נדתה.

פי' צד? ראתה יום אחד ופסק הדם - מונה שבעה עשר, ששה לתשלום נדתה ואחד עשר ימי זיבתה; ויבואו ימי נדתה.

(ט) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא וצריכה לספור שבעה. (מ) שאם ראתה יום אחד ופסק הדם, מונה שבעה עשר יום, ששה לתשלום שבעה של נדה, ואחד עשר ימי זיבה. נמצא רווח הזמן בין נדה לנדה טועה שבעה עשר יום, ואם ראתה יותר ימים, אז באים ימי הנידה בפחות משבעה עשר יום, לפי החשבון.

ואם ראתה שלשה עשר או יתר - מונה שבעה מא משיפסק הדם, ויבואו ימי נדתה כמו שבארנו.

(מא) ימים נקיים.

~ יום רביעי י"ז מרחשון ~

פרק ט

דיני אישה הרואה כתם על בשרה או על בגדה.

א. אין האשה מטמאה מן התורה בנדה או בזיבה, עד שתרגיש, ותראה דם, ויצא בבשרה, כמו שבארנו; ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגיש, ובדקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו שבארנו.⁴³

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ז מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בזו בעת שתעמד ותדביק רגל לרגל ושוק לשוק -
הרי זו טמאה.

נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה, שמא נטף מן
החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל מקום
שאפשר שינתז עליו דם נדתה כשתהלך, ונמצא
שם דם - טמאה; וכן אם נמצא דם על ידיה, אפלו
על קשרי ^[גב] אצבעות ידיה - טמאה, שהידיים
עסקניות הן יא.

(יא) ונגעו שלא בכוונה בבית התורפה.

אבל אם נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה
מבחוץ, או מן הצדדין, ואין צריך לומר אם נמצא
מן הירכיים ולמעלה - הרי זו טהורה, שאין זה
אלא דם שנתיז עליה ממקום אחר.

ט. הכתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך פרצופה,
או עגל, או שהיה טפין טפין, או שהיה ארוך הכתם
על רחב ירכה, או שהיה נראה כאלו הוא ממטה
למעלה י - הואיל והוא כנגד בית תרפה, הרי זו
טמאה; ואין אומרים: 'אלו נטף מן הגוף, לא היה
כזה'; שכל דם הנמצא במקומות אלו - מחמירין
בו, אף על פי שהוא ספק.

(יב) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה
ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה, אף
על פי כן החמירו בו חכמים.

י. הכתם הנמצא על החלוק שלה - מחגור
ולמטן, טמאה; מחגור ולמעלה, טהורה. נמצא על
בית יד ^[=שרוול] שלה - אם מגיע כנגד בית תרפה י,
טמאה; ואם לאו, טהורה.

(יג) אם הדם נמצא על השרוול במקום שהשרוול יכול להגיע
כנגד בית תורפה (אפילו כאשר האשה מתכופת).

יא. היתה פושטת ומתפסה בו בלילה - כל מקום
שימצא בו הדם, טמאה; וכן האזור ^[=החגורה] שלה
- כל מקום שימצא בו הדם, טמאה י.

(יד) מפני שהיא עשויה להסתובב במהלך השינה.

יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה
שלשה ימים או יתר בלא עת נדתה ט, ובדקה
ומצאה עליו שלשה כתמים, או כתם אחד גדול
שיש בו שעור שלשה כתמים - הרי זו ספק זכה
^[גדולה], שמא כתם נטף ממנה בכל יום; וכן אם

מעפרת ומניקה וזקנה - כתמן כראיתן, ואינו
מטמא למפרע; בתולה שלא ראת דם מימיה ועדין
היא קטנה - כתמה טהור, עד שתראה דם שלש
וסתות.

השנת הראב"ד

מה . . הנמצא א"א אין זה מחזור
שהרי שאל רבי ירמיה על כתם
שבבשרה טפין טפין מהו ואם אין
לו שיעור מה שאל ועוד כי בדרך
אחר נשנו במשנה חלוק למטה מן
הצואר ובשרה כנגד בית התורפה
ועל כולן אמרו תולה בכל דבר
ועוד שקראוהו כתם ואם כדבריו
שאינה צריכה שיעור אף היא
טמאה ומונה לה מאותה שעה ואינו
כן.

ו. מה • בין כתם

הנמצא על בשרה,
לכתם הנמצא על
בגדיה? שהכתם הנמצא
על בשרה, אין לו שעור
ולהנמצא על

הבגד - אינו מטמא עד

שיהיה כגריס ^[=כחצי פול] הקלקי ^[=שם מקום], שהוא
מרבעי, שיש בו ^[שטח] כדי תשע עדשות שלש על
שלש; הנה פחות משעור זה, טהור; נמצא טפין
טפין, אין מצטרפות; הנה ארוך, הרי זה מצטרף.

(ו) כלומר, לא שהגריס הקילקי הוא מרובע, אלא מוסיפין
עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא
שכל שטח הכתם יוכל להצטרף לכגריס מרובע.
(ז) כרצועה, אבל שיעורו הכולל מגיע לכגריס הקילקי.

ז. כתם הנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה -
טהור, ואינה חוששת לו. כיצד? ישבה על פלי
אבנים, פלי אדמה, וכלי גללים, או על עור הדג,
או על פלי חרש מגבוי, או על בגד שאין בו שלש
אצבעות על שלש אצבעות ט, ונמצא עליהן דם -
טהורה. אפלו בדקה קרקע וישבה עליו, ונמצא
כתם על הקרקע כשעמדה - הרי זו טהורה; שכל
שאינו מקבל טמאה, לא גזרו על כתם שימצא בו.
ולא במקבל טמאה, אלא אם כן היה לבן; אבל
פלי צבעונין, אין חוששין לכתם הנמצא בהן.
לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין,
פדי להצילה מדין הכתמים.

(ח) מחוץ לכלי - שאין כלי חרס מטמא מגבו. (ט) שאינו
ראוי לשום איש, אפילו לעני, ולכן אינו מקבל טמאה.
(י) כלומר, ואפילו בדבר שמקבל טמאה.

ח. לא בכל מקום שתמצא הדם על בשרה,
תטמא משום כתם - עד שימצא כנגד בית תרפה
^[=העורה]. כיצד? נמצא על עקבה - טמאה, שמא נגע
בבית תרפה בעת ישיבתה. וכן אם נמצא על שוקה
ועל פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקות זו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הפסיקה טהרה בין הפתמים, אין מצטרפין למנזן זיבות.

צריכה בדיקה כל שבעה ימים לנקיים או בדיקה שעה אחת באחרונה להפסק כנדה הואיל ולא הוחזקה טומאה מגופה ופשוט ליה מתרווייהו דצריכה בדיקה דאפילו כתם שהיא תולה בראיה בעיא בדיקה דנחי דראיה מצלא לה דלא מיקלקלא למפרע טובא אבל מ"מ נקיים בעינן כשאר כתמים ובבדיקה ורבי יוחנן ע"כ לא פליג אלא בהאי שהרי תולין אותו ואינו מטמא למפרע יותר מראיה אבל שאר כתמים המביאים לזיבה או שמקלקלים למפרע מודה דצריך בדיקה, זאת הוא תורת אמת ואין תולין כתם בכתם שכתב לא נאמר מעולם על זה הענין ואין ראוי לו אלא במשאלת חלוקה ליושבת על הכתם שאינה תולה בחבירתה ושותיהן מקולקלות והוא האמת וכל מ"ש בזה הענין אינו כי אם להג הרבה ויגיעת בשר.

(כב) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא מהדם ואינה טמאה למפרע.

טז. כיצד? ראתה כתם ערב שבת בשעה ראשונה מן היום, אף על פי שלא בדיקה עצמה ולא ידעה אם טהורה היא אם טמאה, וראת דם אחר כך, עד שעה ראשונה מיום השבת - אינה מונה לפתם, אלא תולה הפתם בראיה^כ; ואם ראת באחד בשבת ובשני בשבת, תהיה זבה.

(כג) ומתחילה לספור מזמן ראייתה.

ראת הדם ביום השבת בשעה שנייה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב שבת שמצאה בו הפתם, ובשבת שראת הדם; שהרי אין שניהן בתוך מעת לעת. ואם ראתה דם באחד בשבת, חוששין לזיבות.

יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה כתם אחר בשעה ראשונה מיום השבת - אם בדיקה עצמה בערב שבת ומצאה טהור, אינה מונה אלא לפתם אחד שהוא ביום השבת, הואיל ושניהם בתוך מעת לעת. ואם לא בדיקה ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהם או לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת; ואם ראתה באחד בשבת, חוששין לזיבות.

יח. ראתה הפתם השני בשעה שנייה מיום השבת - בין בדיקה בין לא בדיקה, הרי זו טמאה שני ימים, שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת; ואם ראת באחד בשבת אחר מעת לעת - חוששין לזיבות. ראת בשעה ראשונה מיום אחד בשבת כתם שלישי - אם הפסיקה טהרה ביניהם, אין מצטרפין ואינה חוששת; ואם לא בדיקה, חוששת לזיבות.

יט. כל כתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו - אם

לבשה שלשה בגדים בדוקים^{טו}, ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה, ומצאה כתם בכל אחד מהן - אף על פי שזה כנגד זה^{יז}, הרי זו ספק זבה.

(טו) כלומר, בימי זיבתה. (טז) ואפילו אם לבשה אותם בבת אחת. (יז) ואפשר לומר שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

יג. מצאה כתם אחד שאין בו כדי שלשה פתמים^{יח} - אם בדיקה עצמה כל בין השמשות של יום ראשון^{יט} ומצאה טהור, ולא בדיקה חלוקה, וביום השלישי מצאה זה הפתם שאינו פשלושה פתמים - אינה חוששת לזיבות^כ; ואם לא בדיקה עצמה כל בין השמשות - הואיל ולא בדיקה חלוקה, ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות^{כא}, אף על פי שאין הפתם כדי שלשה פתמים.

(יח) אין בו שיעור כשלושה גריסי קילקי. (יט) כלומר, במשך כל הזמן של בין השמשות בין יום ראשון לשני, בדיקה את עצמה. (כ) כי גם אם אנחנו אומרים שהכתם לא הגיע ביום אחד, אנחנו יודעים שיום ראשון הייתה טהורה, ואולי ראתה רק ביום השני וביום השלישי. (כא) היות שאנחנו חוששים שמה הכתם הראשון הופיע בין השמשות שבין יום ראשון ושני, ובמקרה זה נחשיב שראתה דם גם ביום ראשון וגם ביום שני, והכתם השני הגיע ביום השלישי, הרי שיש לנו שלושה ימים כל כתם.

יד. מצאה כתם על חלוקה היום, וראת דם אחר

השנת הראב"ד

כך שני ימים זה אחר זה, או שראת שני ימים, וביום השלישי מצאה כתם - הרי זו ספק זבה. טו. הרואה פתם ואחר כך ראת דם - תולה פתמה בראיתה כל מעת לעת^{כב}, בין שפדיקה עצמה בעת שמצאה הפתם ומצאה טהור, בין שלא בדיקה. אבל הרואה פתם אחר פתם בתוך עשרים וארבע שעות - אינה תולה פתם בפתם, אלא אם כן בדיקה ביניהן; שאם •

בדס, או שהיו ידיהם מלכלכות בו, או שהיתה בהם מפה - תולה ואומרת: 'הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם זה מחמתם הוא'.

כה. אין מחזיקין דם במקום למקום לתלות בו. פיצד? היתה לה מפה בכתפה, ונמצא פתם על שוקה - אין אומרים: 'שמן בידה נגעו במפה ונגעו במקום זה'; וכן כל פיוצא בזה - אין תולין בו, בין בגופה בין בחלוקה.

כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע (=מטבע) דם, ונמצא על כל אחת משתיהן פתם כסלע - שתיהן טמאות^כ. נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו פתם אלא פגריס, ונמצא עליה פתם כשני גריסין - הרי זו תולה פגריס בדם שנתעסקה בו, וכגריס במאכלת^כ; נמצא הפתם יתר מכשני גריסין, טמאה^ל.

(כח) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק כסלע ועל שתיהן נמצא כשני סלעים. (כט) שבכגריס אנו תולים במאכולת. (ל) שאין במה לתלות.

כז. נתעסקה באדם, אין תולה בו שחר; נתעסקה בעוף שיש בו מינין הרבה (=כעבים שונים), ונמצא עליה מראה אחד מהן - תולה בו.

היתה לובשת שלש חלוקות^{לא} - אם יכולה לתלות^{לב}, תולה אף בתחתון; ואם אינה יכולה לתלות, אינה תולה אפלו בעליון. פיצד? עברה בשוק של טבחים - אף על פי שנמצא הפתם על התחתון לבדו, תולה בדם הטבחים; לא עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו - אף על פי שנמצא הפתם בעליון לבדו, הרי זו טמאה.

(לא) זה על גבי זה. (לב) שהדם בא ממקום חיצוני.

ספק עברה ספק לא עברה^{לג}, ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה - אינה תולה.

(לג) שספק אם יש לתלות או לא.

כח. עיר שיש בה חזירים^{לד}, או שהן באין לה תמיד - אין חוששין לכתמיה הנמצאין בחלוקיה.

(לד) חזירים אוכלים שקצים ומתים דם. (לה) כי אומרים שזה בא מהחזירים.

כט. האשה שהשאילה חלוקה לנדה, בין גויה בין ישראלית, וחסרה ולבשה אותו קדם בדיקה^{לה},

יש לה דבר לתלות בו ולומר: 'שמן פתם זה מדבר פלוני הוא' - אם נמצא על הבגד, הרי זו טהורה; שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם נמצא על בשרה, ספקו טמא ואינה תולה בו; ואם היה לה לתלות בבשרה יתר מחלוקה^כ - אף על בשרה תולה, וספקו טהור.

(כד) אם יש סיבה הגיונית יותר לתלות את הדם שהגיע דווקא מבשרה, כגון שהייתה בה מכה.

כ. פיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או שנתעסקה בבתמים, או שישבה בצד העוסקין בהם, או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה - טהורה, ותולה בדברים אלו שמהם בא הפתם.

כא. נמצא • הפתם על בשרה בלבד, אפלו מחגור ולמעלה -

טמאה; שאילו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק, היה לו שימצא גם על בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה, טמאה.

כב. היתה בה מפה, אף על פי שחית (=שנתרפה) - אם יכולה להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה במפה^כ; וכן כל פיוצא בזה.

(כה) כמובן רק כאשר יש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על מקום הכתם.

כג. נמצא הפתם על בגדה ובשרה כאחד - תולה בכל שיש לה לתלות^{כו}.

(כו) כי דווקא אם נמצא על בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד. אבל כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש לתלות.

ותולה במאכלת (=כנייה)^{כז}, שמא בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת הוא; ועד כמה? עד פגריס. אבל אם מצאה הפתם יתר מפגריס, אינה תולה במאכלת; ואפלו היתה מאכלת רצוצה בפתם, הואיל והוא יתר מפגריס, אינה תולה במאכלת.

(כז) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

כד. וכן תולה בבנה ובבעלה: אם היו עוסקין

לד. שְׁלֹשׁ נָשִׁים שָׁעְלוּ דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹת [צדרי] הַמָּטָה^מ, וַיֵּשְׁנוּ כֻּלָּן, וַנִּמְצָא דָם תַּחַת הָאֲמָצְעִית - שְׁלֹשֶׁתָן טְמֵאוֹת^מ; תַּחַת הַפְּנִימִית^מ - הִיא וּשְׁבַעְדָּה [האמצעית] טְמֵאוֹת, וְהַחִיצוֹנָה טְהוֹרָה; תַּחַת הַחִיצוֹנָה - הִיא וּשְׁבַעְדָּה [האמצעית] טְמֵאוֹת, וְהַפְּנִימִית טְהוֹרָה. וְאִם לֹא עָלוּ דֶּרֶךְ מַרְגְּלוֹת הַמָּטָה^מ, שֶׁהָרִי אֵין לָהֶן סִדְרִי^מ, וַנִּמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כֻּלָּן טְמֵאוֹת.

וּמִצָּאָה עָלָיו כְּתָם - הָרִי זֶה תוֹלָה בְּנֶדֶה שְׁלֹכָשָׁה
אוֹתוֹ; הַשְּׂאִילָה אוֹתוֹ לְזָכָה קִטְנָה בַּיּוֹם הַטָּמֵא
שָׁלָה^ל, אוֹ לְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טָהוֹר, אוֹ לְכַתּוּלָה
שְׂדֵמִיָּה טְהוֹרִין^ל - הָרִי זֶה תוֹלָה בּוֹ.

אָבֶל אִם הַשְּׂאִילָה אוֹתוֹ לְזִכָּה קִטְנָה בַּיּוֹם הַשְּׁמוּרִי
 לָהּ [שהוא נקי], או לְזִכָּה גְּדוּלָּה בַּשְּׂבָעָה יָמֵי נְקִיּוּם,
 וְחִזְרָה וּלְבִשָּׁה אוֹתוֹ קֹדֶם בְּדִיקָהּ, וְנִמְצָא עָלֶיהָ כֶּתֶם
 - שֶׁתִּיהֵן מְקַלְקָלוֹת, הַשּׂוֹאֵלֶת וְהַמְשַׁאֵלֶת אוֹתָהּ;
 שְׂמָא מְזוּ, שְׂמָא מְזוּ. הַשְּׂאִילָה אוֹתוֹ לְיוֹשְׁבֵת עַל
 הַכֶּתֶם - אֵינָה תוֹלָה בָּהּ, שְׂאִין תּוֹלִין כֶּתֶם בְּכֶתֶם.
 ל. בְּדָקָה חֲלוּקָה וּבְדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה עֲצָמָה
 טָהוֹר, וְהַשְּׂאִילָה הַחֲלוּקָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וּלְבִשְׁתּוֹ, וְנִמְצָא
 עָלֶיהָ כֶּתֶם בַּשְּׂחִיזִיתוֹ לָהּ - הַשּׂוֹאֵלֶת טָמְאָה,
 וְאֵינָה תוֹלָה בְּבִעֻלַּת הַחֲלוּקָה; שֶׁהָרִי בְּדָקָה אוֹתוֹ
 קֹדֶם שֶׁתְּשַׂאִילֵהוּ לָהּ.

לט) של האישה הארוכה. (מ) כלומר, שתיהן טמאות, שמא מזו ושמא מזו.

לב. שָׁלַשׁ נָשִׁים שֶׁלָּבְשׁוּ חִלּוֹק אֶחָד זו אַחֶר זוּ, וְאַחֶר כֵּן נִמְצָא עֲלֵיו פֶּתֶם, וְכֵן אִם יִשְׁנֶנּוּ בְּמִטָּה אַחַת בְּאַחֲדָם^{מא}, וְנִמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כֵּלֵן טְמֵאוֹת; וְאִם בְּדִקָּה אַחַת מֵהֶן עֲצָמָה מִזֶּה, וְנִמְצָאָה עֲצָמָה טְמֵאָה - הֲרֵי הַשְּׁתֵּים טְהוֹרוֹת^{מב}.

מא) צפופות ודבוקות יחד. מב) ואף בחלוק אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתיים האחרות טהורות.

לג. בְּדָקוּ כָּלֵן וּמִצָּאוּ עֲצָמֵן טְהוֹרוֹת - תּוֹלֶה מִי שְׂאִינֶה רְאוּיָה לְרִאוֹת דָּם, בְּמִי שְׁהִיא רְאוּיָה, וְתִהְיֶה שְׂאִינֶה רְאוּיָה טְהוֹרָה, וְהִרְאוּיָה טְמֵאָה.

פִּיֹּצֵד? הֲיִתָּה אַחַת מֵעֲבֹרֹת וְאַחַת אֵינָה מֵעֲבֹרֹת -
הַמֵּעֲבֹרֹת טְהוֹרָה, וְשְׂאִינָה מֵעֲבֹרֹת טְמֵאָה; מְנִיקָה
וְשְׂאִינָה מְנִיקָה - הַמְנִיקָה טְהוֹרָה; זִקְנָה וְשְׂאִינָה
זִקְנָה - הַזִּקְנָה טְהוֹרָה; בְּתוּלָה וְשְׂאִינָה בְּתוּלָה -
הַבְּתוּלָה טְהוֹרָה. הֵיוּ פֶלֶן מֵעֲבֹרֹת, פֶּלֶן זִקְנוֹת, פֶּלֶן
מְנִיקוֹת, פֶּלֶן בְּתוּלוֹת - הֵרִי פֶלֶן טְמֵאוֹת.

לה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׂבָדְקוּ בְּלֵן וּמִצְאוּ טְהוֹר, וְלֹא תִכַּל אֶחָת מֵהֶן לְתִלּוֹת בַּחֲבֵרְתָּהּ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; אָבֵל אִם בְּדָקָה אֶחָת, וּמִצְאָה עֲצָמָה טְהוֹרָה, וּחֲבֵרְתָּהּ לֹא בְּדָקָה - תִּזְלָה זֹאת הַטְּהוֹרָה בְּזוֹ שְׂלֹא בְּדָקָה, וְזוֹ שְׂלֹא בְּדָקָה טְמֵאָה.

ל. כָּל־כֶּתֶם הַנִּמְצָא
עַל הַכֶּגֶז שָׁאִין לוֹ בְּמֵה
יִתְּלֶה - אֵינּוּ מִטְּמֵא, עַד
שֶׁיִּיגָדע שֶׁהוּא דָם. וְאִם נִסְתַּפֵּק לָהֶן שֶׁמָּא הוּא דָם
אוֹ צִבְע אָדָם - מַעֲבִירִין עָלָיו שְׁבַע סַמִּינִין אֵלּוּ עַל

הסֹדֶר: אִם עֶבֶר אוֹ כְּתָב
עֵינֵינוּ [=עֵצְבֵנוּ], הֲרִי זֶה כְּתָב
דָּם וְטִמְאָה; וְאִם • עֶמֶד
כְּמוֹת שְׁהוּא, הֲרִי זֶה
עֶבֶע וְטְהוּרָה ^{מִחַ}.

(מח) ומותרת גם לבעלה.

לז. ואלו הן השבעה סמגין על סדרן: רק תפל, וילעיסת גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו, ונתר, וברית, וקימוניא, ואשלג [=חומרי ניקוי].

וְצִירָיו לְכִסֵּס [=לשפּוּף] שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים עַל כָּל סָם וְסָם, וּמוֹלִיךְ וּמִבִּיא בְּכָל כִּסְפּוֹס. הַעֲבִירָן שְׁלֹא עַל הַסֵּדֶר, אוֹ שֶׁהַעֲבִירָן בְּאַחֵד - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם; הַקְדָּמִים אַחֲרוֹנִים לְרֵאשׁוֹנִים - אֱלֹו שֶׁהַעֲבִיר בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁהֵן הָרֵאשׁוֹנִים עָלוּ לוֹ, וְחֹזֵר וּמַעֲבִיר אַחֲרֵיהֶן הָאַחֲרוֹנִים שֶׁהַקְדָּמִים, עַד שֶׁיַּעֲבִרוּ הַשְּׂבָעָה עַל הַסֵּדֶר. לַח. אֵיזָה הוּא רַק תַּפְלָ? זֶה שְׁלֹא טַעַם כְּלוּם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ח מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ו) מתחילת ימי העיבור.

הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמישו - הרי זו ספק^ח יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולגדה^ט; היתה צורת האדם דקה ביותר, ואינה נפרת בעליל^י [=בבירור] - הרי זו תשב לזכר ולנקבה, וזה הוא הנקרא 'שפיר מרקם'.

(ז) הראשון שאחרי טבילתה. (ח) אולי נתעברה מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. (ט) כלומר, נותנין עליה את החומרה של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים, וחומרה של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים 62-65. ונותנין עליה גם את החומרה של גדה, שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כגדה, ואין לה ימי טוהר כיוולדת. (י) כלומר, לא ניכר אם זה זכר או נקבה.

ג. איזה הוא שפיר מרקם? תחלת בריתו של אדם גופו בעדשה^א, שתי עיניו כשתי טפי [=עיני] זכובי^ב מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זכוב מקרבין זה לזה, פיו פתוח כחוט השערה, וחתופ נדים ורגלים אין לו.

(יא) גודל גופו של העובר כמידת עדשה, שווה מידה קטנה ביותר. (יב) כלומר, שתי נקודות קטנות כעיני הזכוב.

נתבארה צורתו יתר מזה, ועדין אינו נכר בין זכר לנקבה^א - אין בודקין אותו במים^ב אלא בשמן, שהשמן מצחצחו; ומביא קיסם שראשו חלק, ומנענע באותו מקום^ט ממעלה למטה: אם מסכסך^{טז}, בידוע שהוא זכר; ואם ראה באותו מקום פשעורה סדוקה, הרי זו נקבה, ואינה צריכה בדיקה. ובכל אלו הרקימות של נפלים, אין נותנין לה ימי טהר עד שישעיר^{ראש} הולד.

(יג) ורוצים לנקות אותו כדי להבחין אם הוא זכר או נקבה. (יד) כי המים ממחים את השפיר. (טו) של אברי המין. (טז) נוצר חיכוך בקיסם.

ד. הפילה חתיכה לבנה - אם נקרעה ונמצא בה עצם, הרי זו טמאה לדה; הפילה שפיר מלא מים, מלא דם, מלא גנינים^א, מלא בשר - הואיל ואינו מרקם, אינה חוששת לולד.

(יז) הרבה חתיכות בשר שחתכות כמין תולעים.

ה. יוצא דפן [=שנולד בניתוח קיסרין] - אין אמו טמאה

מתחלת הלילה, והיה ישן כל חצי הלילה האחרון, למחר קדם שיאכל, נקרא 'רק תפל'; והוא שלא יצא רב דבורו עד שלש שעות ביום; ואם השכים וישנה פרקו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו במים.

ואיזו היא לעיסת גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול רק הרבה מפיו. ואיזה הוא מי רגלים שהחמיצו? אחר שלשה ימים, או יתר.

לט. כל אשה שהיא טמאה משום פתם - אם מצאה הכתם בימי נדתה, הרי זו ספק גדה, ויושבת עליו שבעה, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיבתה - הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בפרק זה; ויושבת יום אחד אם היתה קטנה, או שבעת ימי נקיים אם היתה גדולה, מספק. והפל מדברי סופרים, כמו שבארנו; לפיכך הבא עליה בודון - מפין אותו מבת מרדות^ט, ופטורין מקרבן.

(מט) שעבר על דברי סופרים. (נ) אם בא עליה בשוגג.

~ יום חמישי י"ח מרחשון ~

פרק י

דיני יולדת ואישה המפלת.

א. כל היוולדת - טמאה כגדה, ואף על פי שלא ראת דם^א. ואחד היוולדת חי, או מת, ואפלו נפל^ב - אם זכר, יושבת לזכרי; ואם נקבה, יושבת לנקבה; והוא שתגמר צורתו; ואין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום^ג, אחד הזכר ואחד הנקבה.

(א) כי הלידה עצמה מטמאה אותה, ולא בגלל ראיית הדם. (ב) ולד שהפילה קודם שהשלימה את ימי עיבורה, ואין הוא יכול להתקיים כלל. (ג) יושבת בטומאה שבוע. (ד) יושבת בטומאה שבועיים. (ה) הולד אינו מקבל את צורתו, עד לפחות אחר 40 יום מתחילת העיבור.

ב. והמפלת בתוך ארבעים יומי - אינה טמאה לדה, אפלו ביום ארבעים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהַגְבִּינִין [גבות] וְהַעֲצִינִים וְהַלְסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזָּקֵן
[לחיים], כְּצוֹרֶת הָאָדָם; אֲבָל הִפָּהּ וְהָאֲזָנִים וְהָאֶף -
אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם כְּשֵׁל בְּהִמָּה וְחִיָּה, הֵרִי זֶה וְלָד.

י. הַמַּפְלָת • דְּמוּת

השגת הראב"ד

הַמַּפְלָת . עֵינֵי א"א וּלְפִי מֵה שִׁכְתָּב דְּבַעֲיֵין צוֹרֶת פָּנִים כּוֹלָה כֶּשֶׁל אָדָם כִּי הִי גִלְגַּל עֵינָיו כֶּשֶׁל אָדָם מֵה יוֹעִיל וּבּוֹדָאִי ר' יְהוֹשֻׁעַ דָּאִמֵּר חֲכִי לֹא סְבִירָא לִיה דְּנִבְעִי אִפִּילוּ חֲצִי הַצּוֹרָה שְׁלֵמָה אֵלָא אִפִּילוּ בְּצוֹרָה אַחַת.

כְּפָנִים שֶׁל בָּשָׂר - אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה. נִכְרָא בְּעֵין אַחַת וְיִרְךָ אַחַת - אִם הָיוּ מִן הַצָּדִיכָה, שֶׁהִרִי הוּא בְּחֲצִי אָדָם - אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה; וְאִם הָיוּ בְּאֶמְצָעֵי - אִמּוֹ טְהוֹרָה, שֶׁהִרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֲרָת.

(כד) היות שעיני הנחש דומות לעיני האדם יותר מעיניהם של שאר בעלי החיים, לכן הוא נחשב ולד, למרות שלא כל אברי הפנים דומים לאדם. מה שאין כן בשאר בעלי החיים, שאין בהם שום אבר הדומה לאדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם. (כה) שהעין נמצאת בצד הפנים, או הירך נמצא בצד הגוף - כמו אצל שאר בני האדם. (כו) אם היו ממוקמים באמצע הגוף.

יא. נִכְרָא וְשֵׁט שְׁלֹו אָטוּם [סטים], או שֶׁהִיָּה חֶסֶר מִטְּבוּרָו וְלִמְטָה וְהִרִי הוּא אָטוּם, או שֶׁהִיָּתָה גִלְגָּלָתוֹ אָטוּמָה, או שֶׁהָיוּ פָּנָיו טוֹחוֹת [ללא בליטות] וְאִין בְּהֵן הִכָּר פָּנִים, או שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת, או שֶׁהִפִּילָה בְּרִית רֹאשׁ שְׁאִינֹו חֲתוּףִי, או יָד שְׁאִינֹו חֲתוּףִיכָה - כָּל גִּפֶּל מֵאֵלֹו אִינֹו וְלָד, וְאִין אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה; אֲבָל אִם הִפִּילָה יָד חֲתוּכָה וְרִגְלָה חֲתוּכָה - הִרִי חֲזָקָתָה מוֹלָד שְׁלָם, וּמִצְטָרְפִין לָרֵב אֲבִירִיוֹכֵט.

(כז) כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונו. (כח) יד אטומה שאצבעותיה לא חתוכות. (כט) כלומר, שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת והיא המשלימה לרוב הגוף, ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום, ונחשבת שילדה ולד.

יב. פְּעָמִים יִקְפָּה [יקרוש] מִשְׁאָר הַדְּמִים שֶׁנוֹצֵר מֵהֶם הָאָדָם, חֲתִיקָה כְּמוֹ לְשׁוֹן הַשּׁוֹר, וְתִהְיֶה כְּרוּכָה עַל מְקַצֵּת הַוּלָד; וְהִיא הַנִּקְרָאת 'סְנָדֵל'. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סְנָדֵל זֶה, אֶלָּא עִם וְלָד; אֲבָל חֲתִיקָה שֶׁנוֹצֵרָה לְבִדָּה בְּלֹא וְלָד, אִינָה נִקְרָאת

לָדָה, וְאִין לוֹ יָמֵי טְמֵאָה יָמֵי טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר⁴⁴: "אִשָּׁה כִּי תִזְרַע, וְיָלְדָה", עַד שֶׁתֵּלֵד מִמָּקוֹם שֶׁמִּזְרַעַת. הַמְקָשָׁה וְיָלְדָה וְלָד דֶּרֶךְ דִּפֶּן - הִרִי דָם הַקָּשִׁי הַבָּא דֶּרֶךְ הָרֶחֱם, זִיבוֹתִי⁴⁵ או גְּדָה⁴⁶, וְדָם הַיּוֹצֵא דֶּרֶךְ הַדִּפֶּן, טְמֵא⁴⁷. וְאִם לֹא יֵצֵא דָם דֶּרֶךְ הָרֶחֱם - הִרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִדָּם שֶׁיֵּצֵא מִדְּפָנָה טְמֵא; שְׁאִין הָאִשָּׁה טְמֵאָה, עַד שֶׁיֵּצֵא מִדָּוָה [דָם] דֶּרֶךְ עֲרוֹתָה⁴⁸כֵּא.

(יח) היא זבה וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה - הורק רק בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה. (יט) אם מדובר בימי נידתה. (כ) הדם עצמו טמא, ואם אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. (כא) מהפסוק "ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה", לומדים חכמים שאין אשה טמאה עד שיצא דם דרך ערותה.

ו. נִתְחַתֵּף הַוּלָד בְּמַעֲיָה וְיֵצֵא אֲבָר אֲבָר - בֵּין שֶׁיֵּצֵא עַל סֵדֶר הָאֲבָרִים, כְּגוֹן שֶׁיֵּצֵא הָרִגְלָה וְאַחֲרֶיהָ הַשּׁוֹק וְאַחֲרֶיהָ הַיֶּרֶךְ, בֵּין שֶׁיֵּצֵא שְׁלֹא עַל הַסֵּדֶר - אִינָה טְמֵאָה לָדָה, עַד שֶׁיֵּצֵא רֶבּוֹ; וְאִם יֵצֵא רֹאשׁוֹ כֻּלּוֹ כְּאַחַת - הִרִי זֶה כְּרֶבּוֹ. וְאִם לֹא נִתְחַתֵּף, וְיֵצֵא כְּדֶרְכּוֹ - מִשְׁתַּצָּא רֶבּ פְּדִחָתוֹ [פדחת] הִרִי זֶה כִּילוֹד, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְחַתֵּף אַחֵר כֶּף.

ז. הוֹצִיא הָעֶבֶר יָדוֹ וְהַחֲזִיקָהּ, אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁴⁹; וְאִין לָהּ יָמֵי טְהוֹרָה, עַד שֶׁיֵּצֵא הַוּלָד או רֶבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ.

(כב) ומהתורה אין זה נקרא לידה עד שיצא רוב הולד.

ח. הַמַּפְלָת כְּמִין בְּהִמָּה חִיָּה וְעוֹף - אִם הָיוּ פָּנָיו כְּפָנֵי הָאָדָם, הִרִי זֶה וְלָד; אִם זָכָר, תִּשָּׁב לְזָכָר, וְאִם זָמְכָה, תִּשָּׁב לְזָמְכָה, וְאִם אֵין נָכָר בֵּין זָכָר לְזָמְכָה, תִּשָּׁב לְזָכָר וְלְזָמְכָה - וְאֵף עַל פִּי שֶׁשְּׂאֵר הַגּוּף דוֹמָה לְבְּהִמָּה או לְחִיָּה או לְעוֹף. וְאִם אֵין פָּנָיו כְּצוֹרֶת פָּנֵי הָאָדָם⁵⁰ - אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׂאֵר הַגּוּף גּוּף אָדָם שְׁלָם, וְיָדָיו וְרַגְלָיו יָדֵי אָדָם וְרַגְלָיו, וְהִרִי הוּא נִקְבָּה או זָכָר - אִינֹו וְלָד, וְאִין אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה.

(כג) אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא בצורת בהמה.

ט. וְאִיזוֹ הִיא צוֹרֶת פָּנֵי הָאָדָם? שֶׁהִיָּה הַמַּצָּח

בו - מטילין עליהן חמר שני ולדות; שאני אומר: 'שמא נמות שפיר מרקם שהיה בשליה זו, ושמא נמוחה השליה של שפיר זה, שהוא דמות בהמה וחייה'.

יז. כל אלו שחוששין לשליה, אין נותנין להן ימי טהרה^ל; וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר בתוך ארבעים יום, שעדין לא נגמרה צורתו - אם יצא עמו דם, הרי זו נדה או זכה; ואם יצא יבש בלא דם, הרי זו טהורה^ל.

(לג) שספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת. (לד) מכיוון שאין זו לידה - אינה טמאה.

יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה^ל; ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה^ל. ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה; האחד נקבה והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה בלבד^ל; שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הם, שמא זכר הן או שמא נקבה.

(לה) ולא נותנים עליה גם חומרת זכר. (לו) כי הם ספק זכר או נקבה. (לז) שאפילו אם יתברר שהטמטום או האנדרוגינוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה תאומים, ותשב לנקבה בלבד.

יט. האשה שהחזקה מעברת, וילדה, ואין ידוע מה ילדה - כגון שעברה בנהר והפילה שם, או שהפילה לבור, או שהפילה וגררתה חיה - הרי זו בחזקת שהפילה ולד^ל, ותשב לזכר ולנקבה; אבל אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה הפילה לט - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולנדה.

(לח) מפני שרוב נשים המפילות - ולדות שלמים הן מפילות. (לט) כי שמא רוח הפילה או דמות בהמה חיה ועוף (ומדובר כשיצא ממנה דם).

כ. כל מקום שנאמר: 'ותשב לזכר ולנקבה', ביצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום פיולדת נקבה - שבעה הראשונים ודאי^א, והשבעה השניים ספק^ב; ואין נותנין לה ימי טהרה אלא עד ארבעים יום, פיולדת זכר^ב. ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהרה, אלא ספק דם נדה^ב, או ספק דם זיבה^ב אם בא בימי הזיבה, כמו

'סנדל'. ורב העברים לא יהיה עמהן סנדל. ופעמים יפה המעברת דבר על בטנה, ויפסד העבר ויעשה כסנדל זה; ופעמים ישאר בו הכר פנים, ופעמים ייבש הולד וישתנה ויקפאו עליו הדמים עד שלא ישאר בו הכר פנים.

לפיקה, המפלת זכר וסנדל עמו - אף על פי שאין הכר פנים בסנדל, הרי זו תשב לזכר ולנקבה, שמא סנדל זה נקבה היה; וחמרא החמירו בו לשמא בו משום ולד אף על פי שאין בו צורת פנים, הואיל והיא טמאה לדה מפני הולד שעמו.

יג. החותלת העבה, שהיא כמו חמת^א שבתוכה נוצר הולד, והיא מקפת אותו ואת הסנדל - אם היה עמו סנדל, וכשיגיע זמנו לצאת קורע אותה ויוצא - והיא הנקראת 'שליה'; ותחלת פרייתה דומה לחוט של ערב [שהוא דק], וחלולה כחצוצרת. ועבה כקרבן התרנגולין. ואין שלייה פחותה משפח.

(ל) המעטפת שעוטפת את העובר. (לא) כלי עשוי מעור ונועד לאגור נוזלים.

יד. המפלת שלייה - תשב לזכר ולנקבה; לא שהשליה ולד, אלא שאין שלייה בלא ולד. הפילה גפל ואחר כך הפילה שלייה - חוששין לשליה, והרי היא בולד אחר; ואין אומרים: 'זו שלית הגפל', שאין תולין את השליה אלא בולד של קימה. לפיקה, אם ילדה ולד של קימה, והפילה שלייה אפלו אחר שלשה ועשרים יום - תולין אותה בולד, ואין חוששין לולד אחר, שהולד קרע השליה ויצא.

טו. הפילה שלייה תחלה, ואחר כך ילדה ולד של קימה - חוששין לשליה שהיא ולד אחר, ואין תולין אותה בולד הבא אחריה; שאין דרכה של שלייה לצאת לפני הולד. יצאת מקצת השליה ביום ראשון ומקצתה בשני - מונין לה מיום ראשון, ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום שני להתמיר^ל.

(לב) אבל לא להקל, ולכן נותנים לה רק ל"ט ימי טהרה.

טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושלייה קשורה בו - אין חוששין לולד. ואם אינה קשורה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. נא) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי, או כיולדת או כנדה. נב) לפי חשבון המחזור. ג) כי אם הייתה כאן לידה, הלידה מקלקלת את הוסת שלה, ולכן צריכה לשמור מספק. ואם לא היה לידה, יום זה הוא מימי זיבה. נד) שלש פעמים. נה) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת. נו) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר. נז) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה.

~ יום שישי י"ט מרחשון ~

פרק יא

החומרות שהוסיפו הגאונים וקיבלו על עצמן בנות ישראל, חובת הטבילה כדי להיטהר, הרחקות בזמן הטמאה

א. כל שאמרנו^א בנדה וזבה ויולדת, הוא דין תורה. וכמשפטים אלו היו עושין פשהיו בית דין הגדול מצויין, והיו שם חכמים גדולים שמפירים הדמים. ואם נולד להם [לחכמים] ספק בראיות או בימי נדה או זיבה - יעלו לבית דין וישאלו, כמו שהבטיחה תורה עליהן, שנאמר^ב: "כי יפלא ממך דבר בין דם לדם" - בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן הימים היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה, ומשמרות וסתותיהן, וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה^ג.

א) בפרקים הקודמים. ב) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים כפי שיבואר להלן. ג) החכמים מעלים את הספק לבית-דין הגדול. ד) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. ה) כשבית-דין הגדול היה קיים. ו) מדם נדה ודם זיבה. ז) כלומר, בדיוקנות ובקביעות. ח) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות יבואו לידי ספק; שאפילו ראית הפת דם ביום הלדה, מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה כמו שבארנו; לפיכך לא תטמא הפת בזיבה אלא פת עשרה ימים - שאם ראית ביום שתולד, הרי זו נדה שבעת ימים, ושלשה ימים

שבארנו. וכן אם ראית דם ביום אחד ושמונים בלבד - הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת ימי נדה, שמא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות עד אחר מלאת, כמו שבארנו.

מ) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים. מא) שמא ילדה נקבה. מב) מפני הספק, שמא ילדה זכר. מג) וספק דם טוהר, שמא ילדה נקבה. מד) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא ספק זבה גדולה.

כא. כל מקום שנאמר: 'תשב לזכר ולנקבה ולנדה', כיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום פולדת נקבה^{מא}. ואם ראית דם ביום אחד ושמונים, הרי זו ספק נדה^{מב}; וכן אם ראית דם ביום ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים, הרי זו ספק נדה^{מג}; וכן אם ראית ביום אחד וארבעים - אף על פי שראת ביום ארבעה ושלשים, הרי זו ספק נדה^{מד}, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים, פולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל, בנדה^{מט}; והרי היא כמי שלא ילדה.

מה) שמא הפילה נקבה. מז) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. מו) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. מח) שמא ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים. מט) שמא לא ילדה כלל.

וכל דם שתראה מיום שהפילה עד שמונים יום, אם בא בימי נדתה - הרי זו ספק נדה מאחר השבעה^{נא} מיום שהפילה; ואם בא בימי זיבתה^{נב} - הרי זו ספק זבה, שפל ימי מלאת אין בהם וסת. וכן אם ראית ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה ספק נדה, כמו שבארנו^{נא}, אף על פי שלא ראית אלא יום אחד. וכשיקבע לה הוסת^{נב} אחר השמונים, יסור קלקוליה, ותחזור להיות נדה ודאית^{נז}, או זבה ודאית^{נח}. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים; ותהיה נדה ודאית^{נח} אם הפילה בתוך ימי נדתה, כמו שבארנו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ט מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּרֹאָה דָם שֶׁהוּא טָמֵא, שִׁישׁ שֶׁבֶעַת עָלָיו שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת; אֲכָל דָם שֶׁתִּרְאָה בִּימֵי טָהָר אַחֵר סְפִירָה וּטְבִילָה, אֵין לַחֲשׁ לוֹ - שְׁאֵין יָמֵי טָהָר רְאוּיִין לֹא לְנִדָּה וְלֹא לְזִיכָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(יד) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאה היא טמאה וצריכה שבעה נקיים.

ז. וְשִׁמְעֵנוּ שֶׁבְּצִרְפָּת בּוֹעֲלִין עַל דָּם טָהָר כְּדִין הַתְּלָמוּד עַד הַיּוֹם^{טו}, אַחֵר סְפִירָה וּטְבִילָה מִטְּמֵאָת יוֹלֶדֶת בְּזוֹב; וְדָבָר זֶה תְּלוּי בַּמִּנְהָג.

(טו) שלא קבלו עליהם חומרת הגאונים.

ח. וְכֵן^{טז} דִּין דָּם בְּתוֹלִים בְּזֶמֶן הַזֶּה, שֶׁאֲפִילוּ הִיתָה קִטְנָה שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּה לְרֵאוּתָהּ, וְלֹא רָאָת דָּם מִיָּמֶיהָ - הָרִי זֶה בּוֹעֵל בְּעִילַת מִצְוָה, וּפּוֹרֵשׁ. וְכָל זֶמֶן שֶׁתִּרְאָה דָּם מִחֲמַת הַמִּכָּה^{יז}, הָרִי הִיא טְמֵאָה; וְאַחֵר שִׁיפְסַק הַדָּם, סוֹפֶרֶת שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת.

(טז) נאסר בימי הגאונים. (יז) שמדין הגמרא, אפילו אם ראתה כבר בבית אביה, מותרת לבעלה עד שתתפרא המכה, והגאונים החמירו לפרוש מיד אחר הבעילה. וכשהגיע זמנה לראות, וראתה בבית אביה, היא טמאה מדין הגמרא, ואם עדיין לא ראתה, מותרת לבעלה עד ארבעה ימים אפילו הדם שותת. (יח) של קריעת הבתולים.

ט. יתרה • על זה

י. וְכֵן כָּל יוֹלֶדֶת בְּזֶמֶן הַזֶּה - הָרִי הִיא כְּיוֹלֶדֶת בְּזוֹב^{יב}, וְצָרִיכָה שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִנְהָג פְּשוּט [שנתפוסט] בְּשֹׁנֶעַר [=בבל] וּבְאֶרֶץ הַצִּבִּי

מֵאַחֵר שִׁרְצָת, וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה מִתֵּרֶת לְהַבְעֵל; שְׁמָא מִחֲמוּדָה לְאִישׁ רָאָת דָּם טָפָה אַחַת וְלֹא הִרְגִּישָׁה בָּהּ; בֵּין שֶׁהִיתָה הָאִשָּׁה גְּדוּלָּה, בֵּין שֶׁהִיתָה קִטְנָה - צָרִיכָה לִישֵׁב שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת מֵאַחֵר שִׁרְצָת, וְאַחֵר כֶּף תִּטְבֵּל וְתִבְעֵל.

י. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, חֲמָרָא יִתְּרָה שֶׁנִּהְיָה בָּהּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל מִיָּמֵי חֲכָמֵי תְּלָמוּד; וְאֵין לְסוּר מִמֶּנָּה, לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ^{יט}, כָּל אִשָּׁה שִׁרְצָת כְּשֶׁתִּבְעוּהָ לְהַנְשֵׂא - לֹא תִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּסְפֹּר וְתִטְבֵּל. וְאִם •

נִשְׂאָת לְתִלְמִיד חֲכָמִים - מִתֵּרֶת לְהַנְשֵׂא מִיָּד, וְתִסְפֹּר^כ מֵאַחֵר שֶׁנִּשְׂאָת וְתִטְבֵּל; שֶׁתִּלְמִיד

השגת הראב"ד

יתר. . . וראתה א"א כל ראתה שהוא מוזכר בכאן טעות גדולה מן הסופר שאפילו בלא הרגשה היא טמאה ודאי והאי ראתה רצתה היא.

השגת הראב"ד

ואם . . . מיד א"א מה שחילק זה בין ת"ח לשאר בני אדם הוציא אותו ממה שאמר כי מיקלע רב נחמן לשכנעיה הוה אמר מאן הוויא ליומא ואקשו עליה מדרבא תבעוה לינשא ונתפייסה ושני דמודע לה מעיקרא והדר אקשי ליה מדרבא" כל הנושא אשה במקומות הרבים על זה

סְמוּךְ לְנִדָּתָהּ, הָרִי עֲשֶׂרָה יָמִים. הִנֵּה לְמִדָּתָה, שֶׁמִּתְחַלֵּת רֵאוּתָהּ מִתְחַלֵּת לְמִנּוֹת יָמֵי נִדָּה וְיָמֵי זִיכָּה כָּל יָמֶיהָ, וְאֲפִילוּ רֵאוּתָהּ וְהִיא קִטְנָה^ט.

(ט) והיא צריכה לספור כל ימיה.

ג. וּבִיָּמֵי חֲכָמֵי תְּלָמוּד נִסְתַּפַּק הַדְּבָר הַרְבֵּה בְּרֵאוּת הַדָּמִים, וְנִתְקַלְקְלוּ הַיּוֹסֵתוֹת, לְפִי שְׁלֹא הָיָה כַּח כָּל הַנָּשִׁים לְמִנּוֹת יָמֵי נִדָּה וְיָמֵי זִיכָּה; לְפִיכָךְ הִחְמִירוּ חֲכָמִים בַּדְּבָר, וְגִזְרוּ שֶׁיִּהְיֶה כָּל יָמֵי הָאִשָּׁה כִּיָּמֵי זִיכָּתָהּ, וְיִהְיֶה כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה סִפַּק דָּם זִיכּוֹת. ד. וְעוֹד הִחְמִירוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֲצָמָן חֲמָרָא יִתְּרָה עַל זֶה, וְנִהְיָה בְּלֹן בְּכָל מְקוֹם שִׁישׁ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּרְאָה דָּם - אֲפִילוּ לֹא רָאָת אֵלָּא טָפָה [וזעיר] כְּחִרְדָּל בְּלִבְד וּפְסַק הַדָּם - סוֹפֶרֶת לָהּ שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת, וְאֲפִילוּ רָאָת בִּעַת נִדָּתָהּ. בֵּין שִׁרְצָת יוֹם אֶחָד, אוֹ שְׁנַיִם, אוֹ הַשְּׂבֻעָה כְּלָן, אוֹ יִתְרָה מִשִּׁיפְסַק הַדָּם, סוֹפֶרֶת שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת כְּפִי גְּדוּלָּתָהּ, וְטוֹבֵלָת בְּלִיל שְׁמִינִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא סִפַּק זָכָה^י, אוֹ בְּיוֹם שְׁמִינִי אִם הָיָה שָׁם דִּחָק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה מִתֵּרֶת לְבִעֻלָּהּ.

(י) שמן התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. (יא) וזכה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי.

ה. וְכֵן כָּל יוֹלֶדֶת בְּזֶמֶן הַזֶּה - הָרִי הִיא כְּיוֹלֶדֶת בְּזוֹב^{יב}, וְצָרִיכָה שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִנְהָג פְּשוּט [שנתפוסט] בְּשֹׁנֶעַר [=בבל] וּבְאֶרֶץ הַצִּבִּי [א=ארץ ישראל] וּבִסְפָּרֵד וּבִמְעָרָב [מרקור וצפון אפריקה], שְׁאֵם רָאָת דָּם בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֵאָתָהּ - אֵף עַל פִּי שִׁרְצָת אַחֵר שֶׁסְּפָרָה שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת וּטְבִילָה, הָרִי זֶה סוֹפֶרֶת שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת אַחֵר שִׁיפְסַק הַדָּם; וְאֵין נוֹתֵנִין לָהּ יָמֵי טָהָר כְּלָל, אֵלָּא כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה הָאִשָּׁה - בֵּין דָּם קָשִׁי, בֵּין דָּם טָהָר - סוֹפֶרֶת שְׂבֻעַת יָמֵי נְקִיּוֹת אַחֵר שִׁיפְסַק הַדָּם.

(יב) שאנו חוששים שמא ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, ואם כן הלידה אחר כך היא יולדת בזוב. (יג) ארבעים יום שאחרי לידת זכר ושמונים יום לנקבה (מכונים "ימי מלאה", על פי לשון המקרא "ובמלאה ימי טהרה" (ויקרא יב, ו)).

ו. וְדִין זֶה^{יז}, בִּיָּמֵי הַגְּאוּנוֹת נִתְחַדֵּשׁ, וְהֵם גִּזְרוּ שְׁלֹא יִהְיֶה שָׁם דָּם טָהָר כְּלָל - שֶׁזֶה שֶׁהִחְמִירוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֲצָמָן בִּיָּמֵי חֲכָמֵי תְּלָמוּד, אֵינּוּ אֵלָּא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נִתְחַדֵּשׁ דְּבָרֵי, אֲלֵא סְפִירַת שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים לְכָל רוּאָה דָּם טָמֵא, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, וְשִׁיְהִי כָּל מְרֵאָה דְּמִיִּים - טָמֵאִים.

(כט) לא נוסף שום חומרה אחרת.

יד. זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצֵת מְקוֹמוֹת, שֶׁהִנָּדָה יוֹשֶׁבֶת שְׁבַעַת יָמִים בְּנִדְתָּהּ, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָתָ דָּם אֲלֵא יוֹם אֶחָד, וְאַחֵר הַשְּׁבַעַת תֵּשֵׁב שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים ל - אֵין זֶה מְנַהֵג, אֲלֵא טְעוֹת הֵיא מִמִּי שֶׁהוֹרָה לָהּ כֵּן; וְאֵין רְאוּי לְפָנוֹת לְדָבָר זֶה כָּלָל - אֲלֵא אִם רָאָתָה יוֹם אֶחָד, סוֹפְרָת אַחֲרָיו שְׁבַעַת, וְטוֹבֵלָת בְּלִיל שְׁמִינִיאלָא שֶׁהוּא לֵיל שְׁנֵי שְׁלֹאֲחֵר יְמֵי נִדְתָּהּ, וּמִתְרַת לְבַעֲלָהּ.

(ל) זאת אומרת שראתה דם ביום הראשון מימי נידתה, וישבה כל שבעת הימים טמאה לבעלה ולא ספרה אותם, ואחר שעברו שבעת ימי נידתה, מתחילה לספור עוד שבעה ימים נקיים ואז טובלת. (לא) כדין נדה שטובלת בליל שמיני. (לב) ליל שמיני יוצא בשבוע, כמו הלילה שאחרי שראתה דם.

טו. וְכֵן זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצֵת מְקוֹמוֹת, וְתִמְצָא תְּשׁוּבוֹת לְמִקְצֵת גְּאוּנִים, שִׁיּוֹלְדָת זָכָר לֹא תִשְׁמַשׁ מִטָּתָה עַד סוֹף אַרְבָּעִים, וְיּוֹלְדָת נִקְבָּה אַחֵר שְׁמוֹנִים, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָתָה דָּם אֲלֵא בְּתוֹךְ הַשְּׁבַעַת - אֵין זֶה מְנַהֵג, אֲלֵא טְעוֹת הֵיא בְּאוֹתָן הַתְּשׁוּבוֹת. וְדָרְךָ מִיָּנוּת [=כפירה] בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת, וּמִן הַצְּדוּקִין [שאינם מאמינים בתורה שבכתב] לְמַדּוּ דְּבָר זֶה; וּמִצְוָה לְכוּפֵן, כְּדִי לְהוֹצִיא מִלְּבָן וּלְהַחֲזִיר לְדְבָרֵי חֻקִּים, שֶׁתִּסְפֹּר שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ.

טז. אֵין הָאִשָּׁה עוֹלָה מִטְּמֵאָתָה וְיוֹצֵאָה מִיָּדִי עֲרוּהָ, עַד שֶׁתִּטְבֹּל בְּמִי מְקוּהָ כָּשֶׁר, וְלֹא יִהְיֶה דְּבָר חוֹצֵץ בֵּין בִּשְׂרָה וּבֵין הַמִּיִּם. וּבִהֲלֻכוֹת מְקוֹת יִתְבָּאֵר הַמְּקוּהָ הַכָּשֶׁר וְהַפְּסוּל, וְדָרְךָ הַטְּבִילָה, וּמִשְׁפָּטֵי הַחֲצִיצָה.

אָבֵל אִם רָחֲצָה בְּמִרְחֵץ - אִפְלוּ נָפְלוּ עָלֶיהָ כָּל מִימוֹת שְׁבַעוֹלָם, הֲרִי הֵיא אַחֵר הָרְחִיצָה כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם הָרְחִיצָה, בְּכֶרֶת; שְׁאֵין לָהּ דְּבָר שֶׁמַּעֲלָה מִטְּמֵאָה לְטַהֲרָה אֲלֵא טְבִילָה בְּמִי מְקוּהָ, אוֹ בְּמַעֲיָן, אוֹ בְּמִיִּים שֶׁהֵם בְּמַעֲיָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּהֲלֻכוֹת מְקוֹת.

חֻקִּים יוֹדֵעַ שֶׁהֵיא אֲסוּרָה, וְנִזְהָר מִזֶּה, וְלֹא יִקְרַב לָהּ עַד שֶׁתִּטְבֹּל.

נאמר ומלאה הארץ זמה ושני ליה רבנן קלא אית להו ואבע"א רבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדו להו והוא סובר שמתייחדו היו עמהן אחר נישואין ולא בועלין, ואני אניי אומר כן אלא כיון שהנשים היו מיוחדות להם ולכשירצו ישאום פת בסלו הוא ואתרתי קושייתא קא מתרץ לה והא מעשה דבריה דרבינא בי רב חביבא צורבא מרבנן הוה וחש ליה לדרבנן ועוד חופה דאיסורא היכי הוו עבדי וכלה שפירסה נדה אסור להתייחד עמה.

(ט) כלומר, מפני שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (כ) שבעה נקיים.

יא. דִּין הַכְּתָמִים בְּזִמְן הַזֶּה, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ; וְאֵין בְּדָבָר חֲדוּשׁ וְלֹא מְנַהֵג, אֲלֵא כָּל כְּתָם שְׁאֲמַרְנוּ

שֶׁהֵיא טְהוֹרָה, הֲרִי הֵיא טְהוֹרָה, וְכָל • שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁהֵיא טָמֵאָה, סוֹפְרָת שְׁבַעַת יְמֵי נְקִיִּים מִיּוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַכְּתָם. וְאִם הָיָה שְׁעוֹר הַכְּתָם כְּדִי לַחֵשׁ לְזִיבוֹתָ, סוֹפְרָת שְׁבַעַת יְמִים כְּדִי מֵאַחֵר יוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַכְּתָם; שְׁאֵין הָרוּאָה דָּם כְּרוּאָה כְּתָם.

השנת הראב"ד וכל... הכתם א"א זה שבשגדול וזהו שאמרנו כתמים צריכין הפסק טהרה ונקיים בעינין ואחר יום מציאה היא מונה.

(כא) כלומר, לא נתחדשה כל חומרה על הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים, וגם לא עלידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן. (כב) כולל יום מציאת הכתם, ורק ששה מהם צריכים להיות נקיים. (כג) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין, ולבשה הבגד שלשה ימים, כפי שהוסבר לעיל. (כד) נקיים כדין זבה. (כה) שברואה דם אפילו טיפה כחודל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת שבעה נקיים, אבל הרואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים, שעל הכתמים לא היתה הקבלה.

יב. וְכֵן • כָּל שְׁאֲמַרְנוּ בְּיוֹלְדָת שְׁאֲמוֹ טְהוֹרָה, הֲרִי הֵיא טְהוֹרָה בְּזִמְן הַזֶּה; וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁרָאָתָ לָבָן אוֹ דָּם יָרֵק, אוֹ שֶׁהִשְׁלִיכָה חֲתִיכָה אֲדָמָה, שְׁאֵין עִמָּה דָּם כִּי - הֲרִי הֵיא טְהוֹרָה אֶף • בְּזִמְן הַזֶּה; שֶׁלֹּא הִחְמִירוּ אֲלֵא בְּרוּאָה דָּם טָמֵא, וְאֵין זֶה רוּאָה דָּם טָמֵא.

השנת הראב"ד וכן... זהו א"א אין אני אומר כן שהרי בצורת הפנים אמו טמאה לידה ומי יכיר בצורות ויטהר.

(כו) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים. (כז) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה. (כח) כפי שאמר הרמב"ם לעיל שיכול להיות פתיחת הרחם בלא דם.

יג. וְכֵן אִם הִיָּתָה בָּהּ מִכָּה וְהָיָה שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה, אוֹ שֶׁבֹּא הָדָם עִם מִימֵי רִגְלִים - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה. וְלֹא

השנת הראב"ד אף... במא א"א גם זה טעות שהרי אמרו אין פתיחת הקבר בלא דם הילכך טמאה.

~ שבת קודש כ' מרחשון ~

פרק יב

דיני הבא על הנכרית, דיני עבדים ושפחות, ודיני שבעה עממין ושאר האומות שהתגירו.

א. ישראל שבעל גויה משאך האמות דרף אישות [=שנשאה לאישה], או ישראלית שנבעלה לגוי דרף אישות - הרי אלו לוקין מן התורה, שנאמר: "לא תתחתן בם"; אחד שבעה עממין [שהיו בארץ כנען], ואחד כל האמות באסור זה. וכן מפרש על ידי עזרא: "ואשר לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנותיהם לא נקח לבנינו"⁴⁷.

ב. ולא אסרה תורה אלא דרף חתנות; אבל הבא על הגויה דרף זנות [ללא נישואים] - מכין אותו מכת מרדות מדברי סופרים, גזרה שמא יבוא להתחתן. ואם יחדה לו בזנות - חיב עליה משום נדה, ומשום שפחה, ומשום גויה, ומשום זונה; ואם לא יחדה לו אלא נקרית מקרה - אינו חיב אלא משום גויה. וכל חיובין אלו מדבריהם.

(א) מלקות על שמרד בדברי חכמים. (ב) שפחה גויה שהוא ייחד אותה לזנות בקביעות. (ג) למרות שאין נידה בנכרית, גזרו חכמים שמא יתרגל לבעול בזמן נידתה, ויבעל ישראלית נידה.

ג. במה דברים אמורים? בשעהי הבעול ישראל. אבל כהן הבא על הגויה - לוקה מן התורה משום זונה, ואחד זונה גויה ואחד זונה ישראלית; ובעילה בלבד לוקה, שהרי אינה בת קדושין.

(ד) רק כאשר הוא בועל לוקה, ולא כאשר הוא מקדש אותה - כי הקידושין כאן אינם תופסים.

יד. כל שבעת ימי נקיים שבזמן הזה - אף על פי שהן ספק, אם טבילה בהן, לא עלתה לה טבילה. ואם טבילה בשביעי - אף על פי שאסור לעשות בן לכתחילה, שמא יבוא לבעל בשביעי אחר הטבילה - הואיל וטבילה בזמנה, אפילו היתה זבה ודאית, הרי זו עלתה לה טבילה.

(לג) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. (לד) שאם היא זבה - הרי טבלה כדין, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.

יח. ואסור לאדם שידיבק באשתו בשבעת ימי נקיים, אף על פי שהיא בכסותה והוא בכסותו.

ולא יקרב לה, ולא יגע בה אפילו באצבע קטנה, ולא יאכל עמה.

בקערה אחת. כללו של דבר: ינהג עמה בימי ספירה כמו שינהג בימי נדה - שעדין היא בכרת עד שתטבל, כמו שפארנו.

יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה לבעלה - חוץ מהרחצת פניו ידיו ורגליו, ומזיגת הכוס, והצעת המטה בפניו; גזרה שמא יבוא לידי עברה. ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בבשרה מפני הרגל עברה. וכן בשבעת ימי נקיים לא תעשה לו שלש מלאכות אלו. ומתר לאשה להתקשט בימי נדתה, כדי שלא תתגנה על בעלה.

(לה) אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא שופכת לו מים.

46. דברים-ואתחנן, ז, ג. 47. נחמיה, י, לא.

ו. לא פגעו בו קנאין, ולא הלךוהו בית דין -
הרי ענשו מפ'ש בדברי קבלה"א שהוא נכרת,
שנאמר⁴⁹: "כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב,
ובעל בת אל גבר. יכרת ה' לאיש אשר יעשנה,
ער ועונה" - אם ישראל הוא, לא יהיה לו "ער"
בחקמים י ולא "עונה" [ומשיב] בתלמידים; ואם
כהן הוא, לא יהיה לו מגיש מנחה לה' צבאות.
הנה למדת שהבועל גויה כאלו נתחנת לעבודה
זרה, שנאמר⁵⁰: "ובעל בת אל גבר", ונקרא
'מחלל קדש'.

(יא) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (יב) לא יהיה לו
בן חריף ומעורב בין החכמים.

ז. עוון זה, אף על פי שאין בו מיתת בית דין,
אל יהי קל בעיניך; אלא יש בו הפסד שאין בכל
העצירות כמותו: שהבן מן הערוה - בנו הוא לכל
דבר, ובכלל ישראל יחשב, ואף על פי שהוא
ממזר; והבן מן הגויה - אינו בנו, שנאמר⁵¹: "כי
יסיר את בנה מאחרי", מסיר אותו מלהיות אחרי
ה'.

ח. ודבר זה גורם להדבק בגויים שהבדילנו
הקדוש ברוך הוא מהם, ולשוב מאחרי ה' ולמעל
בו.

ט. גוי הפא על בת ישראל - אם אשת איש היא,
נהרג עליה; ואם פנויה היא, אינו נהרג.

י. אבל ישראל שבא על הגויה - בין קטנה פת
שלש שנים ויום אחד" בין גדולה, בין פנויה בין
אשת איש, ואפלו היה קטן פן תשע שנים ויום
אחד" - פי' שפא על הגויה בידון, הרי זו נהרגת,
מפני שבא לאשראל תקלה על ידיה, כבהמה. ודבר
זה מפ'ש בתורה, שנאמר⁵²: "הן הנה היו לבני
ישראל בדבר בלעם .. וכל אשה ידעת איש למשכב
זכר - הרגו".

(יג) שהיא ראויה לביאה. (יד) שביאתו ביאה.

יא. העבדים שהטבילו אותן לשם עבדות, וקבלו
עליהן מצוות שהעבדים חייבין בהן טו - יצאו מקבל

עשרה מישראל או יתר
אם • פגעו בו קנאין
השנת הראב"ד
אם .. משוכחין א"א בד"א שהתרו
בו ולא פירש אבל לא התרו בו לא
אמרין הרי אלו משוכחין.
[הלוחמים להשם ותורתו]
והרגוהו, הרי אלו משוכחין וזריזין; ודבר זה הלכה
למשה מסיני הוא, וראיה לדבר זה - מעשה פינחס
בזמרי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם פגעו בו קנאין והרגוהו בו".

"הבועל ארמית קנאין פוגעין בו" אינו דין והלכה
בשו"ע ואין אדם מחוייב בו. יתרה מכך, כיון ש"הבא
לימלך אין מורין לו" לדעת כמה ראשונים אינה אפילו
הוראה לקנאי אלא ש"הרשות בידו". וי"ל שזהו טעמו
של המחבר שהשמיט בשו"ע הדין "קנאין פוגעין בו"
ורק רמזו באה"ע סט"ז ס"ב "אם לא פגעו בו קנאים",
וכן כתב בטור אה"ע שם: "הי" קנאין פוגעין בו כו",
ומדויק גם מלשון הרמב"ם כאן שכתב "אם פגעו בו
קנאין והרגוהו כו".

לקוטי שיחות חלק יח עמוד 319 והערה 14
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ה. ואין הקנאי רשאי לפגע בהן אלא בשעת
מעשה, בזמרי, שנאמר⁴⁸: "ואת האשה אל
קבתה"; אבל אם פ'ש [מחמישה] - אין הורגין אותה,
ואם הרגו - נהרג עליה. ואם פא הקנאי לטל רשות
מבית דין להרגו - אין מורין לו, ואף על פי שהוא
בשעת מעשה; ולא עוד, אלא אם פא הקנאי להרג
את הבועל, ונשטמט הבועל והרג הקנאי פדי להציל
עצמו מידו - אין הבועל נהרג עליה. והפא על פת
גר תושב, אין הקנאין פוגעין בו; אבל מכין אותו
מכת מרדות.

(ה) כי הלכה זו נאמרה רק בשעת מעשה. (ו) אם התרו בו,
כרוצח. (ז) שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, אבל לא
עלידי שליח, ואם הוא ישאל את בית דין, נמצא שהוא
שליח שלהם. (ח) כי הוא הציל את עצמו מיד הרודף אותו.
(ט) גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ושאר מצוות
בני נח, ונקרא "גר תושב" כי מותר להושיבו בארץ ישראל.
ובת גר תושב, הכוונה שהיא בעצמה קיבלה שלא לעבוד
עבודה זרה. (י) שכל הבא ביאה אסורה, בית דין מכין
אותו מכת מרדות.

48. במדבר-בלק, כה, ח. 49. מלאכייב, יא"ב. 50. שם. 51. דברים-ואתחנן, ז, ד. 52. במדבר-מטות, טז, יז.

אם: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ח ע' 319 הע' 14. אלא .. כמותו: טעם הדבר - לקו"ש ח"ח ע' 154, ח"ח ע' 296 הע' 9, ח"ח ע' 332.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש כ' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כא) ואין יודעים מי הישראל ומי הנכרי. כב) מפני ביטול מצות פריה ורביה, ששניהם אינם יכולים לישא לא שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין. כג) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני. כד) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו יכול לשחרר.

טז. היו התערבנות בנות, הרי שתייהן ספק שפחות^כ; והבא על אחת מהן, הולד ספק עבד. וכן אם נתערב ולד גויה בולד ישראלי - מטבילין את שניהן^כ לשם גרות, וכל אחת מהן ספק גיורת^כ.

כה) ואין כופין את האדון שישחרר את שתייהן, שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. כו) את שני הוולדות. כז) ואסורה לכהן.

יז. כל הגוים כלם, כשיתגירו ויקבלו עליהן כל המצוות של תורה, והעבדים כשישתחררו^כ - הרי הן כישראל לכל דבר, שנאמר⁵⁶: "הקהל, חקה אחת לכם"; ומתירין להפגס בקהל ה' מיד - והוא שישא הגר או המשתחרר בת ישראל, וישא הישראלי גיורת ומשתחררת; חוץ מארבעה עממין בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדום - שהאמות האלו, כשיתגיר מהן אדם, הרי הוא כישראל לכל דבר, אלא [חץ] לענין ביאה בקהל.

כח) עבד לא צריך לקבל עליו מצוות כשיתחרר, כי כשטבל לשם עבדות קיבל עליו עול מצוות.

יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם, זכרים ולא נקבות, שנאמר⁵⁷: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" וגו'. והלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר והמואבי הזכר - הוא שאסור לעולם לשא בת ישראל, אפלו פן פנו עד סוף העולם; אבל עמונית ומואבית - מתרת מיד כשאר האמות.

יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות - דור ראשון ודור שני, אסורין לבוא בישראל; ודור שלישי מתר, שנאמר⁵⁸: "בנים אשר יולדו להם, דור שלישי" וגו'.

הגוים, ולכלל ישראל לא באו. לפיכך, השפחה [הכנענית] אסורה לבן חורין, אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו; והבא על השפחה, מכין אותו מפת מרדות מדברי סופרים,

טו) וחייבים במצוות כמו נשים.

שהרי מפרש בתורה שהאדון נותן שפחה כנענית לעבדו העברי והיא מתרת לו^{טו}, שנאמר⁵³: "אם אדניו יתן לו אשה".

טז) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה, איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.

יב. ולא גזרו חכמים בדבר זה^{יז}, ולא חיבה תורה מלקות בשפחה, אלא אם פן היתה נחרפת לאישה, כמו שבארנו⁵⁴.

יז) בנישואי שפחה לעבד עברי. יח) חצייה שפחה וחצייה בת חורין המקודשת לעבד עברי.

יג. אל יהי עוון זה קל בעיניך, מפני שאין בו מלקות מן התורה - שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה', שהבן מן השפחה עבד ואינו מישראל, ונמצא גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים. והרי אונקלוס המתרגם כלל בעילת עבד ושפחה בכלל "לא יהיה קדש, ולא תהיה קדשה"⁵⁵.

יט) ואם זה לא היה עון כל כך חמור, הוא לא היה כותב אותם יחד.

יד. הבא על השפחה, ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה - אין הקנאין פוגעין בו^כ; וכן אם לקח שפחה דרך חתנות, אינו לוקה מן התורה, שמעט שטבלה וקבלה מצוות, יצאת מכלל הגוים.

כ) שהלכה זו נאמרה רק בבעל נוכריה, וזו יצאה מכלל הגוים.

טו. נתערב ולד ישראלי בולד שפחה^{כא} - הרי שניהן ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין^{כב} בעל השפחה, ומשחרר את שניהן. ואם היה הבן הוא אדון^{כג} של עבד - כשיגדלו^{כד} ישחררו זה את זה, ויהיו מתירין לבוא בקהל ה'.

53. שמות-משפטים, כא, ד. 54. לעיל ג, יג. 55. דברים-כי-תצא, כג, יח. 56. במדבר-שלח, טו, טו. 57. דברים-כי-תצא, כג, ד. 58. דברים-כי-תצא, כג, ט.

כ. מִצְרִית מְעַבְרַת שְׁנֵתִיגֵרָה, בְּנֵה שְׁנֵי; מִצְרִי שְׁנֵי שֶׁנֶּשֶׂא מִצְרִית רְאוּנָה, אוּ מִצְרִי רְאוּנָה שֶׁנֶּשֶׂא מִצְרִית שְׁנֵיהֶם - הוֹלֵךְ שְׁנֵי, שְׁנֵי אִשָּׁה: "בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם", הַכְּתוּב תֵּלֶךְ בְּלָדָה.

כא. גֵּר עֲמוּנִי שֶׁנֶּשֶׂא מִצְרִית, הוֹלֵךְ עֲמוּנִיכֵס; וְגֵר מִצְרִי שֶׁנֶּשֶׂא עֲמוּנִית, הוֹלֵךְ מִצְרִיל. זֶה הַכֹּל: הוֹלֵךְ בְּאֵמוֹת, הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָרִי; וְנִתְּגִירוֹ, הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּחוּתִיכֵס.

(כט) ואם הולד זכר, אסור לבוא לעולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי. (ל) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (לא) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל. (לב) בגרים אין הולד מתייחס דווקא אחר האב, אלא אחרי הפגום שמשניהם.

(לג) הגבעונים ביקשו לתלות את שבעת בני שאול, ולא ריחמו עליהם אפילו שדוד ניסה לפייס אותם.

כב. מִי שְׁנֵתִיגֵר מִשְׁבָּעָה עֲמֻמִּין, אֵינָן אִסוּרִין מִן הַתּוֹרָה לְבֹא בַּקֹּהֶל; וְהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁלֹּא נִתְּגִיר מִהֵן אֶלָּא הַגְּבָעוֹנִים. וְיִהְיֶה גֵּזֶר עֲלֵיהֶם שִׁיחִיו אִסוּרִין לְבֹא בַּקֹּהֶל, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת; וְלֹא אִסֹּר אוֹתָן אֶלָּא בְּזִמְנָא שֶׁיֵּשׁ מִקֹּדֶשׁ, שְׁנֵי אִמֹּר⁵⁹: "וְחֻטְבֵּי עֲצִים וְשֹׁאֲבֵי מִים - לְבֵית אֱלֹהֵינוּ", תֵּלֶךְ הִרְחַקְתָּן בַּמִּקְדָּשׁ.

כג. וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'נְתִינִים', לְפִי שְׁנֵתִיגֵר לְעִבּוּדֵת הַמִּקְדָּשׁ.

כד. וְלָמָּה גֵּזֶר עֲלֵיהֶם הוּא וְבֵית דִּינָא? לְפִי שֶׁרָאָה עֲזוּת וְאִכְזָרִיּוּת שֶׁהִיָּתָה בָּהֶם, בָּעֵת שֶׁבִּקְשׁוּ שְׁבָעָת בְּנֵי שָׁאוּל בְּחִיר ה' לְתוֹלָתָם, וְהִרְגוּם וְלֹא רִחְמוּ עֲלֵיהֶם⁶⁰.

כז. כְּשֶׁעָלָה סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, בִּלְפָּנֶי כָּל הָאֲמּוֹת וְעָרָכֶם זֶה בָּזָה וְהִגְלָה אוֹתָם מִמְּקוֹמָם. וְאֵלֹי הַמִּצְרִיִּים שֶׁבְּאַרְצֵי מִצְרַיִם עָתָה, אֲנָשִׁים אֲחֵרִים הֵם; וְכֵן הָאֲדוֹמִיִּים שֶׁבְּשָׂדֵה אֲדוֹם. וְהוֹאִיל וְנִתְּעָרְבוּ אַרְבַּע אֲמּוֹת הָאִסּוּרִים בְּכָל אֲמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵם מִתְרִים, הִתֵּר הַכָּל - שֶׁכָּל הַפּוֹרֵשׁ מִהֵן לְהִתְגִּיר, חֲזַקְתּוֹ שֶׁפָּרַשׁ מִן הָרֵב.

לְפִיכֵךְ כְּשִׁינִתְּגִיר הֵגֵר בְּזִמְנָא הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם - בֵּין אֲדוֹמִי, בֵּין מִצְרִי, בֵּין עֲמוּנִי, בֵּין מוֹאָבִי, בֵּין פּוּשִׁי, בֵּין שְׂעָרֵי הָאֲמּוֹת - אֶחָד הַזְּכָרִים וְאֶחָד הַנְּקִיבוֹת, מִתְרִין לְבֹא בַּקֹּהֶל מִיָּד.

59. יהושע, ט, כג. 60. עזרא ח, כ.

הפניות לשיחות קודש

הלכה כד: הביאור בהלכה - לקו"ש ח"ל ע' 66 והע' 48. ואכזריות: דיוק הלשון "ואכזריות" - לקו"ש ח"ל ע' 63. ואלו... הם: מדוע אם כן אסור לשוב למצרים? - לקו"ש ח"ט ע' 171.

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' 1

1 חור שחרורו מים או שרצים, או שנפחת חלק מהכותל מאליה, 10
2 שיעורו להעביר טומאה מלא אגרוף גדול, וזהו אגרוף של בן 11
3 אבטיח - שם אדם בעל בשר שהיה ידוע בזמן המשנה, ואגרופו 12
4 גדול. אמר רבי יוסי, וישנו - שיעור אגרוף זה הוא בראש גדול 13
5 של אדם. ואם נעשה החלון בידי אדם כדי לשמש להכנסת 14
6 אור, שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה - המונח בלשכה 15
7 בבית המקדש, וקורחים בו לצורך בית המקדש, שגדלו הוא 16
8 כמטבע פונדיון האימלקי - שבא מאיטליה, וכסלע גירנית - 17
9 מטבע סלע שנקרא על שם נירון קיסר, וישנו - ושיעורו הוא, 18

1 שלא תטעה מי אמר כך ומי אמר כך, מזה ש'תני רב שמואל בר 1
2 יהודה', שבהרבה מקומות בש"ס רב שמואל בר יהודה שונה 2
3 בלשון משנה. 3
4 ואמר ליה רב חסדא לרב תחליפא, אם בן, ששיעור כדי שינטל 4
5 מן החי הוא כסלע, הרי עשית את דברי בית שמיא שאמרו 5
6 כמלא מקדח, ודברי בית הלל שאמרו כסלע, כדבר אחר, שהרי 6
7 מצינו ששיעור מלא מקדח שוה לשיעור סלע. דתנן (כלים פ"ז מ"ב) 7
8 לגבי חלון המעביר טומאה מבית לבית, מאור - חלון שאינו 8
9 משמש אלא להכניס אור לבית, שלא נעשה בידי אדם, כגון 9

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

— ואינו חפץ לרכשו) וגו'". ואָמְרוּ (בבא מציעא שם): "גְּדוּלָּה אוֹנָאת דְּבָרִים מְאוֹנָאת מְמוֹן, שְׂבָאוֹנָאת דְּבָרִים הוּא אוֹמֵר: 'וְיִרְאֶת מְאֻלְהִיף'". וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִבְּכָא מְצִיעָא.

~ יום רביעי י"ז מרחשון ~

מצות לא תעשה רנא.

הַמִּצְוָה הָרְנ"א נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם

~ יום חמישי י"ח מרחשון ~

מצות לא תעשה רנג.

הַמִּצְוָה הָרְנ"ג — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת גֵּר צָדֵק וּמִלְּהִיזְקוּ בְּמִקְחוֹ וּמִמְכְּרוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שמות כב, כ) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ — בְּמִמוֹן" וְכָבֵר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא בְּכָא מְצִיעָא (כט: שְׁהִמְאָנָה אֶת־הַגֵּר — עוֹבֵר מִשּׁוֹם "לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֶחָיו", וּמִשּׁוֹם "וְגֵר לֹא־תוֹנֶה" (שם). וְכֵן הִלּוּחִצּוּ — עוֹבֵר מִשּׁוֹם "[וְ]לֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שם), נִסְפָּה עַל הַלָּאוּ (לֹא תַעֲשֶׂה רז) הַפּוֹלְלוֹ עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמֵר: אוֹנָאת מְמוֹן.

~ יום שישי י"ט מרחשון ~

מצות לא תעשה רנג.

הַמִּצְוָה הָרְנ"ג נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם

~ שבת קודש כ' מרחשון ~

מצות לא תעשה רנב.

הַמִּצְוָה הָרְנ"ב — הָאֲזַהְרָה שֶׁגַּם הִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת אֶת־הַגֵּר בְּדָבָרִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְגֵר לֹא־תוֹנֶה" (שם) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְגֵר לֹא־תוֹנֶה" — בְּדָבָרִים. וְנִכְפַּל הַלָּאוּ וְאָמְרוּ: "לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ" (ויקרא יט, לג). וְכִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "שְׁלֹא תֹאמַר לוֹ: אָמֵשׁ הִיִּיתָ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וְעַכְשָׁיו נִכְנָסָת פַּחַת כְּנָפִי הַשְׂכִּינָה".

~ יום ראשון י"ד מרחשון ~

מצות לא תעשה רנ.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלִּימָה מֵאֲתִים וְחֻמְשִׁים — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה־אֶת־זֶה בְּמִסְחָר בְּשִׁעַת מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל־תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֶחָיו" (ויקרא כה, יד). וְכִסְפָּרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל־תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֶחָיו — זוֹ אוֹנָאת מְמוֹן". וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִבְּכָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

~ יום שני ט"ו מרחשון ~

מצות לא תעשה רנ.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלִּימָה מֵאֲתִים וְחֻמְשִׁים — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה־אֶת־זֶה בְּמִסְחָר בְּשִׁעַת מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל־תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֶחָיו" (ויקרא כה, יד). וְכִסְפָּרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל־תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֶחָיו — זוֹ אוֹנָאת מְמוֹן". וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִבְּכָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

~ יום שלישי ט"ז מרחשון ~

מצות לא תעשה רנא.

הַמִּצְוָה הָרְנ"א — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת זֶה־אֶת־זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שְׁנֵאמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְצַעְרִים אוֹתוֹ וּמַעֲלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוֹכֵל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי שִׁיתְבַּיֵּשׁ מִהֶם, כְּגוֹן שְׂקָדְמוֹ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֵׁב מִהֶם, וְנֵאמַר לוֹ: תוֹדָה לַה' שֶׁהַעֲבִירְךָ מִדֶּרֶךְ פְּלוֹנִית אֶל דֶּרֶךְ טוֹבָה זוֹ, וְכִי־צָא בְּכַף מֵאֲמִירָה פּוֹנֵעַת שֶׁל מוֹמִים מְכַאֲיָבִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶת מְאֻלְהִיף" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח:): זוֹ אוֹנָאת דְּבָרִים. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר שם): "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עַמִּיתוֹ" — הָרִי אוֹנָאת דְּבָרִים אֲמוּנָה. כִּיצַד? אִם הִיָּה בְּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֹאמַר לוֹ: זְכוֹר מַעֲשִׂיךָ הָרָאשׁוֹנִים וְגו', הִיָּה חֲלָאִים וְכו' — צָרוּת בָּאִים עֲלֵיו — וּמַצְדִּיק עֲלֵיו אֶת הַדִּין בְּהוֹכִירוֹ חֲטָאוֹ) רָאָה חֲמָרִים (סוחרים הַמְחַפְשִׁים לִקְנוֹת וּמַפְנֶה אוֹתָם לִמְקוֹם שְׂאִינוֹ שִׁיךְ כָּלִל) וְכו', לֹא יֹאמַר לוֹ בְּכִמְהָ חֲפֵץ זֶה (שואלו על מחירו

נביאים

צפניה פרק ב ט"ו

ט לִכְנָן חִי-אֲנִי נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל פִּי-מוֹאֵב פֶּסֶד־ם תִּהְיֶה וּבְנֵי עַמּוֹן פַּעַמְזָה מִמֶּשֶׁק חֲרוֹל וּמִכְרָה-מֶלֶח וּשְׁמָמָה עַד-עוֹלָם שְׁאֲרִית עַמִּי יִבְזֹז וְיִתֵּר (גוי) גֹּוִי יִנְחָלוֹם: י זֹאת לָהֶם תַּחַת גְּאוֹנָם כִּי חָרְפוּ וַיִּגְדְּלוּ עַל-עַם יְהוָה צְבָאוֹת: יא נוֹרָא יְהוָה עֲלֵיהֶם כִּי רוּחַ אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הָאָרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲוִי-לוֹ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ כָּל אִנִּי הַגּוֹיִם: יב גַּם-אַתֶּם בּוֹשִׁים חֲלָלִי חֲרָבִי הַמָּוֶה: יג וַיֵּט יָדוֹ עַל-צִפּוֹן וַיֹּאבֶד אֶת-אֲשׁוּר וַיִּשֶׁם אֶת-נִינְוָה לְשְׁמָמָה צִיָּה כַּמִּדְבָּר: יד וּרְכָצוּ בְּתוֹכָהּ עֲדָרִים כָּל-חִיתוֹ-גֹוִי גַם-קָאֵת גַּם-קָפַד בְּכַפְתָּרֶיהָ יִלְיָנוּ קוֹל יִשׁוּרֵר בַּחלוֹן חָרִב בִּסְפָף כִּי אֲרוּזָה עָרָה: טו זֹאת הָעִיר הָעֲלִיזָה הַיּוֹשֶׁבֶת לְבִטָּחָה הָאֲמָרָה בְּלִבָּבָהּ אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד אֵיךְ הִתְּהָה לְשִׁמְהָ מִרְבֵּץ לַחִיָּה כָּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשְׂרָק וַיֵּנֶע יָדוֹ: (פ)

רש"י

(ט) על צפון. אשור בצפון אצל בבל: נינוה. הוא ראש לאשור: (יד) כל חיתו גוי. כל בהמות הגוים: קאת: וקפוד. עופות: בכפתוריה. פומל"ש שבראש הגג: חורב בסף. החורבן יהיה ניכר בספי הבית: קול ישורר בחלון. קול העופות מצפצפים בחלונות: כי ארוזה ערה. כי ארזיה עקר ושרש כמו ערו ערו (תהלים קלו) וי"ת וטללה סתרו הוא גג הבית הספון בארז שאפי" בתי אבנים מסככין בנסרים של עץ: (טו) ואפסי. ואפס זולתי:

מצודת ציון

(ט) ממשק. ענין השמעת קול כמו כמשק גבים (שם לג): חרול. מין קוצים כמו תחת חרול יספחו (איוב ל): ומכרה. מל' כרייה וחפירה: יבזום. מל' בזה: (י) גאונם. מל' גאווה: (יא) רזה. ענין כחשות כמו במשמני רזון (ישעיה ו): (יג) ציה. ענין חורב ויובש: (יד) חיתו. גם הבהמה תקרא בשם חיה וכן וחיתם לדבר הסגיר (תהלים עח): קאת. קפוד. שמות עופות המצויות בחרבות: בכפתוריה. כן יקרא המשקוף לפי שעושין בו ציורי כפתורים וכן הך הכפתור (עמוס ט): ילינו. ענין התמדה וכן צדק ילין בה (ישעיה א): ישורר. מל' שיר ורנן: חרב. מל' חורבן: בסף. מזוזה כמו וסף השער (יחזקאל מ): ארוזה. תקרת הארז: ערה. ענין גלוי כמו וקיר ערה מגן (ישעיה כ"ב): (טו) העליזה. ענין שמחה כמו יעלזו חסידים (תהלים קמט): ואפסי. כמו ואין: ישרוק. ענין השמעת קול הבהמה בקבוץ השפחים כמו שרוק ויניעו ראשם (איכה ב'): יניע. מלשון הנעה והנדה:

יאבד את אשור: את נינוה. הוא ראש ממלכת אשור: (יד) ורכצו. לא ידורו שם אנשים כ"א יהיה מקום מרבץ לעדרים של כל בהמות העכו"ם ועופות המדבריות יתמידו לשבת על המשקופים היפות: קול ישורר בחלון. קול העופות יהיה מתרונן בכל חלון: חורב בסף. חורבן יהיה בסף כל שער: כי ארוזה ערה. כי תקרות הבתים שהמה מארז יהיה מגולה למטר השמים ולרוח הנושב כי הגגות יפלו ולכן יהיו הבתים חרבות והעופות יקננו שמה: (טו) זאת העיר וגו'. היא נינוה שהיתה עיר עליזה ושמחה בהצלחת: אני ואפסי עוד. ר"ל אני היא לבדה עיר עליזה ואין בלתי עוד עיר להדמות אלי: איך וגו'. איך עתה היתה לשממון וכל העובר דרך עליה ישרוק בקול ויניע ידו וכדרך הרואה דבר חשוב שנחרב:

מצודת דוד

(ט) לכן חי אני. לכן הריני נשבע כמו שאני חי כן תהיה מואב נהפכת כסדום וגומר: ממשק חרול. תהיה מלאה מהשמעות קול חרולים כי שם יגדלו הרבה מאין עובר ומנשיבת הרוח מקישים זה בזה ומשמיעים קול: ומכרה מלח. תהיה מלאה מכריית מלח בכל הפנות שיחפרו ימצאו מלח: שארית עמי. הנשאר מעמי יבזוז נחלתם כאשר ישובו לארצם מגלות בבל: ויתר וגו'. כפל הדבר במ"ש: (י) זאת להם. זאת יבוא להם בעבור גאונם אשר חרפו ודברו גדולות וקשות על עם ה': (יא) נורא ה'. ה' הנורא ימשול עליהם לקחת מהם נקם כי ירזה ויתיש כח את כל אלהי הארץ הם שרי מעלה של העכו"ם ולא יוכלו להשפיע להם טובה: וישתחוו לו וגו'. ועוד יבא זמן אשר מכל איי העכו"ם ישתחוו לו כל איש ממקום מושבו כי כולם יכירו שאין אלהים זולתו וזה יהיה לעתיד: (יב) גם אתם כושים. הואיל וגם אתם שמחתם על מפלת ישראל לכן תהיה גם אתם חללי חרבי: (יג) ויט ידו. המקום יטה ידו להכות את כשדים היושבים בצפון א"י וגם

תהלים פרק-מט כ"א

כ תבוא עד-דור אבותיו עד-נצח לא יראו-אור: כא אדם ביקר ולא יבין נמשל פכהמות נדמו:

תהלים פרק-נ א-

א מזמור לאסף אל | אלהים יהוה דבר ויקרא-ארץ ממזרח-שמש עד-מבוא: ב מציון מכלל-יפי אלהים הופיע: ג יבא אלהינו ואל-יחרש אש-לפניו תאכל וסביביו נשערה מאד: ד יקרא אלה-שמים מעל ואל-הארץ לדין עמו: ה אספולי חסידי ברתי ברתי עלי-זבח: ו יגידו שמים צדקו פירא-להים | שפט הוא סלה: ז שמעה עמי | ואדברה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך אנכי: ח לא על-זבחיך אוכיחך ועולתיך לנגדי תמיד: ט לא-אקח מביתך פר ממכלאתיך עתודים: י פירלי כל-חיתו-יער בהמות בהררי-אלף:

רש"י

כענין שנאמר עורי צפון ובאי תימן (שה"ש ד'): כרתי בריתי עלי זבח. שקבלו את התורה בברית וזבח כענין שנאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' וגומר (שמות כ"ד): (ח) לא על זבחיך אוכיחך. אם אינך מביא לי זבחיך ולא עולתיך נגדי תמיד, איני שם עיני ולבי על כך: (ט) לא אקח מביתך פר. לא שלך הם אלא שלי: ממכלאתיך. הוא דיר הצאן כמו גזר ממכלה צאן (חבקוק ג') פאר"ק בלע"ז: (י) בהמות בהררי אלף. הוא (שור) שהוא רועה אלף הרים ליום וכל יום ויום הם צומחים, י"מ אלף הרים או אלף פרסאו' או שם אלף פרים, וי"מ שהוא כמו שגר אלפיך כלומר הרים מלאים בקר בעבור שהזכיר לא אקח מביתך פר:

(כ) תבא עד דור אבותיו. כשתשלים ימיך ותמות תבא ותראה את דור הרשעים אבותיו של רשע נידונים בגיהנם אשר עד נצח לא יראו אור: (כא) אדם ביקר ולא יבין. דרך החיים נתונה לפניו שאם ילך בה הרי נכבד אינו מבין את הטוב:

(א) אל אלהים ה'. אקרא (אלהי האלהים ה' שמו): דבר ויקרא ארץ. והוא הופיע מציון שהוא מכלל יופי: (ב) מכלל. שם דבר פרמנ"ט בלע"ז: (ג) יבא אלהינו ואל יחרש. עוד על דם עבדיו השפוך: (ד) יקרא אל השמים. לפקוד על שר האומות שבמרום: ואל הארץ. לפקוד על מלכי מצרים: לדין עמו. לנקום נקמת עמו כמו כי ידין עמו ודם עבדיו יקום (דברי' ל"ב): (ה) אספול חסידי. ועוד יקרא לשמי' ולארץ שיאספו לו הגליות

מצודת ציון

(א) מבוא. שקיעתו כמו כי בא השמש (בראשית כח): (ב) מכלל. מלשון כל ור"ל כלול בכל היופי וכן לבושי מכלול (יחזקאל כג). הופיע. האיר וזרח: (ג) יחרש. ישתוק: תאכל. תשרף: נשערה. מלשון סערה: (ז) ואעידה. ענין התראה שדרכה להיות בעדים: (ט) ממכלאתיך. מלשון בית הכלא והוא גדרות הצאן: עתודים. הם הזכרים מן העזים: (י) אלף. מנין מרובה אחז הכתוב:

הקול מציון הכלול בכל היופי: (ה) אספול. ויאמר להם הביאו ואספול אלי את חסידי אשר כרתי עמם ברית בדם זבח כמ"ש הנה דם הברית (שמות כ"ד): (ו) ויגידו שמים. אז יגידו מלאכי שמים את צדקו ויאמרו עתה ראינו מה שלא שפט עד הנה הוא על כי הוא שופט לעולם: (ז) ואדברה. את דברי' ישראל. אתה ישראל שמע ואתרה בך: אלהים אלהיך אנכי. ועליך לשמוע דברי: (ח) לא על זבחיך. לא אוכיח אותך על המנעך להקריב זבחיך ולא אוכיח אותך שיהא תמיד לנגדי עולותיך כי אין חפצי בהם כי טוב אשר לא תדור: (ט) לא אקח. לא צויתי לקחת מביתך פר להקריב לפני: ממכלאותיך. מוסב על לא אקח: (י) כל חיתו יער. עם שאינם בידך הלא המה ביד: בהמות בהררי אלף. הבהמות המצויות ברכבי ההרים ולא ידעתם, ורז"ל אמרו שעל שור הבר יאמר כמ"ש הנה בהמות אשר עשיתי עמך (איוב מ') והוא ניזון בכל יום במרעה אלף הרים:

מצודת דוד

(כ) תבוא וגו'. כאשר תבוא להשכיל אף עד גמול דור אבותיו אשר ג"כ היתה כל חמדתם לאסוף הון אז תבין שעד נצח לא ראו אור עוה"ב: (כא) אדם ביקר. ר"ל אף תבין כי האדם אשר הוא ביקר העושר ולא יבין לבל ישים בו כל חמדתו ולבטוח בו שהוא נמשל לבהמות ודומים להם ביתרון הדעת דמיון גמור: (א) אל אלהים ה'. אל שעל כל אלהים הם מלאכי מעלה אשר שמו ה' הוא דבר וקרא אל יושבי הארץ מן קצה המזרח עד המערב: (ב) הופיע. העיר והוציא את

משניות מסכת אהלות

ה קורות הבית והעליה שאין עליהן מעזיבה, והן מכונות, טמאה תחת אחת מהן – תחתיה טמא; בין התחתונה לעליונה – ביניהן טמא; על גבי העליונה – פנגדו עד הרקיע טמא. היו העליונות כבין התחתונות, טמאה תחת אחת מהן – תחת כלם טמא; על גביהן – פנגדו עד הרקיע טמא.

ו קורה שהיא נתונה מכתל לכתל וטמאה תחתיה, אם יש בה פותח טפח – מביאה את הטמאה תחת כללה; ואם לאו – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. כמה יהא בהקפה ויהא בה פותח טפח? בזמן שהיא עגולה – הקפה שלשה טפחים; בזמן שהיא מרפעת – ארבעה, שהמרפע יתר על העגל רביע.

פירוש ברטנורא

ה מעזיבה. טיט וצדורות שרגלים לשום על גבי קורות; ומכונות. קורה העליונה כנגד התחתונה וכל אחת יש בה רוחב טפח: תחתיה טמא. ושעל גבה טהור, שהקורה חוצצת. והני מילי כשיש בקורות פותח טפח שהן רחבות טפח, אבל אין רחבות טפח לא מביאות טומאה ולא חוצצות וכמאן דליתנהו דמי, ונמצא טומאה כאילו עומדת באויר: ביניהן טמא. ושתחת התחתונה ושעל העליונה טהורים, דשתינה חוצצות: כנגדו עד הרקיע טמא. ושתחת כולן טהור: כבין התחתונות. כנגד אויר התחתונות. ורחבן כשיעור אויר שביניהן, שאם תעלה את התחתונות או תוריד את העליונות נמצא הכול סתום: תחת כולן טמא. כאילו היתה תקרה שזה. ועל גבן טהור:

ו תחת כולה. כל כלים שתחתיה טמאים, דמביאה טומאה לכולה. ושעל גבה טהורים, דחוצצת בפני הטומאה: ואם לאו. שאינה רחבה טפח: בוקעת ועולה. דאם טומאה תחתיה כלים שעל גבה כנגד הטומאה טמאים: בוקעת ויורדת. דאם טומאה על גבה, כלים שתחתיה כנגד הטומאה טמאים: היקפה שלשה טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים, שכן מצינו בדברי הימים (כ"ד') (ב') ששעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב:

משניות מבוארות – קהתי

שהרי הטומאה מונחת תחת כיפת השמים, אבל מן הצדדים טהור.

~ יום ראשון ~

באור משנה ה

קורות הבית והעליה – הקורות שבתקרת הבית ושביתקרת העליה, שאין עליהן מעזיבה – טיח של טיט, ואף אין עליהם נסרים (רש"י סוכה כב, א), והרי שיש הפסק בין קורה לקורה, וזהו מְכַנְנֹת – הקורות העליונות של העליה מכונות כנגד הקורות התחתונות של הבית, וכל קורה וקורה יש בה רוחב טפח: טמאה תחת אחת מהן – תחת אחת מהקורות של הבית, תחתיה טמא – כל מה שתחת אותה הקורה כולה טמא; אבל כל הנמצא בשאר הבית למטה ולמעלה, ואף מה שעל גבי אותה הקורה, היינו בינה ובין העליונה, טהור, שהקורה שרחבה טפח אינה מביאה טומאה אלא לתחתיה, וכן היא חוצצת בפני הטומאה: בין התחתונה לעליונה – היתה הטומאה בין קורת הבית לקורת העליה, ביניהן טמא – כל הנמצא בין אותן שתי הקורות טמא, שהקורה העליונה מאהילה על הטומאה ומביאה את הטומאה על פני כל ארכה תחתיה; אבל תחת הקורה התחתונה ועל גבי העליונה, טהור, שהקורות חוצצות בפני הטומאה; על גבי העליונה – היתה הטומאה על גבי הקורה העליונה, פנגדו עד הרקיע טמא – מה שכנגד הטומאה למעלה עד הרקיע טמא, שהרי אין דבר חוצץ ממנה ולמעלה, אבל תחת כל הקורות, טהור. הרי העליונות כבין התחתונות – שלא היו הקורות מכונות, אלא הקורות העליונות היו נתונות כנגד האויר שבין התחתונות; טמאה תחת אחת מהן – היתה טומאה תחת אחת הקורות, תחת כלם טמא – כאילו היו כל הקורות העליונות והתחתונות תקרה אחת המביאה את הטומאה לכל הבית והעליה; ומדובר כאן בכגון שהקורות העליונות רחבן כשיעור האויר שבין הקורות התחתונות, שאם תעלה את התחתונות למעלה או תוריד את העליונות למטה, נמצא הכל סתום. על גביהן – היה כזית מן המת על גבי אחת הקורות, פנגדו עד הרקיע טמא – רק כנגד הטומאה למעלה עד הרקיע טמא,

באור משנה ו

קורה שהיא נתונה מכתל לכתל וטמאה תחתיה – תחת הקורה, אם יש בה פותח טפח – אם הקורה רחבה טפח; ויש מפרשים (על פי הרמב"ם): אם באיזה מקום שהוא היא רחבה טפח, אף על פי שהטומאה מונחת תחת הקורה במקום שאינה רחבה טפח (תפארת ישראל), מביאה את הטמאה תחת כללה – תחת כל הקורה; ואם לאו – שאינה רחבה טפח, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת – וכל שכנגד הטומאה, למעלה ולמטה, טמא; אבל שלא כנגד הטומאה, טהור. יש מבארים: אם יש בה פותח טפח – במקום שמאחלת על הטומאה, מביאה את הטומאה תחת כולה – אף על פי שאין כולה וקצתה פחותה מטפח, מפני שקצתה מקצת אוהל היא; ואם לאו – שאין פותח טפח במקום שמאחלת על הטומאה, טומאה בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה מתפשטת תחת כל הקורה (יסודי טהורות). כמה יהא בהקפה – של הקורה, ויהא בה פותח טפח – ויהא רחבה טפח? בזמן שהיא עגולה – שהקורה עגולה, הקפה שלשה טפחים – שכל שיש בהיקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח (כלומר קוטר טפח). דבר זה למדים בגמרא (עירובין יז, א) ממה שכתוב (מלכים א', ז, כג): "ויעש את הים מוצק, עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב, וחמש באמה קומתו, וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב", כלומר שהיה עגול, והקוטר שלו היה עשר אמות, והיקפו שלשים אמה. וכבר ביארנו (עירובין א, ה), שהחשבון אינו מדויק, והמספרים בכתוב הם מספרים עגולים. וכן כותב הרמב"ם, שלפי חכמי המידות כל עיגול שיש אמה באלכסונו (היינו בקוטרו). יש בהיקפו שלוש אמות ושיביעית בקירוב; ולפי שמספר זה לא יושג לעולם אלא בקירוב, נקטו החכמים את המספר השלם. ואמנם לפי תורת ההנדסה: אם הקוטר הוא טפח, ההיקף הוא 3.14 טפחים (בקירוב של מאית). מספר זה (3.14...) מציינים

ז עמוד שהוא מוטל לאויר, אם יש בהקפו עשרים וארבעה טפחים – מביא את הטמא תחת דפנו; ואם לאו – טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת.

ח פזית מן המת מדבק לאסקפה – רבי אליעזר מטמא את הפזית; רבי יהושע מטהר. היה נתון תחת האסקפה – ידון מחצה למחצה. מדבק למשקוף – הפזית טמא; רבי יוסי מטהר. היה נתון בתוך הפזית – הנוגע במשקוף

פירוש ברטנורא

ז עמוד שהוא מוטל לאויר. עמוד עגול שמושך בארץ ושוכב על עיגולו. באויר, כגון בחצר או בגינה. ומאמצע העיגול הוא מתחיל להאחיל על הארץ והולך ומתקצר מכאן ומכאן עד תחתיתו שסמוך לארץ, ולענין הבאת טומאה בענין טפח על טפח ברום טפח מרובע, ואם יש כאן לצד החוץ מתחתיו רום טפח אע"פ שלמטה בסמוך במקום שכיבתו לארץ אין רום טפח כולו מטמא באוהל, דנדון כשיפועי האלים. ועמוד עגול כשיש בהקפו עשרים וארבעה טפחים נמצא רחבו שמונה טפחים, דכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלושה טפחים, ונמצא דיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח. ברום טפח שהרי כשיש כאן ריבוע של שמונה על שמונה אם תעשה בתוכו עיגול של שמונה, נמצא הוויית עורפים שמונה חומשים לכל קרן וקרן, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה, נמצא האלכסון עורך על הרוחב ששה עשר חומשין, תן מהם מחצה לקרן זה ומחצה לקרן זה, הרי לכל אחד שמונה חומשין, ואם באת לעשות בקרן זוית שחזין לעיגול רבוע של טפח על טפח, נמצא אלכסונו עורך על רחבו שני חומשים, ונמצא מרת אלכסונו שבעה חומשים, לא נשתיר לנו יותר על הצורך אלא חומש אחד, ומשום חומש אחד לא דק. ועוד, דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה אינו מכון לגמרי, שחסר ממנו מעט:

ח מורבק לאסקפה. שהאסקפה רחבה וטומאה מורבקת באסקפה מן השקוף ולחוץ, ר' אליעזר חשיב כל האסקפה כבית, הלכך מטמא את הבית. ור'

משניות מבוארות – קהתי

לעיל ז, ב). ואם לאו – ואם אין בהיקפו של העמוד עשרים וארבעה טפחים, טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת – כדן טומאה רצוצה, ומטמאה כל מה שכנגדה בלבד, אבל אינה מתפשטת לצדדים.

במפרשים מבואר, שאף על פי שבהיקף של עשרים וארבעה טפחים יוצא, שיש באלכסון שבקרן $8/5$ טפח, והרי בשביל הריבוע של טפח על טפח אין צריכים אלא באלכסון של $7/5$ טפח, מכל מקום בחומש טפח לא דקדק התנא, ונקט מספר שלם של 24 טפחים. ועוד, שקצת מן העמוד שוקע בתוך הקרקע (הר"ש: הר"ש: "סדרי מדרות").

ברם, בעל "תפארת ישראל" מקשה, שכדי לרבע תחת עיגול העמוד טפח על טפח די שיהא בהיקפו של העמוד 21 טפחים בלבד, שהרי בכגון זה הקוטר הוא 7 טפחים (שליש מהיקפו), והאלכסון כולו $7 = 14/5$; והאלכסון של כל קרן $7/5$; נמצא הריבוע טפח על טפח בדיוק. אלא שמיישב ענין משנתנו על יסוד דברי הרמב"ם, שיהכלל שאמרו לעיל, שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים אינו מדויק (כמו שכבר בארנו בסוף משנה ז).

ואמנם אף לפי כללי ההנדסה (שהבאנו שם) די שיהא היקפו של העמוד 22 טפחים (בקיורב: $7 \times 3.14 = 21.98$), כדי שיהא הקוטר 7 טפחים ובכל קרן אלכסון של $7/5$ טפח, שבכגון זה הרי הריבוע הוא בדיוק טפח על טפח. אלא שבעל "תפארת ישראל" מוצא הסבר למשנתנו בהוכחת בעלי התוספות (סוכה ח, א), שאף הכלל שהאלכסון בריבוע של טפח על טפח הוא טפח ושני חומשי הטפח, אינו מדויק, שכן לפי חשבון מדויק האלכסון הוא קצת יותר מטפח ושני חומשי הטפח (לפי תורת ההנדסה האלכסון של ריבוע טפח על טפח הוא $\sqrt{2} = 1.414$). וממחמת אי דיוקים אלו נקט התנא 24 טפחים, ועדיין הדבר צריך עיון.

באור משנה ח

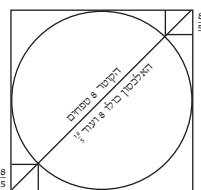
פזית מן המת מדבק לאסקפה – למפתן שלפני הבית, ואין משקוף ממעל לטומאה, רבי אליעזר מטמא את הפזית – שלדעתו האסקופה היא חלק מן הבית ודינה כבית; רבי יהושע מטהר – את הבית, שהאסקופה שאין עליה משקוף אין דינה כבית. היה – כזית מן המת – נתון תחת האסקפה – שהיה מונח מתחת למפתן, ידון מחצה למחצה – מחצי האסקופה ולפנים נדון כבית, ואם הכזית מונח שם, הבית טמא; מחצי האסקופה ולחוץ נדון כחוץ, והבית טהור, כדן טומאה הנתונה בתוך הכותל (לעיל ז, א). מדבק למשקוף – היה כזית מן המת מורבק לצד החיצון של המשקוף, הפזית טמא – כאילו היתה הטומאה בבית, שגזורים בצידו משום תחתיתו (תפארת ישראל); רבי יוסי מטהר – את הבית, לפי שמן המשקוף ולחוץ אין דינו כבית, כשיטתו לעיל (יא, ז). היה נתון בתוך הפזית – אם הכזית מן המת היה מונח בתוך הבית, הנוגע

בתורת ההנדסה באות יוונית "פי" (π). בזמן שהיא מרבעת – אם הקורה היא מרובעת (מנסרה מרובעת), ארבעה – טפחים בהיקפה, והרי שכל צד (היינו כל פאה) רחבה טפח, שהמרבע יתר על העגל רביע – שהריבוע שיש בהיקפו ארבעה טפחים, יש במעגל החסום בו שלושה טפחים (לפי הכלל של המשנה, שכל עיגול שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים; ברם, כבר בארנו לעיל, שהחשבון אינו מדויק, אלא כל עיגול שקוטרו טפח היקפו 3.14 טפחים בקירוב).

~ יום שני ~

באור משנה ז

עמוד – עגול, שהוא מוטל לאויר – המונח על הארץ בחוץ, תחת כיפת השמים; וטומאה מונחת תחת עיגולו המאחיל על הקרקע: אם יש בהקפו עשרים וארבעה טפחים, מביא את הטמא תחת דפנו – לכל אורך העמוד, והואיל ותחת העיגול ניתן להיעשות אוהל של טפח על טפח ברום טפח המביא את הטומאה לכולו. והרי החשבון (לפי כללי המשנה) כיון שיש בהיקפו של העמוד עשרים וארבעה טפחים, יש ברחבו (היינו בקוטרו) שמונה טפחים, כמו ששינונו (לעיל משנה ו). שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלושה טפחים, והרי שאפשר לרבע סביב העמוד העגול ריבוע של שמונה טפחים על שמונה טפחים. האלכסון שביריבוע זה הוא שמונה טפחים ועוד ששה עשר חומשי טפח ($16/5 + 8$), לפי הכלל שכל טפח בריבוע טפח ושני חומשי טפח באלכסונו. ששה עשר החומשים העורפים באלכסון על הקוטר מתחלקים לשתי הקרנות, ונמצא בכל קרן עורך של שמונה חומשי טפח; מכאן, שאפשר לעשות בכל קרן ריבוע שצלעו קצת יותר מטפח, שכן האלכסון בריבוע של טפח על טפח הוא טפח ושני חומשים, כמו שהבאנו את הכלל למעלה (ואף לפי תורת ההנדסה יוצא, שהאלכסון של ריבוע טפח על טפח $\sqrt{2} = 1.414$ בקירוב $7/5 = 1.4$). היינו שבעה חומשי טפח, וכאן הרי האלכסון הוא שמונה חומשי טפח (ענין הערתנו בשולי ביאור המשנה). כזה:

וכיון שאפשר לעשות תחת עיגול העמוד ריבוע של טפח על טפח ברום טפח, הרי זה אוהל המביא את הטומאה; ואפילו סמוך לנקודת המגע של העמוד עם הקרקע דינו כאוהל, שכן שיפוע אוהלים כאוהלים (כמו ששינונו

טמא; הנוגע באסקפה – רבי אליעזר מטמא; רבי יהושע אומר: מטפח ולמטון – טהור, מטפח ולמטון – טמא. פרק שלשה עשר

א העושה מאור בתחלה – שעורו מלא מקדח גדול של לשפה. שירי המאור – רום אצבעים על רחב הגדל. אלו הן שירי המאור? חלון שפתמה ולא הספיק לגמרה. חרורו מים או שרצים, או שאכלתו מלחת – שעורו מלא אגרוף; חשב עליו לתשמיש – שעורו בפותח טפח; למאור – שעורו מלא מקדח. הסריגות והרפפות מצטרפות כמלא מקדח, בדברי בית שמאי; בית הלל אומרים: עד שיהא במקום אחד מלא מקדח. להביא הטמאה ולהוציא הטמאה. רבי שמעון אומר: להביא הטמאה, אבל להוציא את הטמאה בפותח טפח.

פירוש ברטנורא

יהושע סבר מן השקוף ולחין אין האסקופה חשובה כבית. והלכה כר' יהושע: ידון מחצה למחצה. מחציה של אסקופה ולפנים כלפנים וחבית טמא, מחציה ולחין כלחין וחבית טהור, מחצה על מחצה הבית טמא: מודבק למשקוף. תחת המשקוף מן השקוף ולחין: הבית טמא. דאפילו מן השקוף ולחין חשוב בית: ור' יוסי מטהר. דלא חשיב ליה כבית. ואין הלכה כר' יוסי: רבי אליעזר מטמא. דחשיב כל האסקופה כבית: מטפח ולמטון טהור. דקרקע דמי: מטפח ולמטון טמא. ואע"ג כשמודבק לאסקופה מטהר ר' יהושע את הבית, הכא כשהטמאה בבית מטמא ר' יהושע באסקופה מטפח ולמטון, משום דדרך טומאה לצאת ולא ליכנס. והלכה כר' יהושע:

ג א העושה מאור. חלון העשוי לאורה: בתחילה. משום דבעי למתנא סיפא שירי המאור תנא רישא בתחילה: מקדח גדול של לשפה. הוא כפונדיון האטלקי וכסלע נירונית וישנו כמלוא נקב של עול. אם יש בחלון כשעור הזה, מביא את הטמאה לצד אחר: שירי המאור. אם נשאר מן החלון שלא נסתם: חרורו מים. שלא נעשה החור ע"י אדם אלא ע"י מרוצת המים: או שרצים. כגון החולד והעכבר: או שאכלתו מלחת. שהארץ מלחת ומתבקעת מאליה: מלא אגרוף. אגרוף של בן אבטיח. אדם גדול שהיה האגרוף שלו כראש גדול של כל אדם: חשב עליו לתשמיש. חלון שחרורו מים או שרצים, שחשב להשתמש בו ולהניח שם חפציו: למאור. להכניס אורה: הסריגות. מחציה כמין סככה מסורגת שעושים בחלונות של אוצרות: והרפפות. מחציה מסורגת שעושים בחלונות של בתי הקין שיושבים שם להתקדח: מצטרפות כמלוא מקדח. אור שבין הסריגות, אע"פ שאין במקום אחד כמלוא מקדח מצטרפין בין כולם כמלוא מקדח: להביא את הטמאה ולהוציא את הטמאה. לאו אפלוגות דבית שמאי ובית הלל קא, אלא אשיעורים דרישא קאי. והכי קאמר, מלוא מקדח ומלוא אגרוף ופותח טפח דאמרן, כל השעורין הללו בין להביא את הטמאה לבית בין להוציא את הטמאה מן הבית. ור' שמעון פליג, וסבר בין להביא בין להוציא כולן שיעורן בפותח טפח, ולית ליה לר' שמעון שיעור של מלוא מקדח ומלוא אגרוף כלל. ואין הלכה כר' שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

לסתום כולה, דינה כמאור בתחילה, ושעורה כמלוא מקדח. חרורו מים – חור שנעשה על ידי מים, או שרצים – או שנעשה על ידי שרצים, או שאכלתו מלחת – רבון הבא מחמרי מלח שנתכנסו בקרקע, שעורו מלא אגרוף – שיעורו להביא את הטמאה מאוהל המת למקום אחר כמלוא אגרוף גדול, וכבר שנינו (כלים ז, יב): "זוהו אגרוף של בן בטיח". היינו אדם שהיה ידוע להם כבעל אגרוף גדול; חשב עליו – על החור שחרורו מים או שרצים, לתשמיש – להשתמש בו ולהניח שם חפציו, שעורו בפותח טפח – שאם יש לו טפח על טפח מביא את הטמאה; למאור – חשב על החור שישמש למאור, להביא אור לבית, שעורו – להביא את הטמאה, מלא מקדח – כמו שבארנו לעיל. הסריגות – הרשתות שסורגים בחלונות של מחסנים, והרפפות – הסריגות שעושים בחלונות של בתי הקין, מצטרפות כמלא מקדח – אם כל החורים שבסריגות, יש בהם כמלוא מקדח, הרי הם מצטרפים להביא את הטמאה, בדברי בית שמאי – כך הם דברי בית שמאי; בית הלל אומרים: עד שיהא במקום אחד מלא מקדח – אין הסריגות והרפפות מצטרפות כמלוא מקדח, ואין מביאות את הטמאה אלא אם כן יש במקום אחד כשיעור זה. להביא הטמאה ולהוציא הטמאה – פיסקה זו מוסבה על הרישא, שמה ששינו: העושה מאור בתחילה שיעורו מלוא מקדח. שיעור זה הוא בין להביא את הטמאה מאוהל לאוהל, ובין להוציא את הטמאה. להציל על הפתחים הנעולים שבבית (כמו ששינו לעיל ג. י. ג.), שלא יהיו טמאים תחת המשקוף שלהם (הגרא; תפארת ישראל). רבי שמעון אומר: להביא הטמאה – לא נאמר שיעור זה אלא לחומרה, להביא את הטמאה, אבל להוציא את הטמאה – להציל על הפתחים שבבית, היינו לקולה, לא די במלוא מקדח, אלא שיעורו בפותח טפח – שאינו מציל עד שיהא בו טפח על טפח. יש גורסים בדברי רבי שמעון: להביא הטמאה ולהוציא את הטמאה בפותח טפח. ומפרשים, שמחלוקת זו מוסבה על כל השיעורים שנזכרו במשנה: מלוא מקדח, מלוא אגרוף ופותח טפח.

במשקוף – אפילו בצד החיצון, טמא – לדברי הכל, שהואיל וסוף טומאה לצאת דרך שם גזורים כצידו משום תחתיו (תפארת ישראל); ויש מפרשים הטעם, שעל עצמו מושך הטומאה מן הבית בכל שהוא (הגרא). הנוגע באסקפה, רבי אליעזר מטמא – שהולך הוא לשיטתו לעיל שהאסקופה דינה כבית; רבי יהושע אומר: מטפח ולמטון – הנוגע באסקופה מטפח ולמטה לצד הקרקע, טהור – שדינו כקרקע, מטפח ולמטון – ואם נגע מטפח ולמטון, טמא – משום שדרך הטומאה לצאת. ברם, ברישא שנינו, שאם כזית מן המת מודבק לאסקופה, רבי יהושע מטהר את הבית, משום שאין דרך טומאה להיכנס. והלכה כדברי יהושע.

בארנו את המשנה לפי "תפארת ישראל" (שפירשה בעקבות הגרא). אבל הר"ש, הרא"ש והר"ב מפרשים אותה בדרך אחרת.

~ יום שלישי ~

באור משנה א

העושה מאור – חור בכותל, בשביל שייכנס בו אור לבית, כמין חלון, בתחלה – כלומר אין צורך לומר בפותח חור שנסתם, אלא אפילו לא היה שם חור קודם לכן, ועתה בתחילה בא לעשות מאור, ואפילו מיד בתחילת פתיחתו (יסודי סהרות), שעורו – להביא את הטמאה, מלא מקדח גדול של לשפה – כעובי המקדח שמשתמשים בו בלשכה לנקב בו נקבים, וכבר שנינו (כלים ז, יב), שהוא כפונדיון האטלקי וכסלע הנירונית וכמלוא נקב שבעול; אם יש במאור כשיעור הזה, הריהו מביא את הטמאה לצד אחר. שירי המאור – היה מאור וסתמו, ונשאר ממנו חלק שלא נסתם, רום אצבעים על רחב הגדל – אם החלק שנשאר יש בו שתי אצבעות גובה ואגודל רוחב, הוא מביא את הטמאה. אלו הן שירי המאור? חלון שפתמה ולא הספיק לגמרה – לגמור סתימתה, מפני עיכובים שונים, כגון שלא היה לו טיט, או שהגיעה השבת וכדומה. אבל אם הספיק לגמרה, אלא שלא רצה לגמור, משום שאין דעתו

ב חלון שהיא לאויר – שעורה מלא מקדח. בנה בית חוצה לה – שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון – התחתון בפותח טפח, והעליון מלא מקדח.
ג החור שבדלת – שעור מלא אגרוף, דברי רבי עקיבא; רבי טרפון אומר: בפותח טפח. שיר בה החור מלמטן או מלמעלן, הגיפה ולא מקרה, או שפתחתו הרוח – שעור מלא אגרוף.
ד העושה מקום לקנה, ולאספתי ולגר – שעור כל שהוא, בדברי בית שמאי; בית הלל אומרים: בפותח טפח. לזון את עיניו, ולדבר עם חברו, ולתשמיש – בפותח טפח.
ה אלו ממעטין את הטפח: פחות מכזית בשר ממעט על ידי רבע עצמות, ופחות מעצם פשעורה ממעט על ידי

פירוש ברטנורא

ב חלון העשוי לאויר. להכניס בו אויר העולם, והיינו חלון העשוי למאור. ומשום דבעי למתני בנה בית חוצה לה, הדר תנייה: בנה בית חוצה לה. כנגד החלון, ונתבטל אויר של חלון: שיעורה בפותח טפח. כחלון העשוי לתשמיש: נתן את התקרה באמצע החלון. שנמצא החלון חצוי למעלה מן התקרה וחצוי למטה: החלון התחתון בפותח טפח. כדן חלון העשוי לתשמיש, דהא אין כאן אויר: והעליון מלא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאויר:
ג החור שבדלת. באמצע הדלת, דאינו עשוי לאויר: שיר בו החור. האומן שתקן את הדלת: מלמטן, כגון ששיר סמוך לאספקופה: או מלמעלן. סמוך למשקוף: הגיפה. סגרה: ולא מורקה. לא נגמרה: או שפתחתו הרוח. כלומר, או שמירק את הסגירה אלא שבאתה הרוח ופתחתו: שיעור מלא אגרוף. דכיון דנפתח ממילא הוי כחרורו מים או שרצים. ובקך סיפא לא פליג רבי טרפון, משום דחור שבאמצע עשה חורש במתכוין, ולא מפני שצריך לחור אלא קצרים היו הדפין שנעשה מהן הדלת ועלתה ברעתו להניח הנקב באמצע יותר מלהניח למטה או למעלה, ודמי לעשה במתכוין, אבל כשהניחו מלמטה או מלמעלה אין זה כעושה בידים, אלא מחמת שהנסרים קצרים ולא נתמלא הנקב:
ד העושה מקום. שנקב נקב מפולש בכותל לתניה שם קנה של אורנים: ולאספתי. חרב בלשון יון קורין אספתי. ויש לאורנים כלי כתבנית חרב: שעור בכל שהוא. להביא את הטומאה לצד האחר: לזון את עיניו. להסתכל משם לדרשות הרבים או לחצר: ולתשמיש. להצניע שם חפציו:
ה אלו ממעטים את הטפח. חלון ששיעורו בפותח טפח והיה אחד מכל הני דחשיב הכא מונח בו וממעט את האויר מטפח, חוצץ, שאין הטומאה עוברת

משניות מבוארות – קהתי

(משנה אחרונה), ולפיכך דינו כחור העשוי לתשמיש, ושיעורו בפותח טפח. שיר בה החורש – אם הנגר השאיר את החור בדלת, מלמטן או מלמעלן – למטה סמוך למפתן או למעלה סמוך למשקוף, הגיפה ולא מקרה – או נעל אדם את הדלת ולא גמר לנעול את כולה, ונשארה פתוחה קצת, או שפתחתו הרוח – הרוח פתחה את הדלת, שעור – של החור או של מקום הפתיחה, מלא אגרוף – אף לדעת רבי טרפון, לפי שהחור שלמעלה או למטה בדלת ודאי לא נעשה בכוונה אלא נשאר מחמת שהנסרים היו קצרים, וכן בדלת שהשאירה אדם פתוחה קצת, או שפתחה אותה הרוח, הרי מקום הפתיחה נשאר מאליו, הלכך דינו כחור שלא נעשה בידי אדם, ששיעורו מלא אגרוף, כמו ששינו במשנה א.

באור משנה ד

העושה מקום – העושה חור מפולש בכותל, לקנה – כדי להניח בו קנה האורגים, ולאספתי – מין מסמר שהאורגים מיישרים בו חוטי השתי, והוא כתבנית חרב (אספתי היינו חרב בלשון יוון – הרש): ולגר – יש מפרשים, שכל הכלים הנזכרים כאן הם מכשירי המנורה: קנה – הוא קנה המנורה שבו תוחבים את הנר; אספתי – היינו המלקחיים שצובתים ומוחטים בהם את הפתילה; והנר – היינו הכלי שנותנים בו את השמן והפתילות (אליהו רבא), שעור – להביא את הטומאה לצד האחר, כל שהוא – היינו כשיעור הצריך לו לאותו תשמיש שבשבילו עשה את החור (מהרשם), בדברי בית שמאי – כך הם דברי בית שמאי; בית הלל אומרים: בפותח טפח – שיעורו בפותח טפח, כדן כל חלון העשוי לתשמיש. לזון את עיניו – העושה חור בכותל כדי להסתכל משם לחוץ, לרחוב או לחצר, ולדבר עם חברו – או כדי שיוכל לדבר עם חברו, ולתשמיש – או כדי להניח שם חפציו, בפותח טפח – שיעורו לדברי הכל בטפח על טפח.

~ יום חמישי ~

באור משנה ה

אלו ממעטין את הטפח – חלון ששיעורו בפותח טפח ויש בו

שלדעת חכמים נאמרו כל השיעורים בין להביא את הטומאה בין להוציא את הטומאה. ורבי שמעון סובר, בין להביא ובין להוציא השיעור הוא בפותח טפח, כלומר שלדעת רבי שמעון אין השיעורים של מלא מקדח ומלא אגרוף כלל (רש; ברטנורא). ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה ב

חלון שהיא לאויר – הפתוחה לאויר העולם, ואין מחיצה מאפלת נגדה (רמב"ם; סודי סהרות), שעורה מלא מקדח – לפי שהיא עשויה למאור, והרי שנינו במשנה הקודמת: "העושה מאור בתחילה שיעורו מלא מקדח", ובאה משנתנו להשמיע, שאפילו לא נעשתה בכוונה למאור, דינה כחלון שעשה אדם למאור. בנה בית חוצה לה – כנגד החלון, והרי הבית מאפיל עליה ומבטלה מתורת מאור, שעורה בפותח טפח – שאינה מביאה את הטומאה אלא אם כן יש בה טפח על טפח, כדן חלון העשויה לתשמיש, להניח שם חפצים וכדומה. נתן את התקרה – של הבית שבנה חוצה לה, באמצע החלון – שהבית אינו מגיע אלא עד אמצע החלון, ונמצאת החלון חציה למעלה מן התקרה וחציה למטה, התחתון – חצי החלון שלמטה שהוא כנגד הבית, בפותח טפח – שיעורה בטפח על טפח, והעליון – וחצי החלון שלמעלה, שהוא פתוח לאויר העולם, מלא מקדח – תורת מאור עליו ושיעורו מלא מקדח.

~ יום רביעי ~

באור משנה ג

החור שבדלת – שאינו עשוי לא למאור ולא לתשמיש, אלא שהנגר היה צריך לו בשעת עבודתו ושכח לסתמו, או שהשאירו בכוונה מאיו סיבה שהיא, אבל ללא כל תועלת, שעור – להביא את הטומאה, מלא אגרוף – כדן חלון שלא נעשה בידי אדם (לעיל משנה א); דברי רבי עקיבא – שלדעתו ודאי נשאר החור שלא בכוונה, והריהו כעשוי מאליו; רבי טרפון אומר: בפותח טפח – שיעורו בטפח על טפח, שהואיל ועשאו הנגר לשם איזה צורך בשעת עבודתו (תפארת ישראל), או מאחר שהניחו בדלת ולא סתמו, בודאי לצורך הניחו

וְאֵלֹהֵי שָׁמַיִן מְמַעֲטִים: אֵין הַעֲצָם מְמַעֵט עַל יְדֵי עֲצָמוֹת, וְלֹא בָשָׂר עַל יְדֵי בָשָׂר, וְלֹא בָּיִת מִן הַמֶּת, וְלֹא בָּיִת מִן הַנִּבְלָה, וְלֹא כְּעֶרְשָׁה מִן הַשָּׁרִץ, וְלֹא כְּבִיצָה אֲכָלִים, וְלֹא תְבוּאָה שְׂבַחֲלוֹנוֹת, וְלֹא כְּכִי שֶׁאֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁ, וְלֹא

לצד אחר: **על ידי רובע עצמות**. אם יש בבית רובע עצמות דמטמא באוהל, ופחות מכזית מכשר המת מונח בחלון, ממעט. ודוקא פחות מכזית, ראינו, הוא עצמו מטמא באוהל. ודוקא על ידי רובע עצמות, אבל אי איתא בבית כזית בשר מן המת, אין פחות מכזית זה ממעט, דאדרבה בשר מצטרף עם בשר. והיינו מטמא נמי ודוקא בשר ממעט ע"י עצמות ולא עצמות ע"י עצמות, דעצמות אעצמות מצטרפי: **פחות מעצם כשעורה**. אבל עצם כשעורה לא ממעט, משום דמטמא כמגע וכמשא: **פחות מכזית מן המת**. השתא הדר תנייה אע"ג דהתא ליה רישא לאשמועינן דממועט על ידי כל המטמאין באוהל, כגון רביעית דם ומלא תרודו רקב וכל אותן השגויין בפרק ב': **פחות מכזית מן הנבלה וכו'**, כל הני דחשיב מבאן ואילך, ממעטי בין ע"י עצמות בין ע"י בשר: **ופחות מכביצה אוכלים**. שאין אוכל פחות מכביצה מטמא אחרים ולא מקבל טומאה מן התורה, הלכך ממעט וחרוצץ בפני הטומאה: **והתבואה**. שהרשיעה חרוק מן הכותל ותנפשתו ענפיה וסדרו את החלון, מחשיב לרקקע היא: **וכבי שיש בהן ממש**. קורי עכביש נקראים כביי. ואני שמעתי כמין קורי עכביש נמצא בתוך הקנה. ופעמים שהוא קד מדר הוא כביי שאין בו ממש, ופעמים שהוא כמין אריגת בנד הוא כביי שיש בו ממש: **ונבלת עוף** **מחור עיני חישב** עיניו. שנבלת עוף מחור אינה מטמאה עד שחישב עליה לאכילה, ואז מטמאה טומאת אוכלים כבביצה ואינה חשיבה הכשר: **נבלת עוף** **טמא שחשב עליה ולא הכשירה**. ונבלת עוף טמא צריכה מחשבה וצריכה הכשר, כלומר שיבוא עליה מיס או אחר מחשבה ומשקין, ואם חסר מחשבה או הכשר, טהורה, וממנעת וחוצצת בפני הטומא':

משניות מבוארות – קהתי

טפח על טפח מצומצם, אם מונח בו אחד מהדברים הנמנים להלן, הרי זה ממעט את הטפח, ואין הטומאה עוברת בו לצד אחר: **פְּחוֹת מִפְּנֵית בֶּשֶׂר** – מן המת, שאינו מטמא, **מִמַּעַט עַל יְדֵי רֹבַע עֲצָמוֹת** – אם יש בבית רובע עצמות מן המת, שמטמא באוהל, ופחות מכזית בשר מונח בחלון, הרי זה ממעט את הטפח על טפח שבחלון וחוצץ בפני הטומאה, שלא תעבור לצד האחר; על ידי כמו על יד, והיינו: אצל, בצד (**תּוֹפְאוֹת יִשְׂרָאֵל**); ויש מפרשים: על ידי – על כוח הטומאה (**יְסוּדֵי שְׁחֵרוֹת**). ברם, אם מונח בחלון כזית בשר מן המת, הרי הוא עצמו מטמא באוהל; ואפילו מונח בחלון פחות מכזית בשר, אלא שבבית יש כזית בשר מן המת, אין הפחות מכזית שבחלון ממעט, אלא הוא מצטרף עם כזית בשר שבבית, לפיכך שנינו: פחות מכזית בשר ממעט על ידי רובע עצמות. **וּפְחוֹת מִמַּעַט מִפְּנֵי עוֹרָה** – עצם פחות מכשעורה, שאינו מטמא, **מִמַּעַט עַל יְדֵי פְּנֵית בֶּשֶׂר** – שאם נמצא בבית כזית בשר, ובחלון מונח פחות מעצם כשעורה, הרי זה ממעט את הטפח שבחלון. אבל אם נמצא בבית רובע עצמות, הרי זה מצטרפים עם העצם הפחות כשעורה, ואינו ממעט. **פְּחוֹת מִפְּנֵית מִן הַמֵּת** – פסקה זו כבר נשנתה ברישא (פחות מכזית בשר מומעט...) וחזרה ונשנתה כאן כפתיחה להמשך המשנה, המונה והולכת דברים שונים, הממעטים את הטפח. ויש מבארים, שהתנא חזר על פסקה זו, כדי להשמיענו, שאף שאר הדברים המטמאים באוהל, שנימנו בתחילת פרק ב, ממעטים את הטפח, כשהם פחות משיעורם, כגון פחות מכזית נצל, פחות ממלוא תרודו רקב, פחות מרביעית דם (**דִּם**; ברטנורא), כלומר משמיעותה של פסקה זו כאילו היא מסתיימת בחיבת "וכלוגה" (פחות מכזית מן המת וכו'). ויש מפרשים, שהתנא בא להשמיענו, שאם החלון גדול כל כך, עד שאין באחד מהם כדי למעט, הרי כל הדברים הללו הנמנים כאן מצטרפים למעט בחלון, הואיל ואינם מצטרפים לשיעור טומאה אחד, כמו ששנינו (**תעילה ד, א**): "כל שטומאתו ושיעורו שווין, מצטרפין זה עם זה; שטומאתו ולא שיעורו, שיעורו ולא שטומאתו. לא שטומאתו ולא שיעורו – אינן מצטרפין זה עם זה" (**תהרם**); **פְּחוֹת מִפְּנֵית מִן הַנְּבֵלָה**, **פְּחוֹת מִפְּעוֹדָה מִן הַשָּׂרִיץ** – שאינם מטמאים, וממעטים בין שיש בבית כזית בשר מן המת ובין שיש שם רובע עצמות; והוא הדין לכל הנמנים להלן עד סוף משנתנו: **פְּחוֹת מִפְּנֵי צֶהַ אֲבָלִים** – אף על פי שהוכשרו לקבל טומאה, ומקבלים טומאה מדרבנן, מכל מקום הואיל ואין אוכל פחות

אָלף – הדברים המנויים להלן, **שְׂאִינֶן מִמַּעֲטִים** – את הטפח: **אֵין הַעֵצִים מִמַּעַט עַל יְדֵי עֲצֻמּוֹת** – עצם פחות מכשעורה המונח בחלון שהוא טפח על טפח אינו ממעט את הטפח בזמן שרובע עצמות מן המת מונחים בבית, כמו שכבר בארנו הטעם במשנה הקודמת, שהעצם המונח בחלון מצטרף עם העצמות שבכית; **וְלֹא בְּשָׂר עַל יְדֵי בְּשָׂר** – פחות מכזית בשר המונח בחלון אינו ממעט את הטפח בזמן שכזית בשר מן המת נמצא בבית, מהטעם שבארנו לעיל, לפי שבשר מצטרף לבשר; **וְלֹא פִּזִּית מִן הַמֶּת** – פיסקה זו מיותרת היא, שהרי אפילו אין טומאה בבית, כזית זה עצמו מביא את הטומאה לבית שאצלו, אלא הואיל ומשנתנו מונה כל הדברים שאינם ממעטים לפי סדר הדברים שבמשנה הקודמת, לפיכך היא נוקטת אף פיסקה זו (עיין מהר"ם המובא ב"תוספות יום טוב", שנדחק לפרש טיפסה זו בדרך מיוחדת; ועיי' תוספות חזקוני), כרם, ש' נוסחאות שאין גורסים פיסקה זו; **וְלֹא פִּזִּית מִן הַנִּבְלָה, וְלֹא פַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ** – שהואיל

נבלת העוף הטהור שחשב עליה, ולא נבלת עוף הטמא שחשב עליה והכשירה, ולא השתי והערכ המנוגעים; ולא לבנה מבית הפרס; דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: הלכנה ממעטת מפני שעפרה טהור. זה הכלל: הטהור ממעט; והטמא אינו ממעט.

פרק ארבעה עשר

א היזי מביא את הטמאה כל שהוא. הגזרה והגבלית – בפותח טפח. איזהו היזי? שפניו למטה. והגזרה? שפניה למעלה. ובמה אמרו: היזי מביא את הטמאה כל שהוא? ביזי שהוא גבוה מן הפתח שלשה נדבכין, שהם שנים עשר טפח; יתר מכאן – מביא את הטמאה בפותח טפח. העטרות והפתוחים מביאין את הטמאה בפותח טפח.

פירוש ברטנורא

שהשרישה רחוק מן הכותל והשתא אין דעתו לפנותה: השתי והערכ המנוגעים. דשתי וערכ מוטמא בנגעים, ודבר טמא אינו ממעט: ולא לבנה מבית הפרס. הלבנה העשויה מעפר בית הפרס. ר"מ סבר שהיא טמאה כמו שעפר בית הפרס טמא, הלכך אינה ממעטת בחלון. ורבנן סברי, לא טמא אלא גוש כבדיתו הבא מבית הפרס, ולא העפר אפילו לאחר שנבלו. והלכה כחכמים. ושיעור הגוש, כפיכה גדולה של סקאים שהוא כחותם המרצופין: י"ד א היזי שפניו למטה. כמין לוח יוצא מן הכותל לחוץ וראשו כפוף למטה לארץ לצד הפתח, הלכך מצטרף אהלו עם הפתח ומביא את הטמאה בכל שהוא וחשיב כאילו יש בו פותח טפח, ואם טומאה תחתיו הבית טמא, שרואין ראשו הכפוף למטה כאילו הגיע לארץ, ומביא טומאה שתחתיו לצד הבית: וגזירה. שפניה למעלה. ראשה כפוף למעלה ואין אוהל שלה מצטרף עם הפתח, הלכך בעיה פותח טפח: וגבלית. מפרש בתוספתא כלי שמניקה מכאן ומכאן ומשייר מן האמצע: שנים עשר טפחים. דשיעור כל נדבך ארבעה טפחים. ונדבך הוא שורה של בנין אבנים: והעטרות. אבנים סדורות בעיגול בולטות מן הקיר למעלה מן הפתח כעין כיפה לנוי, והיינו עטרה: והפתוחים. שעושים מאבן על הפתח או על החלון לנוי, ופעמים שבולטים מן החלון ומן הפתח טפח או יותר:

משניות מבוארות – קהי

הנבילה וכעדשה מן השרץ, בין דבר שמקבל טומאה, כמו כביצה אוכלים שהוכשרו לקבל טומאה, וכיצא בזה, אינו ממעט את הטפח בחלון (רמב"ם; דא"ש).

~ יום שישי ~

באור משנה א

פרק זה דן בזוים הבולטים מן הכותל, מה שיעוריהם להביא את הטומאה משום אוהל.

היזי – הבולט לחוץ מעל גבי הפתח, מביא את הטמאה – שתחתיו לבית, כל שהוא – אפילו אינו בולט מהכותל טפח. הגזרה – כעין גזוזה, והגבלית – כעין גזירה, אלא שהיא משופעת כלפי מטה משני הצדדים, בפותח טפח – שיעורן להביא את הטומאה לבית בטפח על טפח. איזהו היזי? שפניו למטה – שצידו המוחלק והמשופץ הנקרא "פנים", הוא כלפי מטה, ועשוי הוא לצורך הפתח, להגן עליו מפני הגשמים ומפני החמה, הלכך מצטרף היזי עם הפתח. והגזרה – ואיזהו הגזרה? שפניה למעלה – שצידה המוחלק והמשופץ כלפי מעלה, ולא לצורך הפתח שתחתיה עשויה, אלא לצורך השימוש על גבה בשביל דיירי הדוירה העליונה, הלכך אין היא מצטרפת עם הפתח, ואינה מביאה את הטומאה אלא בפותח טפח כדין אוהל. ובמה אמרו: היזי מביא את הטמאה כל שהוא? – כלומר ואפילו ביזי שפניו למטה, לא אמרו שמביא את הטומאה בכל שהוא, אלא ביזי שהוא גבוה מן הפתח שלשה נדבכין – כלומר שאינו גבוה יתיר על שלושה נדבכים, היינו שלוש שורות אבנים, שהם שנים עשר טפח – שכל נדבך גבוה ארבעה טפחים; יתר מכאן – אבל זיז שהוא גבוה מן הפתח יותר משנים עשר טפח, מביא את הטמאה בפותח טפח – שעד שנים עשר טפח מגין היזי על הפתח, ולצורך הפתח הוא עשוי, הלכך מצטרף אהלו עם הפתח; אבל כשהוא גבוה יותר משנים עשר טפח אינו מועיל להגן על הפתח, ולא לצורך הפתח הוא עשוי, הלכך אין אהלו מצטרף עם הפתח, ושיעורו להביא את הטומאה הוא בפותח טפח. העטרות והפתוחים – העשויים למעלה מן הפתחים ומן החלונות לנוי, מביאין את הטמאה בפותח טפח – כשהם בולטים מן הכותל בשיעור של טפח על טפח; שהואיל ואינם עשויים אלא לנוי בלבד, אינן מצטרפים לפתח או לחלון, הלכך אינם מביאים את הטומאה

והם מטמאים אינם ממעטים, ולא כפיצה אכלים – שהוכשרו לקבל טומאה; ויש מפרשים: אפילו לא הוכשרו, ואף על פי שאינם מקבלים טומאה, מכל מקום אינם ממעטים, שהואיל וחשובים אין אדם מבטלם שם, ובודאי דעתו לפנותם מהחלון (רמב"ם); ולא תבואה שפחלונות – הגדלה סמוך לכותל ממש, שהואיל והיא מקלקלת את הכותל דעתו לסלקה ממש, וכל דבר שדעתו של אדם לפנותו מהחלון אינו ממעט (רמב"ם; ברטנורא); ולא כפי – כמו שבארנו במשנה הקודמת, שאין בה ממש – אף כאן (כמו במשנה הקודמת) יש מפרשים, שהפיסקה הזאת מוסבה גם על "תבואה שבחלונות"; וזהו ההבדל, לדעתם, בין "התבואה שבחלון" ששינוי כאן שאינה ממעטת (שלא כדעת הרמב"ם שהבארנו שם וראו). שכן גם בכך וגם בתבואה שבחלון, אם יש בה ממש הרי היא חשובה וממעטת, ואם אין בה ממש, אינה חשובה ואינה ממעטת (הר"ם; הרא"ש; הגר"א); ולא נבלת העוף הטהור שחשב עליה – לאכילה, ולא נבלת עוף הטמא שחשב עליה – לאכילה, והכשירה – על ידי משקה לקבל טומאה; כל הדברים הללו שנימנו עד כה נלמדים אמנם מדיוק הלשון במשנה הקודמת, אלא הואיל והתנא בא להוסיף כאן כמה דברים חדשים, לפיכך חזר ושנה בפירוש את כל הדברים שנימנו ממעטים; ולא השתי והערכ – חוטי שתי או חוטי ערב, המנוגעים – וטמאים מחמת הנגע, הלכך אינם ממעטים, ולא לבנה מבית הפרס – לבנה העשויה מעפר בית הפרס; וכבר בארנו במקומות אחרים, שבית הפרס היינו שדה שנחרש בה קבר, וגורו חכמים, שמאה אמה מסביב לקבר נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת המת, משום חשש שמא גררה עמה המחרשה עצם כשעורה מעצמות המת. דברי רבי מאיר – הסובר, שכשם שעפר בית הפרס טמא כך הלבנה העשויה ממנו טמאה, הלכך אינה ממעטת בחלון. וחכמים אומרים: הלכנה ממעטת – בחלון, מפני שעפרה – העפר שהלבנה נעשתה ממנו, טהור – שלא טימאו חכמים אלא גוש כבדיתו הבא מבית הפרס, אבל לא העפר, אף שיגבילו ועשאו גוש, לפיכך הלבנה טהורה וממעטת (רמב"ם; ר"ם). פירוש אחר: מפני שעפרה טהור – שאם מחזירים את הלבנה לעפר, העפר טהור, משום שבטל מלהיות עפר בית הפרס, הלכך הלבנה ממעטת (ר"ם). זה הכלל – בדברים הממעטים ושאינם ממעטים; הטהור ממעט; והטמא אינו ממעט – בין דבר שהוא טמא בעצמו, כמו כוית מן

ב זיו שֶׁעַל גְּבִי הִפְתָּח – מִבִּיא אֶת הַטֶּמְאָה בְּפֹתֶחַ טַפַּח; שֶׁעַל גְּבִי הַחֲלוֹן רוּם אֲצַבְעִים, שֶׁעַל גְּבִי מְלֵא מִקְדָּח – כָּל שֶׁהוּא; רַבִּי יוֹסִי אָמַר: מְלֹאָ.

ג קָנָה שֶׁעַל גְּבִי הִפְתָּח, אֶפְלוּ גְבוּהַ מֵאָה אָמָה – מִבִּיא אֶת הַטֶּמְאָה כָּל שֶׁהוּא, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: אֵל יַחְמוּר זֶה מִן הַיּוֹז!

ד זיו שֶׁהוּא סוֹבֵב אֶת כָּל הַבֵּית, וְאוֹכֵל בִּפְתָּח שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת, טֶמְאָה בְּבֵית – פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ טִמְאִים; טֶמְאָה

פירוש ברטנורא

ב זיו שֶׁעַל גְּבִי הִפְתָּח וכו'. הכא מיירי שנפתח הפתח, ומשום הכי בעינו שיהא בזיו פותח טפח. והכי משמע בתוספתא: ושעל גבי החלון רוּם אצבעים. כלומר בין חלון ששיעורו רוּם אצבעים כגון שירי המאור, בין חלון ששיעורו מלוא מקדח כגון העושה מאור בתחלה, זיו שעל גבי שניהם בכל שהוא: ורבי יוסי אומר מלואו. חלון ששיעורו רוּם אצבעים, זיו שלו שיעורו באצבעים. וחלון ששיעורו מלוא מקדח זיו שלו נמי משערין במלוא מקדח. ואין הלכה כר' יוסי:

ג אפילו גבוה מאה אמה. אע"ג דזיו שיעור גובהו מן הפתח שנים עשר טפחים, בקנה החמור משום דמיטלטל. ורבי יוחנן בן נורי סבר דאין להחמיר בקנה יותר מן הזיו, ולמעלה משנים עשר טפחים שיעורו כפותח טפח. והלכה כרבי יוחנן בן נורי:

ד זיו. שהוא רחב טפח וסובב את כל כותלי הבית מבחוץ, וכנגד הפתח אוכל שלש אצבעות ועל שאר הפתח אין זיו. שאם היה אוכל כנגד הפתח טפח היה הבית טמא לדברי הכל: כלים שתחתיו טמאים. בהא לא פליג רבי יהושע כדפליג בספא, לפי שדרך טומאה לצאת: רבי אליעזר מטמא את הבית.

משניות מבוארות – קהתי

גבי החלון. אפילו היה כרוחב אגודל. מביא את הטומאה, והוא שיריה גבוה מעל החלון רוּם אצבעים או פחות: היה למעלה מאצבעים. אינו מביא את הטומאה אלא אם כן יש בו רוחב טפח. זיו זה שעל גבי החלון העשויה למאור. מביא את הטומאה בכל שהוא ואפילו גבוה כל שהוא.

אלא כשיש עליהם עצמם תורת אוהל, והיינו כפותח טפח.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים (ה"ש; ה"ר"ש; ברטנורא; הגר"א; תפארת ישראל). אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת.

ב אור משנה ב

זיו שעל גבי הפתח, מביא את הטמאה בפתח טפח – פיסקה זו תמונה היא, שהרי שנינו במשנה הקודמת, שהזיו שעל גבי הפתח מביא את הטומאה בכל שהוא, ואם כן, באיזה זיו מדובר כאן, שאינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח? מכאן יש מפרשים משנתנו (על פי התוספתא). שמדובר כן בזיו שעל גבי פתח שנפתח, ולכן אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח (ה"ר"ש; ברטנורא; עיין תפארת ישראל, בועז שמקשה על פירוש זה: ועיין רמב"ם, שםפרש בדרך אחרת). שֶׁעַל גְּבִי הַחֲלוֹן רוּם אֲצַבְעִים – זיו שעל גבי החלון ששיעורו להביא את הטומאה ברוּם אצבעים, כמו ששנינו לעיל (יג, א): "שירי המאור, רוּם אצבעים על רוחב אגודל", וכן זיו שֶׁעַל גְּבִי מְלֵא מִקְדָּח – שעל גבי החלון ששיעורו להביא את הטומאה במלוא מקדח, כמו ששנינו (שם): "העושה מאור בתחילה, שיעורו מלוא מקדח גדול של לשכה", כָּל שֶׁהוּא – הזיו שעל גבי כל אחד מהם מביא את הטומאה לבית בכל שהוא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: מְלֹאָ – שיעור הזיו שעל גבי כל חלון כמלוא החלון: חלון ששיעורו רוּם אצבעים על רוחב אגודל, אף הזיו שעל גביו שיעורו ברוּם אצבעים על רוחב אגודל; וחלון ששיעורו מלוא מקדח, הזיו שעל גביו אף הוא שיעורו במלוא מקדח. ואין הלכה כרבי יוסי.

בארנו את המשנה כפי הרב מברטנורא, שפירשה על פי ה"ש. אבל יש מפרשים את המשנה כולה כדרך שביארנו את הסיפא, וכך הוא, לדעתם, פירוש המשנה: זיו שעל גבי הפתח מביא את הטומאה בפותח טפח, כלומר ששיעור הפתח הוא בפותח טפח, וכן שעל גבי החלון ששיעורו רוּם אצבעים, וכן שעל גבי המאור ששיעורו מלוא מקדח – הזיו שעל גבי כל אחד מהם שיעורו כל שהוא. רבי יוסי אומר: מלוא – היינו בחלון רוּם אצבעים ובמלוא מקדח, אבל בזיו על גבי הפתח מודה רבי יוסי ששיעורו בכל שהוא (ה"ר"א; תפארת ישראל). ברם ה"ש מביא במסקנתו פירוש אחר לסיפא: שעל גבי החלון – הזיו שעל גבי החלון, רוּם אצבעים – שיעור גובהו מעל החלון אצבעים, כלומר שאינו מצטרף לחלון אלא אם כן אינו גבוה מן החלון יותר מאצבעים; ושיעורו רחבו מפורש בתוספתא כרוחב אגודל; שעל גבי מלוא מקדח כל שהוא – הזיו שעל גבי חלון של מלוא מקדח שיעורו בין בגובהו ובין ברחבו בכל שהוא. רבי יוסי אומר מלוא – כלומר רבי יוסי חולק על מלוא מקדח וסובר שעל גבי חלון של מלוא מקדח אף הזיו שיעורו מלוא מקדח. וכן כותב הרמב"ם (הל' טומאת מת יג, א): "חלון העשויה לתשמיש, וזיו יוצא על

~ שבת קודש ~

ב אור משנה ג

קָנָה שֶׁעַל גְּבִי הִפְתָּח – קנה שנתנוהו על גבי יתדות הקבועות בכותל למעלה מן הפתח, אֶפְלוּ גְבוּהַ מֵאָה אָמָה – מן הפתח, מִבִּיא אֶת הַטֶּמְאָה כָּל שֶׁהוּא – אפילו אינו בולט אלא כל שהוא, אם יש טומאה תחתיו, מתפשטת הטומאה מתחתיו לתוך הבית; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ – ובתוספתא שנו: החמירו בקנה יותר מן הזיו (שכן זיו הגבוה מן הפתח יותר משנים עשר טפח אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח), שהקנה מיטלטל והזיו אינו מיטלטל. פירוש: לפי שהקנה אפשר לטלטלו ולהורידו סמוך לפתח, ואילו הזיו בולט מן הכותל ואי אפשר להורידו למטה (חגרי"א); רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: אֵל יַחְמוּר זֶה מִן הַיּוֹז! – אין להחמיר בקנה יותר מן הזיו, ואף הקנה אם הוא גבוה יותר משנים עשר טפחים מן הפתח אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח.

ב אור משנה ד

זיו שהוא סובב את כל הבית, ואוכל בפתח שלש אצבעות – ותופס כנגד הפתח אורך של שלוש אצבעות בלבד, היינו פחות מטפח, שהרי הטפח ארבע אצבעות; טֶמְאָה בְּבֵית – אם היתה טומאה מן המת בבית, פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ – שתחת כל הזיו, טִמְאִים – אף על פי שהזיו שכנגד הפתח אין בו טפח על טפח, מכל מקום נחשב אהלו כחלק מהפתח, וכזווית שבבית (תפארת ישראל); הלכך הטומאה מתפשטת מהבית לתחת הזיו שכנגד הפתח, ומשם מתפשטת היא תחת כל הזיו שמסביב לבית ומטמאה כל מה שנמצא תחתיו. טֶמְאָה תַּחְתּוֹ – תחת הזיו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא אֶת הַבֵּית – שכשם שאם הטומאה בבית נחשב הזיו שכנגד הפתח כחלק מאוהל הבית, כך גם כשהטומאה תחת הזיו מתפשטת הטומאה דרך הזיו שכנגד הפתח לתוך הבית. וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מְטַהֵר – שאף על פי שאם הטומאה בבית מודה רבי יהושע, שכלים שתחת הזיו טמאים, מכל מקום כשהטומאה תחת הזיו, הואיל והזיו שכנגד הפתח אין בו טפח על טפח, הבית טהור, לפי

תחתיו – רבי אליעזר מטמא את הבית, ורבי יהושע מטהר. וכן בחצר שהיא מקפת אכסדרה.

פירוש ברטנורא

כיון דזו חמור שמטמא בכל שהוא, מכא טומאה לבית בשלש אצבעות: וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. והאכסדרה אוכלת בפתח שלש אצבעות, טומאה בבית, כלים שבאכסדרה טמאים. טומאה באכסדרה, ר' אליעזר מטמא הבית, ורבי יהושע מטהר. והלכה כר' יהושע:

משניות מבוארות – קהתי

שבאכסדרה טמאים; טומאה באכסדרה, רבי אליעזר מטמא ורבי יהושע מטהר, והלכה כרבי יהושע.

שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להיכנס. וכן בחצר שהיא מקפת אכסדרה – בנין עמודים המקורה בתקרה, והאכסדרה תופסת כנגד רוחב פתח הבית שלוש אצבעות בלבד: טומאה בבית, כלים

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' א

43 אלא אנדרונינום, בשלמא במקדש לא נשחט ככל קרבן בכור,
44 כי יש לחשוש דלמא נקבה היא, ואין בכור אלא זכר, אלא קשה
45 למה במדינה נמי לא ישחטנו, נהי דזכר הוא – אף שיש בו גם
46 סימני זכר וקדוש בבכורה, תעשה נקבות חריץ – הרי סימני
47 הנקבות שבו יחשבו לו כמז, כי אצל זכר הם נקב במקום שצריך
48 להיות שלם, וישחוט עולה – ויוכל לשחטו בחוץ משום מום זה.
49 מתרצת הגמרא: אמר אביי, אמר קרא (ויקרא כב כב) 'או חרוץ
50 או שבור', ויש ללמוד מכך שמום של חרוץ דומיא דשבור –
51 רק כשהוא דומה למום של שבור, מה 'שבור' אינו מום אלא אם
52 השבר במקום עצם, אף 'חרוץ' אינו מום אלא אם הוא במקום
53 עצם, ולכן סימן הנקבות אינו מום כי הוא במקום בשר.
54 הגמרא מביאה הוכחה אחרת שאין סימני הנקבות נחשבים מום:
55 דאמר אביי, בלא הלימוד משבור, נמי לא מצית אמרת שחרוץ
56 במקום בשר הוי מומא – גם אינך יכול לומר שחרוץ במקום
57 בשר יחשב מום, דאי סלקא דעתך הוי מומא, הרי יקשה, ביון
58 דאמר בברייתא לעיל ש'גר' זהו חרס והוא נגע השחין, מחרוץ
59 חריץ – הרי דאי שיש חריץ כמו שיש בחרס, דכתיב לגבי נגעי
60 ראש וזקן (ויקרא יג ט) 'זהנה מראהו עמוק מן העור', וביארו
61 בתורת כהנים (תורע נגעים א) שהעומק הוא כמראה חמה הנראית
62 עמוקה מן הצל, וכיון שכן הרי הוא מום, וליכתב דחמא
63 'חרוץ' ולא כע' גר' – ואם כן די בכך שכתבה התורה את מום
64 ה'חרוץ', ואין צורך להשמיענו שגם ה'גר' נחשב מום, ואמרינא
65 – ואמר מסברא, אם חרוץ דלא מאים הוי מומא, גר' דמאים
66 לא כל שכן שנחשב מום, אלא כתב דחמא גר', כדי למימר,
67 דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא, ולכן אי אפשר ללמוד
68 מ'חרוץ' שגם 'גר' יחשב מום, כי ה'חרוץ' הוא בעצם, ואילו
69 ה'גר' הוא בבשר, ואילו לא השמיעה התורה שגר' נחשב מום
70 מחמת מאיסותו, לא היה ניתן ללמדו מחרוץ.
71 (שנינו במשנה: רבי ישמעאל אומר, אין לך מום גדול מזה
72 ו–מאנדרונינוס), ולכן נשחט במדינה).
73 מבארת הגמרא: רבי ישמעאל סבר שאנדרונינוס נחשב מום,
74 ואינו חושש לדברי אביי ורבי ונאמר לעיל בדעת תנא קמא
75 שהנקבות שבו אינה מום, כי פאבוי שלמד מ'שבור', ש'חרוץ'
76 אינו מום אלא אם הוא במקום עצם, לא אמר רבי ישמעאל, כיון
77 שסבר חרוץ דומיא דשבור לא אמרינן – אין לומדים חרוץ
78 משבור, ולכן אפילו חריץ במקום בשר נחשב חרוץ. וברבא
79 שהוכיח ממה שפירטה התורה ואמרה ש'גר' נחשב מום, שאין
80 חריץ אלא במקום עצם, נמי לא אמר רבי ישמעאל, דילמא
81 היבא דלא מינבא – שכן יתכן שחרוץ במקום בשר אינו מום
82 רק במקום שאינו ניכר, אבל היבא דמינבא מום רע' (דברים טו
83 כא) קרינא ביה – אולם חריץ של מקום הנקבות, כיון שהוא ניכר
84 נחשב מום אף שהוא במקום בשר.

1 להקרב במקדש. משיבה הגמרא: דתנו רבנן על הפסוק האמור
2 בקרבן עולה (ויקרא א י) 'ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים [או]
3 מן העזים', ומשלש פעמים 'מן' הכתובים בפסוק זה דורשים
4 וממעטים, פרי לזבן ולחולה ולמוזהם.
5 הגמרא מבארת למה הוצרכו שלשה מיעוטים: וצריכי – הוצרכו
6 כל שלשה המיעוטים, משום דאי כתב דחמא מיעוט אחד
7 למעוטי זקן, היה מקום לומר שרק זקן פסול, משום דלא הדר
8 בריא – שאינו עתיד לחזור ולהיות בריא, אבל חולה דהדר
9 בריא – שעתיד לחזור ולהבריא, אימא לא פסול להקרב. ואי
10 כתב מיעוט אחד למעוטי חולה, היה מקום לומר שרק חולה
11 פסול, משום דלא אורחיה – שאינו כדרך כל בהמה שהיא
12 בריאה, אבל זקן דהיינו אורחיה – שכוונתו היא כדרך
13 העולם בכל זמן, אימא לא – אולי אינו פסול להקרב. ואי כתב
14 דחמא תרי – (שני מיעוטים), היה מקום לומר שהכוונה למעוטי
15 הני דכתיבי – למעט זקן וחולה שהם כחושים, אבל מוזהם דלא
16 בחישי, אימא לא פסול להקרב. ואי נמי – ובאופן נוסף, אילו
17 נאמר רק מיעוט אחד היה מקום לומר שבה למעוטי דווקא
18 מוזהם משום דמאים מחמת ריח, אבל הני זקן וחולה דלא
19 מאים, אימא לא יפסלו להקרב, לכן צריכי שלשה מיעוטים
20 ללמדנו ששלשתם פוסלים להקרב.
21 שנינו במשנה: וישנעבה בו עברה וכו' ושהמית את האדם.
22 שואלת הגמרא: מנא הני מילי שדברים אלו פוסלים את הקרבן
23 להקרב במקדש. משיבה הגמרא: דתנו רבנן על הפסוק (ויקרא א
24 ג) 'מן
25 הבהמה מן הקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, מן הבהמה'
26 להוציא רובע ותרבע – בהמה שרבעה אשה, או בהמה שנרבעה
27 על ידי איש, 'מן הקר' להוציא את הנעקב – שעשה אותו
28 עבודה זרה והשתחוה לו, 'מן הצאן' להוציא את המוקצה –
29 שהוקצה והופרש להקריבו לעבודה זרה, 'ומן הצאן' להוציא
30 את הנזילה והמית אדם. מקשה הגמרא: למה צריך למעט בהמות
31 אלו מהקרבן, והרי הני זקן ורובע ונרבע והנוגח בנזילת ניהו
32 חייבים מיתה ואסורים בהנאה, ופשיטא שאינם ראויים לקרבן.
33 מתרצת הגמרא: הפסוק נצרך לפוסלם כשנועד הדבר על פי עד
34 אחד, או על פי העדלים שהודו מעצמם, שבאופן זה אין
35 ממיתים אותם, כי מודה בקנס פטור, אולם די בהודאתם כדי
36 לפוסלם להקרב.
37 שנינו במשנה: טומטום ואנדרונינוס אין שוחטין אותם לא
38 במקדש ולא במדינה. מקשה הגמרא: בשלמא טומטום במקדש
39 לא קרב ככל קרבן בכור, כי יש לחשוש דילמא נקבה היא, ואין
40 בכור אלא זכר, וכן מובן למה במדינה לא ישחטנו, כי יש
41 לחשוש דילמא זכר הוא וקדוש בבכורה, ולית בה מומא –
42 ואין בו מום כלל, שהרי אם הוא זכר אין בו כלל סימני נקבות.

עין יעקב - מסכת שבת

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

בְּנֵפִי יוֹנָה, נוצה: גמ' **שְׁלֹא יָפִיחַ**. שִׁכּוֹל לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת הָרוּחַ: **שְׁלֹא יִישָׁן בָּהֶן**. שְׁמָא יָפִיחַ אוּ יִרְאֶה קָרִי, אֲבֵל אִם יִכּוֹל לְהוֹרֵר שְׁלֹא יִישָׁן בָּהֶן – כָּל הַגּוֹפִים נִקְיִים בְּהַפְתָּה, שִׁכּוֹלִין לְהַעֲמִיד עֲצָמָן: **יִנְקְרוּ אֶת מוֹחֹו**. שְׁהָא תַּחַת הַתְּפִלִּין. יִנְקְרוּ – לְשׁוֹן נִקְוֹר עֵינַיִם: **קִסְדוֹר**. מְנִישְׁטֵרֵא ל', שְׁהִיָּה מְמוּנָה עַל כֶּךָ: **בְּנֵפִי יוֹנָה**. כְּדִמְפָּרֵשׁ לְקַמְיָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מַצּוֹת וְהֵם מְגִינִין לְיִשְׂרָאֵל, וְהוּא לָהֶם כְּכִנְפֵי לְיוֹנָה, שְׁהִיא נִמְשָׁלֶת לְיוֹנָה וְהַמַּצּוֹת כְּכִנְפֵיהֶם: **בְּנֵפִיָּה מְגִינֹת עָלֶיהָ**. מִן הַצָּנֶה, וּמִכָּל עוֹף וְאָדָם הֵבֵא עָלֶיהָ הִיא נִלְחָמֶת וּמַכָּה בְּרֹאשׁ גִּפְתָּה, מִזֶּה שֶׁאֵין כֵּן בְּשָׂרָא עוֹפוֹת: **הָרִי הוּא כּוֹבֵל**. דְּמוֹסִיף הֶבֶל:

דף מט עמוד א. **גַּמְרָא** אגב דברי המשנה בענין הטמנה בכנפי יונה מביאה הגמרא מעשה בכנפי יונה, ותחילה מקדימה לכך חידוש דין בענין הנחת תפילין: **אָמַר רַבִּי יִנְאִי, תְּפִילִין צָרִיכִין** להניחם דווקא על גוף נקי, **בְּאֵלִישַׁע בַּעַל כְּנָפִים**.

שואלת הגמרא: **מֵאִי הִיא** – כלפי מה הדברים אמורים, וכי אם אינו צדיק כאלישע לא יניח תפילין.

עונה הגמרא: **אֲבֵי אָמַר**, כוונת רבי ינאי שאין להניחם אלא אם יכול לשמור על עצמו **שְׁלֹא יָפִיחַ בָּהֶן** עד שיחלצם.

רַבָּא אָמַר, כוונת רבי ינאי לומר שלא יניחם אלא אם יכול להעמיד עצמו **שְׁלֹא יִישָׁן בָּהֶן**, שְׁמָא יָפִיחַ או יראה קרי.

שואלת הגמרא: **וְאֵמַאי קָרִי לִיהָ 'בַּעַל כְּנָפִים'** – מדוע כינה רבי ינאי את אלישע 'בעל כנפים'.

משיבה הגמרא: לפי שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו [ינקבו] את מוחו מקום

התפילין שבראש, ואף על פי כן היה אלישע מניחם ויוצא לשוק. פעם אחת ראהו קסדור – פקיד אחר הממונה על כך, רץ אלישע מפניו, ורץ הקסדור אחריו, וביוון שהגיע הקסדור אצלו, נמלן אלישע את תפיליו מראשו ואחזן בידו מפני הסכנה. אמר לו הקסדור, מה זה בידך, אמר לו אלישע, בנפי יונה, ופשמ את ידו ונמצאו בה בנפי יונה. לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים על שם הנס שנעשה עמו.

שואלת הגמרא: **וּמֵאִי שָׁנָא בְּנֵפִי יוֹנָה** – מדוע המשיל אלישע את התפילין לכנפי יונה יותר משאר עופות. עונה הגמרא: **מִשּׁוּם דְּאִמְתִּיל** – שנמשלה בנסת ישראל ליונה והמצוות לכנפיה, שְׁנַאֲמַר (תהלים סח יד) 'אם תשכבון בין שפתים, בנפי יונה נחפה בכסף' וגו', והוא מדברי הקדוש ברוך הוא לאומות העולם, אם אתם שכבתם בין תחומיכם והתענגתם, הרי יונתי [כנסת ישראל] נחפו כנפיה בכסף וחמדת המצוות, והטעם לכך שנמשלו המצוות לכנפי יונה, משום שמה יונה בנפיה מגינות עליה מן הקור, וכן כל הבא עליה היא נלחמת ומכה אותו בכנפיה, אף ישראל המצוות מגינות עליהן.

שנינו במשנה: טומנין וכו' בנסורת של חרשין וכו' ובנעורת של פשתן דקה, רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה. הגמרא דנה בביאור שיטת רבי יהודה: **אִיבַעֲיָא לָהּ** – נסתפקו בני הישיבה, רבי יהודה, אַנְסוֹרֶת שֶׁל חֲרָשִׁין קָאִי – האם רבי יהודה אמר את דבריו גם לגבי נסורת של חרשין, או שמא רק אַנְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן קָאִי, אבל בנסורת של חרשין מתיר אפילו בדקה כתנא קמא.

הגמרא פושטת את הספק: **תָּא שְׂמַע, דִּתְנִיָּא** בברייתא, רבי יהודה אומר, נעורת של פשתן דקה, הרי הוא כּוֹבֵל שמוסיף הבל, ואין טומנים בו אפילו מבעוד יום. שְׂמַע מִיֵּנָה אַנְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן קָאִי – מוכח מכאן שדברי רבי יהודה נאמרו רק בנעורת של פשתן, שאם רבי יהודה אוסר גם בנסורת של חרשין דקה היה מפרש זאת בברייתא.

מסיקה הגמרא: **שְׂמַע מִיֵּנָה** – אכן יש להוכיח כן.

ננסים, הרי הוא פסול משום שאינו שוה בורעו של אהרן, ואם עבד עבודה, עובר בעשה.

שבה הגמרא ומקשה: והא כל היקא דאיכא מיהדר ומיתנא קא הדר ותני - והרי בכל מום המוזכר במשניות להלן ופסולו הוא רק משום מראית העין, המשנה חוזרת ואומרת בפירוש שטעם הפסול הוא משום מראית העין, כמו ששנינו (מד.) 'ושנימלו שנינו פסול משום מראית העין', וכיון שהמשנה אומרת כן על כל מום בפני עצמו, מוכח כי מה ששנינו בסמוך 'ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין' אינו נסוב על המומים שהוזכרו במשנה הקודמת, ואם כן נמצא שכונת המשנה לומר שהם פסולים לגמרי, ושבה הקושיא מה הוסיף רבי יוחנן להשמיענו בדין זה אחר שהוא מפורש במשנה.

הגמרא מבארת את חידושו של רבי יוחנן באופן אחר: אלא, כוונת רבי יוחנן לאפקי מהא דתנא - לומר שאין הלכה כמו ששנינו בברייתא, דתנא, הקרחני והננסין והחלגנין כשרים, ולא אמרו במשנה על הקרח והננס 'פסול', אלא משום מראית העין, ועל כך בא רבי יוחנן לומר שאין הלכה כן, אלא הקרח והננס פסולים לעבודה משום שאינם שוה בורעו של אהרן.

מבררת הגמרא: מאן הא תנא - כדעת איזה תנא נשנית ברייתא זו שהכשירה קרחים לעבודה. מבארת הגמרא: רבי יהודה היא, דתנא, רבי יהודה אומר, הפסוק האמור בעבודת הקרבנות (ויקרא א ח) 'וערכו בני אהרן הכהנים' בא לרבות את הקרחנין שהם כשרים לעבודה.

משנה

המשנה מביאה מחלוקת תנאים בביאור מום 'גיבן' המוזכר בתורה: אין לו גבנין - גבות מעל עיניו, או אין לו אלא גבין אחד - יש לו רק גבה אחת, זהו מום 'גבן' האמור בתורה (ויקרא כ א) לגבי מומי כהנים. רבי דוסא אומר, 'גיבן' האמור בתורה הוא מי שגבנין שזכבין - ששערות גבותיו גדולים עד שהם יורדים על פניו. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, 'גיבן' האמור בתורה הוא מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות - ששדרתו עקומה, ונראה כאילו יש לו שני גבים, כי מפני עקמותה נראה שבכל צד מהגב יש שלשלת עצמות קשה.

גמרא

שנינו במשנה ש'גיבן' הוא מי שאין לו גבות מעל עיניו. מקשה הגמרא: 'וגבן' דאין לו משמע - וכי משמעות 'גיבן' היא שאין לו גבות, ורמינהו - והרי יש להקשות על כך מברייתא, ששנינו בה ש'גבן' האמור בתורה הוא מי שיש לו גבנין הרבה - ששתי גבות עיניו מחוברות, ולא מפסיק ביניהם מקום חלק. וממשיכה בברייתא: אין לו גבנין כלל, או שאין לו אלא גבין אחד מנן שהוא נחשב בעל מום, תלמוד לומר 'או' גבן לרבות גם מי שאין לו גבות כלל או שאין לו אלא גבין אחד, שגם הוא בעל מום. אם כן מוכח מהברייתא ש'גיבן' הוא מי שיש לו גבות, אלא שיש בהם שינוי שנחשב מום, ולא מי שאין לו גבות. מתרצת הגמרא: אמר רבא, כיון שמצינו בברייתא שדורשים את 'גיבן' למי שיש לו גבנין הרבה, ואת 'או' למי שאין לו גבנין, זהו גבן האמור בתורה לפרש שזו כוונת המשנה באומרה 'זהו גבן האמור בתורה' דהיינו שמלבד המשמעות של 'גיבן' עצמו, שהוא מי שיש לו שינוי בגבניו, נשמע מהריבוי 'או' גבן לרבות גם מי שאין לו גבנים כלל או שאין לו אלא גבין אחד, שגם הוא בעל מום.

שנינו במשנה: רבי דוסא אומר כו', רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, גיבן הוא מי שיש לו שני גבים ושתי שדראות. תמזהה הגמרא: למימרא דהיי - האם ניתן לומר שאדם שיש לו שני גבים ושתי שדראות יכול לחיות, ואינו נחשב אלא בעל מום, והא איתמר בבית המדרש, מה דינה של אשה המפלת בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות, האם היא נחשבת כיולדת ולד והיא טמאה לידה, או לא, אמר רב, באשה - לגבי דיני טומאה של אשה היולדת, אינו נחשב וולד ואינה טמאה בטומאת לידה, כי הוא נפל שאינו ראוי להתקיים, בבחנה - ולגבי דיני ולד בהמה, הוא נחשב כנבילה, ולכן אסור באכילה. הרי שולד כזה אינו חי, ואין אמר רבי חנינא בן אנטיגנוס שמומו של כהן גיבן הוא שיש לו שני גבים ושתי שדראות, והרי אדם כזה אינו חי כלל.

מתרצת הגמרא: כבר רמא ניהליה - כבר הקשה קושיא זו רב שימי בר חייה לרב, שאמר לגבי ולד אשה ובהמה שולד כזה אינו חי, ואמר ליה - והשיב לו רב בתמיה, שימי את - וכי אתה הוא שימי שחכם גדול הנך, אינך יודע לתרץ קושיא זו בעצמך, שאין כוונת רבי חנינא בן אנטיגנוס לומר שיש לכהן זה שתי שדראות ממש, אלא שמדובר בכהן ששדרתו עקומה, ולכן היא נראית כשתי שדראות, וולד כזה יכול לחיות, ואילו מה שאמרתי לגבי ולד אשה ובהמה שאינו חי, הוא באופן שיש לו שני גבים ושתי שדראות ממש.

משנה

המשנה מפרטת מומי עינים שנאמרו רק באדם: ה'חרום' פסול. איזהו חרום, הבוחל שתי עיניו פאחת - שיכול להעביר מכול לצבוע את שתי עיניו באחת ללא דבר המעכבו, כי חוטמו שקוע בין עיניו, ואינו בולט כלל.

המשנה מונה מומים נוספים השייכים בעינים הפוסלים את הכהן לעבודה: א. שתי עיניו למעלה - שקבועות בגובה המצח שלא כשאר בני אדם. ב. ושתי עיניו קבועות למטה מן המקום שעני כל אדם קבועות בו. ג. עינו אחת למעלה, בגובה המצח, ועינו אחת למטה מהמקום שעני כל אדם קבועות בו. ד. עיניו קבועות במקומן, אלא שרואה את התדר שהוא למטה ואת העלייה שהיא למעלה, כאחד - בהבטה אחת. ה. סכי שמש - מי שאינו יכול לראות מקום שהחמה זורחת שם. ו. והגזן - מי שזוג עיניו, או גביני עיניו, חלוקים במראיהם. ז. והצירן - שעניו עגולות. וישנשרו ריסי עיניו - מי שנפלו השערות שבעפעפיו, אינו נחשב בעל מום, אך מכל מקום הוא פסול לעבודה מפני מראית העין.

גמרא

שנינו במשנה החרום פסול. מביאה הגמרא ברייתא המבארת מהו חרום: הגז רבנן, חרום, היינו שחוטמו שקוע. מבררת הברייתא: חוטמו סולד - קצר, חוטמו בולם - נחיריו סתומים, חוטמו נומף - ארוך ויורד עד למטה משפתו, מנן שגם אלו נחשבים בעלי מומים כמו חרום. מבארת הברייתא: תלמוד לומר (ויקרא כא יח) 'או' חרום לרבות גם אותם. רבי יוסף אומר, אין חרום אלא הבוחל שתי עיניו פאחת - שיכול להעביר מכול לצבוע את שתי עיניו ללא עיכוב, כי חוטמו שקוע ואינו בולט כלל. אמרו לו חכמים, הפלגת - קבעת לו שיעור להחשיבו חרום בשינוי יותר מדאי, אלא

משנה

54 המשנה דנה במי שעבר ושחט בכור שלא התיירו חכם, ומכר את
55 בשרו לאחרים: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר שְׁהִיָּה בּו מוֹם, ומכר את
56 בשרו לאחרים, וְנוֹדַע שְׁלֹא הִרְאִהוּ לַחֲכָם, כדי שיתיר את מומו
57 קודם ששחטו, ונמצא שמכר בשר בכור שיתכן שלא היה בו מום
58 קבוע. מִה שְׁאֲכָלוּ הַלּוֹקָחִים, הרי כבר אֲכָלוּ, וְקָנְסוּ את המוכר
59 שִׁחְזִיר לָהֶם את הַדְּמִים, כיון שנתן להם דבר האסור. וְכֵּן
60 שְׁלֹא אֲכָלוּ הַלּוֹקָחִים, הַבָּשָׂר וְהַבֶּטֶן, כיון שבשר בכור תם אסור
61 בהנאה, וְיִחְזִיר לָהֶם אֶת הַדְּמִים.
62 מוסיפה המשנה דין זה אף במי שמאכיל בשר טריפה: וְכֵּן
63 הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּה וּמִכְרָהּ לאחרים, וְנוֹדַע שְׁהִיָּה טְרֵפָה, מִה
64 שְׁאֲכָלוּ הַלּוֹקָחִים, אֲכָלוּ, וְצָרִיךְ הַמוֹכֵר לַחְזֹרֵר לָהֶם את הדמים,
65 וְכֵּן שְׁלֹא אֲכָלוּ, הֵם (-הַלּוֹקָחִים) יִחְזִירוּ לוֹ אֶת הַבָּשָׂר,
66 שהבשר מותר בהנאה, שיכול הוא למוכרו לגויים, וְהוּא
67 (-הַמוֹכֵר) יִחְזִיר לָהֶם אֶת הַדְּמִים. ואם מְכֹרְהוּ הַלּוֹקָחִים
68 לְעוֹבְדֵי בּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁהִטְלִיחוּ לְכָלִּים, מכיון שלא גרם
69 המוכר ללוקחים שום איסור, אינו צריך להחזיר להם את כל
70 הדמים, אלא יִשְׁלְמוּ לוֹ רק דְּמֵי טְרֵפָה - כפי השווי של בשר
71 טריפה, והיינו, שצריך הוא להחזיר להם את ההפרש שיש בין מה
72 ששילמו לו, לבין דמי בהמה טריפה.

גמרא

74 הגמרא מביאה ברייתא שרבי שמעון בן אלעזר חולק על הדין
75 המבואר במשנה: תִּנּוּ דַּבְּרֵי בְרֵייתָא, הַמוֹכֵר בָּשָׂר לְחֵבְרִי,
76 וְנִמְצָא שְׁהוּא בָּשָׂר שֶׁל בְּכוֹר שֶׁלֹּא הָיָה בּו מוֹם קודם ששחטו.
77 או שמכר לו פירות, וְנִמְצָאוּ שֶׁהֵם מְכֻלִּים - פירות שלא ניטלו
78 מהם תרומה ומעשרות. או שמכר לו יין, וְנִמְצָא שְׁהוּא יַיִן נָכֵף.
79 בכל אלו מִה שְׁאֲכָלוּ הַלּוֹקָחִים, אֲכָלוּ, וְיִחְזִיר לָהֶם הַמוֹכֵר אֶת
80 הַדְּמִים, שכיון שהאכילם איסור, קנסו אותו שיחזיר להם את
81 המעות. רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אָמַר, לא בכל הדברים
82 האסורים שנמכרו צריך להחזיר ללוקח את כל הדמים, אלא אם
83 מכר דְּבָרִים שֶׁהִנָּפֵשׁ קֶצֶף (-מואסת) בָּהֶן, יִחְזִיר לָהֶם אֶת כָּל
84 הַדְּמִים, שכיון שהנפש מואסת בהם, כשנודע להם, אין להם שום
85 הנאה ממה שאכלו. וְאִם מִכַּר דְּבָרִים שְׁאִין הִנָּפֵשׁ קֶצֶף
86 (-מואסת) בָּהֶם, כיון שנהנו הלוקחים מן האיסורי הנאה, אינו
87 צריך להחזיר להם את כל הדמים, אלא יִנָּכֵף לָהֶם אֶת הַדְּמִים,
88 ויחזיר להם את ההפרש שיש בין הדמים שהם נתנו, לשווי
89 ההנאה שהיתה להם. שסובר רבי שמעון בן אלעזר, שלא קנסו
90 חכמים שיהיה צריך המוכר להחזיר את כל הדמים, אלא צריך
91 הוא להחזיר כפי הדין. ואמנם אין הלוקחים צריכים ליתן לו את
92 כל הדמים, כיון שמכר להם דבר שהוא איסור הנאה, אבל
93 צריכים הם ליתן לו כפי מה שנהנו ממה שמכר להם. וְאֵלּוּ הֵן
94 דְּבָרִים שֶׁהִנָּפֵשׁ קֶצֶף (-מואסת) בָּהֶן, נְבִילוֹת וּמִטְרִיפוֹת שְׁקָצִים
95 וְרִמְשִׁים. וְאֵלּוּ הֵן דְּבָרִים שְׁאִין הִנָּפֵשׁ קֶצֶף (-מואסת) בָּהֶן,
96 בְּכוֹרוֹת שֶׁלֹּא הִיָּה בֵּהֶם מוֹם, מְכֻלִּים - פירות שלא הפרישו מהם
97 תרומה ומעשרות, וְיַיִן נָכֵף.
98 אף שסובר רבי שמעון בן אלעזר שצריך לשלם למוכר כפי מה
99 שנהנה ממה שמכר לו, מכל מקום אין צריך לשלם אלא כשהיה
100 למוכר הפסד במה שמכר לו, שאם לא היה מוכר לו היה יכול
101 המוכר להנות ממנו, שאם לא היה יכול להנות ממנו, אין הלוקח
102 צריך לשלם לו כלום, כיון שיכול לומר לו, לא הפסדתי לך כלום.
103 מבארת הגמרא, מזה ההפסד שנגרם למוכר בכל אחד מהדברים

1 הוא לְאִפּוֹקֵי - להוציא מִדְּרָבִי יוֹסִי - ממה שאמר רבי יוסי
2 במשנה, שאין בכור נשחט אלא על פי מומחה.
3 והדין השני שאמר רב חייא בר עמרם, שְׁלֹשָׁה מְפִירִין אֶת
4 הַנֶּדֶר, בְּמִקּוֹם שְׁאִין חָכָם, הוא לְאִפּוֹקֵי - להוציא מִדְּרָבִי
5 יְהוּדָה - ממה שאמר רבי יהודה, דִּתְנִיָּא, הַפֶּה נִדְרִים בְּשִׁלְשָׁה.
6 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, צָרִיךְ שִׁיהִיָּה לַפְחוֹת אֶחָד מֵהֶם חָכָם,
7 והשמיענו רב חייא בר עמרם שהלכה כחכמים, ששלשה, אף אם
8 אין אחד מהם חכם, מתירים את הנדר.
9 הגמרא מבארת מי נקרא חכם בדברי רב חייא: רב חייא אמר,
10 שְׁבִמְקוֹם שְׁאִין חָכָם שלשה מתירים את הנדר, ומבואר מדבריו,
11 שבמקום שיש חכם, אין צריך שלשה כדי להתיר את הנדר, אלא
12 החכם לבדו מתיר את הנדר. מבררת הגמרא: בְּגוֹן מָאֵן - כמו
13 מי צריך להיות החכם כדי להתיר את הנדר ביחיד. מבארת
14 הגמרא: אָמַר רַב נְחֻמִּי, בְּגוֹן מָאֵן - אני, כלומר חכם כמותי.
15 הגמרא מבארת את דעת רבי יהודה. שנינו בברייתא: רַבִּי יְהוּדָה
16 אָמַר, שהשלשה שמתירים את הנדר, צריך שיהיה לכל הפחות
17 אֶחָד מֵהֶן חָכָם. שואלת הגמרא: מִכָּלָל - משמע מזה שסובר
18 רבי יהודה, דִּתְנִיָּא - שהשנים האחרים די שיהיו כָּל דָּהוּ - כל
19 שהם, כלומר אפילו עמי הארץ ראויים להצטרף, וקשה, שעמי
20 הארץ ודאי אין יכולים להצטרף לשלשה, שהרי הם כמי שאינם.
21 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, מה שאמר רבי יהודה שאחד מהם
22 חכם, אין הכוונה שהשנים האחרים אין צריך שיהיו חכמים כלל
23 וכלל, אלא די שיהיו בדרגה דְּמִסְתַּבְרִי לִיהּ וְסָבַר -
24 שכשנלמדים אותם הלכות נדרים, למדים הם ומבינים מה
25 שלמדום, ואותו אחד שהוא חכם ילמד את השנים הנוספים.
26 שנינו במשנה: רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֲפִילוּ יֵשׁ שָׁם עוֹשִׂים וְשִׁלְשָׁה
27 בו, אינו נשחט אלא על פי מומחה.
28 אָמַר רַב תַּנְהוּאֵל אָמַר רַב, אִין הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי. שואלת
29 הגמרא: פְּשִׁטָּא - הלא פשוט שכן היא ההלכה, שהרי בכל
30 מקום הכלל הוא שִׁיחִיד וְרַבִּים הִלְכָה בְּרַבִּים. משיבה הגמרא:
31 הוצרך רב להשמיענו שהלכה כרבי יוסי, דְּמִהוּ דִּתְנִיָּא - שמא
32 תאמר, שאף שבכל מקום הלכה כרבים כאן ההלכה כרבי יוסי,
33 כיון שנזכרו (-טעמו) עֲמוֹ, שהיה רבי יוסי מביא תמיד טעם
34 לדבריו, קָא מְשַׁמְעֵן לָן - משמיענו רב שאין אומרים כן אלא
35 הלכה כחכמים.
36 לעיל (ל) אמר רב ירמיה בר אבא, ששלשה שאינם מומחים
37 מתירים את הבכור במקום שאין מומחה, והסתפק רב יהודה, אם
38 רב ירמיה אמר דין זה בשם רב או בשם שמואל, ועתה רוצה
39 הגמרא לפשוט שרב ירמיה אמר כן בשם שמואל. אומרת
40 הגמרא: תְּפִשּׁוּט מָהָא - יש לך לפשוט מדברי רב אלו, דִּתְנִיָּא
41 קְמִיתָא - שאת המימרא הראשונה שאמר רב ירמיה בר אבא
42 (לעיל לה), ששלשה מתירים את הבכור במקום שאין מומחה,
43 מְשַׁמְיָה דְּשְׁמוּאֵל אִיתָמַר - אמר כן בשמו של שמואל, דְּאִי
44 מְשַׁמְיָה דְּרַב - שהרי אם אמר כן בשם רב, קשה, תִּרְתִּי לָמָּה לִי
45 - למה הוצרך רב להשמיענו שאין הלכה כרבי יוסי, הרי אנו
46 כבר יודעים שהוא פוסק כחכמים, ממה שאמר, ששלשה מתירים
47 את הבכור, שדין זה הוא כדעת חכמים. דוחה הגמרא: יש לומר
48 שאף רבי ירמיה בר אבא אמר דין זה בשם רב, ואמנם לא אמר
49 רב את שתי המימרות הללו אלא רק מימרא אחת, וְהָיָא מִכָּלָל
50 דְּחִבְרִיתָהּ אִיתָמַר - והמימרא השניה נלמדה מתוך המימרא
51 הראשונה, ונאמרה אף היא בשם רב, אבל לא אמר אותה רב
52 כצורתה. כלומר, שרב אמר ששלשה מתירים את הבכור, ומזה
53 למדו שסובר רב שאין הלכה כרבי יוסי.

מפירין את הנדר — לישנא דקרא נקט, אבל גבי חכם שייך לשון התרה. וכן ב'הומכר' את הספינה' (בבא בתרא ע"א) גבי בית קול, דקאמר: "נעבשוי שנשבעתני מי מפר לך". **רבי** יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהך כל דהו אמר רבינא דמסברי להו וסברי — כך כתוב ברוב הספרים. ויש ספרים דגרסי: "כגון מאן אמר רב נתמן; כגון אבא". משמע מתוך לשון הקונטרס שכן גרס.

וקשה: היכי פריך עלה "מכלל דהך כל דהו"? אימא: לא, אלא שפחותים מדרב נתמן ואם תאמר: לאידך גיסא נמי, מנא ליה "כל דהו"? דלמא, מכלל דהך פחותים ממומחה, אבל כל דהו לא ויש לומר: דפשיטא ליה דחכם דרבי יהודה לאו כחכם דלעיל, דאיירי במומחה. דאפילו רבי יהודה מודה דחיד מומחה מתיר את הנדר. ובאן דלא איירי במומחה — מה שיעור נותן לאיני? ומיהו קשה: דאם כן, מנא ליה דאתי לאפקי מדרבי יהודה? כיון דרבי יהודה לא איירי במומחה, דלמא רבי חייא בר אבא מודה דבעינן אחד מהם כחכם דרבי יהודה? ודחוק לומר "דשלישת מפירין את הנדר" משמע ליה שלשתן שוין.

ויין נסך — אף על גב דבפרק שלשי דהוריות (א"א) קאמר דסומנו חיי אפיקורוס בין נסך כמו בנבילות, מכל מקום לא חשיב נפש קצה בו. ועוד, דהבא מסקינן על ידי תערובות. **הדרן עלך פסולי המוקדשין**
מן החסוס — לשון תנן הוא. כמו "ראש" כנפים והחסותין בפרק "כיצד צולין" (פסחים פד"א). ר'בירל האוון' מתרגם: חסוס דאדנא (עומס) ג.

מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין — כדאי נוגאן דרשין בפרק קמא דקדושין (כ"ד) גבי שן ועין. ואם תאמר: ומאי טעמא לא הוי הבא מומא כשנפלה שינו, כיון דחשיב מום שבגלוי ואינו חוזר? דלקמן בפרק "מומין אלו" (מד"א) לא פסלינן גיטול שינו גבי אדם אלא משום מראית העין, דאינו שוה בורעו של אחרן — מכלל דבבהמה כשר. ואפילו גבי אדם לא מיפסל בשן אחד. ודוקא בחושין החיצונות שנפגמו ושנגממו ובפנימיות שנעקרו, ניצבינן בלעז כדפריש בקונטרס. קאמר בסוגין גבי בהמה דחיי מום, אבל גיטול שינוי לאו ויש לומר: דשאני גבי עבר, דגלי קרא. אבל הבא, שכן דרך שהשינים נפלות מחמת זקנה — לא הוי כעין פסח ועור. ומיהו, צריך טעם אחי, דהכי נמי עינין ממות זקנה. ואם תאמר: מום שגא דהכחו על אונו וחרש חשיב מום חתם, ועבר יוצא לחירות, דהוי מום שבגלוי ואינו חוזר. ולקמן בפרק "אלו מומין" (מה"ב) תנן: חרש שוטה (קוטן) פסולין באדם וכשרין בבהמה. באדם לא מיפסלי אלא משום דאינו שוה בורעו של אחרן. כדמפרש לקמן בן חרש בידי אדם לחרש בידי שמשו ויש לומר: דגבי עבר גלי רחמנא דבדבר קל חשיב מום לצאת בו לחירות, שמשחרר בשני.

נעקרו

- **רבי יוסי** בן המשולם אומר: **יבשה** - שְׁתֵּהָא נִפְרְכָּה. **גמרא** אַמַּאי פֶּסֶח וְעוֹר פְּתִיב! - פְּתִיב נְמוֹ: "כִּי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם". - וְאַיֵּמָא: "כִּי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם" - כִּלְלִי, "פֶּסֶח אוֹ עוֹר" - פֶּרֶט, כִּלְלִי וּפֶרֶט - אִין כִּלְלִי אֵלֶּא מַה שֶּׁפֶּרֶט; פֶּסֶח וְעוֹר - אִין, מִיֵּדֵי אֶהְרִינָא - לֹא! - "כֹּל מוֹם רַע" חוּץ לְכִלְלִי, כִּלְלִי וּפֶרֶט וְכִלְלִי - אִי אִתָּהּ דֵּן אֵלֶּא כְּעֵין הַפֶּרֶט, מַה הַפֶּרֶט מְפוֹרֵשׁ - מוֹמִין שֶׁבְּגִלּוֹי וְאִין חוּזְרִין, אֵף כֹּל - מוֹמִין שֶׁבְּגִלּוֹי וְאִין חוּזְרִין. - וְאַיֵּמָא: מַה הַפֶּרֶט מְפוֹרֵשׁ - מוֹמִין שֶׁבְּגִלּוֹי וְכֹסֶל מְמַלְאָתָהּ וְאִינוּ חוּזְרִין, אֵף כֹּל - מוֹמִין שֶׁבְּגִלּוֹי, וְכֹסֶל מְמַלְאָתָהּ, וְאִינוּ חוּזְרִין. אֵלֶּמָּה תֵּנּוּ: נִפְגְּמָה אֲנִי מִן הַחֲסוּסִים וְלֹא מִן הָעוֹר - "כֹּל מוֹמִין שֶׁפֶּסֶחָהּ נְמוֹ! אֵלֶּמָּה תֵּנּוּ: חוּטִין הַחֲצִיזוֹתִים שֶׁנִּפְגְּמוּ וְשֶׁנִּגְמְמוּ, וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּעְקְרוּ; נִעְקְרוּ

לאפקי מדרבי יוסי - דמתניתין. בַּמָּקוֹם שֶׁאֵין חֶכֶם - הָאֵשׁ חֶכֶם - הוּא לְבָדוּ מִתּוֹרָה. כְּגוֹן מָאן - הוּא אוֹתוֹ חֶכֶם. מְכַלל דְּהֵינּוּ תִּירֵי כָּל דְּהוּ - בְּתַמְיָה. כְּלוּמַר, אִפְּלוּ עַמִּי הָאֶרֶץ הַשְּׂנִינִים וְעַמִּי הָאֶרֶץ הָאֵין רָאוּיִן לְהַצְטָרֵף דְּמַסְבְּרֵי לָהּ - טַעְמָא הַלְבוֹת נִדְרִים, וְסַבְרִי, וְאוֹתוֹ חֶכֶם לְמַד אֶת הַשְּׂנִינִים. מַהוּ דְּתִמָּא - הָא קִיַּימָא לֶן בַּמִּסְכָּת גִּיטִין (סו"א), רַבִּי יוֹסִי נִימְרוֹק עֲמוּ,

וְתוֹרֵיהּ הַלְבַּת כּוֹתִינָה. יִנְמוֹקִי = טַעְמָא. שׁוּדָה מְבִיא טַעַם לְדַבְרֵי כָּל שַׁעֲה. **תַּפְשׁוּת** **מַה** - דְּאִמַּר רַב תִּנְאָל מִשְׁמִיָּה דְּרַב אֶן הִלְכָּה כְּרַבִּי יוֹסִי, תַּפְשׁוּת דֶּרֶךְ קִמְיִיתָא דְּאִמַּר רַב יְהוּדָה לְעִיל סַפֵּק מִשְׁמִיָּה דְּרַב סַפֵּק מִשְׁמִיָּה דְּשְׁמוּאֵל: שְׁלֹשָׁה מִתִּירִין אֶת הַבְּכוֹר - תַּפְשׁוּת: מִשְׁמִיָּה דְּשְׁמוּאֵל אִיתְמַר. דְּאִי מִשְׁמִיָּה דְּרַב - תִּרְתִּי לְמַה לִּיה לְמִימַר לְרַב תִּרְתִּי זִמְנִי דְּשִׁלְשָׁה מִתִּירִין אֶת הַבְּכוֹר, וְאִין הִלְכָּה כְּרַבִּי יוֹסִי **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר - וּמִכַּר מִשְׁכָּרֹה. וְנוֹדַע שְׁלֵא הָרִאשׁוֹ - לְחֶכֶם. מַה שֶּׁאֲכָלוּ - הַלּוֹקִדִים, אֲכָלוּ. וְיִחְזִיר לָהֶם הַדִּמַּיִם - מִשּׁוֹם קֶסֶם, דְּאִיסוּר סַפֵּק הוּא. **הַבֶּשֶׂר יִקְבֵר** - דְּבִכּוֹר תָּם אִסוּר בְּתַנְיָא. כְּפִירוּהוּ - הַלּוֹקִדִים לְגוּיִם, הוּאִיל וְלֹא גִרַם לָהּ אִיסוּרָא - יִשְׁלַמוּ לָהּ דִּמי בֶּשֶׁר טְרִיפָה בּוֹלֵל, הוּא יִחְזִיר לָהֶם הַמּוֹתָר. **גְּמָרָא קָצָה** = מוֹאסָה, כְּמוֹ "וְאִקְוִין בִּם" (ויקרא כ). יִחְזִיר לָהֶם כָּל הַדִּמַּיִם - דְּכָל מַה שֶּׁאֲכָלוּ אֵינוֹ נִתְּנָה לָהֶם מִשְׁעָה שְׁנוּעָה לָהֶם. **יִנְכָּה** - וְהוּא יִטּוֹל קָצַת בְּתַמְיָה. וְלִימָא לִיה - יִשְׂרָאֵל לִכְחַן שִׁמְכָר, מַה אִפְסִידְתָּן הֵלֵא אִם הִיָּה הַבֶּשֶׂר בִּידְךָ הִיָּה טַעַן קְבֻרָה, שְׁחִירֵי תָם שִׁחַתְתּוּ! כְּגוֹן דּוֹבִין לִיה - כְּחֵן הַשּׁוֹחֵט, מָקוֹם הַמּוֹם לִישְׂרָאֵל. **דְּאִמַּר לִיה** - כְּחֵן: אִם הִיָּה בִידִי, הוּא מְחֻיָּנָא לִיה כְּמוֹ שְׁהוּא שְׁחִיר. כְּרַבִּי יְהוּדָה - דְּאִמְרִינן בְּפֶרֶק "עַד כִּמְדָּה" (בְּכוֹרוֹת כ"א), שְׁחִיטָה אֶת הַבְּכוֹר וְאַחֵר כָּךְ הָרָאָה אֶת מוֹמָה, רַבִּי יְהוּדָה מִתִּיר. מְכַלִּים - אִמַּנְיָא יִטּוֹל קָצַת לִימָא לִיה מוֹכֵר לְלוֹקֵה: אִי לֹא דִבְלִתְנָהּ, הוּא מִתְקַנָּא לָהּ יִין נֶסֶךְ - אִמַּנְיָא יִטּוֹל קָצַת וּמוֹשְׁנִי; כְּגוֹן דְּאֵין זִבְין לִיה יִין נֶסֶךְ גִּטְוִיָּה, אֵלֶּא עֵירֹב עִם יִין כֶּשֶׁר. וּמוֹכֵר, לִימָא לִיה: אִי הִדְרִיתָה נִיחָלָה, הוּא מוֹבִינָא לִיה לְגוּיִים חוּץ מִדְּמֵי יִין נֶסֶךְ שֶׁבו. **הדרן עלך כל פסולי המוקדשין**
על אֵלֶּו מוֹמִין. הַחֲסוּסִים - תֵּנּוּן הָאֵתָן **שְׁקוּרִין טַנְדִּירִין. אֲבָל לֹא מִן הָעוֹר** - דְּדָדֵר בְּרִיא, וְלֹא הוּי מוֹמָא. וְהָאֵי עוֹר הֵינּוּ אִלִּיה רַכָּה שֶׁל אֵתָן. **פְּנִימָה** - אִינֵה בִּלָּא חֲסוּרִין. אֲבָל סַדֵּק מִשְׁמַע נְמִי בִּלָּא חֲסוּרִין. **נִפְרְכָּה** - כְּשִׁמְשִׁמְשִׁין בַּה. **גְּמָרָא וְאַמַּאי פֶּסֶח וְעוֹר כְּתִיב** - שִׁישְׁחֹת כְּבוֹד עֲלֵיהֶן, וּמִיֵּדֵי אֶחָרִינָא אֵל. דְּכִתְבִּי: "וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסֶח וְעוֹר", וּסְמִיךְ לִיה: "בְּשַׁעֲרֶיךָ תִּאֲכַלְתָּ", דְּהֵינּוּ בִּלָּא הִקְרַבָּה. וּמוֹשְׁנִי: כְּתִיב נְמוֹ כִּי הִיָּה בּוֹ מוֹם - דְּמִשְׁמַע נְמִי מוֹמִין אֶחָרִינִי. וְכִּלְלִי נְמוֹ מְמַלְאָתוֹ - כְּגוֹן פֶּסֶח - בְּטַל מִהִלְחָה, וְעוֹר - בְּטַל מִרְאִיָּה. אֵלֶּמָּה תֵּנּוּ נִפְגְּמָה אוֹנו - הִי מוֹם הָאֵינֵה בְּטִילָה מִשְׁמִיעוּהָ רִיבּוּיָא - דְּכִתְבִּי: "כֹּל". וְלֹא דְרִשְׁנִי לִיה בְּכִלְלִי וּפֶרֶט. **אִי הִבִּי** - דְּרִיבּוּיָא הוּא, מוֹמִין שְׁבִסְכָּר, נִשְׁחֹת נְמִי עֲלֵיהֶו. חוּטִין = יִנְצִי"ש. חֲצִיזוֹת - שְׁבִאמְצַע הַפֶּה. שְׁנַפְגְּמוּ - שְׁחִסְרוּ מַעַט. שְׁנַפְגְּמוּ - שְׁחַתְּכוּ בִּסְכִין בְּרוּחָהוּ, וְלֹא חִסְרוּ אֵלֶּא כְּעֵין סַדֵּק. הַפְּנִימִיּוֹת - מוֹנִשְׁלִירֵשׁ. מוֹם

מוֹם רַע" - רִיבּוּיָא הוּא. - אִי הִבִּי,

נעקרו אין נפגמו ונגממו לא - הוי מצי לאתויי מחזיקא דלקמן, דקא חשיב בהדיא גבי: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במזרח" - חטין הפנימיות שנפגמו ונגממו. אלא נחא לאתויי מדיקא דרשא, דמוכח דאף על גב דבחיצוניות הוי מום שבגלוי, בפנימיות לא הוי מום.

מום רע לא מיקרי - אלא בגלוי, שמונולו. **אי הכי** - ד"כל מום" ריביא הוא, השתא מיפרק לא פרקינן עלייהו - פסולי המוקדשין, מישטח שחיטתו עלייהו - בכור בחור. כשהוא **אומר** - פסוק אחר: "ואם בבדמה חטאמה ופדה בעיכר". **אם כן** - דבעל מום עובר נמי נפדין, "פסח ועור" מאי דאני ליה דמשמע מומין קבועין ולא עוברים, **בידי שמים** - שולד עמו.

השתא מפרק לא פרקינן עליוהי כו' - ואם תאמר: להאי שנייא קמא, דנפיק מום עובר מקל וחומר, "פסח ועור" מאי דאני ליה? ויש לומר: דקסבר השתא, דאי לא כתיב "פסח ועור", קמדינן מ"כ מום רע" מום עובר, וזהו אמיתא דאתא לאפוקי מקל וחומר, ולא ממשטין נמי מ"מום רע" מומין שבסתר. **לרבות** כל דבר שנלקח ביד - בפרק קמא דרדקשין (כאב). מפרש: משום דרדשי ריבוי ומיעוט, "ולקחת" ריבה, "מרצע" - מיעט, "ונתת באונס" - חור וריבה, מאי רבי - רבי כל מילי, מאי מיעט - מיעט סם. ותומא: דמ"ולקחת" מריבין כל דבר הנלקח ביד, ואם סם לא מקרי נלקח ביד - למה לי ריבה ומיעט וריבה? מלשון "ולקחת" לחוד לא מתריב אלא דבר הנלקח ביד ויש לומר: דמלשון "ולקחת" לא דריש. אלא הכי קאמה: לרבות כל דבר הנלקח ביד, משום דדרשין ריבוי ומיעוט, **באן** לשחוט כאן לפסול - מדפסיל כהן משמע דהוי מום דאורייתא, ושמא האי דאין שוחטין - משום דאין ניכר יפה, ויגורין אטו מומין שבסתר, אי נמי, האי דמפסיל כהן - משום דאניו שוה בורעו של אחר, אי נמי, מום עובר הוא, ובענין שלא יפסל אפילו לפי שעה, משום דכתיב "ושוב אל משפחתו", דדרשין בקדושין (שם) - לומר: שבמשפחתו. **כדי** שינטל מן החי ימות - ובכמלא מקדח ומות לבית שמאי, כדקאמר בפרק קמא דעירובין (זא, וכן לטרפה, ומשמע דאתרייהו קאי, אשדריה ואגולגולת, אלא בית הלל אתו למימר דשיעורו כמלא מקדח הוי טפי מכדי שנטל מן החי ימות לדידהו. ורבינו תם נמי, דמפרש דלא קאי "וכן לטרפה" אגולגולת, מדלא פריך בריש "אלו טריפות" (חולין מב,ב), והאיכא כנה חסרון בגולגולת, כדפריך מחסרון בשדרה, משום דבנקבת הקרום הוי טריפה בלא חסרון, והא דקרי בעירובין (זא, וכן לטרפה ואגולגולת) תרי חומרי דסדרי אחרדי - משום דהוי פליגי גבי טריפות דאדם, דאית ליה מולא ואית ליה טפי חיות, ולא מיטריף בנקבת קרום בלא חסרון עמו. מכל מקום לפירוש נמי צריך לומר כן כמו שפירשנו, דבשיעורא דבית שמאי ימות (לבית שמאי) כמו לבית הלל בשיעורא דידהו. ומידה, מה שמדקדק רבינו תם מדלא פריך בריש "אלו טריפות" (חולין מב,ב) מחסרון דגולגולת - לא פירכיה. דמענין למימר דטריפות של חסרון לא הוי אלא משום דסופו של קרום לינק, כמו שפירשנו דרמאי לדיוחא ולכחולא (שם מב,ב). ועוד קשה, לפי שמחלק בין דאדם לטרפות דבהמות, דריש "אלו טריפות" (שם מג,ב) מדימ להו, דפריך לזו אמאי: "ישפך ארצן מיריחה", ועדיין איוב קיים, ומידה, הוה יכול רבינו תם לפרש דלא מטעם מולא חשיב טריפה בבהמה טפי מאדם, אלא כגון דניקב קרום של מוח העליון ולא התחתון, ובהמה קרום התחתון וזאין מגין על המוח, אבל באדם התחתון קשה מומין - משום הכי בעי חסרון עם נקיבת העליון, אבל בדבר ששויין בוה ובוה - אין לחלק ביניהם ככל.

צריך

נעקרו - אי, נפגמו ונגממו - לא! - כענין "מום רע", וליכא. - אי הכי, מום עובר נמי! אלקמה תנן: ולא מן העור - מום עובר סבירא הוא: השתא מיפרק לא פרקינן עליוהי - משטח שחטין עליוהי דתניא: "ואם כל בהמה ממהא אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" - כבעלי מומין הקתוב מדבר. אתה אומר כבעלי מומין שנפדו הקתוב מדבר או אינו אלא בבהמה ממהא ממש? כשהוא אומר: "ואם בבהמה הממהא" - הרי בהמה ממהא אמור, הא מה אני מקיים "אשר לא יקריבו ממנה" הוי אומר: זה בעלי מומין שנפדו, יכול יפדו על מום עובר תלמוד לומר: "אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" - מי שאינה קריבה כל עיקר, יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר. איבעית אימא: אם כן, פסח ועור למה לי "בסדקה אף על פי שלא חסרה". תנו רבנן: הסדק - כל שהוא, הפגניה - בין ביד אדם בין ביד שמים. מקלל דסדק ביד שמים לא אלא: סדק ופגניה - בין ביד שמים בין ביד אדם. וכמה שיעור פגניה כדי שתחזור בה ציפורן, נקבה מלא" וכו'. תנו רבנן, כמה נקיבת האוזן - מלא כרשינה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: כבעדשה. ואיזו היא יבשה - שאם תינקב ואינה מוציאה טיפה דם. רבי יוסי בן המשולם אומר: יבשה כדי שתהא נפרכת. תנא: קרובין דבריהן לחיות שוין, דבריהן דבאן אילימא דתנא קמא ורבי יוסי בן המשולם - טובא איקא, אלא דתנא קמא ורבי יוסי ברבי יהודה. כעדשה אין, בציר כעדשה לא ורמינח: "מרצע" - אין לי אלא מרצע, מנן לרבות הפסול והסירה והפחית והפקדן והמכתב תלמוד לומר: "ולקחת" - כל דבר שנלקח ביד, דבר רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אומר: "מרצע" - מה מרצע מיוחד של מכתב, אף כל - של מכתב; וקתני סיפא: אמר רבי, וידן ברבי היה דורש: כשהן רוצעין - אין רוצעין אלא במילת. והכמים אומרים: אין עבר עברי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום; ואם האומר: במילת הוי רוצעין, היאך עבר כהן נעשה בעל מום הא אין רוצעין אלא בגובה של אוזן. אמר רב הונא בר קטינא: לא קשיא, כאן - לשחוט, כאן - לפסול. מאי כרשינה אמר רב שרביא: הינרא. בעא מוניה רב הושעיא מרב הונא רבה: כרשינה הנכנסת ויוצאה, או כרשינה העומדת אמר לו: זו לא שמעתי, יוצא בה שמעתי. תנן:

השררה והגולגולת שהסרו; כמה חסרון בשררה ולא: **הא מטמא באהל בית שמאי אומרים: שתי חוליות, ובית הלל אומרים: חוליא אחת. ובגולגולת - בית שמאי אומרים: כמלא מקדח, ובית הלל אומרים: כדי שיגמל מן החי וימות. ויתבי רב חסדא וקמיעיא ליה: "כדי שיגמל מן החי" - וכמה אמר ליה רב תחליפא בר אבדימי, הכי אמר שמואל: כסלע. ואיתמר, רב ספרא אמר: שמעתיא אמר ליה, ורב שמואל בר יהודה אמר: מתניתא אמר ליה, וסימניד: "תני רב שמואל בר יהודה". ואמר ליה: אם כן, עשייתה דברי בית שמאי**

ודברי בית הלל אחר! תנן: מאור שלא נעשה ביד אדם שיעורו מלא אגרוף גדול, וזהו אגרוף של בן אבפית. אמר רבי יוסי: וישנו בראש גדול של אדם. נעשה ביד אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשפה, שהוא בפונדיון של האיטלקי, ובסלע גירונת, וישנו

כמלא

או כמלא כרשינה, ועל זה שנינו בברייתא 'קרובין דבריהן להיות
שוין', כי הכרשינה אינה גדולה הרבה מהעדשה.
מקשה הגמרא סתירה בדברי רבי יוסי ברבי יהודה: רבי יוסי ברבי
יהודה אומר, ששיעור נקב **פְּעֻדָּה**, **אֵין** - נחשב מום, **כְּצִיר**
(פחות) **מִפְּעֻדָּה** **לֹא** נחשב מום. מקשה הגמרא: ורמינהי -
והרי שנינו בברייתא על הפסוק האמור בעבד עברי הנרצע (דברים
טו יז) 'ולקחת את הפְּעֻדָּע ונתת באזנו ובדלת', **אֵין** לִי - איני יודע
מפסוק זה **אֵלָּא** שניתן לרצוע ב**פְּעֻדָּע** - כלי ברזל דק וראשו חד,
מִזֵּין לרבות רציעה על ידי הפסול - קיסם חד מעץ, וְהִפְיָדָה -
קוץ, וְהַפְחַט, וְהַפְקִדָּה, וְהַפְקִתָּב - עט ברזל, תלמוד לומר
(דברים טו יז) 'ולקחת את הפְּעֻדָּע', מכאן שניתן לרצוע בכל דבר
שְׁלֹקָת פִּיד, דְּבָרִי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֱמִיר, כִּיּוֹן
שְׁנֵאמַר 'פְּעֻדָּע', אֵין לרבות מ'זולקת' אלא רק דבר הדומה
למרצע, **מֵה פְּעֻדָּע מִיּוּחַד** שהוא **שֶׁל מַתְכָּת, אֵפֶּה בֹל** דבר
שרוצעים בו עבד עברי, צריך להיות **שֶׁל מַתְכָּת, וְסוּל וְסִירָה**
אינם של מתכת, ואינם כשרים לרציעה. וְקָתְנִי **בְּסִיפָא** של
ברייתא זו, **אֱמִיר רַבִּי, יוֹדֵן בְּרַבִּי הֵיָּה דוֹרָשׁ, בְּשֵׁחֵן רוֹצְעִין** את
העבד, **אֵין רוֹצְעִין** בתנך האזון, שהוא חלק הסחוס, **אֵלָּא**
בְּמִילָת - באליה, שהוא החלק הרך בתחתית האזון. וְהַכְּמִים
אֱמִירִים, הרי קבלנו מרבותינו שאין עֶבֶד עֲבָרִי בֵּהֵן נִרְצָע, **מִפְּנֵי**
שְׁנַעֲשָׂה בָּעַל מוֹם, ונפסל לעבד במקדש, **וְאֵם תֵּאֱמַר בְּמִילָת**
- באליה של האזון הֵיָּה רוֹצְעִין, הִיאָּה עֶבֶד בֵּהֵן נַעֲשֶׂה בָּעַל
מוֹם, והרי שנינו במשנה שפגימה בעור האזון אינה מום, **הָא -**
אלא ודאי **אֵין רוֹצְעִין אֵלָּא בְּגוֹבַה שֶׁל אוֹזן.** וכיון ששנינו
שרציעה עושה מום, ורבי יוסי ברבי יהודה אמר שאפשר לרצוע
במחט, הרי שאף נקב של מחט שאינו כעדשה עושה מום, ואיך
אמר רבי יוסי ברבי יהודה לגבי בכור שרק נקב כעדשה עושה
מום.
מתרצת הגמרא: **אֱמִיר רַב הֵנָּה בַּר קַמְיָנָא, לֹא קָשְׂיָא, כָּאֵן**
ששנינו שרק נקב כעדשה עושה מום, מדובר במום המתיר את
הבכור ל**שְׁחֹט** ולאכלו בלא הקרבה. ו**כָּאֵן -** ובברייתא ששנינו
שגם נקב של מחט עושה מום, מדובר במום הבא ל**פְּסוּל** את
הבכור לעבודה.
מבשרת הגמרא: **מֵאִי 'בְּרִשְׁיָנָה', אֱמִיר רַב שְׂרָבְיָא, הִיא מִין**
הנקרא בזמננו 'הִינְדָא'.
בְּעָא מִינֵיהּ רַב הוֹשְׁעִיא מֶרֶב הוֹנָא רַבָּה, שיעור כרשינה
שאמרו הוא כגודל **בְּרִשְׁיָנָה הַנִּכְנָסָת וְיוֹצֵאָה** בנקב ברווח, או
כ**בְּרִשְׁיָנָה הַעוֹמֶדֶת** בו בדוחק, ואינה נכנסת ויוצאת. **אֱמִיר לֹא** רב
הונא רבה, זו **לֹא שְׁמַעְתִּי, אֲבָל** בנידון **כִּיּוֹצֵאָה בֵּה שְׁמַעְתִּי -** על
ענין הדומה לו שמנעתי שצריך שיהיה נכנס ויוצא. וְהָנֵן (אזהרה
פ"ב ג') לגבי חלקי המת המטמאים באהל **הַשְּׂדֵרָה וְהַגּוֹלְגוֹלָת**
שְׁחָסְרִי, כִּמְהָ יהיה החסרון **בְּשִׂדְרָה וְלֹא יֵהָא מִטְּמֵא בְּאֵהֶל,**
בֵּית שְׁמַאי אֱמִירִים, בחסרו שְׁתֵּי חוֹלִיּוֹת, **וְבֵית הֵלֵל אֱמִירִים,**
בחסר חוֹלִיאָה אחת. ומה הוא שיעור החסרון **בְּגוֹלְגוֹלָת** שלא
תטמא, **בֵּית שְׁמַאי אֱמִירִים,** אם חסר **כְּמֵלָא** כניסת מַקְדָּה,
וְבֵית הֵלֵל אֱמִירִים, כְּדִי שְׂאֵם יִטַּל כֹּךְ מִן הַגּוֹלְגוֹלָת של אדם
חי, וימות מחמת חסרון זה. וְהִיתִּיב - וישב **רַב חֲסִידָא וְקַמְיָבִיעִיא**
לִיה, שיעור זה של **'כְּדִי שְׂאֵם יִטַּל מִן הַחִ'** וְכִמְהָ הוא גודלו. **אֱמִיר**
לִיה **רַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבוּדִימִי** לרב חסידא, **הָכִי (כך) אֱמִיר**
שְׁמוּאֵל, שיעורו כְּמִטְבַּע סֶלַע, וְאִיתְמַר בבית המדרש, **רַב**
סִפְרָא אֱמִיר, שְׁמַעְתָּתָא אֱמִיר לִיה - בלשון שמועה אמר זאת רב
תחליפא, וְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אֱמִיר, **מִתְנִיתָא אֱמִיר לִיה -**
בלשון משנה אמר זאת רב תחליפא. וְסִימְנִיךְ - והרי לך סימן

מדייקת הגמרא: **נְעֻקָּרוּ, אֵין** - הרי זה מום, אבל אם רק **נִפְגְּמוּ**
וְנִגְמְמוּ, לֹא - אין זה מום, ולמה אינם בכלל ריבוי הכתוב שכל
מום מתיר. מתרצת הגמרא: כדי להתיר בכור **פְּעֻדָּה מוֹם רָע -**
מום גלוי שיש גנאי לבהמה, וְלִכְפֹּא - וחניכיים, כיון שהם בתוך
הפה אין גנאי לבהמה. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שכל מום שיש
בו גנאי מתיר, למה צריך דווקא מום קבוע, והרי **בְּמוֹם עוֹבֵר נְמִי**
גם יש גנאי לבהמה, **אֵלָּמָה הָנֵן -** ולמה שנינו במשנה **לֹא מִן**
הָעוֹר - שיעור האזון שנפגם אינו מתיר, משום שהוא מום עובר.
מתרצת הגמרא: **מוֹם עוֹבֵר כְּכָרָא הוּא** שאינו מתיר בכור,
הַשְּׂתָא מִיפְּרָק לֹא פְּרָקִינָה עָלָיָה - כיון שאף לא פודים בהמת
קדשים על מום זה, **מִשְׁחָטָם שְׁחָטִינָה עָלָיָה -** וכי נתיר לשחוט
בכור על ידי מום זה.
הגמרא מביאה מקור שאין פודים בהמת קדשים במום עובר:
דִּתְנִיָא, כתוב לגבי פדיון בהמת הקדש (ויקרא כו יא) **'וְאֵם כֹּל**
בְּהֵמָה מִטְּמֵא אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבֵּן לַה', כְּבַעֲלִי מוֹמִין
הַתְּבוֹב -'בהמה טמאה' מִדְּבַר, שכיון שאינם ראויים להקרבה,
הרי הם כבהמה טמאה, ועל כך נאמר (שם כו יב) 'והעריך הכהן
אתה', לומר שאפשר לפדותה, **אֵתָה אֱמִיר כְּבַעֲלִי מוֹמִין שְׁנַפְדוּ**
הַתְּבוֹב מִדְּבַר, או אֵינוּ מדבר **אֵלָּא בְּהֵמָה מִטְּמֵא מִמֶּשׁ,** וכגון
שהקדישה לבדק הבית, **כְּשֵׁהוּא אֱמִיר** לגבי בהמה טמאה (שם כו
כז) **'וְאֵם בְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפְדִיָה עֵרֵכְכָּר', הִרִי פִדְיוֹן בְּהֵמָה**
מִטְּמֵא אֱמִיר, הָא מָה אֵנִי סָקִינָם 'בהמה טמאה אֲשֶׁר לֹא
יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה, הֵיָּה אֱמִיר זֶה כְּבַעֲלִי מוֹמִין שְׁנַפְדוּ, יָבוּל יִפְדוּ
אִפִּילוּ עַל מוֹם עוֹבֵר, תִּלְמוּד לומר **'אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה**
קֶרְבֵּן לַה', ומשמע רק **מִי שְׁאִינָה קֶרִיבָה כֹּל עֵינָה, נַפְדִּית,**
יִצְתָה בהמה זו, **שְׁאִינָה קֶרִיבָה הַיּוֹם אֵלָּא לְמַחֵר** -לאחר זמן,
לאחר שיתרפא המום, שאי אפשר לפדותה.
הגמרא מתרצת באופן נוסף למה אין שוחטין בכור על מום עובר:
אִיבָעִית אִימָא - ואם תרצה אמור, **אֵם בֵּן,** שגם מום עובר נחשב
מום, **'פִּסְתָּ וְעוֹר'** שהם מומים קבועים **לָמָּה לִי -** למה נאמרו,
והרי די במום עובר, ובהכרח שאין שוחטין בכור על מום עובר.
שנינו במשנה: **נִסְדָּקָה אֵפֶּה עַל פִּי שְׁלֹא חֲסָרָה.**
הגמרא מביאה ברייתא במומים שנעשו בידי שמים: **תָּנוּ רַבֵּנָן,**
הַסֵּדֶק באזון פוסל בכל שֶׁהוּא, הַפְּגִימָה פוסלת בֵּין שנעשתה
בְּיַד אָדָם, בֵּין שנעשתה בְּיַד שְׁמַיִם, וכבר בלידתו היתה אזנו
פגומה. מבשרת הגמרא: **מְכַלֵּל, הַסֵּדֶק שנעשה בְּיַד שְׁמַיִם, לֹא**
פוסל, שהרי רק בפגימה שנינו שפוסלת בידי שמים. דוחה
הגמרא: **אֵלָּא** כך תגיה את דברי הברייתא, **הַסֵּדֶק** וגם **פְּגִימָה**
פוסלים בֵּין בְּיַד שְׁמַיִם בֵּין בְּיַד אָדָם, וְכִמְהָ שִׁיעוֹר פְּגִימָה,
כְּדִי שְׂתַחַגּוֹר בֵּה צִיפּוֹרֵן - שהצפורן מתעכבת במקום הפגימה.
שנינו במשנה: **נִקְבָּה מֵלֵא וכו'** כרשינה.
הגמרא מביאה ברייתא בשיעור הנקב: **תָּנוּ רַבֵּנָן, כִּמְהָ** שיעור
נְקִיבַת הָאוֹזן המתיר בכור לשחיטה, **מֵלֵא בְּרִשְׁיָנָה -** גרגיר של
מין קטנית. **רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֱמִיר, כְּכַעֲדָשָׁה. וְאִיּוֹז הוּא**
'בִּשְׂחָה', אם התייבשה עד כדי **שְׂאֵם תִּינָקֵב וְאִינָה מוֹצִיאָה**
מִיַּת דָּם. רַבִּי יוֹסִי בֵּן הַמְּשֻׁלָּם אֱמִיר, שִׁיעוֹר יִבְשָׁה עַד כְּדִי
שְׂתַהֲא נִפְרָקָת אם ימשמשו בה.
תָּנָא - שנינו בברייתא, **קְרוֹבִין דְּבִרְיָהֶן לְהוֹיָת שְׁוִין.** מבשרת
הגמרא: **דְּבִרְיָהֶן דְּמָאן -** על דברי איהו תנאים אמרה זאת
הברייתא. **אֵלִימָא** על מחלוקתם **דִּתְנָא קָמָא וְרַבִּי יוֹסִי בֵּן**
הַמְּשֻׁלָּם בשיעור של 'יבשה', הלא **מוֹבָא אִימָא -** הרי יש
ביניהם חילוק רב. **אֵלָּא** כוונת הברייתא על מחלוקתם **דִּתְנָא**
קָמָא וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה בשיעור נְקִיבַת האזון, אם כעדשה

בדתנן (תנינא בה) כלי שנטמא אחוריו במשקין טמאים, רק
 אחוריו טמאין, אבל תוכו, אגו - תחתיתו העשויה כבית קיבול
 הפוך, אגו - ידידות עגולות שבצדיה, וידיו - ידידות ארוכות שלו,
 מהורין, אבל אם נטמא תוכו, פולו טמא, וטומאתו מדרבנן,
 דמדרבנן אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא כלי,
 ורבנן הוא דגזור שאם נגע משקה טמא בכלי יטמאו, משום
 משקה ו-רוק חובו זב וזב שהוא אב הטומאה שנטמא מן
 התורה, וחששו חכמים שאם יראו שאין כלי נטמא ממשקה, לא
 יטמאו גם כלי שנגע בו משקה זב וחבה. והלכך שנייה רבנן -
 ולכן דימו דינו של כלי שטף הנטמא במשקין להיות כמטמא
 דאורייתא דכלי חרס שאם נטמא תוכו נטמא גבו, אך אם נטמא
 גבו לא נטמא תוכו, ולא שנייה רבנן להיות כמטמא
 דאורייתא דנפשיה - כדין טומאה דאורייתא של כלי שטף
 עצמו, שגם אם נטמא גבו נטמא תוכו, משום דעבדו רבנן
 היפירא כי היכי דלא לישרוף עליה תרימא וקדשים - חכמים
 עשו היכר שידע שטומאת משקין מדרבנן היא, ולא יבא בטעות
 לשרוף תרומה וקדשים שנטמאו בו, כפי שנוהגים בתרומה
 וקדשים שנטמאו בטומאה של תורה. ובא חזקיה להשמיענו
 שכלי שטף שאין לו תוך אין לו חליקה, וגם אם נטמא גבו
 ממשקין, נטמא תוכו.
 מקשה הגמרא: אי הכי, שחששו חכמים לעשות היכר, אין לו
 תוך נמי ליעביר נמי היפירא - גם בכלי שטף שאין לו תוך יש
 לעשות היכר, שאם נטמא אחוריו לא יטמא תוכו, ולמה אמר
 חזקיה שאם אין לו תוך ונטמא גבו נטמא אף תוכו. מתרצת
 הגמרא: כיון דעבדו היפירא - כיון שעשו היכר ביש לו תוך,
 וייע דאין לו תוך דרבנן - ממילא ידוע שגם אם נגעו משקין
 באין לו תוך, טומאתו רק מדרבנן, ואין צורך לעשות גם בו היכר.
 מקשה הגמרא: ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי
 טומאה הוא - וכי כלי שטף שאין לו תוך מקבל טומאה מן
 התורה, שלכך הוצרכו לגזור בו טומאת משקין, והרי דומיא
 דשק בעינן - כלי שטף מקבל טומאה רק אם הוא דומה לשק,
 מה שק מופלג מלא וריקן, אף כל כלי מקבל טומאה, אם
 הוא מופלג מלא וריקן, והיינו שיש לו תוך, אבל אם אין לו
 תוך אינו מקבל טומאה דאורייתא. מתרצת הגמרא: חכמים גזרו
 טומאת משקים בכלי שאין לו תוך, רק בהנהגה דחזו למדרסות -
 בכלים שראויים לשמש כמדרס, כגון כסא וספסל של עץ או עור
 שמקבלים טומאה דאורייתא במדרס חזב גם אם אין להם תוך.
 מקשה הגמרא: אי הכי שטומאת משקים גזורה על כלים שאין
 להם תוך הראויים לשמש כמדרס, חרס נמי - יש לגזור כן גם
 על כלי חרס שאין לו תוך, שראוי למדרס ומקבל טומאה
 דאורייתא. מתרצת הגמרא: אין טומאת מדרס בכלי חרס, כי
 אם ישב עליו אדם ישבר.
 הגמרא חוזרת ומביאה תירוץ נוסף על קושיית רב חסדא על רב
 תחליפא: רב פפא אמר, מה ששינו ששיעור מקדח של לשכה
 הוא כסלע גירונית, בשיעור מקדח גדול שנינו, שהרי המשנה
 הדגישה ששיעורו גדול, מכלל ששיעור המקדח סתם הוא
 זוטרא נמי - יותר קטן מכלל, ונמצא ששיעור מלא מקדח
 סתם שקבעו בית שמאי בחסרון גולגולת, הוא קטן משיעור סלע
 שקבעו בית הלל.
 מקשה הגמרא: הניחא לרבי מאיר, אלא לרבנן מאי איכא
 למימר - אולם מה יש ליישב לפי דברי חכמים, דרבנן בסיפא של
 אותה משנה שבה נחלקו בית הלל ובית שמאי, באיזה מקדח
 אמרו בית שמאי שהוא שיעור החסרון בגולגולת, במקדח קטן

במלא נקב של עול - כנקב שעושים בעול, ותוקעים בו יתד
 לקשור רצועות העול, הרי ששיעור מקדח הוא כסלע, ובמה
 נחלקו בית שמאי ובית הלל.
 אישתיק - שתק רב תחליפא, משום שלא היה לו מה להשיב.
 ואמר ליה רב חסדא, שפא שיעור כמלא מקדח שאמרו בית
 שמאי לגבי חסרון גולגולת המת, מקדח וחיסומו שנינו -
 שלאחר שקדח מצדד את המקדח להרחיב את הנקב, כדי שיכנס
 המקדח ויצא בריח, ונקרא 'חיסום' משום שנוטל את מה שחסם
 את הנקב. ושיעור מקדח וחיסומו הוא יותר מסלע, ונמצא שבית
 שמאי שאמרו ששיעור החסרון בגולגולת הוא כמקדח החמירו
 מבית הלל שאמרו ששיעורו הוא כסלע. ואמר ליה רב
 תחליפא, לא תימא שפא מקדח וחיסומו שנינו, אלא ודאי
 מקדח וחיסומו, מעתה נפשט ספיקו של רב הושעיא, שכאשר
 קבעו שיעור מסוים לנקב, הכוונה שיהיה נכנס ויוצא בו בריח,
 והוא הדין לגבי שיעור נקב ככרשינה הנחשב מום, הכוונה
 שתהיה כרשינה נכנסת ויוצאת בו.
 וצריך להתלות עליה - ואתה יכול לסמוך על זה, בהנחה אבי
 עקש שמצינו שמכר על עדותו, כי לא היה אף תלמיד חולק
 עליו, בדתנן לגבי טומאת כלי חרס, זו עדות העיד חזקיה אבי
 עקש לפני רבן גמליאל בבינה, שאמר משום רבן גמליאל
 הדין, כל כלי שאין לו תוך ו-בית קיבול, בכלי חרס, אין לו
 אחורים לחליקה - אין חילוק בין החלק שמשתמשים בו שנחשב
 'תוכו', לאחוריו שאינו עומד לשימוש שנחשב 'גבו', ולכן אם
 נטמא - נגעה טומאה בתוכו, נטמא גם גבו, ואם נטמא גבו,
 נטמא גם תוכו. מקשה הגמרא: והלא טומאת כלי חרס כ'תוכו'
 תלה רחמנא, שנאמר (ויקרא יא א) וכל כלי חרש אשר יפל מהם
 אל תוכו, שרק אם נטמא מתוכו נטמא, ואם כן, אם אית ליה -
 יש לכלי תוך, אימתי ליה - הכלי נטמא, אבל אם לית ליה
 תוך, לא אימתי ליה - אינו נטמא, ואיך העיד חרס שאין
 לו תוך נטמא.
 אמר רב יצחק בר אבין, הכי קאמר חזקיה, כל שאין לו תוך
 בכלי חרס, הרי כגנדי - כלי הדומה לו שאין לו תוך בכלי שטף
 - בכלי עץ שטהרתו בשטיפה, דהיינו טבילה במקוה, אין לו
 אחורים לחליקה - אין חילוק בין תוכו לאחוריו, ולכן אם נטמא
 תוכו - שנגעה טומאה בתוכו, נטמא גבו, ואם נטמא גבו נטמא
 תוכו.
 שואלת הגמרא: למה לי למיתליה - למה הוצרך חזקיה לתלות
 דין כלי שטף בכלי חרס, נימא - היה לו לומר 'כל שאין לו תוך
 בכלי שטף, אין לו אחורים לחליקה', ולא להזכיר כלל כלי
 חרס. משיבה הגמרא: הא קא משמע לן, שכלי שטף איש לו
 תוך, הרי הוא בכלי חרס, מה כלי חרס, אם נטמא תוכו
 נטמא גבו, ואם לא נטמא תוכו אלא גבו לא נטמא גבו. אף
 כלי שטף, אם נטמא תוכו נטמא גבו, לא נטמא תוכו, לא
 נטמא גבו.
 מקשה הגמרא: בשלמא כלי חרס נלי ביה רחמנא שיקבל
 טומאה רק מתוכו, אלא כלי שטף, מי נלי ביה רחמנא שיקבל
 טומאה רק מתוכו, ולמה אם לא נטמא מתוכו לא נטמא גבו.
 מתרצת הגמרא: אי כמטמא דאורייתא - אילו היה הנידון על
 קבלת טומאה מן התורה, הכי נמי - ודאי שכלי שטף מקבל
 טומאה מגבו, בין אם יש לו תוך בין אם אין לו, ולא היה חזקיה
 צריך ללמדנו שאין חילוק בין אחוריו לתוכו, אולם הכא במאי
 עסקינן - כאן בדברי חזקיה מדובר כמטמא משקין - במשקים
 שקיבלו טומאה שנטמאים כלי רק מדרבנן, ודין טומאתם הוא

	רש"י	
1	במלא נקב של עול - שעושין בו נקב, ותוקעין בו יתד לקשור רצועות העול.	צריך
2	אלמא מקדח הוי כסלע, ומאי איכא בין בית שמאי ובין בית הלל אישתין - רב	הדבר. שאין לשבשה מוכח קושיא. כי ברור לי שכך אמר שמואל. כמו עדות
3	תחליפא. ואמר ליה רב חסדא שמא מקדח - דקאמר בית שמאי בגולגולת -	חזקה אבי עקש, שלא היה לשון דבריו מיושב, ומתריך ליה בסמוך. כנגדו בכלי שטף
4	מקדח וחסומו שנינו, דלאחר שנגעשה מקדח מצודין את המקדח ונטל מצדי	כר - בכלי עץ נטל לשון דה, דכתיב בזה "ובכלי כלי עץ שטף מים", כדפריש בקונטרס.
5	הנקב, ומרחיבין את הנקב כדי שיכנס מקדח	ומצינו למימר נמי דכלי מחכות כמו כן מיקדח
6	ויוצא בריח. והיינו "חיסום" - שנטול מה	כלי שטף, משום דכתיב בזה "ומרק ושטף"
7	שחיסם וסותם את הנקב ואינו מגיח ליכנס	במים". והא דפריך לקמן: ואין לו תוך בכלי שטף
8	המקדח בריחם. ומקדח וחסומו הוי יותר	מדאורייתא. בר קבילי טמאה היא, ודומיא דשק
9	מסלע. אמר ליה רב תחליפא - לרב חסדא:	בעינן - פשיטא ליה דאיידי נמי בעינן עץ בכל
10	לא תימא "שמא", אלא אימא: ודאי מקדח	הנזר דמיקדח בלי שטף, מדלא נקט "בלי
11	וחסומו שנינו. וצריך אתה להחליט עליה	מחכות".
12	כלומר, יכול אתה לסמוך על דבר זה.	אין לו אחריים לחלוקה נטמא - "תוך" קרי
13	בחזקה אבי עקש - שסמך על עדותה.	אחור צד שריגילן להשתמש בו.
14	שלא היה תלמיד חולק עליה. אין לו אחריים	הרי הוא בכלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו -
15	לחליקה - שאין אחוריו חלקים מחתוכי.	על כרחו לטמא אחרים. אפריש, דלא נפקא
16	דלא אמרין: אם נטמא גבו - גבו טמא	מינה מידי למילתא אחרית. וקשה מכאן
17	ותוכו פשוט, אלא, אם נטמא גבו - נטמא	לגידות רבית שמואל דרשנא (דא.טו). דמשמע
18	תוכו. אותו צד שמשמשמשין בו קרי "תוך", אף	דכלי חרס אין מטמאין מגביהו כלל. ובסוף פרק
19	על גב דאין לו בית קיבול. וקפריך: בלי חרס	קמא ודחליק (דכר), דאמרין דאדיר כלי חרס
20	בתוכו תלה דחמא - דאין מטמא אלא	טמא וגבו טהור - היינו דלא מקבל טמאה
21	מתוכו, דכתיב "וכל כלי חרס אשר יפול מהם	גמא, אבל טמא אחרים מנוב, כדנתיא בתורת
22	אל תוכו" וגו'. כנגדו בכלי שטף - כלומר,	כהנים: מרובה מדת לטמא מדת ליטמא.
23	דכוחה בכלי שטף שאין לו נמי תוך - אין	שעטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו.
24	לו אחריים. ולקמן מפרש לה. כלי שטף =	ועד אמרין בפרק "המפלת" (נדה כ"א), דאבן
25	כל עץ, דכתיב (ויקרא טו) "וכל כלי עץ	היוצא מן התנור טהור. דחשיב יד להוציא
26	ישטף במים". ולקמיה פריך: וכי אין לו תוך	טמאה, דלא עריפא מוב, ואין לומר דעריפא.
27	מ מקבל פשוט כלי עץ טמאה ואיכא	ואיידי אפילו להכניס. דדחתיא בתוספתא דאין
28	דאמרי: כלי שטף היינו כלי מחכות. וטעת	טמאה לכלי חרס אלא מאחוריו ובהיסט. ועוד,
29	הוא בידם, דאם כן, אמאי פריך לקמן "מי	דרשינן: הא יש צמיד פתיל עליו - טהור. ומי
30	מקבלי פשוט כלי שטף טמאה? לאו פירכא	לא עסקין דיהינן לאשתו נדה ואף על גב
31	היא, דודאי פשוט כלי מחכות טמא! הא	דבריש סוגיא ד"העור והרובע" (חולין ק"ח),
32	קא משמע לן ב' - להכי תלייה לכלי שטף	משמע דסבר התלמוד דיד כל גזר להכניס
33	בכלי חרס, דהיכא דיש לו תוך - נטמא תוכו	להוציא. ועדיף מגבו, במסקנא צריכין למימר
34	נטמא גבו. אי בטומאה דאורייתא הכי נמי	הכי. כהנא דחזו למדרשות - דלא שאר פשיטא
35	- דפשיטא לן שאם נטמא גבו נטמא תוכו,	כלי עץ - טהורים. ודינם פירשתי בפרק "המבור
36	בין יש לו תוך בין אין לו תוך. והכא במאי	את הבית" (בבא בתרא ס"א), ובפרק "בבלי
37	עסקין, דביש לו תוך נטמא גבו לא נטמא	מעריך" (עירובין לא).
38	תוכו, ובאין לו תוך איצטרך לאשמועינן	וסימנך
39	דנטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו	
40	- בטומאה דרבנן. כלי שנטמא אחוריו	
41	במשקין נטמאין. תוכו אוגנו - דהיינו בית	
42	קיבול התחתון שיושב עליו. לישנא אחריתא:	
43	אוגנו = שפתו. אוגנו - זהו מה שעושין	
44	בחביות של חרס לבית אחיהו. שקורין	
45	מנשי"ו. ידיו - כגון כלי חרס שעושין לו גב	
46	לאחוריו. דמדאורייתא - אין אוכלין	
47	ומשקין מטמאין כלי, בפרק קמא דפסחים	
48	(יח.א). משום משק דוב וזהב - כגון רוק	
49	וזהב, דהוי אב הטומאה, ומטמא כלי	
50	מדאורייתא, אפילו אדם, דכתיב (ויקרא טו)	
51	"וכי ידוק הוב" וגו'. הלכך שווה רבנן -	
52	לכלי שטף הנטמא במשקין. דכלי חרס - דאורייתא, דאם נטמא גבו - לא נטמא תוכו. ולא שוויה רבנן	צריך
53	בכירא להקל בטומאת משקין, כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים, אלא חולין. ואי קשיא: אמאי לא גזר בכלי חרס טומאת משקין לאחוריו תריץ: משום דהתם	הדבר. שאין לשבשה מוכח קושיא. כי ברור לי שכך אמר שמואל. כמו עדות
54	ליכא למיגור משום משקה, דהא אפילו נגעו משקה זה וזהב מאחוריו - לא מקבלי טומאה, אלא מתוכו. ואי משום דכתיב "וכלי חרס אשר יגע בו הוב" וגו', דהווא מפורש	חזקה אבי עקש, שלא היה לשון דבריו מיושב, ומתריך ליה בסמוך. כנגדו בכלי שטף
55	(במסכת נדה) דף ק"ח דבהיסט משיתע, דאדחו מנעו שהוא כבולו - הוי אומנא רב קבילי טמאה הויא - דאצטרך רבא	כר - בכלי עץ נטל לשון דה, דכתיב בזה "ובכלי כלי עץ שטף מים", כדפריש בקונטרס.
56	למיגור בהו משקין ועוד, דאמרן לעיל: "אי בטומאה דאורייתא הכי נמי", לא איצטרך לאשמועינן. דאין לו אחריים לחליקה. דומיא דשק בעינן - דכתיב (ויקרא יב)	ומצינו למימר נמי דכלי מחכות כמו כן מיקדח
57	"מכל כלי עץ או בגד או עור או שק" - איתקש כלי עץ לשק. מלא וריקן - דיש לו בית קיבול. בתנך דחזו למדרשות - כגון כסא וספסל. דמקבלי טומאה על ידי מדרס.	כלי שטף, משום דכתיב בזה "ומרק ושטף"
58	אי הכי בכלי חרס נמי - נגזר טומאה באין לו תוך, בתנך דחזו למדרסות! אין מדרס בכלי חרס - שישבר אם אדם יושב עליו. רב פפא אמר - הא דאמרת: ששית	במים". והא דפריך לקמן: ואין לו תוך בכלי שטף
59	בית שמאי ובית הלל אחד - לאו פירכא היא. דמקדח גזול שנינו - במשנה דמאור העשוי בידי אדם". דמקדח גזול דהוי כסלע נירונית, לא מקדח סתם - כציר	מדאורייתא. בר קבילי טמאה היא, ודומיא דשק
60	מסלע, ובית שמאי במקדח סתם קאמרי. באיח מקדח אמרו - בית שמאי בגולגולת "כמלא מקדח" בקטן של רופאים. ששקדן בו את הרמאש לתקן את המכה. הניחא	בעינן - פשיטא ליה דאיידי נמי בעינן עץ בכל
61	לרבי מאיר ב' ו' והו אפילו לרבי מאיר מי ניהא - אם כן, דשיעורא דבית שמאי וזטר - הוה ליה מקולי בית שמאי. דהיינו קולא, דבשיעורא וזוטא כי האי פריחה לה	הנזר דמיקדח בלי שטף, מדלא נקט "בלי
62	טומאת גולגולת. ואנן שית תנן - בעריות (פרק ה' משנה א): ששה דברים מקולי בית שמאי, "שב" לא תנן. סלע נירונית שנינו - דהוי במקדח גזול. אבל "כסלע" דקאמרי	מחכות".
63	בית הלל - וזטר אפילו ממקדח קטן של רופאים. הלכך, אפילו לרבי מאיר שיעורא דבית שמאי נפיש. משנה ר"ס של עין - מפרש בגמרא. הרי בעינן דק - כלומר,	אין לו אחריים לחלוקה נטמא - "תוך" קרי
64	הרי ששית בעינן דק, וטליא. תבולו - מפרש מאי היא. חלון - חולי היא שקורין למיזין. נחש - מפרש בגמרא. (ועצב) - לבן הפוסק בלבן. אינו מום. שחור	אחור צד שריגילן להשתמש בו.
65	שורה שבעין סביב לשחור. שחור הוא שקורין פרוגיליא, שממש מראית העין באה. ואם חוט של לבן יוצא מן הלבן, ופוסק אותה שורה, ונכנס בשחור - הוי מום. שחור	הרי הוא בכלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו -
66	ונכנס בלבן - אם חוט השחור יוצא מן השחור, ופוסק בסירה, ונכנס בלבן. אינו מום - שאין מומין בלבן. דלאו עץ הוא, אלא שומן העין. גמרא	על כרחו לטמא אחרים. אפריש, דלא נפקא

גמרא

שנינו במשנה: הריס של עין. מבארת הגמרא: מאי - מהו 'הריס'.
אמר רב פפא, תורה נרא דעניא - השורה החיצונית של העין,
והוא העור המכסה את העין.

שנינו במשנה: דק תבלול.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת איזה 'דק' נחשב מום: תנו
רבנן, דק משוקע - קרום שגורם שהעין תראה כשקועה, הרי
זה מום, אולם קרום צף - שניכר שהוא על גבי העין, אינו מום.
מקשה הגמרא: והתניא איפכא - והרי שנינו בברייתא להיפך,
שדק משוקע אינו מום, וצף הוא מום. מתרצת הגמרא: לא
קשיא, הא בשחור - מה ששנינו שדק משוקע נחשב מום, הוא
בחלק השחור שבעין, וצף שם אינו מום. הא בלָבָן - ומה ששנינו
שדק משוקע אינו מום, הוא בחלק הלבן שבעין, ושם קרום צף
נחשב מום.

מקשה הגמרא: איך יתכן שצף בחלק הלבן נחשב מום, והא אין
מומין בלָבָן של העין. אלא, הא - מה ששנינו שדק משוקע אינו
מום, הוא בְּרוֹק לָבָן - כשצבע הקרום לבן, הא - ומה ששנינו
שדק משוקע נחשב מום, הוא בְּרוֹק שָׁחור - כשצבע הקרום
שחור, דאמר רבה בר בר חנה, סח לי [רבי] יאשיה דמן
אושא, דק שחור משוקע, הרי זה מום, וכשהוא צף, אינו מום,
אבל דק לָבָן משוקע, אינו מום, ואם הוא צף, הרי זה מום,
הרי שהחילוק הוא בצבעו של הדק אם הוא שחור או לבן.
וסימניך - והסימן לזכור באיזה אופן נחשב מום, הוא בְּרָקָא -
דבר מבריק, שהוא צף ולבן, וקרום כזה נחשב מום, אבל קרום
שחור הצף אינו מום.

שנינו במשנה: חלון נחש ועצב.

הגמרא דנה בביאור דברי המשנה 'חלון נחש': איפכא להו,
כוונת המשנה ש'חלון' הוא 'נחש', או דלמא - או שמא 'חלון'
או 'נחש', תא שמע, דאמר רבה בר בר חנה, סח לי רבי יוחנן
בן אלעזר, כהן זקן אחד היה בשכונתינו, ורבי שמעון בן יוסי
לקניא שמו, ומימי לא עברתי לפניו, כי גדול הדור היה, פעם
אחת עברתי לפניו, אמר לי, שכ בני שב, והראה לי את בכורו
שיש לו חלון בעינים, ואמר לי חלון זה הוא מום קבוע לשחוט
עליו, וזהו 'נחש' שאמרו חכמים, הרי שחלון הוא נחש.
מסיפה הגמרא ואומרת: ואף על פי שאמרו חכמים אין אדם
רואה מומין לעצמו - בבכור שלו, אבל יכול הוא להיות מורה
הלכה לתלמידים, מה נחשב מום לפסול בכור, ותלמידים
רואים את בכורו, והם מורין לו - לרבה לפי מה שלמדו ממנו,
ולכן קרא לרבי יוחנן בן אלעזר כדי שיתיר לו את הבכור.

מקשה הגמרא: והאמר רבי אבא אמר רב הונא, כל תלמיד
חכם שמונה הלכה וכה - מחדש דין שלא שמענו קודם מאחר,
אם קודם שבא מעשה לידו אברה, שומעין לו, ועושים מעשה
על פיו, ואם לאו - ואם אמרה רק לאחר שבא מעשה לפניו
להורות בו הלכה למעשה, אין שומעין לו, כי יתכן שאמר כך
מפני המעשה שבא לפניו, וכאן, רבי שמעון בן יוסי הורה
שהחלון שבעין בכורו הוא מום, לאחר שבא מעשה לידו, ואיך
פסקו על פיו. מתרצת הגמרא: איזה נמי - גם הוא, רבי שמעון
בן יוסי, מורה וכה הנה מעיקרא - הורה הוראה זו קודם שנפל
מום זה בבכורו, ועל פי הוראתו הקודמת התיר תלמידו את
בכורו כעת.

שנינו במשנה: איזהו תבלול לָבָן הפוסק את הפירא, אבל
שחור הנכנס בלבן, אינו מום.

דנה הגמרא: מתניתין מני - כדעת מי שנויה משנתינו, ששחור

הנכנס בלבן, אינו מום. רבי יוסי היא, דתניא, חוט לָבָן ונכנס
בשחור, או חוט שחור ונכנס בלָבָן, הרי זה מום, דברי רבי
מאיר. רבי יוסי אומר, לָבָן ונכנס בשחור, הרי זה מום, אבל
שחור ונכנס בלָבָן, אינו מום, משום שאין מומין בלָבָן.
אמר רב, מאי מעמא דרבי יוסי שאין מומין בלבן, דכתיב
(תהלים עג ז) 'וצא מחלבו עיניו', ומשמעו שהרשע יוצא לתרבות
רעה מרוב שומן הניכר בעיניו, ושומן זה הוא הלבן שבעין, וחלק
זה תרפא דעניא איקרי - נקרא שומן העין, 'עינימו' סתמא לא
איקרי - ואינו נקרא סתם עין, כי רק החלק השחור הוא גוף
העין, ולכן אינו בכלל מומי העין. שואלת הגמרא: ורבי מאיר
האומר שיש מומין בלבן, מאי מעמא, והרי אינו גוף העין.
מבארת הגמרא: מה לשון 'תבלול' דבר המכיל את העינים
- חוט העובר בין שני חלקי העין, ופוסק את העיגול המקיף את
החלק השחור, ולכן אף אם עובר מהשחור ונכנס בלבן, הרי הוא
מבלבל, ונחשב מום.

משנה

המשנה מפרטת עוד מומים שבעין: חור וור - חולי העין, שנראה
טיפות לבנות בעין, והמים - או מים הזולגים תדיר מהעין,
הקבועין - אם הם קבועים, הם מומים. מבארת המשנה: וזהו
חור וור הקבוע, כל ששהה שמונים יום - אם היה בעין במשך
שמונים יום. רבי חנניא בן אנמינא אומר, בודקין אותו שלש
פעמים בתוך שמונים יום, ואם נמצא הרי הוא קבוע ונחשב
מום. אבל אם לא בדקו ונמצא ביום השמונים אינו מום, כי שמא
חלף וחזר. ואלו הן מים הקבועין - וכיצד יודעים אם המים
קבועים, אבל לרפואה תבן לח הגדל בניסן ויבש הגדל בתשרי,
של גשמים - שגדלו בשדה שהשקיתה מגשמים, או שאכל תבן
לח ויבש של בית השלחים - שגדלו בשדה שצריכים להשקותה,
או שלא אכל לח ויבש יחד, אלא אבל היבש ואחר כך חלה,
בכל אופנים אלו אינו מוכח שהמים הם מום, כי אין דרך
רפואתו עד שיאכל חלה ואחר כך היבש, ואם בכל אופן עיניו
זולגות, הרי זה מום.

גמרא

שנינו במשנה: איזהו חורור הקבוע, כל ששהה שמונים יום.
מתניתין מני, רבי יהודה היא, דתניא, חורור קבוע הוא אם
שהה בעין ארבעים יום, ומים הקבועים הם כל שזלגו מהעין
במשך שמונים יום, דברי רבי מאיר. ורבי יהודה אומר,
חורור נחשב קבוע אם שהה שמונים יום, ואלו הן מים
הקבועים, אם אבל תבן לח ויבש של בית השלחין, או שאכל
יבש ואחר כך אכל חלה, אין זה מום, עד שיאכל יבש אחר
חלה, וישנו - וישנה לבדיקה זו במשך שלשה חדשים.
מקשה הגמרא: למה לא אמר רבי יהודה בברייתא שגם אם אכל
לח ויבש של גשמים אינו מום, והא תרנייהו תננה - והרי
במשנה שנינו שבין אבל לח ויבש של גשמים, ובין אבל לח
ויבש של בית השלחין אינו מום, וכיון שהעמדנו את המשנה
כרבי יהודה, אף בברייתא היה ראוי לשנות כן. מתרצת הגמרא:
תפורי מיתפרא והכי קתני - יש ללמוד את המשנה כאילו
חסירה, וכך יש לשנות בה, אבל לח ויבש של גשמים, אם לא
התרפא באכילתם הרי זה מום, אבל אכל לח ויבש בית
השלחין, אינו מום. ודגשמים נמי - וגם אם אכל של גשמים,
אם אבל יבש ואחר כך אכל לח, אינו מום, עד שיאכל יבש
אחר חלה, כי רק באופן זה נעשית רפואתו, ואם לא התרפא

המשך בעמוד 100

54 ואי מיכן ולחבא הוי מוקא - אבל אם רק משעה שנשלמה
55 הבדיקה נחשבת כבעלת מום, לא מעיל - לא מעל, כיון
56 שבפדיון לא נתפס קדושה, כי כשפדאה עדיין היתה תמימה
57 שאין לה פדיון, מאי - מה הדין בנדון זה. קרי שמואל עליה -
58 קרא שמואל על אחיו פנחס ששאלו שאלה זו, את הכתוב (ישעיהו
59 לו ב) 'פִּסְחִים בָּזוּ' (בזו), שמשמעו שיש דברים שאי אפשר
60 שיהיו במציאות, כגון שיהיו חגרים בחוים בזות, כך אתה אינך
61 מחודד כל כך, ושאלת שאלה כזו שאיני יודע להשיב עליה
62 תשובה.

משנה

63 המשנה מפרטת מומים המצויים בחוטם וכפי הבהמה: חוטמו
64 של בכור שניקב באחת ממחיצותיו, ושנפגם - או שנעשה בו
65 חסרון, ושנסדק - או שנסדק אף שאין בו חסרון, הרי זה מום.
66 שפמו - שפתו של בכור, שניקבה או שנפגמה או שנסדקה, הרי
67 זה מום.
68

גמרא

69 תנו רבנן, ניקבו חוטמין זה לתוך זה - מחיצות החוטם שניקבה
70 אחת מהן מצד לצד, אם ניקבה מבחוץ - המחיצה החיצונית,
71 והנקב נראה, הרי זה מום, ואם ניקבה מבפנים - המחיצה
72 הפנימית שבאמצע החוטם, ואין הנקב נראה, אינו מום, כי הוא
73 מום שבסתור.
74 שנינו במשנה: שפתו שניקבה ושנפגמה ושנסדקה, אמר רב
75 פפא, המומים פוסלים בשפת הבכור רק כשהם על תורה ברא
76 דשיפתיה - שורה החיצונה של השפה, דהיינו שנפגם או נסדק
77 החלק החיצון של השפה, ולא כשנפגם או נסדק לרחבו.
78

משנה

79 המשנה מפרטת מומים המצויים בשיני הבהמה ובחניכיה: חיוטין
80 התיצונות - חניכיים הקדמיות, שנפגמו - שנחסר מהן קצת,
81 ושנפגמו - או שנחתכו לרוחבן מלמעלה, אף שלא חסר מהן,
82 והפגמים - וכן חניכיים האחוריות, שבדקן קבועות השיניים
83 הגדולות, שנגעקרו לגמרי ממקומן, הרי זה מום. רבי חנינא בן
84 אנטיגנוס אומר, אין בודקין מן התיצונות ולפנים - מהשיניים
85 הפנימיות הגדולות, שכל אחת מהן נראית כשתי שינים
86 מחוברות כתאומות, ומשם ואילך לצד פנים אין צורך לבדוק, כי
87 מום הנמצא שם אינו נחשב מום שבגלוי, ואין שוחטים עליו
88 בכור, ואף לא את התיצונות - וגם את החניכיים שכנגד השיניים
89 הפנימיות הגדולות, אין בודקים, כיון שאין המום שבהם נחשב
90 מום גלוי.
91

גמרא

92 שנינו במשנה: אין בודקין מן התיצונות ולפנים. הגמרא מביאה
93 ברייתא, ומפרשת אותה בסמוך: תנו רבנן, התיצונות, איזהו
94 התיצונות? מן התיצונות ולפנים, והחניכיים של התיצונות עצמה
95 דינן בלפנים - כמו החניכיים הנמצאות לצד פנים מהתיצונות,
96 ואין שוחטים על מום הנמצא בהן. רבי יהושע בן קהניא
97 אומר, אין שוחטין אלא על מום הנמצא בחניכיים התיצונות
98 בלבד. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, אין משגיחין על
99 התיצונות כל עיקר, ומום הנמצא בה אינו מועיל אפילו לפסלה
100 מקרבן.
101

1 או דלמא - או שמא צריך להאכילו כגורגרת בקל סעודה
2 וסעודה. אם תימצא לומר שאין צורך להאכילו כגורגרת אלא
3 בסעודה ראשונה, יש לדון, האם צריך להאכילו את התבן
4 דווקא קודם אכילה, או אפשר להאכילו גם לאחר אכילה.
5 מבארת הגמרא: קודם אכילה ודאי מעלי ליה בסמא - כמו כל
6 סם שאדם שותה לרפואה קודם אכילה, לאחר אכילה מאי,
7 האם אכילה זו מועילה לרפואה ולבדיקה או לא.

8 עוד דנה הגמרא: צריך להאכילו קודם שתיה, או שניתן
9 להאכילו גם לאחר שתיה. מבארת הגמרא: (!) קודם שתיה
10 ודאי מעלי ליה בשערי - מועילה לו האכילה כאכילת שעורים,
11 שדרך בהמה לאכול שעורים קודם שתיה, לאחר שתיה מאי,
12 האם אכילה זו מועילה לרפואה ולבדיקה או לא.

13 עוד דנה הגמרא: ניתן להאכילו כשהוא קשור, או שצריך
14 להאכילו רק כשהוא מותר. מבארת הגמרא: כשהוא מותר,
15 ודאי מעלי ליה - מועילה לו האכילה, כי הוא משוחרר ואוכל
16 בשמחה, כשהוא קשור מאי, האם אכילה זו מועילה לרפואה
17 ולבדיקה או לא.

18 עוד דנה הגמרא: ניתן להאכילו כשהוא לבדו, או צריך
19 להאכילו דווקא כשהוא עם חבריו. מבארת הגמרא: עם חבריו,
20 ודאי מעלי ליה - האכילה מועילה לו, כי נוח לו כשהוא אוכל
21 בצוותא, לבדו מאי, האם אכילה זו מועילה לרפואה ולבדיקה
22 או לא.

23 עוד דנה הגמרא: ניתן להאכילו בעיר ובשדה - בין בעיר ובין
24 בשדה או לא. מבארת הגמרא: אבל בשדה ודאי מעלי ליה -
25 האכילה מועילה לו, כי אוכל באויר צח, אבל בעיר, מאי, האם
26 גם אכילה זו מועילה לרפואה ולבדיקה או לא.

27 בעי רב אשי, אם תימצא לומר שרק אכילה בשדה מועילה,
28 האכילתו בגינה הסמוכה לעיר, מאי, האם האכילה בגינה היא
29 כאכילה בשדה, ומועילה לרפואה ובדיקה, או שכיון שהיא
30 סמוכה לעיר, הרי היא כאכל בעיר שאינה מרפאה ובודקת.
31 מסיקה הגמרא: תיקון.

32 שנינו במשנה: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר (וכו') בודקין אותו
33 שלש פעמים בתוך שמונים יום.

34 הגמרא מבארת את זמני שלשת הבדיקות שעושים לחורורו:
35 אומר רב נחמן בר יצחק, ובלבד שיהיו משולשים - בדיקת
36 החורור מועילה רק אם נעשית בשלשה חלקים שוים של
37 שמונים יום, שאם ראה היום, מונה עשרים וששה וחצי ימים
38 ובודק, ושוב מונה עשרים וששה וחצי ימים ובודק פעם שניה,
39 ומונה עשרים ושבעה ימים שדם סוף השמונים יום, ובודק פעם
40 שלישית. וקבעו שלשת זמנים אלו לבדיקה, כי בשלשה זמנים
41 אלו דרך מום זה לעבור ואינו נראה, ואם בדק ונמצא הרי זה מום
42 קבוע, ואם בדק ולא נראה, הרי הוא מום עובר.

43 הגמרא דנה באופן שהבדיקה קבעה שהמים קבועים והם מום,
44 ממתי הבכור נחשב בעל מום: בעי מיניה פנחס אחיה (אחיו)
45 דמר שמואל משמואל, אבל תבן לח ואחר כך יבש בדרך הראוי
46 לרפואתו, ולא איתסי - ולא התרפא, האם מתברר שכבר
47 למפרע הוי מוקא, או שמא רק מיכן ולחבא הוי מוקא.
48 מבארת הגמרא: למאי נפקא מינה - איזה דין יוצא מנידון זה
49 שלכך דנו בו. למימל בפדיונו - לגבי מעות שפדה בהם בהמת
50 קדשים שהיו עניה וזלגות דמעות וקודם שנשלמה בדיקתה
51 נהנה במעות, ואחר כך נשלמה בדיקת הבהמה ונמצא שאין
52 רפואה למומה, אי אמת שמתברר שכבר למפרע הוי מוקא,
53 מעיל - מעל, שהרי נהנה במעות שנתפס בהם קדושת הקרבן,

ש"הו משולשין — בתחלת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים. ובענין זה יש לפרש
בפרק "הקורא את המגילה" (מגילה יט,א) גבי מגילה, דאמר שאם הטיל בה
שלשה חוטין גידן כשרה. דקאמר: ובלבד שיהו משולשין. פירוש: בתחלת הדף ובאמצעו
ובסופו. ושם פירש רש"י שיהיה מראש הדף עד הגיד במגיד לחבירו, בין מלמעלה בין
מלמטה. וההיא דמרות (טז,ב) דדאי הדיו כענין זה
גבי ערי מקלט: "ושלש" — שיהו משולשות,
שיהא מדורם לחברו במחברו לשכמו, ומחברו
לשכמו במשכמו לקרש, ומשכמו לקרש במקדש
לצפון. ולא אמרין שיהו בראש ארץ ישראל
ובסופה ובאמצעיתה. ובאן פירש רש"י שיהו
משולשים לשלשה חלקים, שאם ירדוהו היום —
יבדקו מכאן ליום עשרים וששה חוצי, והדר
ליום עשרים וששה כ"י דהוא יום שמונים. ודומה
שפירש כך לפרש שיהא דמכות (שם). ומיהו לא
לגמרי הוי כי ההיא, שיהיה לו לפרש שבידקו
לסוף עשרים ולסוף ארבעים ולסוף ששים,
שישאר מן השמונים עשרים לאחר בדיקה
אחרונה, כמו שיש עשרים קודם בדיקה
ראשונה. ולא יתכן לפרש כן כלל, אלא כמו
שפירשתי מתחלה, בדמשמע בפרק "הערה"
(יבמות ז,א) גבי סריס חמה, דמפרש: כל שלא
ראה שעה בכשרותו. ופריך: ולחוש שמא
הבריא ביתניו! ומשני: כיון דתחילתו וסופו לקי
— אין חשיון. משמע דשלש פעמים היינו
תחלה וסופה ואמצעה. וזאתה "דפרכי"
המשולשים" ביכיצד מעברין (עירובין נ"א) לא
הוי, לא כי דאי, ולא כי דהיא דמכות.
והאמר

או דלמא כ"י אם תימצי לומר בסעודה ראשונה כ"י — דאי אמרת בכל סעודה —
תו לא מביעי מידי, דדאי לא איכפת לן אי קודם אכילה או לאחר אכילה, דהא
בסעודה שניה אחר אכילה הוא ומובילין ליה. אבל אם תימצי לומר דלא יחבינן
ליה אלא בסעודה ראשונה שבכל יום, מביעי לן. קודם אכילה ודאי מעלי ליה
ככמא — כדרך סם, שכל אדם שותה סם
לרפואה קודם אכילה. לאחר אכילה מאי
— מי הוא בדיקה בחי' או לא הכי גרסין?
קודם שתיה ודאי מעלי ליה כשערי —
שדרך בהמה לאכול שעורים קודם שתיה.
מותר ודאי מעלי ליה — דניחא ליה
עלמא. עם חבירו — ניחא ליה בצוותא,
ומהניא ליה אכילה. בשדה — נחא ליה
באורא. נינה הסמוכה לעיר — הויא
כשדה או לא שיהו משולשים — לשלשה
חלקים, שאם יראנו היום — יבדקו מכאן
ליום עשרים וששה חוצי, והדר ליום ששה
ועשרים חוצי, והדר ליום עשרים ושבעה,
דלחיהו שמונים. לפי שבשלש זמנים הללו
דרך אותו המום לעבור, ואינו נראה, והוי
ליה מום עובר. לביטול בפרינו — לאו
מבכור בעי, דלא שייכא ביה פריין. אלא
כשאר מוקדשין שעניהם מנטפות, והפריש
מיד פריהם ואמר: "הרי חן מחוללות
על מעות הללו". ואחר כך בדקו, וקודם
שחבלה זמן בדיקתו שלש חדשים נהנה
מן הפריין. אי אמרת למפרע הוי מומא
— אשתתב דחילולו הוי חילול, ופריינו
קדוש, ומביאין קרבן מעילה. קרי שמואל
עליה — הא קרא: "פסחים בזו ב",
דהוי דבר שאין יודעת סובלת, שיהו חורים
בזוים ביות. כלומר, אתה אינך מחודד,
ושאלת שאילה כזו שאינה יודעת תשובה.
משנהשפמו = שפה. **גמרא** מבחין —
שהקב נראה, שנקבו מחדות החיצונות
של חוטם. **מכפנים** — שניקבה מחדות
החולקת את החוטם. **אינו מום** — שבמקום
סתר הוא. תורא ברא דשיפתיה — שורה
היצונה של שפה. כלומר, חודה של שפה.
ולא רחבה. **משנה מתאימות** — שניים
גדולות שקורין מינשלי"ש, שאתה נראית
כשתים. ואף לא את המתאימות — שאם
נעקרו החוטין נכדן — לא הוי מום. **גמרא**
איוז התיומת — כולה מפרש לקמן. ותיומת
עצמה כלפנים — ואין שחטין עליה.
החיצונות — שבאמצע הפה. **אין משגיחין**
— דאפילו מן מזהב לא נפסל. **מאי קאמר**
— דקאמר: "איוז תיומת — מן התיומת
ולפנים" הכי קאמר איוז היא הפנימית
— דאמרין עליה במתניתין: נעקרו — הוי
מום. נפגמו או שנגממו — לא הוי מום.
אבל איפסולי מיפסל — מעל גבי המזבת,
וימתין שיפול בו מום אחר, וישחטנו. **פסח**
ועור כתיב — דמשמע: בגלוי — אין, בסתר
— לא. **לאישתחוש** — בכור, על חסרון
שבפנים. **ולאפירוקי** — קדשים, לא מיביעי
לי, דלא חשיב מומא כולי האי. **לרצון** —
מזהב. ואת שתי הכליות — בקרבנות כתיב
(כליות). **יסירנה** — משמע: כוליא אחת
יסירנה וקסירנה. **אין בריה באחת** — אין
בריה נבראת ככוליא אחת. והא שאין בה אלא אחת —
מיהסר חסר. **הא** — דפסילי — כשנבראת בשתיים וחסרו, דחיוין דמקומו ניכר. והא ברייתא דמכשרת —
כגון דנברא באחת, דליכא חסרון. **מר דפסילי סבר אין בריה באחת** — והאי דדאי חסר. ואיסתפקא ליה למורי: אמאי לא מקשי ליה נמי "דומיא דשלש קתני"
ולדידי לא קשיא מידי, דכי קא סלקא דעתך דכולי עלמא יש בריה באחת, הוה מקשינן: הואיל ויש בריה באחת, והוא נמי תנייה בודי שלש — דדאי נבראת
באחת נמי פסול. וטעמא לא הוה ידעינן אמאי פסול, דלא מום בגלוי הוא, וחסרון לא הוי בפנים. ומשום האי פירכא אוקמי אליביה דאין בריה באחת, והא מיהסר
חסר. ובעל כורחיה לאו דומיא דשלש היא, דהא אין בריה באחת. וכי תימא: נוקם אליביה דיש בריה באחת — אם כן אמאי פסול חסרה קודם שחיהא? — פסלה
הצורם

והאמר רבי ירמיה אמר רב הצורם — בפרק שני דבחיסין (כהב) גרסינן: דתניא הצורם. **בולן** בגיד ולא בביצים — ומיהו סיפיה דקרא ד"בארצבם לא תעשו" איירי אפילו בביצים, בכל מקום שמטריס. דאפילו על ידי שתייהם אסרינן בפרק "שמונה שריצים" (שבת קיב). וגבי מום הוא דלא חשיב מום שבגלוי, כדפירש טעמא בסמוך. **או** שראש הזנב מפצל את העצם — פירש בקונטרס:

שנקלף העור והבשר, ונשאר העצם מגולה. כמו "אשר פצל". וקשה: דבלשון משנה והתלמוד הזה ליה למימר "ונקלף" ונראה לפרש: שמפצל את העצם לשנים, כמו "מפוצלות" דגבי קרנים, חולין (נטב). — שמפוצלות לכאן ולכאן. (והתם) בתוספתא (פרק ד) קתני: או שיהיה ראש הזנב מפוצל לשני עצמות.

כמה חוטין הוא נותן בית שמואי אומרים ארבעה — צריך לדרוק אם ארבעה בין הכל, או ארבע ללבן וארבע לתכלת. וגם אם מיירי קודם כפילות, דכי מיעיפי הוי שיתסר, והוה השתא הך שמונה חוטין דעבדינן לשם לבן. פירושו: דבבית שמואי פסקינן ב"התכלת" (מנחות מאב). ואם נפסק אחד מהם פסול, ואף על גא דמבשרין דאגרום תכלת וקם אכלן, דהני כוליה לשם לבן הם. וזו משמע בספרי בפירוש "כי תצא" דארבע חוטין לכל מין ומין קאמר. דקתני התם: כמה גרילים נעשות: אין פחות משלשה חוטין, כדברי בית הלל. בית שמואי אומרים: ארבעה חוטין של תכלת וארבעה של לבן (על) ושל) ארבע אצבעות. והלכה כדברי בית שמואי, ומיהו, מהאי ד"התכלת": רבי ירמיה מודינא רמי תמניא דאינן שותסרי, מר בריה דרבינא עביד כי דידן — משמע שרובם עושין כמר בריה דרבינא. ושמואי היה מפרש: ארבע ללבן וארבע לתכלת דקאמר בית שמואי — היינו לבתר דיעיפינהו, דהיינו שנים מכל מין קודם שנכפלו. ולפי זה, מה שאנו עושין כעשוי הוי פלוגא לשם לבן ופלוגא לשם תכלת. ומיהו, שלשה דקאמרי בית הלל — על כרחיהו קודם שנכפלו, דשלשה לא משכחת לאחר שנכפלו. ולא הוי השתא דומיא דארבעה לבית שמואי.

כמה — פירש בקונטרס: תלוייה למטה מכנף הבגד. שדרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש, אלא מגביהין אותה שלש אצבעות לבית הלל, וארבע לבית שמואי. וקשה לפירושו: דלענין מן הקרן הוא דמפסטינן כמלא קשר גדול, ולא הוהר לשם בתוך שלשה אצבעות אלא לאפוקי למעלה משלשו ונראה כלשון אחר שפירש בקונטרס: כמה תהא משולשת — כמה היא בה מגדיל, לבד הענף שאינו גדיל. וקאמרי בית שמואי: ארבע אצבעות. והשתא, הדיוור ציצית — שליש גדיל ושני שליש ענף הוי. גדיל — ארבע אצבעות, וענף — שמונה אצבעות, שתיים עשרה אצבעות בין הכל. וכן משמע "וארבע של לבן (על) ושל) ארבע אצבעות". ובפרק "התכלת" (מנחות מאב) פירש בקונטרס: משולשת — תלוייה בענף לבד מן הגדיל ארבע אצבעות. ולפירושו, הדיוור ציצית שתי אצבעות גדיל, וארבע ענף.

במטפ של כל האדם. למאי הלכתא אמר רבה: לענין תכלת. דתניא: כמה חוטין הוא נותן בית שמואי אומרים: ארבעה, ובית הלל אומרים: שלשה. וכמה תהא משולשת בית שמואי אומרים: ארבעה, ובית הלל אומרים: שלשה. ושלש שבות הלל אומרים — אחד מארבע במטפ של כל אדם. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: לשתי אמות. דתנן: שתי אמות היו

מארבעה — שלשה גדולין, דכל אחד אחד הוא ארבע בטפא. לשון אחר: משולשת — כמה יאה בה מגדיל, לבד מענף שאינו גדיל. שתי אמות — שני מקלות שאורכן

אמה.

והאמר רבי ירמיה אמר רב הצורם רב: הצורם און הפך ואחר כך קיבל דמו — פסול, שנאמר: "ולקח מידם הפך" — הפך שהיה כבר! — אלא: פאן — שחציה קודם קבלה, פאן — שחציה לאחר קבלה. — ולאחר קבלה קודם וריקה, מי שרי והתניא: "שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם" — שהיה תמים בן שנה בשעת שחיטה; ומנין בקבלה והולכה והיה תלמוד לומר: "יהיה" — שהיה כל היותיו תם וכן שנה! — תרנא און שנה. הכי נמי מסתברא, דתניא, רבי יהושע אומר: כל ההבחים שבתורה שנשחטו — מהן פזית בשור או פזית חלב — זורק את הדם. שמוע מיהא. — ומי איכא מידי דבשעת שחיטה הוי בן שנה, ובשעת קבלה והולכה הוי בן שתי שנים. אמר רבא, זאת אומרת: שעות פוסלות בקדשים. לימא פתנאי: "מעוקד וכתות ונתוק וברות" — פולן פביצים, דברי רבי יהודה. — פביצים ולא בגיד — אימא: אף פביצים, דברי רבי יהודה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: פולן בגיד. רבי יוסי אומר: מעוקד וכתות — אף פביצים, נתוק וברות — בגיד און, פביצים לא. מאי לאו פהא קמפילגי, דמר סבר: חסרון מבפנים — שמויה חסרון, ומר סבר: לא שמויה חסרון — ותסברא רבי יוסי מאי קסבר אי קסבר חסרון מבפנים שמויה חסרון — אפילו נתוק וברות נמי, ואי קסבר לא שמויה חסרון — אפילו מעוקד וכתות נמי! רבי יהודה סבר: מעוקד וכתות הוי מומא — דמפיונא, נתוק וברות הוי מומא — דהא תליין. רבי אליעזר בן יעקב סבר: מעוקד וכתות לא הוי מומא — דמעיקרא נמי זמנין דמפיונא, נתוק וברות לא הוי מומא — דמעיקרא נמי זמנין דתליין. ורבי יוסי סבר: מעוקד וכתות הוי מומא — דהא ליתנהו, נתוק וברות לא הוי מומא — דהא איתנהו. משנה נפגם הזקב, הערה של נקבה פמוקדשין. נפגם הזקב מן העצם אבל לא מן הפרק, או שראש זקב מפצל, נקלפה העור והבשר והעצם נשאר, או שראש זקב מפצל, נקלפה העור והבשר, ונשאר העצם מגולה — שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא. "מפצל" — כמה "אשר פצל" (בראשית ל). **גמרא נפגם** — הזנב, הוי מום לא הדר בריא. ולא ניטל — דניטל לא הוי מום, דחורר לאיתנו. כים — אם נפגם הוי מום. אבל זכרות, גיד עצמו נפגם — לא מום הוא, דמעלה ארוכה. שנשל זקב — את כל הזנב. **אצבע שאמרו** — וכו' — ולא ידעינן השתא היכא קאי, ולהכי בעי: למאי הלכתא אמרו. אחד מארבעה במטפ — לפי שאין האצבעות שוות. דאמרין במנחות בפרק "התכלת" (מאב). טפא דאורייתא — ארבע אצבעות בגדל, שית בקטנה, חמש ותילתא באצבע. וקאמר הכא, דהיכא דהזכיר חכמים באצבע אחד מארבע — בטפא של כל אדם בעינן, והיינו גודל. למאי הלכתא — והזכיר אצבע. כמה חוטין — והזכיר בציצית. משולשת — תלוייה למטה מכנף הבגד. שדרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש, אלא מגביהין אותה שלשה אצבעות בתוך הבגד. אחת בשושן

הצורם און הפך — כחן משיח לאחר שחטא. שהיה כבר — בשעת קבלת הדם היה שלם. **תרנא און שנה** — הא דקתני "שהיה כל היותיו" — אבן שנה קאי. אבל תם לא בעינן אלא בשחיטה וקבלה. הכי נמי מסתברא — דמחוסר אחר קבלה כשר. כות בשור — דאיכא כרי אכילת אדם. או כות חלב — דאיכא כרי אכילת מומא. זורק את הדם — ואם לא נשתתף כלום — לא זורק, דכתיב (דברים יב): "ועשת עלולותיך הבשר והדם", אם אין בשר — אין דם. וקתני מיהא דאם נשתתף כות — זורק. ואין לך מחוסר גדול מזה שחסר כולה, וקתני דוריק, אלמא: הא דקתני "כל היותיו" — אבן שנה קאי. שעות פוסלות — וקאתי לאשמועינן דאם נולד טלה זה אשתקד בארבעה עשר בניסן בשמונה שעות ביום, יזהר עתה שישחטנו קודם שעה תשיעית. דשעת תשיעית פוסלת בו, הוי כבנס בשנה שניה. לימא — דך בעיא דרב אחדבו, תנאי היא. בביצים ולא בגיד — בתמיה. כלומר, אי בגיד ניהו מ' לא הוי מום הא ודאי טפי כרות — שכתתו באבנים עד שנעמת. נתוק — ביד לגמרי, אלא שעדיין תלויין בבסיס. כרות — בסכין, ועדיין תלויין בבסיס, ומעורר קצת. דכרות הוי בציר מנתוק, כדאמר בפירקין דלעיל (לגב). להביא נתוק און כרות. טעמא דרבי יוסי מפורש לקמן. פולן בגיד — לא בביצים. רבי יהודה סבר חסרון מבפנים שמויה חסרון. אלא הכא במומין שבגלוי פליגי — דכולי עלמא חסרון מבפנים שמויה חסרון. מאן דפסלי בביצים — לאו ממש חסרון, אלא ממש מום. דתליין — תולות ונחבטות בבסיס, ונראין מבחוץ שאין אדוקות למעלה. זמנין דמונא — רש"י, אפילו כשון בריאות. דהא ליתנהו — חסרון הוי. **משנה הזנב** — זהו נרתוק נקבה. דכבור ליכא נקבה. ובשלמים דאיכא נקבה, נפגמה הערה הוי מום. מן הפרק — אם נפגם בין הפרקים — מעלה ארוכה, אם לא נחתך כל הזנב אלא נפגם מעט. או שראש הזנב מפצל את העצם — ראש התלוי למטה נקלף העור ובשר, ונשאר העצם מגולה — שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא. "מפצל" — כמה "אשר פצל" (בראשית ל). **גמרא נפגם** — הזנב, הוי מום לא הדר בריא. ולא ניטל — דניטל לא הוי מום, דחורר לאיתנו. כים — אם נפגם הוי מום. אבל זכרות, גיד עצמו נפגם — לא מום הוא, דמעלה ארוכה. שנשל זקב — את כל הזנב. **אצבע שאמרו** — וכו' — ולא ידעינן השתא היכא קאי, ולהכי בעי: למאי הלכתא אמרו. אחד מארבעה במטפ — לפי שאין האצבעות שוות. דאמרין במנחות בפרק "התכלת" (מאב). טפא דאורייתא — ארבע אצבעות בגדל, שית בקטנה, חמש ותילתא באצבע. וקאמר הכא, דהיכא דהזכיר חכמים באצבע אחד מארבע — בטפא של כל אדם בעינן, והיינו גודל. למאי הלכתא — והזכיר אצבע. כמה חוטין — והזכיר בציצית. משולשת — תלוייה למטה מכנף הבגד. שדרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש, אלא מגביהין אותה שלשה אצבעות בתוך הבגד. אחת בשושן

מפסיקה באמצע דברי הברייתא, כדי לבאר את דברי רבי יהודה.
שואלת הגמרא: וכי לרבי יהודה מומים אלו הם רק **בביצים** ולא
בגיד, והרי גיד גלוי יותר מביצים. משיבה הגמרא: **אִמָּא** - אמור
כך את הברייתא, כל מומים אלו נחשבים מום **אף** כשהם
בביצים, וכל שכן כשהם בגיד, **דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה**.
הגמרא מביאה את המשך הברייתא: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב**
אֹמֵר, בּוֹלָן - כל מומים אלו פוסלים רק **בגיד**, ולא בביצים. **רַבִּי**
יוֹסִי אֹמֵר, מְעוּד וְכִתּוּב פּוֹסְלִים אִף בְּבִיצִים, כי הם ניכרים
יותר, אולם **נְתוּק וְכִרּוֹת** כשהם **בגיד**, **אִין** - הם פוסלים, אבל
כשהם **בביצים**, **לֹא**, כיון שאינם ניכרים כל כך.
מבארת הגמרא איך הנידון של רב אחדבי תלוי במחלוקת
תנאים זו: **מֵאֵי לֹאֵי בְּהָא קְמִיפְלִי, דְּמַר** - רבי יהודה שאמר
שכולן פוסלים גם בביצים, **סָבַר שְׁחֶרְזֵן אַבְרָם מִבְּפִנִּים שְׁמִיָּה**
חֶרְזֵן, וְמַר - ורבי אליעזר בן יעקב שאמר שאינם פוסלים
בביצים, **סָבַר שְׁחֶרְזֵן אַבְרָם מִבְּפִנִּים לֹא שְׁמִיָּה חֶרְזֵן**, דוחה
הגמרא: **וְתִסְבְּרָא** - וכי סבור אתה לתלות את המחלוקת בנידון
זה, והרי לפי זה יקשה על **רַבִּי יוֹסִי מֵאֵי קָסְבַר** - מה סברתו
לחלק בין מעוך וכתות לנתוק וכרות, **אִי קָסְבַר חֶרְזֵן אַבְרָם**
מִבְּפִנִּים שְׁמִיָּה חֶרְזֵן, אם כן **אֶפְּלוּ נְתוּק וְכִרּוֹת** בביצים נמי
יפסלו, אף שהם אבר פנימי. **וְאִי קָסְבַר שְׁחֶרְזֵן אַבְרָם פְּנִימִי לֹא**
שְׁמִיָּה חֶרְזֵן, אם כן **אֶפְּלוּ מְעוּד וְכִתּוּב** בביצים נמי **לֹא**
יפסלו, ולמה חילק ביניהם.
מסיקה הגמרא: מחלוקת תנאים זו אינה תלויה בנידון של רב
אחדבי, ולעולם חסרון אבר פנימי נחשב מום, **אֲלֵא הֵבֵא** -
כאן, **בְּמוֹמִים שְׁבָגְלוּ קְמִיפְלִי** - נחלקו איזה ממומים אלו
נחשב מום שבגלוי, **רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, מְעוּד וְכִתּוּב הוּא מוֹמָא**
שבגלוי, כיון **דְּמִיפְּוֹצֵן** - מומים אלו גורמים לכווץ את הביצים,
וחרסונם ניכר בחוץ, וגם **נְתוּק וְכִרּוֹת הוּא מוֹמָא** שבגלוי, **דְּהָא**
תְּלִין - כיון שניתקו ממקומן הן נראות כתלולות. ורבי **אֱלִיעֶזֶר**
בֶּן יַעֲקֹב סָבַר, שְׁמֶעוּד וְכִתּוּב לֹא הוּא מוֹמָא שבגלוי,
דְּמַעֲקָרָא נְמִי וְמִנִּין דְּמִיפְּוֹצֵן - כי גם כשהביצים בריאות
לפעמים הן מתכווצות ולכן כיווצם אינו נראה כמום, וגם **נְתוּק**
וְכִרּוֹת לֹא הוּא מוֹמָא שבגלוי, **דְּמַעֲקָרָא נְמִי וְמִנִּין דְּתִלְיִין** -
כי גם כשהביצים בריאות לפעמים הן נראות כתלולות, ולכן
מראה זה אינו נחשב כמום. ורבי **יוֹסִי סָבַר, מְעוּד וְכִתּוּב הוּא**
מוֹמָא שבגלוי, **דְּהָא לִיתְנַהּ** - שכיין שנתמעכו או נכתתו נמצא
שאינו לו ביצים, והרי זה מום גלוי, אולם **נְתוּק וְכִרּוֹת לֹא הוּא**
מוֹמָא שבגלוי, **דְּהָא אִיתְנַהּ** - שהרי יש לו ביצים, ורק שניתקו
ממקומן.

משנה

המשנה מפרטת מומים שבערוות הבהמה חונבה: **נֶפֶשׁ הַזֶּיֶן** -
הכיס שהגיד של הבהמה חבוי בו, [או] שנפגמה העֶרְיָה - שפת
בית החרם. **שֶׁל קֶבֶה**, הרי זה מום, כי אינו חוזר ומבריא, ומום
זה אינו שייך בבכור, שנהוג רק בוכרים, אלא **בְּשֶׂאֵר מוֹקְדָּשִׁין**,
כגון שלמים שבאים גם נקבה.
נֶפֶשׁ הַזֶּיֶן, אם מן הַעֶצֶם - העצם של אחת מחוליות הזנב
נפגמה, הרי זה מום, **אֲכָל לֹא מִן הַפֶּרֶק** - פגם בפרקים שבין
חוליות הזנב אינו נחשב מום, כי הוא מעלה ארוכה כשלא נחתך
כל הזנב. **אִי שְׂרָאשׁ זָנֵב מִפְּעַל** (נִקְלַח הַעוֹר וְהַבָּשָׂר וְהָעֶצֶם
נִשְׂאָר) [את הַעֶצֶם], דהיינו שהעור והבשר נקלפו מעל ראש
הזנב, ונשארה העצם מגולה, הרי זה מום, כי במקום זה אינו
מעלה ארוכה. **אִי שֵׁישׁ בָּשָׂר מְחוּלָּא לְחוּלָּא** - שהחוליות של

וְהָאֵמֶר רַבִּי יוֹרְאָא אָמַר רַב, הַצֹּרֶם וְהַפּוֹגֵם את **אֵיזֶן הַפֶּר** של
כזו משיח לאחר שחיתתו, **וְאַחֲרַיָּה קִיבֵּל דְּמוֹ, פְּסוּל הָדָם**
לזריקה, **שְׁנֵאמַר** (ויקרא ד ה') **וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ מִדָּם הַפֶּר,**
ומשמעו שקבלת הדם צריכה להיות מִהַפֶּר שֶׁהָיָה בְּכֶרֶם בשעת
שחיטה, שאז בודאי היה שלם, שהרי אין שוחטים בעל מום. ואם
כן גם באופן שנחסרה כליה אחר השחיטה, הקרבן פסול, ושבה
הקושיא באיזה אופן שנינו בברייתא ש'סירנה' בא לרבות בעל
כליה אחת.
הגמרא מבארת את מחלוקת התנאים באופן אחר: **אֲלֵא, כָּאֵן** -
מה שדרשו שבהמה שיש בה רק כליה אחת פסולה לקרבן, הוא
כְּשֶׁחֶסְרָה הַכְּלִיָּה קוֹרֵם הַקֶּבֶלָה, ואילו **כָּאֵן** - מה שדרשו שהיא
כשרה לקרבן, הוא **כְּשֶׁחֶסְרָה הַכְּלִיָּה לְאַחֲרֵי הַקֶּבֶלָה**. שבה
הגמרא ומקשה: **כִּי בִּאֲפֻן שְׁחֶסְרָה הַכְּלִיָּה לְאַחֲרֵי קֶבֶלָה קוֹרֵם**
זְרִיקָה מִי שְׂרִי לְהַקְרִיבָהּ, וְהַתְנֵיָא על האמור בקרבן פסח (שמות
יב ה'), **'שֶׁהָ תָּמִים וְכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָבֶם', שְׂצִירָה שִׁיָּהּ** הקרבן
תָּמִים בלי מום, ויהיה בֶּן שָׁנָה בְּשַׁעַת שְׁחִיתָהּ. וּמִנִּין שִׁיָּהּ כן
גם בּוֹמֵן עֲבוּדוֹת קֶבֶלָה וְהוֹלָכָה וְהוֹיָהּ, תְּלִמּוֹד לֹמֵר יִתְּהּ,
ומשמע שִׁיָּהּ כָּל הַיּוֹזְתִי וְהַיּוֹזֵת (עבודותיו) כשהוא תָּם וְכֵן שָׁנָה.
ואם כן נמצא שגם באופן שחסרה כליה אחר קבלה וקודם
הזריקה, הקרבן פסול, ואי אפשר לומר שעל אופן זה הכשירה
הברייתא חסרון כליה אחת.
מתרצת הגמרא: **תְּרַנְמָא** - יש לך להעמיד את דרשת הברייתא
מִיָּהּ, רק **אֵיזֶן** (-על בן) שָׁנָה, שכשם שהפסח צריך להיות
בן שנה בשעת שחיטה, כן עליו להיות גם בשאר עבודות, אבל
חסרון אבר אינו פוסל אלא בשעת שחיטה וקבלה, ולא בשעת
זריקה שכן תיבת 'יהיה' נכתבה בסמוך ל'בן שנה'. מוכיחה כן
הגמרא: **הֲכִי נְמִי מִסְּתַבְרָא**, שחסרון אינו פוסל לאחר קבלת
הדם, **דְּתַנֵּיָא** (פסחים עט'), **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֹמֵר, כָּל הַזֹּבְחִים**
שֶׁבְּתוֹרָה שְׁנֵאבֵד בְּשֶׂרָם אַחֲרֵי שְׁחִיתָהּ, וְנִשְׁתִּיר מִקֵּן בְּיַת בָּשָׂר
לֹאכִילָה, אִי בְּיַת חֵלֶב לְהַקְטֶרָה, זֹרֶק אֶת הָדָם, וְהָרִי אִם
נִשְׁתִּיר רַק בְּיַת אֵין לֶךְ מוֹם גְּדוֹל מִזֶּה, וְאִין זֹרֶק אֶת הָדָם, אֲלֵא
שְׁמַע מִיָּנָה שחסר אינו פוסל בשעת זריקה. ואם כן יש להעמיד
את דרשת הברייתא בנחסרה כליה אחר קבלת הדם ולפני
זריקתו.
מקשה הגמרא: מדוע הוצרך הכתוב לומר שבכל העבודות יהיה
בן שנה, ו**מִי אִיבָא מִידִּי** - וכי יש דבר דְּבִשְׁעַת שְׁחִיתָהּ הוּא בֶּן
שָׁנָה וּבְשַׁעַת קֶבֶלָה וְהוֹלָכָה הוּא בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים, והרי כל עבודות
הקרבן נעשות באותו יום. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּא, זֹאת**
אֲמִירָתָא - מכאן יש להוכיח ששְׁעוֹת פּוֹסְלוֹת בְּקֶדְשִׁים - זמני
הקדשים אינם נמדדים מיום ליום אלא משעה לשעה, ולכן אם
נולד טלה זה בשנה שעברה ב"ד ניסן בשעה השמינית, הרי הוא
כשר לפסח עד לאותה שעה בשנה שלאחריה, ואם נשחט קודם
השעה השמינית אי אפשר לזרוק דמו לאחר שעה זו, כי נכנס
לשנה שנייה.
הגמרא רוצה לתלות במחלוקת תנאים את נידון רב אחדבי (לעיל
ע"א). שואלת הגמרא: **לִימָא כְּתַנֵּיָא** - האם נידון זה שדן בו רב
אחדבי אם חסרון אבר פנימי נחשב מום, תלוי במחלוקת תנאים,
שכך שנינו בברייתא, נאמר במומי בהמה (ויקרא כב כד) **וְהַמְעוּד**
[-שנתמעכו הביצים] וְכִתּוּב וְנִשְׁתִּיר מִקֵּן בְּיַת בָּשָׂר עַד
שְׁנִימּוּחוֹ וְנִתְּקוּ [-שניתקו הביצים ביד לגמרי, אך עדיין תליות
בכיס] וְכִרּוֹת וְנִשְׁתִּיר מִקֵּן בְּיַת חֲחוּשִׁים שבהם תליות הביצים,
ועדיין הם מעורות קצת, לא תקריבו לה', ומבארת הברייתא:
בּוֹלָן - כל מומים אלו הם **בביצים**, **דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה**. הגמרא

53 נוספת, ונשקמה הבהמה ונמצאת בתוכה ביצה נוספת שהיא
54 דבוקה בקסלים - בשרירים הפנימיים של הירך סמוך לכליה,
55 והתיר רבי עקיבא את הבכור באכילה, אף שהתברר שיש לו
56 שתי ביצים, שכיון שלא מצא את הביצה במשמוש התברר
57 שאינה במקומה, והרי זה מום. ואמר אותו רבי יוחנן בן נורי כי
58 סוף סוף התברר שיש לו שתי ביצים, ואינו בעל מום.

נמרא

59 שנינו במשנה: אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת הרי זה
60 מום. מקשה הגמרא: השתא - מאחר שאם אין לו אלא ביצה
61 אחת אמרת הו' מומא - שנינו עליו שהוא בעל מום, אם אין
62 לו ביצים כלל מ'מיעא' - וכי נצרך לומר שגם באופן שאין לו
63 ביצים כלל הוא בעל מום, והרי כל שכן הוא. מתרצת הגמרא:
64 חפזי מ'הפסא' והכי קתני - יש ללמוד את המשנה כאילו היא
65 חסירה, וכך יש לשנות בה, אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא
66 שתיים בכיס אחד, אי נמי - ואופן נוסף, אם היו לו שני כיסין
67 וביצה אחת, הרי זה מום, וזה דעת תנא קמא. רבי ישימ'עאל
68 אומר, דבר זה שאמר תנא קמא שבאופן שיש לו שני כיסים
69 וביצה אחת הוא מום, אינו נכון, כי אם יש לו שני כיסים בידוע
70 - בהכרח שיש לו שתי ביצים, ואינו בעל מום. אבל הוא מודה
71 באופן שאין לו אלא כ'ס אחד שהוא בעל מום, כי הרי הוא כ'מי
72 שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא - ובא רבי עקיבא
73 ל'ממר, בידוע לא אמרין - לא אומרים שאם יש לו שני כיסים
74 בהכרח יש לו שתי ביצים, אלא צריך לבדוק, ולכן מושיבו את
75 הבכור על עכוזו, וממערך - וממשמש בכיס, אם יש בו ביצה
76 נוספת, סופה לצאת, ואם אינה יוצאת הרי הוא בעל מום.

77 שנינו במשנה: ומעשה ש'מיעא' ולא יצא וכו' ונשחטה ונמצאת
78 הביצה דבוקה בכסלים. מביאה הגמרא ברייתא כעין זה: תניא,
79 אמר רבי יוסי, מעשה בפירן - שם כפר של פית מנחם,
80 ש'מיעא' מומחה בכיס של בכור ולא יצאת ביצה נוספת,
81 ונשקמה הבהמה ונמצאת ביצה נוספת דבוקה בקסלים,
82 והתיר רבי עקיבא את הבכור באכילה, שכיון שלא נמצאה
83 במשמוש הרי אינה במקומה, ונחשב בעל מום. ואמר רבי יוחנן
84 בן נורי, כי סבר שבמציאת הביצה התברר שאינו בעל מום.
85 אמר לו רבי עקיבא לרבי יוחנן בן נורי, עד מתי אתה מכלל
86 ממונן של ישראל, שאתה אוסר להם דבר המותר, שהרי
87 בבדיקתו נקבע שהוא בעל מום, ואף שאחר כך נמצאת ביצה
88 דבוקה בתוכו, אין המום בטל. אמר לו רבי יוחנן בן נורי לרבי
89 עקיבא, עד מתי אתה מאכיל ישראל נבילות, שהרי התברר
90 שאינו בעל מום, ואסור לאכול את בשרו. שואלת הגמרא: למה
91 כינה רבי יוחנן בן נורי את אכילת בכור כאכילת נבילות, לא
92 מ'שקט' ש'קמה - וכי לא שחט את הבכור. עונה הגמרא: אלא,
93 כוונת רבי יוחנן בן נורי לומר עד מתי אתה מאכילים מ'ריפות'
94 אך גם על כך מקשה הגמרא: הרי לא איסור מ'ריפות' הוא.
95 מיישבת הגמרא: אלא, כוונת רבי יוחנן בן נורי לומר לרבי
96 עקיבא עד מתי אתה מאכיל ישראל קדשים בחיין, שהרי אין
97 מום בבכור זה, והוא עומד בקדושתו, וקדשים קלים אסור
98 לאוכלם אלא בירושלים.

משנה

100 המשנה מפרטת את המומים המצויים ברגלי בהמה: בכור בעל
101 חמש רגלים, או שאין לו אלא שלש רגלים וחסרה אחת
102 מרגליו, הרי זה מום. ו'שרגליו' (שחוא) קלוזות פשל חמור -

1 בשושן ה'קריה' - ביציע שהיה בנוי מעל שער המזרחי של
2 העזרה הקרוי 'שושן הבירה', אמה אחת מונחת על קרן מזרחית
3 צפונית, ואמה אחת מונחת על קרן מזרחית דרומית, האמה
4 שעל קרן מזרחית צפונית, היתה יתירה על אמה של משה
5 חצי אצבע, שהאמה של משה היתה בת ששה טפחים בדיק,
6 ואמה זו היתה ארוכה יותר בחצי אצבע. והאמה שעל קרן
7 מזרחית דרומית היתה יתירה עליה - על האמה הראשונה עוד
8 חצי אצבע, נמצאת האמה המונחת על קרן מזרחית דרומית
9 יתירה על אמה של משה אצבע. מבארת המשנה, ולמה היו
10 צריכים לאותן אמות אחת גדולה ואחת קטנה ולא היה די
11 באמה של משה. כי פ'שהו' אומ'ין נומ'ין - מקבלים עליהם
12 לעשות מלאכה עבור הקדש, והיה הגזבר מתנה עמם בקטנה -
13 לפי אמה של משה של ששה טפחים בדיק שהיא הקטנה
14 שבמקדש, שעל כל אמה של ששה טפחים יקבלו סך מסוים
15 בשכרן, ומ'חזירין בגדולה - ואחר שכילו מלאכתם ובאים לקבל
16 שכרן, מודדים להם במדת אמה גדולה, שהיא אחת מהאמות
17 שהיו מונחות ב'שושן הבירה', שרק על כל אמה גדולה יקבלו
18 את אותו שכר, ובכך יוסיפו משלהם על מה שנקבע עמם, כדי
19 שלא יבואו לידי מעילה - שמא אם ימדרו בצמצום יפחתו
20 מהמדה שנקבעו עמם, ונמצא שהם מקבלים מההקדש יותר ממה
21 שנקבע להם כנגד עבודתם, ובאים לידי מעילה.

22 ועל שיעור אצבע זו שהוסיפו באמה הגדולה שנינו לעיל
23 ששיעורה הוא אחד מארבעה טפח של כל אדם.

24 שואלת הגמרא: ת'רתי למה לי - עדיין למה הוצרכו לשתי
25 אמות הגדולות מאמה של משה בשיעורים שונים, והרי די
26 באמה אחת גדולה כדי שלא יבואו לידי מעילה. מיישבת
27 הגמרא: חדא דכ'ספא וד'הבא - אמה אחת היתירה רק חצי
28 אצבע על אמה של משה, היתה מיועדת למדור לאומנים
29 העוסקים בצורפות של כסף וזהב, כי עבודתם קשה ויקרה, ולא
30 רצו להפסידם הרבה בהפרש שבין המידות, וחדא דב'נ'ינא -
31 ואמה אחת היתירה אצבע על אמה של משה היתה מיועדת
32 למדור לאומנים העוסקים בבנין החומה, כי עבודתם אינה יקרה,
33 ולא מפסידיהם הרבה בהפרש שבין המידות.

34 רב נחמן מפרש בענין אחר את שיעור אצבע ששנינו: רב נחמן
35 בר יצחק וא'יתימא רב הונא בר נתן אמר, נידון הברייתא
36 בשיעור אצבע, נשנה לגבי אותה הלכה ששנינו במשנתנו
37 במומי הבכור, שבאופן שיש פ'שר בין חול'א לחול'א של
38 עצמות הזנב והם רחוקות זו מזו מלא אצבע, הרי זה מום, ועל
39 שיעור אצבע זו שנינו בברייתא שהוא אחד מארבעה טפח של
40 כל אדם.

משנה

41 המשנה מפרטת עוד מומים באברי הזרע של בהמה: אם אין לו
42 - לבכור שתי ביצים כלל, או אין לו אלא ביצה אחת, הרי זה
43 בעל מום. רבי ישימ'עאל אומר, אם יש לו שני כיסין בהכרח
44 שיש לו שתי ביצים, אולם אם אין לו שני כיסין אין לו אלא
45 ביצה אחת.
46 רבי עקיבא אומר, מי שיש לו שני כיסים ורק ביצה אחת, אין
47 הכרח שיש לו שתי ביצים, אלא צריך לבדוק אם יש לו ביצה
48 נוספת, ולכן מושיבו - את הבכור על עכוזו, וממערך - וממשמש
49 בכיס ובכסלים, אם יש שם ביצה, סופה לצאת, ואם אינה
50 יוצאת הרי הוא בעל מום. מביאה המשנה מעשה שבו נחלק תנא
51 על רבי עקיבא: מעשה ש'מיעא' בכיס של בכור ולא יצא ביצה

שושן הבירה — יציע שעשוי על שער מזרח, ומקרי 'שושן הבירה' במנחות בפרק "שתי הלחם" (צח.א). שיהו אוסנין נוסלין בקמטה — כשהיו מתנין עם האומנין לעשות כך וכך אמות מלאכה לבדק הבית. היו מתנין בשל משה. והן עושין למדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה. שלא יבואו ליד פועלה — שלא יהיו מן ההקדש. דאם היו עושין באתה מדה שמתנין — שמא יפחתו, דאי אפשר לצמצם, הלכך מחזירין בגדולה. ותרתי למה לי — בחד סגי (באתה) ולבד מאתה של משה, שהיא ששה טפחים! **הדא לדחבא וכפסא** — שמלאכת טורח היא — מתנין בשל משה, ומחזירין לאותה גדרולה הימנה חצי אצבע, **לבנינא** — דחומה, נטלין בשל משה, ומחזירין באותה שתיירה עליה אצבע. **משנה אין לו**

בפירין של בית מנחם — פירש בקונטרס: שם הכפר. ובתוספתא (פרק ד) כתוב "בפרה של בית מנחם", כמו בהורא (ומעשה בפרה של בית מנחם) שניטלה האם שלה (סנהדרין לג.א). **שנשמטה** יריבו — פירש בקונטרס: אישלווישירי בלעז. ובגון דלא איבעול גביה, דאי איבעול גביה — טריפה נמי הוי, כדאמר ב"אלו טריפות" (חולין נה.ב). האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה — טריפה, והני מילי דאיבעול גביה. וקשיא לפירושה: דאיכא מאן דטריף התם אפילו לא איבעול ולא איפסוקא אלא יש לפרש: שנשמטה כן מתחלת ברייתה. וכן "שנחרכבה" בסמוך. פיר

בשושן הבירה, אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית. שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה על של משה חצי אצבע, ושעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע, ומצאת יתירה על של משה אצבע. ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה כשהיו אוסנין נוסלין בקמטה ומחזירין בגדולה, שלא יבואו ליד מעילה. תרתי למה לי: חדא דכפסא והקבא, וחדא דבניינא. רב תמן בר יצחק, ואי תימא רב הונא בר נתן: לאותה ששנינו "שיש בשר בין חוליא לחוליא מלא אצבע". **משנה** אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. רבי ישמעאל אומר: אם יש לו שני כיסין — יש לו

ביצים **אין לו** אלא ביצה אחת — היו מום. **שני כיסין** — לכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס אחת, לפי שהכיס חלוק באמצעיות. ומבחוץ ניכר, שהרי באמצע הוא משוקע, ונראית בו שורה העמוקה. ומושיבין אותו על עכוזו — גרסינן. והכי אמרינן בעירובין בפרק "כיצד מעברין" (נג.ב): "אכוחו תנן, או עכוזו תנן על עכוזו — על עגבותיו אחת מושיבין את הכבד שאין לו אלא ביצה אחת. וספק — וממשמש בכיס ובכסלים, ואם יש — סופה לצאת, ואם אינה יוצאת — היו מום. כסלים — פלגש". והתיר רבי עקיבא — דהוי מום, והוא לאינה במקומה. **גמרא** חסורי מחסרי כו' — ורבי ישמעאל אסיפא הוא דפליג, דקאמר תנא: קמא: אין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין הוי מום, ואתי רבי ישמעאל למימר: בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל ארישא מודינא קל דכי אין לו אלא כיס אחד — כמי שאין לו אלא ביצה אחת, וכמעור דמי. **בפירין** — שם הכפר. קרישין בחוץ — שאין בו מום, ובקדושה הוא. **משנה** שנשמטה יריבו — כגון דלא איבעול גביה. דאי איבעול גביה — טריפה נמי הוי, כדאמרין ב"אלו טריפות" (חולין נה.ב). האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה — טריפה, והני מילי דאיבעול גביה. גבוה מחביריה — מקום בוקא דאטמא של ירך וזו עלה למעלה על הגב יותר מחביריה. **גמרא** לא שנו — דבעל חמש רגלים או שלשה דהוי מום, ולא טריפה. **אם** — שהחיסור או היתור הווי ביה, שיש לו לבעל חמש רגלים שלש ידיים ושתי רגלים, ולבעל שלש — שתי רגלים ויד אחת, דביד לא שייך טריפות. כגמול דמי — ובמהמה שנטל ירך וחלל שלה — גבילה. וקיימא לן בבמהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה — טריפה. ועוד, בוקא דאטמא דשף מדוכתיה — טריפה. לא תימא — דמכל וכל דמות לחמור, דעגילין ולא סדיקין. **אלא** ביון דעגילין — כשל חמור — היו מום, דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות. כסלי = פלגש. בתוך הכסל — כך היה בהמה, שהיה מחוברת באלה סמוך לכסלים, ולא למעלה מן הכסלים דהיינו על גב האליה. שנשחרכבה יריבו — שאחת מירכותיו גדולה מחביריה. **משנה** אם על פי שאינו ניכר — בגמרא מפרש. לא שמתן **אלא** — שהחוכר למעלה. ואלו כן השלשה שהוסיף את שגלגל עינו כו'. לשל חויר — מפרש בגמרא. רוב המדבר — היינו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוהו. **גמרא** מחמת עצמו — שאין השבר נראה, אבל ניכר הוא מחמת שזעזע. והלוקח הרגלו — הוא מלאכתו. דלאו היינו אורחיה — שיהא גלגל של בהמה עגול. תשב לומר — ימי טומאה שבעה, ושלשים ושלושה ימי טהרה. תשב לנקבה — ארבעה עשר טמאים וששים וששה טהורים. לומר ולנקבה — לחומרא. ימי

שתי ביצים, אין לו שני כיסין — אין לו אלא ביצה אחת. רבי עקיבא אומר: מושיבו על עכוזו ומקמעה, אם יש ביצה — סופה לצאת. מעשה שמייעד ולא יצא, נשחכה, ומצאת דבוקה בפסלים, והתיר רבי עקיבא ואמר רבי יוחנן בן נורי. **גמרא** השתא אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא, אין לו כלל מיקעא — חסורי מחסרי והכי קתני: אין לו שתי ביצים בשתי כיסין אלא פכים אחד, אי נמי שתי כיסין וביצה אחת — הרי זה מום. רבי ישמעאל אומר: יש לו שתי כיסין — בידוע שיש לו שתי ביצים, אין לו אלא כוס אחד — כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא רבי עקיבא למימר: בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוזו ומקמעה, אם יש ביצה סופה לצאת. "מעשה שמייעד ולא יצא" וכו'. תניא, אמר רבי יוסי: מעשה בפירין של בית מנחם שמייעד ולא יצאת, ונשחכה ומצאת דבוקה בפסלים, והתיר רבי עקיבא, ואמר רבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבי עקיבא לרבי יוחנן בן נורי: עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל! אמר לו רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא: עד מתי אתה מאכיל ישראל גבילות! — לאו מישחט שחטיה — אלא: טריפות. — לא איסור טריפות הוא! — אלא: עד מתי אתה מאכיל ישראל קדרשים בחוץ! **משנה** בעל חמש רגלים, או שאין לו אלא שלש, ושגלגלו שהוא קלומות בשל חמור, והשחל והכסול. איזהו שחול — שנשחכה יריבו, וכסול — שאחת מירכותיו גבוהה. **גמרא** אמר רב הונא: לא שנו אלא שחסר יותר ביה, אבל כרגל — טריפה נמי הוי, דכל יתיר — כגמול דמי. אמר רב פפא: לא תימא דעגילין ולא סדיקין, אלא ביון דעגילין — אף על גב דסדיקין. "והשחל והכסול" וכו'. תנו רבנן: איזהו כסול ואיזהו שחול שחול — שנשחכה יריבו, כסול שרגלו אחד בתוך הכסל ורגלו אחד על גבי הכסל. תנא: השרוע והקלוט; שריע — שנשחרכב לו יריבו, קלוט — שרגליו קלומות בשל חמור וכסל סום. **משנה** גשבר עצם ידו ועצם רגלו, אף על פי שאינו ניכר. מומין אלו מנה אילא בנקבה, והוא לו חקמים. ועוד שלשה חוסין, אומר לו: לא שמענו את אלו; שגלגל עינו עגול בשל אדם, ופיו דומה בשל חזיר, ושניטל רוב המדבר בלשונו. בית דין של אחריהן אמרו: הרי זה מום. **גמרא** אינו ניכר מי קא הוי מומא אמר רב פפא: אינו ניכר — מחמת עצמו, אבל ניכר מחמת מלאכה. "מומין אלו מנה" וכו'. למימרא דלאו היינו אורחיה ורימינהו: המפלת מין בהמה וחתה ועוף, בין טמאין בין טהורין, אם זכר — תשב לזכר, אם נקבה — תשב לנקבה; אינו ידוע — תשב לזכר ולנקבה, דברי רבי מאיר. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי טעמיה דרבי מאיר — הואיל וגלגל עינו עגול בשל אדם! אמר רב יוסף: לא קשיא, הא — באוקמא, הא — בחיורא. "ופיו דומה בשל חזיר" — אמר רב פפא: לא תימא — דשפיר ופורס, אלא ביון דפרוס — אף על גב דלא שפיר. "ושניטל רוב המדבר שגלגל עינו" — מתניתין כמי רבי יהודה היא. דתניא: ואת שניטל רוב הלשון, רבי יהודה אומר: רוב המדבר של לשונו. **משנה** ונעשה שהלחי התחתון עורך על העליון, ושאל רבן גמליאל לחקמים, ואמרו: הרי זה מום. **גמרא** מאי תנא דקתני "ונעשה" — מושם דתנן: פיו דומה לחזיר, ופליגי רבנן עליה דרבי, וקאמרין: כי פליגי רבנן עליה דרבי בשפתו עליונה עורפת על התחתונה, אבל שהתחתונה עורפת על העליונה הרי זה מום. ומעשה

טומאה דנקיבה — שבויעים, וימי טהור דזכר — דלא יהא לה אלא שלשים ושלושה ימי טהרה. **מאי טעמא דרבי מאיר** — דאמר: היולדת מין בהמה — טמאה ליה, כולל מעליא. **הואיל** — דומה לאדם בגלגל העין. **באוקמא** — שחור של עין בהמה (אינו) עגול בשל אדם. **הא בצירא** — כל בית מושב הלובן וחסירא קרי "צירא", והוא דאינו עגול בשל אדם. **לא תימא** — דבעינן דומה לחזיר מכל וכל, דשפיר ופריס. שפיר — פיו עגול, פריס — ששפה עליונה ולחיים העליונות ערופות על התחתונות. ומפי המורה איתמר קל איפכא, דשפיר — שלחיו העליונות ולחכות ומתחתונות כשפיר. **גמרא** **מאי תנא** — דרמי להאי מעשה: דקתני: ומעשה

ומעשה. גבי אדם — כן. **הא דאית בה עצם** — אם עצם הלחי התחתון עודף על העליון, הוי מום אפילו בבהמה. אבל אין בה עצם, אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלת העליונה ועודפת עליה — באדם הוי מום, ולא בבהמה. **משנה** **אין הנרי שחיתה כפולה** — שיש לו שתי אוזנים מצד אחד, אחון בתוך אחון. **בומן שהוא עצם אחד** — שאין להם אלא תנוך אחד, שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה — הרי זה מום. **ואם אינה עצם אחד** — שהתנוכים מובדלים למעלה — אינו מום. וטעמא לא איתפרש לי. ולא דמי לבעלת חמש רגלים, דהאי אחון בתוך אחון אינו נראה כל כך. לשל חויר — מפרש בגמרא. **גמרא** **בלום** = קצר. **מבולמות** — קצרות ברחב.

אנקפליד בלעז. **אם מחמת הריחו** — שאין לו ריח כל כך בפה, ולא בעצם ולא בבשר השפתים — אינו מום. **ואם מחמת העצם** — שהשפתים פתוחות יפה, אבל הלחיים ארוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן, דכי אביל או פעי מרחיב השפתים, ונראה העצם כנוד — הרי זה מום. וכן ברגלים, שרגליו קצרות מחמת הריח של מדה אחת, העצם והבשר של כפות הרגלים שלא היו רחבין כל כך — אינו מום. **ואם מחמת העצם, שהעצם קצר והבשר מרחיב מלמטה ויוצא לחוץ** — הרי זה מום. והמורה גריס: "מחמת הריח". ופירושה כדפרישנא, אבל לתקן ולשון אין יכולת. ואיכא דגרסי: "מחמת הריחו" כדפרישנא. לשון אחר: פיו בלום — נפות. אם מחמת הריח, שנפח מחמת דיצא — אינו מום, דהדר בריא. ואם מחמת העצם, שעבה ביותר — הרי זה מום. ובתוספתא דבכורות (פרק ד) מצאנו: מחמת הריח אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום. **חסחום** = תנוך. **קטינא** = דקה מאד. **כריכא** = עגולה. שזב הסלה הוי רחבה יתר על עוביה. **גברי שתיים** — חוליות בובב — הרי זה מום. **רישא** — און הגדי. סיפא — אין בה שלש חוליות. **משנה** **יכלת** = ורואין. **ושנפגם עצם ידו** — דניכר המום. ולעיל איירי בנשבר. **עצמו שכפיו** — שהשניים קבועות בו. ולמעלה מן החוטי. דאי חוטי קבועים — אפילו נפגמו או נגממו נמי. **במראה** — שלכל נראה שוו גדולה מזה. **אבל לא במדה** — שאם אין ניכר אלא במדה — אינו מום. ולא הווי לו — ארבי יהודה קאי. **גמרא** **לא במקדש** — דנפסל מן המזבח. ולא במדינה — דאינו מום גמור לישחט עליו בחוץ. **גרב** = חזית. **ותסכר** — דלא מום הוא. והא כתיב **יכלת באורייתא** — גבי מומין גמורין (ויקרא כב) "עורת או שבור או חרוץ או יכלת". **בנופו** — לא מום גמור הוא. והא קרא **סתמא** — כתיב. **אלא** — בגופו נמי הוי מום, ולא קשיא קרא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום, אמתינית דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין, אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא לישחט. קרא — דאית ביה עצם, ומתניתין הכא דבעין הוי מום, ואידך מתניתא דבגופו לא הוי מום — בדלית בה עצם. ולית ביה **עצם בנופו פסולה הוי** — במתיה. לתלול

פיו בלום — פירש בקונטרס בלשון שני: נפוח וכו'. בלשון ראשון שפירש "ובלום" — קצר, דבלום הוא לשון סתימה, כמו "חוטמו בלום" דלקמן בפרק "מומין אלו" (מגב). דפירושה: נקביו סתומין, כדפירש לקמן בקונטרס. וכמו "בלום" עצמו בשעת מריבה" בפרק "כיסוי הדם" (חולין פט.א). **והא** אין מומין בלבן — ואף על גב דפלוגתא היא לעיל (לחב), הא אוקימנא לעיל מתניתין כמאן דאמר אין מומין בלבן. **אלא** אידי ואידי בשחור — גרסין, ולא גרסין "בלבן". **והכי** גרסין: **שלש חוליות** — הרי זה מום. **גמרא** **תנו רבנן: פיו בלום ורגליו מבולמות, מחמת הריח** — אינו מום, **מחמת העצם** — הרי זה מום. **אזניו פפולות, פחסיסות אחת** — הרי זה מום, **בשתי פחסיסות** — אינו מום. **"רבן גמליאל אומר: וזב הגדי שהוא דומה לשל חויר". אמר רב פפא: לא תיקא דקטינא, אלא דכריכא, אף על גב דאלימא. "או שאין בה שלש חוליות" וכו'. אומר רב הונא: בגדי, שתיים** — הרי זה מום, **שלש** — אינו מום; **בטלה, שלש** — הרי זה מום, **ארבע** — אינו מום. **מיתבי: בגדי, אחת** — הרי זה מום, **שתיים** — אינו מום; **בטלה, שתיים** — הרי זה מום, **שלש** — אינו מום! **תויבתא דרב הונא. ורב הונא, מתניתין אמעיתיה; איהו סבר: מדרישא בגדי** — סיפא נמי בגדי. ולא היא, **רישא בגדי, וסיפא בטלה. משנה** **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: את שייבלת בעיניו, ושנפגם עצם ידו ורגלו, ושנפרק עצמו של פיו. עינו אחת גדולה ואחת קטנה, אוזנו אחד גדולה ואחד קטנה, במראה אבל לא במדה. רבי יהודה אומר: שתי ביציי, אחת גדולה בשתיים שבחבירתה. ולא הווי לו חכמים. גמרא** **למיקרא דיבלת הוי מומא ורמיניה, ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה: פעל גרב ובעל יבלת!** — ותסכר הא פתיבא יבלת באורייתא! **אלא לא קשיא, הא** — בגופו, **הא** — בעינו. — **מפדי קרא סתמא, מה לי בגופו ומה לי בעינו** **אלא לא קשיא, הא** — דאית בה עצם, **הא** — דלית בה עצם; **דקרא** — דאית בה עצם, **מתניתין** — דלית בה עצם; **בעינו** — הוי מומא, **בגופא** — לא הוי מומא. — **ולית לה עצם בגופא פסולה הרי תלתול בעלמא הוא, דתנו, רבי אליעזר אומר: בעלי התלולין פסולין באדם ובאדם ובאדם** **אלא, אידי ואידי בעינו, ולא קשיא, הא** — בשחור, **הא** — בלבן. — **והא אין מומין בלבן! אלא, אידי ואידי בלבן, ואמר ריש לקיש: לא קשיא, הא** — דאית בה שער, **הא** — דלית בה שער. **"עינו אחת גדולה" וכו'. תנא: גדולה** — בשל עגל, קטנה — בשל אוז. **"אוזנו אחת גדולה" וכו'. ורבנן עד פמה תניא, אחרים אומרים: אפילו אינה לשניה אלא בפול** — פשירה. **משנה** **וזב העגל שאינה מנעת לערקוב. אמרו חכמים: כל מרבית עגלים בן, כל זמן שיהו מגדלין הן נמתחות. אוהו ערקוב שאמרו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: בערקוב שבאמצע הירך.**

— תחיתו בשר התלויים בו, כגון בני אדם שיש להם אצל אוזניהם רצועות קטנות של בשר, וממעי אמרן הם. **פסולין באדם** — אם כחן הוא — פסול לעבודה, דבעינן שוה בורעו של אחרין. **אלא אידי ואידי בעין** — אמתינית קאי, ולא אקרא. והא אין מומין בלבן — ואפילו במקדש כשר לשחוט. **אידי ואידי** — הא דקתני: אין שוחטין במקדש ובמדינה — בלבן, והא נמי דקתני: אין מומין בלבן — תרייהו ליבלת במומין שבלבן. אית ביה שער — מגונה הוא, ועלה קתני מתניתין: אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה. והא דקתני **אין מומין בלבן בדלית בה שער** — ומתניתין דמוס גמור הוא — כדאוקימנא: בשחור, ובדלית נמי עצם. וקרא — בדאית בה עצם. דאי מתניתין דהכא בדאית בה עצם, אמאי נקט "בעיניו ורבנן" — דלא הווי לו בביצים, עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשרי **משנה** **לערקוב** — לפרק שירך. ובגמרא מפרש איזה ערקוב. כל מרבית עגלים — כל תרבות מנהג של עגלים כל הוא, שיש זנבן מגיעות לערקוב. דילכך, ביציי מהני הוי מומא, וכשחן גדולים — חולכות וממתחות עד למטה. **שכאמצע הירך** — מפרש בגמרא.

לגבי פסול אוח, עוסק בגדי, **סיפא נמי בגדי** - גם הנידון בסיפא
לגבי חסרון בחוליות הזנב, עוסק בגדי, ולכן העמיד את הסיפא
בגדי, **ולא היא** - אולם האמת אינה כן, אלא **רישא בגדי**,
וסיפא בטלה, כי זנב הגדי די לו בשתי חוליות.

משנה

המשנה דנה אודות כמה מומים המצויים בבהמה: **רבי חנינא בן**
אנטיגנוס אומר, את שיש לו יבלת בעינו, ושנפנס עצם ידו
ורגלו - שנחסר חלק מעצם ידו או רגלו, והחסרון ניכר, **ושנפרק**
עצמו של פיו - נשבר עצם הלסת שהשיניים קבועות בה, והשבר
ניכר בחוץ, **עינו אחת גדולה ואחת קטנה, אונו אחת גדולה**
ואחת קטנה, ואין זה מום אלא אם הפרש ביניהם ניכר
במראה, אבל לא כשהוא ניכר רק במדה, שאז אינו מום. **רבי**
יהודה אומר, אם יש הפרש בין הגודל של **שתי ביציו**, עד
שאחת מהן גדולה בשתיים שבביריתה - פי שתיים מחברתה,
הרי זה מום, **ולא הודו לו חכמים לרבי יהודה**.

גמרא

שנינו במשנה: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר מי שיש יבלת בעינו
נחשב בעל מום. תמזה הגמרא: **למיכרא** - וכי יש ללמוד
ממשנה זו **דיבולת הוי מומא** גמור שניתן לשחוט עליה בכור
ולאכלו בלא הקרבה, **ורמינהו** - וקשה על כך ממה ששנינו
במשנה (מא), **ואלו מומים שאין שוחטין עליהן בכור לא**
במקדש כי הם פוסלים את הקרבן, **ולא במדינה** כי אינם מום
גמור להחיר לשחוט עליהם בחוץ, **פעל גרב ובעל יבלת**, הרי
שיבלת אינה מום גמור להחיר לשחוט עליה בכור ללא הקרבה.
משיבה הגמרא בתמיהה: **ותספרא** - וכי סבור אתה לומר כן,
שיבלת אינה מום גמור, **הא בתיבא יבלת באורייתא**, שנאמר
(ויקרא כב כב) **עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת**
לא תקריבו אלה לה'. **אלא לא קשיא** הסתירה בין המשניות,
כי **הא** - מה ששנינו להלן שיבלת אינה מום גמור, הוא ביבלת
שגופו, ואילו **הא** - מה ששנינו במשנתנו שיבלת מום גמור,
הוא ביבלת **שבעינו**. מקשה הגמרא: **מכרי** - הרי קרא **סתמא**
- הפסוק הזכיר יבלת סתם כמום גמור, ואם כן **מה לי** אם היא
בגופו ומה לי אם היא **בעינו**. ושוב קשה למה שנינו להלן שאין
שוחטין בכור שיש לו יבלת בחוץ.
הגמרא מחלקת חילוק אחר בין הפסוק למשניות: **אלא לעולם**
יבלת בכל מקום נחשבת מום גמור, כמו שמשמע מהפסוק, **ולא**
קשיא על המשניות שמשמע שרק בעין הוא מום, משום ד**הא**
שיבלת בכל הגוף היא מום, מדובר באופן **דאית** - שיש בה
עצם, והא - ויבלת שאינה מום אלא בעין, היא יבלת **דלית** -
שאין בה **עצם**, ובכך מיושב הכל, **דקרא** - הפסוק שמחשיב
יבלת למום גמור בכל מקום, מדבר ביבלת **דאית** בה **עצם**,
ומתניתין - והמשניות דיברו ביבלת **דלית** - שאין בה **עצם**,
ולכן משנתנו החשיבה יבלת זו למום רק אם היא **בעינו**, שאז
הוי מומא, והמשנה להלן עוסקת כשהיא **בגופו**, ולכן כיון שאין
בה עצם **לא הוי מומא**.
מקשה הגמרא: **ולית לה עצם בגופו** - וכי יבלת בגופו שאין בה
עצם, **פסולה להקרבה**, כמו שמבואר במשנה להלן **לא**
במקדש, **והרי תלתול** - חתיכת בשר תלוי **בצלמא הוא**, ואין
זה מום, **דתנן להלן (מדה)**, **רבי אליעזר אומר**, **פעלי התילולין** -
אלו שיש להם חתיכות בשר תלויות, **פסולין באדם** - פוסלים
כהנים לעבודה, **וכשירין בבמה** להקריבה.

המשך בעמוד 14

ועל כך הביא התנא ואמר, **ומעשה נמי בבכור שליחי התחתון**
שלו היה עורף על העליון, **ושאל רבן שמעון בן גמליאל**
לחכמים מה דינו, **ואמרו חרי זה מום**.
הגמרא מקשה על דברי חכמים, שבהמה ששפתה התחתונה
עודפת על העליונה נחשבת בעלת מום: **והא גבי אדם הוא דתנן**
- והרי במומי הכהנים שנינו כן (להלן מדה) **אם שפתו העליונה**
עודפת על התחתונה, או שתחתונה עודפת על העליונה חרי
זה מום, ומשמע שרק לגבי אדם הוא מום, משום **דכתיב** (ויקרא
כב ד) **איש איש מורע אהרן**, ודרשו, שרק **איש** ששונה **בזרעו**
של אהרן, ואין מראהו שונה משאר אנשים כשר לעבודה, אבל
מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה פסול, כיון ששונה
משאר אנשים, **אבל בבמה לא יסול שינוי זה**, כי אינו מום.
מתרצת הגמרא: **אמר רב פפא, לא קשיא, הא** - מה שאמרו
חכמים שאם שפתו התחתונה עודפת על העליונה נחשב מום,
הוא באופן **דאית** בה **עצם** - שהעצם של הלחי התחתון עורף
על הלחי העליון, **הא** - ומה שמשמע מהמשנה שבהמה אינה
נפסלת במום זה, מדובר באופן **דלית** בה **עצם**, אלא רק שפתו
התחתונה עודפת על העליונה, ובאופן זה הוא מום באדם ולא
בבהמה.

משנה

המשנה מפרטת מומים המצויים באוח ובזנב הבהמה: **אין הגדי**
שהיתה בפולה, שיש לו שני אזנים מצד אחד, אוח בתוך אוח,
אמרו חכמים בזמן שהיו עצם אחד - באופן שאין להם אלא
תנוך אחד, שנכפל תנוך העליון לתוכו והתחבר למטה, הרי זה
מום, **בזמן שאין בו עצם** - שהתנוכים מובדלים למעלה, **אינו**
מום. **רבי חנינא בן גמליאל אומר**, **זנב הגדי שהוא עגול ודומה**
לזנב של חזיר, ושארין בה - בזנב שלש חוליות, **חרי זה מום**.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדנה במומים נוספים: **תנו רבנן, פיו**
בלום (נפוח), **ורגליו מבוולמות** - או שרגליו נפוחות, אם הוא
מחמת שהצטנן מ**הרהר אינו מום**, כי מום הבא מחמת רוח סופו
להבריא, ואינו מתיר שחיטת בכור במדינה. אך אם הוא **מחמת**
העצם, שהיא עבה ביותר, **הרי זה מום**. **ואינו בפולות**,
בחססות אחת - יש לשחוקו תנוך אחד, **חרי זה מום**, אבל
בשתי חססות - שיש לכל אחת תנוך בפני עצמו, **אינו מום**.
שנינו במשנה: **רבן גמליאל אומר**, **זנב הגדי שהוא דומה לשל**
חזיר. **אמר רב פפא, לא תימא דקטינא** - זנב דק מאד כזנב
חזיר, **אלא דכריבא** - זנב שהוא עגול, שנחשב מום **אף על גב**
דאלימא - אפילו שהוא עבה, כי דרכו של זנב שרחבו יותר
מעוביו.
שנינו במשנה: **או שאין בה שלש חוליות וכו'**. **אמר רב הונא**,
משנתנו עוסקת בגדי, שאם יש בזנבו **שתיים** - שתי חוליות, **חרי**
זה מום, אך אם יש בזנבו **שלש חוליות**, **אינו מום**. אולם **בטלה**,
שלש חוליות, **חרי זה מום**, **ארבע חוליות אינו מום**, ועליו לא
דיברה משנתנו.
מקשה הגמרא: **מיתיבי**, שנינו בברייתא, **בגדי**, אם יש לו חוליה
אחת, **חרי זה מום**, אבל אם יש לו **שתיים**, **אינו מום**. ואילו
בטלה, אם יש לו **שתיים**, **חרי זה מום**, אבל אם יש לו **שלש אינו**
מום, הרי שדי לגדי שיהא לו שתי חוליות, **ותיובתא דרב הונא**.
מבארת הגמרא: **ורב הונא מתניתין אמעיתיה** - דברי המשנה
הטעה אותו, **איהו סבר, מדרשא בגדי** - כשם שהנידון ברישא

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת היכן מקום הערקוב: **תָּנָא** – שנינו בברייתא, **קָפִין הַעֲלִיזוּ** – קשר העצמות העליון, דהיינו ארכובתו, ששם מקום חיבור השוק והירך, **וְלֹא קָפִין הַתַּחְתּוֹן** – ולא חיבור התחתון הסמוך לפרסות, **וּבְנִגְדּוֹ** – ומקום חיבור זה **בְּנִמְלֵ נִיבָר**, משום שיש לו כנגד הארכובה עצם הבולטת כלפי חוץ.

משנה

המשנה מבארת מה דינם של כל המומים שהוזכרו במשניות עד כה: **עַל אֵלּוּ מוּמִין הַהוּכְרוּ בַּמשְנִיּוֹת עַד כֹּה, שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר** – מותר לשחוט בכור במדינה ללא הקרבה, **וּפְסוּלֵי הַמּוֹקְדְּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן** – קדשים שנפל בהם אחד ממומים אלו, נפסלו, וניתן לפדותם מקדושתם.

גמרא

שנינו במשנה, שעל מומים אלו שוחטין בכור במדינה. תמזה הגמרא: **הָא תוּ לָמָּה לִי** – למה הוצרך התנא להשמיענו דין זה שוב, **הָא תָּנָא לִיה רִישָׁא** – והרי כבר שנינו כן לעיל (לז). **עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר**, ופירטה את המומים. מתרצת הגמרא: **סִיפָא אִיצְטְרִיכָא** – התנא הוצרך לכפול דין זה כדי להשמיענו את האמור בסיפא, **שְׁפִסּוּלֵי הַמּוֹקְדְּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן**. שבה הגמרא ומקשה: **הָא נִמְי פְּשִׁיטָא**, כי אחר שלמדנו במשנה **דְּמִיִּשְׁחָא שְׁחָטִין** – שבכור שנפלו בו מומים אלו ניתן לשחוט בחוץ, **מִיִּפְרָק מִיִּבְעִיָא** – וכי צריך ללמדנו שניתן לפדותו, והרי אם מומים אלו מתירים בכור להשחט בחוץ, ובדאי שאפשר לפדות עליהם.

מיישבת הגמרא באופן אחר: **אֵלּא אִידִי דְּתָנָא לעיל (מ) שְׁלִשָּׁה מוּמִים הוֹסִיף אֵילָא, וְאָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לֹא שְׁמַעְנוּ אֵלָא אֶת אֵלּוּ** שהוזכרו במשניות לעיל, **וְתַנְי וְאִתִּי דִּיחִידָא** – ואחר כך (מ) שב התנא ומונה מומים שמנו תנאים יחידים כמו רבי חנינא בן אנטיגוס ורבי חנינא בן גמליאל, והזה אמינא שגם עליהם חלקו חכמים, לכן שב התנא **וְקָא סְתִים לָהּ בְּכוֹלָהוּ** – ושנה בסתם **עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר וּפְסוּלֵי הַמּוֹקְדְּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן**, להשמיענו שמומים אלו שמנו תנאים יחידים נחשבים מומים גמורים.

משנה

וְאֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאִין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּכוֹר, לֹא בְּמִקְדָּשׁ להקריבו כדינו, כי דברים אלו פוסלים את הקרבן, **וְלֹא בְּמִדִּינָה**, כי אינם כמום גמור להתיר לשחט בחוץ. **תּוֹרוֹרֵךְ** – חולי העין, שנראה כטיפות לבנות בעין, **וְהַמִּים שְׂאִין קְבוּעִין** – או מים הוזלגים מהעין אך לא באופן קבוע, ועוברים מאליהם. **וְחוֹמִין הַפְּנִימִיּוֹת** – וכן חניכיים האחוריות, שבהם קבועות השיניים הגדולות, **שְׁנִפְנָמוֹ** – שנחשו מהם קצת, **אֶפֶל לֹא שְׁנַעְקְרוּ** לגמרי ממקומם, כי כשנעקרו הרי זה מום גמור. **וּבְעַל גֵּרֵב** – מין שחין הוא, והוא לח מבחוץ ומבפנים, **וּבְעַל יָבֵלֶת** – שיש לו יבלת בחלק הלבן שבעין, ואין בה עצם ושער, **וּבְעַל חֲזוּיָת** – מין שחין הוא, והוא מום עובר. **זָקֵן** – שהוא רותת ורועד מחמת זקנה, **וְחֻלְהָ**, **וּמוֹזָהָ** – שריחו רע. **וְשְׁנַעְבָּדָה בּוֹ עֲבִירָה** – שנרבע על ידי אדם, **וְשִׁחֲמִית אֲדָרָם**, אף שאין שני עדים שנרבע או שהמית, והידיעה על כך היא רק **עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים**.

וּמוֹמִיּוֹת שסימני זכרותו ונקבותו מכוסים, ואי אפשר להבחין אם הוא זכר או נקבה, **וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס** שיש לו גם סימני זכר וגם סימני נקבה, ושניהם נחשבים ספק זכר ספק נקבה. כל בכור שיש בו אחד מהדברים הללו, אינו נשחט **לֹא בְּמִקְדָּשׁ** להקריבו כדינו, **וְלֹא בְּמִדִּינָה** לשחטו ולאכלו בכשר חולין. אמנם בדין בכור אנדרוגינוס נחלקו תנאים, (רבי שְׁמַעוֹן) **אֹמְרִי**, אנדרוגינוס **אֵין לָהּ מוֹם דְּלוֹל מִנָּה**, שעל הצד שהוא זכר, סימן הנקבות שהוא חריץ נחשב מום, ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה. **וְחֲכָמִים אֹמְרִים**, אנדרוגינוס נחשב ככריה בפני עצמה, ולכן **אֵינוֹ קָדוֹשׁ כָּלל בְּקִדּוּשׁ בְּכוֹר, אֵלָּא נִנְזוּ וְנַעֲבָדוּ** כחולין גמורים.

גמרא

שנינו במשנה, שבעל גרב וחזוית אינם נחשבים מום להתיר לשחוט בכור בחוץ. מקשה הגמרא: **וְכִי גֵרֵב לֹא נִחְשָׁב מוֹם גָּמוּר, וְהַבְּכוֹר (ויקרא כב כב) 'גֵּרֵב' בְּאִוְרֵיָתָא בֵּין מוּמֵי הַבְּהֵמָה**. עוד מקשה הגמרא: **וְכִי חֲזוּיָת לֹא נִחְשָׁב מוֹם גָּמוּר, וְהַבְּכוֹר (שם) 'יִלְפָת' בְּאִוְרֵיָתָא בֵּין מוּמֵי הַבְּהֵמָה. וְתָנָא, 'גֵּרֵב' זֶה שְׁחִין** שקשה כמו החרס, **'יִלְפָת' זֶה חֲזוּיָת הַמַּצְרִית** – שחין שהוא על המצרים במכת שחין. **וְאָמְר רִישׁ לְקִישׁ לָמָּה נִקְרָא שְׁמָה 'יִלְפָת', מִשּׁוּם שְׁפִלְפִּפָת** – שהיא דבוקה בו **וְהוֹלֵכֶת עִמּוֹ עַד יוֹם הַמִּיתָה**. הרי שגרב וחזוית הם מומים שהוזכרו בתורה כמומים גמורים, ולמה אין שוחטים עליהם בכור בחוץ.

הגמרא מיישבת חלק מהקושיא: **בְּשִׁלְמָא חֲזוּיָת אֲחִזוּיָת לֹא קָשִׁיָא**, שהרי יש לחלק ולומר, כי **כָּאֵן** – הפסוק האמור במומים, עוסק בְּחֲזוּיָת הַמַּצְרִית, שהיא מין שחין קשה ונחשבת מום גמור, ואילו **כָּאֵן** – המשנה, עוסקת בְּחֲזוּיָת דְּעִלְמָא שהיא אינה מום גמור. **אֵלָּא גֵרֵב אֲנָרֵב קָשִׁיָא** – אולם עדיין יקשה מגרב המוזכר בתורה כמום גמור לגרב המוזכר במשנה כמום שרק פוסל להקרבה.

מתרצת הגמרא: **גֵּרֵב אֲנָרֵב נִמְי לֹא קָשִׁיָא**, שהרי יש לחלק ולומר, כי **הָא** – המשנה עוסקת בְּשִׁחִין לָהּ, ואילו **הָא** – הפסוק עוסק בְּשִׁחִין יָבֵשׁ. ומבארת הגמרא את טעם החילוק: שחין לָהּ **אִיתִּי** – מתרפא ועובר ולכן אינו מום גמור, ושחין יָבֵשׁ **לֹא מִיתִּי** – אינו מתרפא. שבה הגמרא ומקשה: **וְלָח מִיתִּי** – וכי שחין לח מתרפא, **וְהַבְּכוֹר (דברים כח כו) 'יִבְכָּה ה' בְּשִׁחִין מַצְרִים וגו' ובטָהֳרִים ובגֵּרֵב ובחֶרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהִרְפָּא, וּמִדְּכָתִיב בַּפְּסוֹק זֶה גַם 'וּבִחֶרֶס', שִׁמְשַׁמְעוּ שְׁחִין יָבֵשׁ, הֲרֵי גֵרֵב לָח אֲמוֹר** – בהכרח שה'גרב' המוזכר בפסוק זה הוא גרב לח, **וְקָאָמְר 'אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהִרְפָּא', הֲרֵי שְׁגַם גֵּרֵב לָח אֵינוֹ מִתְרַפָּא**. מיישבת הגמרא: **אֵלָּא, תִּלְתָּא הֵו** – יש שלשה סוגי 'גרב': א. דְּקָרָא – הגרב האמור בפרשת מומים, שעליו דרשו שהוא כחרס, זה שחין **יָבֵשׁ בֵּין מַבְּפָנִים בֵּין מַבְּחוּץ**, וכיון שהוא יבש אינו מתרפא, ולכן הוא מום גמור. ב. הגרב דְּמַתְנִיתִין, הוא שחין לָח מַבְּחוּץ **וּמַבְּפָנִים**, ובגלל לחותו מתרפא, ואינו מום גמור. ג. הגרב שהוזכר בקלות עם שחין דְּמַצְרִים, ואמור בו שיוכּוּ גֵרֵב ובחרס, הוא שחין יָבֵשׁ מַבְּפָנִים וְלָח מַבְּחוּץ, דְּכָתִיב בַּמִּכְתָּב שחין (שמות ט ט) **'וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבּוּעוֹת פּוֹרֵחַ בְּאֲדָם', ומשמעו שהיה פורח ונראה כלפי חוץ, ומבעבע, דהיינו לָח, אֵךְ כִּיּוֹן שְׁהוּא יָבֵשׁ מַבְּפָנִים, אֵינוֹ מִתְרַפָּא, וּבִבְכוֹר הוּא מוֹם גָּמוּר**.

שנינו במשנה: **וְהוֹקֵן וְהוֹלְהָ וְהַמּוֹזָהָ**. שואלת הגמרא: **מִנְהֵי מִיָּלִי** שדברים אלו פוסלים את הקרבן

[חכ] גרסינן: גרב זה החרס — תימנא: אמאי לא קאמר מזהאי גרב דבקלות של משנה תורה, דכתיב "בגרב ובחרס", וההיא גרב לאו היינו חרס. ומוס קבוע הוא, דכתיב ביה "אשר לא תוכל להרפא" ויש לומר, דמשמע דנקט הכא "זו אף זה" דגרב שהוא חרס יבש מבחוץ ומבפנים והיו מוס, ואפילו ילפת נמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים, כדאמרין בסמוך, הוי מוס. וגבי קלות נקט "זו אף זו", שילקח בגרב, ואפילו בחרס דקשה טפיל. **אלא** תלתא הוו כו' — דקרא דגבי מומין, דדרשינן ביה: זה החרס — יבש מבפנים ומבחוץ. דמצרים — לח מבחוץ ויבש מבפנים, וכיון דיבש מבפנים לא מוסיף ואם נתרפאו ממנו המצרים — שמה מעשה נס היה. ויש לתמונה: הא שחין מצרים דנכתב ברישיה דקרא דקלות, מאן ניהו דגרב וחרס שאין להם רפואה בזהאי קרא בתיבא? אילימא

גמרא קפץ העליון — קפץ = קשר. העליון — היינו ארכובתו, מקום חבור השוק והדיר, ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות. כנגדו **בגמל ניכר** — שהגמל יש לו כנגד הארכובה עצם בולט לחוץ. לשון מורי בשחיתת חולץ. לשון אחר שמעתי: כגון שזנב גמל מגעת עד אותו ערוקס. וקתני **ואתי דיידיהא** — משום דאמרן לעיל:

לא שמענו כו' אלא את אלו הראשונים שזנבה ביבנה. והדר תנא ואתא במומין שאינם סתמא, אלא יידיהא קאמרי לה, כגון רבי חנינא בן אנטיגוס ורבי חנינא בן גמליאל. וסלקא דעתך פליגי רבנן עליהו — להכי הדר וסתם אכולה: על אלו מומין שוחטין כו'. **משנה** ובעל יבלת — דאוקומתא נעל כו' — בדאין בה עצם, דאי איכא עצם — הוא מוס גמור. ואין בה שער, ויש בה בלבן של עין. דאי בגופו — תלתול בעלמא הוא. גרב וחווית — מיני שחין. מוזהם — מסריה. ושנעבדה בו עבירה — שנרבע. או שהמית אדם על פי עד אחד — שאין אלא עד אחד, לא ברביעה ולא בנגיחה. על פי עצמו — שאין שם עד, אלא בעלים אמרו. דאי הווי שני עדים בדבר — הוי בסקילה, אפילו בהנאה מיתסר. וטומטום ואנדרוניגוס — ספק זכר וקדשה, ספק נקבה הן ולא קדשי. אין לה מוס גדול מזה — אאנדרוניגוס קאי. דמקום נקבות הוי כמוס, והוי כבכור בעל מוס, ונשחט במדינה, ואסור בגיזה ועבודה. וחכמים אומרים אינו בכור — דבריה בפני עצמה הוא, ונגזז ונעבד. **גמרא** וגרב לא — הוי מוס גמור והכתיב גרב באורייתא — (ויקרא כב) גבי "עונת או שבור", דכתיב: "או גרב או ילפת" ותו חווית לא — מוס גמור הוא והכתיב באורייתא: זה חרס — שחין שקשה כחרס. חווית המצריה — שחין שהובא על המצרים. מלפפת — דבוקה בה כדמותרנגינן (שמות לו) "ויחבר" — ולפף. אלא תלתא גרב הוו דקרא — גבי מומין, דדרשינן ביה: זה החרס — יבש בפנים ומבחוץ. דמצרים — דהיינו האי בקלות "ובגרב ובחרס" — יבש בפנים ולא מבחוץ. וכיון דיבש מבפנים — לא מוסיף, ואי הוי בכבור הוי נמי מוס גמור. דמתניתין — לח מבפנים ולא בחוץ. פורה — היינו האי שנראה למעלה, דדבר הבולט הוי פורה. וכתיב אבעקועות — דהיינו לשון נובע, דמשמע: מבחוץ היה לח. מנא הני מילי — דאין שוחטין אותו במקדש. מן הצאן מן הכשבים — קרא כתיב ב"ויקרא": "ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים" וגו', דדרשינן: "מן הצאן" — ולא כל הצאן. וכן כולו. נעבד — שעשאוהו עבודה זרה. מוקצה — שהוקצה והופש לצורך עבודה זרה. נוגח — את האדם. ומת. ופרכינן: והני בני קמלא נינהו — ארובע ותרבע ואנגוס קאי. ומשני: כגון שאין שם אלא עד אחד בדבר, או הבעלים עצמן חודו מעצמן, דשבו אין נסקלין ההבמות, דמודה בקנס — פטור. דילמא נקבה היא — ומקריבה לשם בכור

דיידיהא. וקא פתים לה בכוליהו: על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהן. **משנה** ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה: תוורור והמים שאין קבועין, וחוטין הפנימיות שנפגמו אבל לא שנגעקו, ובעל גרב ובעל יבלת ובעל חווית, וזן וחולה ומוזהם, ושנעבדה בו עבירה, ושהמית אדם, על פי עד אחד או על פי הבעלים. וטומטום ואנדרוניגוס, לא במקדש ולא במדינה. רבי שמעון אומר: אין לה מוס גדול מזה. וחכמים אומרים: אינו בכור, אלא נגזז ונעבד. **גמרא** וגרב לא והכתיב גרב באורייתא! וחווית לא והכתיב ילפת באורייתא; ותניא: "גרב" — זה החרס, "ילפת" — זו חווית המצריה; ואמר ריש לקיש: למה נקרא שמה "ילפת" — ששלפפת והולכת עד יום המיתה! בשלמא חווית אחווית לא קשיא, כאן — בחווית המצריה, כאן — בחווית דעלמא. אלא גרב אנגר קשיא! — גרב אנגר נמי לא קשיא, הא — בלח, הא — ביבש; לח — אימס, יבש — לא מיתסי. ולח מיתסי והכתיב: "יבכה ה' בשחין מצרים" וגו', ומכתיב "ובחרס" — הרי גרב לח אמור, וקאמר: "אשר לא תוכל להרפא"! אלא, תלתא הוו: דקרא — יבש בין מבפנים בין מבחוץ, דמתניתין — לח מבחוץ ומבפנים, דמצרים — יבש מבפנים ולא מבחוץ, דכתיב: "ויהי שחין פורה אבעקועות באדם". "והזקן והחולה והמוזהם". מנהגי מילי דתנו רבנן: "מן הצאן ומן הכשבים ומן העזים" — פטרי לזקן ולחולה ולמוזהם. וצריכי, דאי כתב רחמנא למעוטי זקן — דלא הדר בריא, אבל חולה דהדר בריא — אימא לא; ואי כתב למעוטי חולה — דלאו אורחיה, אבל זקן דהיינו אורחיה — אימא לא; ואי כתב רחמנא תרי — למעוטי הני דכחשי, אבל מוזהם דלא פחיש — אימא לא; ואי נמי למעוטי מוזהם — משום דמאים, אבל הני דלא מאיס — אימא לא, צריכי. "ושנעבדה בו עבירה" וכו'. מנא הני מילי דתנו רבנן: "מן הבהמה" — להוציא רובע ונרבע, "מן הבקר" — להוציא את הנעבד, "מן הצאן" — להוציא את המוקצה, "ומן הצאן" — להוציא את הנוגח. — הני בני קמלא נינהו! — על פי עד אחד או על פי הבעלים. בשלמא טומטום, במקדש לא — דילמא נקבה היא, במדינה לא — דילמא זכר הוא, ולית בה מומא. אלא אנדרוניגוס, בשלמא במקדש לא — דילמא נקבה היא. אלא במדינה, נמי נהי דזכר הוא — תעשה נקבות חריין, וישחוט עלה! אמר אביי: אמר קרא "או חרוין או שבור" — חרוין דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם, אף חרוין במקום עצם. רבא אמר: בלא שבור נמי לא מציית אמרת חרוין במקום בשר הוי מומא. דאי סלקא דעתך הוי מומא; בין דאמר: "גרב" והו חרס מחרץ חריין, דכתיב: "ומראהו עמוק מן העור", כמראה חמה העמוקה מן הצל; ולכתב רחמנא חרוין ולא בעי גרב, ואמינא: חרוין דלא מאיס — הוי מומא, גרב דמאים — לא כל שכן כתב רחמנא גרב, למימר דחרוין במקום בשר לא הוי מומא. "רבי ושמואל אומר: אין לה מוס גדול מזה". כאביי לא אמר — חרוין דומיא דשבור לא אמרינן, כרבא נמי לא אמר — דילמא היכא דלא מינפרא, אבל היכא דמינפד — "מוס רע" קרינא ביה. בעי

ואינו מקדישה. והיא אינה קודשה בבכורה, וקמיית חולץ בעורה. ושחש עליה — דהא כתיב חרוץ באורייתא. דכתיב (ויקרא כב) "עונת או שבור או חרוץ". בין דאמר מר גרב זה החרס — ודאי מחרץ חרוין, נגע הוא. וכתיב — בנגעים (ויקרא יג) "עמוק", דהיינו שפל, כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הצל. הילכך, ליכתב חרוין, דמשמע במקום בשר נמי הויא מוס, אף על גב דלא מאיס כגרב, וכל שכן גרב. דילמא — נמי דייקנן דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא — היכא דלא מינבר חרוין כל כך כנקבות של בהמה.

בכור כלל אלא נגזו ונעבד, שהם ודאי סברו שנחשב ככריה בפני
עצמה, ואותו הוצרך הכתוב למעט שאינו כשר לעולה. אולם
גם לדבריהם יקשה, למה הוצרך הכתוב האמור בקרבן עולה
לכפול תיבת 'זכר' כדי למעט טומטום ואנדרוגינזם ונקבה, הרי
מחד קרא נפקי - ניתן למעט את שלשתם מתיבת 'זכר' אחת
שנאמרה בפסוק, דהא גבי בכור חד זכר הוא דכתיב וקא
ממעט בולחז מינייהו - שהרי גם לגבי בכור נאמר רק פעם
אחת 'זכר', ומיעוט ממנו גם נקבה וגם טומטום ואנדרוגינזם.
אלא בהכרח פשיטא שברייתא זו לא נשנית אלא כדעת רבי
ישמעאל שאמר שאנדרוגינזם נחשב כבעל מום מחמת מקום
נקבות, שלשיתו הוצרך הכתוב למעט שפסול מקרבן עולה.
ונמצא שמכאן יש לפשוט מהו טעמו של רבי ישמעאל, שכן אי
אמרת בשלמא רבי ישמעאל מופשט פשיטא ליה - ברייתא
זו מובנת רק אם תאמר שהיה פשוט לרבי ישמעאל
שאנדרוגינזם הוא ודאי זכר וחלה עליו קדושת בכורה, אלא
שנחשב כבעל מום מחמת נקבותו, היינו דאצטריך קרא
למעוטי - שלכן הוצרך הכתוב למעט שאינו ראוי לעולה, אף
שהוא ודאי זכר. אלא אי אמרת מספקא ליה - אולם אם
תאמר שרבי ישמעאל מסתפק אם אנדרוגינזם הוא זכר או
נקבה, הרי יקשה אצטריך קרא למעוטי ספקא - וכי הפסוק
האמור בעולה בא למעט ספק, והרי אצל הקב"ה אין ספק אם
הוא זכר או נקבה. ומה שהוצרך הכתוב למעט בהכרח לדעת
רבי ישמעאל אנדרוגינזם נחשב ודאי זכר וחלה עליו קדושת
בכורה, אלא שנחשב כבעל מום מחמת נקבותו.
דוחה הגמרא: לעולם - באמת הברייתא שנויה כדעת רבנן
בתראי - חכמים שבסוף המשנה הסוברים שטומטום
ואנדרוגינזם אינו בכור אלא נגזו ונעבד, ומה שהוקשה שהרי
לגבי בכור נאמר רק פעם אחת 'זכר', ומיעוט ממנו גם נקבה וגם
טומטום ואנדרוגינזם, ואם כן למה הוצרך הכתוב האמור בקרבן
עולה לכפול ולומר 'זכר' למעט טומטום ואנדרוגינזם ונקבה ולא
מיעט שלשתם מפסוק אחד, אין זו קושיא ונבי בכור תרתי
קראי בתרי - כי גם לגבי בכור נאמרו שני מיעוטים, נאמר בו
(דברים טו יט) 'כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש
לה' אלהיך, ונאמר בו גם (שמות יג יב) 'וכל פטר שגר בהמה אשר
יהיה לך הזכרים לה', ולולי שכפל הכתוב מיעוט זה, לא היו
ממעטים טומטום ואנדרוגינזם מקדושת בכורה, ולכן גם בקרבן
עולה הוצרך הכתוב לכפול ולומר פעמיים 'זכר' למעט גם
טומטום ואנדרוגינזם.
שנינו במשנה: והחכמים אומרים אינו בכור כו' אלא נגזו ונעבד.
מבאר הגמרא: אמר רב חסדא, מחלוקת זו של תנא קמא ורבי
ישמעאל הסוברים שהוא ספק בכור עם חכמים שאמרו בסוף
המשנה שנחשב ככריה בפני עצמה ולא חלה עליו קדושת
בכורה, הוא רק באנדרוגינזם, אבל בטומטום דברי הכל
ספיקא הוא - לדעת כולם הוא ספק זכר ספק נקבה, וקדוש
מספיקא שמא יקרע וימצא זכר, ולכן אסור בגיזה ואינו נשחט
לא במקדש ולא במדינה.
שואלת הגמרא: אמר ליה רבא לרב חסדא, אלא מעתה -
מאחר שלפי דבריך טומטום נחשב ספק זכר ספק נקבה, אם כן
פערינן יערך - המעריך טומטום יהיה חייב ליתן מספק או ערך
איש או ערך אשה,

מסתפקת הגמרא בטעמו של רבי ישמעאל: בעי רבא, מאי
טעמא דרבי ישמעאל המתיר לשחוט אנדרוגינזם בחוץ כי אין
מום גדול מאנדרוגינזם, האם מופשט פשיטא ליה אנדרוגינזם
בכור הוא ומומו עמו - פשוט לו שאנדרוגינזם הוא זכר וחלה
עליו קדושת בכורה, אלא שסובר שנחשב כבעל מום מחמת
מקום נקבותו, ולכן מותר לשחוט בחוץ, או דילמא ספוקי
מספקא ליה - או שמא אף רבי ישמעאל מסתפק אם הוא זכר
או נקבה, ואם תימצא לומר קאמר - ומה שאמר שהוא בעל
מום הוא תוספת טעם להתירו אפילו על הצד שהוא בכור,
וכוונתו שאף אם תימצא לומר שאנדרוגינזם הוא ודאי זכר
ובכור הוא, מכל מקום תרי מומו עמו ומותר לשחוט בחוץ.
מבאר הגמרא: למאי נפקא מינה - לענין איזה דין יצא חילוק
מנידון זה, שלכן דן רבא בטעמו של רבי ישמעאל, למילקא
עליה משום גיזה ועבודה - לחייב מלקות על גיזה ועבודה
בבכור אנדרוגינזם, שאם הוא בכור ודאי, לוקה עליו, ואם הוא
רק ספק בכור, אינו לוקה עליו מספק. אי נמי - דין נוסף תלוי
בנידון זה, למיתבא לבנה - אם חייב ליתנו לבנה, שאם הוא
ודאי בכור, מחויב ליתנו לבנה ושוחטו ואוכלו מחמת מום זה,
אך אם הוא ספק בכור, אינו מחויב ליתנו לבנה כי המוציא
מחבירו עליו הראיה, אלא יכול הישראל לאוכלו כדין ספק
בכור הנאכל במומו לבעלים.
מביאה הגמרא ראיה לפשוט את הספק: תא שמע, רבי אילעאי
אומר משום רבי ישמעאל, אנדרוגינזם בכור הוא ומומו עמו,
וכיון שהביאו רבי אילעאי בלשון זו, שמע מינה מופשט פשיטא
ליה - שהיה פשוט לרבי ישמעאל שאנדרוגינזם הוא זכר, וחלה
עליו קדושת בכורה, אלא שנחשב כבעל מום מחמת מקום
נקבותו.
דוחה הגמרא: ודילמא אם תימצא לומר קאמר - שמא כוונת
רבי ישמעאל לומר שאפילו אם תרצה לומר שהוא ודאי בכור,
מותר לשחוט בחוץ, כי הרי הוא בעל מום.
מביאה הגמרא ראיה אחרת מברייתא לפשוט את הספק: תא
שמע, שנינו בברייתא, ממה שנאמר בפסוק לגבי קרבן עולה
הבאה מן הבקר (ויקרא א כ) 'אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים
יקריבנו' למדים שדווקא זכר כשר לעולה ולא נקבה, ובשהוא
[הכתוב] חוזר ואומר למטה - להלן לגבי עולת צאן (שם א כ)
'ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעלה זכר תמים
יקריבנו', שאין תלמוד לומר - שתיבת 'זכר' בפסוק זה אינה
נצרכת שוב למעט נקבה, ובהכרח מה תלמוד לומר - מה היא
באה ללמדנו, להוציא טומטום ואנדרוגינזם שאינם כשרים
לעולה, אלא רק זכר ודאי. ודנה על כך הגמרא: מני - כדעת
מי שנויה ברייתא זו שדרשה שהפסוק בא לפסול טומטום
ואנדרוגינזם לעולה, אילימא - אם נאמר ששנויה כדעת תנא
קמא במשנתנו שאסר לשחוט טומטום ואנדרוגינזם במקדש
ובחוץ, הרי טעמו משום שסבר שאנדרוגינזם ספיקא הוא -
ספק זכר ספק נקבה הוא, ולכן אסור לשחוט בחוץ, ואם כן
יקשה, ואיתי קרא למעוטי ספיקא - וכי הפסוק האמור בעולה
בא למעט ספק זה, הרי אצל הקב"ה אין ספק אם הוא זכר או
נקבה, ובהכרח מה שהוצרך הכתוב למעטו הוא משום שנחשב
ככריה בפני עצמה, ונמצא שברייתא זו לא נשנית כדעת תנא
קמא. אלא מה תאמר, שברייתא זו נשנית כדעת רבנן בתראי
- חכמים שהובאו בסוף המשנה הסוברים שאנדרוגינזם אינו

ידוע אם הוא זכר או נקבה, ואם הוא נקבה הרי כבר נתמעט
בעולת בקר. ובהכרח סוברת הברייתא שטומטום נחשב ככריה,
ולכן הוצרך הכתוב למעט שאי אפשר להביאו לקרבן.
דוחה הגמרא ומתרת: סמי מיכן טומטום - הסר מברייתא זו
את תיבת 'טומטום', כי אכן לא נתמעט אלא שאין מביאים
אנדרוגינוס לעולה, שרק הוא נחשב ככריה, אבל טומטום שהוא
ספק, לא הוצרך הכתוב למעטו.
הגמרא מקשה על רב חסדא מברייתא האמורה בענין קרבן
עופות: תא שמע, שנינו בברייתא, קרבן עוף שהביאוהו מן
הנעקב - עוף שעבדו אותו עבודה זרה, כגון שהשתחוו לו, ומן
המזיקה - עוף שהוקצה לתקרובת עבודה זרה, והתאבן - עוף
שניתן לזונה כתשלום לזנות עמה, והמחיר - עוף שניתן במחיר
כלב, וטומטום ואנדרוגינוס, ומלקו אותן במקדש, כיון שעופות
אלו אינם ראויים להקרבה, לא הועילה מליקתם לטהרם מידי
נבילה, והרי הם כולן טומטום בגדים אפית הפליעה - בשעה
שהם בבית הבליעה של האדם האוכלם. רבי אליעזר אומר,
עופות קדשים שהם טומטום ואנדרוגינוס שנמלקו, אין
טומטום בגדים אפית הפליעה, אלא מליקתן מוציאתן מידי
נבילה כשאר עופות קדשים שנמלקו, משום שסבר רבי אליעזר
שעופות טומטום ואנדרוגינוס כשרין להקרבה, שהיה רבי
אליעזר אומר, כלל כל מקום שנאמר בתורה לשון 'זכר'
ו'נקבה' כגון קרבנות בהמה, אתה מוציא - ממעט טומטום
ואנדרוגינוס מביניהם, כיון שאינם לא זכר ולא נקבה, אלא
ככריה, ואולם בקרבן העוף הואיל ולא נאמר בו 'זכר' ו'נקבה'
אין אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם, ואפשר
להקריבם כקרבן עוף. ומדברי חכמים שאמרו שטומטום פסול
לקרבן עוף מוכח שטומטום הוא ככריה, כי אם הוא ספק זכר ספק
נקבה מדוע לא תועיל בו מליקה ממה נפשך, שהרי בקרבן עופות
בין אם הוא זכר ובין אם נקבה הקרבן כשר.
דוחה הגמרא ומתרת: סמי מיכן טומטום - הסר מברייתא זו
את תיבת 'טומטום', ורק על עוף אנדרוגינוס שנינו שאין המליקה
מטהרתו מידי נבילה, משום שנחשב ככריה ואינו כשר לקרבן,
אבל טומטום שהוא ספק זכר ספק נקבה כשר לקרבן עוף ממה
נפשך, ומועילה בו מליקה.
הגמרא מקשה על רב חסדא מברייתא האמורה בענין תמורת
קרבן: תא שמע, שנינו בברייתא לגבי תמורת קרבן, רבי אליעזר
אומר, בהמה המריפה, והפלאים - שנולדה משני מינים שונים,
ויצא דופן - שבלידתה לא יצאה דרך פתח הרחם אלא דרך
חתך בדופן הרחם, או בהמה שהיא טומטום ואנדרוגינוס, כל
אלו לא קדושים ולא מקדישין. מפרשת הגמרא: ואמר שמואל,
כוונת רבי אליעזר לומר, לא קדושים בתמורה - אם המיר קרבן
על אחת מבהמות אלו, לא חלה עליהם קדושה, ולא מקדישין
לעשות תמורה - ואם בהמות אלו כבר היו קדושות, והמירו
אותם בבהמה אחרת שהיא כשרה לקרבן, אינם מקדישין את
הבהמה שהמירו בהם. הרי מבואר בברייתא שגם טומטום לא
חלה עליו קדושת תמורה, ואם כדברי רב חסדא שטומטום הוא
ספק זכר ספק נקבה, מדוע לא חלה עליו הקדושה ממה נפשך בין
אם הוא זכר בין אם הוא נקבה, ובהכרח מבואר שהוא ככריה.
דוחה הגמרא ומתרת: סמי מיכן טומטום - הסר מברייתא זו
את תיבת 'טומטום', ואם כן אין להוכיח את טומטום הוא ככריה,
או שמא ספק זכר ספק נקבה.
הגמרא מקשה על רב חסדא מברייתא אחרת בענין תמורת קרבן:
תא שמע, שנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר, חמשה מיני

אלמה תניא - ולמה שנינו בברייתא, שממה שנאמר בפרשת
ערכין (ויקרא כו א) והיה ערפך הזכר יתור אות ה'א' שבתית
'הזכר' מלמד שרק מעריך זכר ודאי חייב בערכו, ולא המעריך
טומטום ואנדרוגינוס.
מתרת הגמרא: סמי מיכן טומטום - הסר מברייתא זו את
תיבת 'טומטום', כי אכן לא נתמעט אלא אנדרוגינוס משום
שנחשב ככריה, אבל המעריך טומטום חייב מספק בערך זכר
המורבה מערך נקבה, שמספק יש להעריכו לחומרא כערך זכר.
הגמרא מקשה על רב חסדא מהמשך הברייתא: תא שמע, שנינו
בהמשך הברייתא שם, יכול היית לומר שהמעריך טומטום
ואנדרוגינוס אמנם לא יהא חייב בערך איש, כי מערך אשה הוא לא נתמעט,
בערך אשה הפחות מערך איש, כי מערך אשה הוא לא נתמעט,
תלמוד לומר - מלמדנו הכתוב (שם כו ג) והיה ערפך הזכר וגו',
ואם נקבה היא והיה ערפך וגו', שמיתור תיבת 'ואם' למדים
שרק המעריך נקבה הוא חייב בערך אשה, ולא המעריך
טומטום ואנדרוגינוס. ומעתה קשה, אם כדברי רב חסדא
שטומטום מציאותו ספק אם זכר או נקבה, מדוע מיעטו הכתוב,
הלא אצל הקב"ה אין ספיקות אם הוא זכר או נקבה, והיה בדין
שהמעריכו יתחייב בערכו או כזכר או כנקבה, וממה ששנינו
בברייתא שאף טומטום התמעט מבואר שטומטום הוא ככריה,
ודלא כרב חסדא.
דוחה הגמרא ומתרת: סמי מיכן טומטום - הסר מברייתא זו
את תיבת 'טומטום', כי אכן לא נתמעט אלא אנדרוגינוס משום
שנחשב ככריה, אבל המעריך טומטום חייב מספק בערך זכר.
הגמרא מקשה על רב חסדא מברייתא האמורה בענין קרבן
שלמים: תא שמע, שנינו בברייתא, ממה שנאמר לגבי קרבן
שלמים (ויקרא א א) 'אם מן הזכר הוא מקריב אם זכר אם נקבה
תמים יקריבנו', למדים שאין מביאים לקרבן אלא זכר ונדיא או
נקבה ונדיא, ולא טומטום ואנדרוגינוס. ומעתה קשה, אם
כדברי רב חסדא שטומטום הוא ספק זכר ספק נקבה, מדוע שנינו
שמיעטו הכתוב, הלא לקרבן שלמים כשר בין זכר ובין נקבה,
וממה נפשך יכול להביאו, ואף אם לא היה ניתן להביא אלא מין
מוסרי, לא היה הכתוב ממעט טומטום, כי הרי אצל הקב"ה
הדבר ידוע אם הוא זכר או נקבה, ובהכרח סוברת הברייתא
שטומטום נחשב ככריה, ולכן נתמעט שאי אפשר להביאו
לקרבן, ודלא כרב חסדא.
דוחה הגמרא ומתרת: סמי מיכן טומטום - הסר מברייתא זו
את תיבת 'טומטום', כי לא נתמעט אלא אנדרוגינוס שאין
מביאים אותו לשלמים משום שנחשב ככריה, אבל טומטום
שהוא ספק זכר ספק נקבה אפשר להביאו ממה נפשך לקרבן
שלמים.
הגמרא מקשה על רב חסדא מברייתא האמורה בענין קרבן
עולת בקר: תא שמע, שנינו בברייתא, ממה שנאמר בענין עולה
הבאה מן הבקר (ויקרא א א) 'אם עלה קרבנו מן הזכר זכר תמים
יקריבנו' למדים שדווקא זכר כשר לעולה ולא נקבה, ובששוא
(הכתוב) אומר למטה - בהמשך לגבי עולת צאן (שם כ א) 'ואם
מן הצאן קרבנו מן הזכרים או מן העזים לעלה זכר תמים
יקריבנו', וכופל בכך תיבת 'זכר', שאין תלמוד לומר - שאין
תיבה זו נצרכת למעט נקבה, כי כבר נתמעטה בעולת בקר,
ובהכרח מה תלמוד לומר - מה פסוק זה בא ללמדנו, להוציא
טומטום ואנדרוגינוס שאינם כשרים לקרבן עולה, אלא רק זכר
ודאי. ומעתה אם כדברי רב חסדא שטומטום נחשב כספק זכר
ספק נקבה, מדוע הוצרך הכתוב למעטו, הרי אצל הקב"ה הדבר

1 **אלמה תניא חובר** — והיה ערכך חובר, ומריבא דהא נפקא לך ולא טומטום.
2 ערך איש ואשה אין שוין, כדמפרש בפרשת "בחר סיני", **אם נקבה** — מריבא
3 ד"אם נפקא לך ולא טומטום. משום ספיקא לא ממעט ליה קרא, דספיקא קמי
4 שמיא ליתא. אלא ודאי משום בריה ממעט ליה. **סמי מכאן טומטום** — מקרא
5 לא ממעט אלא אנדרוניגוס, ומשום בריה.
6 אבל טומטום נערך, ולחומרא נערך כוכר.
7 **אם זכר אם נקבה** — בשלמים כתיב (ויקרא
8 ג), ומשום ספק לא ממעט קרא. ועוד, בין
9 זכר בין נקבה כשר לשלמים. אלא ודאי
10 בריה הוא. חובר ולא נקבה — דהיינו דך
11 דגבי עולה דפרישת לעיל, להוציא טומטום.
12 ומדמעטיה קרא — בריה הוא. דמשום ספק
13 לא ממעט קרא — הרובע — לא גרסין, דלא
14 שייך בעופות. **הנעבר** — כולה בקרבנות
15 דעופות קמייהו. **מפמאים בגדים אבית**
16 **הבליעה** — כשאר נבלת עוף טהור,
17 דמליקתו אינה מליקה, והוי נבילה, ואי
18 לא בריה אשה, אמאי אינה מליקה מה
19 נפש, אם זכר הוא כשר, ואם נקבה הרי
20 כשר, דהא בעופות לא חלק הכתוב ועוד,
21 מדריב אליעזר איכא לאותוביה, דקאמר:
22 כל מקום שאתה מוצא זכר ונקבה, אתה
23 מוציא טומטום. ספיקא מי ממעט ליה קרא
24 אלא ודאי בריה הוא, והדיבא דמעטיה
25 מעטיה, אבל בעופות דלא מעטיה — לא
26 מעטיה. לא קדושין בתמורה — כלומר,
27 אפילו תמורה שחלה על בעל מום קבע
28 — אינה חלה עליהן, וטעמא מפרש
29 במסכת תמורה בפרק "ש בקרבנות" (זא),
30 ולא מקדשין בעושי תמורה — שאם הם
31 קדושין — אין עושין תמורה. והכי דמי
32 שהן עצמן קדושין — כגון שהיו ולדות
33 קדשים, דקדש אבא אמן, ואי טומטום ספק
34 הוא, אמאי לא קדוש ממה נפש יתום —
35 דמי להן, שפסולי משגולו. והכי דמי
36 יתום — כדמפרש בשחיטת חולין בפרק שני
37 (להב), שמתה אמו בשעת לידה, זה פריש
38 למיתה וזה פריש לחיים. **לימא כתנאי** —
39 הא דרב חסדא, דאיכא דסבירא ליה ספק
40 הוי. אין קדושה חלה עליו — דבריה הוא.
41 אבל בטומטום לא פליגי דספק הוא.
42 להוציא **טומטום ואנדרוניגוס** — דטומטום
43 נגזר בריה הוא. [ומכאן שייך לעמוד ב]
44 **דכילא טומטום כברה לא מספקא**
45 — דתיקום לרב חסדא כתנאי, דתימא:
46 הואזא תנא דסבירא ליה בריה הוא, סבירא
47 ליה כרבנן בתראי. **אלא הני תנאי** —
48 דברייתא, דהכי פליגי: דכולי עלמא מטיל
49 במקום זכרות — זכר הוי, וקדושה, ותנא
50 קמא סבר: חיישנן שמא נהפכה זכרותו — נכפל גידו מבפנים, ומוציא מים
51 במקום שרגיל נקבות להיות נקבה.

ותניא: "חובר" ולא טומטום כו'. פירוש: וסתם ספרא רבי יהודה היא (בכורות א.א.). וקאמר רב נחמן בן ריבא: אף אן נמי תניא. דקאמר: רבי יהודה פוסל באשה ואנדרוניגוס יחד, מי חטא. ומאי שנא גבי מילה — דכתיב (בראשית יז) "חמול לכם כל זכר". ויש לתמוה: מאי שנא דבערבין צריך יתור למעט אנדרוניגוס, ובקדוש לא צריך מיעוט, אלא ממעטין ליה מהזבא דמעטטין אשה, מיתות? ולא ונתנה, כדאמרין בפרק "טרף בקלפי" (זמא מגא). ובמילה, אדרבה, עריך יתור לרבותן לזין זבחי ומיהו, מקדוש הוא מצטין למימר דשמא איכא מיעוט, אבל מילה קשיא ויש לומר, דקסבר רבי יהודה: אנדרוניגוס מוצא מכלל זכר בלא שום מיעוט, מסבא. ולחכי פסל ליה (קדוש) ולקידוש. ולענין מילה צריך יתורא ד"כל זכר" לריבא. ודאי דבעי מיעוט בערבין. היינו משום דמסבא הייתי מעמיד לכל הפחות זכר נקבה, אי לא מיעוט. מיהו מיעוט אבקה (לאוקומיה בערך). וברייתא דעלה לעיל, דאיצטרך קרא למעט מ"זכר" — לאו כרבי יהודה, אף על גב דסתם סיפרא היא. דהא בקידוש פוסלו רבי יהודה בלא שום יתור. ומכל מקום, פשיטא ליה דהויא דערבין (הא, רב) רבי יהודה, כל כמה דאיכא לאוקומיה סתם סיפרא כותיה — מוקמינן. ועוד תניא בהדיא בפרק קמא דערבין (הא, רב) דרבי יהודה אומר: הטומטום ואנדרוניגוס מערבין אבל לא נערבין. ומיהו קשה, לפי שיטה שפירשתי מפרק "הערל" (יבמות עבב), דמשמע התם דלא פסיל ליה רבי יהודה לענין קדוש אלא מספק, דהוי ספק איש ספק אשה. דתנאי, רבי יהודה אומר: אף אנדרוניגוס קדוש — קדושה פסול, מפני שהוא ספק אשה, ואשה פסולה לקדשו ונתא להרש: דספק הוא לרבי יהודה. ולענין מילה, אי באשה גמורה — ריבוח הכתוב מ"ל זכר, דמשמע כל זכרות. ולענין ערבין משום הכתוב מערב איש ואשה לפי שהוא משונה. **טומטום וארתא** רבי שמעון בן רבי יהודה משום רבי שמעון למימר טומטום נמי בריה הוא — משמע דהא דקסבר אנדרוניגוס בריה הוא. כמו טעמא דטומטום. ואפילו דמסיק נמי דטומטום ממעט לדידה טעמא שהוא נקבה כשנשיל מים במקום נקבות, מכל מקום באנדרוניגוס הוי לעולם משום דבריה הוא. ותימיה דפרק "הערל" (יבמות פא.א.) משמע דרבי שמעון חשיב ליה דאי זכר, לרבי יוחנן, דאמר התם: אף מאבילה כחזה ושוק ויש לומר: דאפילו הוי ודאי זכר וממעט ליה "זכר". אבל נקבה דאי ממעטא מן טומטום המטיל מים במקום נקבות, לפי המסקא דאפילו דאי נקבה הוי, כיון דליש שמא נהפכה זכרות לנקבות.

כי

כ"י פליגי במטיל מים במקום נקבות - והשתא, הא דאמר רב חסדא לעיל: אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא - על כרחך לא אמרו במטיל מים במקום זכרות, דההוא דאי זכר הוא, אבל במטיל מים במקום נקבות, ואליבא דתנא קמא, אבל רבי שמעון - דלית ליה שום ספיקא בטומטום, אלא הוה מטיל מים במקום נקבות - הוי נקבה דאי, ואם תאמר: ומנא ליה לרב חסדא

דלרבנן בתראי קדוש מספיקא? דילמא סברי כרבי שמעון, ולא קדוש כללו ויש לומר: כיון דמההוא טעמא דפליגי באגדורגיוס, משום דבריה הוא, לא מצי פליגי בטומטום, דלרב חסדא לשום תנא לא הוי בריה - מטעמא מודו לתנא קמא בטומטום דבי קדוש הוא מספיקא, כמו שמודה לו רבי ישמעאל, ואם תאמר: לקמן פרק תשיעי (נזא), דממעט רבי שמעון בן יהודה טומטום ואגדורגיוס ממעשר הבמה, משום דמעט בקדשים הוכר דאי ונקבה דהיא, וילף ממעשר מ"תחת" תחת" מקדשים - מה ענין זה אצל זה? הא בקדשים אימעט מכלל זכר מטעם שהוא נקבה כשעטיל מים במקום נקבות, אבל מעשר - אין חילוק בין זכר ונקבה ויש לומר, דרב חסדא אומר: סמי מכאן טומטום, וכן ריש לקיש דבסמוך. לא אמרו טומטום ספק אלא באדם - כרבי שמעון ברבי יהודה דסבירא ליה, ולאו אליבא דרבי עזרא קאמר, דפשטא לתנא קמא דמתניתין דספיקא הוא, דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה.

הדרן עלך על אלו מומין

בן יהודה למימר: טומטום בריה הוא, ולא קדוש! לא, דכילי עלמא - טומטום בבריה לא מספיקא, זכר ונקבה הוא דמספיקא. מטיל מים במקום זכרות דכילי עלמא לא פליגי דוכר הוא, כי פליגי - במטיל מים במקום נקבות, מר סבר: חישינן שמיא נהפכה זכרותו לנקבותו, וגר סבר: לא חישינן, כי הא דהורה רבי אלעזר: בבהמה מטיל מים במקום נקבות - חילין, תהי בה רבי יוחנן: מאן דלא חש לתנא קמא ולרבי ישמעאל? ולימא רבי יוחנן נמי: מאן דלא חש לרבנן בתראי? דאמר רב חסדא: מחלווקת - באגדורגיוס, אבל בטומטום - דכרי הכל ספיקא! - רבי יוחנן לא סבירא ליה דרב חסדא. אי לא סבירא ליה, לימא: הוא דאמר ברבנן בתראי - הכי נמי קאמר: מאן שביק תרי ועביד פחד! ורבי אלעזר קמאן סבירא - כי הא דאמר ריש לקיש: לא אמרו טומטום ספק - אלא באדם, הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד. אבל בהמה, מטיל מים במקום זכרות - זכר, מטיל מים במקום נקבות - נקבה, מתקף לה רב אישעאי: וליחוש

שמיא נהפכה זכרותו לנקבותו! אמר ליה: קמאן - פרבי מאיר דהייש למיעוטא! אפי' פר אבין ורב תנניא פר אבין דאמרי תרווייהו: אפילו תימא רבנן, הואיל ואישתני - אישתני! אית דאמר - אישתני, ואית דאמר - לא אישתני, לימא אישתני ולא אישתני תנאי דתנאי: טומטום שקדוש - קדושיו קדושין, נתקדש - קדושיו קדושין, וחילין, וחילין לאשתו ומיבמים לאשתו. ותנאי אידך: אשת טומטום - חולצת ולא מתייבמת. סבריה, דכילי עלמא פרבי עקיבא, דאמר: סרים חמה - לא חולץ ולא מיביב; מאי לאו בהא קמיפלגי, דמאן דאמר חולץ וחולצין לאשתו ומיבמים את אשתו - לא אמרין הואיל ואישתני אישתני, ומאן דאמר חולצת ולא מתייבמת - אמרין הואיל ואישתני אישתני - לא, דכילי עלמא אמרין הואיל ואישתני אישתני, הא - רבי אלעזר, והא - רבי עקיבא. ומאן תנא אליבא דרבי עקיבא אלימא רבי יהודה - הא ודאי סרים משוי ליה! דתנן, רבי יהודה אומר: טומטום שנקרע ונמצא זכר - תרי זה לא יחליץ, מפני שהוא סרים! אלא רבי יוסי ברבי יהודה היא, דתנאי, רבי יוסי ורבי יהודה אומר: טומטום לא חולץ - שמיא קרע ונמצא סרים חמה. אטו כל דמיקרע זכר מושחפח, נקבה לא מושחפח - שמיא קאמר, שמיא יקרע ונמצא נקבה, אי נמי, זכר נמי - שמיא נמצא סרים חמה. מאי בינייהו אמר רבא: לפסול

ורבי שמעון סבר: לא אמרין הכי, אלא דאי נקבה הוא, והא דאמר רב חסדא: טומטום דברי הכל ספק הוא - הא אתא לאשמעונין, דלא תימא לרבנן בתראי טומטום נמי בריה הוא, ולא תהא קדושת בכור דלה על שום טומטום, ומיהו, סבירא ליה לרב חסדא, איבא תנא דאפילו ספק לית ליה, דאי מטיל מים במקום זכרות - זכר, ואם במקום נקבות - ודכילי עלמא אית להו דרב חסדא, דקדושה חלה על טומטום. וכי האי דהורה רבי אלעאי - כלומר רבי שמעון בן יהודה כי חך הורא סבירא ליה, חולין - ולגבי בכור קאמר דלא קדיש, דודאי נקבה הוא, והא רבי אלעאי אמורא הוא, ולאו היינו האי דבריימא דאריי לעיל משום רבי ישמעאל. תתי בה רבי יוחנן - בך הורא דרבי אלעאי. לא לתנא קמא ולא לרבי ישמעאל - דמתניתין, דאמר: טומטום אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה, משום דספיקא הוא. ורבי ישמעאל לא פליגי אלא באגדורגיוס דנעשה נקבות שלו חריץ. לא סבירא ליה - לרבי יוחנן דרב חסדא, אלא רבנן בתראי אטומטום נמי אמרי בריהו הוא. אי לא סבירא ליה - אמאי קא מתמה הא רבי אלעאי הוא דאמר ברבנן בתראי שביק תרי - תנא קמא ורבי ישמעאל, ועביד כח - רבנן בתראי. הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד - וליכא למיבדקניהו בחטול מים, אבל בבהמה אין בה שום ספק לדברי הכל, והאי דקאמר תנא קמא דמתניתין אינו נשחט - במטיל מים במקום זכרות קאמר, דודאי קדוש, הילכך אינו נשחט במדינה. ובמקדש נמי לא חוי לחקרה - דנראה כבעל מום, לפי שאין לו זכרות, דהא ממעטין ליה מהקדשה בכמה דוכתי "הוכר" - ולא טומטום. ורבי ישמעאל באגדורגיוס קאי. ורבנן בתראי באגדורגיוס קיימי. אבל טומטום - כולי עלמא מודו דמטיל מים במקום זכרות - זכר, במקום נקבות - נקבה, ורבי אלעאי אליבא דרבנן דהורה כרבי מאיר - בתמיה, כלומר, מי חישינן ליחידא אפילו תימא רבנן - נמי פרכין הכי, דההואיל ואישתני לעצן טומטום - אישתני דנהפכה זכרותו לנקבותו. ומשני אית דאמר אישתני - כלומר, איבא למאן דאמר: אמרין הואיל ואישתני אישתני בבהמה. דהיינו תנא קמא, דפליגי לעיל עליה דרבי שמעון בן יהודה דלא חיש שמיא נהפכה. ורבי אלעזר כרבי שמעון סבירא ליה. לימא - אי אמרין הואיל ואישתני, או לא אמרין, תנאי היא. שקדש קדושיו

קדושין - לחומר, וצריכה גט שמיא זכר הוא. נתקדש - קדושיו קדושין, וזה שקדשו אסור בקרובותיו של טומטום, כגון באמו ובאחות, דשמא נקבה הוא. וחולין - לחומר, שאם אין שם אחר אלא הוא, בעיא יבמתו חליצה. אבל יש שם אחר - לא חליץ טומטום, דהא האי תנא בנקבה נמי מספקא ליה. וחולצין לאשתו - חומר, שמיא זכר הוא. ומיבמים את אשתו - ממה נפשך, אי זכר הוא - שפיר מייבם אחיו, ואם נקבה הוא - אשה בעלמא הוא דנסב האי אחיו של טומטום. אבל טומטום לא מייבם, דאנין בו לידה, ולא קרינא ביה "לוקים לאחיו שם". מאי לאו דכילי עלמא כרבי עקיבא - דאמר ביבמת פרק "הערל" (עטב): סרים חמה לא חולץ ולא מייבם, ואשתו לא חולצת ולא מתייבמת, שלא היתה לו שעת הכושר. ובהא פליגי - דמאן דאמר מייבמין לאשתו ממה נפשך, סבר: אי זכר הוא - שפיר מייבם, וזכר הוא - שמיא זכר הוא, ואשתו לא חולצת ולא מתייבמת. ומאן דאמר סבירא דכיון דזכר הוא - קדושיו קדושין, וכיון דסרים חמה הוא - אין אשתו זקוקה ליבם, היא כאשת אח שיש לה בנים, והמייבמה פוגע באיסור אשת אח. ומיהו חליצה בעיא, דלא פשיטא לן שהוא סרים, דשמא לאו סרים הוא. הילכך בעיא חליצה. לא דכילי עלמא אמרי שמיא אישתני - ומספקין ליה בסרים חמה, והא דאמרין מתייבמת - רבי אלעזר היא, דאמר בפרק "הערל" (יבמות פא), אשת סרים חמה מתייבמת, שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים. הילכך ממה נפשך שרי ליהבומה. ומאן דאמר לא מתייבמת - כרבי עקיבא. ומאן האי תנא דאית ליה כרבי עקיבא - דאמר: חולצת ולא מתייבמת. סרים ודאי משוי ליה - כרבי יוחנן, ושמיא אינו חליצה לא תיבעי, דהא רבי עקיבא באשת סרים חמה לא בעי חליצה. אלא רבי יוסי כרבי יהודה - דשמא קאמר. הילכך חליצה בעיא - דשמא זכר הוא, ושמיא אינו סרים. ולא מתייבמת - דשמא זכר הוא, וסרים הוא, ואינה זקוקה ליבם, ונמצא פוגע באשת אח שיש לה בנים. שמיא יקרע כ"ו - ובמקום אחין קאמר דלא יחליץ (וליהוש) שמיא סרים חמה הוא. אבל אין שם אחר - יחליץ. ולא מיפטרטא יבמתו בולא כלום, דשמא לאו סרים הוא. הילכך אשתו נמי בעיא חליצה - שמיא לאו סרים הוא, ולא מתייבמת - דשמא סרים הוא. אטו כל דמיקרע זכר מושחפח - דלא מספקא ליה אלא בסרים חמה, ובנקבה לא מספקא ליה מאי בינייהו - בין רבי יהודה לרבי יוסי בטומטום שמת אחיו הא תרווייהו לא יחליץ קאמרין

משיבה הגמרא: רבי יוחנן לא כבירא ליה דרב חסדא - רבי
 יוחנן אינו סובר כרב חסדא שטומטום לדברי הכל ספק זכר ספק
 נקבה, אלא דעתו שחכמים בסוף המשנה נחלקו גם בטומטום
 וסברו שהוא כבירה, ולא חל עליו קדושת בכורה, ולכן הקשה
 על רבי אלעזר רק מדברי תנא קמא ורבי ישמעאל במשנה, ולא
 מדברי חכמים שבסוף המשנה.
 מקשה הגמרא על תירוצו זה: אי לא כבירא ליה - אם אכן רבי
 יוחנן אינו סובר כרב חסדא, אלא דעתו שחכמים בסוף המשנה
 נחלקו גם בטומטום, אם כן מזה הקשה רבי יוחנן כלל על רבי
 אלעזר שפסק שטומטום אינו קדוש בבכורה, ליתא הוא דאמר
 כרבנן ברתא - הרי אפשר לומר שרבי אלעזר סובר כדעת
 חכמים בסוף המשנה שאמרו גם על טומטום שהוא כבירה, ולכן
 אינו קדוש בבכורה.
 מתרצת הגמרא: אכן ידע רבי יוחנן שאפשר להעמיד את דינו
 של רבי אלעזר כחכמים שבסוף המשנה, והכי נמי קאמר - וגם
 על כך היתה כוונת רבי יוחנן להקשות, מאן שביק תרי ועביר
 כחד - איך עזב רבי אלעזר דעת שני תנאים, תנא קמא ורבי
 ישמעאל שסברו שטומטום הוא ספק זכר, ופסק כדעת תנא אחד,
 כחכמים בסוף המשנה שסברו שטומטום הוא בריה.
 הגמרא מיישבת את פסקו של רבי אלעזר: ורבין אלעזר שפסק
 שטומטום אינו קדוש בבכורה, כמאן סבירא - כדעת מי הוא
 סובר. כי הא - כמון דאמר ריש לקיש, לא אמרו חכמים
 שטומטום נחשב כספק זכר ספק נקבה אלא כמאן, הואיל
 וזכרותו ונקבותו במקום אחד, ואי אפשר לבדוק מהו על ידי
 הטלת מימיו, אבל טומטום כההה אין בו ספק, כיון שמקום
 זכרותו רחוק ממקום נקבותו, וניתן לקבוע את מינו על ידי הטלת
 מימיו, אם מטיל מים במקום זכרותו הוא ודאי זכר, ואם מטיל
 מים במקום נקבותו הרי זה נקבה. ונמצא לשיטתו, שתנא קמא
 שאמר במשנתו שטומטום אינו נשחט במדינה היינו במטיל מים
 במקום זכרותו, שהוא ודאי זכר וקדוש בקדושת בכורה, ואינו
 נשחט גם במקדש משום שנראה כבעל מום ונתמעט מהקדשה,
 ורבי ישמעאל וחכמים דווקא על אנדרוגינוס אמרו שהוא ספק,
 ולא על טומטום. ובכך מתיישב, שמה שאמר רבי אלעזר שאינו
 קדוש בבכורה, היינו על טומטום כזה שמטיל מים במקום נקבותו,
 שהוא נחשב נקבה, וסבר כדעת כל התנאים שבמשנתו.
 מוסיפה הגמרא לברר את סברתו של רבי אלעזר: מתקין לה
 רב אושעיא - הקשה רבי אושעיא על רבי אלעזר, למה טומטום
 שמטיל מים במקום נקבותו נחשב כנקבה ואינו קדוש בבכורה,
 וליחוש שפא נהפכה זכרותו לנקבותו - והרי יש לחשוש שגם
 הוא זכר, אלא שנכפל גידו מבפנים, ולכן הוא מטיל מימיו
 במקום נקבותו של נקבה.
 דוחה הגמרא את הקושיא: אמר ליה - השיב אביי לרבי
 אושעיא, בתמיה, כמאן - כדעת מי אתה מזהה שיש לחשוש
 שגם נכפל גידו לפנים, כרבי מאיר דחייש למיעוטא - כשיטת
 רבי מאיר שהוא התנא היחיד הסובר שיש לחשוש למיעוט, והרי
 רבי אלעזר פסק כחכמים הסוברים שאין חוששים למיעוט, ולכן
 אין לחשוש כאן שגם זכרים התהפכו ונעשו נקבות.
 מבארת הגמרא את הקושיא על רבי אלעזר: אפי' פר אבין ורב
 חנניא פר אבין דאמר תריןיהו - ביארו שניהם שאכן קשה
 קושיית רב אושעיא על רבי אלעזר, שכן אפילו תימא רבנן -
 אפילו אם יסבור רבי אלעזר כחכמים שבכל מקום הולכים אחר
 הרוב ואין חוששים למיעוט, כאן עדיין יש לחשוש, כי הואיל

כן יהודה למימר, טומטום בריה הוא, ולא קדוש בקדושת
 בכורה. ונמצא שנידון זה בגדר טומטום אם הוא בריה או ספק
 זכר ספק נקבה, תלוי במחלוקת רבי שמעון וחכמים, ואם כן יש
 לנו לומר שרבי שמעון סבר כחכמים שבסוף משנתו, ובין על
 טומטום ובין על אנדרוגינוס אמרו חכמים אלו שהוא כבירה,
 ודלא כרב חסדא שפירש שלדעת כולם טומטום אינו בריה.
 דוחה הגמרא: לא - נידון זה אם טומטום הוא ספק אינו תלוי
 במחלוקת רבי שמעון וחכמים, שכן יש לפרש דבולי עלמא,
 טומטום בריה לא מספקא - לדעת כולם אין לצדד ולומר
 שטומטום הוא בריה, אלא בזכר ונקבה הוא דמספקא - צדדי
 מחלוקתם אם טומטום הוא זכר או נקבה, והיינו שבאופן שמטיל
 מים במקום זכרותו, דבולי עלמא לא פליגי - רבי שמעון
 וחכמים לא נחלקו ודאי זכר הוא, וחלה עליו קדושת בכורה,
 כי פליגי - במה נחלקו, במטיל מים במקום נקבותו, מר סבר
 - חכמים החולקים על רבי ישמעאל רק באנדרוגינוס, ובטומטום
 מודים שחלה עליו קדושה מספק, סברו שטומטום זה אינו ודאי
 נקבה, דחיישין שפא נהפכה זכרותו לנקבותו - חוששים
 שגם הוא זכר אלא שנכפל גידו מבפנים, ולכן מטיל מים במקום
 נקבותו של נקבה, והרי הוא קדוש מספק, ומר סבר - ואילו רבי
 שמעון בן יהודה שאמר בשם רבי שמעון שהכתוב מיעט טומטום
 שאינו קדוש בבכורה סבר, לא חיישין בטומטום זה שגם הוא
 זכר, אלא כיון שמטיל מים במקום נקבותו ודאי נקבה הוא, ולכן
 מיעטו הכתוב. ולפי זה מתיישב שזוהו שבא רב חסדא לומר,
 שבטומטום אין מי שסובר שהוא בריה ולא חלה עליו קדושה
 כלל אפילו במטיל מים ממקום זכרותו, אלא חכמים שבסוף
 המשנה מודים שהוא ספק זכר ספק נקבה. ומכל מקום אף רב
 חסדא מודה שיש תנא ורבי שמעון הסובר שטומטום אינו ספק,
 אלא לפי הטלת מימיו הוא ודאי או זכר או נקבה.
 הגמרא מביאה שמצינו מקור לסברא זו של רבי שמעון בן יהודה,
 שטומטום המטיל מים במקום נקבותו דינו כנקבה ודאית: רבי
 שמעון בן יהודה סובר כי הא - כמון דהורה רבי אלעזר
 בבהמה, שאם ילדה ולד ראשון טומטום שמטיל מים במקום
 נקבותו, הרי זה חולין, ואין עליו קדושת בכורה, משום שבאופן
 זה נחשב נקבה ודאית.
 רבי יוחנן תמה על פסק זה: תתי בה רבי יוחנן, איך פסק רבי
 אלעזר שטומטום ודאי נקבה כדעת רבי שמעון, מאן דלא חש
 לתנא קמא ולרבי ישמעאל - וכי מי אינו חושש לא לדברי תנא
 קמא במשנה שאמר שאין שוחטים טומטום במדינה, שגם זכר
 הוא, ולא לדברי רבי ישמעאל שאמר במשנה שאנדרוגינוס הוא
 בעל מום ולא חלה עליו קדושה, ומשמע שלא נחלק בטומטום,
 וסבר שהוא ספק זכר וחלה עליו קדושה מספק. הרי שלדעת
 כולם טומטום אינו ודאי נקבה.
 שואלת הגמרא על רבי יוחנן: למה הקשה על רבי אלעזר רק
 מדברי תנא קמא ורבי ישמעאל, ולימא רבי יוחנן נמי, מאן
 דלא חש לרבנן ברתא - שיקשה גם איך לא חשש רבי אלעזר
 לדעת חכמים בסוף המשנה שאנדרוגינוס אינו בכור אלא נגז
 ונעבד, דהרי עליהם אמר רב חסדא לעיל (מא), מחלוקת תנא
 קמא ורבי ישמעאל עם חכמים שבסוף המשנה היא רק
 באנדרוגינוס, אבל בטומטום דברי הכל ספקא - הוא ספק
 זכר ספק נקבה. ונמצא שאף חכמים שבסוף המשנה סברו
 שטומטום ספק, ומדוע לא הקשה רבי יוחנן גם מהם על רבי
 אלעזר שפסק שטומטום הוא ודאי נקבה.

49 **לְאִוֶּזֶן**, אבל אם יש לו שורה של שער סביב ראשו, הרי זה
50 **כָּשֶׁר**.

גמרא

51 שנינו במשנה שכל המומים שנאמרו בבכור בהמה פוסלים
52 באדם. מקשה הגמרא: **אָמַרְא** - מדוע המשנה אומרת שכל
53 המומים המוזכרים בפרק הקודם הפוסלים בבמה פוסלים גם
54 בבחן, ו**הָאִיכָא יִבְלָת דְּלֵא כְּתִיב בְּאִוְרִיתָא בְּאָדָם** - והרי
55 בבמה פוסל גם מום של יבלת שנאמר בה (ויקרא כב כב) 'או יבִלֶת',
56 ומום זה הוא רק בבמה ואינו כתוב בתורה בין המומים הפוסלים
57 בבחנים. וְתוֹ - ועוד קשה, שנינו לעיל (לה) בין מומי בהמה דָּק
58 ו**תַּבְּלִיל**, והרי הם אינם מומים הפוסלים בבמה, דְּלֵא כְּתִיבִי
59 **בְּבַהֲמָה** - שהרי לא נאמרו בתורה בין מומי בהמה, ואף שנינו
60 לעיל מומים נוספים שאינם מוזכרים בתורה, יש לומר שנכללים
61 במה שנאמר 'כל מום רע', אולם דק ותבולל שהתורה כתבתם
62 רק לגבי כהנים ולא במומי בהמה, יש לשמוע מכך שאינם
63 פוסלים בבמה. מתרצת הגמרא: **מִיִּלָּף לְיָפִי מִתְּהַרְי -** לומדים
64 דיני מומי אדם ובהמה מזה לזה, וכל מום האמור באדם פוסל גם
65 בבמה, וכן מום האמור בבמה פוסל באדם, ולכן אמרו
66 במשנתנו שכל מומי בהמה פוסלים בבחן, ואפילו יבלת שלא
67 הוזכרה בתורה במומי כהן, ומשום כך שנינו גם לעיל מומים
68 שהוזכרו רק לגבי אדם, כגון דק ותבולל, שכן למדים מכך
69 שפוסלים גם בבמה. **ומביאה הגמרא ברייתא שלומדים דיני מומי אדם ובהמה מזה**
70 **לזה: דְּתִנְיָא בברייתא, בפרשת מומים האמורה בְּאָדָם, לֵא**
71 **נֶאֱמַר בִּזְ מוֹם יִבְלָת, אלא נאמר רק בבמה, ובמומים האמורים**
72 **בְּבַהֲמָה לֵא נֶאֱמַר מוֹמֵי דְּק ותבולל, אלא רק באדם, מִנֵּין לִיתֵן**
73 **אֶת הָאֱמוּרָה שֶׁל זֶה פֶּה וְאֶת הָאֱמוּרָה שֶׁל זֶה פֶּה, תִּלְמֹד לִזְמַר,**
74 **נאמר (ויקרא כא כ) 'נֶרֶב' במומי אדם, ונאמר (שם כב כב) 'נֶרֶב' במומי**
75 **בהמה, וכן נאמר (שם כא כ) 'לִפְת' באדם, ונאמר (שם כב כב) 'לִפְת'**
76 **בבהמה, ונאמרו בשניהם לְזוּזָה שְׁוֹה, ללמד שכל מום שפוסל**
77 **באדם פוסל גם בבמה, וכן מום הפוסל בבמה פוסל גם באדם.**
78 **מוסיפה הגמרא: מִפְּנֵי -** הפסוקים הללו שנדרשו מהם גזירה
79 שוה זו הם פנויים ואינם נצרכים לגופם אלא נכתבו במיוחד
80 לדרשה זו. ובהכרח הוא כך, דִּיאֵי לֵא מִפְּנֵי - כי אם אינם מופנים
81 ולא נכתבו במיוחד לדרשה זו, לא היה אפשר ללמוד בגזירה
82 שוה דיני מומי אדם מדיני מומי בהמה ולהיפך, שהרי **אִיכָא**
83 **לְמִיפְרָה -** יש לפרוך כך, **אָדָם מְבַהֵמָה לֵא יִלִּיף -** אין ללמוד
84 מומי אדם ממומי בהמה, שֶׁכֵּן בהמה **הִיא עֲצָמָה קְרִיבָה לְגַבִּי**
85 **מִזִּבְתָּה, ואפשר שמשום כך דווקא בה החמירה תורה לפסול כל**
86 **מום, אבל בבחן נאמר שאין המומים הללו פוסלים. וכן להיפך,**
87 **בְּהֵמָה מֵאָדָם לֵא יִלְפָא -** אין ללמוד מומי בהמה ממומי אדם,
88 שֶׁכֵּן אדם **נִתְרַבָּה להתחייב בְּמִצְוֹת, ואפשר שדווקא לגביו**
89 **נאמרו דיני המומים שכל מום פוסל בו, מה שאין כן בבמה**
90 **שאינה חייבת במצוות, לא יהיה פסול בה כל מום. אלא בהכרח**
91 **שהפסוקים מופנים לצורך הגזירה שוה, ולכן אי אפשר לפרוך,**
92 **שאין משיבין על גזירה שוה כאשר הפסוקים פנויים ונכתבו לשם**
93 **כך.**
94 **מבארת הגמרא: לֵאמִי -** באמת **אֲפִנְיָ מִפְּנֵי -** הפסוקים הללו
95 **אכן פנויים, שהרי לְכַתּוּב רְחֻמָּא לִפְתָּה, וְלֵא בְּעִי -** ולא
96 **צריכה לכתוב 'נֶרֶב', וְאֵנָּה אֲמִינָא -** ואנו נאמר ונלמד גרם בקל

1 **לְפָסוּל בְּמָקוֹם אַחִים וְלִחְלוּץ שְׁלֵא בְּמָקוֹם אַחִים אִיכָא**
2 **בְּיָנֵיהוּ -** יש חילוק ביניהם בשני דינים, א. באופן שיש חוץ
3 מהטומטום עוד אחים לבעל שמת, והלך הטומטום וחלץ
4 לאשתו, שלרבי יהודה שטומטום כודאי סריס, נמצא שחליצתו
5 לא עשתה כלום, ולא פסל את היבמה מן האחים, ואם רצה אחד
6 מהאחים לייבמה יכול. ולרבי יוסי ברבי יהודה שטומטום ספק
7 סריס, נמצא שחליצתו פוסלתה על האחים, כי יש לחשוש שמא
8 אינו סריס וחליצתו חליצה, ושוב אין אח אחר יכול לייבמה. ב.
9 באופן שאין אחים למת אלא הטומטום בלבד, לרבי יהודה אשת
10 המת פטורה בלא חליצה, כי טומטוס נחשב סריס ודאי, וכאילו
11 אין למת אחים, ולרבי יוסי צריכה חליצה מספק, שמא הטומטום
12 אינו סריס.

הדרן עלך על אלו מומין

פרק שביעי - מומין אלו

13 בפרק הקודם נתבארו המומים הפוסלים בבכור להקדשה. פרק זה
14 עוסק בדיני מומי אדם, שכהן שיש בו ממומים אלו אינו יכול
15 לעבוד בבית המקדש. שלשה מיני מומים הם: א. מומים שהם
16 פוסלים את הכהן מלעבוד במקדש, וגם פוסלים את הבהמה
17 שלא יקריבה למזבח. ב. מומים הפוסלים באדם בלבד מלעבוד.
18 ג. מומים שאינם פוסלים, אבל מפני מראית העין אמרו חכמים
19 שכל כהן שיש בו אחד מהן לא יעבוד.
20 נאמר בתורה לגבי כהן בעל מום (ויקרא כא טז-כא), וַיִּדְבֹּר ה' אֶל
21 מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ לְדֹרֹתֶם אֲשֶׁר
22 יִהְיֶה בוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהִיו. כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בוֹ
23 מוֹם לֹא יִקְרַב אִישׁ עֹזֵר אוֹ פֶּסֶח אוֹ תֹרֵם אוֹ שְׂרוּעַ. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
24 יִהְיֶה בוֹ שִׁבְר רִגְל אוֹ שִׁבְר יָד. אוֹ גִבֵּן אוֹ דָק אוֹ תִבְלָל בְּעֵינָיו אוֹ
25 גֶּרֶב אוֹ יִלְפַת אוֹ מִרוֹחַ אֲשָׁף. כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בוֹ מוֹם מִזֶּרַע אֶהֱרֹן
26 הַכֹּהֵן לֹא יֵגֵשׁ לְהִקְרִיב אֶת אֲשֵׁי ה' מוֹם בוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיו לֹא
27 יֵגֵשׁ לְהִקְרִיב. בפרק זה יתבארו מומים אלו, והנוספים עליהן.

משנה

31 המשנה מפרטת את המומים שפוסלים כהן לעבודה במקדש:
32 **מומין אלו** שהוזכרו בפרק הקודם לגבי פסול בכור בהמה
33 טהורה, כִּין אלו **הַקְּבוּעִין** שאינם מתרפאים, כִּין אלו **שְׁעוּבָרִים**
34 ועתידים להתרפא, **פּוֹסְלִין בְּאָדָם -** בבחן, שכל זמן שהם
35 נמצאים בגופו הוא פסול לעבודה במקדש.
36 **וְיִתֵּר עֲלֵיהֶן -** ובאדם יש חסרונות נוספים על מומים אלו
37 שהוזכרו בבמה, ואלו פוסלים רק באדם ולא בבמה, והם,
38 **הַכִּילּוֹן -** מי שראשו עשוי ככילון, דהיינו ככיסויי חבית, שהוא צר
39 למעלה ורחב למטה, ו**הַלְפָּתָן -** שראשו דומה לראש לפת,
40 שהיא רחבה למעלה והולכת ומתחדדת למטה, ו**הַמִּקְבֵּן -**
41 שראשו דומה למקבת, דהיינו פטיש, וצורתו, מצחו בולט לפניו,
42 וכן ערפו בולט לאחוריו, והרי הוא כמקבת שיש בה מוט לאחזיה,
43 וראשה בולט משני צידי, ו**נִשְׂרָאשׁ שְׁקוּם -** שראשו בולט הרבה
44 מלפניו, ו**סְקִיפָתָה -** שאין ראשו בולט לאחוריו כלל.
45 **וְכַעֲלֵי חֲמֹרוֹת -** שיש להם בליטה בגב, ואין בה עצם, רַבִּי יְהוֹדָה
46 **מְבַשֵּׁיר, וְחֲכָמִים פּוֹסְלִין.**
47 כהן חָקֵרֶת, פָּסוּל לעבודה. אִיזְהוּ קָרַח, כָּל שֶׁאֵין לוֹ לַכַּל
48 הפחות שִׁטָּה - שורה שֶׁל שִׁעָר מִקְפָּת מאחורי הראש מֵאוֹזֵן

לפסול במקום אחין — אם יש עמו אחים הגונים והלך הוא וחלץ לה. לרבי יהודה לאו כלום עבד, ולא פסלה מן האחין, רצה אחד מן האחין לייבם מייבם. ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק — פסלה מן האחין, דשנא חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה, דכיון דלא בנה — שוב לא יבנה, אלא חוזרין וחולצין לה. ולחלוץ שלא במקום אחין — אם אין אחין אלא טומטום. לרבי יהודה מיפטרטא בולא כלום, דהא ודאי סריס הוא, ובכיתיה דמי, ולרבי יוסי בעיא חליצה, שנא לאו סריס הוא, והאי דקאמר לא יחלוץ — במקום אחין קאמר.

הדרן עלך על אלו מומין

הא איבא יבלת — הכי נמי דזי מצי למיפרך מחורין, דלא כתיב באדם, ושיך באדם (חוטין) וחרין) ובמקום עצם כמו בבמה. וכן נתקן וכוונת לא כתיבי באדם, וגבן לא כתיב בבמה, ואף על גב דשיך (בבהמה), למאן דמרשף לקמן שדורשו עקמה ולא מוקי לה בגביעי עיניו. ואם תאמר: אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת, דתנן לעיל (מא.) גבי בהמה דרי זה נמוס, ואין וזהו אלא מ"מירוח אשך" דקאמר תנא קמא לקמן בפירקין: אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת — וזה "מירוח אשך" האמור בתורה, וילפינן בהמה מאדם בגורה שזה דבסמוך — תינח לתנא קמא, אלא לרבי שמעאל ורבי עקיבא דאמרי: קסא אשך" מביעי ליה, מנא להו? דאיתנהו גופיהו חשבי ליה מומא בפירקין דלעיל? ואי נפקא לן ממומין שבגלוי ואינן חוזרין, אם כן לתנא קמא למא לי קרא להכי? ואיתנהו נמי הוה מוקמי קרא להכי, אי לא משום ד"חוסר אשך" מביעי ליה. דאין לחלק בין אדם לבמה משום דבהמה יש לה שני כיסין וחשיב מום טפי, דהא אפילו אין לו ביצים כלל (למעט) מביעי ליה למעט "מירוח אשך" ושמן יש לומר: בכי האי גוונא שיך לומר דנשנה בשביל דבר שנתחדש בה, כדריבן שמעאל דבסמוך. וינחא אם נשתא, אפילו יש מומין שנכתבו, אף על גב דהוה נפקי ממוס שבגלוי ואינו חוזר.

גרב דכתב רחמנא למא לי למעט — תימא:

הא איצטריך לכאמרי רבא בפירקין

דלעיל (מא.) ולדחי כתב רחמנא גרב —

למימר דחרין במקום בשר לא הוי מומא! ומיהו,

תרי גרב ותרין ילפת כתיבי, חד באדם וחד

בבהמה, ואיתיהו רבא אפוניי. אבל על כרחך לא

הוי מומאן אלא מצד אחד, ואיכא למאן דאמר

בבא קמא (כהב.) דמשיבין ועוד, דמודנט

בברייתא: תלמוד לומר "גרב גרב" "ילפת ילפת",

למא לי למעבד גזירה שוה בתריווייהו משמע

דנטק הכי משום דבכל הני תרי דוכתי כתיב

גרב בהדי ילפת לאפניו ויש להמר: דמשום

דרשא דרבא דלעיל לא מפיק חומא מחאב,

כיון דלפי דרשא לא מיתוקמא גרב לגופיה,

אלא ללמד (חרום) וחרין) במקום בשר. **גבן**

וחרום דלא איתנהו בבמה — היינו לתנא קמא

דלקמן בפירקין, דמוקי "גבן" בגביעי עינים. אבל

לרבי חנינא בן אנטיגוס, דאמר: שיש לו שני

גבין ושני שדראות — שיך שפיר בבמה. ולדחי

לא קאמר נמי מרוח אשך, דליתיה לרבי חנינא

בן אנטיגוס דכר: כל שמריא חשוכים. דלא

איירי אליביה.

למה לי דכתב רחמנא מום באדם מום

בבכור מום בקדשים צריכי בו' —

תימא: למאי דקאמר צריכי, דמשמע דלא

ילפינן מהדרי — מנלן באדם ובקדשים כל מום

שבגלוי ואינו חוזר? דגבי בכור הוא דדרשין

ליה לעיל בפרק "על אלו מומין" (לזא.) מכלל

ופרט. וכן מומין דגבי אדם ובקדשים דלא

כתיבי בבכור, דאיכא דלא נפקי מ"כ מום

רע', כגון דק תכלול כדפירש בקונטרס בריש

פירקין ויש לומר: הואיל דגלי גלי.

אמר

- מהי תיתי לא לכתב רחמנא בבכור ותימי מהנד - מה להנד שכן קדושתן מרובה ונחגין

בפשטותן; בקדשים ותימי מהנד - מה להנד שכן קדושתן מאלוהין; באדם ותימי מהנד - מה

להנד שכן הן עצמן קריבין לגבי מופת, צריכי. "יתר עליהן באדם". מנא הני מילי אמר רבי

יוחנן, דאמר קרא: "כל איש אשר בו מום מנער אהרן" - איש ששונה פורעו של אהרן.

אמר רבא לא שנו בו — יש גיטא אחרת בספרים לבד גירסת הקונטרס. **בבבמה** אסור באכילה — פירש בקונטרס: דלא מהני ליה שחיטה מטעם נפל. משמע דאיירי בשיצא לאור העולם. ואי אפשר לומר כן, דבפרק "המפלת" (גדה כד, ב) מוקי לה בבנמצא במעי אמו, דלא מישיריה לרב בשחיטת אמו, ושמואל פליג עליה התם ושרי ליה בשחיטת אמו. אבל ביצא לאור — אסור אפילו לשמואל. ופרקי רב שימי התם ממתניתין דהבא.

ופירש שם בקונטרס: אתרייהו פריך, לרב ושמואל, דרך רבי תינא בן אנטיגוס גבי מומי בהמה מתניא, ומפסל ליה לגבה — מכלל דלהרית שרי. והקשה עליו רבינו תם, דבהדא תני ליה הבא גבי מומי מומי אלא לרב דוקא פריך, דאמר: באשה אינו ולד, (אלמא) דלא חיי, ומדפסל ליה הבא לעבודה — מכלל דחיי. וכן משמע דלרב דוקא פריך. **סבי** שמש — מפרש בגמרא: שני שמש, בדפירש בקונטרס: ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שהחמה זורחת שם, ו"סבי" הוא לשון חסוכי שמש, שנמצא במנו אור השמש. **ושנשורו** ממנו ריש עיניו — משמע שקורא "ריס" לשערות שרגלים להיות נשרין מרוב דמעה, כי הווא דרב נמליאל בח"לק" (סנהדרין קד, ב) גבי "בבה תבכה", וימנין דקרי "ריס" — עור המקוף את העין, כי הווא דפרקי דלעיל (לח, א) ריש שנקב ושנסדק, ומפרש: תורא ברא דענייה. מחיר

מאי איכא בין מומא לשאינו שוה בורעו של אהרן - איכא משום אחולי עבודה, מומא - מחיל עבודה, דכתיב: "מום בו ולא יחלל", שאינו שוה בורעו של אהרן - לא מחיל עבודה. **מאי איכא בין שאינו שוה בורעו של אהרן ומשום מראית העין** - איכא ביניהו עשה. "פילון" - דדמי רישיה לאכלא. "לפתא" - דדמי רישיה לגרגלדא דליפתא. תנא: וצוארו עומד באמצע ראשו. "מקבן" - דדמי רישיה למקבן. "ישראלש שקוט" - מלפניו. "וסקיפת" - מאחוריו, דאמרי אינשי שקיל פסא. תנא: וצוארו שקוט ושמוט. שקוט - דחבא מחבא, שמוט - דאריך ושמוט. "ובעלי חמרות רבי יהודה" כו', דאית ביה עצם - פולי עלמא לא פלגי דפסלא, כי פלגי דלית ביה עצם, מר סבר: הא אינו שוה בורעו של אהרן, ומר סבר: קרקורא דבישרא בעלמא הוא. "הפרה פסול". **אמר רבא**: לא שנו אלא שאין לו לאחרי

מאי איכא — בין כהן הנפסל במום גמור, לכהן הנפסל משום שאין שוה בורעו של אהרן, דהיינו כילוק וליפתן וכל הנך. **משום מראית העין** — כגון הנך דקחשיב במתניתין משום מראית העין, שנמוסין לראות, כגון שנשור ריסי עיניו ושנטלו שיניו. **עשה** — מי שאינו שוה בורעו של אהרן עובר ב"עשה" אם עבר, דהכי משמע: השהו בורע אהרן הוי כהן ויעבור, שאינו שוה לא יעבור, ולא הבא מכלל עשה — עשה. **לאכלא** — לבסוף של חבית (מלמעלה), שחך מלמעלה ורחב מלמטה. וחבירו בסנהדרין בפרק "זה בורר לו אחד" (כח, ב) "כי אכלא לדנא". לגרילדא **דליפתא** — לראש הלפת, שראשו רחב והולכת וכלה למטה. **באמצע הראש** — שראשו בולט לאחוריו כלפניו. **למקבא** — לקרדום, שערפו עגול וקצר ברוחב. **שקוט מלפניו** — שראשו משופע מלפניו באלכסון, כעין כלי של נגר שחרר בשגור. **מאחוריו** — שגובה ראשו קצר מאחוריו. שקיל פסא — שראשו כמי שנטיל חסר חתיכה. **דחביא מיחבא** — שראשו מוטל בין כתפיו, ודומה כמי שראשו שמוט אשלישיו. **קרקורא** — חתיכה. **לא שנו אלא שאין לו** — שיטה של שער מקפת מאזן לאון לאחוריו, ויש לו לפניו. **אבל יש לו לאחוריו ולפניו בשני ובכל שני** — שיש לו לאחוריו ואין לו לפניו — דטפי הוי נוי בישש לו לאחוריו ולא לפניו, יותר מכבישש לו סביב כל הראש ובאמצע הוי קרד. **ואיכא דמתני לה אסיפא** — דמתניתין: לא שנו דיש לו כשר אלא שיש לו לאחוריו שיטה מקפת מאזן לאון, ולא לפניו. אבל יש לו נמי לפניו — פסול, וכל שכן שאין לו כלל. **ובלגנין** — שניניהם זבות וחולות מיס. נפסין **תנינא** — במתניתין: הקפח והנפסין וחרש. **ובלגנים איצטריבא** ליה — דלא תנן. ומהו דתימא — כלומר, והנך נמי איצטריבא, דמהו דתימא: הא דפסיל להו במתניתין — משום מראית העין פסיל להו, ולא עברו ב"עשה" אי פלחי. להכי אשמיעין רבי יוחנן דמשום שאינו שוה בורעו של אהרן. **ריסי עיניו** — שערו שבבבת העין. והוא הדין לבולחו — במעלי חסרות ואליך. דסלקא איתר אמינא: הא דאפיקנא ממי שאינו שוה בורעו של אהרן לעיל — לא קאי אלא אכילוק וליפתן ומקבן והנך דבבא קמיתא. והא כל חיבא דאיכא אחריית משום מראית העין הדר תני ליה דקתני **סיפא** ושניטלו שנינו בו' — ומהדאי דיענא דרישא דתנא מראית העין, לא קאי אלא אנשור ריסי עיניו. דאי אבולחו קאי — למח ליה למיהדר ומיתנא **אלא** — הא דאית רבי יוחנן. **לאפוקי מהאי תנא אהרן** — דלא פסיל להו אלא משום מראית העין. וקא משמע לן רבי יוחנן דלהלכת במתניתין, דפסלא להו משום דאין שוין בורעו של אהרן. **כהנים** — וערכו בני אהרן **כהנים** (וקרא א). **לרבות את**

ויש לו לפניו, אבל יש לו לאחרי — פשר, וכל שכן שיש לו לאחרי ואין לו לפניו. ואיכא דמתני אסיפא: ואם יש לו — הרי זה פשר. **אמר רבא**: לא שנו אלא שיש לו לאחרי ואין לו לפניו, אבל יש לו בין לאחרי בין לפניו — פסול, וכל שכן שיש לו לפני ואין לו לאחרי, ודאין לו כלל — דפסול. **אמר רבי יוחנן**: הקרחין והנפסין והובלגנין — פסולין, לפי שאינן שוה בורעו של אהרן. — קרחין — תנינא; נפסין — תנינא; — זבלגנין איצטריבא ליה לאשמועינן, ומהו דתימא משום מראית העין. — והא כל חיבא דאיכא משום מראית העין איתנא קתני: ושנשורו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין! — מהו דתימא: תני תנא והוא הדין לבולחו. — והא כל חיבא דאיכא מיהדר ומיתנא, קא הדר ותני: ושנשורו ריסי עיניו — פסול משום מראית העין! אלא לאפוקי מהא דתנינא, דתנינא: הקרחין והנפסין והובלגנין — פשרים, ולא אמרו פסול אלא משום מראית העין. **מאן האי תנא רבי יהודה היא**, דתנינא, רבי יהודה אומר: "הכהנים" — לרבות הקרחין. **משנה אין לו גבינא או אין לו אלא גבין אחד** — זהו "גבן" האמור בתורה. רבי דוסא אומר: שגבינן שוכבין. רבי תינא בן אנטיגוס אומר: שיש לו שני גבין ושתי שדראות. **גמרא** ו"גבן" דאין לו משמע ורמינא: "גבן" — שיש לו גבינא הרבה; אין לו גבינא או אין לו אלא גבין אחד כנזן תלמוד לומר: "או גבן"! **אמר רבא**: זהו מדרש "או גבן". "רבי דוסא אומר" כו'. למימרא דתני והא איתמר: המפלת בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות, ואמר רב: באשה — אינו וולד, בבבמה — אסור באכילה! — כבד רמא ניהליה רב שימי בר חייה לרב, ואמר ליה: שימי את אלא בששדרתו עקומה. **משנה** החרום פסול. איזהו חרום — הפוחל שתי עיניו פאחת. שתי עיניו למעלה, ושתי עיניו למטה, עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, רואה את החדר ואת העלייה פאחד, סבי שמש, והגדר, והציר, ושנשורו ריסי עיניו — פסול מפני מראית העין. **גמרא** תנו רבנן: "החרום" — שחוטמו שקוע; חוטמו סולד, חוטמו בולם, חוטמו נוטף, כנזן תלמוד לומר: "או חרום". רבי יוסי אומר: אין חרום אלא הפוחל שתי עיניו פאחת. אמרו לו: הפלגת,

הקרחנים — שכשרים לעבודה. על פסוק זה מצאתיה בתורת כהנים. **משנה נבינים** — שורציל"ש. שנבינן שוכבין — ששערות גבינו גדולים ומוטלין על פניו. **גמרא** נבינים הרבה — ששני גבות עיניו מצטרפות, ואין הפרש חלק בין זו לזו. זהו מדרש או גבן — והכי קאמר: זהו "או גבן" האמור בתורה (שם כא). ורבי דוסא פליג עליה ולא דריש "או". למימרא דחיי — מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות. דפסיל רבי תינא בן אנטיגוס. **אינו וולד** — ואינה נטמאת לידה. **אסור באכילה** — כגבילה דנפל הוא וכמת דמי ולא מהניא ליה שחיטה. **כבר רמא ניהליה** — במסכת נדה. שימי את — חכם גדול כמותך אינו יודע לתרץ מתניתין, דמשמע חיי — לאו בשני גבנן ממש קאמר, אלא ששדרתו עקומה, ומיחו כגבין ושדראות הרבה. וכי קאמינא אנא בשני גבין ממש. **משנה** הפוחל שתי עיניו פאחת — שאין לו כלל חוטם בין שתי עיניו, וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין, ואין החוטם נמכב. שתי עיניו למעלה — בדמפרש בגמרא. **סבי שמש** — שאינו יכול להסתכל כנגד החמה. וזנן וצירן — מפרש בגמרא. **ריסי עיניו** — שערות שבבבת עיניו. **מפני מראית העין** — אנשור ריסי עיניו קאי. **גמרא** שקוע — למעלה בין עיניו. **סולד** — רטייה, שקצר באורכו. **בולם** — נסתמו נקביו. **נוטף** — ארוך ותלוי מלמטה משפתו. **הפלגתה** — יותר מדאי אמרת. אף על פי שאינו משוקע כל כך הרי חרום.

הקרחנים — שכשרים לעבודה. על פסוק זה מצאתיה בתורת כהנים. **משנה נבינים** — שורציל"ש. שנבינן שוכבין — ששערות גבינו גדולים ומוטלין על פניו. **גמרא** נבינים הרבה — ששני גבות עיניו מצטרפות, ואין הפרש חלק בין זו לזו. זהו מדרש או גבן — והכי קאמר: זהו "או גבן" האמור בתורה (שם כא). ורבי דוסא פליג עליה ולא דריש "או". למימרא דחיי — מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות. דפסיל רבי תינא בן אנטיגוס. **אינו וולד** — ואינה נטמאת לידה. **אסור באכילה** — כגבילה דנפל הוא וכמת דמי ולא מהניא ליה שחיטה. **כבר רמא ניהליה** — במסכת נדה. שימי את — חכם גדול כמותך אינו יודע לתרץ מתניתין, דמשמע חיי — לאו בשני גבנן ממש קאמר, אלא ששדרתו עקומה, ומיחו כגבין ושדראות הרבה. וכי קאמינא אנא בשני גבין ממש. **משנה** הפוחל שתי עיניו פאחת — שאין לו כלל חוטם בין שתי עיניו, וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין, ואין החוטם נמכב. שתי עיניו למעלה — בדמפרש בגמרא. **סבי שמש** — שאינו יכול להסתכל כנגד החמה. וזנן וצירן — מפרש בגמרא. **ריסי עיניו** — שערות שבבבת עיניו. **מפני מראית העין** — אנשור ריסי עיניו קאי. **גמרא** שקוע — למעלה בין עיניו. **סולד** — רטייה, שקצר באורכו. **בולם** — נסתמו נקביו. **נוטף** — ארוך ותלוי מלמטה משפתו. **הפלגתה** — יותר מדאי אמרת. אף על פי שאינו משוקע כל כך הרי חרום.

54 **אִינוּ שְׁוֹה בְּזֵרְעוֹ שֶׁל אֶהָרָן, וְזֶמֶר קָבֵר** - ואילו רבי יהודה סבר
55 שחטטורת בלא עצם אינה פוסלת, דקרקורא דבישרא בעלמא
56 הוא - רק חתיכת בשר היא זו, ואינה נחשבת שינוי בגוף הכהן
57 ביחס לשאר הכהנים.
58 שנינו במשנה: הַקֶּרֶחַ פָּסוּל [ובו], איזהו קרח כל שאין לו שיטה
59 של שער מקפת מאוזן לאוזן, ואם יש לו הרי זה בשר. מבאר
60 הגמרא: **אָמַר רַבָּא, לֹא שָׁנִי שְׁקֵרָה פְּסוּל לְכַהֲנָה, אֱלָא בִּאֲחֹרֵי**
61 **שָׂאִין לֹא לְכַהֵן הַקֶּרֶחַ שׁוֹרֵת שִׁיעַר מֵאֲזֵן לְאֲזֵן** - באחורי
62 ראשו, ואף אם יש לו שיער לַפְּנִי - בקידמת ראשו פסול, אֲבָל
63 באופן שֵׁשׁ לֹא שִׁיעַר לְאֲחֹרָיו [וגם לַפְּנִי] אף שאין לו שיער
64 באמצע ראשו, כִּשֶׁר, וְכָל שֶׁכֵּן שֵׁשׁ לֹא שִׁיעַר רַק לְאֲחֵרָיו וְאִין
65 לֹא שִׁיעַר לַפְּנֵי שְׁהוּא כִּשֶׁר.
66 **וְאִיכָא דְּמִתְנֵי אֶסְיָא** - ויש מבני הישיבה ששנו את דברי רבא
67 על מה ששנינו בסיפא של המשנה, 'וְאִם יֵשׁ לוֹ הָרִי זֶה כִּשֶׁר',
68 ואמרו שעל כך **אָמַר רַבָּא, לֹא שָׁנִי שְׁכַּחַן שִׁישׁ לֹא מַעֲט שִׁיעַר**
69 **כִּשֶׁר לַעֲבוּדָה, אֱלָא בִּאֲחֹרֵי שֵׁשׁ לֹא שׁוֹרֵת שִׁיעַר רַק לְאֲחֵרָיו** -
70 באחורי ראשו, וְאִין לֹא שִׁיעַר לַפְּנֵי - בקידמת ראשו, אֲבָל
71 באופן שֵׁשׁ לֹא שִׁיעַר בֵּין לְאֲחֵרָיו וּבֵין לַפְּנֵי הֵרִי זֶה פָּסוּל
72 לַעֲבוּדָה, שכאשר ראשו מוקף בשורת שיער, ובאמצע הוא קרח,
73 הוא מגונה יותר, וְכָל שֶׁכֵּן בִּאֲחֹרֵי שֵׁשׁ לֹא שִׁיעַר רַק לַפְּנֵי וְאִין
74 לֹא שִׁיעַר לְאֲחֵרָיו וְכֵן בִּאֲחֹרֵי דָּאִין לֹא בָּלָל שִׁיעַר, דְּפָסוּל -
75 שבשני אופנים אלו ודאי שהוא פסול לַעֲבוּדָה.
76 **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כַּהֲנִים שִׁישׁ בְּהֵם אֶחָד חֲסֵרוֹנוֹת דְּלֹהֶן,**
77 **הַקֶּרֶחַנִּין - הַקֶּרְחִים, וְהַנִּנְסִין - הַנְּמוּכִים מֵאֵד, וְהַזִּבְלָנִין -**
78 **שְׁעִינִים זֹלָגוֹת מִים בִּאֲחֹרֵי קְבוּעָה, פָּסוּלִין לַעֲבוּדָה הַקֶּרְבָּנוֹת,**
79 **לִפְיֵי שְׂאִינֵי שְׁוֹה בְּזֵרְעוֹ שֶׁל אֶהָרָן.**
80 מקשה הגמרא: קֶרְחָנִין תִּנְיָא - הרי פסול הקרחים מפורש
81 במשנתנו, נִנְסִין תִּנְיָא - וגם פסול הנמוכים מפורש במשנה
82 להלן (מח), ולמה הוצרך להשמיע לנו שהם פסולים. מתרצת
83 הגמרא: וְזִבְלָנִין פְּסוּלִים לַעֲבוּדָה **אֵי צִמְרִיף לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן**
84 **לְאֵשׁמוּעִינֵי, שְׂדִין זֶה לֹא הוֹכֵר בַּמִּשְׁנָה, וְזֶה שְׁהוּא כִּשֶׁר גַּם אֵת**
85 **פְּסוּל הַקֶּרְחִים וְהַנִּנְסִים, הוּא מִשּׁוּם שֶׁגַּם בְּדִינָם שֶׁ חִידוּשׁ, כִּי**
86 **מִהוּ דְּתִימָא - שְׂמָא תֵּאֲמַר שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה לְפֻסְלָם רַק מִשּׁוּם**
87 **מִרְאִית הָעֵין, אֲךָ אִם עֲבְרוּ וְעֲבָדוּ עֲבוּדָה אֵינֶם עוֹבְרִים בַּעֲשֵׂה,**
88 **לִכֵּן הוֹצֵרֵךְ רַבִּי יוֹחָנָן לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ שְׁכַּחַן שִׁישׁ בּוֹ חֲסֵרוֹנוֹת אֵלּוּ**
89 **הֵרִי הוּא פְּסוּל מִשּׁוּם שְׂאִינוּ שׁוֹה בּוֹרְעוֹ שֶׁל אֶהָרָן, וְאִם עֲבָד**
90 **עֲבוּדָה, עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה.**
91 שואלת הגמרא: וְהָאֵל כָּל הֵיכָא דְּאִיכָא מִשּׁוּם מִרְאִית הָעֵין
92 אֵיתְנָא קֶתְנֵי - והרי בכל מום שפסולו הוא רק משום מראית
93 העין, המשנה אומרת בפירוש שטעם הפסול הוא משום מראית
94 העין, כמו ששנינו (במשנה העמוד) **וְשִׁנְשְׁרוּ רִיסֵי עֵינָיו פָּסוּל מִפְּנֵי**
95 **מִרְאִית הָעֵין, וְכִיּוֹן שֶׁלִּגְבֵי קֶרְחִים וְנִנְסִים לֹא שְׂנִינֵי טַעַם זֶה,**
96 **מִכּוּחַ שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה לֹמַר שֶׁהֵם פְּסוּלִים לְגַמְרִי, וְזֶה הוֹסִיף רַבִּי**
97 **יוֹחָנָן לְהַשְׁמִיעַנו בְּדִין זֶה אַחֵר שְׁהוּא מְפֻרָּשׁ בַּמִּשְׁנָה.**
98 מיישבת הגמרא: אין הוכחה מהמשנה שקרחים וננסים נחשבים
99 פסולים לגמרי, כִּי מִהוּ דְּתִימָא תִּנְיָא **וְהוּא הֵדִין לְבִזְלָהוּ -**
100 **שְׂמָא תֵּאֲמַר שְׁכַחַן שִׁישׁ הֵתְנָא אֵת דִּין בְּעֵלֵי חֲטוּטוֹת שְׁבָהִם**
101 **נִחְלָקוּ אִם חֲסֵרוֹנָם מִחֲשִׁיבָם כְּמִי שְׂאִינוּ שׁוֹה בּוֹרְעוֹ אֶהָרָן, הֵרִי יֵשׁ**
102 **לְלַמּוֹד מִכֵּךְ שֶׁרַק הַמוֹמִים שֶׁמִּנְתָּה הַמִּשְׁנָה עַד כָּהֵם נִחְשָׁבִים**
103 **כְּשִׁנְיֵי הַגֹּרֶם שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוֹה בּוֹרְעוֹ שֶׁל אֶהָרָן, אֲבָל כָּל הַמוֹמִים**
104 **הַמְּנִינִים בַּמִּשְׁנָה מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵינֶם מוֹמִים הַפְּסוּלִים, אֲלָא רַק**
105 **מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵין, כְּמוֹ שֶׁסִּימָה הַמִּשְׁנָה בְּסֻמוֹךְ, לִכֵּן הוֹצֵרֵךְ רַבִּי**
106 **יוֹחָנָן לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ שְׁכַּחַן שִׁישׁ בּוֹ חֲסֵרוֹנוֹת אֵלּוּ, שֶׁל קֶרְחִים אִם**

1 הגמרא מבארת את חילוקי הדינים בין הפסולים לכהונה.
2 שואלת הגמרא: **מָאִי אִיכָא** - איזה חילוקי דינים יש בין מוֹמָא
3 - בין כהן שנפסל מחמת חסרון שנחשב מום גמור, לבין כהן שיש
4 בו חסרון שְׂאִינוּ שְׁוֹה בְּזֵרְעוֹ שֶׁל אֶהָרָן, כגון כילון ולפתן שאינם
5 מומים גמורים. משיבה הגמרא: **אִיכָא מִשּׁוּם אֲחֹרֵי עֲבוּדָה** -
6 יש ביניהם חילוק לגבי חילול עבודת הקרבן על ידי כהן שיש בו
7 אחד מן החסרונות הללו, שאם יש בכהן חסרון שנחשב מוֹמָא,
8 הרי אם עבד בעבודת הקרבנות, מְחִיל עֲבוּדָה - הוא מחלל
9 עבודתו, והקרבן פסול, דְּכִתִּיב לִגְבֵי כַּהֵן בַּעַל מוֹם (ויקרא כא כג)
10 וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ כִּי מוֹם בּוֹ וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי, אֲךָ
11 חֲסֵרוֹן שְׁהוּא פְּסוּל אֵת הַכֹּהֵן לַעֲבוּדָה רַק מִשּׁוּם שְׂאִינוּ שְׁוֹה
12 בְּזֵרְעוֹ שֶׁל אֶהָרָן, לֹא מְחִיל עֲבוּדָה - אינו מחלל עבודתו,
13 והקרבן כשר.
14 עוד שואלת הגמרא: **מָאִי אִיכָא** - איזה חילוקי דינים יש בין כהן
15 שיש בו חסרון שְׂאִינוּ שְׁוֹה בְּזֵרְעוֹ שֶׁל אֶהָרָן, ובין כהן שנפסל
16 רַק מִשּׁוּם מִרְאִית הָעֵין - משום מום שמאוס לראותו, כגון
17 שנשרו ריסי עיניו ושנטלו שיניו. משיבה הגמרא: **אִיכָא בִּינְיָהוּ**
18 **עֲשֵׂה** - יש ביניהם חילוק באיזה איסור עובר הכהן שעובד
19 בעבודת הקרבנות אף שיש לו חסרונות אלו, כי כהן שיש לו
20 חסרון שמחמתו הוא אינו שוה בזרעו של אהרן, אם עבד עבודה
21 הוא עובר בעשה, ואילו כהן שנפסל רק משום מום שמאוס
22 לראותו, אינו עובר בעשה.
23 שנינו במשנה: כִּילּוֹן. והוא מום הפוסל באדם. מבארת הגמרא
24 כיצד נראה מום הכילון: דְּרִמֵּי רִישֵׁיהּ לְאֶבְלָא - ראשו דומה
25 לכסוי של חבית, שהוא צר מלמעלה ורחב מלמטה.
26 שנינו במשנה: לִפְתָּא. מבארת הגמרא כיצד נראה מום הלפתא:
27 דְּרִמֵּי רִישֵׁיהּ לְגִדְלִידָא דְּלִפְתָּא - שראשו דומה לראש הלפת
28 שראשה רחב מלמעלה, והולך ונהיה צר למטה. מוסיפה הגמרא:
29 תָּנָא בְּבֵרִיתָא, שיש עוד פרט במום זה, וְצִנְאוֹר עוֹמֵד כְּאִמְצָע
30 רִאשׁוֹ - שראשו בולט מצוארו לאחוריו כשיעור שהוא בולט
31 לפניו, שלא כראשו של כל אדם שלפניו בולט יותר מלאחוריו.
32 שנינו במשנה: מִקְבָּן. מבארת הגמרא כיצד נראה מום המקבן:
33 דְּרִמֵּי רִישֵׁיהּ לְמִקְבָּא - שראשו דומה לקרדום, דהיינו שערפו
34 עגול, וגם ראשו צר, שלא כראשו של כל אדם שהוא רחב מעט,
35 וערפו בולט לאחוריו.
36 שנינו במשנה: וְשִׂרְאשׁוֹ שְׁקוּט. מבארת הגמרא: מְלַפְּנֵי, והיינו
37 שראשו משופע מלפניו באלכסון.
38 שנינו במשנה: וְסָקִיפָתָא. מבארת הגמרא: מֵאֲחֹרָיו - שחסר חלק
39 מאחוריו ראשו, ומשמעות השם 'סקיפת' הוא כְּדֹאמְרֵי אִינְשֵׁי -
40 קיצור של דברי האנשים האומרים על בעל מום כזה, שְׁקִיל
41 פִּיכָא - שהוא נראה כמי שניטלה חתיכה מראשו. מוסיפה
42 הגמרא: תָּנָא בְּבֵרִיתָא, שיש עוד מום הפוסל כהן משום שאינו
43 שוה בזרעו של אהרן, וְהוּא צִנְאוֹר שְׁקוּט וְשִׁמּוּט. מבארת
44 הגמרא: שְׁקוּט, משמעו דְּחִבְיָא מְחָפָא - שראשו מוטל בין
45 כתפיו ונראה כאילו ראשו שמוט. שִׁמּוּט, משמעו דְּאִרְיָא וְשִׁמּוּט
46 - צוארו ארוך ודק, ופרצופו בולט הרבה לחוץ.
47 שנינו במשנה: וְכַעֲלֵי הַמְּרוֹת, רַבִּי יְהוֹדָה בִּי' מכשיר, וחכמים
48 פוסלים. מבארת הגמרא: באופן דְּאִיתָ בִּיה - כשיש בחטטורת
49 עֲצָם, כוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי דְּפִסְלָא - בין רבי יהודה ובין
50 חכמים אינם חולקים שודאי היא נחשבת מום, ופוסלת את הכהן
51 לַעֲבוּדָה, כִּי פְּלִיגֵי - ומה שנחלקו הוא רק באופן דְּלִיתָ בִּיה -
52 שאין בה עֲצָם, מִרְ קָבֵר - חכמים פוסלים את הכהן לַעֲבוּדָה,
53 אף שחטטורת בלא עצם אינה נחשבת מום, דְּהָא מִחֲמַת זֶה הַכֹּהֵן

שהשתנה להיות טומטום יתכן שהשתנה גם להיות סריס חמה, וכיון שחוששים לכך, הרי על הצד שהוא זכר, אסור לאחיו ליבמה, משום שסריס אשתו פטורה מן היבום, והרי היא אסורה על האחים משום אשת אח שלא במקום מצוה.

דוחה הגמרא: לא בכך נחלקו הבריות, אלא דבולי עולמא, אמרינן הואיל ואישינו אישינו – לדעת כולם יש לחשוש שמה כיון שהשתנה לטומטום השתנה גם לסריס חמה. ובכך נחלקו, הא – הברייא שאמרה שאשת טומטום מתייבמת, סוברת כרבי אליעזר שאמר (יבמות פ.) שאשת סריס חמה מתייבמת, שכן יש סריסים ממין זה שהצליחו לרפאותם, ונמצא שאף אם חוששים שנעשה סריס חמה, עדיין אשתו חייבת ומותרת ביבום, ואילו הא – הברייא שאמרה שאשת טומטום חולצת ואינה מתייבמת, סוברת כרבי עקיבא, שאמר (שם עט.) שאשת סריס חמה אינה מתייבמת.

מבררת הגמרא: ופאן תנא אליבא דרבי עקיבא – ומי הוא התנא ששנה את הברייא שאשת טומטום חולצת ואינה מתייבמת, שמא הוא סריס חמה, וסובר כדעת רבי עקיבא שאשת סריס חמה אינה מתייבמת. אליבא – אם נאמר שהוא רבי יהודה, יקשה הא ודאי סריס משוי ליה – הרי מצינו שרבי יהודה סובר שטומטום הוא ודאי סריס חמה, דתנן ביבמות (פא.), רבי יהודה אומר, טומטום שנקרע העור המכסה את ערוותו, ונמצא זכר, הרי זה לא יחלוץ, מפני שהוא בסריס חמה שאינו ראוי לחלוץ, ואם הוא סובר כרבי עקיבא, הרי אשתו אינו צריכה אפילו חליצה, ואילו בברייא שנינו שחולצת ולא מתייבמת. אללא בהכרח ברייתא זו כרבי יוסי כרבי יהודה היא נשנית, הסובר שטומטום אינו אלא ספק סריס חמה, דתנא, רבי יוסי כרבי יהודה אומר, טומטום שמת אחיו בלא בנים, ויש לו עוד אחים, לא יחלוץ הטומטום, שפא יקרע וימצא סריס חמה, ויתברר שאינו ראוי לייבם ולחלוץ, ונמצא שלא פטורה מחיוב יבום שיש לה לגבי שאר אחים, אלא אח אחר יחלוץ. וכיון שסבר רב יוסי ברבי יהודה כרבי עקיבא שאשת סריס חמה פטורה מן היבום והחליצה, וסבר בברייא זו שטומטום הוא ספק סריס חמה, לפיכך שנה בברייא לעיל שאינה מתייבמת מספק שמא בעלה סריס ואינה זקוקה ליבום ואסורה על המייבם באיסור אשת אח, אך חולצת מספק שמא בעלה אינו סריס וחייבת ביבום.

מקשה הגמרא על רבי יוסי ברבי יהודה: למה נקט וברייא לעיל שטומטום אינו חולץ ופוסט את שאר האחים רק משום חשש שמא יקרע וימצא סריס חמה, אטו כל דמיקרע זכר משתכח נקבה לא משתכח – וכי כל טומטום שנקרע נמצא תמיד זכר, והרי יתכן שימצא נקבה, ואין חליצתו עושה כלום, ואף מטעם זה לא תועיל חליצתו לפטור את שאר האחים.

מתרצת הגמרא: אכן רבי יוסי ברבי יהודה 'שפא' קאמר, שפא יקרע וימצא נקבה, אי נמי זכר נמי – וגם על הצד שימצא זכר, הרי יש לחשוש שפא ימצא סריס חמה, ומחמת שני חששות אלו אינו חולץ, שאם כן חליצתו לא תפטור את היבמה מחיוב יבום שיש לה לגבי שאר אחים.

מבררת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל בין רבי יהודה לרבי יוסי בטומטום שמת אחיו, הרי לפי שניהם טומטום אינו חולץ. משיבה הגמרא: אמר רבא,

ואישינו אישינו – כיון שטומטום כבר שונה מרוב בהמות, יש לחשוש בו גם למיעוט אחר שזכרותו נהפכה לנקבותו, ואם כן למה פסק רבי אלעזר שטומטום המטיל מים במקום נקבות נחשב כנקבה ולא חשש שזכר הוא אלא שנהפכה וזכרותו.

מתרצת הגמרא: אכן בדבר זה עצמו נחלקו התנאים בברייא, אית דאמר אישינו ואית דאמר לא אישינו – יש מי שאומר שבבהמה כיון שנשתנית להיות טומטום יש לחשוש שנשתנית גם בכך שזכרותה נהפך לנקבותה, וזו סברת חכמים בברייא, שנחלקו על רבי ישמעאל רק לגבי אנדרוגינוס, אך בטומטום הודו לו שנחשב זכר, ואילו רבי שמעון בן יהודה שאמר בברייא שכל מקום שנאמר זכר אינו אלא להוציא טומטום ואנדרוגינוס, סבר שלא חוששים שמא נהפכה זכרותו להיות נקבותו, ולכן כשהוא מטיל מים ממקום נקבות אינו קדוש, וכן היא סברת רבי אלעזר שאין חוששין שנשתנה, ולכך נחשב כנקבה ואינו קדוש בבכורה.

מבררת הגמרא: לימא אישינו ולא אישינו תנא – האם נאמר שנידון זה אם אומרים הואיל ונשתנה בדבר אחד נשתנה גם בדבר אחר תלוי במחלוקת תנאים, דתנא, טומטום שנקרע אשה, קדושו קדושו לחומרא, שמא זכר הוא ויכול לקדש אשה, וצריכה גט מספק. וכן אם נתקדש הטומטום על ידי איש, קדושו קדושו מספק שמא הטומטום נקבה, והאיש שקדשו אסור בקרבותיו של טומטום זה, כגון באמו ובאחותו. ואם מת אחיו בלא בנים, חולץ הטומטום ליבמתו לחומרא, שאם אין אח נוסף אלא הוא, יבמתו חייבת חליצה ממנו, מספק שמא הוא זכר. ואם מת הטומטום עצמו בלא בנים, חולץין לאשתו מספק, שמא זכר הוא והיתה מקודשת לו. וכן אם רצו אחיו של הטומטום, מיבמין לאשתו, כי בין כך ובין כך אשתו מותרת להם, שאם הוא זכר הרי היא חייבת ביבום, ואם הוא נקבה הרי מעולם לא חלו קידושיה, ולא היתה זו אשתו, ואינה אסורה עליהם מחמת אשת אח. ותנא אחר – ואילו בברייא אחרת שנינו, אשת טומטום חולצת לחומרא, שמא בעלה שמת היה זכר, והיתה מקודשת לו, ולא מתייבמת. הרי שנחלקו הבריות אם אשת טומטום מותרת ביבום.

מבאר הגמרא את מחלוקתם: סבריה בני הישיבה לבאר, דבולי עולמא – כולם, שני התנאים ששנו ברייתות אלו, דעתם כרבי עקיבא דאמר (יבמות עט.) סריס חמה – שהיה סריס ממעי אמו, לא חולץ ולא מייבם לאשת אחיו שמת, וכן אשת סריס אינה חייבת לא חליצה ולא יבום, כיון שמי שלא היה ראוי להוליד, אין אשתו חייבת בחליצה וביבום. ומאי לאו כהא קמיפליג – האם אין מחלוקת הברייא בנידון דלעיל, דמאן דאמר – שהתנא ששנה שטומטום חולץ וחולצין לאשתו ומייבמים את אשתו, סובר שאין חוששים שמא הוא סריס חמה, ולא אמרינן הואיל ואישינו אישינו – אין אומרים שמאחר והשתנה להיות טומטום השתנה גם להיות סריס חמה, ולכך אשתו מותרת ביבום, שכן אם הוא זכר אשתו מתייבמת, ואם הוא נקבה הרי מעולם לא היתה אשתו, והיא מותרת כסתם אשה שבשוק. ואילו מאן דאמר – התנא ששנה בברייא שאשתו של טומטום חולצת ולא מתייבמת, סובר שעל אף שבסתם אין חוששים שמא סריס חמה הוא, מכל מקום כאן חוששים לכך, שכן אמרינן הואיל ואישינו אישינו – כיון

שאינו מחובר לחיך התחתון, ונקרא חלק 'המדבר', כי בחלק זה של הלשון אדם משתמש לדיבור. אך ב"ת דין של אחריון אִמְרוּ – פסקו כאילא שאף בשלש המומים הללו הרי זה מום שמתיר את הבכור.

גמרא

שנינו במשנה: נשבר עצם ידו ועצם רגלו, אף על פי שאינו ניכר הרי זה מום. מקשה הגמרא: אינו ניכר מי קא הוי מוקא – וכי מום שאינו ניכר נחשב מום המתיר בכור באכילה. מיישבת הגמרא: אִמְרוּ רב פפא, כוונת המשנה לשבר שאינו ניכר מַחֲמַת עֲצָמוֹ – שאינו נראה מבחוץ, אֲבָל נִיכָר מַחֲמַת מְלֶאכֶה – יש לו היכר על ידי שהוא צולע בהליכתו.

שנינו במשנה: מוֹמִין אֵלּוּ מְנַה אֵילָא וכו' ועוד שלשה הוסיף, את שגלגל עינו עגול כשל אדם. תמנה הגמרא: לְמִימָרָא – האם באה המשנה לומר דְּלֵאוּ הֵינּוּ אוֹרְחִיהּ – שאין דרך בהמה שיהיה גלגלי עיניה עגולים כעיני אדם. וְרַמְיָנָהּ – וקשה, הלא שנינו בנדה (כא), אשה הַמְפַלֶּת ולד שמראהו כמו מין בהמה וְתִיהָ וְעוֹף, בֵּין שְׁמֵרָאָהּ כְּבִהְמָה חִיהּ או עוף מִמַּאֲיָא, בֵּין שְׁמֵרָאָהּ כְּמַהוּרִין, אִם הוּלֵד הוּא מִמֵּין זָכָר, תֵּשֵׁב לְזָכָר – תמנה שבעה ימי טומאת לידה ושלושים ושלושה ימי טוהר כדן יולדת זכר, ואם הוּלֵד הוּא מִמֵּין נִקְבָּה, תֵּשֵׁב לְנִקְבָּה – תמנה ארבעה עשר ימי טומאה ושישים וששה ימי טוהר כדן יולדת נקבה, ואם אֵינוּ יוֹדְעִים אם הוּלֵד הוּא זָכָר או נִקְבָּה, תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה – תמנה ימי טומאה וטהרה כחומרא שבזכר ובנקבה, דהיינו ארבעה עשר ימי טומאה כיוולדת נקבה, ותסיים למנות ימי טוהר אחר ארבעים יום כדן יולדת זכר, ונמצא שיש לה רק עשרים וששה ימי טוהר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְאִמְרוּ רַבָּה פַּר פֶּר חָנָה אִמְרוּ רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי מֵאִיר שְׁאִמְרָהּ יוֹלֵדֶת מִין בהמה נוהגת בדני טומאה כיוולדת ולד גמור, הוֹאִיל וְגִלְגַּל עֵינָיו שֶׁל חִיהּ ובהמה ועוף עָגוּל כְּשֶׁל אָדָם. הרי שדרך בהמה שיהיה גלגל עיניה דומה לשל אדם, ושלא כמבואר במשנתנו.

מתרצת הגמרא: אִמְרוּ רב יוסף, לֹא קָשְׁיָא סְתִירָה בֵּין הַמִּשְׁנִיּוֹת, כי יש להעמיד הָא – מה שאמרו בנדה שגלגל עיניה של בהמה הוא כשל אדם היינו כְּאֹיבָמָא – בחלק השחור של עין הבהמה, שהוא עגול כעין של אדם, ואילו הָא – מה ששנינו במשנתנו שגלגל עיניה של בהמה אינו כשל אדם, מדובר בְּחִיּוֹרָא – בחלק הלבן של עין הבהמה, שאינו עגול כעין של אדם, ולכן אם נמצא שחלק הלבן של עיני הבהמה עגול כשל אדם, הרי זה מום.

שנינו במשנה: וּפְּיּוֹ דְּמָה כְּשֶׁל חִיּוֹר הרי זה מום. מבאר הגמרא: אִמְרוּ רב פפא, לֹא תִימָא – אל תאמר שכונת המשנה שאינו נחשב מום עד שיהיה פיו דומה לגמרי לחזיר, גם דְּשִׁפִּיד – שפיו עגול, וגם פְּרוֹם – שפתו העליונה ולחיו העליונות עודפות ופרוסות על התחתונות, אֵלָּא, בֵּינָן דְּפְרוֹם – ששפתו העליונה עודפת על התחתונה, הרי זה בעל מום, אִף עַל גַּב דְּלֹא שִׁפִּיד – שפיו אינו עגול כפה של חזיר.

שנינו במשנה: וְשִׁנִּימָל רֹב הַמְדָּבֵר שֶׁבְּלִשְׁנוֹ הרי זה מום. מבאר הגמרא: מְתִנִּיתִין מְנִי – כדעת מי שנויה, כדעת רבי יהודה הִיא. דְּתִנָּא בברייתא, לגבי מומי בכור, וְאֵת שִׁנִּימָל רֹב הַלָּשׁוֹן הרי זה מום. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֵין צוּר שֶׁתִּשְׁטַל רֹב הַלָּשׁוֹן כולה, אלא די שינטל רוב החלק הַמְדָּבֵר שֶׁל לִשְׁנוֹ.

שפרסותיו עגולות כפרסות בהמה טמאה, הרי זה מום, כיון שפרסות בהמה טהורה אינן עגולות. וְכֵן הַשְּׁחוּל וְהַכְּסוּל הרי זה מום. וְאִיזְהוּ שְׁחוּל, שֶׁנִּשְׁמָטָה יְרִיכוֹ – שיצאה עצם יריכו ממקומה, וְכְסוּל, שֶׁאֲחַת מִיְרִיכֵיהֶם נִבְהוּתָה – ירך אחת שלו שקועה במקומה והשניה מחוברת למעלה מהכסל אצל הגב, ונמצא שהיא גבוהה מהירך השניה.

גמרא

שנינו במשנה: בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש רגלים הרי זה בעל מום. מבאר הגמרא: אִמְרוּ רב הונא, לֹא שָׁנוּ דִין זה שבכך הוא בעל מום ולא טריפה, אֵלָּא באופן שֶׁחֶסֶר וְיִתֵּר בִּידֵי, שהיא הרגל הקדמית של הבהמה, ובגון שחסרה אחת מהידיים או נוספה יד נוספת, שעל אופנים אלו שנינו שהוא בעל מום, כי חסרון ותוספת יד אינם עושים את הבהמה לטריפה, אֲבָל אם חסר ויתר בְּרִגְלָהּ האחורית של הבהמה, מִרְפָּה נִמִּי הִיוּ – הבהמה נחשבת גם לטריפה, ולא רק בעלת מום, כיון שכלל הוא דְּכָל יְתֵיר כְּנִשְׁמָל דָּמִי – שכל אבר מיותר בבהמה נחשב כאילו ניטל ממנה אבר, ונמצא שאף יתר הרי הוא כחסר, ובהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא טריפה.

שנינו במשנה: ושרגליו קלוטות כשל חמור הרי זה מום. מבאר הגמרא: אִמְרוּ רב פפא, לֹא תִימָא – אל תאמר שדווקא באופן שרגליו דומות לגמרי לבהמה טמאה, דְּעִנְיָלָן וְלֹא סְדִיקָן – שפרסותיו גם עגולות וגם אינם שסועות, הרי זה מום, אֵלָּא בֵּינָן דְּעִנְיָלָן – שפרסותיו עגולות, אִף עַל גַּב דְּסְדִיקָן – אפילו אם הם שסועות, הרי הוא בעל מום, כי רגלי בהמה טהורה אינם עגולות.

שנינו במשנה: וְהַשְּׁחוּל וְהַכְּסוּל הרי זה מום, וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את משנתנו: תָּנוּ רַבָּנָן, אִיזְהוּ 'כְּסוּל' וְאִיזְהוּ 'שְׁחוּל', 'שְׁחוּל', שֶׁנִּשְׁמָטָה יְרִיכוֹ – שיצאה עצם יריכו ממקומה. 'כְּסוּל', שֶׁרָגְלוֹ אֲחֵד כְּתוּדָה הַכְּסֵל וְרָגְלוֹ אֲחֵד עַל גַּבִּי הַכְּסֵל – ירך אחת שלו שקועה בתוך הכסל, והשניה למעלה מהכסל.

הגמרא מביאה ברייתא המביאה עוד מיני מומים ברגלים: תָּנָא בברייתא, נאמר בפרשת מומי בהמה (ויקרא כב כג) 'וְשׁוֹר וְשֶׂה שָׂרִיעַ וְקָלוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלִגְדָר לֹא יִרְצֶה', מפרשת הברייתא מי הם הַשָּׂרִיעַ וְהַקָּלוֹט שנאמרו בפסוק, 'שָׂרִיעַ' זה שֶׁנִּשְׁתַּרְפֵּב לוֹ יְרִיכוֹ – שאחת מיירכותיו גדולה מחבירתה, 'קָלוֹט' זה שֶׁרָגְלָיו קְלוּטוֹת כְּשֶׁל חֲמוֹר וְכֶשֶׁל סוֹם – שפרסותיו עגולות כפרסות בהמה טמאה, כגון חמור וסוס.

משנה

המשנה ממשיכה לפרט מומי יד ורגל בבהמה: נִשְׁבֵּר עֲצָם יְדוֹ הקדמית וְכֵן אִם עֲצָם רָגְלוֹ האחורית של הבכור נשברה, אִף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבֵּר עֲצָמוֹ אֵינוּ נִיכָר כְּלִפִּי חוּץ, כיון שהוא צולע, הרי הוא בעל מום. מוסיפה המשנה: מוֹמִין אֵלּוּ שֶׁהִזְכִּירוּ לַעִיל מְנַה אֵילָא וְלִימּוֹד בִּישִׁיבָה בִּכְנָתָה, וְהוֹדּוּ לוֹ בְּהֵם חֲכָמִים. וְעוֹד שְׁלִשָּׁה מוֹמִים הוֹסִיף אֵילָא לַלְמַד, ועליהם אִמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לֹא שִׁמְעֵנוּ [אֵלָּא] אֵת אֵלּוּ שֶׁהִזְכִּירוּ לַעִיל, ולא את השלשה הנוספים. ואילו הם המומים שהוסיף, מִי שֶׁנִּלְגַּל עֵינָיו עָגוּל כְּגִלְגַּל עֵינוֹ שֶׁל אָדָם, ושונה מבהמה שגלגל עינה משוך. ומי שפיו דְּמָה כְּשֶׁל חִיּוֹר, ששפתו העליונה עודפת על שפתו התחתונה. ומי שִׁנִּימָל רֹב הַמְדָּבֵר בְּלִשְׁנוֹ – אם נחסר רוב חלק הלשון

בלשון יחיד, ומורה שיסיר כליה אחת, ולמדו מכך לרבות קרבן
בעל כוליא אחת שכשר, ולכאורה הדרשות בברייתא סותרות
זו לזו. סבריה – סברו בני הישיבה לומר, דכולי עלמא – שני
התנאים שדרשו את הדרשות בברייתא סוברים, אין בריה
באחת – אין בהמה שנבראת עם כליה אחת בלבד, (דהא)
[והא] מיחסי חסר – ובהכרח שבהמה זו שאין בה אלא כליה
אחת, היו בה בתחילה שתי כליות ונחסרה כליה אחת. לימא
בהא קמיפלגי – ואולי נאמר שנחלקו בצדדי הספק של רב
אחדובי, דמר – התנא שמצריך שתהיה הבהמה המובאת
לקרבן בעלת שתי כליות סבר, חסרון אבר מבפנים שמייה –
נחשב חסרון הפוסל בקרבן, ולכן בהמה שנחסרה ממנה כליה
אחת פסולה לקרבן, ומר – ואילו התנא שמכשיר קרבן בעל
כליה אחת סבר, חסרון אבר מבפנים לא שמייה חסרון, ולכן
אפילו אם נחסרה מהבהמה כליה אחת, עדיין היא כשירה
לקרבן.

דוחה הגמרא: אמר רב חייא בר יוסה, דכולי עלמא סוברים,
יש בריה באחת – יכולה להיות בהמה שנבראת עם כליה אחת
בלבד, וחסרון אבר מבפנים, שמייה חסרון, ולא קשיא
הסתירה בין הדרשות שבברייתא, כי מה שדרשו כן שצריך
שתהיה הבהמה המובאת לקרבן בעלת שתי כליות, מדובר
בשנבראה הבהמה בשתיים – עם שתי כליות, וחסרה אחת מהן,
ובאופן זה מקום החסרון ניכר, ונחשב מום, ואילו מה שדרשו
כאן להכשיר קרבן בעל כליה אחת, מדובר בשנבראה הבהמה
באחת מעיקרה – מתחילתה עם כליה אחת בלבד, ולפיכך אין
זה נחשב אצלה כחסרון.

מקשה הגמרא: איך ניתן לומר שבהמה שנבראה מתחילתה עם
כליה אחת, אינה מחוסרת אבר, והא דמקרא דשליש קתני – והרי
כשפסלו בהמה בעלת כליה אחת, השוו אותה לבהמה שיש בה
שלש כליות, שודאי נולדה עמון מתחילתה, ויש ללמוד, מה
בעלת שלש כליות נפסלה אף שהכליה המיותרת היתה בה
מעיקרה – מתחילתה, אף בעלת כליה אחת נפסלה גם אם
היתה חסרה בה הכליה מעיקרה – מתחילתה, ואיך אמרת שאם
נולדה עם כליה אחת לא נפסלה.

הגמרא חוזרת ומבארת ביאור אחר בשתי הדרשות שבברייתא:
אלא, הלא – כאן, ביש בריה מעיקרה קמיפלגי – נחלקו אם
יש בהמה שנולדת עם כליה אחת או לא, מר – התנא שמכשיר
בהמה בעלת כליה אחת סבר, יש בריה באחת – יש בהמה
שנולדת עם כליה אחת, וכשירה לקרבן, ומר – והתנא שמצריך
שתהיה הבהמה המובאת לקרבן בעלת שתי כליות סבר, אין
ברייה באחת – אין בהמה שנולדת עם כליה אחת בלבד, ובהמה
שאינה שתי כליות ודאי נחסרה ממנה כליה אחת, ופסולה
לקרבן.

ורבי יוחנן אמר, דכולי עלמא סוברים, אין בריה באחת – אין
בהמה שנולדת עם כליה אחת בלבד, ולשניהם חסרון אבר
מבפנים, שמייה – נחשב חסרון לפסול את הבהמה כבעלת מום,
ולא קשיא – ואין להקשות סתירה בין הדרשות בברייתא, כי מה
שדרשו כן שבהמה שיש בה כליה אחת או שלש כליות פסולה
לקרבן, מדובר באופן שחסרה הכליה קודם שחיטה, ואילו מה
שדרשו כאן שבהמה שיש בה רק כליה אחת כשירה לקרבן,
מדובר שחסרה כליה רק לאחר שחיטה.
מקשה הגמרא: וכשחסרה הכליה לאחר שחיטה קודם קבלה
של הדם מי שרי – האם מותר להקריבה,

שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה כוונת הברייתא באמרה 'איוו
תיומת מן התיומת ולפנים', ויעוד, הרי דברי רבי יהושע בן
קפוצאי תינינו – הם כדברי תנא קמא, שהרי שניהם אמרו שרק
מום בחניכיים החיצוניות פוסל ולא מום הנמצא בחניכיים
הפנימיות, ובמה נחלקו. משיבה הגמרא: חסורי מיחסרה והכי
קתני – יש ללמוד את הברייתא כאילו היא חסירה, וכך יש
לשנות בה, איזהו הפנימית – מה הן 'הפנימיות' שעליהן שנינו
במשנה שרק אם נעקרו הוא מום ולא אם נפגמו או נגממו,
החניכיים הנמצאות מן התיומת ולפנים. והחניכיים של
התיומת עצמה דינן בלפנים – כמו החניכיים הנמצאות לצד
פנים מהתיומת, ואין שוחטים על מום הנמצא בהן. במה דברים
אמורים, שמום הנמצא בהן אינו נחשב מום בגלוי, באופן
שנפגמו ושנפגמו, אבל אם נעקרו, הרי זה מום גלוי ושוחטין
עליו את הבכור. רבי יהושע בן קפוצאי אומר, אין שוחטין
אלא על מום הנמצא בחניכיים של השניים החיצוניות, שהוא
מום שבגלוי, אבל פנימיות – חניכיים האחוריות, שבהן קבועות
השניים הגדולות, שנעקרו לגמרי ממקומן, מישחט עליהן לא
שחיטתן – אין שוחטים בכור על מום במקום זה, אבל אפסולי
מיפסל – נפסל להקריבו על גבי המזבח, וצריך להמתין שיפול
בו מום אחר וישחטנו. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, אין
משגיחין על התיומת כל עיקר – אין חוששים כלל למום
הנמצא בתיומת, ואפילו אפסולי לא איפסיל – ואינו מועיל
אפילו לפסלה מקרבן.

בעי רב אחדיב בר אמי, יש מחוסר אבר מבפנים – בהמה
שחסר לה אבר פנימי, כגון כליה או טחול שנכרתו או נמוקו על
ידי סם, האם היא נחשבת בעלת מום, או שמה אין מחוסר אבר
מבפנים – אף שחסר לה אבר פנימי, אינה בעלת מום. שואלת
הגמרא: למאי – לגבי איזה דין הסתפק רב אחדובי, אי לבכור
– אם לגבי דיני בכור, הרי פסח או עזר כתיב (דברים טו כא),
ומשמע שרק מום גלוי מתיר לשחטו, ולא חסרון אבר פנימי
שהוא בסתר. אי לקדשים – ואם הנידון לגבי שאר קדשים, הרי
בהם 'עזרת או שבור כתיב' (ויקרא כב כב), ואף הם מומים שבגלוי,
ולגבי מה הסתפק רב אחדובי אם נחשב מום.

מוסיפה הגמרא ואומרת: לא שחיטתו ולא יפריקו – להתיר
שחיטת בכור או לפדות קדשים מחמת חסרון אבר פנימי, לא
איפריקו לו – לא הסתפקו שהרי אינו כל כך מום, כי מיפריק
לו לאיפסולי – וכל הספק הוא אם חסרון זה פוסל להקריבה, מאי
– מה הדין. מבארת הגמרא את צדדי הספק: האם כיון שלגבי
קדשים: 'תמים יהיה לרצון' אמר רחמנא (ויקרא כב כא), יש לדון
אם כוונת התורה ש'תמים' – אין – כן, יזיה לרצון, ויעלה
להקריבה למזבח, אבל אם יש בו חסרון אבר, אפילו מבפנים, לא
יהיה לרצון, או דלמא – או שמה כוונת התורה לומר 'תמים
יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו' (שם), ללמד, מה מום הפוסל
קרבן הוא דווקא במום מאבראי – הניכר מבחוץ, אף חסרון
אבר, אינו פוסל אלא מאבראי – כשהוא בחוץ וחסרונו ניכר,
אבל אם גופו נראה שלם, אף אם חסר בו אבר פנימי, הרי הוא
כשר לקרבן.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו תנאים בנידון זה: תא שמע,
נאמר בהקרבן קרבן שלמים (ויקרא יז ד) 'ואת שתי הפלית'
ומשמע שצריך שיהיה הקרבן בעל שתי כליות, ולא בעל כוליא
אחת, ולא בעל שלש כוליות. ותנא אידך – ושנינו בברייתא
אחרת, נאמר (שם) 'ואת היתרת על הקבד על הפלית יסירנה'

ואגב החידוש שהתחדש בה נשנית כל הפרשה כולה, ולכן
 כשכתבה התורה את פרשת מומי בהמה כדי לחדש בה את מומי
 הקלוט והחוטין, כתבה גם את המומים שכבר הוזכרו במומי
 אדם.
 פסולי מומים נאמרו שלש פעמים בתורה, בכהנים ובקדשים
 ובבכור, הגמרא מבארת מדוע אי אפשר ללמוד אחד מהשני.
 שואלת הגמרא: **אמר רבא, למה לי דכתב רחמנא דין זה**
שמומים פוסלים בכל שלשת הנידונים הללו, מום באדם, לגבי
פסולי כהנים לעבודה (ויקרא כא), מום בקדשים, שפוסל את
הקרבנות מהקדבה (שם כב), מום בבכור, שמפקיעו מקדושתו
(דברים טו כא).
 מבאר רבא: **צריךא** – צריך הכתוב להשמיענו פסולי מומים בכל
 נידונים אלו, **דאי כתב רחמנא פסול מום באדם** – רק לגבי
 פסולי כהן, הייתי אומר שמום פוסל דווקא בכהן, **שכן נתרבה**
במצות, ואי אפשר ללמוד ממנו שבכור ושאר קדשים נפסלים
במומים, ולכן צריך לכתוב פסולי מומים גם בבכור וקדשים.
 וכן לא היה אפשר לכתוב פסולי מומים רק לגבי בכור בהמה,
 משום שאדם **מבכור בהמה לא אתי** – שאי אפשר ללמוד
 מפסולי בכור בהמה שגם אדם נפסל במומים אלו, **שכן יש לומר**
שרק בכור נפסל בהם, כי הוא עצמו קרב לגבי מזהב, ואילו כהן
רק עובד בעבודת הקרבן, ויתכן שמום אינו פוסלו לעבודה, ולכן
צריך לכתוב פסולי מומים גם לגבי אדם, דהיינו בפסולי כהן
לעבודה. וכן צריך לכתוב את פסולי המומים אף בשאר קדשים,
משום שקדשים מבכור לא אתי – אי אפשר ללמוד מפסולי
 בכור בהמה שגם שאר קדשים נפסלים במומים, **שכן יש לומר**
שרק בכור נפסל במום כי קדושתו של בכור חמורה שחלה עליו
ממילא בצאתו מרחם, ואילו שאר קדשים קדושתם חלה רק על
ידי שהקדישום בפה, והייתי אומר שלא נפסלים במומים, ולכן
צריך לכתוב פסולי מומים גם לגבי שאר קדשים.
 ולא היה אפשר לכתוב פסולי מומים רק לגבי שאר קדשים,
 משום שאדם **מקדשים לא אתי** – אי אפשר ללמוד מפסול
 מומים בקדשים שגם כהן נפסל במומים, **שכן יש לומר שרק**
 קדשים נפסלים במום, **כי הן עצמן קריבין למזהב, ואילו כהן רק**
עובד בעבודת הקרבן, ויתכן שמום אינו פוסלו לעבודה, ולכן
צריך לכתוב פסולי מומים גם לגבי אדם, דהיינו בפסולי כהן
לעבודה. וכן צריך לכתוב את דיני המומים לגבי בכור, משום
שבכור מקדשים לא אתי – אי אפשר ללמוד מפסולי שאר
 קדשים שגם בכור נפסל במומים אלו, **שכן יש לומר שרק**
 הקדשים נפסלים במום, **כי קדושתו מרובה** – משום שיש הרבה
 סוגי קדשים, כגון חטאות אשמות עולות ושלמים, ולכן צריך
 לכתוב פסולי מומים גם לגבי בכור בהמה. ואי אפשר לכתוב
 פסולי מומים רק בקדשים.
 ממשיך רבא לברר: אמנם נתבאר דחא **מחרא לא אתיא** –
 שאין ללמוד דין אחד מחבירו, במומי כהנים בכור ושאר קדשים,
 ולכן אי אפשר לכתוב פסולי מומים רק באחד וללמוד ממנו
 לאחרים, אולם עדיין יש לשאול, **יתתי חרא מותרתי** – שתכתוב
 התורה רק בשני נידונים ונלמד מהם את השלישי.
 מבאר רבא: אף בדרך זו לא היה אפשר ללמוד, **שכן מהי יתתי**
 – מי מאלו שני הנידונים אותם התורה תכתוב שמהם יהיה
 אפשר ללמוד את דינו של הנידון השלישי. אם תאמר שלא

וחומר, **ומה ילפת דלא מאיסא** – אף שאינה מאוסה, **הוי**
מומא, נרב דמאים – שהוא מאוס, כי הוא קשה כחרס, ושקוע
 בבשר ועושה חריצים, **לא כל שכן שיחשב מום, ואם כן נרב**
 האמור במומי כהנים ונרב' האמור במומי בהמה **דכתב רחמנא**
למה לי, ובהכרח לאפניי – שנאמרו כפסוקים מופנים כדי
 ללמוד מהם גזירה שוה, להשוות את דיני מומי בהמה ודיני מומי
 כהנים זה לזה, וכיון שגזירה שוה זו נדרשת מפסוקים המופנים
 לצרכה, אי אפשר להפריכה ולחלק מסברא בין הנידונים.
 שואלת הגמרא: **ולכתבינהו רחמנא בולחו בחד** – והרי היתה
 התורה יכולה לכתוב את כל המומים בפרשה אחת, או בפרשת
 מומי אדם או בפרשת מומי בהמה, **ואת נרב וילפת תכתוב**
 התורה **הא ורחמנא** – כאן וכאן, דהיינו גם באדם וגם בהמה,
 את 'גר' לעצם לימוד הגזירה שוה, ו'ילפת' בכדי לגלות לנו
 שה'גר' פנוי לגזירה שוה, **ולילפו (מחרא) [מהררי]** – וילמדו
 כל המומים אחד מחבירו בגזירה שוה, ומדוע הוצרכה התורה
 לכפול את פרטי המומים גם בפרשת מומי אדם (ויקרא כא) וגם
 בפרשת מומי בהמה (שם כב).
 הגמרא מבררת האם אכן קושיא היא זו: **אחייא (בהי) לכתב**
רחמנא – באיזו משתי הפרשיות תכתוב התורה את דיני המומים
 וממנה נלמד לחברתה, **אי כתב את דיני מומים רק בפרשת מומי**
אדם, הוה אמנא כל דפסול באדם פסול בבהמה – שרק מום
 שפוסל באדם פוסל בבהמה, אבל מומים כמו קלוט – פרסות
 סגורות, שאינם שסועות, **והמיין** – וחנכיים פגומות, **דליתנהו**
באדם – שאינם שייכים באדם, **בבהמה נמי לא ליפסלו, ואם כן**
מובן למה צריך לכתוב את כל המומים בבהמה, כדי למנות בה
קלוט וכן חרוץ שהוא כולל את החוטין שנפגמו ושנגממו שאינם
שייכים באדם. וכן אין לשאול דלכתוב רחמנא בולחו ואת כל
המומים בבהמה – בפרשת מומי בהמה, משום דהוה אמנא **כל**
דפסול בבהמה פסול באדם, אבל המומים של גפן – שאין לו
 גבות מעל עיניו, **וחרום** – שאין חוטמו בולט בין שתי עיניו,
דליתנהו בבהמה – שאינם שייכים בבהמה, **באדם נמי לא**
ליפסלו, ואם כן מובן למה צריך לכתוב את המומים גם באדם,
כדי למנות בו מומי גבן וחרום. ואם כן אין מקום להקשות למה
לא נכתבו כל המומים בפרשה אחת, וילמדו דיני מומי אדם
מדיני מומי בהמה, וכן להיפך, כי התברר הצורך לכפול את פרטי
המומים בשניהם.
 שבה הגמרא ומקשה: **ולכתבינהו רחמנא בולחו בחד** – והרי
 יכולה התורה לכתוב את כל המומים בפרשה של מומי אחד
 מהם, כגון שתכתוב את כולם לגבי מומי אדם, **והנה דליתנהו**
באידיך – ואת המומים שאינם שייכים באדם, כגון קלוט וחוטין
 שנפגמו, **לכתוב רחמנא בבהמה. או שתכתוב את כל המומים**
בפרשה של מומי בהמה, והנה דליתנהו באידיך – ואילו המומים
 שאינם בבהמה, כגון גבן וחרום, **לכתוב באדם. ואת נרב וילפת**
תכתוב הא ורחמנא, הן לענין מומי אדם והן לענין מומי בהמה,
ולילפי מהררי – וילמדו את כל המומים ששייכים בשניהם,
 בגזירה שוה מזה לזה.
 מתרצת הגמרא: **לא אהא** הטעם שכתבה התורה את כל המומים בין
 לגבי אדם ובין לגבי בהמה, הוא **כתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא**
דבי רבי ישמעאל, כל פרשה שנאמרה בתורה ונשנית – וחזרה
 ונאמרה פעם שניה, **לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה,**

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

יב יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּשׁוּל אַחֵר בְּשׁוּל בְּדָבָר יָבֵשׁ, מִפֶּל מְקוֹם יֵשׁ בְּשׁוּל קח אחר אפייה או צליה קט, שְׂהָאִפּוּי אוֹ תְּצִלּוּי, אִם נִתְּנוּ, אִפְּלוּ בְּעוֹדוֹ רוֹתְחָה, בְּתוֹךְ כָּלִי רֵאשׁוֹן שֶׁהִיד סוֹלֶדֶת בּוֹ – חִיב קי.

ביאורי הלכה

קח] יש בישול – מבושל הוא תבשיל שנתבשל או טוגן¹⁸¹ בנוזלים¹⁸² בקדירה או בכלי אחר, אך אם בושל בקדירה ללא נוזלים¹⁸³ (ועד"ז עוף בתנור או במחבת) דינו כצלוי¹⁸⁴ ואסור ליתנו במרק רותח וכיוצא-בזה, ויש להחמיר שלא לחממו בשבת מול אש גלויה¹⁸⁵ אלא בהפסק קדירה או בסמיכות לדופן התנור וכיוצא-בזה.

קט] אפייה או צליה – אפייה וצליה הם הכשרת מזון לאכילה באמצעות חום יבש¹⁸⁶, ואין חילוק בין אפיית עיסה לאפיית תערובת נוזלית¹⁸⁷.

קי] חייב – הכלל "אין בישול אחר בישול" חל רק על דבר שעבר בישול ממש, ולא די בזה שהוא רותח או

צינונים והוספות

שמן עמוק (ראה שבת כהלכה פ"ג סט"ו).
181) בקצות השלחן (סי' קכד בדה"ש ס"ק נד) מביא מסדר ברכות הנהנין (פ"ב הי"ב) שהעיקר כהדיעה דטיגון כבישול, אך מסתפק להחמיר בנידון דידן שהספק אינו אם דינו כמבושל או אפוי, אלא האם יש חשיבות של "בישול" בשינוי שנעשה כעת או ש(לאחר האפייה) אין בבישול שינוי משמעותי, וייתכן שיש חשיבות לבישול לאחר טיגון כמו לאחר אפייה, ולמעשה נוטה להחמיר מספיקא באיסור שבת החמורים, ולכך אין להניח ברוטב חם כדורים שנטגנו בהרבה שמן (שמא דינם כאפויים), ולאידך שלא להניח בשר צלי במרק של שומן חם (שמא דין המרק כבישול), והוסיף שביצה צלוי על גבי הכירה לכאורה אסור להניח לתוך קערה של רוטב דהוי בישול אחר צלי, והעולם נוהגין לתת ביצה צלוי לתוך קערת החמין, ואולי בביצה הוי הצלי והבישול ענין א' דפעולת שניהם שוה וצ"ע. וראה שבת כהלכה (פ"ג ביאור טז ותוספת ביאור ט) שהקשה עליו מכמה צדדים. ולמעשה, כיון שבשוע"ר לא הזכיר כאן דין טיגון (אף שהזכירו לעיל סעיף ז, ולכאורה היה לו להזכירו גם כאן כפי שהוזכר באחרונים אחרים בדין טיגון אחר אפיה בפשטידא עם שומן), משמע ששומן על כך שהעיקר שדינו כבישול, וכן על פי פשוטו טיגון דומה יותר לבישול.

182) מים, שמן, שומן, חמאה, מרגרינה או רוטב אחר (ראה שבת כהלכה פ"ג ביאור יג שאין לחלק בין המשקים).
183) מעט שמן שניתן רק כדי שלא ידבק או יחרך התבשיל אינו נחשב לבישול ב'נוזלים' כי התבשיל לא מתבשל בו, אבל כמות גדולה יותר של של שמן, אפילו אינו "שמן עמוק" הרי המאכל מתבשל בו, ודינו כבישול, וכל-שכן

184) ראה שבת כהלכה פ"ג ביאור יג שאין לחלק בין המשקים).
185) מעט שמן שניתן רק כדי שלא ידבק או יחרך התבשיל אינו נחשב לבישול ב'נוזלים' כי התבשיל לא מתבשל בו, אבל כמות גדולה יותר של של שמן, אפילו אינו "שמן עמוק" הרי המאכל מתבשל בו, ודינו כבישול, וכל-שכן

186) החום עובר דרך אויר חם, או במגע ישיר על משטח חם משא"כ בבישול בנוזלים (חום רטוב) שעיקרו ריכוך. ובשבת כהלכה (פ"ג הערה לו) כתב שמסברא אפיה כבישול, רק שכל דבר שדרך הכשרתו לאכילה היא בהפיכת בלילה נזילה או רכה לנוקשה חל עליו שם אפיה, משא"כ הבישול הופך מחיים למבושלים, ולכך מסכים שטיגון ביצה

וּלְפִי זֶה גַם בְּכָלִי שְׁנֵי יֵשׁ לְהַחֲמִיר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה קִיא. וְלִכֵּן צָרִיד לְזַהֵר שֶׁלֹּא לִתֵּן פֶּת אַפּוּיָה אֶפְלוּ בְּקַעְרָה שֶׁהִיא כְּלִי שְׁנֵי, כֹּל זְמַן שֶׁהֵיךְ סוּלַדֶּת בּוֹ קִיב.

חלק ב, סימן שיח, דין המבשל בשבת, קטף יב:

ביאורי הלכה

דברים מבושלים או מטוגנים – מותר ליתנם אפילו בכלי ראשון כל שהוסר מעל האש, ואם אינם מבושלים או שדינם כאינם מבושלים¹⁸⁹ – אסור ליתנם בכלי שני שהיד סולדת בו, אלא בכלי שלישי.

שהוכשר לאכילה בדרך שונה שאין לה שם "בישול"¹⁸⁸.
קיא] שנתבאר למעלה – שנראה כמבשל.
קיב] שהיד סולדת בו – אטריות, שקדי מרק, ושאר

ציונים והוספות

188) כשם שחייבים על בישול פירות הנאכלים חיים (להלן סעיף כד) אף אם הם רותחים, כך חייב על בישול דבר הראוי לאכילה מחמת אפייתו או צלייתו שסוכ"ס אין לו שם "מבושל" (והמקלים בבישול אחר אפיה, דעתם שכל הדרכים בכלל בישול הם).
189) מצד שהם לחים, שיש בישול אחר בישול בדבר לח, וכמו הרגילים ליתן חמאה ומרגרינה על פירה (ראה לעיל הערה קנ לעניין חמאה, ולעיל הערות קלט, קמג לעניין אטריות וקניידלעך לחים), או מצד שהם אפויים בלבד כמו חלה, מצה, קוגל (וכן מצויים כיום שקדי מרק וכיוצא-בזה שלא מטוגנים במהלך ייצורם), או מצד שהם צלויים בלבד (כדלהלן לעניין בשר צלי, אלא שלעניין "נראה כמבושל" אין סברא לחלק בין פת לבשר – ולכך לא פירט כאן דין בשר צלי, משא"כ לעניין "קלי הבישול" דלהלן). ואם צלחות הסועדים דינם ככלי שני או שלישי ראה להלן הערה רעט.

במחבת דינו כאפייה, אף שצליית בשר במחבת לדעתו דינו כבישול (ראה לעיל הערה קפה), וראה להלן הערה ריח לעניין צליה אחר אפיה.
187) לא מבעיא תערובת נוזלית שנאפית למוצק יבש, אלא אפילו נשאת לחה מאוד, וכגון פשטידה שיש בה הרבה שמן (שמשותף באפייתה ו) שגם לאחר האפייה צף מעט על פניה – הרי זו אפייה (שהשמן חלק מן התבשיל, ואפילו שמן שאינו חלק מן התבשיל אלא שנתנו מעט מאוד שמן סביב עיסה או בתבנית כדי שלא יחרך או יידבק – דינו כאפוי וכדלעיל הערה קפג), אבל חמין (טשולנט) שנתנים בשר וקטניות להתבשל במים (שאינם חלק מהתבשיל עצמו), אף שהמים התאדו – דינו כמבושל, ולכן מותר להוסיף בו מים רותחים כדלעיל על ס"ו רג ס"ד (אם החמין המשיכו להתבשל לאחר התאדות המים דינם גם כ"מבושל" וגם כ"צלי" וכדלהלן הערה רכג).

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות שבת ~

חלב ב סימן רסג מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן:

א תיקנו חכמים שיהיה לכל אדם נר דולק בשבת בכל חדר וחדר שהולך שם בשבת משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן וחייב כל אדם כשאוכל סעודת הלילה לאכלה אצל אור הנר שזה בכלל עונג שבת הוא ועיקר מצות הדלקת נרות הוא נר זה שאוכל אצלו ויהא זהיר בו לעשותו יפה וכל הזהיר בו זוכה לבנים תלמידי חכמים שנאמר כי נר מצוה ותורה אור ע"י נר מצוה בא אור תורה.

ויש מכוונים לעשות ב' פתילות בנר זה אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור ובנרות של שעה או של חלב וכיוצא בהן מדליקין ב' נרות ויכולין ג"כ להוסיף ולהדליק ג' או ד' כי יכולין להוסיף על דבר המכוון כנגד דבר אחר רק שלא יפחות ולכן אשה ששכחה פעם אחת להדליק נהגין שמדלקת כל ימיה ג' ואם שכחה כמה פעמים מוספת בכל

~ יום ראשון ~

חלק ב סימן רסב לקדש השבת בשולחן ערוך ובכסות נקיייה:

ד ילבש בגדים הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה כמו שהיו עושים גדולי החכמים שהיו מתעמפים בבגדים נאים ואומרים באו ונצא לקראת שבת המלכה והיו אומרים בואי כלה בואי כלה ובקצת מקומות נוהגים לצאת מבית הכנסת לחצר ולומר כן ויש נוהגין לצאת השדה:

ה וטוב ללבוש בגדי שבת מיד אחר שרחץ עצמו לכן טוב לרחוץ סמוך לערב וללבוש בגדי שבת מיד כדי שילבוש אותם סמוך לכניסת השבת ויהיה ניכר שבשכיל כבוד השבת הוא לובשם:

צריך לכבותו ולחזור ולהדליקו לצורך שבת כדי שתהיה ההדלקה עצמה ניכרת שהיא לכבוד השבת ומכאן שמכו הקדמונים שהיו משגרים התינוק[ו]ת מבית הכנסת לבתיהם קודם ברכו שיצאו להדליק או ולא ידליקו קודם מנחה כיון שאינן מקבלים או עליהם את השבת:

~ יום שלישי ~

ז יש אומרים שכיון שהדליק נר שבת חל עליו השבת ונאסר בעשיית מלאכה אלא אם כן התנה שאינו מקבל עליו שבת בהדלקה זו ועל פי זה נוהגות הנשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה הנרות ואינן מכבות אותה שכבר חל עליהן שבת בגמר הדלקה זו אבל יכולות להדליק נרות הרבה שכולן מצות הדלקה אחת הן ואין קבלת השבת חלה עד אחר גמר ההדלקה.

ויש חולקים על זה ואומרים שאין קבלת שבת תלויה כלל בהדלקת נרות אלא בהתחלת תפלת ערבית של שבת שכיון שאמר הש"ץ ברכו הכל פורשים ממלאכתם וכן עיקר (ומכל מקום לדברי הכל צריך שיקבל שבת לאלתר אחר ההדלקה כמו שנתבאר למעלה).

אבל המנהג הוא כסברא הראשונה שאותה אשה המדלקת מקבלת שבת עליה בהדלקה זו ולכן תתפלל מנחה תחלה אבל שאר בני הבית מותרים במלאכה עד ברכו ואפילו אותה אשה אם התנית תחלה אפילו בלבה שאינה מקבלת שבת בהדלקה זו מועיל לה תנאי זה במקום הצורך אבל שלא במקום הצורך אין לסמוך על התנאי לפי שיש אומרים שאין תנאי מועיל כלל לפי דעת האומרים שקבלת שבת תלויה בהדלקת נר שבת.

וכל זה כשהדליקה הנרות שעל השלחן שהן עיקר המצוה ובהן תלויה קבלת השבת אבל שאר הנרות שמדלקת בבית ובשאר חדרים אין קבלת שבת תלויה בהן לדברי הכל ומותר לה לעשות אחריהן כל המלאכות עד שתדליק נרות שעל השלחן.

וכל זה באשה אבל באיש המדליק אין בו שום מנהג כלל ומעמידין על עיקר הדין שאין קבלת שבת תלויה בהדלקת נרות אלא באמירת ברכו ומכל מקום טוב להתנות לכתחלה:

ח המדליק נר של שבת ויו"ט אחד האיש ואחד האשה חייבים לברך עובר לעשייתו בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של שבת או של יו"ט כדרך שמברכים על שאר כל מצות מדברי סופרים עובר לעשייתו.

והמנהג שמברכים אחר ההדלקה לפי שסוברין שאם תברך תחלה קיבלה לשבת ותהא אסורה להדליק ואף ביו"ט מדליקין תחלה כדי שלא לחלק בברכה אחת לברך אותה פעמים קודם הדלקה ופעמים אחר כך וכדי שתהא הברכה עובר לעשייה אינה נהנית מן האור עד אחר הברכה דהיינו

פעם כדי שיהיה לה היכר וזכרון שתהא זהירה מכאן ולהבא בכבוד שבת ולא תבא לידי שכחה אבל אם נאנסה ולא הדליקה כגון שהיתה בבית האסורים וכיוצא בזה אינה צריכה להוסיף כנגד זה ויש נוהגין להדליק לעולם ו' נרות ויש נוהגים להדליק עשרה מטעם הידוע להם.

ונוהגין להדליק בבית הכנסת ב' נרות של שעה כרוכים לזכור שזכור ושמור בדבור אחד נאמרו ואף בביתו טוב לעשות כן לפי טעם זה וגם כדי להרבות האורה להידור מצוה ועל נרות של בית הכנסת אין מברכין מטעם שיתבאר:

~ יום שני ~

ב מי שאין לו מעות לקנות נר לשבת חייב אפילו לחזור על הפתחים בשביל נר זה ואין זה בכלל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות לפי שזהו בכלל עונג סעודת הלילה שכשאוכלה בלא נר אין לו עונג ממנה כל כך וסעודת הלילה היא מעיקר סעודות השבת ואינה דומה לסעודה שלישית שעליה אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות כמו שנתבאר בסימן רמ"ב:

ג ואפילו מי שיש בידו מעט מעות וצריך ליקח בהם מאכלים לשבת ולא יהיה לו במה לקנות נר הרי הנר קודם לכל המאכלים של שבת חוץ מפת שהפת קודמת לנר שהיא עיקר מצות הסעודה כמו שיתבאר בס' רע"ד:

ד ואם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש וגר לשבת נר שבת קודם ואף על פי שקידוש היום הוא מן התורה מכל מקום על היין אינו אלא מדברי סופרים וגם אפשר לקדש על הפת ולפיכך נר שבת קודם משום שלום ביתו שמצמצעין בני ביתו לישב בחשך ולאכול ולכן אם יש לו נר אחד לאכול אצלו די בכך ויקנה אחר כך יין לקידוש:

ה אחד האנשים ואחד הנשים חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת אלא שהנשים מזהירות בו יותר מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית ועוד מפני שהיא כבתה נרו של עולם לכך נתנו לה מצות הדלקת נר שבת שתתקן מה שקלקלה ולפיכך אף אם ירצה הבעל להדליק בעצמו האשה קודמת ומכל מקום טוב שהוא יתעסק בתיוקן הפתילות והנרות וגם ידליק בשאר חדרים שאין אשה מדלקת שם ונוהגין כשהאשה יולדת הבעל מדליק ומברך בשבת הראשונה אבל בשאר השבתות אע"פ שהיא נדה וכן בכל פעם כשהיא נדה מברכת בעצמה (עיין סי' פ"ח):

ו לא יקדים למהר להדליקו בעוד היום גדול לפי שאינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת וגם לא יאחר ואם רוצה להדליק הנר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת באותה שעה סמוך להדלקה רשאי כי כיון שמקבל עליו שבת לאלתר אין זו הקדמה ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע זמניות קודם הלילה (עיין סי' רס"א).

ואם הדליק הנר בעוד היום גדול ולא קיבל עליו שבת מיד

~ יום חמישי ~

ואלפיכך נוהגות מקצת הנשים בליל טבילה שהן צריכות לחפוף ראשן וגופן בחמין מבעוד יום בבית המרחץ אצל המקוה ואי אפשר להן להדליק הנרות קודם לכתן לשם לפי שהן מקבלות השבת ע"י הדלקת הנרות כמו שנתבאר ואסורות לרחוץ בחמין אח"כ ואינן רוצות לילך בין חפיפה לטבילה לביתן להדליק נרות שמתיראות שלא יטנפם בלכתן ותהא בהם חציצה לכן מדליקין נרות שלהן בין חפיפה לטבילה בבית הכנסת של נשים אם הוא סמוך לבית הטבילה והשמש משתמש שם שום דבר מצרכי אכילה לאור נרותיה וכל שכן אם היא עצמה יכולה להשתמש שם שום דבר שתהנה בו בלילה לצורך אכילה אבל אינה יכולה להדליק ולברך על נרות המיוחדים לבית הכנסת שדרך להדליקן שם בכל שבת אפילו אם תרצה להשתמש צרכי אכילה לאורן לפי שנרות הללו אינן עשויים להאיר ולהשתמש לאורן אלא לכבוד בלבד.

ומכל מקום יותר טוב שבליל טבילה ידליק הבעל ויברך (או תלך בין חפיפה לטבילה לביתה להדליק שם וכל שכן אם אפשר שתחוף בביתה שזה יותר טוב ואם אי אפשר בכל אלה תדליק ותברך קודם לכתה לבית הטבילה ותתנה שאינה מקבלת שבת בהדלקה זו שתנאי זה מועיל במקום הצורך כמו שנתבאר) וכן תעשה כשיש חופה בערב שבת וצריכה לילך לשם ותתאחר שם עד אחר שקיעת החמה ואי אפשר לה שתקבל שבת קודם לכתה לשם (אוי תדליק ותברך ותתנה שאינה מקבלת שבת בהדלקה זו ומכל מקום אין לה להתנות תנאי זה אלא אם כן הבעל יקבל עליו שבת מיד סמוך להדלקתה דכיון שהיא אינה מקבלת לאלתר לאחר הדלקתה שצריכה לשהות הרבה בחפיפתה או בלכתה לחופה אם כן אם גם הבעל לא יקבל לאלתר יצטרך לכבות הנר ולחזור ולהדליקו סמוך לקבלת שבת כמו שנתבאר למעלה ונמצא שבירכה לבטלה).

אבל אין לה להדליק לכתחלה קודם לכתה בלא ברכה ובבואה מהטבילה משחשכה או מהחופה תפרוש ידיה לפני הנרות ולברך אז קודם שתהנה לאורן וכן אם דעתה לבא מהחופה בבין השמשות אין לה לסמוך על זה שלא להדליק קודם לכתה ושתצוה לנכרי להדליק כשתבא בבין השמשות ושתברך היא על ידי פרישת ידיה מיד אחר הדלקת הנכרי שלא תהנה לאורן עד אחר ברכתה לפי שהאיך תברך וצונו להדליק והן דולקות כבר מקודם לכן או על ידי הנכרי.

ומכל מקום בדיעבד ששכחה ולא הדליקה קודם בין השמשות ונוכרה בבין השמשות יש להתיר לה לצוות לנכרי להדליק ושתברך היא קודם שתהנה לאורן (דכיון שעיקר מצות הדלקת נר שבת אינה ההדלקה בלבד אלא ההנאה והתשמיש לאורה היא עיקר המצוה אלא שההדלקה היא התחלה והכנה למצוה זו ולכן מברכים עליה

שמשומה ידה לפני הנר מיד אחר ההדלקה עד אחר גמר הברכה ואז מסירה ידה ונהנית מן האור וזה נקרא עובר לעשייה:

~ יום רביעי ~

מ בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו אע"פ שאינם אוכלים שם לפי שהדלקת נר בשבת חובה אף בלא אכילה כרי שלא יכשל בעין ואבן כמ"ש למעלה אבל מי שהוא אצל אשתו ומדליק בכל החדרים שהולך שם בשבת כמו שנתבאר למעלה אין צריך לברך עליהם לפי שאשתו מברכת בשבילו בבית אכילה אבל כשאינו אצל אשתו אינו נפטר בברכת אשתו כשיש לו חדר מיוחד שם במקום שמתארח.

ואם אין לו חדר מיוחד שם (ואפילו אם יש לו אלא שבעל הבית משתמש שם ג"כ וצריך הבעל הבית להדליק שם נר שלו) אין האורח צריך להדליק שם כלל כיון שיש לו שלום בית במקום שהוא שם וגם מצות הדלקת נר שבת הוא מקיים במה שמדליקים נר שבת בביתו (משלו).

אבל אם אין לו מי שידליק בביתו (או אפילו אם מדליקים שם אלא שאינן מדליקים משלו אינו נפטר בהדלקתם אף אם הוא בענין שכשהיה אצלם נפטר בהדלקתם כגון שסמוך על שלחנם שנעשה מכלל בני ביתם ונפטר בנר שלהם מכל מקום עכשיו שאינו אצלם אינו נפטר בנרם אלא) צריך הוא לקיים מצות הדלקת נר שבת במקום שהוא ע"י שיתן פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בנר שלו או שיקנה לו בעל הבית חלק בנר שלו במתנה כמו שיתבאר בס"י תרע"ז לענין נר חנוכה (במה דברים אמורים כשאוכל שם משלו אבל אם הוא סמוך על שלחן בעל הבית נעשה כבני ביתו של בעל הבית ויוצא בנרו של בעל הבית ואינו צריך להשתתף עמו כלל כמו שיתבאר שם) וכל זה כשאין לו חדר מיוחד שם:

י ב' או ג' בעלי בתים שאוכלין על שלחן אחד ומברכים כל אחד על מנורה שלו יש מפסקין לומר שיש כאן ברכה לבטלה לפי שכבר יש שם אורה מרובה מנרות שהדליק הראשון ויש מיישבין המנהג שכל מה שניתוספה אורה בבית יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זווית ומכל מקום אפילו לפי דעתם לא יברכו שנים במנורה אחת שיש לה קנים הרבה.

ולדברי הכל יכול השני לברך בחדר המיוחד לו אע"פ שאינו אוכל שם ואינו משתמש שם שום צורך אכילה מטעם שנתבאר למעלה ואפילו בחדר המיוחד לראשון אם הראשון משתמש שם צרכי אכילה באותו חדר ועדיין לא היה שם יכול השני להדליק שם משלו או ממה שיקנה לו הראשון ולברך על הדלקה זו אע"פ שהוא לא ישתמש כלום אצל נרותיו:

גם בשאר מקומות ובלבד שיהא מקום שמשתמשים בו בשבת אע"פ שאין משתמשים בו צרכי אכילה אם הוא חדר המיוחד לה או לבעלה ואם אינו מיוחד לה אינה יכולה להדליק שם אלא אם כן משתמשים שם צרכי אכילה אע"פ שהם אין משתמשים שם כלום אלא בעל הבית ובני ביתו או אפילו אחרים משתמשים שם צרכי אכילה:

~ שבת קודש ~

זו (בר"א כשאוכלת משלה אבל אם היא סמוכה על שלחן בעל הבית אינה יכולה לברך שם אלא אם כן החדר מיוחד לה או לבעלה שאם לא כן אינה חייבת כלל להדליק שם שאין חיוב נר שבת חל עליה כלל לפי שהיא בכלל בני ביתו של בעל הבית ונפטרת בנר ואף אם בעל הבית מצוה לה להדליק ועושה אותה שליה לפוטרו מחיובו שהוא חייב להדליק שם לפי משתמש שם בשבת אפילו משתמש שם צרכי אכילה ואפילו אם הוא או מקצת בני ביתו אוכלים שם מכל מקום כיון שהוא או אשתו בירכו במקום אחד ונפטר בברכה זו לכל החדרים שחייב להדליק שם כמו שנתבאר למעלה א"כ גם שלוחו אינו יכול לברך שם ויש חולקים על זה וכן נתפשט המנהג במדינות אלו):

זו אע"פ שלא התפללו הקהל עדיין אם קדם היחיד והתפלל ערבית של שבת מבעוד יום חל עליו קבלת השבת ואסור בעשיית מלאכה אפילו אם אומר בפירוש שאינו רוצה לקבל עדיין אין זה מועיל כלום כיון שהזכיר כבר עניינו של יום בתפלה:

יז אם רוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט נמשכים אחריהם בעל כרחם ואסורים במלאכה אע"פ שלא היו בבית הכנסת אצל קבלת שבת ואפילו אומרים בפירוש שאינם רוצים לקבל שבת עדיין:

יח ואם אירע שאחד לא תיקן עדיין מאכלו לשבת כשהצבור רוצים לומר ברכו יש להם להמתין עליו (ממדת חסידות) ואם הוא סמוך לבין השמשות אל ימתינו:

יט אבל אם רוב הקהל לא היו בבית הכנסת אינם נמשכים אחר המיעוט ועיר שיש בה בתי כנסיות הרבה אין הקהל המתפללין באחד מהם נמשכים אחר המתפללים באחרים אע"פ שהמה המיעוט נגד האחרים (ויחיד שלא היה בבית הכנסת שקבלו בה שבת אע"פ שהוא רגיל להתפלל תמיד באותו בית הכנסת אם רוב העיר לא קבלו עדיין שבת אפשר להתירו במלאכה):

כ אדם שבא לעיר וכבר קבלו אנשי העיר שבת עליהם אע"פ שעדיין היום גדול חל עליו השבת ג"כ ואם היה עליו שום חפץ מוקצה או מעות לא יטלטלנו בידיו להסירו ממנו אלא יעשה כמו ש[נ]תבאר בס' רס"ו כמי ששכח כיסו עליו בשבת וע"ש:

וזו ששכחה ולא בירכה בתחלת המצוה יכולה לברך קודם עיקר המצוה דהיינו קודם שתהנה לאורן) ומכל מקום לא תצוה להדליק אלא נר אחד על השלחן וזהו עיקר המצוה (אבל נר אחד אפשר להתיר לה אף אם יש שם כבר נר דלוק שמאחר שהנשים נהרות מאד בברכה זו הרי זה כצורך גדול שהתירו בו שבות בבין השמשות כמו שנתבאר בס' רס"א):

~ יום שישי ~

יב סומא יכולה ג"כ לברך על נר שבת שהרי היא נהנית ג"כ ממאורות כמו שנתבאר בס' ס"ט ומכל מקום אם יש לה בעל פיקח יברך הבעל אך אם אוכלת בשלחן אחד עם אחרים שבירכו והדליקו אין לה לברך שהרי זו אינה מצוה בהדלקה זו אלא משום שמחה ויתירה כמו שנתבאר למעלה ולה אין שמחה כלל מאור הנר:

יג מצוה לעשות לכתחלה נרות ארוכים שידליקו עד הלילה ומכל מקום אם עשה נרות קטנים שאינן דולקים עד הלילה אין כאן ברכה לבטלה שכיון שאכל לאורן ונהנה מהן בסעודת שבת אבל אם לא אכל לאורן כגון שאכל בחצר וע"ד שיתבאר בס' רע"ג אם אינן דולקות עד הלילה שאו הוא נהנה מהן בחזרתו לבית שלא יכשל בעץ ואבן באישון אפילה ולילה הרי בירך לבטלה ומכל מקום אם הוא בענין שהיה שם קצת חושך באיזה מקום סמוך לחשכה אם לא היו דולקות שם והשתמש שם באותו מקום שום דבר לאורן אין בזה איסור:

יד אם הדליק נר במקום שאין משתמשים בו כלום בשבת שאינו חייב להדליק שם נר ואחר כך נטל נר זה הדלוק והתניחו במקום משתמשים בו לא יצא ידי חובתו בנר זה דכיון שבשעה שהדליקו היה במקום שאין משתמשים בו בשבת אינו ניכר שהודלק לכבוד השבת ואם בירך על הדלקתו הרי זו ברכה לבטלה אבל יכול לברך ולהדליק במקום משתמשים בו בשבת אע"פ שאין משתמשים שם צרכי אכילה אם הוא חדר שלו או שהוא מיוחד לו בין שניחננו דולק שם בין שניחננו אח"כ אפילו במקום שאין משתמשים בו כלום בשבת וידליק כאן נר אחר דכיון שהנר שבירך עליו היה מונח שעה מועטת כאן במקום החייב בנר שבת אין כאן ברכה לבטלה.

ומכל מקום לכתחלה יש לזהר לברך על אותן הנרות שהן כבר על השלחן ולא על שאר הנרות אפילו אותן שבתוך הבית ואפילו רוצה להניחן אח"כ על השלחן לפי שעיקר המצוה הן הנרות שעל השלחן שאוכלין לאורן וראוי שתהא הברכה על אותן המונחים במקום שהוא עיקר המצוה ומכל מקום די שם בנר אחד (או ב' נרות כנגד זכור ושמור).

אבל אם יש נשים רבות בבית אחד יכולות לברך לכתחלה

~ 'תורה אור' פרשת וירא - הפרשה החסידית ~

"אֲרֶדָה נָא"

להשיגה, וקודם ידיעתו היה דעתו פנוי, והרי זה בחינת שינוי והתפעלות.

מה שאין בן למעלה, ידיעתו ותבונה שיועד כל העולמות ופרטיהן, אין הענין שדעתו מתלבשת ונתפסת בזה, אלא על דרך "גלוי וידוע", שהכל גלוי וידוע לפניו ותבונה מופלא, ואינו צריך להיות נתפס ומתלבש בהדרגה לידע.

(במקל שכן ממה שמחיה ומתווה הדבר שלא על ידי התלבשות בהדרגה, כי אם על ידי היותו 'סובב כל עולמין' - וכל שכן וכל וחמר שידעת הדבר ופרטיו אין צורך להיות על ידי התלבשות ותפיסה בהדרגה כו').

וכיון שהוא "גלוי וידוע", אין שייך לכל קושייתם שהוא בחינת רבוי, כי זה אינו רק במין ידיעת האדם, שאי אפשר לו לידע דבר כי אם על ידי שדעתו ומחשבתו מתלבשים בידעת הדבר. והוא "כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו'" (שעיה נה, ח), כי הוא "גלוי וידוע כו'". (והמשכיל יבין דקות הדברים, ולא כל מוחא סביל דא).

והנה פתיב (זכריה סימן ד', י): "שבעה אלה עיני ה', המה מוטטטים בכל הארץ". וכתוב (דברי הימים ב' י"ו, ט'): "כי ה' עיניו מוטטטות בכל הארץ". ויש להבין: דענין מוטטטים ומוטטטות משמע שגמגום לראות ולעין הדבר על ידי ראייה זו, והרי זה כמו בחינת התלבשות בהדרגה הנראית וידוע, וזה לכאורה הפך ממה שכתוב בפירוש "גלוי וידוע"?

אך הענין, כי נודע שבשעש ספירות יש אורות וכלים:

ולעזר ממאמר ד"ל בכמה מקומות "גלוי וידוע לפני" (שבת נה א. ועוד). ובאם לא היה אדמו"ר תקן מעתיק כאן הסיים "מי שאמר ויהי העולם" היה בולל גם מאמר ד"ל אלו. ויש לומר שמרמז בזה עוד דוקא וראיה מן המאמרים "שאמר ויהי העולם" ולא - "שמתווה העולם". ועל דרך החילוק בין "ציוה ונברא" ו"ברא אלקים" - תורה אור מגלת אסתר צו, ג.

ועוד ענין - שאפילו בדרגת הדהתוות עולמות - גם בן ישנו אופן דגלוי וידוע. - לקוטי שיחות חלק יח עמוד 197.

7. (חלון ו, ב). "לשון ניקוף - כשמונה אדם רגלי באבן ויוצא ממנו דם זהו ניקוף. רבינו גרשום. וזה חלק ג שופטים רע, ב פרעיא מירמנא).

"אֲרֶדָה נָא וגו'".¹

הנה, "הפצעתה" הוא לשון נקבה, וכן "הבאה". ו"עשו" לשון נקבה ולשון זכר.²

וגם להבין: מהו "אֲרֶדָה נָא וּאֲרָאָה", הלא "משמים הָבִיט ה'" (תהלים לג, י)?

אך פירוש "הפצעתה" תיינו הצעקה העולה מבחינת מדת הדיון, שהיא בחינת מדת מלכות, שנקרא דין, "דינא דמלכותא דינא"³ רק שהוא "דינא רפא"⁴, "מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט, ד). והוא שכתוב⁵ "הפצעתה הבאה", וכמו שכתוב: "בערב היא באה" (אסתר ב, יד); "ורחל באה" (ויצא כט, ט).

וביאר הענין:

הנה מתחלה יש להקדים לשון השגור בדברי חז"ל:⁶ "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם", "גלוי וידוע דיין".

כי הנה הפילוסופים גלאו להשיג ענין ההשגחה פרטית, כמו "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם בן מכריזין עליו מלמעלה".⁷ דקשה להם: כיון שהוא ותבונה יחיד ומיוחד, אחד האמת, ואם בן איך יתכן ידיעת השם ותבונה הפרטים וההשגחה פרטית לתת דעתו על ענינים רבים - שהרי זה בחינת רבוי?

וחז"ל כיוונו לתרץ זה בדבור אחד, באמרים: "גלוי וידוע לפני כו'":

שאין ידיעתו ותבונה פדמיון ידיעת האדם איזו דבר, שדעתו השיג הדבר ומתחלה לא ידעו, וכשיודע הדבר הרי דעתו מלובשת בידיעה זו ומחשבה זו שנותן דעתו

1. (פרשתנו יח, כא: "אֲרֶדָה נָא וּאֲרָאָה, הפצעתה הבאה אלי עשו - כלה, ואם לא - אדעה").

2. [לשון נקבה ולשון זכר: בדפוס ראשון: לשון זכר].

3. (ציון י, ד).

4. (פרי עץ חיים שער ראש השנה פרק א. דרך מנחם יצחק, ב).

5. (בהמשך המסוק "אֲרֶדָה נָא").

6. ("כמה פעמים בש"ס ואחרים מהם: ערוכין יג, ב. קדושין ל, ב. לא, א. חלון סג, ב. סנהדרין ע, ב. ועוד. וראו ב"דרך מצותיך" מצות דין עבר עברי פרק ב. המשך תערוב סוף רלא. דבור המתחיל "והנה נקבאר לעיל" תרס"ג).

שהאור באמת "לאו מפל אינון מודות איהו כלל", אף על פי שמלובש בהכלי כו'.

וזהו תירוץ לקושיות הפילוסופים – שאין ידיעה והשגחה זו גורם בחינת רבוי, כי ההשגחה על דרך "עיניו משוטטות" הוא על ידי הכלים כנ"ל, אבל הידיעה באינסוף ברוך הוא המלובש בהכלים, מה שיודע ורואה מה שעניו משוטטות, הנה ידיעתו יתברך זו היא בבחינת "גלוי וידוע כו'":

הנהה

(11) ובזהר פקודי, רנ"ב, עמוד א': "ואלין עיני ה' פולחו נטלי אשגחותא כו"12.

ויש להבין: בין דפירוש "עיני ה'" הם הכלים דעשר ספירות דאב"ע והמלאכים, אם כן איך שייך שהבורא יתברך יצטרך לידע את כל הנבראים על ידי אמצעות העשר ספירות? והרי היוצר עין הלא יביט¹³ בעצמו!

דבשלמא לענין ההשפעה והמשכת החיות בהנבראים הוצרך להיות על ידי הכלים דעשר ספירות, שאם לא כן לא יוכלו הנבראים לקבל, מה שאין כן לענין ידיעת השם יתברך שיודע את כל הנבראים אין שייך לומר כן חס-ושלום. ואם כן, למה צריך להיות בחינת העינים – שהם הכלים – משוטטים כו'? דהא בודאי הכל גלוי וידוע לפניו יתברך בעצמו ביתר שאת שלא על ידי אמצעות הכלים כלל! :

אף הענין, כמו שכתוב (שמואל א' ב, ג): "כי אל דעות ה'", שיש ב' בחינות בדעת¹⁴ – דעת עליון ודעת תחתון:

דעת תחתון הוא בחינת מקור וסובב כל עלמין. היינו כי יש בחינת דעת שיודע ורואה הכל, רק שהדעת הוא בבחינת מקור, דהיינו שאינו מתפשט בהמדות להיות התפעלות מהדבר שהוא יודע או רואה.

ובענין שנאמר (כלק כו, כא): "לא הביט און בעקב", שאין הפירוש שלא הביט כלל, אלא כמו שכתוב: "וירא און ולא התבונן"¹⁵, וכמו שכתוב (איוב לה, ו): "אם צדקת מה תתן לו". ועל זה נאמר: "טהור עינים מראות ברע"¹⁶, שאין ראיתו

כי בחינת חסד וגבורה זהו בחינת כלי, אבל האור הוא הארה מאינסוף ברוך הוא, "דלאו מפל אינון מודות איהו כלל", רק שהאור מתלבש בהכלי, שהוא חסד וגבורה ושאר המדות;

שהן נקראים בחינת כלים – שהם מגבילים את האור, ובהן ועל ידם גמשיך האור להיות מוחה נבראים בעלי גבול, להיות התהוות מיכאל וגבריאל – מחנה מיכאל מקבילים מבחינת חסד, וגבריאל – מבחינת גבורה⁸.

שאי אפשר להיות המשכה זו מהאור עצמו כי אם על ידי הכלים – כמו שאי אפשר להיות השפעת כסף וזהב מהנשמה, אלא אם כן מלובשת בגוף וגו' התנהגות הנשמה צדקה לעני על ידי הדי הנשמה.

והנה, כמו כן על ידי הכלים דעשר ספירות הוא גם כן בחינת העלאת הזכות וחוב של כל נברא:

כי על ידי שהאדם עובר עבירה "קונה לו קטיגור אחד"⁹ – נעשה פגם וכתם באותו המלאך הממונה על זה. כי יש מלאכים שמקבילים ממדה זו ויש ממדה זו, כנ"ל בענין מיכאל וגבריאל כו'. ומלאך זה מעלה הדבר למלאך גבוה ממנו, עד שמתעלה בכלים דעשר ספירות דמלכות דאצילות המתלבשים בבי"ע, ובתוך הכלי מלובש האור מאינסוף ברוך הוא. ובמצא על ידי הכלים מתעלה לאור אינסוף ברוך הוא המלובש בהכלים דעשר ספירות.

ולכן נאמר על זה "עיניו משוטטות", שהוא בחינת הכלים דעשר ספירות. וגם המלאכים המקבילים מהם נקראים "מארי דעיניו", ויש "מארי דאודיניו"¹⁰. והם משוטטים בכל הארץ, כמאמר (אבות ב, א): "דע מה למעלה ממך, עין רואה כו'". ובכלים שייך לומר משוטטים – בבחינת התלבשות בהדבר. ובהם ועל ידם מתעלה הדבר בבחינת האור המלובש בתוכן מאינסוף ברוך הוא.

והוא על דרך "גלוי וידוע", שידעה זו שבכלים דעשר ספירות שעל ידי עיניו משוטטים, היא בחינת "גלוי וידוע" לאור אינסוף ברוך הוא המלובש בהכלים, בין

8. (ראה דבר חלק ג ואתחנן רלה, ב. ובכמה מקומות).

9. (אבות ד, יא).

10. (מארי דעיניו... מארי דאודיניו: דבר וקחל רב, א. ועוד).

11. (עיניו ב"פרדס" שער [א]. פרק ח'. ושער ד', פרק ט'. מענין זה.

12. עיני שם. וגרעיא מהמקא פרשת שופטים, דף ע"ה, סוף עמוד א'.

13. (יצר עין הלא יביט: תהלים צד, ט).

14. (דבר חלק ג רצא, א באדרא וזקא).

15. (איוב יא, יא. ויש: יתבונן).

16. (על פי חבקות א, יג: "טהור עינים מראות ברע". ישעיה לה, טו: "ועצם עיניו מראות ברע").

ישראל, וידע אלקים", פירוש: לא שנתחדשה הידיעה, אלא שמקורם היה בדעת-עליון, שלא נמשך מזה התפעלות להיות עונש לפרעה ושכר לישראל, ועל ידי "וירא אלהים", על ידי בחינת "עיני ה'" לראות המעשה כשכר נעשה בפועל – על ידי זה "ידע אלקים", שנמשך בחינת הדעת-תחתון המתפשט במדות להיות שכר ועונש.

והנה, השגחה זו מבחינת דעת-עליון, על זה נאמר (תהלים ל, יח): "עין ה' אל יראיו", וכתוב (שלה יד, יד): "עין בעין נראה", בפירוש באדרא רבה דף ק"ל, עמוד א'.

ועינין שם, דיוסף הצדיק זכה לזה, והוא "בן פורת עלי עין" (והי מט, כב). וזכה לזה על ידי "ויכלכל יוסף" (ויגש מו, יב). והוא "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל" (משלי כב, ט) ענין שם.

ומזה יוכן, דבענין סדום שפגמו בזה, על פן נמנע מזה גלוי בחינת עליונה זו הממתיק כל הדינים – בחינת "ורב חסד" כו' (תשא לד, ו):

(עד כאן הגהה):

והנה בזוהר, בסבא דמשפטים דף ק"ו, עמוד א', פירש מה שכתוב "עיניו משוטטות" – "אלין נוקבין". ומה שכתוב "המה משוטטים" – "אלין דכורין".

וכן הוא בזוהר ויחי דף רמ"א, סוף עמוד א', דפירש משוטטים¹⁷ הם "בתקוני שכינתא לתתא כו"¹⁸. היינו כי יש מלאכים שהם מו"א, ויש מלאכים שהם ממלכות.

כמו שכתב הר"ח¹⁹ וזה לשונו: "נכתב בצדו: תפארת ומלכות. ורוצה לומר: המלאכים שמן הו"א, והמלאכים שמן המלכות". עד כאן לשון ה"מקדש מלך" שם²⁰.

והמלאכים שהם "בתקוני שכינתא", היא בחינת מלכות-דאצילות, נקראים נוקבין, וכמו שכתוב שם בזוהר דף רמ"א, עמוד א'²¹ בפירוש "בנות צעדה" (והי מט, כב) למיתוי "עלי שור":

"בנות צעדה" – 'צעדות' מיבעי ליה. אלא שהוא 'עין' דכתיב לעילא, ומאן איהו – "עין משפט כו" (פ' ד' יד, ו) [..] ואיהו עין – צעדה ופסעת למיטל בנות לתקונתא. והיינו "בנות צעדה" ולא בנים²².

באו' (שמות א, א).

20. [ה'מקדש מלך' שם: בפרס ראשון ליתא תיבות אלו].

21. [רמ"ז, עמוד א': בפרס ראשון: רמ"ז, עמוד ב'].

22. (בנות צעדה? צועדות היה צריך לכתב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? 'עין משפט', והוא עומד 'עלי עין', והוא עין, צעדה ופסעת לקחת בנות לתקונתא, וזהו 'בנות צעדה' ולא בנים).

הרע עושה רושם והתפעלות כלל, כי "שממית בידים תתפש" (משלי ל, כח). ומשם מקור הסליחה והרחמים – שאין מגיע שם שום פגם, והוא למעלה מהכלים דעשר ספירות.

רק הפגם והשכר והעונש, הוא נמשך על ידי הדעת המתפשט ונמשך במדות, ונקרא דעת-תחתון, והוא המתלבש בבחינת 'ממלא כל עלמין', היינו בכלים דעשר ספירות דאבי"ע.

ולכן ידיעה זו היא על ידי בחינת "עיני ה'", שהם הכלים והמדות שעל ידי זה נמשך ההתפעלות שכר ועונש, שהפגם מגיע בהכלים דייקא. מה שאין פן על ידי הידיעה שבדעת-העליון, שלא על ידי הכלים דעשר ספירות, אף על פי שהכל גלוי וידוע – לא נמשך מזה התפעלות כו'.

ותדע שכן הוא – מענין ידיעה ובחירה, שאין הידיעה שהשם יתברך יודע שזה יהיה צדיק או רשע מכרחת את הבחירה כלל – ואיך הוא?

אלא לפי שידיעה זו שהשם יתברך יודע הכל מקודם אשר נעשה, והו בחינת דעת-עליון, שלא על ידי הכלים דעשר ספירות, דהא עיני ה' משוטטים לראות המעשה שכר נעשה, שזה נראה לבחינת המלאכים והכלים דבי"ע, שנעשה על ידי זה פגם וכתם בהמלאך כו', וכנ"ל.

מה שאין פן הידיעה שהקדוש ברוך-הוא יודע העתיד, ומעשה האדם קודם שנעשה אינו על ידם כלל, כי אם ידיעה זו היא במקום גבוה מאד – בחינת דעת-עליון. ולחיות דעת זה בחינת מקור, אינו מכריח את הבחירה, שאין האדם מתפעל מזה, כמו שלא נמשך מדעת זה התפעלות אפילו בהמדות עליונים חסד וגבורה להיות מזה שכר ועונש כנ"ל; ושהיה שכר ועונש, זהו דוקא על ידי דעת-תחתון שעל ידי הכלים והענינים.

ועינין ב"פרדס" שער ד', פרק ט' בענין ידיעה ובחירה, שכתב: כי יש חילוק בידיעה קודם שיחטא האדם אף על פי שעתיד לחטוא, לאחר שחטא כו' ענין שם. ולפי מה שנתבאר יוכן, כי הידיעה קודם שיחטא והו בחינת דעת-עליון וכנ"ל. והו שכתוב בפרשת שמות (כ, כח): "וירא אלקים את בני

17. [צריך להיות: משוטטות – הנהת כבוד קדושת אדמו"ר מותרש"ב נשמתו-ערן. ונתקח ב"היום יום" י"א חשון].

18. ("אלין דכתיב (זכריה ד, י): עיני ה' המה משוטטים – דכורין, דהא אתר דכוריא איהו. הקא (על פי דברי תנאים כ מו, ט): "עיני ה' משוטטות" – בתקוני שכינתא לתתא").

19. עינין מה שכתוב בזוהר ריש פרשת שמות, דף ד', עמוד א', בענין איש וביתו

כו" (שם, ז), הרי מחמת זה ש"יצר מחשבות לבו רק רע" נמשך ללמד חוכה.

ואחר כך בפרשת נח (ח, כא) כתוב: "ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעוריו" – הרי שמסבירא זו עצמה ש"יצר לב האדם רע" מצא ללמד זכות שלא יוסיף "לקלל את האדמה בעבור האדם".

והיינו, לפי שהיה התגלות מדת החסד על ידי "וירח ה' את ריח הניחוח" (נח ח, כא); שפקרנן שהקריב נח המשיך גילוי מדת החסד, ללמד זכות בזה הסבירא עצמה שנמשך תחלה ללמד חוכה על ידי מדת הדין. והוא ענין החילוק בין ב' בחינות השגחות הנ"ל²⁶.

וזהו פירוש "אדרה נא": כי צעקתה היא "הבאה" – מלמטה למעלה, שהוא בחינת גבורות ואורחות, ולזה נאמר "אדרה נא", לשון ירידה הוא מלמעלה למטה, דהיינו בחינת אור-ישר, שהוא בחינת חסד, להשגיח במדת החסד ללמד זכות.

"ואדרה הכצעקתה הבאה אלי עשור" – דהיינו אם עוונם גדול מנשוא כל כך, עד שגם על פי החסד לא יוכל למצוא זכות אז "כלה". "ואם לא" – פירוש: אולי על ידי החסד יוכל ללמד זכות כו'.

וזהו שכתוב במדרש²⁷: "אדרה נא – ממדת הרחמים למדת הדין". ובזהר דף ק"ה, עמוד ב': "אדרה נא – מדרגא דרחמי לדרגא דדינא". רוצה לומר, להמשיך רחמים ממדת הרחמים אל בחינת מדת הדין – "ואראה כו'".

והנה, רש"י פירש בחופש: "אדרה נא – למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה".

והענין, דאיתא בתקוני זהר (בהקדמה, פתח אליהו): "ואז"ל עשור ספיר. אינון אז"ל ספיר. סד אריה. וסד קציר. וסד בינוני". פירוש: כי עשר ספירות נחלקין לג' קוין:

קו הימין – חח"ג [= חכמה, חסד, נצח] נקרא "חד אריה", כי החסד נמשך ומתפשט יותר. ולכן "גמילות חסדים" – בין לעניים בין לעשירים²⁸, הרי שהחסד

פירוש: שההשגחה הנמשכת על ידי העשר ספירות דמלכות דאצילות, שהיא בחינת "עין משפט", על שם "מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט, ד) – הוא נמשך ומתלבש בהמלאכים הנקראים "בנות", שהם בחינת נוקבין.

וזהו "בנות צעדה": שהמלכות צועדת על הבנות – "עלי שור" – לראות ולהשגיח מעשה התחתונים. ועל זה נאמר: "עיניו משוטטות" – לשון נוקבא.

וזהו ענין "הכצעקתה הבאה אלי", לשון נקבה, שהיא בחינת מלכות, שנקרא "דינא דמלכותא" – והוא העלאת הפגם על ידי המלאכים שמבחינת מלכות והפלים דעשר ספירות דבחינת מלכות, "הבאה אלי" – לאור אינסוף ברוך-הוא המלוכש בעשר ספירות דאצילות.

ועל זה נאמר "אדרה נא ואדרה" – על ידי מדת החסד. ונבדע שז"א רובו חסדים, "אנפוי דמלכא נהירין"²⁹, שהוא מה שכתוב עיני ה' הם "משוטטים" – לשון זכר, שהם בחינת דבורין, שהוא בחינת חסד – "ואדרה הכצעקתה כו'" – שאולי על ידי מדת החסד ימצא להם זכות.

וכמבואר באדרא זוטא דף רצ"ג עמוד ב', שבחינת ההשגחה על ידי בחינת "עיניו משוטטות", לשון נוקבא – הוא בחינת דין, וההשגחה שעל ידי בחינת "עיני ה' המה משוטטים" – הוא בחינת רחמים כו', עין שם.

והענין: שהוא על דרך משל כמו שנאמר (מסעי לה, כ"ב): "ושפטו העדה [...] והצילו העדה" – "עדה שופטת, ועדה מצלת"³⁰. לפי שבכל דבר יוכל ללמד זכות וחוכה. ועל כן אמרו רז"ל: "פסילנא ליה לצורבא מרבנן לדינא, דחביב עלי בגופאי, ואין אדם רואה חוב לעצמו"³¹. הרי אף על פי שהוא חביב באמת, אינו רואה עליו חוכה, שמחמת קרוב הדעת והחביבות, מוצא מקום ללמד זכות. מה שאין כן למי שאינו חביב עליו כל כך, הרי מלמד חוכה.

וכמו שכתוב (בראשית ג, ה): "וכל יצר מחשבות לבו רק רע כו'", ועל ידי זה נמשך "ויאמר ה' אמוחה את האדם

(לקוטי תורה פ' ראה כו, ד ואילך).

27. (ראה רמב"ן נדר יח, ב).

28. (סוכה מט, ב).

29. (פני המלך מאירים. ראה זהר חלק ב בשלח ג, א בתוספתא).

30. (סנהדרין פרק א משנה א).

31. (שבת קיט, א. פסול אני מלדון תלמיד חכם כי הוא חביב עלי בגופי).

32. (ועיני מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "לעשות תיקון בעיני ה' אלקיך").

מתפשט יותר מהרחמים. שעל העשיר אין שייך רחמנות
כי אם על העני;

ולזה, גם בן הראיה נשפלת למטה יותר מהשמיעה:
שרואה דבר גשמי; מה שאין בן השמיעה היא רק קול
ודבור, כי הראיה היא מבחינת "חד אריף" וכנודע
שיסוד-אבא – אריף³⁰ כו'.

וזהו מה שכתוב "אדרה נא ואדאח": כי "הכצעקתה
הבאה" זהו כמו בחינת שמייעה, שמבחינת בינה, ולכן
היא "הבאה" מלמטה-למעלה, והוא בחינת קו השמאל.
אבל "אדרה נא ואדאח" – בבחינת דאיה שהוא בחינת
חסדים כו' :

וקו השמאל – בנ"ה [= בינה, גבורה, הוד] נקרא
"חד קציר" – שאינו נמשך כי אם למי שהגון ביותר;
וקו האמצעי נקרא "בינוני" – שמרחם על מי שנופל
רחמנות.

והנה, יש ראיה ושמיעה: הראיה נמשך מבחינת
חכמה, קו הימין. ושמיעה מבינה, קו השמאל. וכנודע
מענין ראובן ושמעון²⁹. ולכן הראיה היא מלמטה-למעלה
והשמיעה ממטה-למעלה – שהאותיות מתעלים ונכנסים

29. (ראה לקמן ויחי מה, א ואילך באריכות).

30. (ראה עין חיים שער הכללים פרק א. שער הנסירה, שער כט פרק ח. לקושי תורה להאריך"ל דברים א, יח).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

דרוש שני - ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

בשוה מצד קו המשקולת המחזיק לשניהם במשקל אחד
בשוה שכמו כן בענין ההכרעה שמכריע קו המשקולת לכף
הימין או לכף השמאל לשניהם בשוה הרי גם בהפוך הכרעה
זאת מימין לשמאל ומשמאל לימין ג"כ בא בב' קוין שקולים
כי הרי כמו שיכול הוא להכריע מימין לשמאל כך ממש הוא
יכול להכריע משמאל לימין א"כ אין הכרעה גם בזה אם
להכריע מימין לשמאל או משמאל לימין ונמצא שזה ממש
כמו שהיו ב' הכפות עומדות בשקול אחד במילואם או
ברקניות מצד קו המשקולת כנ"ל וד"ל:

(יז) ויובן ד"ז במה שאנו רואים באמת בכל דבר מה הבא
למשפט עין השכל יש לדון בו דבר והיפוכו מן
הקצה לקצה ממש דהיינו כפי שירצה האדם לעיין ולפקח
בכח עין שכלו אם ירצה לדון ולשפוט איזה איש לכף חוב
ורין יהיה בעיניו חייב בתכלית החיוב עד שכל צדקותיו
כרשעות יחשבו עד שידון אותו לרשע גמור כי כל זכות
שימצא לו יהפוך הכל לחוב כו' (כמו על שונאו שממילא
ימצא בכח שכלו הכל לדון וחוב כידוע שמפני זה השונא
פסול לדון כו') ואם ירצה האדם לדון את האיש ומעשיו
לכ"ז (כמו על בנו או אוהבו נאמנו) ימצא עליו כל טענות

(מז) אך עדיין לא יתורצו ב' הקושיות הנ"ל מאין יש כח
זה ברעת דוקא לעשות משכל אחד היפוך מקצה
לקצ' כנ"ל שאין זה הכח בחו"ב עצמו כו' ועוד דלפ"ז ג"כ
אין כאן רק הכרעה להפוך השכל לחסד או לדין שזהו מה
שיש בכח הדעת להטות לחו"ג שנק' כולל חו"ג וא"כ אין
כאן רק ג' מוחין ולא ד' כנ"ל וד"ל:

(מז) אך הנה שרש הדברים הוא דמאחר שאנו רואים שיש
בכח הדעת להפוך השכל שכבר נטה לזכות
להיות נוטה לחוב ומחוב לזכות הרי גם ב' הפכים הללו
מוכות לחוב ומחוב לזכות שניהם שוין בכח הדעת (שנק'
שקול הדעת כידוע) א"כ מוכרח לומר שיש בכח הדעת
בשרשו להמשיך ולהטות מעיקר כח השכל במקורו שיטה
כלפי חסד או כלפי דין לשניהם בשוה בשקול אחד ממש
דהיינו שגם כח השכל שמשכיל לחסד מכח זה עצמו ישיכל
לדין הפוכו עד שאין הכרע בכח השכל יותר לחסד מדין או
לדין מחסד כמו כאשר כבר ב' השכלים באו בגלוי בב' סברו'
הפוכים שאין בהם הכרע מזה לזה כלל כנ"ל וכמו עד"מ בב'
כפות המאזנים שאין הפרש בין כשעומדים שקולים במשא
הניתן בשניהם במשקל שוה או שהן ריקנות שהן עומדות

אצלו ב' הדעות ההפכיים הללו לחסד בתכלית לטהר את הטמא ולדין בתכלית לטמא את הטהור שזה בא ג"כ בבחי' משקל א' כנ"ל בהכרעה מימין לשמאל ומשמאל לימין כו') וכמו שאנו רואים במלמדים זכות או במלמדים חוב שנקרא קטיגור וסניגור שהקטיגור המלמד דין וחוב ילמד הכל לחוב ויסתור כל מענות של זכות להפכם לחוב והסניגור יצדד הכל לזכות ויהפוך כל מענות של דין לזכות עד שזה ירשיע גם את הצדיק וזה יצדיק גם את הרשע כמו למעלה שיש מלאכים טובים שמליצים רק טוב וזכות ומלאכים רעים שנק' מקטרגים רק לחוב ודין כו' וכמו שהיו בסנהדרין עדה שופטת לדין וחוב ועדה מצלת לחסד וזכות שהן כמו ב' קצוות רחוקים ביותר שנמצא מובן עכ"פ מכל זה שיש בכח השכל לדון דבר והפכו ממש מן הקצה לקצה וד"ל:

של זכות עד שכל הרע שלו יחשב עד שידון אותו לזכאי וצדיק בתכלית הזכות להחשב בעיניו כצדיק גמור הרי יש בהטיית כח השכל במקורו לדון את הצדיק כרשע ורשע לצדיק דהיינו להרשיע את הצדיק במעמים של דין וחוב והפכו להצדיק גם את הרשע במענות של זכות וחסד שהן ב' קצוות רחוקים בתכלית זה מזה וד"ל. וכמ"ש במ"א בענין תורה של חסד ותורה של דין שיש מקור לחכמה להשפיע רק לחסד כמו לטהר ולהתיר ולהכשיר כו' דהיינו גם לטהר את הטמא ולהתיר את האסור וזהו מתורה של חסד ולהיפוך תורה של דין להשפיע חכמ' ומעם רק לדין גם לאסור את המותר ולטמא את הטהור כו' שהן ב' קצוות רחוקים בתכלית כמו להצדיק את הרשע ולהרשיע את הצדיק כנ"ל (ור"מ שהיה מהפך מטמא לטהור ומטהור לטמא לפי שהיו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

דרך מצותיך - מצות מילה

כל מי שיטהר מחשבותיו להשרות עליו קדושה עליונה צריך להתרחק ביותר משמץ הרע וכמ"ש בכל ספרי המוסר וע' בהקדמה לע"ה באזהרת הרח"ו למי שרוצה לטייל בפרדס: ובוה יובן פי' הפסוק למנצח על השמיני' שארז"ל (מנחות מ"ג) שזוהי השירה שאמר דוד על המילה שניתנה בשמיני דלכאורה קשה מדוע תלה דוד שירה שלו במה שניתנה בשמיני דוקא ומה לו אילו היתה ניתנה בשביעי מאחר שעיקר השירה שלו על הברית שחתם בבשרינו כידוע שאמר זה כשראה עצמו בבית המרחץ ערום כו' אך הענין מטעם שנת"ל שמעלת ומדרגת המילה היא בהיותה גלוי האור עליון שלמעלה מהשתלשלות ד' עולמות אבי"ע והוא האור כללי אשר הוא ראשית ההמושכה ממנו ית' להיות חיות כללי לכל העולמות ונק' רעוא דרעיון שהוא הפץ ורצון עליון ית' המאיר בנפש האדם ע"י המילה והוא הנק' בחי' שמיני כי הוא ענין מלך הח' הדר וכמשנת"ל באורך, ואמרו שירה זו בלשון ניצוח כמ"ש למנצח וכדפי' בוהר תמן נצח תמן מ"ל ופי' מ"ל נת"ל שהם ע' אורות דחסדים המתגלים במקום הגלוי דז"א ע"י המילה וזה בא ע"י הנצח תמן נצח דוקא או תמן מל, והענין כי כל ההשתלשלות דאבי"ע מתחיל מנה"י דא"ק וכמ"ש בדוכתי טובא בע"ה ומהם בשער תלת רישין ובשער עתיק ע"ש שהתחלת פרצוף ע"י הוא מהטבור דא"ק

ג) וענין הפריעה שארז"ל מל ולא פרע כו' כאילו לא מל (שבת קל"ז א') ואברהם מל ופרע (תוס' יבמות ע"א ב' ד"ה לא ניתנה וד"ה מאי) ובמדבר לא פרעו עד שלדור באי הארץ אמר ה' אל יהושע כו' מול את בני' שנית כו' (יהושע ה' ב') והיינו לפרוע כדאי' בפ' הערל ביבמות (דף ע"א ב'), והענין כי הנה באופן התגלות דאור א"ק יש כמה מדרגות ואם הגילוי בא ממקום גבוה ומדרגה געלית ביותר אזי צריך להסיר גם בחי' הערלה הדקה היא עור הפריעה שהיא עור של העטרה תחת הערלה הגסה כי גם היא מונעת לגילוי אור זה כי לגבי אור זה גם היא להסתיר והעלם יחשב וע"ד הנ"ל בענין ההפרש בין האצי' לא"ק ע"ש אבל כשאין הגילוי בא שם ממקום ומדרגה הגבוה כ"כ אזי א"צ להסיר רק בחי' הערלה הגסה בלבד אבל בחי' הערלה הדקה אינה מוקת כ"כ ובהיות כנ"ל במצרים עדיין לא האיר מבחי' פנימית דא"ק זה ע"כ לא נצטוו עדיין על מצות פריעה אלא על המילה בלבד עד בבואם לארץ ארץ אשר ה' דורה אותה ועיני ה' בה נצטוו גם על הפריעה:

[הג"ה] (*) להבינך זה נוכל לומר ע"ד ארז"ל (ב"ק נ') וסביביו נשערה מאד שהקב"ה מדרק עם הצדיקים כחוט השערה וכמו ענין תאוות היתר שלבאי סוד ה' צריכים להתרחק גם מהם ונדרים סייג לפרישות כי

וראים במלך ב"ו שיש לו מטמונות וסגולות מלכים אשר עין לא ראתה ויוכל להוציאם בהוצאות כדי לעמוד בנצחונם לנצח מלך זולתו מה שלא ה' מוציאם בשביל שום תענוג שבעולם הרי נראה בעליל איך שמדת הניצוח מגיע בעצמות הנפש למעלה מכל מיני התפשטות התענוג שבכחות הנפש ובחוש' והוא הרצון שלמעלה מהחכמה, וכמ"כ יובן למעלה ענין בחי' נצח דא"ק להשפיע בבחי' ניצוח לבד כאילו הוא בלי טעם גלוי והוא למטה מהחכמה והחסד שיש בהם טוב טעם גלוי כנ"ל, אכן הנה שרשו נעלה בבחי' פנימי' א"ק דהיינו ברצון הפשוט שלמעלה מעלה מחכמה דא"ק, ובוה יובן מ"ש* כי עם קשה עורף הוא וסלחת (שמות ל"ד ט'), פי' לפי שהם קשה עורף ממדת הנצח לאכפיי' לסמ"א בדרך נצחון ע"כ וסלחת שהסליחה היא מבחי' הכתר ארך אפים שהנצח שרשו משם וכן אנו רואים גם בנשמות שההילוך שברגלים יבא לתינוק באחרונה אחר היניקה הגם שיש לו מעט השכלה קודם והיינו מפני ששרש ההילוך שברגלים שהוא בחי' נו"ה תרין סמכי קשוח מגיע בעצמות הנפש שלמעלה מהשכל כנ"ל: וז"ס למנצח על השמינית דייקא שהוא ענין גילוי בחי' יסוד דא"ק כנ"ל שזהו דוקא ע"י בחי' נצח תמן נצח תמן מ"ל שעי"ז דייקא נמשך השפע מפנימי' א"ק שהם ה"ח ה"גל, ומאירים עד היסוד כו' ולכך מילה בשמיני דוחה שבת שהוא למעלה מהשבת וז"ס וביום השמיני ימול (ויקרא י"ב ג') וגם זה סוד זאת בריתי כו' (בראשית י"ז י') ביני וביניכם ממש כי עי"ז מאיר בכל נפש מישראל מבחי' פנימית אלקותו ית' ממש והיינו דוקא ע"י העברת הערלה שהיא לבוש שק המסתיר, וז"ש החינוך שיהיו מובדלים מהם בצורת גופם כו' כי גוף דאומות הוא לבוש שק וחול גמור המסתיר כנ"ל משא"כ בישראל החולין הם עטה"ק ועי"ז מאיר הארה נפלאה זו וד"ל:

הג"ה (*) כ"י ודאי פשוט שבאמין אין השפעה זו שמנצח באמת רק בחי' ניצוח בלבד ח"ו אלא הענין שהתגלותה הוא מבחי' נצח כי למקבלי' א"א להתגלות טוב טעמה ונראה כאילו הוא רק בחי' ניצוח בלבד להיות כי טוב טעמה הוא למעלה גם מבחי' חכמה דא"ק אלא מבחי' גלגלתא דא"ק שהוא בחי' רצון הפשוט שלמעלה מהחכמה ובו שורה התענוג הפשוט שהוא ענין בחי' עתיק שיש שם כמ"ש לעיל פ"א בהג"ה משם הג"ה לאוצ"ח כו' ע"ש, והתגלות בחי' זו אינה כ"א בבחי' נצח דוקא להיות נראה כאילו אין בו טעם ולמטה מהחכמה וכנודע דנ"ה הם שני בדי ערבות שאין בהם טעם וריח, וענין המילה כבר נת"ל שה"ח שרש' ממ"ה דא"ק הנמשך ממצחא שבמצחא מאיר מבחי' יסוד דעתיק דא"ק כמ"ש באוצ"ח הג"ל שהוא בחי' שעשוע המלך בעצמותו ע"כ הוא דוקא ע"י הנצח תמן נצח תמן מ"ל ע' אורות דחסדים הג"ל, ועי"ל בביאור הכנת הענין

ולמטה משא"כ בעולמות שלמטה שא"א מלביש לו"ת דע"י ולא לנה"י לבד וכן או"א מלבישים לורעות כידוע: וביאור זה הנה ביאור ענין המדות למעלה ידוע ע"ד מ"ש באגה"ק (ס' טו) במאמר המתחיל להבין דברי חכמים וחדותם כו' אך להבין בתוס' ביאור ענין הנצח שהוא הנק' ענף החסד, ומבשרי אחזה כי יש ג' בחי' בחסד עד"מ האיש שעושה חסד בטוב טעם ורע"ת שמשכיל בחכמתו שצריך לעשות הטוב והחסד שהוא והוא בחי' שכל ומוחין שבמדות וכמו מתן אדם לצדקה ביד פתוחה ונפש חפצה ורעת שלימה מדיעתו כמעלת מצות הצדקה המביאה חיים ורב טוב לעולם. הב' החסד אשר אין בו הכרח וחיוב מצד השכל כלל רק מצד שטבעו מחייב ומכריח שישפיע טוב גם שהוא בלתי טעם רק מצד הטבע והוא עצמית החסד ועם היות כי אין בו הארת המוחין מ"מ יש בו טוב טעם ותענוג עצום מאד בהשלימו מדרתו וכמו שמצינו באברהם שנמט אשל ונצטער אם לא ה' מוצא למי ליתן לאכול ולשתות שהצער הוא היפוך תענוג. והג' הוא הנצח ענף החסד ר"ל איש שאינו חסדן בטבעו כ"כ רק שמתנצח לעשות חסד גם שאין לו בזה טוב טעם ותענוג כלל וכאילו הוא מתעקש לומר מ"מ כך אעשה עם כי אין בזה טעם ורעת אשר בחי' זו נק' ניצוח והיא ג"כ מדה ממדות המוטבעים באדם, ועד"ז ה' נתינת אברהם לאכול לערביים שבוראי לא ה' אוהב אותם. ועד"ז יובן ענין בחי' נצח דא"ק הגם כי אין ערוך מלדמות אליו ית' ממעשה כנ"א וכמ"ש שם באגה"ק (ס' ט"ו) ע"פ ואנכי עפר ואפר כו' (בראשית י"ח כ"ז) מ"מ דברה תורה כלשון כנ"א לשכך האוזן כמה שיכולה לשמוע שמצד ריחוק מעלת כל העולמות ואפסיתם אצלו ית' כי כלא חשיב' ממש ולזאת כינוי ההשפעה אליהם מא"ס ע"י הא"ק בשם מדת הניצוח בלבד כאילו הוא רק בחי' ניצוח לבד בלא טעם ורעת עד"מ שהרי באמת היו כלא היו כל הנבראים ואין עוד מלבדו ומה נחשבים המה להשפיע חיות אליהם ע"י העולמות והסתרים אלא שכך עלה במחשבה כו' לזאת כל ההשתלשלות מתחיל מנצח דא"ק וכמ"ש בע"ח דבחי' עתיקא קדישא הוא הארת אא"ס שכנה"י דא"ק המתלבש בע"י ע"ש:

ואמנם אע"פ שהנצח הוא מדריגה היותר אחרונה כנ"ל מ"מ הנה יש בניצוח מעלה יתירה עד שבו ועל ידו נמשך מפנימיות המשפיע ולזה ע"י נצח דא"ק נמשך ג"כ מפנימיותו דייקא וזהו ענין המילה שהיא התגלות ע' אורות דחסדים שהם ממ"ה דא"ק כנ"ל ובאים ע"י הנצח דוקא תמן נצח תמן מ"ל. ויובן עד"מ באדם התחתון שהניצוח מגיע בבחי' פנימית ועצמות הנפש למעלה מהשכל וכמו שאנו רואים שענין הנצח הוא להתגבר על השכל שאע"פ שהשכל יגזור בהיפוך יעמוד כח הנצחון ויגבור על השכל והוא מצד כחו בבחי' רצון העצמי הפשוט שלמעלה מהחכמה וגם אנו

השמיני, ומתורה ע"פ בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים, ומ"ש בח"ב פ"ג במעם שבמצרים לא הי' פריעה לפי שלא הי' הגילוי מהארה גבוה כ"כ זהו עפ"י מ"ש בתורה דלמנצח על השמיני, אמנם בתורה דחרבות צורים נאמר בע"א לפי שדור המדבר היו נשמותיהן גבוהות יותר ע"כ לא נצרכו להעביר עור הפריעה כי יכולים לעמוד נגדה משא"כ נשמות הנמוכות מהם וכענין ע"ה אסור לאכול בשר (פסחים מ"ט ב') ות"ח מותר ואדרבה ר"ג אמר עד לא אכילנא בשרא דתורא לא צלילא דעתאי (ע' ב"ק ע"ב א', וע' עירובין ס"ד א') לפי שיכול להעלותו, ומי שרוצה לעמוד ע"ז בביאור יענין שם, ולא יהיו כשני כתובים המכחישים זא"ז כי שניהם אמת ושניהם עולים בקנה א' כי הנשמות היו של דור המדבר גבוהות יותר אבל הגלוי אלקות בנשמות הי' בביאתם לארץ יותר שז"ס אחוזת ארץ כנען כו' וכמבואר ענינה בדרוש בהמ"ז בענין ביאור מארז"ל כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ לא יצא י"ח (ברכות מ"ט א') והדברים עמוקים והמ"י שענין גילוי בחי' הארת א"ק שבנפש אדם ע"י המילה שאמרנו הוא ענין א' עם מ"ש שם בענין האה"ר שיש בכח בישראל להוציאה אל הפועל שזה נמצא בו מחמת הארה דא"ק הנ"ל ודו"ק: ענין אליהו שהוא מלאך הברית נת' בתורה ע"פ כי תצא למלחמה כו' וגלחה את ראשה כו' יעו"ש:

שע"י הנצח מתגלה פנימו' השפע וכי שרש ההשתלשלות הוא מנצח דא"ק והוא שענין ניצוח זה הוא לאכפ"י לסמ"א וכמשל המלך שלצורך נצחונו מכובז אוצרותיו וכך למעלה בחי' האוצרות הם בחי' ה"ח הנ"ל שהם סתומים למע' מעלה כי סדר ההשתל' הוא דא"א יונקים ממזלות וזו"ג מקבלים מאו"א כו' אמנם ענין המשכת מוחי' ובחי' ה"ח הוא ענין הארה למעלה מהשתלשלות והוא ע"י בחי' העלאת מ"ן ונמשך מ"ד וידוע דהמ"ן הוא מבירורי ניצוצות שבגוה וה"ו כענין ניצוח המלחמה שאזי מתגלים האוצרות והתגלותם ע"י נצח כי משם ואילך מתגלים החסדים משא"כ בחו"ג ושליש ת"ת הם מכוסים עדיין כדאי' בע"ח וז"ש והנצח זו בנין ירושלים (ברכות נ"ח א') וכמ"ש במ"א באורך ע"פ צדקת פרונו בישראל (שופטים ה' י"א) צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיוון לבין האומי' (פסחים פ"ז ב') כדי שיהי' להם בחי' אתכפאי וימשיכו בחי' נצח והתגלות ה"ח ע"י שגם המה יגלו אוצר של י"ש שלהם לצורך הניצוח לאכפאי כו' ע"ש היטב ותמצא נחת כי הוא ענין א' עם המבואר כאן בענין העברת הערלה שהוא ג"כ בבחי' נצח ותמן נצח תמן מל. ע"כ הג"ה.

אמר הכותב, המאמר הזה נתקבץ מתורה ע"פ אני הנה בריתי אתך כו' וביאורה, ומתורה ע"פ למנצח על

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

והי' עקב תשמעון

ממשיכים מבחי' חכ' סתימאה שבכתר תוס' אור, ויו"ד זעירא הוא רק בחי' חכ' שבמל' אבל בחי' עליונות שבאצ"י אינם מאירים כו', ונמצא שע"י העבודה של האדם הוא נותן כח ועוז בגבורה של מעלה. ולכאורה אינו מובן זה איך שייך לומר שיהי' נצרך למעלה העבודה של האדם, שהרי אנו רואים למטה שענין העבודה של העבד היינו שהוא משרת אותו ומשלים לו את חסרונו שחסר לו, אבל למעלה כתי' אנת הוא שלימותא דכולהו, וא"כ איך שייך שם העבודה כו', וגם כי מה תופס שם מקום העבודה שהרי כתי' אם צדקת מה תתן לו וכת'י ורבו פשעין מה תעשה לו.

אך הנה מתחלה י"ל משארז"ל גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, משא"כ במעשה צדיקי' כתיב מקדש אד' כוננו ידך ב' ידות כו'. והענין הוא

והי' עקב תשמעון כו' ושמר הוי' אלקיך לך כו' והסיר הוי' ממך כל חולי. והנה איתא במד"ר פ' מצורע פט"ז שחולי קאי על יצה"ר שנק' חולי, וזהו מ"ש והסיר ה' ממך כל חולי היינו שיעבר היצה"ר מן העולם כו'. ולהבין ענין שהיצה"ר נק' חולי, וענין שיסיר היצה"ר יש להקדים הפסוק מ"ש ועברתם את הוי' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, והנה איתא בעבודת הקדש שועברתם קאי אלמעלה שעבודה זו שייך למעלה, והיינו שע"י העבודה ממשיכין כח וגבורה בפמליא שלמעלה, וכמ"ש צור ילדך תשי יו"ד זעירא [שע"י העדר העבודה] מתישין כביכול כח וגבורה שלמעלה, ולהיפוך ע"י העבודה מוסיפין כח וגבורה בפמליא שלמעלה, וזהו ועתה יגדל נא כח אד' יו"ד רבתי, ועפ"י הקבלה יו"ד רבתי הוא בחי' חכ' סתימאה שבכתר והיינו שע"י העבודה של האדם למטה ע"י

הצמצום עצמצם א"ע שיה' מקור לעולמות בע"ג. וזהו שבבריא נא' הכל שם אלקי, משא"כ משם הוי' שהוא הי' הוה ויהי' נא' בחי' שמו הגדול לא הי' יכול להיות התהוות העולמות בבחי' גבול משם הוי' כו', רק בשבת נאמר שם הוי' אחר שנא' ויברך אלקי' את יום השביעי ויקדש אותו כו' אז נא' שם הוי', כי בשבת הוא התגלות שם הוי' וכמ"ש שער החצר הפנימי סגור יהי' ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח ר"ת הוי' לפי שבשבת הוא התגלות שם הוי', והיינו לפי שבשבת הוא שכיתה בחי' תענוג שחזור למקורו כי בששת ימי החול הוא בחי' ירידה והמושכת החכ' בבחי' דבור ועשי' כו', משא"כ בשבת הוא בחי' על' למקורו שמאיר שם התגלות עצמותו כו'. וזהו שפרש"י על ושמי הוי' לא נודעתי להם לא ניכרתי במדת אמיתית שלי, והיינו כי שם הוי' הוא בחי' ומדריגת אמת שהוא בחי' אני ראשון ואני אחרון כו', ולהאבות לא נתגלה עדיין בחי' אמיתית שם הוי' רק הגילוי הי' להם מבחי' שאר שמות כו'. וזהו מ"ש יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו ולא כתי' ברא והיינו כי ברא הוא לנוכח שהוא בחי' כח הפועל בנפעל, וע"כ בשם אלקי' נא' ברא והיינו שנתלבש בעולמות בבחי' ממכ"ע, משא"כ אצל שם הוי' נא' רק ונבראו לשון ממילא לפי ששם הוי' אינו מתלבש בעולמות רק בבחי' מקיף והעלם שהוא בחי' סוכ"ע.

דהנה בבריא העולמות כתיב בראשית ברא אלקי, שבריא העולמות נמשך רק מבחי' שם אלקי' שהרי לא נזכר שם הוי' בכל בריאת העולמות עד שלאחר שנא' שבת אז נזכר שם הוי', וכמ"ש ביום עשות הוי' אלקי' ארץ ושמים משא"כ מתחלה לא נזכר שם הוי' רק שם אלקי'. והנה ההפרש בין שם הוי' לשם אלקים, דהנה שם הוי' הוא בחי' שמו הגדול, וכמשארו"ל עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד, שהוא בחי' שמו הגדול, שהוא בחי' סוכ"ע שלמעלה מנדר השתלשלות העולמות כנ"ל, ושם אלקי' הוא בחי' ממכ"ע שמתלבש בתוך העולמות. וזהו ג"כ מ"ש וארא אל אברהם כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם, והיינו ששם שדי הוא שא' לעולמו די, והיינו כי העולמות הם נמשכו בבחי' גבול ומדה וכמשארו"ל מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה בין רקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה כו' ואפי' עולמות העליונים ג"כ הם בבחי' גבול, ואפי' ג"ע הוא בבחי' גבול, כי ג"ע הוא השנה והשנה הוא גבול. והנה כדי שיומשך העולמות שהם בבחי' גבול מאוא"ס הבלתי בע"ג בתכלית אין זה עפ"י השתל' כי אין ערוך כלל לגבול לבחי' בבע"ג ואינו בנדר כלל, ואפי' אחד לגבי אלף אלפים אף שהם רחוקים מאד בריחוק הערך אעפ"כ יש להם ערך וסוג קצת שהם בנדר חשבון עכ"פ משא"כ גבול לבלתי בע"ג אין ערוך כלל, וכדי שיתהווה העולמות שהם בע"ג מאוא"ס הבלתי בע"ג זהו ע"י שם אלקי' כי אלקי' הוא בחי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

א"ר אבוהו למה תוקעין בשופר של איל, יום ב' דר"ה, העת"ר

וגם ההשפעה הבאה להמקבל שזהו בחי' החיצוניות הרי מה שהוא לפי ערך כלי המקבל הי' בבחי' הגשמה לגבי מה שהרב יודע ומשיג בזה שהוא בחי' אין לגבי המקבל כו', וכן מל' דיצי' שנעשה כתר לעשי' הי' כמשל ההשפעה לתלמיד קמן כו'. וכי' הוא באמת בחי' עו"ע שהאין דבר' אינו אין אמיתי רק אין רוחני לכד, דגם אפשרות המציאות הוא בחי' מציאות רק שאינו יש ממש, אבל ג"כ אינו אין ממש כו', ובאמת אדרבא הוא עיקר היש של ההשפעה שזהו אמיתי המדרי' העליונה שבבי"ע ובחי' היצי' וכ"ש העשי' הי' בחי' אין וכלא חשיבא כו'. וכי' הוא בעולמות בי"ע שהן בבחי' עו"ע כו', אבל מאצי' לבי"ע הי' מאין ליש ממש דבר' מל' דאצי' הוא בחי' אין אמיתי לגבי בי"ע שאינו בבחי' דבר ומציאות כלל כו', וכידוע דבר' מל' דאצי' הוא בחי' אפיסת

שיו' והדונמא מזה יובן בסדר השתל' דעולמות בי"ע (וכן הוא בהשתל' הע"ס דאצי' זמ"ז כו'), דמל' דבר' נעשה כתר ליצי' ומל' דיצי' כתר לעשי' כו', דבר' מל' דבר' הוא בחי' האין של היש דיצי', וכידוע דבר' נק' חשך ויצי' אור וכמ"ש יוצר אור ובורא חשך כו', ונודע דמה שנק' חשך היינו שאינו בבחי' יש מורגש עדיין כמו היצי' שנק' התגלות היש שהוא בחי' יש מורגש כו', משא"כ בריאה אינו בבחי' יש ומציאות כ"א בבחי' אפשרות המציאות לכד כו' כידוע, וע"כ נק' דבר' אין שנעשה ונתהווה מזה בחי' היש דיצי' כו', וכמו התהוות הדבור מהמח' כו', ומה שנעשה מקור ליצי' הוא בחי' מל' דבר' לכד, דהמ"ס דבר' ה"ה למעלה מלחיות גם בבחי' מקור ליצי' כו', והי' כמו עד"מ ברב ותלמיד שהאין הנעלם הוא למעלה לגמרי מהמקבל,

הוא בבחי' הגבלה והתהוות היא בחי' גילוי ממקורו דהיינו שהוא הארה ממש ממקורו כו', אבל ביש מאין שהמהווה אינו בבחי' מציאות ואינו בבחי' הגבלה כלל בעצמו (ר"ל ההגבלה שבמהותה לא יש בו כלל כו'), והתהוות אינו בבחי' גילוי ממנו כ"א שמהווה דבר חדש שבאין ערוך לגמרי כו', ע"כ אין בזה הגבלה כלל ותהי' ההתהוות עד אין שיעור כו'. וי"ל דכמו"כ הוא גם בבחי' סוכ"ע שהמדר' בזה הן בבחי' בלי גבול כו' דלכך זאת דכל מדר' בעצמה היא בל"ג הרי אין גבול ושיעור כלל לריבוי המדר' כו', דמכ"ע שזהו בבחי' עליון ותחתון ומושגשלים זמ"ו יש בזה מדה ושיעור כו', וכמו גדול אדוננו ורב כח שיעור קומה של יצ"ב כו', וגם מ"ש ולתבונתו אין מספר אין זה בבחי' בלי מספר ממש כו' וכמ"ש במ"א, אבל בבחי' סוכ"ע הוא בבחי' בל"ג ממש, וכידוע בענין אנת הוא חד ולא בחושבן שהוא בחי' חד בעצם, וע"כ ההתפשטות הוא בלי חושבן ממש בבחי' ומדר' עד אין שיעור כו'. וידוע דסוכ"ע יש ג"כ בחי' השתל' הכתרים זמ"ו כו', וי"ל לפי שהמדר' הן באין ערוך זל"ז בחי' עד ולא עד בכלל כו' ע"כ הן בבחי' בל"ג כו', רק שבסוכ"ע הרי בעצם מודריגתן הן בבחי' בל"ג כו', וביש מאין מפני שהתהוות היא בדרך אין ערוך ה"ז בבחי' בל"ג כו'), והיינו מפני שהאין הוא בחי' אין אמיתי והתהוות הוא בבחי' התחדשות ע"כ ההתהוות היא בבחי' בל"ג כו'.

קיצור. והדוגמא מזה בעולמות בי"ע שהן בחי' עו"ע, ברי' רק אפשרות המציאות, ומל' דברי' אין לגבי יצי' (והט"ס הן כמו אין הנעלם) וה"ז ג"כ מציאות, ובאמת הוא עיקר היש לגבי יצי', וכן יצי' לגבי עשי', אבל מל' דאצי' אין ממש לא דבר, ולא נמצא בו דבר, והתהוות יש ודבר שזהו התחדשות, וכמו התהוות גשם הצמיחה מכח הצומח, ולכן יכול להיות הצמיחה בלי שיעור, וכמו"כ ביש מאין להיות המקור אין שאין היש כלול בו, והתהוות הוא מות אחר, ע"כ הוא בבלי שיעור וגבול.

המציאות והעדרו כו', ובחי' המציאות דבי"ע (דהיינו הכלים דבי"ע וגם האורות דנ"ר שבא בבחי' אור של תולדה כו' ומכ"ש הנבראים דבי"ע) הן באין ערוך לגמרי לגבי בחי' המל' ונתהוו בבחי' התחדשות ממש כו', דבלא דבר לא יש בחי' דבר כלל וה"ז התהוות חדשה ממש שלא הי' כלל קודם שנתהווה כו'. והדוגמא לזה כמו צמיחת התבואה והפירות מכח הצומח שבארץ הרי בכח הצומח לא נמצא מציאות התבואה והפירות כלל ובאו בדרך התחדשות ממש כו', רק שבצמיחה הרי יש תחלה זריעת הגרעין ועי"ז הוא הצמיחה כו', אך זהו דוקא ע"י רקבון הגרעין שנפסד צורתו ומציאותו לגמרי כו' (ומ"מ אין זה בבחי' יש מאין ממש, והדוגמא מזה הוא בהתהוות הכלים בעקודים כו' וכמשנת"ל פ' קל"ב), אמנם יש צמיחה שלא ע"י הזריעה שצומחים כמה עשבים ואילנות וגם פירות שלא ע"י זריעה כלל וה"ה בבחי' יש מאין ממש כו', וכמ"ש באנה"ק סי' ד' דכיסוד העפר יש כח הצמיחה מאין ליש כו', ולכן הצמיחה היא בבחי' בל"ג שגם ע"י זריעה הרי הצמיחה היא לא לפ"ע הזריעה דמגרעין א' יכול להיות ריבוי גרעינים וכמו ויזרע יצחק כו' וימצא מאה שערים כו', וביותר בהצמיחה שלא ע"י זריעה הרי צמיחת העשבים והאילנות הן עד אין שיעור ממש כו', ומה שיש הפסק לפעמים בצמיחה הוא מפני שמתייבש הארץ ואינו כלי לכת הצומח, אבל מצד כח הצומח אין בזה שיעור והגבלה כלל כו', ולא כמו בעו"ע העלם וגילוי שנכלה כחו כו' כמשנת"ל פ' שיי"ב, וזהו מפני שהמקור הוא בבחי' אין ממש שאינו בבחי' מציאות כלל, והמתהוות אינו נמצא כלול במציאותו בהאין האלקי והתהוות היא התהוות חדשה שאינו במדר' מקורו כלל, וע"כ התהוות היא בל"ג ולא יכולה כחו לעולם כו' (והא בהא תליא דכאשר המהווה והמתהווה הן בערך זל"ז היינו שהמהווה הוא בבחי' מציאות והתהוות הוא בבחי' גילוי ההעלם לכך והוא בחי' אין ויש רוחני כו', יש הגבלה להגילוי והתהוות כו' מפני שהמקור

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא שישון ושמחה חתן וכלה

כאלו אשר הטוב עצמו נהפך לרע, והיינו דלכך זה מה שמהטוב ההוא אינו מגיע (קומט ניט ארויס) אותה התועלת שהיתה ראוי' לבא מזה אלא עוד זאת שהטוב עצמו נעשה

(ו) והנה מטבע האיש רע ר"ל הוא דגם מדבר שהוא טוב בעצם, הנה כאשר הוא (האיש רע) עושה זאת נעשה רע, לפי שמצד גודל רעתו הנה עושה זאת באופנים

וגנותו, או שאינו יודע ומבין עד כמה דברי זולוליו נוקבים ויורדים בתוך תוכו ופנימיותו של לב חברו, הוא יודע היטב אשר כל דבור ודבור שלו הוא כמדקרות חרב בפועל ממש היינו כאלו הרגו בגופו ממש דאזיל סומקא ואתי חיורא, הוא מבין היטב העגמת נפש והיסורים של זולתו, ורואה השפיכות דמים שלו, אבל להיותו איש רע, וואיילע ער איז זייער אשלעכטער מענטש לזאת הנה לא זו בלבד שאינו נוגע לו, אז דאס רירט עם ניט אן אלא אדרבא הנה זה גופא שרואה איך זולתו מפרפר (צא עלט זיך) וכולו רועד מרוב צער ויסורים הנה זה גופא גורם לו נחת וענג רב, וכן הוא בכל הנהגותיו עם בני אדם וכמו עבדיו ומשרתיו לעבוד בהם בפרך, ובכל דבר ודבר ובכל אדם ואדם הוא מוצא רק החסרונות והלא טוב, ותמיד כל הימים לרבות הלילות לא ינוח ולא ישקוט מסערת לבבו הרע להעיק ולהציר לבני אדם.

קיצור. איש הרע גם דבר טוב נעשה רע, וכמו בענין התוכחה שהיא באמת טוב ובאה מצד האהבה, ולכן באה מן האב לבן ומן האוהב לאהוב, אבל כאשר איש רע מוכיח הוא באופנים מאוסים של שפיכת דמים, ולגודל רעתו הוא נהנה מעצרו של זולתו.

רע, וכמו בענין התוכחה מה שהאחד מוכיח את חברו על אדות איזה הנהגה לא טובה והדומה, הנה באמת הרי התוכחה היא באה מצד האהבה דוקא, ולכן הנה האב דוקא מוכיח את בנו מפני אהבתו לבנו, וכן באוהבים כו' להיות דעצם ענין התוכחה הוא הוראה על האהבה דהלא דוקא את אשר יאהב יוכיח, ולכן הנה כל הקרוב אליו יותר הנה יותר נוגע לו הנהגתו וחפץ בטובתו יותר, אבל ההוכחה בא באופנים כאלו שהם ע"פ התורה, ולא מבעי שנוהר מלהלכין פניו ברכים (שזהו איסור ממש כו') או גם לצערו הנה עוד זאת כי ברכים הוא מהפך בזכותו ודן אותו לכף זכות ומראה על הדרכים והנהגות הטובות שיש בו, ורק בינו לבין עצמו מדבר עמו ומוכיחו שייטיב דרכיו, ומדבר עמו בדברים היוצאים מן הלב עד שמעמידו על האמת ומראה לו דרכי התשובה לפי שאוהבו באמת, אבל מי שטבעו רע הנה גם בזה ניכר רעתו וכמו שאנו רואים במוחש דמי שטבעו רע (אשלעכטער מענטש) כאשר מוכיח את זולתו על איזה דבר לא טוב שעשה או איזה דיבור לא טוב שדיבר, הנה הוא מוכיחו ברכים בצעקה ומריבה, מלבין את פניו ומגנה אותו ובא לכלל כעס ורשעות שיחם לבבו ושופך דמי חברו כמים ממש, ואין זה שאינו מרגיש הכאב של זולתו השומע חרפתו

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

אחרון של פסח, תרח"ץ

המבוגרים, ובזמנים שעברו, כשההורים היו תמימים – היו גם הילדים (כך) ושמעו בקול רבם ולא ציערו את הנער.

חשק ללמוד אמנם היה לו, אבל ראשו היה קשה ולא קלט. כשחבריו החלו כבר ללמוד גמרא, הנה בקושי רב לימדוהו אותיות האלף-בית והנקודות. בעמל רב לימדוהו ברכות הנהנין על מה שהוא אוכל ושותה אבל לא יותר מכך.

* * *

עבר זמן מה וקרוביו החליטו שלא להמשיך את לימודיו אצל המלמד, בראותם שאין בכך משום תועלת, ומסרוהו לתלמוד תורה של הקהילה.

עברו מספר שנים וגם בתלמוד תורה, בלמדו שם עד גיל שתים-עשרה, לא מצא כל תועלת, והקהילה מסרה אותו בידי פתח ללמדו מלאכת הפחחות. הפתח היה יהודי ירא שמים, לימד את הנער היטב

אב-הסבא, ה"צמח צדק", סיפר שסבו, רבנו הזקן, סיפר בשביעי של פסח תקס"א הסיפור הבא. את הסיפור החל רבנו הזקן בסגנון הבא: בזמנו של ה"סבא"¹, אירע אירוע מסוים:

כידוע, לפני שהתגלה הסבא הבעל שם טוב, היה נודד מעיר לעיר וממושב למושב, מיהודי אחד לשני, כדי לעורר ולעודד בני ישראל בחומר וברוח, להתעניין במצבם ולעורר רחמים עליהם ולהתפלל עבורם. אז לא ידעו עדיין מי הוא.

באחד המקומות בו גרים יהודים, נשאר ילד יתום מאביו בגיל שלש-ארבע, ובגיל חמש נתייתם גם מאמו, ודודו לקחו לביתו לגדלו ומסרו בידי מלמד ללמוד. לנער היה ראש סתום וקשה, כמה שלמדו אתו – לא הצליח לקלוט.

המלמד הורה לחברי הנער לא לצחוק ממנו ושלא לצערו. באותם הזמנים היו הילדים תמימים (שכן, ילד הרי סופג לתוכו את הטבע של ההורים ושל האנשים

(1) הכוונה על הבעל שם טוב, כך היה רבנו הזקן קורא לרבו המגיד ממזריטש - "אבא", ואת הבעל שם טוב, שהוא הרבי של רבו, קרא ה"סבא".

לבו הכאוב והמר, את צערו העמוק על שאין הוא יודע ללמוד. בן התורה יעץ לו להתזיק בלומדי תורה בהצנע, ורחמנא ליבא בעי, ישנם הרבה יהודים פשוטים המחזיקים בלומדי תורה, והם חשובים כמו לומדי תורה. ומאז החל הפחח להתזיק יותר בלומדי תורה.

באותו כפר היה נהוג, כשהיה בא אורח למקום, דבר שאירע לעתים רחוקות, וכל אחד רצה לקיים מצות הכנסת אורחים – היו מטילים גורל מי יזכה באורח. פעם אחת הגיע לכפר אורח חולה ומצורע בכל גופו, הטילו גורל וזכה בו הפחח.

הפחח לקח את האורח לביתו, הקצה לו חדר מיוחד, רחץ אותו ומשח אותו במשחות שונות והביא על ידי כך הקלה רבה במצב בריאותו של האורח. עברו מספר ימים והאורח רצה להמשיך בדרכו, אבל הפחח התחנן בפניו לשהות בביתו עוד מספר ימים.

פעם אחת, בהיותם יחד, שאל הפחח את האורח לסיבת מחלתו, והאורח ענה לו, שהוא היה בקי בש"ס, אבל רצה ללמוד ולדעת גם ראשונים ואחרונים, התענה רבות, צם ולמד בהתמדה רבה, עד שנחלש ביותר ומכך צמחה מחלתו.

כעבור זמן קצר, עזב האורח את בית הפחח והלך לדרכו.

האברך הפחח, בשמעו סיבת מחלתו של האורח, היה מתפלל ומתחנן בפני הקב"ה, שהוא מקבל על עצמו כל מיני יסורי הגוף, ובלבד שיזכהו השי"ת ויהיה בן תורה. עברו כמה ימים ומצבו בלימוד לא השתנה. החליט הפחח לנהוג כפי שהאורח סיפר לו, והיה יוצא ליער, צם ומתיישב בין הנמלים שיעקצוהו, ובשעת מעשה אומר תהלים (שכן, במשך הזמן למד לומר "עבריי"), פירוש המלים לא ידע, אך היה יושב ואומר מלות פרקי תהלים תוך בכיה ואנחות.

את המלאכה ויחד עם כך השגיח על הנהגתו. הנער אמנם ידע לזמר ברכות הנהנין אבל לא ידע בדיוק למה שייכת כל ברכה, והפחח לימד אותו כל ברכה למה היא שייכת. ברם, חשקו של הנער ללימוד היה רב וברצותו ללמוד גם בשעת העבודה – כפי שהיה נהוג אז, שפועלים היו אומרים תהלים או חזורים משניות בשעת העבודה – היה יושב ואומר ברכות, בחשבו שבכך הוא יוצא ידי חובת לימוד תורה, עד שהסבירו לו שכשאומרים ברכה מבלי לאכול נקרא הדבר ברכה לבטלה, ואז התחיל לשנן בשעת העבודה אותיות האלף-בית, או קמץ אלף וכו'.

את העבודה תפס בקלות ובהצלחה רבה. בינתיים הגיע לגיל בר מצוה.

למרות שההסכם היה שהנער ילמד אצל הפחח תקופה של כמה שנים, אך בראותו שהנער תפס היטב את המלאכה הסכים שהנער יצא לעבוד לעצמו.

הנער פתח חנות של פחחות, עבד היטב ובהצלחה מרובה. חילק הרבה צדקה, והצטער מאד על אשר נשאר עם הארץ.

הנער הגיע לפרק "האיש מקדש", והתחנן עם בתו של כפרי. חותנו עבד בעבודות זיפות ביער מסויים וגר בכפר ליד היער. חתנו התיישב גם הוא באותו כפר, עבד במלאכת הפחחות, הצליח בעבודתו, התעשר מאד והיה לו רוב טוב.

אך, תמיד היה בוכה ומצטער על אשר אין הוא יודע ללמוד.

* * *

בכפר מושבו חיו מספר משפחות יהודיות, שהקצו מקום מיוחד לתפלה משותפת. כן היו שם שוחט, מלמד, וביניהם גם בן תורה. האברך הפחח נכנס אל בן התורה ושפך בפניו את

~ ספר הזכרונות ~

פרק ד – ר' וולף מתגלה שוב

גלות ארוכה החלה לפקוד את ר' וולף הסנדלר, העילוי הנסתר מלוצק, ואת אשתו. הם נדרו מעיר לעיר ומכפר לכפר. במהלך נדודיהם התפרנסו ממלאכת הסנדלרות שבה עסק ר' וולף. במלאכה זו עסק ר' וולף בחשק רב, בראותו בה הרבה יותר מאשר אמצעי לפרנסה או להסתרת צדקנותו ולמדנותו.

ר' וולף מצא במלאכה סיפוק רב ואידיאל-חיים. במיוחד ראה בה הזדמנות להתרועע תמיד

עם בעלי מלאכה ואנשים המוניים פשוטים, אותם אהב בכל להט נשמתו. הסנדרלות נתנה לו הזדמנות לגמול חסד עם אנשים עניים. שונות נעליים מבגדים: אדם מתעטף בכל בגד שהוא, אך נעליו חייבות להיות שלמות שלא תעבור דרכן רטיבות הגשם והשלג. לא זו בלבד, אפוא, שר' וולף הוציא מתחת ידו עבודה מתוקנת ולא לקח עבודה פרוטה מיותרת, אלא שאף נטל דמי־עבודה זולים במיוחד. זאת עשה משני טעמים: ראשית משום שלא רצה שיהיו בידו כספים יותר מכדי צרכיו החיוניים, ושנית, כדי שאנשים עניים לא יימנעו מתיקון נעליהם בגלל חוסר כסף.

כך נמשכו נדודיו של ר' וולף תקופה ארוכה. הם נסתיימו בהגיעו לכפר בוהלין, לא הרחק מלוקטש, שם השתקע וקבע לו משכן תמידי. "תמידות" זו החזיקה מעמד עד – המאורע שאילצוהו שוב להמשיך בנדודיו, כשם שנאלץ לעזוב את ליובאוויטש.

תחלה מצא ר' וולף בכפר זה את השלוחה אותה חיפש מאז עזב את ליובאוויטש. יכול היה לנהל את חייו הצנועים כרצונו, מבלי שיעלה על דעתו של איש שהוא צדיק נסתר. ר' וולף קנה לעצמו שם טוב בין יהודים, וגם, להבדיל, בין הגויים, בזכות יושרו ונאמנותו במלאכתו, בזכות מחיריו הזולים, ובזכות היותו אדם שקט ונוח שאינו רב עם איש ואינו מדבר על איש. בגלל שתיקתו המיוחדת, שיוחסה על־ידי מכיריו לטוב־לבו ולפשטותו, נקרא בפי הגויים בשם "וולפקע דוברי" (וולף הטוב).

ודאי היה נמשך מצב זה זמן רב מבלי שאיש היה יודע שאדם צנוע ופשוט זה אינו אלא צדיק וגאון נסתר. אלא שמאורע מסוים אילץ את ר' וולף לגלות את גדלותו, כדי לקדש שם שמים.

באותו כפר דר כומר קתולי ששם לו למטרה להעביר יהודים לנצרות. תחלה ניסה להשיג מטרתו בפיתויים ובדברי חלקלקות. הוא נהג לכנס את כל תושבי הכפר, יהודים וגויים, בככר השוק, במיוחד לפני ימי־איד נוצרים, ולשאת נאום. בנאומו זה היה מתאר את בשורת ה"גאולה" שהביאה הנצרות לעולם, ודרשתה שגויים ויהודים יחיו בשלום ובאחזה כעם אחד. בהתאם לכך הטיף גם להתערבות בין העמים.

דבריו של הכומר על ידידות בין גויים ליהודים השאירו רושם רב על שומעיהם, במיוחד מבין הגויים – אשר החלו להתנהג בצורה אנושית עם היהודים. כתוצאה מכך הרגישו היהודים את עצמם בטוחים יותר, והעריכו בעין יפה את ההתפתחות החדשה. ברם, הדברים על הפיכת היהודים והגויים לעם אחד על ידי התערבות הדדית – לא השפיעו כלל, היהודים נשארו באמונתם שלהם והגויים באמונתם שלהם.

אך לא עבר זמן רב והיהודים נוכחו לדעת שאמרי השפר של הכומר נועדו רק להכשרת הקרקע. בסופו של דבר גילה את כוונתו האמתית ויצא בקריאה ברורה ליהודים לעבור לנצרות. הוא החל להתקיף בגלוי את האמונה היהודית ו"הוכיח" שהנצרות (בגרסתה הקתולית) היא האמונה האמתית היחידה. בהפגינו את "למדנותו" ציטט פסוקים מן התנ"ך אותם פירש כרמזים לנצרות. היו אלה אותן נוסחאות מפורסמות בהן משתמשים בכל הזמנים המיסיונרים הנוצריים למיניהם כאמצעי־שכנוע בצדקת הנצרות. יהודים יודעי־ספר מסוגלים לעמוד מול "הוכחות" אלה ומצליחים לדחותן. כבר היו במהלך ההיסטוריה ויכוחים פומביים בין גדולי ישראל לבין

מנהיגים נוצריים אשר בהם הושמו לאל כל הטענות וההוכחות המדומות. ברם, באותו כפר ווהליני לא נמצא אז יהודי אחד שיקבל על עצמו להשיב לכומר. התושבים היהודים של המקום היו אנשים פשוטים שלא היה בכוחם להתמודד עם "הוכחותיו" של הכומר וחלקלקות לשונו.

היו שרויים איפוא, היהודים במבוכה, ואילו הכומר מצדו התעודד יותר ויותר. הוא העז להכריז שאם אין היהודים מסוגלים להשיב לו ולדחות את "הוכחותיו" מן התנ"ך – עליהם להמיר מיד את דתם, שאז "כמובן" יהיו יותר מאושרים בעולם הזה ובעולם הבא.

בהרגישו את עצמו מנצח, ציפה לְצַיֵד מוצלח וקיווה לתוצאות מעשיות מדבריו, ובהזדמנות הבאה, לפני יום-איד נוצרי, כינס שוב את כל תושבי הכפר, גויים ויהודים, בכיכר השוק והחל להשמיע את דבריו. הפעם יצא בחריפות מיוחדת נגד האמונה היהודית, בשלחו חֲצִי לעג כלפי תורת-ישראל, וב"הוכיחו" את אמתיות הנצרות הקתולית – דרש בתוקף רב מן היהודים הנוכחים להשתמד.

"האם מוכן אֵי-מִי להשיב על דבריי?!" – קרא הכומר בפאתוס, מתוך בטחון עצמי גדול. לפתע יצא מישחו מבין שורות הקהל היהודי. הוא פנה בקול צלול אל הכומר והודיעו שהוא מוכן לענות לו.

כל הנוכחים הפנו את מבטיהם אל הדובר, ונדהמו לראות שאין זה אחר מאשר ר' וולף הסנדלר, "וולפקע דוברי" – כפי שהוא מכונה בפי הגויים.

איך מסוגל בר-נש זה לפצות את פיו, שעה שאיש לא שמע ממנו אף מלה אחת כמעט? הקהל הביט משתאה, וגם הכומר התפלא לרגע.

"טוב מאד, וולפקע" – הכריז הכומר לאחר שהתאושש – "עלה נא אל הבמה ונשמע כולנו מה בפִּיךָ!" הוא היה בטוח שדווקא באמצעות "וולפקע דוברי" יצליח ללחוץ את היהודים אל הקיר.

בצעדים מדודים עלה ר' וולף על הבמה ולהפתעת הכל פתח את פיו בשפה פולנית צחה "כגוי אמת". אך ההפתעה הגדולה ביותר הייתה בתוכנם של הדברים שהשמיע. הוא החל לדחות אחת לאחת את "הוכחותיו" של הכומר והוכיח מצדו את הגיחוך שבדבריו. בדבריו ציטט ר' וולף פסוקים מן התנ"ך ותרגמם במהירות לפולנית צחה. החידוש בדבריו היה בכך שכל הנוכחים הבינו אותם יפה ונוכחו בצדקתם. הוא הוכיח בפשטות שהכומר לא הבין את משמעות הפסוקים, ואף סילף אותם.

הכומר נאלץ לשתוק כיון שלא היו מלים בפיו כדי להתמודד עם ר' וולף. הויכוח הסתיים בניצחונו הברור של הסנדלר על הכומר. היהודים היו מלאי שמחה, בידעם שר' וולף הצילם מסכנה גדולה, אך גם הגויים לא יכלו להסתיר את התפעלותם מן ההתגלות הנפלאה והמפתיעה של ר' וולף, אותו שתקן והדיוט למראה עינים.

הכומר חדל מכינוס התושבים לכיכר השוק לשם שמיעת נאומיו.

דבר זה אירע באמצע הקיץ, בעונת הקציר. בראשית חודש אלול התברר שר' וולף ואשתו נעלמו מן הכפר.

— ר' וולף החליט להתגלות כאשר היה הכרח בדבר, ולא היתה לפניו ברירה, לשם קידוש שם שמים. ברם, לאחר מכן לא רצה שוב להישאר בכפר בו היו מעניקים לו, יהודים ולא־יהודים, כבוד רב והיה נאלץ לוותר על מלאכתו, מלאכת הסנדלרות, דבר שלא חפץ בזה בשום אופן. מאחר שאת שליחותו כבר ביצע — החליט לפתוח בסדרה חדשה של נדודים על־פני ערים ועיירות, בהן יוכל לעסוק במלאכתו באין מפריע מבלי שאיש יחשוד בו שהוא יותר מאשר איש המוני פשוט. כך יוכל להתחבר עם אנשים פשוטים, לחיות בפשטות, ולהתפרנס מיגיע כפיו באורח כשר וישר, מבלי שיהנה בפרוטה אחת יותר מן המגיע לו לפי דעתו.

תושבי הכפר, יהודים ולא־יהודים, ניסו תחילה לחפש אחר ר' וולף, כיוון שלא רצו להפסיד אותו, אך עקבותיו נעלמו.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ימצאון המחזיקים בזה.

ב"ה א' כ"א שבט תרפ"ח

מכל עבר ופינה שומע הנני נאקת אחב"י, השם יחוס וירחם וירום קרן אחב"י שי מנפש ועד בשר, ומצפה הנני לשמוע מאת אשר הוטב המצב בגוי"ר. והשי"ת יהי בעזרי להצליחו בכל טוב בגוי"ר.

כבוד ידידי הרה"ג הנודע וו"ח אי"א כ"י מוהר"ר שמעון שי

שלום וברכה

ידידו הדו"ש ומברכו

במענה על מכתבו מכ"ב לחדש העבר על דבר התייסדות גמ"ח, ראוי הוא דבר זה במאד מאד, כמובן באשר יהי בעזרתו ית' בידיים בטוחות, ואז הנה בטח

יוסף יצחק

המשך מעמוד 213

ובבכור, הרי יש לדחות ולומר **מַה לְהֵנָּה** – מה שמצינו באלו הדינים, קדשים ובכור, שנאמר בהם פסול מומים, דווקא בהם הוא נאמר, **שֶׁכֶּן הֵן עֲצָמָן קָרִיבִין לְגַפִּי מִזִּבְחִי**, ולכן נפסלים במום, אולם כהן שלא שייך בו דבר זה אלא הוא רק עובד בעבודת הקרבן, יתכן שאינו נפסל במום. מסיים רבא: **צְרִיכִי** – לכך צריך לומר את פסול המומים בכל שלשת הנידונים, בפסולי כהן לעבודה, ובפסול קדשים למזבח, ובפסול בכור המפקיע קדושתו.

שנינו במשנה: **יֵתֵר עָלֵיהֶן בְּאֶדָם**. דהיינו שיש חסרונות נוספים שפוסלים רק באדם ולא בבהמה. שואלת הגמרא: **מִנָּה הֵנִי מִיָּלִי** שגם חסרונות שלגבי בהמה אינם נחשבים כמומים, בכל זאת פוסלים באדם. מבארת הגמרא: **אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא כא כא) **'כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אֶהְיֶה הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת אֲשֵׁי ה'**, ויש לדרוש, שרק **אִישׁ שֶׁשְׁנוֹה בְּזֶרְעוֹ שָׁל אֶהְיֶה** – שדומה לשאר הכהנים, הוא אינו נפסל לעבודה עד שיהיה בו אחד מהמומים האמורים בפרשה, אך מי שאינו דומה לזרעו של אהרן מפני אחד השינויים המוזכרים במשנה, אף שאין בו מום, הרי הוא פסול לעבודה.

לְכַתֵּב רַחֲמָנָא דיני מומים **בְּבִכּוֹר, וְתִיתִי מְהֵרָה** – ונלמד שמומים פוסלים בו ממה שמצינו שפוסלים בשני האחרים דהיינו באדם וקדשים, הרי אפשר לדחות ולומר **שֶׁמַּה לְהֵנָּה** – מה שמצינו באלו הדינים, קדשים וכהן, שנאמר בהם פסול מומים, דווקא בהם הוא נאמר, **שֶׁכֶּן קְדוּשָׁתָן מְרֻבָּה** – משום שבקדשים יש הרבה סוגים, כגון חטאות אשמות עולות ושלמים, ובכהן יש הרבה מצוות, וְעוֹד שְׁנוֹהֵנִין בַּפְּשׁוּטִין שאינם בכורים, ולכן מומים פוסלים בהם, אולם בכור שהוא רק סוג קדושה אחת, ואין בו הרבה מצוות, ואינו נוהג אלא בבכורים, יתכן שלא יפסלו בו מומים.

ואם תאמר ש**[לֹא לְכַתּוֹב]** פסולי מומים **בְּקָדָשִׁים, וְתִיתִי מְהֵרָה** – ונלמד דינם משני הדינים האחרים, דהיינו מפסול מומים בכהן ובבכור, הרי יש לדחות ולומר כי **מַה לְהֵנָּה** – מה שמצינו באלו הדינים, כהן ובכור, שנאמר בהם פסול מומים, דווקא בהם הוא נאמר, **שֶׁכֶּן קְדוּשָׁתָן חֲלָה** בהם **מֵאֲלֵיהֶן**, מה שאין כן בקדשים שקדושתם חלה רק על ידי שהקדישם בפה, ויתכן שאין מום פוסל בהם.

ואם תאמר ש**[לֹא לְכַתּוֹב]** פסולי מומים **בְּאֶדָם, וְתִיתִי מְהֵרָה** – ונלמד דינו משני הדינים האחרים, דהיינו מפסול מומים בקדשים

לַעֲקָא אֶל הַשֵּׁם

הַפִּטְרָת פִּרְשֵׁת וִירָא, מִסְפֶּרֶת עַל "אִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים", שֶׁבָּאָה אֶל הַנְּבִיא אֱלִישָׁע וְזָעָקָה עַל כֹּךָ שֶׁבִּעֲלָהּ מֵת וְהִיא נֹתֶרֶה חֲסֵרֶת כָּל, עַד שֶׁהַנּוֹשָׂה רוֹצָה חֲלִילָה לִקְחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדֶיהָ לַעֲבָדִים.

אֱלִישָׁע שׂוֹאֵל אוֹתָהּ מָה יֵשׁ לָהּ בְּבֵיתָהּ, וְהִיא מְשִׁיבָה שְׂאִין לָהּ כָּלוּם, כִּי אִם קָצֵת שָׁמֶן. אֱלִישָׁע אוֹמֵר לָהּ שֶׁתִּשְׁאֵל מִכָּל הַשְּׂכָנוֹת שָׁלָה כָּלִים רִיקִים וְתִצָּק לְתוֹכָם מִהַשָּׁמֶן, וְאָז מִתְרַחֵשׁ גַּם מִכָּל הַשָּׁמֶן הַחֵל לְזֶרֶם בְּשִׁפְעַת גָּדוֹל, עַד אַחֲרוֹן הַכָּלִים. וְכֹךָ הָיָה לְאִשָּׁה בְּמָה לְשֹׁלֵם אֶת חֹבָהּ, וְגַם לַחֲיֹת בְּנוֹתָהּ.

מִשְׁמָעוֹת הַסְּפּוֹר, כִּפִּי שֶׁבָּאָר אוֹתוֹ פֶּעַם אֶדְמוּ"ר הִזְקֵנוּ: "כִּשֵּׁם שֶׁצּוֹעֲקִים בִּיחִידוֹת עַל רְחוּקוֹ מְאֻלָּקִים חַיִּים, כֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן כָּל נִשְׁמָה בְּעֻלְתָּהּ בְּלִילָה - צּוֹעֲקָת בְּקוֹל מֵר עַל רְחוּקָה מְאֻלָּקִים חַיִּים".

"אִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים" זֶה הַנִּשְׁמָה הָאֱלּוּקִית (שֶׁהִיא "אַחַת" עִם הַשֵּׁם), "צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע" - הִיא זּוֹעֲקָת לְהַשֵּׁם ("אֱלִישָׁע" מִלְשׁוֹן אֱלִי שְׁעָה, אֱלִי פִנָּה). וְמָה צָעָקָתָה? "עֲבָדְךָ אִישִׁי מֵת". הָאִשׁ הַפְּנִימִית שֶׁל הָאֱהָבָה לְהַשֵּׁם ("אִשׁ י") הִיא בְּבַחֲיִנַת "מֵת" אֲצִלִּי.

וּמוֹסִיפָה הַנִּשְׁמָה וְזוֹעֲקָת, שֶׁ"הַנּוֹשָׂה בָּא לִקְחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדֶי לַעֲבָדִים". הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מִנְּסָה לִקְחַת אֶת "שְׁנֵי יְלָדֶי", שְׁתֵּי הַמַּדּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, אֱהָבָה וִירָאָה, וְלַעֲשׂוֹתָן "עֲבָדִים" לְעִנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וּלְתַאֲוֹת גִּשְׁמִיּוֹת וְחִמְרִיּוֹת.

שׂוֹאֵל אוֹתָהּ אֱלִישָׁע: "מָה יֵשׁ לָךְ בְּבֵיתָךְ?". כָּלוּמֵר, אֵיזָה קֶשֶׁר עִם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲדִין נִשְׁאָר בְּאֶדָם? מְשִׁיבָה "הָאִשָּׁה" - הַנִּשְׁמָה, שְׂאִין לָהּ כָּלוּם, "כִּי־אִם" נִקְדָּה אַחַת פְּנִימִית, הַנִּרְמָזֶת בִּ"שָׁמֶן", עֲצָם נִקְדַּת הַנִּשְׁמָה.

כָּעֵת אוֹמֵר לָהּ הַנְּבִיא, שֶׁהַעֲצָה לְמַצָּבָהּ הִיא, לְהִכִּין "כָּלִים רִיקִים". הָאֶדָם צָרִיךְ לְרוֹקֵן אֶת עֲצָמוֹ מִכָּל תַּחוּשָׁה שֶׁל חֲשִׁיבוֹת וְהַגָּשָׁה עֲצָמִית, וְלַחוּשׁ הַתְּבַטְלוֹת גְּמוּרָה, בְּבַחֲיִנַת "כָּלִי רִיק", וְאָז יִתְמַלֵּא הַ"כָּלִי הַרִיק" בִּ"שָׁמֶן" שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה, וְ"אֶת וּבְנִיךָ תַּחֲיִי בְּנוֹתָר" - יִהְיֶה "יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ".

לְפִי זֶה נִבִּין אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין הַהִפְטָרָה לְפִרְשָׁהּ: פִּרְשֵׁת הַשָּׁבוּעַ נִפְתַּחַת בְּהַתְגַּלּוּת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ. "וִירָא אֱלֹהֵי ה'". כּוֹחַ זֶה הוֹרִישׁ אַבְרָהָם אֲבִינוּ לְכָל יְהוּדִי, לְזָכוֹת לְ"וִירָא אֱלֹהֵי ה'".

הַבְּעִיָּה שֶׁכָּל זֶה נִכּוֹן מִצַּד הַנִּשְׁמָה, אֲךָ לֹא מִצַּד הַגּוּף הַגִּשְׁמִי. הַנִּשְׁמָה מְרַגִּישָׁה אֶת הַהַתְגַּלּוּת הָאֱלּוּקִית וְהִיא מְלַאָּה תְּשׁוּקָה לְדַבֵּק בְּקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְהִתְאַחַד עִמוֹ. לְעַמְתָּהּ, הַגּוּף הַגִּשְׁמִי, לֹא זֶה בְּלִבְד שְׂאִין הוּא מְרַגִּישׁ אֶת הַהַתְגַּלּוּת הָאֱלּוּקִית, הוּא אֵף מִפְּרִיעַ לְנִשְׁמָה וּמַעֲלִים וּמִסְתִּיר אֶת הָאוֹר הָאֱלּוּקִי.

עַל כֹּךָ מְשִׁיבָה הַהִפְטָרָה, שֶׁהַעֲצָה הִיא לְהִתְבּוֹנֵן וְלִהְיוֹת בְּבַחֲיִנַת "כָּלִים רִיקִים", וְאָז מְקַבְּלִים שִׁפְעַת רַב בְּיוֹתֵר... גַּם אִם לֹא תִמִּיד אֲנַחְנוּ מְרַגִּישִׁים רִגְשׁ אִמְתִּי שֶׁל אֱהָבַת הַשֵּׁם וִירָאָת הַשֵּׁם, עֲלִינוּ לְהִתְמַסֵּר וּלְהוֹסִיף עוֹד וְעוֹד בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַד שֶׁנִּזְכָּה לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ וּלְתַחֲלִית הַמַּתִּים, בְּקִרְבֵּי מְמֶשׁ.

(מַעֲבֹד עַל פִּי לְקוּטִי שִׁיחוֹת, חֶלֶק ה' עֲמוֹד 332 וְאִילָךְ, וּמֵאִמֵּר דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וְאִשָּׁה אַחַת", כִּי מִרְחֹשׁוֹן תִּשְׁמָ"ו. מִתּוֹךְ "נִשְׁמָתָא דְאוּרִייתָא")

פרשת וירא

אדמו"ר הזקן בעל התניא והשלחן ערוך קשביקש אצלו על כן זכר וענה לו בלשון הכתוב "במה יזכה נער (במה יזכה לכן זכר) – את ארחו (על ידי מצות הכנסת אורחים)".

ויהי רצון אשר על ידי לימוד התורה וקיום המצוות בקלל והשתדלות במצות הכנסת אורחים בפרט, גם על ידי אחיזה בדרך השבע על ידי מילוי הוראת מומחה במקצוע זה, יזכה לזרעא חייא וקיימא בכך זכר. ואשמח להתבשר בשורות טובות ממנו בזה.

(אגרות קודש, ח"ד ע' ל)

שני טו ותכחש שרה | לאמר לא צחקתי כי | יראה ויאמר | לא כי צחקת: טו ויקמו משם האנשים וישקפו עלפני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם: טז ויהוה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: טז ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו כל גויי הארץ: טז כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יהוה לעשות צדקה ומשפט למען הבא יהוה על אברהם את אשר דבר עליו: טז ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה פירצה ותפאתם כי כבדה מאד: טז ארדה נא ואראה הפצעתה הבאה אלי עשו | כלה ואם לא אדעה: טז ויפנו משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עמד לפני יהוה: טז ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע: טז אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה: טז חללה לך מעשית | כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק ברשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט: טז ויאמר יהוה אם אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם: טז ויען אברהם ויאמר

יח « וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח האהל ביום: טז וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: טז ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך: טז ויקח נא מעטמים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ: טז ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כירעלפן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת: (לוי) וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לוישי ועשי עגות: ואלהבקר רץ אברהם ויקח כן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימחר לעשות אתו: טז ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו: (ישראל) טז ויאמרו אליו איה שרה ויאמר הנה באהל: טז ויאמר טוב אשוב אליך בעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחרי: טז ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח בנשים: טז ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי כלתי היתה לי עדנה ואדני זקן: טז ויאמר יהוה אל אברהם למה זה צחקת שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי: טז היפלא מיהוה דבר למועד אשוב אליך בעת חיה ולשרה בן:

~ נקודות משיחות קודש ~

אל נא תעבר מעל עבדך (פרשתנו יח, ג)

... אהענן לדעת מה היא עצת הרופאים בזה [זרעא חייא וקיימא], ולפי דעתי צריך הוא וגם זוגתו תחיה לשאל בעצת הרופאים ולעשות כהוראתם.
ועוד הצעתי על פי מאמר המגיד ממערזיטש ותלמידו

הנהגה הוֹאֵלֶתִי לְדַבֵּר אֶל־אֲדֹנִי וְאֲנֹכִי עֹפֵר
וְאֶפֶר: ^כאֲוִלִי יַחֲסִי'וֹן חֲמֻשִׁים הִצְדִּיקֶם חֲמֻשָּׁה
הַתְּשִׁחִית בַּחֲמֻשָּׁה אֶת־כָּל־הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא
אֲשִׁחִית אִם־אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וַחֲמֻשָּׁה:
^{כא}וַיִּסַּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אוֹלִי יִמְצְאוֹן שָׁם
אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בַּעֲבוּר הָאַרְבָּעִים:
^{כב}וַיֹּאמֶר אֶל־נָא יָחַר לֵאדֹנִי וְאֶדְבָּרָה אוֹלִי
יִמְצְאוֹן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם־
אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים: ^{כג}וַיֹּאמֶר הֵנִה־נָּא הוֹאֵלֶתִי
לְדַבֵּר אֶל־אֲדֹנִי אוֹלִי יִמְצְאוֹן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר
לֹא אֲשִׁחִית בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרִים: ^{כד}וַיֹּאמֶר אֶל־נָא
יָחַר לֵאדֹנִי וְאֶדְבָּרָה אֶד־הַפֶּעַם אוֹלִי יִמְצְאוֹן
שָׁם עֶשְׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשִׁחִית בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרָה:
^{כה}וַיֵּלֶךְ יְהוָה בָּאֵשׁ כְּלָה לְדַבֵּר אֶל־אַבְרָהָם
וְאַבְרָהָם שָׁב לְמָקוֹמוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

אל נא תעבר מעל עבדך (פרשתנו יח, ג)

כמו כן מסר לי בנו שיחיה אודות דודתו... שהיא לא בקו
הבריאות, יש למסור הנ"ל גם לה אודות מילוי הוראות
רופא מומחה שיורה לה מה לעשות. ושתשים שלוש
מטבעות בקופת רבי מאיר בעל הנס לפני הדלקת הנרות
ולקל הפחות פעם בשבוע תתן אוכל ליהודי (אורח, או עני).
(אגרות קודש, ח"ג ע' שנט)

שלישי יט ^אוַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים סְדֻמָּה בַּעֲרֵב
וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר־סְדֹם וַיֵּרָא־לוֹט וַיָּקָם
לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתָּחוּ אֲפִים אֶרְצָה: ^בוַיֹּאמֶר הֵנָּה
נָא־אֲדֹנִי סוּרוּ נָא אֶל־בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינֹו וְרַחֲצוּ
רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ
לֹא כִי בָּרְחוּב גֵּלּוֹן: ^גוַיַּפְצֵר־בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ
אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת
אֶפֶה וַיֹּאכְלוּ: ^דמִרֹם יִשְׁכְּבוּ וְאִנְשֵׁי הָעִיר אִנְשֵׁי
סְדֹם נִסְבּוּ עַל־הַבָּיִת מִנֶּעַר וְעַד־זָקֵן כָּל־הָעָם
מִקְצָה: ^הוַיִּקְרָאוּ אֶל־לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ

הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיאָם
אֵלֵינוּ וְנִדְעָה אֹתָם: ^ווַיֵּצֵא אֲלֵהֶם לוֹט הַפֶּתַח
וַהֲדִלֵת סָגַר אַחֲרָיו: ^זוַיֹּאמֶר אֶל־נָא אַחִי תִרְעוּ:
^חהֵנִה־נָּא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אִישׁ
אוֹצִיאָה־נָּא אֶתְהֵן אֵלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כַּטּוֹב
בְּעֵינֵיכֶם וְקַ לָאֲנָשִׁים הָאֵל אֶל־תַּעֲשׂוּ דָבָר
כִּי־עַל־כֵּן בָּאוּ בָצֵל קִרְתִּי: ^טוַיֹּאמְרוּ גֹשׁ
הָלָאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בָּא־לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט
עֲתָה נִרְעֵ לָךְ מִהֶם וַיַּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד
וַיִּגְשׁוּ לְשֹׁכֵר הַדִּלָּת: ^יוַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־
יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת־לוֹט אֲלֵיהֶם הַבֵּיתָה וְאֶת־
הַדִּלָּת סָגְרוּ: ^{יא}וְאֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּתַח הַבַּיִת
הָבוּ בַּסְנוּרִים מִקְטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּלְאוּ לְמִצָּא
הַפֶּתַח: ^{יב}וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל־לוֹט עַד מִי־לָךְ
כִּי חָתַן וּבָנֶיךָ וּבְנֵתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר־לָךְ בָּעִיר
הוֹצֵא מִן־הַמָּקוֹם: ^{יג}כִּי־מִשְׁחָתִים אֲנִי וְאֶת־
הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־גִדְלָה צִעֲקָתָם אֶת־פְּנֵי יְהוָה
וַיִּשְׁלַחַנו יְהוָה לְשַׁחֲתָה: ^{יד}וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר
אֶל־חֲתָנָיו וְלִקְחֵי בָנָתָיו וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ
מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחִית יְהוָה אֶת־הָעִיר
וַיְהִי כַּמִּצָּחַק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו: ^{טו}וְכִמּוֹ הִשְׁחַר עָלָה
וַיֵּצִאוּ הַמְּלָאכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־
אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי בָנֶיךָ הַנִּמְצָאִים פֶּן־תִּסָּפֵה
בְּעֵין הָעִיר: ^{טז}וַיִּתְמַהֲמָה וַיַּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים
בִּידוֹ וּבִיד־אִשְׁתּוֹ וּבִיד שְׁתֵּי בָנָתָיו בַּחֲמֻלָּת
יְהוָה עָלָיו וַיֵּצֵאָהּ וַיִּנָּחֶהּ מִחוּץ לָעִיר: ^{יז}וַיְהִי
כַּהוֹצִיאָם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְט עַל־נַפְשֶׁךָ
אֶל־תִּפְטֵי אַחֲרֶיךָ וְאֶל־תַּעֲמֹד בְּכָל־הַפֶּפֶר
הַהָרָה הַמַּלְט פֶּן־תִּסָּפֵה: ^{יח}וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵיהֶם
אֶל־נָא אֲדֹנָי: ^{יט}הֵנִה־נָּא מִצָּא עַבְדְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ
וַתִּגְדַּל חֲסִדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיוֹת
אֶת־נַפְשִׁי וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִט הַהָרָה

פֶּן־תִּדְבְּקֵנִי הָרְעָה וּמָתִי: כ הִנֵּה־נָא הָעִיר הַזֹּאת קִרְבָּה לָנוּם שָׁמָּה וְהוּא מִצְעָר אִמְלֵמָה נָא שָׁמָּה הֲלֹא מִצְעָר הוּא וּתְחִי נִפְשִׁי:

~ נקודות משיחות קודש ~

אל נא תעבר מעל עבדך (פרשתנו יח, ג)

מפליא אותי שכותב שוב אודות השאלה שפבר פתב וכבר עניתי לו; באם יש חילוקי דעות בינו ובין זוגתו תחנה עד כמה יהיה ענין הכנסת אורחים אצלם, שהיא אומרת שנה קשה, יש להביא כל שאלות אלו לרב מורה הנדאה בירשאל, ושניכם תעשו על פי הוראותיו. ...וגם כפי שכתוב במקנים האורחים הראשון, שלא זו בלבד שהקנים אורחים, אלא גם סיפר אחרי כן אודות גדולת ה' - כך גם אתם עם אורחים, לא תסתפקו בזה בלבד, אלא גם תסבירו להם כי גדול השם כפי שנתבאר בפנימיות התורה, שפדורנו נתגלה בתורת התסידות.

(תרגום מאגרות קודש, חט"ו ע' ב)

רביעי כא וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׁאֲתִי פָנֶיךָ גַם לְדָבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: כב מִחֹר הַמִּלֵּט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד־בָּאֵךְ שָׁמָּה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הָעִיר צוּעֵר: כג הַשֵּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צִעְרָה: כד וַיְהִי־הָהֵמָּה הַמָּטִיר עַל־סָדֶם וְעַל־עַמֻּרָה גְּפָרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם: כה וַיַּחֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל־הַכְּפָר וְאֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמְח הָאֲדָמָה: כו וַתִּבֹּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נָצִיב מֵלֶח: כז וַיִּשָּׁפֹם אֲבָרָהָם בִּבְקָר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שֵׁם אֶת־פָּנָי יְהוָה: כח וַיִּשְׁקֹף עַל־פָּנָי סָדֶם וְעַמֻּרָה וְעַל כָּל־פָּנָי אֶרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִטּוֹר הָאָרֶץ בְּקִטּוֹר הַכְּבִישָׁן: כט וַיְהִי בִשְׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אֲבָרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן לוֹט: לו וַיַּעַל לוֹט מִצּוּעֵר וַיִּשָּׁב בְּהֹר וַשְּׁתִי בְּנָתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשֹׁכֵת בְּצוּעֵר וַיִּשָּׁב בְּמַעְרָה הוּא וַשְּׁתִי בְּנָתָיו: לא וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה אֲבִינוּ

זָקֵן וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לָבוֹא עָלֵינוּ כְּדָרְךָ כָּל־הָאָרֶץ: לב לָכֵה נִשְׁקָה אֶת־אֲבִינוּ יֵין וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זָרַע: לד וַתִּשְׁקֵן אֶת־אֲבִיתָן יֵין בְּלִילָה הוּא וַתִּבֹּא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־אֲבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ וּבְקוֹמָהּ: לה וַיְהִי מִמָּחָרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה הֵן שֹׁכְבָתִי אִמֶּשׁ אֶת־אֲבִי נִשְׁכְּנוּ יֵין גַּם־הַלִּילָה וְכָאִי שֹׁכְבִי עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זָרַע: לו וַתִּשְׁקֵן גַּם בְּלִילָה הַהוּא אֶת־אֲבִיתָן יֵין וַתִּקֶּם הַצְעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ וּבְקוֹמָהּ: לז וַתַּהַרְיֵן שְׁתֵּי בְּנוֹת־לוֹט מֵאֲבִיתָן: לח וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אֲבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם: לה וַהַצְעִירָה גַם־הוּא יָלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן־עָמִי הוּא אֲבִי בְנֵי־עָמוֹן עַד־הַיּוֹם: ס כ וַיִּפֹּעַ מִשֵּׁם אֲבָרָהָם אֶרֶצָה הַנִּגֹּב וַיֵּשֶׁב בֵּין־קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר וּבֵין בְּנֵרֶז: ד וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֶל־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֶּזֶר וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה: ו וַיִּבֹּא אֱלֹהִים אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי מֵת עַל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֵלָת בָּעַל: ז וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַגּוֹי גַּם־צָדִיק תַּהַרְגֵנִי: ח הֲלֹא הוּא אָמַר־לִי אַחֲתִי הוּא וְהִיא גַּם־הוּא אִמְרָה אַחִי הוּא בְּתֵם־לִבְבִי וּבְנִקֵּן כִּפִּי עָשִׂיתִי זֹאת: י וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בַּחֲלֹם גַּם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְּתֵם־לִבְבְּךָ עָשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשָׁךְ גַּם־אֲנֹכִי אוֹתָךְ מִחֲטוּלִי עַל־כֵּן לֹא־נִתְּתִיד לְנֹגַע אֵלֶיהָ: יא וְעַתָּה הֲשִׁב אִשְׁתְּ הָאִישׁ כִּי־נָבִיא הוּא וַיִּתְּפֹלֵל כַּעֲדָךְ וַחֲיָה וְאִם־אֵינְךָ מְשִׁיב־דָּע כִּי־מֹת תָּמוּת אִתָּה וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ: יב וַיִּשָּׁפֹם אֲבִימֶלֶךְ בִּבְקָר וַיִּקְרָא לְכָל־עַבְדָּיו וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם וַיֵּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד: יג וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־עָשִׂיתָ לָנוּ וּמַה־חָטַאתִי לָךְ כִּי־

הנוגעים לחיי היום יומים היינו ספרי פסקי דינים והלכות הצריכות ספרי חסידות ומוסר וכו' בפרט, ובטח במדה האפשרית מעוררים שימת לב המתארחים בבית מלוננו על כל זה, והשם יתברך יצליחו.

(אגרות קודש, ח"ט ע' קסג)

חמישי ה ואברהם בן־מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו: ויתאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל־השמע יצחק־לי: ויתאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כִּי־ילדתי בן לזקניו: ה ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את־יצחק: ויתרא שרה את־בן־הגור המצרית אשר־ילדה לאברהם מצחק: ויתאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת־בנה כי לא יירש בן־האמה הזאת עם־בני עם־יצחק: וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו: י ואמר אלהים אל־אברהם אלי־רע בעיניך על־הנער ועל־אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי כיצחק יקרא לך זרע: י וגם את־בן־האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא: י וישכם אברהם בפקר ויקח־לחם וחמת מים ויתן אל־הגור שם על־שכמה ואת־הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע: י ויכלו המים מן־החמת ותשלך את־הילד תחת אחד השוחים: י ותלך ותשב לה מנגד הרחק במטחני קשת כי אמרה אל־אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את־קלה ותבך: י וישמע אלהים את־קול הנער ויקרא מלאך אלהים אל־הגור מן השמים ויאמר לה מה־לך הגר אל־תיראי כי־שמע אלהים אל־קול הנער באשר הוא שם: י קומי שאי את־הנער והחיוקי את־ידך בו כי־לגוי גדול אשימנו: י ויפקח אלהים את־עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא

הבאת עלי ועל־ממלכתי חטאה גדלה מעשים אשר לא־יעשו עשית עמדי: י ואמר אבימלך אל־אברהם מה ראית כי עשית את־הדבר הזה: י ואמר אברהם כי אמרתי רק אין־יראת אלהים במקום הזה והרגוני על־דבר אשתי: י וגם־אמנה אחתי בת־אבי הוא אך לא בתי אמי ותהי־לי לאשה: י ויהי כאשר התעו אתי אלהים מבית אבי ואמר לה זה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל־המקום אשר נבוא שמה אמרי־לי אחי הוא: י ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחות ויתן לאברהם וישב לו את שרה אשתו: י ואמר אבימלך הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב: י ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיד הנה הוא־לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת: י ויתפלל אברהם אל־האלהים וירפא אלהים את־אבימלך ואת־אשתו ואמהתיו וילדו: י כי עצר עצר יהוה בעד כל־רעה לבית אבימלך על־דבר שרה אשת אברהם: ס כא ויהוה פקד את־שרה כאשר אמר ויעש יהוה לשרה כאשר דבר: י ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר־דבר אתו אלהים: י ויקרא אברהם את־שם־בנו הנולד־לו אשר־ילדה־לו שרה יצחק: י וימל אברהם את־יצחק בנו בן־שמונת ימים כאשר צוה אתו אלהים:

~ נקודות משיחות קודש ~

אל נא תעבר מעל עבדך (פרשתנו יח, ג)

... ובטח למותר לעורר אשר פיון שפית מלון [ש]לו שבמשך הפני עובדים שם כמה וכמה אנשים וכוננתם לשם הבראה ומנוחה ובמילא הרבה זמן פנוי להם, הנה כמו שמשפדלים בהטבת בריאות הנ"ל בגשמיות – על אחת כמה וכמה שצריך להשתדל בהטבת בריאות הנ"ל ברוחניות, ובפרט שאצל איש ואשה הישראלים הגשמיות תלוי בהרוחניות.

ובדאי נמצאים בבית מלוננו ספרים בכלל וספרים

לַעֲדָה כִּי חֲפָרְתִּי אֶת־הַבָּאָר הַזֹּאת: ^א עַל־כֵּן
קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בָּאָר שֶׁבַע כִּי שֵׁם נִשְׁבְּעוּ
שְׁנֵיהֶם: ^ב וַיִּכְרְתוּ בְרִית בֵּינָם שֶׁבַע וַיִּקֶּם
אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכָל שֶׁר־צָבָאוּ וַיֵּשְׁבוּ אֶל־אֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים: ^ג וַיַּטֵּעַ אִשָּׁל בֵּבְאָר שֶׁבַע וַיִּקְרָא־שֵׁם
בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עֹלָם: ^ד וַיִּגַּר אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

אל נא תעבר מעל עבדך (פרשתנו יח, ג)
לכתבה אודות הבית וכו' ומה עוד ביכולתה לעשות –
מוכן שלכל לראש (ואולי עוד יותר חשוב ממשלוח ספרים),
שהבית יתנהל בהקנסת אורחים, ובפרט הקנסת אורחים כזו
הקשורה בהקנסת פלה או הפצת המענינות וכו'. וכיון שאשה
יהודיה היא הרי עקרת הבית, מוכן שהשם יתברך נתן כח
לפעול זאת באופן טוב.

(תרגום מאגרות קודש, חכ"ג ע' סח)

כב א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַהֲאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי: ^א וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךְ
אֶת־יִחִידְךָ אֲשֶׁר־אַהֲבָתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ אֶל־
אֶרֶץ הַמִּדְבָּר וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲלֹה עַל אֶחָד
הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ: ^ב וַיִּשְׁפֹּם אַבְרָהָם
בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֵשׁ אֶת־חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו
אֹתָם וְאֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה וַיִּקֶּם וַיִּלְךְ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים: ^ג בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׁא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־
הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק: ^ד וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ־
לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹור וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרַר נִלְכָּה עַד־פֹּה
וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁכַּח אֵלֵיכֶם: ^ה וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־
עֵצִי הָעֹלָה וַיִּשְׁם עַל־יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בִּידֹו
אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמֶּאֱכָלֹת וַיִּלְכֹו שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:
וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי
וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהַעֲצִים וַאֲנִי
הִשָּׂה לַעֲלֹה: ^ו וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים יְרָאֵה־לוֹ

אֶת־הַחֲמֹת לַיּוֹם וַתִּשָּׂק אֶת־הַנֶּעֱרַר: ^ז וַיְהִי
אֱלֹהִים אֶת־הַנֶּעֱרַר וַיִּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי
רַבֵּה קִשָּׁת: ^ח וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר פָּאָרָן וַתִּמְחַל־לוֹ
אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

אל נא תעבר מעל עבדך (פרשתנו יח, ג)
התורה מספרת לנו את האפן שאברהם אבינו עסק
בהקנסת אורחים (כפי שנתבאר בגמרא ובמדרשים): הוא לא
הסתפק בנתינת לאורחים לחם, מלח וימים, שדי בהם כדי
להשביע; אברהם אבינו לא הסתפק בנתינת המינימום, אלא
נתן להם גם דברים של תענוג: פרות, יין, כל מיני מגדים,
משה, ואפילו גם סנהדרין להשיב על שאלותיהם, וכל זה נתן
להם למרות שהיו אצלו אנשים זרים לגמרי.
ומזה צריך ללמד כל יהודי: בלבד של כל אחד נטועה
מדת הצדקה וגמילות חסדים. עליו לדעת שמדה זו, שיש
לו בירשה מאברהם אבינו (ובמות עט, א), היא לא רק כדי
לתת לזולת דברים הכי מכרחים, אלא גם כדי לתת לו דברי
תענוג; ולא רק במוכן הגשמי, אלא גם לפתור את בעיותיו
הנפשיות.

(ע"פ תורת מנחם, חכ"ד ע' 195 ואילך)

ששי כב וַיְהִי בַּעֲת הַהוּא וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכָל־
שֶׁר־צָבָאוּ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בָּכָל
אֲשֶׁר־אַתָּה עֹשֶׂה: ^א וַעֲתָה הִשְׁבַּעְהָ לִּי בָאֱלֹהִים
הִנֵּה אִם־תִּשְׁקַר לִּי וּלְגִנִּי וּלְנִכְדִּי בַחֲסֹד אֲשֶׁר־
עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
גִּרְתָּה בָּהּ: ^ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ:
כִּי וְהוֹכַח אַבְרָהָם אֶת־אַבְיִמֶלֶךְ עַל־אֲדוֹת בָּאָר
הַמִּים אֲשֶׁר גָּזְלוּ עִבְרֵי אַבְיִמֶלֶךְ: ^ג וַיֹּאמֶר
אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
וְגַם־אַתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי
בְּלַתִּי הַיּוֹם: ^ד וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן
לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: ^ה וַיָּצַב
אַבְרָהָם אֶת־שֶׁבַע כַּבָּשֶׁת הַצֹּאן לְבִדְהָן:
כִּי וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מָה הִנֵּה שֶׁבַע
כַּבָּשֶׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְהָנָה: ^ו וַיֹּאמֶר כִּי
אֶת־שֶׁבַע כַּבָּשֶׁת תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תַּהֲיֶיהָ־לִּי

הוא אֶת־טֹבָה וְאֶת־גֹּחַם וְאֶת־תַּחַשׁ וְאֶת־
מַעֲכָה:

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה
וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה.
אמן בתיכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא
ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי
עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי.
יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדר,
ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן
כל ברכתא ושירא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן
בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפסיר כ ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם
לאמר הנה ילדה מלכה גסה הוא בנים לנחור
אחיד: כא את־עוין בכרו ואת־בוז אחיו ואת־
קמואל אבי ארם: כב ואת־כשד ואת־חזו ואת־
פלדש ואת־ידלף ואת־בתואל: כג ובתואל ילד
את־רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי
אברהם: כד ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם־הוא
את־טֹבָה וְאֶת־גֹּחַם וְאֶת־תַּחַשׁ וְאֶת־מַעֲכָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

אל נא תעבר מעל עבדך (פרשתנו יח, ג)
בהזדמנות זו אעזר על עוד נקודה, שמפמה צדדים
עוררתי על זה. . שאין נמצאים בפסר [חב"ד] ספסלים
בסמיכות להסתנה וכן באמצע הדרך מהסתנה להפסר,
ולמנוחת אורחים הבאים או המבקרים. בן כותבים שאין
נמצא שם עצים ועננים של צל, אף שענין זה חסר ביותר
בימי הקיץ החמים...

(אגרות קודש חט"ו ע' קיזה)

פפפ קט"ו פסוקים. אמנו"ן סימן.

הִשָּׁה לְעֵלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: ט וַיָּבֹאוּ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְלוּ הָאֱלֹהִים וַיָּבֶן שָׁם
אֲבָרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הַעֲצִים וַיַּעֲקֹד
אֶת־יִצְחָק בְּנֹו וַיִּשֶׁם אוֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמָּעַל
לְעֵצִים: י וַיִּשְׁלַח אֲבָרָהָם אֶת־יִדְּו וַיִּקַּח אֶת־
הַמֶּאֱכָלֹת לְשֹׁחַט אֶת־בְּנֹו: יא וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֶּאֱדָ
יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם | אֲבָרָהָם
וַיֹּאמֶר הֲגִנִּי: יב וַיֹּאמֶר אֶל־תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל־הַנָּעַר
וְאֶל־תַּעַשׂ לוֹ מְאוֹמָה כִּי | עֵתָה יָדַעְתִּי כִּי־יִירָא
אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יַחֲדִידְךָ
מִמֶּנִּי: יג וַיֵּשֶׁא אֲבָרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיִּרָא וְהִנֵּה־אֵיל
אַחֵר גָּאָחוּ בִּסְבָךְ בְּקֶרְנָיו וַיֵּלֶךְ אֲבָרָהָם וַיִּקַּח
אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנֹו: יד וַיִּקְרָא
אֲבָרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה | יֵרָאָה אֲשֶׁר
יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהָר יְהוָה יֵרָאָה: טו וַיִּקְרָא מִלֶּאֱדָ
יְהוָה אֶל־אֲבָרָהָם שְׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם: טז וַיֹּאמֶר
כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֹאם־יְהוָה כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־
יַחֲדִידְךָ: יז כִּי־בָרַךְ אֲבָרָכְךָ וְהִרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־
זַרְעֲךָ כְּכֹוכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלוֹ אֲשֶׁר עַל־שִׁפְתֵי
הַיָּם וַיִּרֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שַׁעַר אֲבִיּוֹ: יח וְהַתְּבָרְכוּ
בְּזַרְעֲךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֹקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעַתָּ בְּקֹלִי:
יט וַיֵּשֶׁב אֲבָרָהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו
אֶל־בְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבָרָהָם בְּבֵאֵר שָׁבַע: פ
כ ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם
לאמר הנה ילדה מלכה גסה הוא בנים לנחור
אחיד: כא את־עוין בכרו ואת־בוז אחיו ואת־
קמואל אבי ארם: כב ואת־כשד ואת־חזו ואת־
פלדש ואת־ידלף ואת־בתואל: כג ובתואל ילד
את־רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי
אברהם: כד ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם־

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרוב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִי־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְהַמְכִּיחַ מֵאִשְׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיָבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חזקוני, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) מִנְשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים, אִשָּׁה עוֹבְדָה הָיְתָה. וְהַנּוֹשָׂה, הוּא יְהוָה בֶּן אַחָב, שֶׁהָיָה מְלֹכוֹ בְּרִבְתָּ מִה שָׁזָן עוֹבְדָה אֵת מֵאָה הַנְּבִיאִים בְּיָמֵי אַחָב. (ב) אִסּוּד, הוּא שֶׁם כָּלִי הַשָּׂמֶן. וְנִקְרָא כֵךְ עַל שֶׁם שֶׁמֶנּוּ לִזְקָחִים שָׂמֶן לְסִיכָה.

הפטרה לפרשת וירא לקריאה בציבור

ולשמו"ת במלכים ב פרק ד

ד אִשָּׁה אַחַת מִנְשֵׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל־אֱלֹהֵי־שָׁע לֵאמֹר עַבְדְּךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עַבְדְּךָ הָיָה יְרָא אֶת־יְהוָה וְהַנֶּשֶׁה בָּא לְקַחְתָּ אֶת־שְׁנֵי יָלְדָי לִי לְעַבְדִּים: בַּיָּאמֹר אֵלֶיהָ אֱלֹהֵי־שָׁע מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ הַיָּדִי לִי מִה־יִּשְׁלָךְ בְּבֵית וְהֵאמֹר אֵין לְשַׁפְּחָתְךָ כָּל בְּבֵית כִּי אִם־אִסּוּד שָׂמֶן: ג וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֵל־לְךָ פָּלִים מִן־הַחוּץ מֵאֵת כָּל־שֹׁכְנֵיךָ פָּלִים

עטרת מרים

א וַאֲשֶׁה אַחַת מִנְשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים אִשָּׁה עוֹבְדָה (שְׁתָּה) עִם אַחָב, (ח"ל). צָעָקָה אֶל־אֱלֹהֵי־שָׁע (נְבִיא אַחֵר אֵלֶיהָ) לֵאמֹר עַבְדְּךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עַבְדְּךָ הָיָה יְרָא אֶת־יְהוָה וְהַנֶּשֶׁה הוּא יְהוָה בֶּן אַחָב, בָּא לְקַחְתָּ אֶת־שְׁנֵי יָלְדָי לִי לְעַבְדִּים: ג וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלֹהֵי־שָׁע מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ הַיָּדִי לִי מִה־יִּשְׁלָךְ בְּבֵית וְהֵאמֹר אֵין לְשַׁפְּחָתְךָ כָּל בְּבֵית אֵין פָּלִים כִּי אִם־אִסּוּד שָׂמֶן כָּל כָּזָן לְשָׂמֶן: ג וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֵל־לְךָ פָּלִים מִן־הַחוּץ מִן אַנְשֵׁים שְׁחִין לְבִיתךָ מֵאֵת כָּל־שֹׁכְנֵיךָ פָּלִים

(כד) נהג ולך, כלומר, בזריזות. אל תעצר לי לך, אל תפזיר שאלתך. כי במר נפשה היתה הולכת בגלל. (כח) לא תשלה, כמו לא תמעה. והוא לשון "עגנה", שתרנגומו "שלו". (כט) משענתני, המטה אשר היה נשען עליו. לא תברכנו, כדי שלא ירבה דברים, וישאלוהו למהין אתה הולך, והוא יאמר להחיות את המות, ואין זה כבוד הנם להתהלל בו מי שבא על ידו.

אֶל־אֲדֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־תִּכְבֹּד
בְּשִׁפְחָתְךָ: וְתִהְיֶה הָאִשָּׁה וְתִלָּד בֶּן

לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֲשֶׁר־דָּבַר אֵלָיָה אֲלִישָׁע: יח וַיְגִדֵּל
הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל־אָבִיו אֶל־הַקְּצָרִים: יט וַיֹּאמֶר אֶל־
אָבִיו רֹאשִׁי | רֹאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל־הַנָּעַר שָׂאֵהוּ אֶל־אֲמוֹ:
כ וַיִּשָּׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־אֲמוֹ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּרְיֶיהָ עַד־הַצֹּהֲרִים
וַיָּמָת: כא וַתַּעַל וַתִּשְׁכַּבְּהוּ עַל־מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגָּר
כָּעֵדוּ וַתֵּצֵא: כב וַתִּקְרָא אֶל־אִישָׁהּ וַתֹּאמֶר שְׁלַחַה נָא לִי אַחַד
מִן־הַנָּעָרִים וְאַחַת הָאֲתָנוֹת וְאָרוּצָה עַד־אִישׁ הָאֱלֹהִים
וְאִשׁוּבָה: כג וַיֹּאמֶר מָדוּעַ אַתָּה הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא־חָדַשׁ וְלֹא
שִׁבְתָּ וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם: כד וַתַּחֲבֹשׁ הָאֲתָנוֹן וַתֹּאמֶר אֶל־נַעֲרָהּ נְהַג
וְלֹךְ אֶל־תַּעֲצָר־לִי לְרֹכֵב כִּי אִם־אֲמַרְתִּי לָךְ: כה וַתֵּלֶךְ וַתָּבֵא
אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַר הַכְּרִמָּל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ־הָאֱלֹהִים
אוֹתָהּ מִנֶּגֶד וַיֹּאמֶר אֶל־גִּיחֹזִי נַעֲרֹ הִנֵּה הַשּׁוֹנֵמִית הַלֹּז: כו עָתָה
רוּץ־נָא לִקְרֹאתָהּ וְאָמַר־לָהּ הַשָּׁלוֹם לָךְ הַשָּׁלוֹם לְאִישְׁךָ
הַשָּׁלוֹם לַיֶּלֶד וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם: כז וַתָּבֵא אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶל־הַהָר וַתַּחֲזֹק בְּרַגְלָיו וַיֵּגֶשׁ גִּיחֹזִי לְהִדָּפָה וַיֹּאמֶר אִישׁ
הָאֱלֹהִים הִרְפָּה־לָּהּ כִּי־נִפְשָׁה מְרֵחָה לָהּ וַיַּהֲוֶה הָעֵלִים מִפְּנֵי
וְלֹא הִגִּיד לָיו: כח וַתֹּאמֶר הִשָּׁאֲלֵתִי בֶן מֵאֵת אֲדָנִי הֲלֹא אֲמַרְתִּי
לֹא תִשְׁלַח אֹתִי: כט וַיֹּאמֶר לְגִיחֹזִי חֲגַר מִתְנִיָּךְ וְקַח מִשְׁעָנָתִי
בִידְךָ וְלֹךְ כִּי־תִמָּצֵא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ וְכִי־יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא

אִישׁ הַאֲלֹהִים אֶל־תִּכְבֹּד בִּשְׁפָחָתְךָ אֶל תִּשְׁמָחִי בְּדָבָר שְׂאִינוּ מִתְחַבֵּר
וְיִתְחַר הָאִשָּׁה וְתִלָּד בּוֹ לְמוֹעֵד הַזֶּה כַּעַת חִיָּה כְּפִי אֲשֶׁר־דָּבָר
אֵלֶּיָּה אֲלִישֶׁעִי יֵח וְיִגְדֵל הַיָּלָד וְיִהְיֶה הַיּוֹם בֵּא הַיּוֹם וְיֵצֵא אֶל־אֲבִיו
בְּשֶׁחֶה עוֹמֵד אֶל־עַל הַקְּצִירִים יֵח וְיֵאמֹר אֶל־אֲבִיו רֵאשִׁי רֵאשִׁי יֵח

לֹא כִּיבָּב בְּרָאשׁ וַיֹּאמֶר אֶל־הַנָּעַר
 שְׂאֵהוּ אֶל־אִמּוֹ: כִּי יִשְׁאָהוּ
 וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל־
 בְּרֵכֶיהָ עַד־הַצֹּהֲרִים וַיָּמָת:
 כֹּא וַתַּעַל וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל־מִטָּה
 אִישׁ הָאֱלֹהִים חֲשֵׁכָה שְׂכֻכֹת הַנְּבִיא
 וַיְהִי הַלַּיַל יוֹתֵר נִשְׁמֵר וַתִּסְגֹּר בַּעַד
 וַתֵּצֵא: כִּב וַתִּקְרָא אֶל־אִישָׁהּ
 וַתֹּאמֶר שְׁלָחַה נָּא לִי אֶחָד
 מִן־הַנָּעִרִים וְאַחַת הָאֲתֻנֹת
 וַיִּרְצֶנָה עַד־אִישׁ הָאֱלֹהִים
 וַאֲשֹׁכֶה: כג וַיֹּאמֶר מָוֶדַע אֵת
 הַלֵּכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא־חֹדֶשׁ וְלֹא
 שִׁבְתָּ כִּי אִזּוּ הָיְתָה רְגִילָה לִקְבֹּל מִנִּי
 וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם אִין דְּבֵר רַע שְׂאֵלָךְ
 אֶל הַנְּבִיא, וְלֹא רָצְתָה לְגִלּוֹת הַדָּבָר
 לְבַעֲלָהּ, כִּי חֲשֵׁכָה מֻטָּב שִׁיעֲשֶׂה חֲנָם
 בְּנִנְיָנָה: כד וַתַּחְבֹּשׁ הָאֲתֹן הַחֹשֶׁה
 הָאֲתֹן בַּעֲצָמָה לָזֶרֶת הַדָּבָר, וַבִּמְרָ לְבָבָהּ
 הַלֵּכָה רְגֵלִי וַתֹּאמֶר אֶל־נָעֲרָה הַנַּגַּ
 וְלֶךְ מִהֵר אֶל־תַּעֲצֹר־לִי לְרֹכֵב אֶל־
 תַּשְׁעֵב עַל דִּי אֵת הַיְּכִידִיבָה כִּי אִם־
 אֲמַרְתִּי לָךְ כִּאֲשֶׁר אֹמֵר לָךְ עֲמֹד,
 אִזּוּ תַעֲמֹד: כה וַתִּלְכֵּךְ וַתָּבֵא אֶל־
 אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הֶרֶם הַכְּרִמָּל
 וַיְהִי בִּרְאוּת אִיש־הָאֱלֹהִים
 אוֹתָהּ מִנְּגִד מִרְחֹק וַיֹּאמֶר אֶל־
 גִּיחִי גִיחִי הִנֵּה הַשְׂוֹנְמִית חָלוּ
 הַיּוֹת, כֹּא: כו עֲתָה רִיץ־נָא
 לִקְרֹאתָהּ וַאֲמַר־לָהּ הַשְׁלוֹם לָךְ
 הַשְׁלוֹם לְאִישְׁךָ הַשְׁלוֹם לִילָד
 וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם הַכֹּל שְׁלוֹם, וְלֹא
 רָצְתָה לְגִלּוֹת גַּם אֵלָיו: כז וַתָּבֵא אֶל־
 אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הֶרֶר וַתַּחֲזֹק
 בְּרַגְלָיו וַיִּשֶׁשׁ גִּיחִי לְהַדְפָּה בַּעֲבוּר
 כּוֹד הַנְּבִיא, וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים

הַרְפָּח־לָהּ תֵּן לֶהּ רִפּוּי, וְאַל תִּתְּנֶנָּה, כִּי־נִפְשָׁהּ מָרַח־לָהּ בַּעֲבוּר מְרִירוֹת נִפְשָׁהּ הִיא מְחֻזָּקָה בְּתֵּלֵי יוֹהֵלָה הָעֵלִים מִמֶּנִּי עַד עֵתָה וְלֹא הִגִּיד לִי: כֹּחַ וְיִתְאָמַר הַשְּׁאֵלֹתַי וְכִי שְׁאֵלֵי בֶן מֵאֵת אֲדָנִי הִלֵּא אֶמְרֹתַי בַּעַת הַתְּבַחָתָהּ לֹא תִשְׁלַח אֹתִי אֶל תַּמָּעָה אוֹתִי, לְהִבָּטֵי לִי דְּבַר הַנִּפְסָק: כֹּמ וְיִתְאָמַר לְגִחְזִי חֲגֹר מִתְּנִיד לִלְבֹּת מִהֵרָה וּבִרְוִיזוֹת וְלֹחַ מִשְׁעֲנֵתִי כִידֹד וְלֹד־ בִּיתְמֻצָּא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנֹו כִּבְדִּי שְׁלֹא תִשְׁתַּח בְּרֹדֶךְ וְכִי־יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא

תענגנו ושמחת מושענתי על־פני הנער: לוֹ וְהַאֲמַר אִם הַנֶּעַר חִי־יְהוּה וְחִי־נִפְשָׁךְ אִם־אֶעֱזֹבְךָ לְכָל תַּלְדָּ בְּעֶצְמוֹךְ עַמִּי וְיָקִים וְיִלְדָּ אַחֲרֶיךָ: לֹא וְגַחֲזִי עִבֵּר לַפְּנִיָּהִם הַקְּדִים אוֹתָם וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּשְׁעָנָה עַל־פְּנֵי הַנֶּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין קֶשֶׁב (ירושלמי סנהדרין י ב): נחזי לא שמוע לדברי הנביא, והיה עוד מלגלג בדרך, לומר שהולך לחיות את הפת ויִשָּׁב לְקִרְאָתוֹ וַיִּגְדֵּלוּ לְאֹמֶר לֹא הִקִּין הַנֶּעַר: לֹב וְכָא אֲלִישַׁע הַבִּיתָה וְהִנֵּה הַנָּעַר מוֹת מִשָּׁכָב עַל־מִטָּתוֹ: לֹב וְכָא וַיִּסְגֵּר הַדֹּלֶת בְּעֶד שְׁנֵיהֶם כִּי לֹא רָצָה שְׁתֵּיהֶם שֶׁם שׁוּם אָדָם, כִּדִּי שְׁתֵּיהֶם תַּפְלִתוּ יוֹתֵר שְׁלֵמָה, וְכִדִּי שְׁלֹא יֵרָאֶה אָדָם מִה שַׁעֲשֻׁעַ וַיִּתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה:

לֹד וַיַּעַל וַיִּשָּׁכַב עַל־הַיֶּלֶד וַיֵּשֶׁם פִּיּו עַל־פִּיּו וַעֲיִנָּיו עַל־עֵינָיו וְכַפָּיו עַל־כַּפָּיו וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּחַם בְּשֶׁר הַיֶּלֶד: לֹח וַיִּשָּׁב וַיִּלְדָּ בְּפִית אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּזְוֹרֵר הַנָּעַר עַד־שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנֶּעַר אֶת־עֵינָיו: לוֹ וַיִּקְרָא אֶל־גִּיחֲזִי וַיֹּאמֶר קְרֵא אֶל־הַשְּׁנֵמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי בְּנִךְ: לוֹ וַתָּבֹא וַתַּפֵּל עַל־רִגְלָיו וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת־בְּנָהּ וַתִּצָּא:

תענגנו ושמחת מושענתי על־פני הנער:

לוֹ וְהַאֲמַר אִם הַנֶּעַר חִי־יְהוּה וְחִי־נִפְשָׁךְ

אִם־אֶעֱזֹבְךָ וַיָּקִים וַיִּלְדָּ אַחֲרֶיךָ: לֹא וְגַחֲזִי

עִבֵּר לַפְּנִיָּהִם וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּשְׁעָנָה עַל־פְּנֵי הַנֶּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין

קֶשֶׁב וַיִּשָּׁב לְקִרְאָתוֹ וַיִּגְדֵּלוּ לְאֹמֶר לֹא הִקִּין הַנֶּעַר: לֹב וְכָא

אֲלִישַׁע הַבִּיתָה וְהִנֵּה הַנָּעַר מוֹת מִשָּׁכָב עַל־מִטָּתוֹ: לֹב וְכָא

וַיִּסְגֵּר הַדֹּלֶת בְּעֶד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה: לֹד וַיַּעַל וַיִּשָּׁכַב

עַל־הַיֶּלֶד וַיֵּשֶׁם פִּיּו עַל־פִּיּו וַעֲיִנָּיו עַל־עֵינָיו וְכַפָּיו עַל־כַּפָּיו

וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּחַם בְּשֶׁר הַיֶּלֶד: לֹח וַיִּשָּׁב וַיִּלְדָּ בְּפִית אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר

עָלָיו וַיִּזְוֹרֵר הַנָּעַר עַד־שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנֶּעַר אֶת־עֵינָיו: לוֹ וַיִּקְרָא אֶל־גִּיחֲזִי וַיֹּאמֶר

קְרֵא אֶל־הַשְּׁנֵמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי בְּנִךְ: לוֹ וַתָּבֹא וַתַּפֵּל וַתִּפְלֵ

עַל־רִגְלָיו וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת־בְּנָהּ וַתִּצָּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה

בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,

בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

מלא יתגנה לי בתוככם לאחות-קבר: וּפְרוֹן
ישב בתוך בני-יחית ויען עפרון החתי את-
אברהם באונו בני-יחית לכל באי שער-עיר
לאמר: «לא-אדני שמעני השדה נתתי לך
והמערה אשר-בו לך נתתיה לעיני בני-עמי
נתתיה לך קבר מתד: וישתחו אברהם לפני
עם-הארץ: (ישראל) וידבר אל-עפרון באונו עם-
הארץ לאמר אך אם-אתה לו שמעני נתתי
בסך השדה קח ממני ואקברה את-מתי שמה:
ויען עפרון את-אברהם לאמר לו: וְאֲדֹנִי
שמעני ארץ ארבע מאת שקל-כסף ביני ובינך
מה-הוא ואת-מתד קבר: וישמע אברהם
אל-עפרון וישקל אברהם לעפרון את-הכסף
אשר דבר באונו בני-יחית ארבע מאות שקל
כסף עבר לפיכך:

בג ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה
ושבע שנים שני חיי שרה: וותמת שרה
בקריית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא
אברהם לספר לשרה ולביתה: ויקם אברהם
מעל פני מתו וידבר אל-בני-יחית לאמר:
גר-ותושב אנכי עמכם הנו לי אחות-קבר
עמכם ואקברה מתי מלפני: ויענו בני-יחית
את-אברהם לאמר לו: שמענו וְאֲדֹנִי נשיא
אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר
את-מתד איש ממנו את-קברו לא-יכלה ממך
מקבר מתד: ויקם אברהם וישתחו לעם-
הארץ לבני-יחית: (לוי) וידבר אתם לאמר אם-
יש את-נפשכם לקבר את-מתי מלפני שמעוני
ופגעו לי בעפרון בן-צחר: ויתן-לי את-מערת
המכפלה אשר-לו אשר בקצה שדהו בכסף

בתור חסיד עליך להיות בטל ונטול מציאות משל עצמך!

משיחת אור לכ"ף מרחשוון ה'תשמו"א

לוח זמנים לשבוע פרשת וירא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ח)	5:51	5:55	8:02	8:04	8:36	8:38	9:33	9:35	11:55	11:54	16:59	16:53	17:25	17:20	16:34	17:30
חיפה (ח)	5:52	5:57	8:01	8:03	8:36	8:38	9:33	9:35	11:54	11:54	16:59	16:53	17:23	17:17	16:21	17:28
ירושלים (ח)	5:50	5:54	8:00	8:02	8:34	8:36	9:32	9:33	11:53	11:53	17:01	16:55	17:23	17:17	16:16	17:28
תל אביב (ח)	5:52	5:57	8:02	8:04	8:36	8:38	9:34	9:35	11:55	11:55	16:58	16:52	17:24	17:19	16:31	17:29
אוסטריה, וינה (ח)	6:29	6:38	8:17	8:21	9:02	9:06	9:55	9:58	12:09	12:08	16:48	16:37	17:22	17:12	16:21	17:25
אוסטריה, מלבורן (ק)	6:22	6:15	9:01	8:57	9:41	9:37	10:50	10:48	13:38	13:38	19:48	19:54	20:16	20:23	19:34	20:35
אוקראינה, אודסה (ח)	6:28	6:37	8:20	8:24	9:03	9:07	9:57	9:59	12:11	12:11	16:53	16:44	17:26	17:17	16:27	17:30
אוקראינה, דנייפרטרנסק (ח)	6:15	6:24	8:03	8:07	8:47	8:52	9:41	9:43	11:54	11:53	16:32	16:22	17:07	16:57	16:06	17:10
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:44	6:54	8:28	8:33	9:14	9:19	10:07	10:10	12:19	12:19	16:54	16:43	17:30	17:20	16:27	17:34
אוקראינה, קייב (ח)	6:37	6:47	8:21	8:25	9:07	9:12	10:00	10:03	12:12	12:12	16:47	16:36	17:22	17:12	16:19	17:26
אתחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	6:25	6:29	8:42	8:43	9:14	9:15	10:13	10:14	12:37	12:36	17:48	17:43	18:12	18:08	17:24	18:18
אטליה, מילאנו (ח)	6:53	7:01	8:46	8:50	9:28	9:32	10:22	10:25	12:37	12:37	17:23	17:14	17:54	17:45	16:56	17:57
אקוודור, קיטו (ח)	5:55	5:54	8:25	8:24	8:54	8:54	9:57	9:56	12:28	12:28	18:02	18:01	18:24	18:24	17:43	18:33
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:59	5:53	8:39	8:35	9:17	9:13	10:25	10:23	13:11	13:11	19:18	19:23	19:45	19:51	19:03	20:02
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:41	6:33	9:21	9:15	10:03	9:59	11:14	11:11	14:03	14:03	20:18	20:25	20:49	20:57	20:06	21:10
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:27	7:33	9:29	9:32	10:06	10:10	11:02	11:04	13:20	13:20	18:14	18:06	18:43	18:36	17:49	18:47
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:18	7:25	9:18	9:21	9:57	10:00	10:52	10:54	13:10	13:09	18:01	17:53	18:31	18:23	17:36	18:35
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	7:19	7:26	9:19	9:22	9:57	10:01	10:53	10:55	13:10	13:10	18:01	17:54	18:31	18:24	17:37	18:36
ארה"ב, ניו יורק (ק)	7:57	8:04	9:55	9:58	10:34	10:38	11:30	11:32	13:46	13:46	18:35	18:27	19:05	19:05	18:10	19:10
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:30	7:34	9:42	9:44	10:16	10:18	11:13	11:15	13:35	13:35	18:41	18:36	19:06	19:01	18:18	19:12
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	7:05	7:11	9:14	9:16	9:49	9:51	10:46	10:47	13:06	13:06	18:06	18:00	18:33	18:28	17:43	18:38
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:25	7:29	9:41	9:42	10:13	10:15	11:12	11:12	13:35	13:34	18:45	18:40	19:09	19:05	18:23	19:15
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	7:15	7:22	9:14	9:17	9:53	9:56	10:49	10:51	13:06	13:05	17:56	17:48	18:26	18:19	17:31	18:30
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	7:23	7:30	9:22	9:25	10:01	10:04	10:56	10:58	13:13	13:13	18:02	17:54	18:33	18:25	17:38	18:37
ארה"ב, פייטסבורג (ק)	7:42	7:49	9:42	9:45	10:21	10:24	11:16	11:18	13:34	13:34	18:25	18:18	18:55	18:48	18:01	19:00
ארה"ב, שיקגו (ק)	7:15	7:22	9:13	9:16	9:52	9:56	10:48	10:50	13:05	13:04	17:54	17:46	18:24	18:17	17:29	18:28
בוליביה, לה-פס (ח)	5:58	5:55	8:35	8:33	9:06	9:04	10:11	10:09	12:48	12:48	18:35	18:37	18:59	19:01	18:19	19:10
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:23	7:33	9:05	9:10	9:52	9:57	10:45	10:48	12:56	12:56	17:29	17:18	18:06	17:55	17:02	18:09
בלגיה, בריסל (ח)	7:22	7:33	9:05	9:10	9:52	9:57	10:45	10:48	12:57	12:56	17:30	17:19	18:06	17:56	17:03	18:10
ברזיל, סאו פאולו (ח)	5:25	5:21	8:03	8:01	8:36	8:34	9:42	9:41	12:23	12:23	18:20	18:24	18:41	18:45	18:01	18:55
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:14	5:10	7:52	7:49	8:25	8:22	9:31	9:29	12:11	12:11	18:04	18:07	18:28	18:32	17:48	18:42
בריטניה, לונדון (ח)	6:41	6:52	8:23	8:28	9:11	9:16	10:03	10:06	12:14	12:14	16:48	16:37	17:23	17:13	16:22	17:27
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:55	7:06	8:32	8:37	9:22	9:27	10:13	10:17	12:23	12:23	16:51	16:38	17:29	17:18	16:25	17:32
גרמניה, ברלין (ח)	6:50	7:01	8:29	8:34	9:18	9:23	10:10	10:13	12:21	12:21	16:52	16:40	17:28	17:17	16:23	17:32
גרמניה, פרינקיפס (ח)	7:04	7:13	8:48	8:53	9:34	9:39	10:27	10:30	12:39	12:39	17:15	17:04	17:50	17:40	16:48	17:54
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:23	5:19	8:02	7:59	8:35	8:33	9:42	9:40	12:24	12:24	18:26	18:30	18:45	18:49	18:05	19:00
הודו, מומבאי (ח)	6:36	6:38	8:57	8:57	9:27	9:28	10:27	10:27	12:53	12:52	18:09	18:06	18:33	18:30	17:48	18:39
הודו, פונה (ח)	6:32	6:34	8:53	8:53	9:23	9:24	10:23	10:23	12:49	12:48	18:06	18:02	18:29	18:26	17:45	18:36
הונגריה, בודפשט (ח)	6:17	6:26	8:07	8:10	8:50	8:54	9:44	9:47	11:58	11:57	16:38	16:28	17:12	17:02	16:12	17:15
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:23	6:30	8:23	8:26	9:01	9:05	9:57	9:59	12:14	12:14	17:05	16:58	17:35	17:28	16:41	17:40

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
יוון, אתונה (ח)	6:43	6:50	8:47	8:50	9:24	9:27	10:20	10:22	12:39	12:39	17:34	17:27	18:03	17:56	17:11	18:08
מולדובה, קשינב (ח)	6:37	6:46	8:27	8:31	9:11	9:15	10:05	10:07	12:19	12:18	17:00	16:50	17:33	17:24	16:34	17:37
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:34	6:36	8:54	8:55	9:25	9:26	10:24	10:25	12:50	12:49	18:06	18:02	18:30	18:26	17:45	18:36
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	5:08	4:59	7:50	7:44	8:39	8:34	9:52	9:49	12:48	12:49	19:19	19:28	19:54	20:03	19:08	20:18
נפאל, קטמנדו (ח)	6:10	6:14	8:24	8:25	8:57	8:58	9:55	9:56	12:18	12:17	17:26	17:21	17:51	17:46	17:03	17:56
סין, בייג'ינג (ח)	6:35	6:42	8:36	8:39	9:14	9:18	10:10	10:12	12:28	12:28	17:21	17:14	17:51	17:43	16:55	17:55
סינגפור, סינגפור (ח)	6:46	6:46	9:17	9:16	9:46	9:45	10:48	10:47	13:19	13:18	18:51	18:50	19:13	19:13	18:32	19:22
פולין, ורשא (ח)	6:19	6:29	7:59	8:03	8:47	8:52	9:39	9:43	11:50	11:50	16:21	16:09	16:58	16:47	15:53	17:01
פרו, לימה (ח)	5:38	5:36	8:13	8:12	8:43	8:42	9:48	9:47	12:23	12:23	18:06	18:08	18:30	18:31	17:50	18:40
צרפת, ליון (ח)	7:11	7:19	9:04	9:07	9:46	9:50	10:40	10:42	12:55	12:54	17:38	17:29	18:11	18:02	17:12	18:14
צרפת, פריז (ח)	7:26	7:36	9:14	9:18	9:58	10:03	10:52	10:55	13:05	13:04	17:44	17:33	18:17	18:07	17:16	18:21
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:41	5:41	8:10	8:09	8:39	8:39	9:41	9:40	12:10	12:10	17:40	17:39	18:02	18:01	17:21	18:10
קנדה, טורונטו (ק)	7:44	7:52	9:40	9:44	10:21	10:24	11:16	11:18	13:32	13:31	18:21	18:12	18:49	18:41	17:53	18:53
קנדה, מונטריאול (ק)	7:24	7:32	9:17	9:21	9:59	10:03	10:53	10:56	13:08	13:08	17:53	17:44	18:24	18:15	17:26	18:28
קפריסין, לרנקה (ק)	7:00	7:05	9:07	9:09	9:43	9:45	10:39	10:41	13:00	12:59	17:59	17:53	18:26	18:20	17:36	18:31
רוסיה, לובאנובטש (ח)	7:45	7:57	9:19	9:24	10:10	10:16	11:02	11:05	13:10	13:10	17:35	17:22	18:15	18:02	17:06	18:18
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:21	7:33	8:52	8:57	9:45	9:51	10:36	10:40	12:44	12:43	17:09	16:55	17:47	17:34	16:36	17:50
רוסיה, פטבורג (ח)	8:02	8:18	9:20	9:27	10:20	10:28	11:09	11:14	13:13	13:12	17:22	17:06	18:08	17:53	16:48	18:11
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:54	7:03	8:44	8:48	9:27	9:31	10:21	10:24	12:35	12:35	17:16	17:06	17:50	17:40	16:50	17:53
שווייץ, ציריך (ח)	6:59	7:08	8:49	8:53	9:32	9:36	10:26	10:29	12:40	12:39	17:24	17:15	17:54	17:45	16:54	17:58
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:11	6:12	8:35	8:35	9:04	9:05	10:05	10:05	12:32	12:32	17:54	17:51	18:17	18:15	17:34	18:24

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7